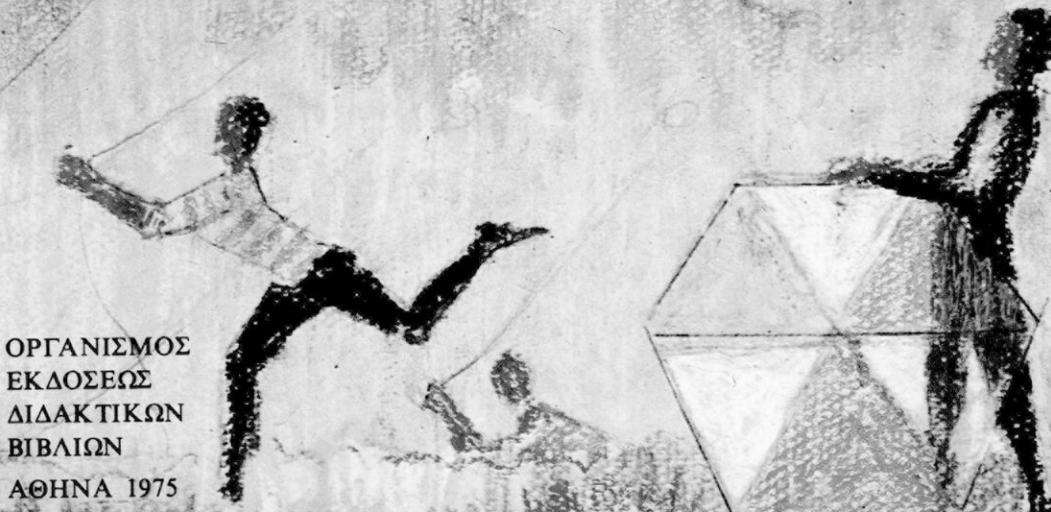

ΑΝΘΟΔΟΓΙΟ

ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1975

370.81

2533

Q P E A N
△ * *
△ Q P E A N

ἀνθολόγιο γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ δημοτικοῦ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ἀνθολόγιο

γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ δημοτικοῦ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ἀθήνα 1975

ογδόντινό

μοκιτούρδια με την παραδοσιακή

απίστροφη

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

εγχώρια

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΕΠΟΠΤΕΣ : ΜΙΧ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ*
ΓΙΩΡΓΟΣ Π. ΣΑΒΒΙΔΗΣ

ΜΕΛΗ : ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΒΟΥΓΙΟΥΚΑΣ
ΑΛΕΞΗΣ ΔΗΜΑΡΑΣ
ΚΑΛΗ ΔΟΞΙΑΔΗ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΛΙΝΑ ΚΑΣΔΑΓΛΗ
ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΜΟΥΣΤΑΚΑ

* Από την έναρξη τοῦ Ανθολογίου ώς τὸ Νοέμβριο 1974

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΙ ΕΓΓΡΑΦΙΚΟ

Εθνικό Κοινωνικό Ταμείο
Επιχορήγησης Ανέργων

ΣΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΖΗΧΑΝΗ
Επίκουρη Καθηγήτρια
Επίκουρη Καθηγήτρια
Επίκουρη Καθηγήτρια
Επίκουρη Καθηγήτρια
Επίκουρη Καθηγήτρια

Επειδή προτίμησε να μην αναφέρεται στην παραπάνω πληροφορία

Στὴ μνήμη τῆς Πηνελόπης Δέλτα

(1874-1941)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Μιὰ πρώτη γνωριμία

ΙΣΤΕ πιὰ μεγάλα παιδιά πηγαίνετε στὶς ἀνώτερες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ, διαβάζετε βιβλία ἐξωσχολικά, ἀκοῦτε συζητήσεις τῶν μεγαλυτέρων σας, ἔχετε ἀπορίες πολλές, θέλετε, ἀσφαλῶς, νὰ μαθαίνετε ὅλοένα καὶ περισσότερα πράγματα. Τὴ δίψα σας αὐτή, τὴν ἀπαίτησή σας γιὰ κάτι καινούριο, ποὺ νὰ εἶναι συγχρόνως εἰπωμένο ὥραια καὶ δυνατά, ἔρχεται νὰ ἵκανοποιήσῃ τὸ βιβλίο αὐτό. **Μαζί** του θὰ κάνετε μιὰ πρώτη γνωριμία μὲ τὴ λογοτεχνία μας.

Ἡ γνωριμία αὐτὴ θὰ σᾶς δώσῃ μεγάλες χαρές. Θὰ σᾶς δείξῃ μὲ νέο τρόπο πολλὰ πράγματα καὶ θὰ σᾶς πλούτισῃ ψυχικά. Θὰ σᾶς κάνῃ ἀκόμα ν' ἀγαπήσετε περισσότερο τὸν τόπο μας καὶ τοὺς ἀνθρώπους του. Γιατὶ ἡ καλὴ λογοτεχνία εἶναι πάντα ὁ καθρέφτης τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἴστορίας ἐνὸς τόπου.

Τὰ κείμενα ποὺ βρίσκονται στὸ Ἀνθολόγιο εἶναι διαλεγμένα εἰδικὰ γιὰ σᾶς. Διαβάζοντάς τα θὰ ξαναθυμηθῆτε καὶ θὰ συνδέσετε μέσα σας διάφορα ἔθιμα, γιορτὲς καὶ ἐκδηλώσεις ἀπ' τὴ ζωὴ τῆς πατρίδας μας, περιστατικὰ ποὺ συμβαίνουν στὶς μέρες μας ἢ ἴστορίες, γιὰ παλιὰ καὶ καινούρια πράγματα, ποὺ ἔχετε ἀκούσει ἀπ' τοὺς γονεῖς σας καὶ τοὺς δασκάλους σας.

Μακάρι ν' ἀγαπήσετε βαθιὰ τὸ βιβλίο αὐτό. **Κι** ἂν διαβάζοντάς το δυναμώσῃ ἡ ὅρεξή σας γιὰ τὸ καλὸ βιβλίο καὶ τὸ διάβασμα, τότε τὸ κέρδος θὰ εἶναι μεγάλο γιὰ ὅλους μας.

‘Ο Διγενής Ἀκρίτας

Τρίτη ἐγεννήθη ὁ Διγενής καὶ Τρίτη θὰ πεθάνῃ.

Πιάνει καλεῖ τοὺς φίλους του κι δόλους τοὺς ἀντρειωμένους,
νά ’ρθη ὁ Μηνᾶς κι ὁ Μαυραϊλῆς, νά ’ρθη κι ὁ γιὸς τοῦ Δράκου,
νά ’ρθη κι ὁ Τρεμαντάχειλος, ποὺ τρέμει ἡ γῆ κι ὁ κόσμος.

Κι ἐπῆγαν καὶ τὸν ἥβρανε στὸν κάμπο ξαπλωμένο.

Βογκάει, τρέμουν τὰ βουνά, βογκάει, τρέμουν οἱ κάμποι.

—Σὰν τί νὰ σ’ ἥβρε, Διγενή, καὶ θέλεις νὰ πεθάνης;

—Φίλοι, καλῶς δρίσατε, φίλοι κι ἀγαπημένοι·

συχάσατε, καθίσατε κι ἐγὼ σᾶς ἀφηγιέμαι.

Τῆς Ἀραβίνας τὰ βουνά, τῆς Σύρας τὰ λαγκάδια,

ποὺ κεῖ συνδυὸ δὲν περπατοῦν, συντρεῖς δὲν κουβεντιάζουν,

παρὰ πενήντα κι ἑκατό, καὶ πάλε φόβον ἔχουν,

κι ἐγὼ μονάχος πέρασα, πεζὸς κι ἀρματωμένος,

μὲ τετραπίθαμο σπαθί, μὲ τρεῖς ὁργιές κοντάρι.

Βουνὰ καὶ κάμπους ἔδειρα, βουνὰ καὶ καταράχια,*

νυχτιές χωρὶς ἀστροφεγγιά, νυχτιές χωρὶς φεγγάρι.

Καὶ τόσα χρόνια πού ’ζησα δῶ στὸν ἀπάνου κόσμο,

κανένα δὲ φοβήθηκα ἀπὸ τοὺς ἀντρειωμένους.

Τώρα εἶδα ἔναν ξιπόλητο καὶ λαμπροφορεμένο,

πόχει τοῦ ρήσου* τὰ πλουμά, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια·

μὲ κράζει νὰ παλέψωμε σὲ μαρμαρένια ἀλώνια,

κι ὅποιος νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δυὸ νὰ παίρνη τὴν ψυχή του.

Κι ἐπῆγαν κι ἐπαλέψανε στὰ μαρμαρένια ἀλώνια·

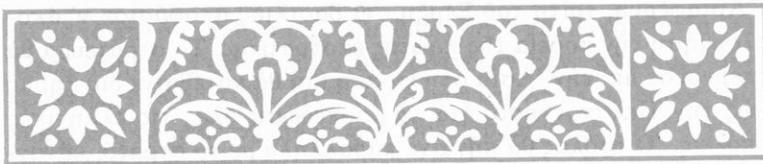
κι ὅθε χτυπάει ὁ Διγενής, τὸ αἷμα αὐλάκι κάνει,

κι ὅθε χτυπάει ὁ Χάροντας, τὸ αἷμα τράφο* κάνει.

οὐ μάνιονταν τὰ
οὐ επότι μανιάνταν

(Δημοτικό)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΗΛΙΑΔΗΣ

·Η ·Ασία χύνεται στὴν Εὐρώπη

ΚΛΕΙΝΟΥΝ δέκα χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἔγινε ἡ μάχη στὸν Μαραθώνα. Τόσα χρειάστηκαν γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴν προπαρασκευή της ἡ Ἀσία. Γιατὶ σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο θὰ χτυπιόντουσαν δύο κόσμοι. Λέγανε οἱ Πέρσες πῶς τάχα ἑτοίμαζαν ἐκστρατεία γιὰ νὰ τιμωρῆσουν τοὺς Ἀθηναίους μόνο. Μὰ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ ξεγελαστῇ. "Αμα πάταγε ἡ Ἀσία τὸ πόδι της στὴν Εὐρώπη, κανεὶς δὲ θὰ μποροῦσε νὰ μείνῃ ἐλεύθερος.

Οἱ Ἀθηναῖοι, δπως καὶ οἱ ἄλλοι Ἑλληνες, μάθαιναν ποῦ καὶ κάπου γιὰ τὸ τί γινόταν στὴν Ἀσία. Μὰ οἱ πληροφορίες τους ἦταν λειψὲς κι ἀποφάσισαν νὰ στείλουν κατασκόπους στὴν Ἰδια τὴν Περσία, νὰ δοῦν τί γίνεται. Τοὺς ἐπιασαν ὅμως, κι ἀφοῦ τοὺς βασάνισαν, τοὺς καταδίκασαν σὲ θάνατο. Τὸ παράξενο εἶναι ὅτι τὴν τελευταία στιγμὴ τοὺς ἐσωσε ὁ Ξέρξης, καὶ τοὺς ἀφησε ἐλεύθερους νὰ γυρίσουν στὴν πατρίδα τους, ἀφοῦ χορτάσουν τὰ μάτια τους μὲ τὸ θέαμα τῶν στρατευμάτων ποὺ συγκεντρώνονταν. Εἶχε τὸ σκοπό του ὁ Ξέρξης ποὺ τὸ ἔκανε αὐτό. Πίστευε πῶς ἂμα μάθαιναν οἱ Ἀθηναῖοι τὴ δύναμή του ἀπὸ τοὺς δικούς τους ἀνθρώπους, θὰ ἀποφάσιζαν νὰ παραδοθοῦν χωρὶς πόλεμο.

Δὲν τὸ χάρηκε αὐτό.

Τούτη θὰ ἦταν ἡ τρίτη μεγάλη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἐλλάδας. Πρώτη τοῦ Μαρδόνιου, δεύτερη τοῦ Δάτη καὶ

’Αρταφέρνη, τρίτη τοῦ Ξέρξη. ‘Ο βασιλιάς ἀποφάσισε ν’ ἀκολουθήσῃ τὴν πορεία τῆς πρώτης ἐκστρατείας. Τὸ στράτευμα θὰ περνοῦσε ἀπ’ τὴν Ἀσία στὴ Θράκη καὶ θὰ κατέβαινε διὰ ἔηρᾶς ώς τὴν Πελοπόννησο, γιὰ νὰ ίσοπεδώσῃ ὅλες τις ἐλληνικὲς πόλεις. ‘Ο στόλος θὰ πήγαινε παράλληλα μὲ τὸ στρατό, κάνοντας ὅλο τὸ γύρο τοῦ Αἰγαίου.

Ἐπειδὴ οἱ Πέρσες δὲν εἶχαν ἀκόμα ἔχασει τὴ συμφορὰ τοῦ στόλου τους στὸν “Αθω, δ ἔρξης θέλησε ν’ ἀποφύγη τὸν ἐπικίνδυνο κάβο, γιὰ νὰ μὴν πάθῃ τὰ ἵδια. Καὶ τότε πῆρε μιὰ παράτολμη ἀπόφαση: ‘Η χερσόνησος τοῦ ”Αθω, στὴ ρίζα τῆς ποὺ ἐνώνεται μὲ τὴ Μακεδονία, εἶναι στενὴ ὡς χίλια διακόσια μέτρα. Στὸ σημεῖο αὐτὸν ἀποφάσισε ν’ ἀνοίξῃ κανάλι γιὰ νὰ περάσῃ δ στόλος, ἀποφεύγοντας τὸν ἀνεμόδαρτο κάβο. Χρόνια χρειάστηκαν γιὰ νὰ γίνη αὐτὴ ἡ δουλειά, καὶ χιλιάδες ἄνθρωποι ἐργάστηκαν κάτω ἀπὸ τὸ μαστίγιο τοῦ Ἀσιάτη γιὰ νὰ τελειώσῃ.

Τὸ ἄλλο ἀπαραίτητο ἔργο ποὺ ἔπρεπε νὰ γίνη, ἦταν ἡ γέφυρα στὸν Ἐλλήσποντο, γιὰ νὰ περάσῃ δ στρατός. Στὸ πιὸ στενὸ μέρος —χίλια πεντακόσια μέτρα περίπου— ἥρχισαν νὰ δένουν πλοῖα τὸ ἔνα πλάι στὸ ἄλλο, ἀπὸ τὴν ”Αβυδον ὡς τὴν ἀπέναντι παραλία. Ἀπάνω στὰ πλοῖα αὐτὰ ἐστήριξαν ἔπειτα τὸ γεφύρι. Ἀτυχία ὅμως κι ἐδῶ. Μόλις εἶχε τελειώσει τὸ ἔργο, μιὰ μεγάλη τρικυμία παράσυρε τὰ πλοῖα καὶ διέλυσε τὸ γεφύρι.

”Οταν τὸ ἔμαθε δ ἔρξης, φούντωσε πάλι δ θυμός του, ποὺ τὸν ἔβγαζε ἢ σὲ ἀνόητα λόγια ἢ σὲ ἀνόητες πράξεις. Πρόσταξε λοιπὸν νὰ δώσουν στὴ θάλασσα τρακόσιες βουρδούλιες. Δέρνανε τὴ θάλασσα οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ξέρξη καὶ λέγανε:

«Πικρὸν νερό, δ μεγάλος μας ἀφέντης σὲ τιμωρεῖ γιατὶ τὸν ἔβλαψες χωρὶς νὰ σὲ πειράξῃ. Μὰ εἴτε τὸ θέλεις εἴτε ὅχι, δ ἔρξης θὰ σὲ ζέψῃ καὶ θὰ διαβῇ ἀπὸ πάνω σου.»

”Η θάλασσα μαστιγώθηκε καὶ δὲν ξέρουμε ἀν πόνεσε ἢ δὲν πόνεσε. Ἡ δουλειὰ ὅμως τοῦ γεφυριοῦ ἔπρεπε νὰ γίνη ἀπ’ τὴν ἀρχή.

”Αμα ἔφτασε ἢ εῖδησῃ ὅτι ξανάγινε τὸ γεφύρι στὸν Ἐλλήσποντο, ἔπρεπε νὰ ξεκινήσῃ τὸ στράτευμα. Εἶχε φτάσει, ἄλλωσ-

τε, μὲ τὸ καλὸ κι ἡ ἄνοιξη. Τότε δῆμως ἔγινε κάτι ἀφάνταστο. Ὁ ἥλιος ἄφησε τὴν θέση του στὸν οὐρανὸν κι ἔγινε ἄφαντος! Δὲν κρύφτηκε στὰ σύννεφα, γιατὶ δι' οὐρανὸς ἦταν πεντακάθαρος: χάθηκε δῆμως μέρα μεσημέρι κι ἀπλώθηκε βραδινὸ σκοτάδι. Ἔγινε, δηλαδή, ἔκλειψη ἥλιου.

‘Ο Ξέρξης τὰ χρειάστηκε, κι ἔτρεξε ἀμέσως στοὺς μάγους ποὺ ἀκολούθουσαν τὸ στράτευμα.

— Τί πάει νὰ πῆ αὐτὸ πάλι; Ποῦ πῆγε ὁ ἥλιος;

Οἱ μάγοι, φοβισμένοι κι αὐτοί, ἔπρεπε νὰ βολέψουν τὴν περίσταση ὅπως ὅπως.

— Μὴ βάζης ἀνησυχία στὴν καρδιά σου, βασιλιά. Δὲν εἶναι γιὰ μᾶς τὰ σημάδια· γιὰ τοὺς ἔχθρους σου εἶναι καὶ δείχνουν ὅτι κακὸ σκοτάδι τοὺς περιμένει. Οἱ Ἑλληνες μαθαίνουν τὰ μελλούμενα ἀπ' τὸν ἥλιο. “Αν ἦταν γιὰ μᾶς, θὰ μᾶς τὰ ἔλεγε τὸ φεγγάρι...

‘Ο Ξέρξης πῆρε πάλι κουράγιο. Τὸ στράτευμα ξεκίνησε γιὰ τὸν Ἑλλήσποντο. “Οταν ἔφτασαν στὴν Ἀβυδο, ἀνέβηκε ὁ Ξέρξης σὲ μιὰ μαρμαρένια ἐξέδρα ποὺ τοῦ εἶχαν χτίσει, κι ἡ καρδιά του εὐφραινόταν ποὺ ἔβλεπε σὰν μυρμηγκιές ἀτέλειωτες νὰ φτάνῃ τὸ λεφούσι* κάτω ἀπ' τὰ πόδια του. Οὔτε ὁ ἔδιος δὲν ἤξερε ὅτι εἶχε τόση δύναμη[...]

Τότε ἥρθανε κι ἀναγγείλανε στὸν Ξέρξη ὅτι μιὰ φοράδα τοῦ στρατοῦ γέννησε λαγό. ‘Ο Ξέρξης γέλασε καὶ δὲν ἔδωσε σημασία. Ἀργότερα δῆμως πολλοὶ λέγανε πῶς αὐτὸ ἦταν κακὸ σημάδι: Περνοῦσε στὴν Εὐρώπη σὰν καμαρωτὸ ἄλογο ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξη, μὰ τοῦ ἦταν γραφτό του νὰ γυρίσῃ τρεχάτος, σὰν κυνηγημένος λαγός.

“Ολη τὴ νύχτα οἱ Πέρσες ἔκαιγαν στὴ γέφυρα θυμιάματα κι ἔστρωναν τὸ κατάστρωμά της μὲ μυρσίνες. Μόλις ἀρχισε ν' ἀνατέλλῃ ὁ ἥλιος, δι Ξέρξης, ποὺ ἀγρυπνοῦσε, ἔκανε σπονδεῖς* στὴ θάλασσα μὲ χρυσὴ κούπα κι εὐχότανε νὰ μὴν τοῦ τύχη τίποτα ποὺ θὰ τὸν ἐμπόδιζε νὰ κατακτήσῃ τὴν Εὐρώπη. “Υστερα πέταξε τὴ χρυσὴ κούπα στὴ θάλασσα μαζὶ μὲ τὸ σπαθί του.

Τέλος, δόθηκε τὸ σύνθημα γιὰ νὰ περάσῃ ὁ στρατὸς τὴ με-

γάλη γέφυρα. Ἡταν μιὰ παρέλαση ποὺ δὲν τὴν εἶχε ξαναδεῖ ἀνθρώπου μάτι. Γιὰ πρώτη φορὰ παρουσιαζόταν ἔνα τόσο τεράστιο στράτευμα, ποὺ τὸ ἀποτελοῦσαν τόσο διάφορες φυλὲς ἀνθρώπων, ἄσπροι, μαῦροι, μελαψοί, μὲ διάφορες φορεσιὲς καὶ δόπλισμό, καὶ ποὺ μιλοῦσαν τόσο διαφορετικὲς γλῶσσες.

Ἡταν σὰν ὅλη ἡ Ἀσία νὰ περνοῦσε στὴν Εὐρώπη. Οἱ Πέρσες πρῶτοι, μὲ θώρακες λεπιδωτοὺς καὶ μὲ μυτερὲς τιάρες* στὸ κεφάλι, οἱ Μῆδοι, οἱ Λυδοί, οἱ Ἀσσύριοι μὲ τοὺς Χαλδαίους, μὲ τὶς χάλκινες περικεφαλαῖες τους, Βακτριανοὶ μὲ καλαμένια τόξα, Σκύθες, Ἀριοι, Πάρθοι, Ἰνδοί, Ἀραβες μὲ μακριὲς κελεμπίες,* Παφλαγόνες, Φρύγες μὲ σκουφὶα μυτερά, Θράκες, Αἰθίοπες μὲ λεοντὲς καὶ τόξα ἀπὸ κλαδιὰ φοινίκων, Λίβυες μὲ ἄρματα, κι ἄλλοι, κι ἄλλοι, ποὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς ἀραδιάσῃ ὅλους.

Κι ἔπειτα ὁ Ξέρξης, ὁ Μεγάλος Βασιλιὰς τῆς Ἀνατολῆς, μὲ ἰδιαίτερη πομπὴ καὶ μεγαλοπρέπεια. Δυὸς χιλιάδες διαλεχτοὶ καβαλάρηδες πᾶνε μπροστὰ στεφανωμένοι σὰν σὲ πανηγύρι. Ἀκολουθοῦσαν δέκα ἵερὰ ἄλογα καταστόλιστα. Ἐπειτα ὁχτὸ ἄσπρα ἄλογα τραβοῦσαν τὸ ἀδειο ἄρμα τοῦ Δία κι ἀπὸ πίσω ἀκολουθοῦσε τὸ ἄρμα τοῦ Ξέρξη. Ἐπειτα πάλι δυὸς χιλιάδες καβαλάρηδες, καὶ στὸ τέλος τὸ διαλεχτὸ σῶμα τῶν Ἀθανάτων, δέκα χιλιάδες πεζοὶ Πέρσες ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν ἰδιαίτερη σωματοφυλακὴ τοῦ βασιλιὰ. Τοὺς λέγανε «Ἀθανάτους», γιατὶ ἂν πέθαινε ἡ ἀρρώσταινε κανείς, τὸν ἀντικαθιστοῦσαν ἀμέσως, ὥστε νὰ μὴν εἶναι ποτὲ οὕτε λιγότεροι οὕτε περισσότεροι ἀπὸ δέκα χιλιάδες.

Ἐφτὰ ἡμέρες κι ἐφτὰ νύχτες χωρὶς διακοπή, χωρὶς ἀνασασμό, περνοῦσε τὸ στράτευμα ἀπὸ τὴν Ἀσία στὴν Εὐρώπη, πάνω ἀπ’ τὴ γέφυρα τοῦ Ἐλλησπόντου. Ἐνα ἑκατομμύριο ἐφτακόσες χιλιάδες ψυχὲς ἥταν μόνο τὸ πεζικό — χώρια τὸ ἴππικό καὶ οἱ Ἀραβες μὲ τὶς καμῆλες τους ποὺ πήγαιναν τελευταῖοι, γιὰ νὰ μὴν ξαφνιάζωνται τ’ ἄλογα.

Κάτσε καὶ λογάριασε τώρα τὸ στόλο. Χίλια διακόσια ἥτανε μονάχα τὰ πολεμικὰ πλοῖα γραμμῆς καὶ πάνω ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες

τὰ βοηθητικά, τὰ ὀπλιταγωγά, ἐκεῖνα ποὺ ἔφερναν τὰ τρόφιμα καὶ τὰ ὅπλα. Καμιὰ πεντακοσαριὰ χιλιάδες ψυχὲς ἦταν στὰ πλοῖα. Καὶ ὄλοι αὐτοὶ ἦταν μάχιμοι. Τὸ πλῆθος ὅμως τῶν ὑπηρετῶν, τῶν βοηθητικῶν, τῶν δούλων καὶ τῶν γυναικῶν ἀκόμα ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὸ στράτευμα, ἦταν τουλάχιστον ἄλλο τόσο ἀκόμα· κι ἂν τὰ προσθέσης ὅλα αὐτά, θὰ βρῆς πώς πέντε ὀλόκληρα ἑκατομμύρια ἀνθρώπους ὁδηγοῦσε ὁ Ξέρξης ἀπ' τὴν Ἀσία στὴν Εὐρώπη! Δὲν ἦταν στρατὸς αὐτός. Ἡταν σὰ νὰ γύρισαν ὅλα τὰ ποτάμια τῆς Ἀσίας καὶ χύθηκαν στὴν Εὐρώπη νὰ τὴν πνίξουν.

Δὲ βάζει ὁ νοῦς ἀνθρώπου τί ἥθελε νὰ φάῃ καὶ νὰ πιῇ αὐτὸ τὸ λεφούσι. Ἀπ' ὅπου περνοῦσε, ἦταν σὰ νά 'πεφταν σύννεφα οἱ ἀκρίδες κι ὁ τόπος ἐρημωνόταν. Καὶ τὰ ποτάμια ἀκόμα ξεράθηκαν γιὰ νὰ φτάσουν νὰ ποτίσουν ἀνθρώπους καὶ ζῶα.

Ἡταν μιὰ εὐτυχισμένη μέρα γιὰ τὸν Ξέρξη αὐτὴ ποὺ ἐπιθεώρησε ὅλο τὸ στρατό του, συγκεντρωμένο πιὰ στὰ χώματα τῆς Εὐρώπης. Μὰ ἥθελε τὴν εὐτυχία του νὰ τοῦ τὴν ἐπιβεβαιώσῃ κι ἔνας ξένος. Καὶ φώναξε κοντά του τὸν Δημάρατο, τὸ διωγμένο βασιλιὰ τῆς Σπάρτης.

— Τώρα ποὺ εἶδες ὅλους τοὺς στρατούς μου, γιά πές μου, Δημάρατε, τί νομίζεις; Θὰ τολμήσουν οἱ Ἑλληνες νὰ μετρηθοῦν μαζί μου;

— Γιά πές μου, βασιλιά, προτιμᾶς ν' ἀκούσης ἀπὸ μένα τὴν ἀλήθεια ἡ αὐτὸ ποὺ θὰ σοῦ εἰναι εὐχάριστο;

‘Ο Ξέρξης καμώθηκε πώς ἥθελε ν' ἀκούσῃ τὴν ἀλήθεια. Κι ὁ Δημάρατος τότε τοῦ εἶπε:

— Μάθε, βασιλιά, πώς ἡ φτώχεια εἶναι παντοτινὴ πιστὴ φίλη τῶν Ἑλλήνων. Μὰ πρέπει νὰ λογαριάζης πάντα καὶ τὴν ἀρετὴν τὴν ἀρετὴ ἐκείνη ποὺ κερδίζεται μὲ τὴ φρονιμάδα καὶ τοὺς σταθεροὺς νόμους. Μ' αὐτὴ τὴν ἀρετὴ τους οἱ Ἑλληνες τὰ καταφέρνουν καὶ τὰ βολεύουν καὶ μὲ τὴ φτώχεια, καὶ μὲ τὴ σκλαβιά. Δὲν πρέπει νὰ γελιέσαι ὅτι ἐπειδὴ εἰσαι δυνατός, δὲ θὰ σὲ πολεμῆσουν. Δὲ θέλω νὰ μιλήσω γιὰ τοὺς ἄλλους· μὰ ὅσο γιὰ τοὺς δικούς μου, τοὺς Σπαρτιάτες, μὴ ρωτᾶς πόσοι εἶναι καὶ πόσοι

δὲν εἶναι. Καὶ χίλιοι νά ’ναι, καὶ λιγότεροι, αὐτοὶ θὰ μετρηθοῦν μαζί σου.

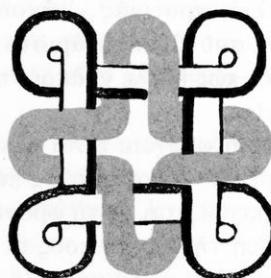
— Σὰν πολλὰ τὰ λέσ, Δημάρατε! Πῶς μπορεῖ ἔνας νὰ τὰ βάλῃ μὲ χίλιους; Καὶ πῶς μποροῦν ἄνθρωποι πού, καθὼς λέσ, εἶναι ἐλεύθεροι καὶ δὲν ἔχουν ἀφέντη νὰ τὸν σκιάζωνται, νὰ μετρηθοῦν μὲ τοὺς δικούς μου, ποὺ δχι μόνο ἀφέντη ἔχουν, ἀλλὰ καθόμαστε ἀπὸ πίσω τους μὲ τὸ βούρδουλα καὶ δὲν τολμοῦν ν’ ἀφήσουν τὴ μάχη καὶ νὰ φύγουν;

— Μὰ ἔχουν κι οἱ Ἑλληνες ἔναν ἀφέντη ποὺ τὸν σέβονται, μόνο ποὺ δὲν εἶναι ἄνθρωπος. Ἀφέντης τους εἶναι ὁ νόμος. Κι δὲν νόμος τοὺς προστάζει, δσος καὶ νά ’ναι ὁ ἐχθρός, νὰ χιμοῦν μπροστά, κι ἡ νὰ νικοῦν ἡ νὰ πεθαίνουν.

Τὸ πλατὺ γέλιο τοῦ Ξέρξη σκέπασε τὰ λόγια τοῦ Δημάρατου. Είχε ἀκόμα λίγον καιρὸ ποὺ μποροῦσε νὰ γελάῃ.

Κι ἀπλώνεται ἡ ἀσιατικὴ ἄνθρωποθάλασσα στὶς εὐλογημένες ἑλληνικὲς χῶρες. Ἀπὸ τὴ Θράκη στὴ Μακεδονία, κι ἀπ’ τὴ Μακεδονία στὴ Θεσσαλία, κι ἀπ’ τὴ Θεσσαλία πιὸ κάτω, ὅλο πιὸ κάτω. Ὡς ἐκεῖ ποὺ ἡ ἑλληνικὴ φύση καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀλκὴ* θὰ στήνανε τὴν πρώτη ἀντίσταση, τὸν πρῶτο φραγμό.

(Απὸ τὸ βιβλίο Ιστορίες ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτο)

Τὸ θαλασσινὸ τριφύλλι

Μιὰ φορὰ στὰ χίλια χρόνια
τοῦ πελάγου τὰ τελώνια*

Μὲς στὰ σκοτεινὰ τὰ φύκια
μὲς στὰ πράσινα χαλίκια

Τὸ φυτεύουνε καὶ βγαίνει
πρὶν ὁ ἥλιος ἀνατείλη

Τὸ μαγεύουνε καὶ βγαίνει
τὸ θαλασσινὸ τριφύλλι

Κι ὅποιος τό ἔβρει δὲν πεθαίνει
κι ὅποιος τό ἔβρει δὲν πεθαίνει

Μιὰ φορὰ στὰ χίλια χρόνια
κελαηδοῦν ἀλλιῶς τ' ἀηδόνια

Δὲ γελᾶνε μήτε κλαῖνε
μόνο λένε μόνο λένε:

—Μιὰ φορὰ στὰ χίλια χρόνια
γίνεται ἡ ἀγάπη αἰώνια
Νά χης τύχη νά χης τύχη
κι ἡ χρονιὰ νά σοῦ πετύχῃ

Κι ἀπὸ τ' οὐρανοῦ τὰ μέρη
τὴν ἀγάπη νὰ σοῦ φέρη

Τὸ θαλασσινὸ τριφύλλι
ποιὸς θὰ βρῆ νὰ μοῦ τὸ στείλη
Ποιὸς θὰ βρῆ νὰ μοῦ τὸ στείλη
τὸ θαλασσινὸ τριφύλλι.

(Ἄπὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ *Tὰ ρῶ τοῦ ἔρωτα*)

ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

Βασίλειος ὁ Μακεδών

ΑΥΤΟΣ ὁ Βασίλειος βγῆκε ἀπὸ πολὺ φτωχὸ γένος, γιατὶ οἱ γονιοί του ἦταν γεωργοὶ πάμφτωχοι, ζώντας σ' ἕνα μέρος τῆς Μακεδονίας[...]

Μιὰν ἡμέρα, πήγανε στὸ θέρος καὶ πήρανε μαζί τους καὶ τὸ παιδί, ποὺ ἦταν ἀκόμα βυζανιάρικο, κι ἐπειδὴς δὲν ὑπήρχανε δέντρα σὲ κεῖνο τὸ μέρος, γιὰ νὰ τὸ προστατέψουνε ἀπὸ τὸν ἥλιο, κάνανε ἔνα μικρὸ τσαρδάκι* μὲ τὰ δεμάτια, καὶ βάλανε τὸ παιδί νὰ κοιμηθῇ ἀπὸ κάτω. Κεῖ ποὺ θερίζανε, βλέπουνε ἔναν ἀιτό, ὁ ὅποιος κατέβηκε ν' ἀρπάξῃ τὸ παιδί, καὶ μὲ τὶς φωνὲς καὶ μὲ τὶς πέτρες τὸν διώξανε. Σὲ λίγο δύμως πάλι ξανακατέβηκε ὁ ἀιτός, καὶ δράμανε* καὶ τὸν διώξανε. Ἀλλὰ τὸ ὅρνιο κατέβηκε καὶ τρίτη φορά, καὶ σὰ ζυγώσανε, εἰδανε πῶς τὸ μικρὸ κοιμότανε ἥσυχα, καὶ καταλάβανε πῶς ὁ ἀιτός δὲν ἤθελε νὰ τὸ πειράξῃ, ἀλλὰ τὸ σκέπαζε μὲ τὶς ἀνοιχτὲς φτερούγες του καὶ τὸ ἵσκιωνε γιὰ νὰ μὴν τὸ πειράξῃ ἡ ἀντηλιά, ἐπειδὴ στὸ μεταξὺ γύριζε ὁ ἥλιος καὶ οἱ ἀχτίνες του ἤθελαν τὸ κάψει. Εἶπανε λοιπὸν οἱ ἄλλοι θεριστάδες στοὺς γονιούς του πῶς εἶναι σημεῖο ἀπὸ Θεοῦ, δτι θὰ γίνη μεγάλος ἄνθρωπος καὶ δοξασμένος, καὶ χαιρόντανε μὲ τούτη τὴν ἐλπίδα οἱ φτωχοὶ ἐκεῖνοι ἀνθρῶποι.

Μὲ τὸν καιρὸ μεγάλωσε ὁ Βασίλειος καὶ πέθανε ὁ πατέρας του, κι ἀπομένοντας χήρα ἡ μητέρα του, προστάτης τοῦ σπιτιοῦ ἔγινε ὁ Βασίλειος, γιατὶ τ' ἄλλα τ' ἀδέρφια του ἦταν μικρότερα. Κι ἐπειδὴς δὲν εἶχε δικά του χωράφια, ἀλλὰ δούλευε σκληρὰ στὰ ἔνα, δίχως νὰ μπορῇ νὰ ξοικονομήσῃ καλὰ καλὰ τὸ ψωμί

του, πήρε τὰ μάτια του κι ἀποφάσισε νὰ τραβήξῃ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ νὰ δῆ τὴν τύχη του. Ἡ μητέρα του, σὰν τό' μαθε, ἔκλαιγε καὶ τὸν παρακαλοῦσε νὰ μὴ φύγῃ στὴν ξενιτιά, μόνο νὰ καθίσῃ στὸ σπίτι του νὰ τὴ γηροκομήσῃ, πλὴν ὁ Βασίλειος πήρε τὴν εὐχή της καὶ μίσεψε.*

Σὰν ἔφταξε ὅξω ἀπὸ τὴν Πόλη, στὴ λεγόμενη Χρυσόπορτα, ἐπειδὴς εἶχε βραδιάσει κι ἤτανε κατακουρασμένος, ἐμπῆκε μέσα σ' ἔνα μεγάλο μοναστήρι, τοῦ ἀγίου μάρτυρος Διομήδους, καὶ πῆγε σὲ μιὰν ἄκρη τῆς αὐλῆς κι ἔπεσε καὶ κοιμήθηκε. Ὁ γούμενος εἶδε νὰ κείτεται ἔνας φτωχός ἄνθρωπος, κακοντυμένος καὶ μαῦρος ἀπὸ τὸν ἥλιο, καὶ δὲν ἔδωσε πολλὴ προσοχή. Ἀφοῦ διάβασε τὸ ἀπόδειπνο,* ἔπεσε κι αὐτὸς κι ἀποκοιμήθηκε. Κατὰ τὴν τέταρτη ὥρα τῆς νύχτας, βλέπει στὸν ὑπνο του τὸν ἄγιο Διομήδη καὶ τοῦ λέγει: «Σήκω κι ἔβγα στὴν αὐλὴ τοῦ μοναστηριοῦ καὶ φώναξε δυνατά: Βασίλειε!, κι δποιος σοῦ ἀποκριθῆ, νὰ τὸν βάλης μέσα στὴν καλύτερη κάμαρα καὶ νὰ τὸν τιμήσης ὅσο μπορεῖς, γιατὶ αὐτὸς εἶναι γραμμένο ἀπὸ τὸ Θεό νὰ γίνη βασιλέας». Ὁ γούμενος ἔψυνησε ἀπ' αὐτὸ τὸ ςωηρὸ δνειρο, ἀλλὰ σὲ λίγο ξανακοιμήθηκε, δπου βλέπει τὸν ἄγιο γιὰ δεύτερη φορὰ νὰ τὸν προστάξῃ νὰ πράξῃ δπως πρωτύτερα, κι ἐπειδὴς πάλι ἀμέλησε καὶ τὸν ξαναπῆρε ὁ ὑπνος, τοῦ παρουσιάσθηκε γιὰ τρίτη φορὰ ὁ ἄγιος Διομήδης, φοβερὸς καὶ θυμωμένος, προστάζοντάς του νὰ κάνη δπως τοῦ δρίζε. Τότες ἔντρομος ὁ γούμενος σηκώθηκε κι ἔτρεξε στὴν αὐλὴ καὶ φώναξε δυνατὰ «Βασίλειε!» καὶ κείνος ἀποκρίθηκε «Τί δρίζεις στὸ δοῦλο σου;». Ὁ γούμενος ἀπόρησε πῶς αὐτὸς ποὺ ἤτανε δμοιος μὲ ἀτσίγγανο, κακοντυμένος καὶ περιφρονημένος, μέλλει νὰ βασιλέψῃ στὴν Κωνσταντινούπολη. Τὸν πήρε λοιπὸν καὶ τὸν ἔμπασε μὲ τιμὴ στ' ἀρχονταρίκι* τοῦ μοναστηριοῦ, τοῦ ὀδωσε νὰ φάγῃ καὶ νὰ πιῇ, μ' ἔναν λόγο τὸν ἐπεριποιήθηκε σὰν ἄρχοντα, τόσο ποὺ ἀποροῦσε κι ὁ Βασίλειος γιὰ τὶς τόσες τιμές.

Κάθισε λοιπὸν στὸ μοναστήρι κάμποσον καιρό, ἐπειδὴ τὸ ἥθελε ὁ γούμενος, καὶ σὰν ἀποφάσισε νὰ πάγη στὴν Πόλη, τὸν παρακάλεσε νὰ τὸν συστήσῃ σὲ κανένα μεγάλον ἄρχοντα, νὰ

τὸν πάρη στὴν ὑπηρεσία του. Κατὰ καλὴ τύχη, κεῖνες τὶς ἡμέρες πῆγε νὰ προσκυνήσῃ στὸ μοναστήρι ὁ Θεοφιλίτζης, ἄρχοντας μεγάλος, συγγενῆς τοῦ βασιλιά καὶ τοῦ Βάρδα τοῦ θείου του, ποὺ ἦταν τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν μέσα στὸ παλάτι. Κι ὁ γούμενος ἐπειδὴς εἶχε πολλὴ φιλία μαζί του, γιατὶ συχνὰ πήγαινε καὶ προσκυνοῦσε ὁ Θεοφιλίτζης σὲ κεῖνο τὸ μοναστήρι καὶ καθότανε ἀπὸ λίγες ἡμέρες, τὸν παρακάλεσε νὰ πάρη ὑπηρέτη τὸν Βασίλειο. Σημείωσε πῶς ἦτανε ἄντρας δυνατός καὶ θεωρητικὸς* στὸ κορμί, ἔχωριζοντας ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους, μόλιο ποὺ δὲν ἦτανε καλοφορεμένος. Σὰν τὸν εἶδε λοιπὸν ὁ Θεοφιλίτζης φχαριστήθηκε πολὺ, γιατὶ εἶχε μανία νὰ βαστᾶ στὴν ὑπηρεσία του ἀνθρώπους ἀντρείους κι ὅμορφοκανωμένους, καὶ τὸν πῆρε μαζί του στὴν Πόλη καὶ τὸν ἔντυσε μὲ καλὰ ροῦχα καὶ πολὺ τὸν ἀγαποῦσε, γιατὶ μὲ τὸν καιρὸ εἶδε τὴν ἀξοσύνη του, τὴν ἀντρεία του καὶ τὴν ἵσια γνώμη του τόσο, ποὺ τὸν κατάστησε πρῶτον ἀπάνω στοὺς ὑπηρέτες του. Μέσα σὲ λίγον καιρὸ ὁ Βασίλειος ἔγινε ἔακουστὸς μέσα στὸ Παλάτι γιὰ τὶς χάρες του. Γιατὶ πράγματι ἔχωριζε ὅχι μονάχα στὴν ἀντρεία καὶ στὴν κρίση, ἀλλὰ καὶ στὶς χάρες τοῦ κορμιοῦ, ὅπως γράψαμε πρωτύτερα, ὄντας πολὺ φανταχτερός, στολισμένος ἀπὸ τὸ κεφάλι ἔως τὰ ποδάρια, ποὺ νὰ φχαριστιέται ὅποιος τὸν ἔβλεπε καὶ νὰ μαγνητίζεται ἀπὸ δαῦτον, ὅπως ἔχουν τέτοιο μαγικὸ δῶρο ἀπὸ φυσικό τους μετρητοὶ ἀνθρῶποι.

Σὲ τοῦτο τὸ μεταξύ, ἡ μητέρα του, ποὺ ζοῦσε στὴ Μακεδονία, δὲ μάθαινε τί ἀπόγινε ὁ γιός της, κι ἔκλαιγε, ὅπου βλέπει μιὰ νύχτα στὸν ὑπὸ της, πῶς καθότανε στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ της καὶ κεῖ ἦτανε φυτρωμένο ἔνα χρυσὸ κυπαρίσσι πολὺ μεγάλο, καὶ κάτω ἀπὸ τὸ χρυσὰ κλωνιά του καθότανε ὁ γιός της ὁ Βασίλειος. Κι ἀπὸ τὴν χαρά της ἔύπνησε καὶ δὲ μπόρεσε πιὰ νὰ ξανακοιμηθῇ, καὶ τὸ πρωὶ ἔκανε τὸ σταυρό της στὰ εἰκονίσματα κι ὕστερα εἴπε τ' ὅνειρό της σὲ κάτι γειτόνισσες, καὶ κεῖνες τῆς εἴπανε νὰ χαίρεται, γιατὶ ὁ γιός της θὰ γίνη βασιλέας τῶν Ρωμαίων. Τότες θυμήθηκε τὸ σημεῖο ποὺ εἶχε ἴδωμένο πρὸ χρόνια πολλά, μὲ τὸν ἀιτὸ ποὺ κατέβαινε κι ἀπόσκιαζε τὸ παιδί της, καὶ

τὸ συνταίριαξε μὲ τ' ὄνειρο καὶ ζοῦσε ἡ κακόμοιρη μὲ τὴν κρυφὴ ἐλπίδα της καὶ δόξαζε τὸ Θεό.

"Ετυχε δὲ νὰ στείλη ὁ βασιλέας Μιχαὴλ τὸν Θεοφιλίτζη, ποὺ τόνε λέγανε ἔτσι κι ὅχι Θεόφιλο, ἐπειδὴς ἥτανε κοντὸς καὶ μικροκαμῷμένος, νὰ τὸν στείλη στὸν Μοριὰ γιὰ νὰ κάνῃ περιοδεία ἀπὸ μέρος τοῦ βασιλιᾶ, καὶ πῆρε μαζί του καὶ τὸν Βασίλειο. Κείνον τὸν καιρό, πρώτη πολιτεία ἐπάνω στὸν Μοριὰ ἥτανε ἡ Πάτρα, ποὺ τήνε λέγανε Ἀχαΐα. Τράβηξε λοιπὸν ὁ Θεοφιλίτζης στὴν Πάτρα, καὶ φτάνοντας ἐκεῖ πῆγε νὰ προσκυνήσῃ στὴ φημισμένη ἐκκλησιὰ τοῦ Ἅγιου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, ὁ ὅποιος μαρτύρησε στὸν ἵδιο τόπο ποὺ βρίσκεται ὁ ναός, καὶ τότες εἶχε μέσα καὶ τὸ λείψανό του. Κείνη τὴν ἡμέρα ἔλαχε νὰ μὴν πάγη μαζί του ὁ Βασίλειος, γιατὶ ἔκανε ἄλλη ὑπηρεσία, πῆγε ὅμως μιὰν ἄλλη μέρα μοναχός του. Μέσα στὴν ἐκκλησιὰ ὑπηρετοῦσε ἔνας καλόγερος, ἄνθρωπος ἀγιασμένος καὶ τιμημένος μὲ προοριτικὸ* χάρισμα, καὶ μόλις εἰδε τὸν Βασίλειο, σηκώθηκε ἀπὸ τὸ στασίδι* ποὺ καθότανε κι ἔσκυψε, σὰν νὰ ἥτανε μπροστὰ σὲ ἄρχοντα, ἐνῶ στὸν Θεοφιλίτζη δὲν εἶχε προσηκωθῆ καὶ δὲν ἔδωσε καμιὰ τιμὴ, τότες ποὺ πῆγε νὰ προσκυνήσῃ. "Εγινε λοιπὸν σούσουρο ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, κι ὁ λόγος ἔφταξε στ' αὐτιὰ μιᾶς μεγάλης κυρᾶς ποὺ τὴ λέγανε Δανιηλίδα, καὶ φώναξε τὸν καλόγερο καὶ τὸν μάλωσε, λέγοντάς του πῶς τόσα χρόνια δὲν ἔκανε τέτοια τιμὴ οὔτε σὲ δαύτη, ποὺ 'ναι ἡ ἀρχόντισσα τοῦ τόπου, οὔτε στὸ γιό της, οὔτε στὸν ἔγγονά της, καὶ μάλιστα οὔτε στὸ μέγα ἄρχοντα Θεοφιλίτζη, παρὰ σηκώθηκε καὶ ὑποδέχτηκε ἔναν δοῦλο περιφρονημένον· καὶ πῶς μπορεῖ αὐτὸ τὸ ἀπρεπο φέρσιμο νὰ ἀκουστῇ ἔως τὴν Κωνσταντινούπολη, νὰ κακοφημισθῇ ὅλη ἡ Ἀχαΐα. 'Ο δὲ καλόγερος τῆς ἀπάντησε πῶς αὐτὸς ὁ φτωχός δοῦλος, ποὺ λέγεις, προορίζεται ἀπὸ τὸ Θεό νὰ γίνη βασιλέας τοῦ κόσμου, καὶ γνωρίζοντάς το τὸν ἐτίμησα.

"Ο Θεοφιλίτζης, σὰν τελείωσε τὴ δουλειά, γιὰ τὴν ὅποια τὸν εἶχε στείλει ὁ βασιλέας, γύρισε στὴν Πόλη· ὁ Βασίλειος ὅμως ἔμεινε κάμποσον καιρὸ στὴν Πάτρα, ἐπειδὴς ἀρρώστησε κι

ἔπεσε κατάκοιτος, καὶ τὸν περιποιότανε ἡ ἀρχόντισσα ἡ Δανι-
ηλίδα, ὥσπου ἔγινε καλά. Πρὶν νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἀχαΐα, ἔγινε
πνευματικὸς ἀδερφός μὲ τὸ γιό της Ἰωάννη, ὅπως συνηθίζανε
τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καὶ ἡ μητέρα του τὸν παρακάλεσε νὰ μὴν
τοὺς ξεχάσῃ, ὅταν ἔρθῃ ἡ μέρα ν' ἀνεβῇ στὸ μεγάλο ἄξιωμα ποὺ
τὸν ἔχει γράψει ἡ μοίρα του. 'Ο δὲ Βασίλειος ἀποροῦσε πάλι,
βλέποντας νὰ τοῦ κάνουνε τόσες τιμὲς ἄνθρωποι πλούσιοι καὶ
τιμημένοι αὐτούνοῦ τοῦ φτωχοῦ ὑπηρέτη, ὥστόσο τῆς ἀπάντησε
πώς, ἂν εἴναι θέλημα τοῦ Θεοῦ νὰ γίνη καμιὰν ἡμέρα βασιλέας,
δίνει τὸ λόγο του ὅτι τὰ παιδιά της θὰ γίνουνε ἀφέντες τῆς
Ἀχαΐας. Σὲ λίγες μέρες ἐμίσεψε ἀπὸ τὴν Πάτρα, παίρνοντας
μαζί του πολλὰ δῶρα ἀπὸ μέρος τῆς Δανιηλίδας καὶ προπάντων
ἐκεῖνα τὰ φημισμένα μεταξωτά, ποὺ χειρίστια προκομμένα
αὐτὴ ἡ ἀρχόντισσα καὶ τὰ ὑφαίνανε μὲ κλωστὴ ψιλότερη ἀπὸ
τὴν τρίχα τοῦ ἀραχνίου, κι ἔφταξε στὴν Κωνσταντινούπολη.

Μιὰν ἡμέρα ὁ γιὸς τοῦ καίσαρα Βάρδα ἔκανε μεγάλο τραπέζι,
κι ἀνάμεσα στοὺς προσκαλεσμένους ἦτανε καὶ κάτι ξένοι ἄρ-
χοντες. Καὶ σὰν ἀποφάγανε κι ἤπιανε κρασί, ἀρχίσανε οἱ ξένοι
νὰ παινεύωνται πώς ἔχουνε ἔναν ἄντρα ἀντρειωμένον, ποὺ δὲ
βρίσκεται σ' ὅλον τὸν κόσμο ἄλλος νὰ παλέψῃ μαζί του. Οἱ δὲ
ἔλληνες ἄρχοντες πολὺ στενοχωρηθήκανε καὶ ντροπιαστήκανε,
ποὺ δὲ βρισκότανε κανένας ν' ἀντικρίσῃ ἐκεῖνον τὸν γίγαντα.
Τότες ὁ Θεοφιλίτζης, ποὺ ἦτανε κι αὐτὸς στὸ τραπέζι, εἶπε στὸν
Βάρδα πώς ἔχει ἔναν δοῦλο, ποὺ μπορεῖ νὰ παλέψῃ μὲ τὸν θηρι-
ώδη ἐκεῖνον ἄντρα, κι ἀν δρίζῃ νὰ παρουσιασθῇ μπροστά τους.
'Ο Βάρδας χάρηκε πολύ, κι ὁ Θεοφιλίτζης ἔστειλε καὶ φώναξε
τὸν Βασίλειο. Σὰν τὸν είδε ὁ ξένος παλαιιστής, ἄρχισε νὰ καυχέ-
ται πώς θὰ τὸν διορθώσῃ γλήγορα. Καθότανε στὸ τραπέζι ἔνας
ἄρχοντας Πατρίκιος Κωνσταντίνος, ποὺ καταγότανε κι αὐτὸς
ἀπὸ τὴν Ἀρμενία κι ἀγαποῦσε πολὺ τὸν Βασίλειο, καὶ βλέπον-
τας ὅτι δ τόπος ποὺ θὰ παλεύανε ἦτανε ὀγρός, πρόσταξε καὶ
κουβαλήσανε στάχτη καὶ πριονίδια καὶ τὰ ρίξανε, γιὰ νὰ μὴ
γλιστρήσουνε οἱ παλαιιστές. Σὰν πιάσανε νὰ παλεύουνε, ὁ Βασί-
λειος ξέφευγε μὲ τέχνη ἀπὸ τὰ σιδερένια χέρια τ' ὁχτροῦ του,

ώσπου τὸν ἔφερε σ' ἔνα λογαριασμὸν καὶ τὸν ἄρπαξε ἐπιτήδεια, καὶ σηκώνοντάς τον στὸν ἀγέρα, τὸν βρόντηξε ἀνάσκελα ἐπάνω στὸ τραπέζι, σὰν νά τανε κανένα σακί. Τότες οἱ Ἔλληνες πανηγυρίσανε, κι εὐτὺς παιξανε τὰ ὅργανα, καὶ δώσανε στὸν Βασιλειο πολλὰ φιλοδωρήματα, καὶ μαθεύτηκε σ' ὅλη τὴν Κωνσταντινούπολη ἡ νίκη, κι ἡ σάλπιγγα τῆς φήμης διαλάλησε παντοῦ τ' ὄνομα τοῦ Βασίλειου.

Ἄλλη μιὰ φορὰ πήγε ὁ βασιλέας σὲ κυνήγι, κι ἀνάμεσα σὲ ἄλλα σκότωσε ἔνα λαγό, καὶ ξεπέξεψε ἀπὸ τ' ἄλογο γιὰ νὰ τὸν ἀποτελειώσῃ, ἐπειδὴ φοβήθηκε μὴ φύγῃ. Ἀλλά, ως νὰ ξανακαβαλικέψῃ, ξέφυγε τ' ἄλογο ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ὑπηρέτη, καὶ δὲν μποροῦσε κανένας νὰ τὸ πιάσῃ, ἐπειδής ἦταν ἄλογο ἀδάμαστο κι ὁ βασιλιάς τ' ἀγαποῦσε πολύ, γιατὶ τοῦ τὸ χανε στείλει δῶρο ἀπὸ ξένον κόσμο καὶ δὲ βρισκότανε ἄλλο ἔνα τέτοιο στὴν δημορφιὰ καὶ στὴν τρεχάλα. Δράμανε λοιπὸν ὅλοι νὰ τὸ πιάσουνε, μὰ δὲ μπορέσανε καὶ παιδεύοντανε πολλὴν ὥρα καὶ δὲν ξέρανε τί νὰ κάνουνε, ὥσπου ὁ βασιλέας θύμωσε καὶ πρόσταξε νὰ τὸ σκοτώσουνε. Ἀλλὰ ὁ Βασίλειος, ποὺ βρισκότανε καὶ κεῖνος ἐκεῖ πέρα μὲ τ' ἀφεντικό του τὸν Θεοφιλίτζη, πήγε καὶ προσκύνησε τὸ βασιλέα καὶ παρακάλεσε νὰ στρέξῃ* νὰ πιάσῃ αὐτὸς τ' ἄλογο, κι ὁ βασιλέας ἔστρεξε. Παρεντὺς* πήδησε στ' ἄλογό του καὶ ζύγωσε τὸ βασιλικὸ τ' ἄλογο καὶ παιδεύτηκε πολὺ δίχως νὰ τὸ πιάσῃ, ἀλλὰ σὲ μιὰ στιγμή, δπως τρέχανε τὰ δυὸ μαζί, ὁ Βασίλειος διπλάρωσε τὸ βασιλικὸ καὶ πήδηξε ἀπὸ τὸ δικό του γλήγορα καὶ καβαλίκεψε τ' ἄλλο, καὶ μὲ τὰ πολλὰ τὸ δάμασε καὶ τὸ 'φερε στὸ βασιλέα, καθισμένος ἀπάνω στὴ χρυσὴ σέλα. Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ὁ βασιλέας ἀγάπησε πολὺ τὸν Βασίλειο καὶ τὸν ἐπῆρε ἀπὸ τὸν Θεοφιλίτζη καὶ τὸν εἶχε πάντα μαζί του στὴν ἀκολουθία του, καὶ μὲ ὅλα ποὺ εἴπανε οἱ ζηλόφθονοι, πώς δὲν ἔπρεπε νὰ καθίσῃ στὴ βασιλικὴ σέλα ἀπὸ σέβας στὸ βασιλέα, τὸν ἔκανε Πρωτοστάτορα.* Καὶ πάλι μιὰ φορὰ πήγε στὸ κυνήγι ὁ βασιλέας, καὶ μὲ τὶς φωνὲς καὶ τὶς σάλπιγγες βγῆκε μπροστά του ἔνας λύκος, κι ὁ Βασίλειος ἔπεσε ἀπὸ πίσω του βαστώντας τὸ ἀπελατίκι* τοῦ βασιλέα, καὶ προφτάνοντάς

τον τοῦ ὁδού μιὰ στὸ κεφάλι καὶ τό σκισε στὴ μέση καὶ θαυμάσανε ὁ βασιλιάς κι οἱ ἄλλοι γιὰ τὴν ἀντρεία του. Ὁ δὲ Βάρδας, ἡ κακή γλώσσα, εἶπε σὲ κάποιον ἐμπιστό του: «Βλέπεις αὐτὸν τὸν Βασίλειο; αὐτὸς θὰ ἔξοντάσῃ τὴν γενιά μας ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς».

Ἡ τύχη ἔβγαζε ἀληθινὰ τὰ λόγια τοῦ Βάρδα, γιατὶ ὁ Βασίλειος ὀλοένα ἀνέβαινε παραπάνω, ώς νὰ φτάξῃ στὸ πιὸ ψηλὸ σκαλοπάτι τῆς βασιλείας. Ἡτανε μέσα στὸ παλάτι στὸ ἀξίωμα τοῦ Παρακοιμωμένου* ἔνας Δαμιανός, καὶ μὲ τὴν καταλαλιὰ* καὶ μὲ τὶς μηχανορραφίες* του ὁ Βάρδας, κατάφερε καὶ τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὸ ἀξίωμά του ὁ βασιλέας, ἐλπίζοντας νὰ βάλῃ δικό του ἄνθρωπον. Ἀλλὰ μετὰ καιρὸ διόρισε ὁ βασιλέας τὸν Βασίλειο σὲ κεῖνο τὸ μεγάλο ἀξίωμα, καὶ τὸν πάντρεψε μὲ τὴν κόρη ἑνὸς μεγάλου ἄρχοντα Ἰγγέρου ἀπὸ γένος Μαρκιανίκιων. Βλέποντας αὐτὰ ὁ Βάρδας, ἔλεγε στοὺς ἄνθρωπους τοῦ παλατιοῦ: «Ἄλεποὺ ἔβγαλα ἀπὸ τ' ἀξίωμα κι ἔφερα λιοντάρι». Δὲν ἔπαιψε νὰ κακολογῇ τὸν Βασίλειο στὸ βασιλέα καὶ νὰ τὸν συμβουλεύη νὰ τὸν σκοτώσῃ, ἀλλὰ μάταια, γιατὶ ὁ βασιλιάς τὸν Βάρδα ὑποπτευότανε, κι ἀπ' ὅ,τι τοῦ ἤλεγε ἔκανε τ' ἀνάποδα. Στὸ τέλος, ἔπεσε μέσα στὸ λάκκο πόσκαβε γιὰ τὸν Βασίλειο, γιατὶ μόλις ξεμπαρκάρισε μὲ τὸ βασιλέα στὴν Κρήτη γιὰ νὰ κάνουν πόλεμο, μαλώσανε οἱ ὑπηρέτες τους κεῖ ποὺ στήνανε τὶς σκηνές, καὶ σφάξανε τὸν Βάρδα μπροστὰ στὸ βασιλέα, μὲ τὴ δική του προσταγὴ κατὰ τὰ φαινόμενα.

Γυρίζοντας ὁ Μιχαήλ στὴν Κωνσταντινούπολη, γλιτωμένος ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Βάρδα, ἔδειξε μεγαλύτερη συμπάθεια στὸν Βασίλειο καὶ τὸν εἰχε σὰν γιό του, κάνοντάς τον Μάγιστρον.* Καὶ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς τὸν ἐπῆρε μαζί του στὴν Ἀγία Σοφία, κι ἔγινε μεγάλη γιορτὴ καὶ τοῦ ὕβαλε στεφάνι στὸ κεφάλι του καὶ τὸν ἔκανε διάδοχό του.

Παίρνοντας τέτοια ἔξουσία ὁ Βασίλειος, ἄρχισε νὰ συμβουλεύῃ τὸ βασιλέα, πῶς πρέπει νὰ κυβερνᾶ καλὰ τὸν κόσμο καὶ νὰ μὴν είναι μέθυσος, ὥστε νὰ μὴν ξέρῃ τί κάνει, κόβοντας μύτες, χέρια καὶ κεφάλια τῶν ἄνθρωπων δίχως αἰτία, τόσο, ποὺ στὸ

τέλος τὸν ἐμάλωνε καὶ τὸν φοβέριζε γιὰ νὰ τὸν διορθώσῃ. Τότες ὅλη ἡ ἀγάπη τοῦ βασιλέα γιὰ τὸν Βασίλειο γύρισε σὲ ἀμάχη* φοβερή, ἀλλὰ αὐτὸς δὲν ἄλλαζε φέρσιμο, ἀκούγοντας τὸν κόσμο νὰ βοᾶ γιὰ τὰ κακουργήματα τοῦ Μιχαήλ, ὁ ὁποῖος ἔβαλε δυὸς στρατηγούς, τὸν Σαββάτιον καὶ τὸν Πωγάνην νὰ τὸν σκοτώσουνε. Στὸ τέλος πῆρε ἔναν ἄνθρωπο τοῦ παλατιοῦ, ποὺ τὸν λέγανε Βασιλικῖνο, καὶ τὸν ἔβαλε στ' ἀξίωμα τοῦ Βασιλείου. Τότες πλέον ὁ Βασίλειος συνεννοήθηκε μὲ τοὺς φίλους του κι ἀποφασίσανε νὰ σκοτώσουνε τὸν Μιχαήλ.

Μιὰ νύχτα λοιπόν, ὁ βασιλέας ἦτανε στὸ παλάτι τ' ἀγίου Μάμα, καὶ κεῖ ἔτρωγε κι ἔπινε κρασὶ κατὰ τὰ συνηθισμένα του, κι ἀπὸ τὸ μεθύσι κοιμήθηκε. Κατὰ τὴν τρίτη ὥρα τῆς γύχτας πήδησε μέσα ὁ Βασίλειος μὲ τοὺς φίλους του καὶ τὸν ἔσφαξε.

"Ἐτσι ἐβγήκανε ἀληθινὰ τὰ σημάδια τοῦ ἀιτοῦ καὶ τ' ὅνειρο ποὺ ἔχει ἰδωμένο ὁ ἡγούμενος πρὸ τόσα χρόνια, καθὼς κι ἡ προφητεία τοῦ καλόγερου στὴν Πάτρα, καὶ κάθισε στὸ θρόνο τῆς Πόλης ὁ Βασίλειος, ὁ φτωχὸς χωριάτης τῆς Μακεδονίας, μὲ τ' ὄνομα Βασίλειος ὁ Μακεδών. Βασίλεψε φρόνιμα, κυβέρνησε μὲ μεγάλη δικαιοσύνη καὶ μὲ φιλανθρωπία, ὥστε ὁ κόσμος ἀνακουφίστηκε, τυραννισμένος ἀπὸ τὸν Μιχαήλ τὸν Μέθυσο. "Ἐχτισε πολλὲς ἐκκλησίες καὶ τὶς στόλισε μὲ εἰκόνες θαυμαστὲς καὶ πρόσταξε νὰ ἴστορήσουνε ὅσες ζωγραφιὲς εἶχανε χαλάσει πρὶν ἀπ' αὐτὸν οἱ εἰκονομάχοι, ὅπως στὴ φημισμένη ἐκκλησία τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. "Ητανε ἄνθρωπος μερακλής, ἀγαποῦσε τὶς τέχνες καὶ τὰ γράμματα, καὶ ἔξὸν ἀπὸ τ' ἄλλα, ἐπιδόθηκε στὴ μουσικὴ κι ἐμελοποίησε πολλὰ τροπάρια. Ἀπὸ τούτη τὴν ποιητικὴ φλέβα μετέδωσε καὶ στὸ γιό του Λέοντα, ποὺ βασίλεψε ὕστερ ἀπὸ τὸν πατέρα του, κι ἔγραψε τὰ Ἐωθινά, ἐκεῖνα τὰ ἔξοχα ἄνθη τοῦ λόγου.

Μ' ἔναν λόγο, στάθηκε ἔνας ἄνθρωπος ἀξιαγάπητος, στολισμένος μ' ὅλα τὰ χαρίσματα, κι ἂν δὲ σκότωνε τὸν Μιχαήλ, θὰ ἦτανε ὁ λαμπρότερος ἄρχοντας τῆς Νέας Ρώμης, ὅπως ὁ Τραγιανὸς στάθηκε ὁ λαμπρότερος αὐτοκράτορας τῆς Παλιᾶς Ρώμης.

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο Φημισμένοι ἄντρες καὶ λησμονημένοι)

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

Tà τζιτζίκια

Ή Παναγιά τὸ πέλαγο
κρατοῦσε στὴν ποδιά της
Τὴ Σίκινο τὴν Ἀμοργὸ
καὶ τ' ἄλλα τὰ παιδιά της

Ἄπο τὴν ἄκρη τοῦ καιροῦ
καὶ πίσω ἀπ' τοὺς χειμῶνες
Ἄκουγα σφύριζε ἡ μπουροὺ*
κι ἔβγαιναν οἱ Γοργόνες

Κι ἐγὼ μέσα στοὺς ἀχινοὺς
στὶς γοῦβες στ' ἀρμυρίκια*
Σὰν τοὺς παλιοὺς θαλασσινοὺς
ρωτοῦσα τὰ τζιτζίκια:

—Ἐ σεῖς τζιτζίκια μου ἄγγελοι
γειά σας κι ἡ ὥρα ἡ καλὴ
Ο βασιλιάς ὁ Ἡλιος ζῆ;
κι ὅλ' ἀποκρίνονται μαζί:

—Ζῆ ζῆ ζῆ ζῆ ζῆ ζῆ ζῆ.

(Ἀπὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Tà ρῶ τοῦ ἔρωτα)

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Ἡ φυγὴ στὴν Αἴγυπτο

ΤTAN ἡ δεύτερη νύχτα. Στοὺς Οὐρανούς, ἐπάνω ἀπὸ τὸ σπήλαιο, εἶχαν σβήσει οἱ ὄμνοι. Δὲν κυμάτιζαν πιὰ στὸν αἰθέρα φτεροῦγες ἀγγελικές. Στὶς ψυχές, ποὺ εἶχαν ἀναστατωθῆ ἀπὸ τὸ θαῦμα, βασίλευε τώρα γαλήνη. Οἱ μάγοι ἀνέβηκαν στὶς καμῆλες τους, οἱ βοσκοὶ γύρισαν στὰ μαντριά τους.

Ο Ἰωσήφ, ποὺ εἶχε πάει γιὰ τὴν ἀπογραφή, γύρισε κατάκοπος κι ἔγειρε δίπλα ἀπὸ τ' ἄκακα βόδια, νὰ κοιμηθῇ καὶ νὰ ξαποστάσῃ. Ἡ Μαριάμ, κουρασμένη ἀπ' τὴν ἔκσταση καὶ τὴν εὐτυχία, εἶναι ἀπὸ ὥρα πολλὴ βυθισμένη στὸν ὕπνο. Στ' ἀπλωμένο της χέρι, ἀκουμπισμένο τ' ὁ δόξανθο βρέφος, κοιμᾶται μ' εὐδαιμονία τὰ χείλη του ἀπ' τὸ γάλα τὸ μητρικό. Φωτοστέφανο πλέκουν γύρω ἀπ' τὰ μαλλάκια του τ' ἄχυρα τῆς φάτνης.

Εἶναι ἡ δεύτερη νύχτα, κι ὁ οὐρανὸς ἀποσύρθηκε πίσω ἀπὸ πυκνὰ χειμωνιάτικα σύννεφα. Χρυσὴ πόρπη* ἀπόμεινε στὸ μανδύα του τὸ ἄστρο. Ἡ γῆ ἔμεινε μονάχη της μὲ τὴ θεία ὑπόσχεση τῶν ἀγγέλων: «...Καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη».

«Ναί, Κύριε, συλλογιέται ὁ Ἰωσήφ, ὅλη ἡ δόξα δική Σου. Σ' ἐμᾶς ἡ εἰρήνη εἶναι ἀρκετή. Τὰ χαράματα θὰ κινήσωμε γιὰ τὴ Ναζαρέτ. Τὸ ἀργαστήρι εἶναι κλειστὸ τόσες μέρες. Τὸ κυπαρισσόξυλο καὶ τὸ κέδρο προσμένουν τὸ γλείφανο* καὶ τὴν πλάνη.»

Κι ό τεχνίτης φέρνει μπροστά του τὰ ἔργα ποὺ μέλλουν νὰ γίνουν. Τὸ πρᾶτο ποὺ πρέπει νὰ φτιάξῃ εἶναι μιὰ κούνια. Μιὰ κούνια ἀνάλαφρη, ποὺ τὸ πόδι τῆς μάνας νὰ φτάνη νὰ τὴν κρατῇ σὲ ρυθμό, καθὼς θὰ δουλεύουν τὰ χέρια στὸ πλέξιμο ἢ στὴ ρόκα, τ' ἀτέλειωτα χειμωνιάτικα βράδια. Μιὰ κούνια ὀλόγυρα στολισμένη μὲ ἄγγελους, ποὺ ψάλλουν χορεύοντας. Κι ἐκεῖ, στὴν κορφή, ἐπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι τοῦ βρέφους, ἔνα μεγάλο ἀστέρι, ποὺ τὸ παιδί θὰ χτυπᾷ τὰ χεράκια του καὶ θὰ τὸ ζητᾶ γιὰ παιχνίδι.

Γλυκές, σὰν τὸ μέλι, θὰ πέφτουν οἱ μέρες, κι ἀπ' τὸ μικρὸ μαραγκούδικο ό τεχνίτης θ' ἀκούη τὸ γέλιο τῆς μάνας καὶ τοῦ παιδιοῦ, καὶ θὰ παίρνη καινούρια διάθεση γιὰ δουλειά. Ἡ μικρή του φαμίλια μεγάλωσε μ' ἔνα στόμα ἀκόμα, κι ἡ μικρομάνα πρέπει νὰ τρώῃ καλά, γιὰ νὰ κάνῃ παχύ, μυρωδάτο γάλα.

Ναί, αὔριο θὰ ξεκινήσουν ἀχάραγα. "Έχουν τόσο δρόμο, ὥσπου νὰ φτάσουν στὴ Γαλιλαία. Τ' ἀμπέλια νοτίστηκαν* ἀρκετά, θέλουν σκάψιμο. Τὰ χωράφια τὰ πότισαν οἱ βροχές. Εἶναι ὥρα νὰ πέσῃ ὁ σπόρος στὰ σπλάχνα τους. Τὰ στάχυα θὰ βγοῦν καταπράσινα καὶ μεστά* καὶ τ' ἀγέρι θὰ κρούῃ,* μ' ἀόρατα δάχτυλα, πάνω τους, σὰν σὲ ἄρπα, τὸ θεῖο τραγούδι τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς εἰρήνης." Έχει νὰ κόψῃ ἀκόμα καὶ ξύλα γιὰ τὸ χειμώνα, ποὺ ἀρχίζει στὸν τόπο τους τὸ Γενάρη: Παλιές γερασμένες ἐλιές, ποὺ θὰ τρίζουν στὸ τζάκι, μοσκοβιόλωντας.

"Η Μαριάμ, κουρασμένη ἀπὸ τῆς μέρας τὸ μόχθο, θ' ἀποκοιμιέται νωρὶς μαζί μὲ τὸ γιό της, δπως ἀπόψε, γαλήνια, γλυκά, κι δῆλη ἡ ἔγνοια θὰ μένη γιὰ τὸν καλὸ νοικοκύρη. "Οπως ἀπόψε! Μὰ εἶναι τόσο εὐχάριστη ἡ ἔγνοια, ἀνάλαφρη σὰν πούπουλο. "Ονειρα γαλάζια γιὰ τὸ μωρό, ποὺ θὰ ξεπετιέται σιγὰ σιγά, καὶ θὰ γίνεται ἄνθρωπος σωστός, καὶ θὰ κοιτᾶ καὶ θὰ λέη λογάκια: «πατέρα! μητέρα!»

"Η ἄχνα τῶν δυὸ βοδιῶν ζέστανε τριγύρω του τὸν ἄέρα. Νύσταξε δὲ Ἰωσήφ. Γλυκός σὰν τὸ μέλι κατέβηκε δὲ ὑπνος στὰ μάτια του.

"Εξω ἀκούστηκαν κρότοι σπαθιῶν, χλιμιντρίσματα βιαστικῶν

ἀλόγων, παραγγέλματα καὶ βλαστήμιες μέσα στὴ νύχτα. Σπαθάριοι ἔτρεχαν στοὺς δρόμους τῆς Βηθλεέμ, μὲ ρομφαῖες* γυμνές, ματωμένες. Θρῆνοι ἀκούγονταν πίσω τους, φωνές, ποὺ σοῦ ξεσκιζαν τὴν καρδιά. Στὸ χωριό Ραμὰ ξεσηκώθηκε ἀτέλειωτο μοιρολόι, μὲ κορυφαία τὴν μάνα Ραχήλ:

— Κρύψε τὰ παιδιά σας, γυναῖκες. Ὁ φονιὰς Ἡρώδης ζητᾶ τὸ αἷμα τους!

Δυὸς ἵσκιοι ξεχώρισαν: "Ενας ἄνδρας καὶ μιὰ γυναίκα.

— Κρύψε στὸν κόρφο σου τὸ παιδί! εἰπε ὁ ἄνδρας. Θήλαζέ το καθὼς περπατῶμε, μὴν τύχῃ καὶ κλάψῃ!

"Εριξαν μιὰ ματιὰ στὸ σκοτάδι, ἀκουσαν τὶς κλαγγὲς* τῶν σπαθιῶν, ποὺ ξεμάκραιναν. Κουκουλώθηκαν σὲ δυὸς κάπες χοντρὲς καὶ ξεκίνησαν μὲς στὴ νύχτα. Πέρα ἔσκουζε ἡ κουκουβάγια, σμίγοντας τὸ θρῆνο της μὲ τ' ἀνθρώπινο κλάμα. Σμάρια* λευκὰ περιστέρια πετοῦσαν συντροφιασμένα πρὸς τοὺς αἰθέρες. Τὰ σύννεφα ἄνοιγαν καὶ τὰ τύλιγαν στὰ πυκνά τους πέπλα.

Δεκατέσσερεις χιλιάδες λευκὰ περιστέρια ἀνέβηκαν ἐκείνη τὴν νύχτα στοὺς οὐρανούς.

— "Αγρια νύχτα! εἰπε ἡ γυναίκα, ποὺ εἶχε στὸν κόρφο της τὸ παιδί.

— Ναί, πολὺ ἄγρια, εἶπε ὁ σύντροφός της. Μὰ μὴ φοβᾶσαι. Μᾶς προστατεύουν δυνάμεις ἀόρατες. Θὰ σοῦ πῶ τ' ὄνειρό μου σὲ λίγο ποὺ θὰ περάσουμε τὰ σύνορα.

— Δὲ φοβᾶμαι, εἶπε ἡ γυναίκα. Ὁ Κύριος εἶναι μαζί μας!

Περπάτησαν δλη τὴ νύχτα καὶ τὸ ξημέρωμα βρέθηκαν ἔξω ἀπ' τὴν περιοχὴ τοῦ Ἡρώδη. Ἡ ἔρημος ἀπλωνόταν μπροστά τους. Ὁ Ἰωσὴφ τὴν εἶδε μὲ δέος.

«Πῶς θὰ ζήσωμε;» πῆγε νὰ σκεφθῇ. Μὰ ἀόρατα χείλη τοῦ ἔδωσαν τὴν ἀπάντηση:

«Ο Θεὸς ἔθρεψε μὲ μάννα τοὺς πατέρες σας, κάποτε, στὴν ἔρημο.»

— Πές μου τ' ὄνειρό σου! εἶπε ἡ γυναίκα, ποὺ κάθισε νὰ ξεκουραστῇ πρὶν ἀρχίση ἡ νέα πορεία.

— Μὰ δὲν ξέρω ἂν ηταν ὄνειρο ἡ πραγματικότητα, εἶπε ὁ σύν-

τροφός της. Δέν είναι εύκολο νά τὸ ἔχωρίσῃ κανένας αὐτοὺς τοὺς καιρούς, ποὺ οἱ Οὐρανοὶ ἔσμιξαν τόσο πολὺ μὲ τὴ γῆ.

— Πές μου τ' ὅραμά σου, διόρθωσε ἡ νέα γυναίκα.

Τὸ βρέφος χαμογελοῦσε στὰ χέρια της, χορτασμένο ἀπὸ γάλα καὶ ὑπνοῦ.

— Γήινες φροντίδες μὲ κρατοῦσαν ἄγρυπνο, ἄρχισε νὰ διηγιέται ὁ Ἰωσήφ. Σκεφτόμουνα τὸ ἐργαστήρι μου, τόσες μέρες κλειστό, τὶς δουλειές μου ποὺ ἔμειναν πίσω. Λογάριαζα κιόλας πώς τ' ὅργωμα κόπηκε στὴ μέση, τ' ἀμπέλια μας ἔμειναν ἄσκαφτα. "Υστερα γλύκανε τὴ σκέψη μου μιὰ μικρὴ κούνια ποὺ θὰ ἔκανα ἀπὸ μυρωδάτο κυπαρισσόξυλο. καὶ θὰ σκάλιζα ἐπάνω της μάγους καὶ βοσκούς κι ἔνα ἄστρο, ποὺ γύρω του θὰ χόρευαν οἱ ἄγγελοι. Κι ἄξαφνα τὸν εἶδα μπροστά μου τὸν ἔνα, τὸ γνώριμο ἄγγελο μὲ τὶς ἄσπρες μακριές φτερούγες. «Πάρε τὸ παιδί καὶ τὴ μητέρα του, μοῦ εἰπε, καὶ φύγετε γιὰ τὴν Αἴγυπτο. Ὁ βασιλιάς ψάχνει νὰ τὸ βρῆ, γιὰ νὰ τὸ σκοτώσῃ.» Γήινες ἦταν οἱ ἔγνοιες μου. Μὰ ὁ Κύριος ἀγρυπνοῦσε κι ἔστειλε τὸν ἄγγελο, νὰ μὲ ἔαναφέρῃ στὸ δρόμο Του. "Ήταν ἐκεῖνος ὁ ἴδιος ποὺ μοῦ φανέρωσε τότε πώς θὰ γεννοῦσες τὸ Γιὸ τοῦ Θεοῦ.

— Στὴν Αἴγυπτο; ρώτησε ἡ μητέρα. Είναι μακριά; Ξέρουμε νὰ πᾶμε;

— Δὲ ρώτησα τίποτα, εἶπε ὁ Ἰωσήφ. "Εκεῖνος ποὺ στέλνει τὸ μήνυμα, ξέρει τὰ πάντα. "Ας ὀδηγήσῃ τὰ βήματά μας.

Δέν εἶπε τίποτα ἡ Μαριάμ. Ἡ ψυχὴ της ἦταν γεμάτη ἀπὸ πίστη. Μῆνες τώρα ζοῦσε τὸ θαῦμα: «'Ιδοὺ ἡ δούλη τοῦ Κυρίου, γένοιτο μοι κατὰ τὸ ρῆμα Σου!»

Σηκώθηκαν καὶ, κρατώντας ὁ ἔνας τὸ χέρι τοῦ ἄλλου, κίνησαν μέσα ἀπὸ τὴν ἔρημο γιὰ τὴ χώρα τοῦ Νείλου. Μὰ ὁ Ἰωσήφ κι ἡ Μαρία δέν ἤξεραν πώς μαζί τους εἶχαν κινήσει, ἐκείνη τὴ χαραυγὴ, κι ὅλα τὰ λουλούδια τῆς γῆς κι ὅλα τὰ πουλιὰ τοῦ παραδείσου.

Ναί! "Αμμος φαινόταν στὸ μάκρος, γκρίζα, μονότονη ἄμμος, ποὺ τὴ στροβίλιζε ὁ ἄνεμος καὶ τὴν ἔστηνε πότε πότε σ' ἄμμοδηφους. Μὰ ἡ ἄμμος ἔμενε πάντα μπροστά τους καὶ πίσω τους.

Ἐκεῖ ποὺ πατοῦσαν τὰ πόδια τους, φύτρωναν λουλούδια, χορτάριαζε ἡ ἔρημος καὶ γινόταν περβόλι.

Στὰ ξάγαντα* στέκονταν τὰ θεριά τῆς ἐρήμου, μὰ δὲν οὕριαζαν πεινασμένα. Εἶχαν στὴν ἔκφραστή τους τὴν ἡμεράδα προβάτων, καθὼς κοίταζαν τὸ ζευγάρι, ποὺ ἔφερνε, στὴν καρδιὰ τῆς ἐρήμου, τὴν ἄνοιξην.

Οἱ Ἰωσῆφ εἴβλεπε τὴν ἄμμον ν' ἀλλάζῃ μορφὴ καὶ τὴν ἔρημον νὰ μακραίνῃ.

«Παράξενο, συλλογιόταν. Εἶχα ἀκούσει πῶς κάποτε, μέσα στὴ δίψα τους, οἱ ταξιδιώτες τῆς ἐρήμου παθαίνουν τέτοιες ψευδαισθήσεις καὶ βλέπουν μπροστά τους δάσεις, ποὺ δὲν τὶς φτάνουν ποτέ, γιατὶ δὲν ὑπάρχουν στ' ἀλήθεια. Μὰ ἐδῶ γίνεται τὸ ἀντίθετο. Ἡ ἄμμος εἰναι ἡ ψευδαίσθηση, κι εἰναι ἀτέλειωτη δᾶση ἡ πλάση γιὰ μᾶς.»

“Υστερα θυμήθηκε ποιοὺς συνόδευε στὸ ταξίδι, τίνος παιδιοὺς ἥταν προστάτης καὶ δὲν ἀπόρησε πιὰ γιὰ τίποτα.

“Οπου κάθονταν νὰ ξεκουραστοῦν, χουρμαδιές ξεδίπλωναν τὶς ψηλές βεντάλιες τους κι ἄνοιγαν τὴν καρδιά τους, προσφέροντας μελωμένους καρπούς. Κάτω ἀπὸ πυκνὲς μπανανιές, ἀνάβρυζαν πηγὲς δροσερές. Τὰ πουλιὰ κελαδοῦσαν στὰ κλώνια μὲ ἀγγελικὲς μελωδίες.

Τὸ καραβάνι τῶν τριῶν μάγων ταξίδευε, μέρες τώρα, στὴν ἔρημο. “Ομος εἶχε δόλοτελα ξεστρατίσει. Ο Μελχιώρ τὸ ἔβλεπε τὶς νύχτες ἀπὸ τ' ἀστρα πῶς δδεναν* κατὰ τὸ νοτιά.

— Λές καὶ δὲν δόηγοῦμε ἐμεῖς τὶς καμῆλες, εἶπε στοὺς δυό του συντρόφους. Κινήσαμε γιὰ τὸ γυρισμὸ στὴν Περσία κι ὁ δρόμος σὲ λίγο μᾶς βγάζει στὴν Αἴγυπτο.

— Καλύτερα! εἶπε ὁ Γάσπαρ. Ἡ χώρα τοῦ Νείλου εἰναι ἡ πατρίδα τοῦ μυστηρίου. Ἐκεῖ θὰ σπουδάσουμε πιὸ βαθιὰ τὴ σοφία.

— “Ω, ποιὰ σοφία μπορεῖ νὲ σταθῆ μπροστὰ στὴν ἀλήθεια ποὺ ἔλαμψε μὲς στὸ σπήλαιο τῆς Βηθλεέμ. Δὲ θά ἀπερε πνὰ μακρύνουμε ἀπὸ τὴ γῆ τούτη ποὺ γέννησε τὸ Σωτήρα, εἶπε ὁ Βαλτάσαρ.

— Θὰ γυρίσωμε σύντομα, εἶπε ὁ Γάσπαρ. Σὰν θά ῥθη ἡ ώρα τῆς

δόξας Του, θὰ βρεθοῦμε κοντά Του νὰ Τοῦ προσφέρουμε τὸ
βαρύτιμο στέμμα τοῦ Βασιλιᾶ...

— ...ἡ ν' ἀλείψωμε μὲ τὴ σμύρνα τὸ σῶμα Του μέσα σ' ἔναν
τάφο! πρόσθεσε δὲ Βαλτάσαρ.

— "Οποιος γεννήθηκε, θὰ πεθάνη, ἀπάντησε δὲ Μελχιώρ. Μὰ
πίσω ἀπ' τὸ θάνατο, εἰναι ἡ ζωὴ, κι 'Εκείνος ἦρθε νὰ τὸ διδάξῃ
στοὺς ἀνθρώπους. "Ας δοξάσωμε, λοιπόν, τὸ Θεό, ποὺ μᾶς
ἔστειλε νὰ προσφέρωμε πρῶτοι θυμίαμα στὸ Σωτῆρα τοῦ κό-
σμου.

Αὐτὰ κουβέντιαζαν οἱ σοφοὶ ἀστρολόγοι, δταν ἀντίκρισαν
μιὰ δλόδροση δαση μὲ πυκνὲς χουρμαδιές. Οἱ καμῆλες, ποὺ μὲ
τὸ ἔνστικτο μυρίζονταν τὸ νερὸ καὶ τὸν ἵσκιο ἀπὸ μίλια μακριά,
τράβηξαν κατὰ κεῖ βιαστικές.

— Δυὸ ταξιδιῶτες, εἶπε δὲ Βαλτάσαρ. "Ἐνας ἄνδρας καὶ μιὰ γυ-
ναίκα ποὺ ἔχει στὴν ἀγκαλιά της μωρό. Ταξιδεύουν χωρὶς καρα-
βάνι... Θά 'χουν χάσει τὸ δρόμο τους, φαίνεται. Πᾶμε νὰ τοὺς
δώσωμε βοήθεια!

— Ναί, πᾶμε! εἶπαν κι οἱ ἄλλοι. "Έχομε καμῆλες καὶ γιὰ τοὺς
δυό τους.

— Γρήγορα, γιατὶ ξεκίνησαν... Δὲν προφταίνομε! εἶπε δὲ Μελ-
χιώρ.

Πραγματικά, οἱ δυὸ δδοιπόροι, ποὺ εἶχαν ξεκουραστῇ ἀρ-
κετά, συνέχιζαν τὴν πορεία τους. Ἡ γυναίκα κρατοῦσε τὸ Βρέ-
φος στὴν ἀγκαλιά της. 'Ο ἄνδρας, ποὺ ἔσκυβε ἀπὸ τὸ βάρος τῆς
κούρασης καὶ τῶν χρόνων, ἀκουμποῦσε σ' ἔνα ραβδί.

"Ετρεξαν πίσω τους οἱ τρεῖς μάγοι, μὰ ἄξαφνα στάθηκαν σὰ
μαρμαρωμένοι. "Ο, τι εἶδαν τὰ μάτια τους ξεπερνοῦσε τὴ φαντα-
σία. Ἡ δαση μὲ τὶς χουρμαδιές περπατοῦσε μαζὶ μὲ τοὺς δδοι-
πόρους. Οἱ πηγὲς ποὺ ὅλο στέρευαν πίσω τους, ἀνάβρυζαν
ἀσταμάτητα κάτω ἀπὸ τὰ πέλματά τους. Τὰ κρυσταλλένια νερά
τους κυλοῦσαν κατὰ τὴ χώρα τοῦ Νείλου, χαράζοντας ἀσημένιο
τὸ δρόμο. Τὰ δέντρα καὶ τὰ φυτά, τὰ λουλούδια κι ἡ χλόη συνό-
δευαν τοὺς δυὸ δδοιπόρους, καὶ στὸν αἰθέρα τὰ χελιδόνια κι οἱ
γερανοὶ ταξίδευαν μαζὶ τους.

Πίσω τους έμενε πάντα ή ἄμμος, ή γκρίζα μονότονη ἄμμος,
πού τὴ στροβίλιζε δὲ ἀνεμος καὶ τὴ σώριαζε σὲ ἀμμόλοφους.

Καὶ τότε, οἱ μάγοι κατάλαβαν ποιὸι ἡταν οἱ δυὸς ὁδοιπόροι
ποὺ, φεύγοντας τὴ σφαγή, πήγαιναν τὸ Βρέφος στὴ χώρα τοῦ
Νείλου. Γονάτισαν ἐκεῖ στὴν ἄμμο, ποὺ λίγο πρὶν εἶχε βγάλει
λουλούδια.

— Δόξα Σοι, Κύριε, εἶπαν, ποὺ βρήκαμε τὸ δρόμο Σου ξανά.

Κι ἀκολούθησαν πίσω ἀπ' τὴν κινούμενη ὅαση, ποὺ σιγὰ
σιγὰ τοὺς ἐτύλιξε μέσα στὴ δροσιά της.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Τὸ λάλημα τῆς καμπάνας*)

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

‘Ο πρωτοστράτορας τοῦ Μυτζηθρᾶ

Βρισκόμαστε στὸ 1292. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ Μοριᾶ κατέχεται ἀπὸ τοὺς Φράγκους. Καὶ μόνο ὁ Μυτζηθρᾶς, ὁ σημερινὸς Μυστράς, βρίσκεται στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων. — “Ἐνας νεαρὸς Ἐλληνας, ὁ Νικηφόρος Σγουρός; ἀναγκάζεται νὰ φύγῃ κρυφὰ ἀπ’ τὸ φραγκοκρατούμενο Ναύπλιο καὶ νὰ πάῃ στὸ Μυστρά, γιὰ νὰ ζητήσῃ προστασία κοντά σὲ ἓνα συγγενή του, τὸ μεγάλο ἄρχοντα Σγουρομάλλη, ποὺ δῆμος ποτέ του δὲν ἔχει δεῖ. Ὁ νεαρός, ὅστερα ἀπὸ περιπέτειες καὶ κινδύνους, φτάνει στὸ Μυστρά, ἀλλὰ κι ἐκεῖ τὸν περιμένονταν πολλές καινούριες δύσκολιες, ποὺ τελικά τὶς ὑπερνικᾷ. — Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ περιγράφει τὴν πρώτη πρώτη μέρα τοῦ Νικηφόρου Σγουροῦ στὸ Μυστρά.

ΖΗΜΕΡΩΝε γιορτὴ μεγάλη, τῶν Ταξιαρχῶν. Πάνω στὸ βράχο τοῦ Μυτζηθρᾶ καὶ κάτω σ’ ὅλη τὴν ἔκταση τοῦ κάμπου, σήμαντρα* σκόρπια γλυκολαλούσαν ἀπὸ τὸν δρόθρο. Μὲ τοὺς ἀτμοὺς τῆς καταχνιᾶς, ἡ θύμιση τῆς χτεσινῆς βροχῆς ἔσβησε στὶς ἴριδιστές* ἀχτίδες τοῦ κανούριου ἥλιου. Κι ἀπ’ ὅλους τοὺς δρόμους ποὺ κλαδώνονται σὰν ὕσπρες φλέβες στὸ λάσιο* στῆθος τοῦ μεγάλου κάμπου, καβαλαραῖοι καὶ πεζοί, χωριάτες, ἄρχοντες, λαϊκοί, ἱερωμένοι, ταξιδεύαντες τραβώντας ἄλλοι κατὰ τὴν ἀβρὴ Λακρεμονία, τὴ γερμένην ἐρωτιάρικα στὸ πλευρὸ τοῦ λυ-

γεροῦ Εὐρώτα, κι ἄλλοι πρὸς τὸν ἀδρὸν κι ὅρθιο βράχο τοῦ Μυτζηθρᾶ.

Τὰ σπίτια ἥτανε χτισμένα στὴν προσηλιακή, τὴν ἡμερώτερη πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ, αὐτὴν ποὺ ἀντικρίζει τὸν κάμπο. Οἱ ἄρχοντες τῆς Λακρεμονίας συνήθιζαν ν' ἀνεβαίνουν τὶς γιορτάδες γιὰ νὰ ἐκκλησιαστοῦν στὸ Μυτζηθρὰ μαζὶ μὲ τὴν Κεφαλὴν* καὶ τοὺς ὁφικιαλίους.* Καβαλικεμένες γυναίκεια, σὲ μούλες ἀσημοκούδουνες, οἱ ἀρχόντισσες σκαρφάλωναν ἀπὸ τὰ φιδωτὰ στενορύμια, τὰ πλακοστρωμένα καὶ σκαλωτά, ἐνῶ ἀπὸ ψηλά, τὰ βούκινα* καὶ τὰ σαλπίγγια χαιρέτιζαν τὴν ἔξοδο τοῦ στρατηγοῦ. Ἡταν ἡ στιγμὴ ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ Διοικητήριο μὲ τὴν πλούμιστή του ἀκολουθία, καὶ τραβοῦσε ἀργοπερπάτητος, μαλαμοστολισμένος, κατὰ τὴν ἐκκλησιά.

Χωμένος στὸν ὅχλο ποὺ παραμέριζε βιαστικά, δέ νέος μὲ τὴν πολεμικὴ ἔξάρτυση, τόσο παράταιρος ἀνάμεσα στὸ φτωχοντυμένο πλῆθος, στάθηκε νὰ κοιτάξῃ, μὲ περιέργεια. Οἱ στρατιῶτες προπορεύονταν σὲ δυὸ στοίχους, κρατώντας τὰ κοντάρια τους κατεβασμένα, φράγμα μακρύ. Στὸν πλακόστρωτο δρόμο, τὸν κλεισμένο ζερβόδεξα, ἀπὸ πελεκητοὺς βράχους ἔνα μπόι ψηλούς, τὰ βήματα κι οἱ ἀρματωσιὲς κροτάλιζαν σὰ χείμαρρος ἀπὸ μπακίρι. Πίσω, στὴν ἀγκωνὴ τοῦ δρόμου ποὺ φιδολύγιζε κατηφορίζοντας, ἡ συνοδεία πρόβαλε λάμποντας ἀπὸ μάλαμα, ἀσῆμι καὶ μετάξι.

Ποτέ του ὡς τώρα δέν εἶχε τύχει σὲ τέτοιο θέαμα. Ἡ φορεσιά του τὸν ἔδειχνε ἀρχοντόπουλο, ὅμως οἱ τρόποι κι ἡ θωριά του εἶχανε κάτι τὸ ἀγριωπὸ κι ἀτίθασο. Ἐπαψε νὰ σκουντάῃ τοὺς διπλανούς του, δρθώθηκε στὰ νύχια καὶ κοίταξε.

Πέρασε πρῶτος ὁ στρατηγός, ντυμένος σὲ σκαραμάγκι* ὁλομέταξο, ὑφασμα ποὺ κυλοῦσε ὑγρὸ πάνω στὸ νευρωμένο κορμί του κι ἔριχνε ἀντιφεγγιὲς φιλντισένιες. Οἱ χαμηλόφωνες κουβέντες τοῦ ὅχλου κυλοῦσαν ζευγαρωτὰ μὲ τὴ διαδρομή του, μελισπολόι βουερό. Οἱ ἄλλοι ὁφικιαλοὶ ἔρχονταν τὸ κατόπι, κι αὐτοὺς τὸ πλῆθος τοὺς ὀνομάτιζε ἔναν ἔνα. Ὁ πρωινὸς ἥλιος

πιτσίλιζε μὲ λαμπαδιάσματα φευγαλέα τὸ βαρύτιμο ρυάκι. Τὸ
ξένο ἀρχοντόπουλο ἔσκυψε στὸ διπλανό του καὶ ρώτησε:

— Ποιὸς εἶναι ὁ Σγουρομάλλης;

‘Ο ἄνθρωπος τὸν κοίταξε ἀπορημένος.

— ‘Ο ἄρχοντας Σγουρομάλλης; Ἡ ἐνδοξότητά του πέρασε. Νά,
ἐκεῖ κοντὰ στὴν Κεφαλὴ πηγαίνει...

‘Ακολούθησε μὲ τὰ μάτια τὴ διεύθυνση τοῦ χεριοῦ κι εἰδε,
ψηλότερα ἀπὸ τ’ ἄλλα τὰ κεφάλια, ἔναν ἄντρα ποὺ πορευόταν
ἀργοπερπάτητος. Φοροῦσε κωνικὸ σκιάδι* βυσσινί, καὶ τὰ μαλ-
λιά του, πηχτά, κορακάτα, στρουφίζανε γυαλίζοντας πάνω στὸν
ἄσπρο σβέρκο. Χίμηξε τὸ παιδάριο ἀνάμεσα στὸ πλῆθος,
ἄνοιξε δρόμο μὲ τοὺς ἀγκῶνες, πάλεψε, καὶ τέλος ἔφτασε στὸ
ὑψος τοῦ ἄρχοντα, πάνω ποὺ ὁ στρατηγὸς κι οἱ πρῶτοι τῆς
ἀκολουθίας μπαίνανε στὴν ἐκκλησιά. Ἡ σκοτεινὴ πύλη χώνευε
τὰ χρώματα, τὰ μέταλλα, τὶς φωτιὲς ἀπὸ τὰ πετράδια. Μαζὶ κα-
τάπιε καὶ τὸν πρωτοστράτορα. Παρασυρέμενος ἀπὸ τὴν ὁρμή του
δ ἔνος, ἥρθε νὰ πέσῃ πάνω στὸ ζυγὸ τῆς φρουρᾶς. Ἐσπρωξε
δυὸ στρατιῶτες, πάσχισε νὰ περάσῃ. Ἀμίλητοι ἐκεῖνοι, ζυγώ-
σανε τὸ ἔνα μὲ τ’ ἄλλο τὰ θωρακισμένα κορμιά τους, καὶ τὸν
ξαποστείλανε πίσω.

— Αφῆστε με... ἀφῆστε με! ἔκανε λαχανιασμένος, χτυπώντας μὲ
τὶς παλάμες τὰ φολιδωτὰ* λωρίκια* τους.

— Πίσω!

‘Αρπάχτηκε ἀπὸ τὰ τουφία* τοῦ στρατιώτη καὶ τὸν χτύπησε
μὲ τὸ γόνατο στὰ νεφρά. Τὸ πλῆθος, ποὺ εἶχε παραμερίσει γιὰ
μιὰ στιγμὴ ἀνήσυχο, βάλθηκε νὰ γελάῃ.

— Ποιὸς εἰν’ αὐτὸς ὁ παλαβός; ρωτάει ἔνας πένταρχος ζυγώ-
νοντας ἀγριεμένος.

‘Η ἀκολουθία ὅλο καὶ καταχωνιαζόταν στὴ σκοτεινὴ πύλη.
Κλείνοντας τὴν παράταξη, οἱ ἀρχόντισσες ἀνεβαίνανε τώρα τὰ
σκαλοπάτια, μὲ σούσουρα ἀπὸ μεταξωτά. Ἀχνιστή, γλυκερὴ
μυρωδιὰ ἀπὸ λιβάνι καὶ ζεστὸ κερί ξέφευγε, ἀνακλαδιζόταν
στὸν κρυστάλλινο ἀέρα τοῦ πρωινοῦ ἀπόβροχου.

— Χμ! εἶναι ὁ κακοκέφαλος ἐκεῖνος ποὺ παρουσιάστηκε τὰ ξη-

μερώματα στὸ παλάτι σώνει καὶ καλὰ νὰ ἴδῃ τὴν Κεφαλή, παρατήρησε δὲ πένταρχος κοιτάζοντας τὸν ἀνήσυχο νέον. Τραβήξου πέρα, παλικάρι μου, καὶ κάθισε φρόνιμα, μὴ βάλω νὰ σὲ μαστιγώσουν.

— Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἴδω τὴν Κεφαλή! φώναξε δὲ νέος παλεύοντας πάντα πίσω ἀπὸ τὶς ράχες τῶν φρουρῶν. "Ἐχω νὰ τοῦ πᾶ κάτι βιαστικὸ καὶ σπουδαῖο!

— Κι ἐγὼ τὸ καλὸ ποὺ σοῦ θέλω νὰ καθίσης φρόνιμα. "Ἐχουμε στὸ παλάτι βούρδουλες ἵσια ἵσια στὰ μέτρα σου.

Γέλασαν οἱ κοντινοὶ πολίτες, γέλασαν κι οἱ στρατιῶτες. Τὸ παιδάριο πρόβαλε τὸ πρόσωπό του ἀνάμεσα στοὺς ὄμοιους ποὺ τὸν ἔσπρωχναν πίσω.

— Τότε ἀφῆστε με τουλάχιστο νὰ τὸ πᾶ στὸ θεῖο μου, ἔκανε.

— Καὶ δὲν τὸ λές καὶ στὸν παππού σου! Ἐμᾶς νὰ ἔφορτωθῆς.

Φουντώσανε βροντερὰ τὰ γέλια. Ὁ νέος ἄναψε ἀπὸ ντροπὴ καὶ λύσσα.

— Στὸ θεῖο μου τὸν Σγουρομάλλη! φώναξε.

— "Ελα, ἔλα! εἰσαι γιὰ τὰ σίδερα, τὸ βλέπω, ἔκανε δὲ πένταρχος. Σπρῶχτε τὸν πίσω, νὰ ἔμπερδεύουμε.

Οἱ στρατιῶτες γύρισαν κατὰ τὸν Σγουρό, τὸν ἄρπαξαν ἀπὸ τὶς μασχάλες. Τὴν ἔδια ὅμως στιγμή, στριγκλιὲς γυναίκειες ξέσπασαν στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ δρόμου, ποδοβολητὸ ἀλόγου ἀκούστηκε σύνταχα νὰ ζυγώνη, τὸ πλήθος ἀναστατώθηκε, πισωπλάτισε, κι ἔνας καβαλάρης, πατώντας μέσα στὸ σωρό, ἤρθε νὰ πεζέψῃ μπροστὰ στὰ σκαλοπάτια.

"Ητανε τουρμάρχης.* Πήδηξε ἀπὸ τ' ἄλογο καὶ μπῆκε στὴν ἐκκλησιά. Οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ στέκονταν ἀπ' ἔξω, ζώσανε τὴν πύλη κοιτάζοντας μέσα μὲ περιέργεια: οἱ δυὸ στρατιῶτες παράτησαν τὸν Σγουρό. Στὸ πλακόστρωτο τοῦ σολέα, ἀκούστηκε βιαστικὸ σούρσιμο ἀπὸ τὰ πόδια, δὲ κόσμος παραμέρισε κι ὅλοι εἶδαν τὸ στρατηγὸ νὰ βγαίνῃ μὲ βήματα μεγάλα, νὰ πηδάῃ στ' ἄλογο τοῦ τουρμάρχη καὶ νὰ ἔσμοιλιέται τὸν κατήφορο. Πέντε ἔξι ἀξιωματικοὶ ἀνώτεροι, τὸν ἀκολουθοῦσαν καλπάζοντας ἀπὸ κοντά.

Στήν άναταραχή τοῦ κόσμου, άνακατεύτηκαν τώρα σπαθοφόροι και χωριάτες, λαϊκοί και ἄρχοντες. Ἀπὸ τοὺς δοφικιάλιους τῆς ἀκολουθίας λιγοστοὶ μείνανε στήν ἐκκλησιά, οἱ ἄλλοι πήρανε τὸν ὕδιο δρόμο μὲ τὴν Κεφαλή. Μπροστὰ στὰ σκαλοπάτια γινόταν μιὰ μικρὴ σύναξη γύρω στὸν Σγουρό, ποὺ χειρονομοῦσε καὶ φώναζε:

— Δὲ σᾶς τό ἔγω; Δὲ σᾶς τό ἔγω;...

‘Ο πένταρχος ἥρθε κοντὰ καὶ τὸν κοίταξε ἀπορημένος.

— Τί ξέρεις ἐσύ;

Οἱ τελευταῖοι ἄρχοντες βγαίνανε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ κι ὁ κόσμος τοὺς ἔκανε τόπο. Ἀνάμεσά τους ἔνας ἄντρας ψηλός, μελαχρινός, ντυμένος μὲ χρυσοκόκκινο σκαραμάγκι, στάθηκε μιὰ στιγμὴ ἀτάραχος γιὰ νὰ φορέσῃ τὸ κλαπωτό του σκιάδι. Τὰ μάτια του, τὰ μαῦρα καὶ γυαλιστερά, ποὺ σεργιάνισαν μηχανικὰ τὸν ὄχλο, εἶχανε μιὰν ἀδιόρατη ἀχτίδα εἰρωνείας. Μαλλιὰ καὶ γένι μαῦρα, λουσάτα, πλαισίωναν τ’ ὠραῖο του πρόσωπο.

— ‘Ο ἄρχοντας Σγουρομάλλης! σφύριξε στ’ αὐτὶ τοῦ Νικηφόρου ὁ πένταρχος, σὰ γιὰ νὰ τοῦ φανῇ τώρα ἀρεστός.

‘Ο πρωτοστράτορας* τοῦ Μυτζηθρᾶ ὅρθωσε τὸ κεφάλι του καὶ κοίταξε πάλι τὸ συναγμένο πλῆθος. Τὰ μάτια του, ποὺ στραφτάλιζαν ὑγρὰ καὶ μαῦρα, δὲ στέκονταν πουθενά, κυλοῦσαν ἀδιάφορα πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια. Τὸ χεῖλος του ἀνασηκώθηκε ξεσκεπάζοντας ἀσπρα μυγδαλωτὰ δόντια. Καὶ τὸ ἄφωνο τοῦτο χαμόγελο, ἔδωσε στὸ πρόσωπό του κάτι ἀπάνθρωπο [...] Σήκωσε τὸ δεξί του, ποὺ κρατοῦσε μικρὸ σκῆπτρο μὲ κόμπους ἀσημένιους, σύμβολο τῆς ἔξουσίας καὶ τοῦ τίτλου του, κι ἔγνεψε νὰ παραμερίσουν τὸν ὄχλο γιὰ νὰ περάσῃ.

Μαξὶ μὲ τοὺς ἄλλους κι ὁ Σγουρὸς βρέθηκε κολλημένος πάνω σὲ μιὰ ξερολιθιά, ἀνήμπορος νὰ σαλέψῃ χέρι ἢ πόδι. Μέσα στὸ σύννεφο τῆς χλαλοῆς ποὺ σηκώθηκε, ξεφωνητά, βογκητό, βουή τῆς ποδοπατημένης πλέμπας,* ὁ ἄρχοντας Σγουρομάλλης κατέβηκε ἀργὰ τὰ μαρμάρινα σκαλοπάτια, ἔστριψε τὸν κατήφορο κι ἔψυγε ἀκολουθημένος ἀπὸ τέσσερους δοφικιαλίους καὶ τρεῖς νεαρὲς ἀρχόντισσες.

”Οταν ό λαδς μπόρεσε πάλι ν’ άπλωθη και νὰ ξανασάνη, ό πένταρχος σίμωσε τὸν Σγουρό.

— Ακολούθα τον, είπε δείχνοντας τὴν ἀγκωνὴ τοῦ δρόμου, ὅπου εἶχε στρίψει δι πρωτοστράτορας. Πρόσεχε ὅμως!... Δὲν εἶναι πάντα φρόνιμο νὰ τὸν ζυγώνης...

Τὸν ἀκολούθησε. Στὰ πολυδαίδαλα στενορύμια εἶχε κιόλας χάσει τ’ ἀχνάρια του. Μιὰ δυὸ φορὲς τὸ μάτι του πρόλαβε τὴν ἐπίσημη συντροφιὰ ποὺ χανόταν, γοργὴ κι ἀέρινη, σὲ μιὰ στροφὴ τοῦ δρόμου. Οἱ κυράδες σηκώνανε στὰ δυὸ δάχτυλα τὰ μακριά τους τὰ φουστάνια καί, τεντώνοντας μπροστὰ τοὺς ψηλόλιγνους λαιμούς, κακαρίζανε σὰν πουλακίδες. Οἱ ἄντρες βαδίζανε σοβαροὶ κι ἀμίλητοι. Ὁ ἄρχοντας Σγουρομάλλης ὅμως προπορευόταν λίγο, κι ὁ Νικηφόρος, δίχως νὰ βλέπῃ τὸ πρόσωπό του, τὸ φανταζότανε νὰ ἔχῃ στὰ χεῖλη τὸ ἵδιο ἐκεῖνο εἰρωνικὸ χαμόγελο.

Μάντεψε τὴν κατεύθυνσή τους ἀπὸ τοὺς διαβάτες ποὺ ἔβρισκε κάθε τόσο σταματημένους νὰ κοιτάζουν τὴ λαμπρὴ συντροφιά. Ὁ πρωτοστράτορας εἶχε ἀκολουθήσει διαφορετικὸ δρόμο ἀπὸ τὴν Κεφαλή, δὲν πήγαινε στὸ Διοικητήριο. «Σπίτι του πάει» είπε μὲ τὸ νοῦ του δ Σγουρός. Κι ἀληθινά, σὲ λίγο σταμάτησε κι αὐτὸς μπροστὰ σ’ ἔνα μικρὸ ἀρχοντικό. Ἡταν δίπατο, ἐρημικό, χτισμένο σὲ πλαγιὰ ἥμερη, μὲ περιβόλι πίσωθε του. Δυὸ κυπαρίσσια, ξεπερνώντας τὴν κόκκινη σκεπή, σαΐτευαν τὸν οὐρανὸ μὲ χάρη. Στὴ θολωτὴ πύλη φύλαγε σκοπός.

Ρώτησε ἀν εἶναι τὸ σπίτι τοῦ πρωτοστράτορα.

— Αὐτὸ εἶναι, ἀποκρίθηκε ἀφοῦ τὸν κοίταξε πρῶτα, ὑποψιασμένος, δι στρατιώτης.

— Ακολούθησα τὴν ἐνδοξότητά του ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά, πρέπει νὰ τὸν ἰδῶ στὴ στιγμή.

— Δὲ μπορεῖς.

— Εἶναι ἀνάγκη, μεγάλη ἀνάγκη!

— Δὲ μπορεῖς, ξανάπε δ σκοπὸς ξερὰ καὶ συνέχισε τὶς κανονικές του βόλτες μπροστὰ στὴν πύλη.

”Αλλο πάλι ἐμπόδιο. Κάτι σὰ μοιρολατρεία χαυνωτική, σὰν

ἀποθάρρυνση ἄγνωστη ἵσαμε τώρα στὸ φυσικό του, ἀρχιζε νὰ διανεύῃ*. στὴν ψυχὴ τοῦ νέου. Κοίταζε τὸ πήγαιν' ἔλα τοῦ σκοποῦ κι ἀναρωτιότανε μῆπως στ' ἀλήθεια ἡταν γραφτὸ νὰ ἔσκινήσῃ ἀπὸ τ' Ἀνάπλι καὶ νὰ κουβαληθῇ στὸ Μυτζηθρὰ γιὰ νὰ μῆν κατορθώσῃ τίποτα στὰ τελευταῖα. Εἶναι λοιπὸν τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο νὰ μιλήσῃ κανένας στοὺς ἀρχοντες τῆς Ρωμανίας; Ἡ σκέψη αὐτὴ τὸν ἔβαλε σ' ἀπορία ἐκνευριστική, τοῦ κέντριζε κιόλας τὴν ἀγανάχτηση. Ἡ παρέμβαση τοῦ σκοποῦ ἤρθε πάνω στὴν ὥρα:

— Τραβήξου πέρα!

Λές καὶ τοῦ ὅδινε ἔνα χαστούκι ἡ βάναυση τούτη φωνή.
— Εγὼ νὰ τραβηχτῶ πέρα ἢ ἐσύ; ἔκανε τρέμοντας, πυροκόκκινος ἀπὸ τὸ κακό του.

— "Ελα, ἔλα! τὰ χωρατὰ νὰ λείπουν...

Καὶ λέγοντας δ στρατιώτης, χαμήλωσε ἀπειλητικὰ τὴ λόγχη του.

Τότε τὸ παιδάριο ξέσπασε.

— Ποιοι εἰσαστε σεῖς, μωρέ, ποὺ δλοι λογχίζετε τὸν κόσμο! Ποιοι εἰσαστε σεῖς ποὺ τὸν μαστιγώνετε, τὸν ποδοπατᾶτε μὲ τὰ φαριά σας; Ρωμιοὶ ἢ Μπαρμπερίνοι; Οἱ Φράγκοι ἀφεντάδες, ἐσεῖς ἀφεντάδες, ὄλοι οἱ σπαθοφόροι τῆς πλάστης ἀφεντάδες, καὶ μονάχα ἡ πλέμπα σκλάβα, δ λαὸς τῶν Χριστιανῶν. Ἄναθεμα!...

Οἱ σκηνὲς τῆς ἐκκλησιᾶς, τὸ ποδοπάτημα τοῦ ὄχλου ἀπὸ τὸ στρατό, τὰ ἐμπόδια κι ἡ καταφρόνια ποὺ ἔβρισκε σὲ κάθε του βῆμα, τοῦ εἰχαν ἀνάψει ἀπὸ ὥρα τὰ αἴματα. Κι εἰχε ἔρθει ἐδῶ στὸ Μυτζηθρὰ δρμηνεμένος ἀπὸ τὴ βάγια* του πῶς πάει νὰ πατήσῃ τέλος μιὰ γωνιὰ γῆς λεύτερης. Χρόνια δλάκερα κανάκιζε* κι ἀνάθρεφε τὸ γλυκὸ τοῦτο ὄνειρό του. "Αρπαξε τὸ κοντάρι τοῦ στρατιώτη, τὸ τράβηξε ἀπότομα καὶ βρέθηκε πιασμένος μαζί του, δίχως νὰ καταλάβῃ πᾶς, στὰ χέρια.

Τὴν Ἰδια στιγμὴ ἔνα γελάκι σκαστό, γυναίκειο, κατρακύλησε ἀπὸ πάνω. Σαστισμένος δ Σγουρὸς παράτησε τὸ σκοπὸ καὶ σήκωσε τὰ μάτια του. Στὸ πέτρινο ταβλάτο,* μιὰ νεαρὴ ἀρχόντισσα ἡταν σκυμμένη καὶ τὸν κοίταζε. Ἀνασήκωσε τὸ κορμί της, κάτι

εἶπε πρὸς τὰ μέσα, κι ὅστερα ἔσκυψε πάλι καὶ κοίταξε ξεκαρδι-
σμένη τὸ νεαρὸ ταραξία τοῦ δρόμου. Μὲ τὸ ἐλαφρὸ μαντίλι ποὺ
κρεμόταν ἀπὸ τὰ δάχτυλά της, τοῦ ἔγνεψε.

— Τί θέλει τ' ἀρχοντόπουλο;

‘Ο Σγουρὸς ἔσιαξε τὰ ροῦχα του.

— Κυρά μου, λέει χαιρετώντας μ' ἀδέξια χάρη, κατὰ τὴ μόδα
τῶν Φράγκων, ζήτῳ νὰ ἴδῃ τὸ θεῖο μου.

— Ζήτησε νὰ ἴδῃ τὸν ἐνδοξότατο, ἔξήγησε κι ὁ σκοπός, κι
ἐπειδὴ τοῦ εἴπα...

‘Η ἀρχόντισσα σήκωσε προσταχτικὰ τὸ χέρι της, ὁ σκοπὸς
κόπηκε μὲ τὴ μιλιὰ στὸ στόμα. “Ενα δυὸ ἀντρίκεια κεφάλια, ποὺ
σκύψανε ἀπὸ τὸ ταβλάτο, κοιτάξανε κάτω αὐστηρὰ καὶ τραβή-
χτηκαν πάλι.

— Τὸ θεῖο σου εἴπες πῶς ζητᾶς, ἀγόρι μου; ρώτησε ἡ νεαρὴ
κυρά καὶ τὰ σχιστά της μάτια ἔλαμψαν ἀπὸ πνιγμένο γέλιο.

— Ναί, κυρά μου, τὸ θεῖο μου τὸν πρωτοστράτορα!

Μιὰ φωνὴ ἀντρίκεια, βαριά, ἀκούστηκε ἀπὸ πάνω νὰ μαλώνῃ
χαμηλόφωνα τὴν κυρά. “Ομως ἐκείνη γύρισε κατὰ μέσα, ἄνοιξε
τὰ χέρια της κι ἔκανε σκασμένη στὰ γέλια:

— Αφοῦ είναι ὁ ἀνιψιός μας!...

“Επειτα ὁ Σγουρὸς τὴν ἔχασε ἀπὸ τὰ μάτια του.

Στάθηκε μὲ τὴν καρδιὰ ἀναφερωμένη ἀπὸ ἐλπίδες νὰ προσ-
μένῃ. «‘Ο ἀνιψιός μας»... Λοιπὸν ἡ δύμορφη τούτη κυρά είναι
θειά του. Ἐπιτέλους νά καὶ κάτι ποὺ τοῦ ἔρχόταν δεξιά, κάτι ποὺ
μποροῦσε νὰ τοῦ βαλσαμώσῃ τὶς ἀμέτρητες λαβωματιὲς τοῦ φι-
λότιμου. “Ενας δοῦλος ἀνοίγει τὴ στιγμὴ τούτη τὴν πόρτα τοῦ
δρόμου καὶ τὸν καλεῖ νά ‘ρθη κοντά. “Έχει σπανό, ψόφιο καὶ
κίτρινο μοῦτρο εὐνούχου. Καθὼς τὸ παιδάριο κάνει νὰ δρασκε-
λίσῃ τὸ κατώφλι, ἔνα κίτρινο, σταφιδιασμένο χέρι ἀκουμπάει
πάνω στὸ στῆθος του.

— Η ἐνδοξότητά του, λέει ὁ εὐνοῦχος μὲ ψιλή, οὐδέτερη φωνή,
δὲ μπορεῖ νὰ σὲ δεχτῇ. “Έχει μεγάλη ἀπασχόληση τὴ στιγμὴ
τούτη, μὲ τὰ σκυλιά του...

Σήκωσε τὰ μάτια σαστισμένος ὁ Σγουρός. Τὸν κοροϊδεύανε;

“Ομως τὰ μάτια τοῦ δούλου τὸν κοίταζαν μὲ τὴ μελαγχολικὴ σοβαρότητα· ποὺ ἔχουν οἱ ἡλίθιοι.

— Σύρε καὶ πές του πώς εἶναι μεγάλη ἀνάγκη νὰ τὸν ἰδῶ. Πές του ἀκόμα πώς εἴμαι συγγενής του, ἀνιψιός ἀπὸ τ’ Ἀνάπλι. Νικηφόρος Σγουρὸς λέγομαι. Τ’ ὅνομα τοῦτο κάτι θὰ τοῦ θυμίσῃ. ”Αντε, καὶ νά! δᾶσ’ του καὶ τοῦτο δῶ, γιὰ νὰ βεβαιωθῇ.

“Εβγαλε τὸ δαχτυλίδι ἀπὸ τὸ χέρι του, τὸ δαχτυλίδι ποὺ τοῦ εἶχε ἀφῆσει ἡ μάνα του, καὶ τὸ ἔβαλε στὴ χούφτα τοῦ δούλου. ”Υστερα, καθὼς ἐκεῖνος κοντοστεκόταν ἀναποφάσιστος, τράβηξε ἀπὸ τὸ περσίκι* του ἔνα δύο μιλιαρέσια,* τοῦ τὰ ἔδωσε.

— ”Αντε! κάνει σπρώχνοντάς τον νὰ βιαστῇ.

‘Ο εὐνοῦχος μπῆκε πάλι μέσα καὶ ξανάκλεισε τὴν πόρτα. «Τώρα πιὰ δὲ μπορεῖ... Σὰν ἵδη τὸ δαχτυλίδι!» συλλογίστηκε ὁ Νικηφόρος ‘Θὰ κατέβῃ μοναχός του στὴν αὐλὴ νὰ μὲ προϋπαντήσῃ. Θ’ ἀνοίξῃ τὴν ἀγκαλιά του καὶ θὰ πῆ: — ’Εσύ ’σαι λοιπὸν διγιός τῆς Ἐλένης Σγουροῦ, τῆς ἀληησμόνητης συγγένισσάς μας ἀπὸ τ’ Ἀνάπλι!» Καὶ πάλι ἡ καρδιά του ἄρχισε νὰ χτυπάῃ, μὲ τὴν κρυφὴ λαχτάρα τούτης τῆς στιγμῆς, τῆς στιγμῆς ποὺ εἶχε μάθει ἀπὸ μικρὸς νὰ τὴν προσμένῃ, καὶ ποὺ θ’ ἀνοιγε καινούριους δρόμους, ἀνυποψίαστους ἵσαμε τώρα, στὴ ζωή του. «Ποιὸς ξέρει!... Ισως μὲ πάρη κοντά του, νὰ μένω σὲ γιός του ἢ ἀδερφὸς μέσα στὸ σπίτι, του. ”Ισως μὲ παρουσιάσῃ στὴν Κεφαλὴ καὶ μὲ κάνη κι ἐμένα δοφικιάλιο. Θὰ πάω στὴ Βασιλεύουσα καὶ θὰ μὲ γνωρίση δι βασιλέας. Θὰ τοῦ φιλήσω τὸ πόδι, μέσα στὸ χρυσοτρίκλινο,* κι αὐτὸς θὰ πῆ: «Πάρτε τὸν Νικηφόρο τὸν Σγουρό, ἐσεῖς πατρίκιοι, καὶ φορέστε του τὸ σκαραμάγκι ποὺ ἀρμόζει στ’ ὁφίκιο ποὺ τοῦ ’δωσα καὶ στὸ μεγάλο του τὸ γένος».

Τὸν ξύπνησε τὸ τρίξιμο τῆς πόρτας ποὺ ξανάνοιγε, καὶ μ’ ἀπορία βαθιὰ εἶδε τὸ μοντρό τοῦ δούλου νὰ προβαίνῃ μέσ’ ἀπὸ τὸ φτενὸ ἄνοιγμα.

— ’Ο μεγαλότατος ἀφέντης λυπᾶται κατάκαρδα, λέει, ποὺ δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ σὲ δεχτῇ. Σοῦ δίνει τὴν εὐκή του νὰ πᾶς στὸ καλό, λέει, κι ἀν τὸν ἀγαπᾶς σὰ θεῖο σου, νὰ μὴν ξαναφανῆς στὴν πόρτα του, λέει, γιατὶ τότε κι αὐτὸς θὰ ξεχάσῃ πώς εἶναι θεῖος

σου καὶ θὰ σοῦ φερθῇ, λέει, καθὼς δὲν ταιριάζει σ' ἀνιψιό του...

Προτοῦ προλάβει νὰ συνέρθῃ τὸ παιδάριο, ἡ πόρτα εἶχε κλειστῆ στὰ μοῦτρα του, κι ὁ σκοπὸς στεκότανε μπροστά της μὲ μάτι σκοτεινὸ κι ἀποφασισμένο.

“Ομως δὲν ἦταν γραφτὸ νὰ δοκιμάσῃ ὁ Νικηφόρος ὁ Σγουρὸς σήμερα τούτη μονάχα τὴν ἄσχημη ἔκπληξη. Καθὼς σήκωνε τὰ μάτια του, ποὺ λίγο ἀκόμα καὶ θὰ βούρκωναν, βλέπει πέρα, στὴν ἀγκωνὴ τοῦ δρόμου, νὰ ξεμπουκάρῃ ἔνα μπουλούκι στρατιώτες. Κρατοῦσαν τὶς λόγχες τους δρθές, ἀστραφτερὲς πάνω στὰ μακριὰ κοντάρια. Μπροστά τους πήγαινε ἔνας καλόγερος. Κι ὁ καλόγερος εἶχε τεντωμένο τὸ χέρι κι ἔδειχνε αὐτόν.

‘Η σπείρα* —καμιὰ δεκαριὰ ὅπλίτες κι ἔνας δέκαρχος— κοντοστάθηκε μιὰ στιγμὴ κοιτάζοντας τὸ παιδάριο.

“Υστερα, ὅλοι μαζὶ οἱ ἀρματωμένοι, χιμᾶνε ἀφήνοντας πίσω τὸν καλόγερο, ποὺ καταχωνιάστηκε στὴ σκιὰ ἀνάμεσα στὶς ἀρματωσιές, καὶ ζώνουν τὸν ἀνιψιὸ τοῦ πρωτοστράτορα.

— Τοῦτος εἰναι; ρωτάει ὁ δέκαρχος ἀκουμπώντας τὸ δάχτυλο στὸ στῆθος τοῦ παιδάριου, καὶ γυρίζοντας τὸ κεφάλι του κατὰ τὸν καλόγερο.

— Αὐτός!

Τὸν ἄρπαξαν ἀπὸ τὰ μπράτσα, καὶ κάποιος τοῦ τράβηξε ἀπὸ τὸ θηκάρι τὸ σπαθί του. Σαστισμένος ἐκεῖνος, στεκότανε καὶ τοὺς κοίταζε· ἡ σκέψη του ἦτανε θολὴ ἀπὸ τ' ἀπανωτὰ χτυπήματα τῆς μοίρας.

— Εμπρός, πάρτε τον! πρόσταξε ὁ δέκαρχος καὶ τράβηξε πρῶτος μπροστά.

Οἱ στρατιώτες τὸν ἄδραξαν. Μέσα στὴν κλαγγὴ τῶν ὅπλων, ἄρχισε νὰ βαδίζῃ κι αὐτὸς ἀσύνειδα, σὰν ἀφιονισμένος. Μονάχα μιὰ στιγμὴ θυμήθηκε νὰ γυρίσῃ πίσω τὸ κεφάλι του καὶ τότε, στὴν ἀπόσκια πλευρὰ τοῦ δρόμου, εἰδε ζαρωμένο τὸν καλόγερο νὰ τὸν παρακολουθῇ μὲ τὸ μάτι.

Τὸν ἀναγνώρισε. Ἁταν ἔνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἐκείνους πού, χτές τὴ νύχτα, εἴχανε πλαγιάσει δίπλα του, στὸ καπηλειό...

(Απὸ τὸ ίστορικὸ μυθιστόρημα ‘Η Πριγκιπέσσα Τζαμπά)

ΗΛΙΑΣ ΒΕΝΕΖΗΣ

‘Ο πρῶτος ταξιδιώτης

— Μὲρ χαμπάρ!¹

— Μὲρ χαμπάρ!

‘Ηταν ἔνας ἄνθρωπος ἵσαμε σαράντα πέντε χρονῶ. Κοντόσωμος, φτωχικὰ ντυμένος, μὲ τὰ βρακιά ποὺ φοροῦνε οἱ τσιτμῆδες καμηλιέρηδες. Τὰ μαλλιά του καὶ τὰ γένια του ἦταν ψαρὰ καὶ σκεπάζανε πυκνὰ τὸ κεφάλι καὶ τὸ πρόσωπο. “Ομως φῶς ἦταν στὸ πρόσωπο αὐτό: ἔσταζε, ἔλαμπε ἡμερο ἀπ’ τὰ καστανὰ μάτια του. Τὸν λέγαν ‘Αλή. Στὸ φαράγγι* ποὺ εἶναι πίσω ἀπ’ τὰ Κιμιντένια, ἀλάργα* ἵσαμε τρεῖς μέρες δρόμο, ἐκεῖ εἶναι ἡ πατρίδα του. Ἐκεῖ ζοῦνε οἱ τσιτμῆδες, ἀπλοὶ κι ἀγαθοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ποτὲ δὲν πειράζανε κανένα. Εἶναι φυλὴ Μουσουλμάνοι, πιστεύουνε στὸν Μωχαμέτ, ὅμως πιστεύουνε καὶ στοὺς ἄγιους τῶν Χριστιανῶν, προπάντων στὸν ‘Αι-Γιώργη τὸν καβαλάρη. Λένε: «‘Ο ἄνθρωπος εἶναι ἀδύνατος στὴ γῆ δᾶ κάτου. Οἱ ἄγιοι τῶν Χριστιανῶν ζοῦν ψηλά, κεῖ ποὺ μένει κι ὁ Προφήτης. Δὲν μπορεῖ, θά ‘χουνε κι αὐτοὶ πολλὴ δύναμη. Καλὸ εἶναι ἔνας φτωχὸς τσιτμῆς νὰ τὰ ‘χη καλὰ μ’ δλους δσοι μένουνε στὸν οὐρανό».

Οἱ πιὸ πολλοὶ τσιτμῆδες ζοῦνε δόηγώντας καραβάνια καμῆλες, δικά τους ἥ ξένα. Κατεβάζουν τὰ γεννήματα ἀπ’ τὰ Κοζάκια στὰ παράλια, αὐτοὶ καβάλα στὰ γαϊδούρια τους, πίσω οἱ ντεβέδες* κι οἱ καμῆλες. Κάθε καμήλα ἔχει τὸ κουδούνι της, τὸ κάθε

1. Τούρκικος χαιρετισμός.

κουδούνι ᔁχει τὸ δικό του ἥχο. Οἱ τσιτμῆδες καμηλιέρηδες ὅργώνουν ἀργὰ τὸ δρόμο, δὲν κοιτᾶνε πίσω, πάντα κοιτᾶνε χαμηλά: τὴ γῆ ποὺ σπιθίζει ἀπ' τὸν ἥλιο, τ' αὐτιὰ τοῦ γαιδουριοῦ ποὺ πότε πότε σαλεύουν. "Ολα εἰναι ἴδια, ἀπαράλλαχτα ἴδια. Τὸ ζὸ κάτω ἀπ' τὰ σκέλια τους δίνει μονότονη κίνηση στὸ κορμί τους, στὸ κεφάλι τους—πότε μπρός, πότε πίσω. Τὸ μυαλὸ καὶ τὸ κορμὶ συνηθίζουνε τὴν κίνηση, ποὺ μὲ τὸν καιρὸ γίνεται ἀναγκαία καθὼς ὁ ἀγέρας καὶ τὸ φῶς: ναρκώνει τὸν ἄνθρωπο, τίποτα πιὰ δὲν ἐπιθυμεῖ καὶ τίποτα δὲ ζηλεύει—ἔτσι εἰναι ἡ ζωή. Πίσω του παιζουν οἱ ἥχοι, ἔξι, ἑφτά, δύχτῳ φωνές—αὐτὲς εἰναι δλες οἱ φωνές τοῦ κόσμου. 'Ο πρῶτος ἥχος ἀπ' τὴν πρώτη καμήλα —τὸ κουδούνι ποὺ κρέμεται ἀπ' τὸ σαμάρι της— ψιλός, νεανικὸς ἥχος, λέει πάντα:

'Εβλεντιρελίμ... 'Εβλεντιρελίμ...
'Εβλεντιρελίμ... 'Εβλεντιρελίμ...

'Ο δεύτερος ἥχος ἀπ' τὴ δεύτερη καμήλα, πιὸ βαρύς, λέει:

Νερντὲν μπουλαλούμ... Νερντὲν μπουλαλούμ...
Νερντὲν μπουλαλούμ... Νερντὲν μπουλαλούμ...

Κι δ τρίτος ἥχος, αὐστηρός, ἀργός, δένει τοὺς πρώτους καὶ ἀποκρίνεται μὲ ἀσφάλεια:

Σουρντάν... μπουρντάν...
Σουρντάν... μπουρντάν...

Τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ ταράξῃ τὴν αὐστηρὴ πειθαρχία αὐτῶν τῶν ἥχων. 'Επιβεβαιώνουν τὴν καλὴ τάξη, τὴ συμφωνία τοῦ κόσμου. Τοὺς ἀκούει νὰ πορεύωνται πίσω του ὁ τσιτμῆς, καὶ εἰναι ἥσυχος πῶς δλα πᾶνε καλὰ στὴ γῆ. Μπορεῖ νὰ τύχῃ μιὰ στιγμὴ—μιὰ ἐλάχιστη στιγμὴ— νὰ λεύψῃ ἔνας ἥχος. 'Η ὀρμονία πάσχει μονομιᾶς, κι ὁ τσιτμῆς καταλαβαίνει πῶς κάτι χάλασε στὴν τάξη τοῦ κόσμου. Τότε μονάχα παίρνει τὸ πρόσωπό του ἀνήσυχη ἔκφραση καὶ γυρίζει πίσω του νὰ δῇ. Σταματᾷ,

κατεβαίνει ἀπ' τὸ γαιδούρι του, πάει καὶ ξαναδένει στὸ καραβάνι τὴν καμήλα ποὺ ἔκοψε τὸ σκοινί. Καὶ ἡ συμφωνία ξαναρχίζει.

Οἱ ζευγάδες* τοῦ ὑποστατικοῦ,* μαζεμένοι γύρω στὸν Ἀλῆ, τὸν παρακολουθοῦντε ποὺ τυλίγει τὸ ἔνα τσιγάρο πάνω στ' ἄλλο, σιωπηλός.

— Ἀλῆ, ποῦ εἶναι τὸ καραβάνι σου;

— Δὲν ἔχω καραβάνι. Ἡρθα μοναχὰ μὲ μιὰ καμήλα.

— Μοναχὰ μὲ μιὰ καμήλα! Δὲ δουλεύεις σὲ καραβάνια;

— Ὁχι, δὲ δουλεύω πιὰ σὲ καραβάνια.

— Καὶ ποῦ πᾶς;

Τὸ φῶς στὰ μάτια τοῦ Ἀλῆ τρέμει ἀνήσυχο, σὰν ἀπορία παιδιοῦ.

— Γυρεύω τὸ καμήλι μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι...

Καὶ πρὶν οἱ ζευγάδες προφτάξουν νὰ ποῦν τίποτα:

— Μπὰς καὶ τὸ εἴδατε σὲ κανένα καραβάνι; Μπὰς καὶ τὸ εἴδατε πουθενά;... λέει ἡ φωνὴ τοῦ Ἀλῆ καὶ τρέμει ἀπ' τὴ συγκίνηση. Εἶναι ἔνα μικρὸ καμήλι, ἵσαμε ἐνὸς χρονοῦ. Οἱ τρίχες στὸ κούτελο καὶ στὸ κεφάλι του εἶναι ἄσπρες...

Ποῦ ξανακούστηκε καμήλι μὲ ἄσπρο κεφάλι; Οἱ ζευγάδες γελοῦν δυνατά, σποῦν στὰ χάχανα καὶ κοιτᾶντε τὸν Ἀλῆ περιπαιχτικά:

— Ἀλήθεια, ἔ; Τὸ καμήλι μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι; Τὸ καμήλι μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι! Πολὺ θὰ ταξιδέψης ἀκόμα στὴν Ἀνατολὴ γιὰ νὰ τὸ βρῆς, Ἀλή! Πολὺ θὰ ταξιδέψης!

‘Ο Ἀλῆς βάζει δύναμη γιὰ νὰ βαστάξῃ τὴν ταραχὴ τῆς καρδιᾶς του, νὰ κρατήσῃ τοὺς χτύπους της, καὶ συμμαζώνεται στὴ θέση του σὰν πληγωμένο ζό.

— Μὴ μὲ περιγελᾶτε... τοὺς λέει ταπεινά, κι ἡ φωνή του εἶναι ζεστὴ καὶ τρέμει. Είχα μιὰ φορὰ ἔνα καμήλι μὲ ἄσπρο κεφάλι. Τὸ ἄφησα καὶ χάθηκε ἀπ' τὰ χέρια μου, μὰ πιὰ δὲν μπορῶ νὰ κάμω χωρὶς αὐτό. Γυρίζω μπὰς καὶ τὸ ξαναβρῶ. Μὴ μὲ περιγελᾶτε...

Σιγὰ σιγὰ οἱ ἄνθρωποι μερεύουν κάτω ἀπ' τὸ πυκνὸ στρῶμα τὴ λύπη, ποὺ χύνει ἡ μορφὴ τοῦ Ἀλῆ. Τὰ χάχανα σβήνουν κι

ὅλα τὰ μάτια μαζεύουνται στὸ ἵδιο σημεῖο, γιὰ νὰ ξεχωρίσουν μέσ' ἀπ' τὸν καπνὸ ποὺ γεμίζει τὴν ἀτμόσφαιρα, νὰ πλησιάσουν τὸ πάθος ποὺ κυνηγᾶ ἔνα καμῆλι μὲ ἄσπρο κεφάλι, τὸ καμῆλι μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι, στοὺς δρόμους τῆς Ἀνατολῆς.

“Ο Ἀλῆς ἀπὸ μικρὸ παιδὶ δούλευε στὰ καραβάνια. “Οταν ἄρχισε νὰ καταλαβαίνῃ τὴν ζωή, οἱ ἥχοι τῶν κουδουνιῶν ποὺ ἔρχονταν ἀπ' τοὺς προγόνους του, ζυμωμένοι στὸ αἷμα του, ξυπνῆσαν.

«Πάρε με μὲ τὶς καμῆλες, πατέρα!»

«Ἐλα! Ἀπὸ αὐριο θά ῥχεσαι μὲ τὶς καμῆλες.»

‘Απ’ τὴν ἄλλη μέρα, καβαλικεύοντας τὰ πισινὰ τοῦ γαϊδουριοῦ, δικρόδιος Ἀλῆς ἄρχισε νὰ πορεύεται τὸ δρόμο τῆς Ἀνατολῆς. Δὲν ἦταν δικές τους οἱ καμῆλες. Ποτὲς ὁ πατέρας του δὲν εἶχε δικές του καμῆλες. Δούλευε γιὰ ἄλλον ἀφέντη. Καὶ σὰν πέθανε, δὲν ἄφησε στὸ γιό του τίποτα, πάρεξ τὸ δεσμὸ μὲ τοὺς ἥχους.

‘Ο Ἀλῆς δὲν πρόκοψε πιὸ πολὺ ἀπ’ τὸν πατέρα του. Σὰ μεγάλωσε, ἄρχισε κι αὐτὸς νὰ δουλεύῃ σὲ ξένες καμῆλες. Μὰ δταν ἤρθε ὁ καιρὸς ποὺ οἱ ἀνθρώποι παντρεύονται, μπόρεσε νὰ βρῇ καὶ νὰ πάρῃ δική του μιὰ γυναίκα.

Τὴν ἄλλη μέρα ποὺ παντρευτῆκαν, δταν ὁ Ἀλῆς ξεκινοῦσε μὲ τὸ καραβάνι του, ή γυναίκα του βγῆκε ἀπ’ τὸ καλύβι τους νὰ τὸν ξεπροβοδίσῃ καὶ τοῦ εἰπε:

«Σ’ ἐννιὰ μῆνες θά χουμε παιδί. Κοίταξε νὰ κάμης δικές σου καμῆλες, γιατὶ θά χουμε νὰ θρέψουμε ἔνα στόμα ἀκόμα.»

‘Ο Ἀλῆς αὐτὰ ἀκούγοντας ἔγινε σοβαρὸς κι ἄρχισε νὰ κάνῃ οἰκονομίες. Ταξιδεύοντας στὸ δρόμο τῆς Ἀνατολῆς ἔτρωγε σκέτο ψωμί, δὲν ξενυχτοῦσε σὲ χάνια. “Εβαλε ἔτσι λίγα γρόσα στὴν ἄκρη.

“Ομως σὰν ἤρθαν οἱ ἐννιὰ μῆνες, παιδὶ δὲν τοὺς ἤρθε.

«Καλά. Θά χουμε τὸν ἄλλο χρόνο» εἰπε ή γυναίκα. «Ἐσύ νὰ κάνης τὶς οἰκονομίες σου.»

Αὐτὸ βάσταξε πολλὰ χρόνια. ‘Ο Ἀλῆς ἔκανε τὶς οἰκονομίες του, κι ή γυναίκα του δὲν τοῦ ἔκανε παιδιά, ἐπειδὴ ἦταν στείρα.*

”Οταν τέλος βεβαιωθήκανε πώς δὲ θὰ τοὺς ἔρθη παιδί, ή γυναίκα εἰπε:

«Γιά μέτρησε, Ἐλή, τὸ θησαυρὸ ποὺ μάζεψε ἵσαμε τώρα.
Μποροῦμε ν' ἀγοράσουμε μιὰ δική μας καμήλα γιὰ τὰ γεράματά μας;»

Ο Ἐλής ξαγρύπνησε κεῖνο τὸ βράδυ, καὶ σὰν ἔβγαινε ὁ ἥλιος εἶχε μετρήσει τὸ θησαυρό του. ”Οχι, δὲν ἔφτανε γιὰ ν' ἀγοράσουν μιὰ καμήλα. Μισὴ καμήλα μονάχα θὰ μποροῦσαν ν' ἀγοράσουν.

Τότες καθίσανε, δ Ἐλής κι ἡ γυναίκα του, ἄλλη μιὰ νύχτα καὶ ξαγρύπνησαν, μπάς καὶ βροῦνε μὲ τί τρόπο ν' ἀγοράσουνε μισὴ καμήλα. ”Οταν βγῆκε πάλι ὁ ἥλιος, τὸ εἶχαν βρεῖ κι εἶχαν συμφωνήσει τί νὰ κάμουν.

Ζοῦσε κεῖνον τὸν καιρὸ κι ἔνας ἄλλος, δεύτερος Ἐλής, πατριώτης τους, ποὺ δούλευε σὲ ξένα καραβάνια στὰ μέρη τοῦ Κάζ-Νταγ, πολὺ μακριὰ ἀπ' τὴν πατρίδα τους. Πολὺ σπάνια αὐτὸς δ ἄλλος δ Ἐλής ἐρχόταν στὸ φαράγγι τῶν τσιτμήδων, σὰν τύχαινε ἡ δουλειά νὰ τὸν φέρη κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα. Αὐτὲς τὶς μέρες βρισκόταν στὸ χωριό.

Πάει δ πρῶτος Ἐλής καὶ τὸν βρίσκει.

«Ἐλή!» τοῦ λέει. «Τόσα χρόνια δουλεύεις κι ἐσὺ σὲ ξένα καραβάνια, καὶ δική σου μήτε μιὰ καμήλα δὲν ἀπόταξες. Δὲ θὰ τό θελες νὰ εἶχες;»

Ο δεύτερος Ἐλής ἀποκρίνεται:

«Θὰ τό θελα πολύ. Μὰ δὲν ἔχω τὸν πλοῦτο ποὺ χρειάζεται νὰ πάρω μιὰ δική μου καμήλα.»

Ο πρῶτος Ἐλής:

«Ξέρεις πόσον πλοῦτο ἔχεις;»

«Ξέρω.»

«Γιὰ πόσο φτάνει;»

«Φτάνει γιὰ μισὴ καμήλα.»

«Κι ἔγώ ἔχω πλοῦτο γιὰ μισὴ καμήλα. Δὲ βάζουμε μαζὶ τὰ γρόσα μας ν' ἀγοράσουμε μιὰ καμήλα συντροφική;»

Μιλήσανε πολὺ καὶ συμφωνήσαν. Ἐγοράσανε μιὰ καμήλα

καὶ τὴ βάλανε νὰ δουλεύῃ μὲ τὸ καραβάνι τοῦ Ἀλῆ. Ὁ δεύτερος Ἀλῆς ἔφυγε ὑστερα γιὰ τὰ μέρη τοῦ Κάζ-Νταγ. Κάθε φορὰ ποὺ θὰ γύριζε, θὰ κάνανε λογαριασμὸ τὸ τί ἔβγαλε ἡ καμήλα μὲ τὴ δουλειά της καὶ θὰ μοιράζονταν τὰ κέρδη.

Ο Ἀλῆς, τότε, κρέμασε ἔνα καινούριο κουδούνι στὸ λαιμὸ τῆς καμῆλας τους, τὴν ἔδεσε πρώτη στὴ σειρὰ πίσω ἀπ’ τὸ γαϊδούρι του, καὶ βγῆκε στὸ μεγάλο δρόμο μὲ τὸ καραβάνι του. Ἡταν πολὺ περήφανος καὶ πολὺ σίγουρος γιὰ τὸ μέλλον τοῦ κόσμου, καὶ κάθε τόσο γύριζε πίσω νὰ βεβαιωθῇ πῶς ἡ καμήλα του τὸν ἀκολουθᾶ, πῶς ὑπάρχει.

Ἐτσι πέρασε ἔνας χρόνος, δταν κάτι σημαντικὸ ἔγινε. Ἡ συντροφικὴ καμῆλα γέννησε ἔνα καμῆλάκι. Ο Ἀλῆς πολλὲς φορὲς εἶδε τίς ξένες καμῆλες νὰ γεννοῦν. "Ομως τώρα μὲ τὴ δική του ταράχτηκε πολύ.

«Γιά κοίτα!» είπε στὴ γυναίκα του «ἔχουμε τώρα καὶ μωρό...»

Κοίταξαν. Κι αὐτὸ ποὺ εἶδαν τάραξε τὴν καρδιά τους σὰ βίαιος ἄνεμος. Κάτι ἀπίστευτο καὶ μοναδικὸ ἥταν στὸ μικρὸ καμῆλάκι: τὸ πετσὶ καὶ οἱ τρίχες στὸ κεφάλι του δὲν εἶχαν χρῶμα καφετί, καθὼς οἱ ἄλλες καμῆλες. Ἡταν ἄσπρες. Ἡταν ἔνα καμῆλάκι μὲ ἄσπρο κεφάλι: τὸ μοναδικὸ καμῆλάκι μὲ ἄσπρο κεφάλι ποὺ ἔγινε σ' ὅλη τὴν Ἀνατολή.

Τὸ νέο πῆρε κι ἔδωσε στὸ χωριὸ τῶν τσιτμήδων, στὰ γειτονικὰ χωριὰ ποὺ ἥταν μὲς στὸ φαράγγι, σ' ὅλους ὅσοι ταξιδεῦαν τὸ μεγάλο δρόμο ποὺ πάει στὰ παράλια. "Ολοι τρέχανε νὰ δοῦν τὸ θαυμαστὸ ἄσπρο καμῆλι, κι ὅλοι μακάριζαν τὸν Ἀλῆ.

Κι ὁ Ἀλῆς πιὰ ζοῦσε σὲ ἀληθινὴ εὐτυχία. Ἀγάπησε πολὺ τὸ νέο ζό, δπως τίποτα ἄλλο δὲν εἶχε ἀγαπήσει ἵσαμε τότε στὴ γῆ. Τὸ μεγάλωνε μὲ στοργὴ καὶ μὲ τρυφερότητα, τοῦ ἔβγαζε δνόματα δανεισμένα ἀπ’ τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ φύση —δνόματα δέντρων καὶ καρπῶν—, τοῦ ἔδινε ὅχι μονάχα τὸ χαμούρι* ποὺ τρῶνε οἱ ἄλλες καμῆλες, τοῦ ἔδινε σταφύλια καὶ ζάχαρη καὶ ἄλλα πολλά.

Τέλος, ἀγόρασε ἔνα καινούριο κουδούνι, τό δεσε μὲ χάντρες γαλάζιες καὶ κόκκινες, καὶ τὸ πέρασε στὸ λαιμὸ τοῦ μικροῦ ζοῦ.

"Οταν κι αυτό έγινε, τό πήρε μαζί του στὸ πρῶτο ταξίδι του γιὰ τὰ παράλια. Τὸ καμηλάκι πήγαινε πάντα πλάι στὴ μάνα του, κι ὁ Ἀλῆς δῦλο γύριζε καὶ τὸ κοίταζε. "Ομως κουράστηκε νὰ γυρίζῃ, δὲν τὸ εἶχε συνηθίσει. 'Ο μεγάλος ἥλιος ἔκαιγε πολὺ ἀπὸ πάνω του, ὁ Ἀλῆς ἔκλεισε τὰ μάτια. 'Ο δρόμος ἦταν ἔρημος, τίποτα δὲν ἀκουγόταν· γι' αὐτὸ μὲς στὸν παρθένο χῶρο ὑψωνόταν καθαρὴ σὰν προσευχὴ ή νέα συμφωνία. Μὲς στοὺς παλιοὺς γνώριμους ἥχους, αὐτοὺς τοὺς πίσω ἥχους ποὺ ἀκολούθησαν τὸν Ἀλῆ σ' δῆλα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς του ὡς σήμερα, ἀνακατευόταν τώρα δὲ νέος ἥχος, ἀνατάραξε τὴν παλιὰ ἀρμονία, ἔσβηνε τοὺς ἄλλους τόνους κι ἐμενε αὐτός, δὲ νέος, μόνος. Τί καλὰ ποὺ ἦταν! Τί καλὰ ποὺ εἶναι νὰ πορεύεσαι στὸ δρόμο τῆς Ἀνατολῆς και πίσω σου νὰ μὴν εἶναι ἔρημος, νὰ μὴν εἶναι μοναχὰ ξένες φωνές, νά 'ναι καὶ μιὰ δική σου, νά 'ναι δῆλα τὰ χρόνια ποὺ κουράστηκες και ὑπόφερες καμωμένα ἥχος, στὸ λαιμὸ ἐνὸς μικροῦ καμηλοῦ μὲ ἄσπρο κεφάλι..."

'Ο Ἀλῆς ἦταν εὐτυχισμένος και γαλήνιος. 'Η ζωὴ πιὰ εἶχε νόημα και σημασία.

Μὰ τὸ νέο ἔφταξε ἵσαμε τὰ μακρινὰ μέρη τοῦ Κάζ-Νταγ, δῆπου δούλευε δὲ δεύτερος Ἀλῆς. Ξεκινᾶ αὐτὸς κι ἔρχεται στὸ χωριό τῶν τσιτμήδων.

«"Ωρα καλή, σύντροφε!"» λέει στὸν Ἀλῆ. «Τί νέα;»

«"Ἔχουμε καλὰ νέα, σύντροφε. 'Η καμήλα μας γέννησε, κι ἔχουμε τώρα κι ἔνα μικρὸ καμήλι.»

«Γιά νὰ τὸ δῶ!»

Τὸ εἰδε, ἀλλὰ ἔκαμε πώς δὲν πρόσεξε κὰν τὸ ἄσπρο κεφάλι.

Λέει δὲ Ἀλῆς τοῦ Κάζ-Νταγ:

«Λοιπόν, σύντροφε! Τώρα ποὺ ἔχομε δυὸ ζωντανά, θέλω νὰ χωρίσουμε τὴ συντροφιά μας. 'Εσύ θὰ πάρης τὸ ἔνα, ἐγὼ τὸ ἄλλο. "Οποιο θέλεις, διάλεξε.»

'Ετούτος δὲ Ἀλῆς, μὲ τὸ νὰ ἔχῃ ταξιδέψει σὲ μέρη μακρινά, εἶχε γίνει σοφὸς και πονηρός. Σκεφτόταν: «"Ο σύντροφός μου θὰ κρατήσῃ τὴ μεγάλη καμήλα. Δὲ γίνεται! "Απὸ μισὴ ποὺ ἦταν δική του, θὰ τὴν δρίζῃ ὀλάκερη. "Ετσι ἐγὼ θὰ πάρω τὸ καμήλι

μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι, θὰ τὸ ταξιδέψω στὸ Κάζ-Νταγ καὶ θὰ τὸ πουλήσω, στὸ δρόμο, στοὺς ἀρκουδιάρηδες, ποὺ ἔχουνε μαῖμοδες κι ἀρκοῦδες, καὶ μαζεύουνε γρόσα ἀπ' τὸν κόσμο δείχνοντάς τες. Θὰ βγάλω ἔτσι πιὸ πολλὰ ἀπ' ὅ, τι κάνει μιὰ μεγάλη καμήλα».

‘Ο πρῶτος Ἀλῆς κάθισε πάλι ὅλη τὴν νύχτα μὲ τὴν γυναίκα του καὶ ἔμενε πνῆσαν γιὰ νὰ βροῦνε τὸ τί ἔπειτε νὰ κάμουνε.

‘Η γυναίκα ἔλεγε:

«Φῶς φανέρο, Ἀλῆ! πρέπει νὰ κρατήσης τὴν μεγάλη καμήλα. Ποῦ θὰ ξαναβροῦμε τέτοια τύχη, νά χουμε μιὰ μεγάλη καμήλα δική μας!»

‘Ο Ἀλῆς ὑπόφερνε, δὲν μποροῦσε νὰ τὸ φανταστῇ πῶς θ’ ἀποχωριζόταν τὸ καμήλι μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι.

«Μπάς καὶ δὲ θὰ μεγαλώσῃ κι αὐτό;» ἔλεγε. «Ἄς τὸ κρατήσουμε, νὰ τὸ μεγαλώσουμε!»

«Τί μοῦ λές νὰ τὸ κρατήσουμε!» φώναζε ἡ γυναίκα του. «Καὶ στὸ μεταξὺ τί θὰ μᾶς δίνῃ; Κι ἀν στὸ μεταξὺ ψοφήσῃ;»

Τέλος, ὁ πραχτικὸς νοῦς τῆς γυναίκας στάθηκε πιὸ δυνατὸς ἀπ’ τὴν τρυφερότητα τοῦ Ἀλῆ, πιὸ δυνατὸς ἀπ’ τὴν ἀδύναμη θέλησή του.

Τ’ ἄλλο πρωί, μὲ μάτια θολὰ ἀπ’ τὴν ἀγρύπνια καὶ τὴν πίκρα, ὁ Ἀλῆς ἀποχαιρέτησε τὸ καμήλι μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι. Στάθηκε ὀλόρθος καὶ κοίταζε τὸ δραμα ποὺ ἔφευγε μὲ γρήγορο πηδηχτὸ βάδισμα ζαρκαδιοῦ ἵσαμε ποὺ χάθηκε ἀπ’ τὰ μάτια του. Τότε ὁ Ἀλῆς κατάλαβε σὰν κάτι νὰ τοῦ τραβοῦν ἀπ’ τὴν καρδιά του, κι ὅλα γύρω του νά ‘ναι ἔρημα, ἐπειδὴ πιὰ δὲ θά χε σύντροφο τοῦ μεγάλου δρόμου, ἐπειδὴ ἡ τρυφερότητα ποὺ ἤρθε τόσο ἀργὰ κι ἔπειτε νὰ ξοδευτῇ πιὰ δὲ θὰ είχε τρόπο.

‘Εγινε βαρὺς κι ἀμίλητος. Δὲν είχε ὄρεξη νὰ φάη κι ἀδυνάτιζε κάθε μέρα. Πίσω του, ἐνῶ ὅδεινε μὲ τὸ καραβάνι του, πάντα τὸν ἀκολουθοῦσαν οἱ ἥχοι. Μὲς στοὺς ἥχους ἤταν καὶ ἡ δική του καμήλα, ποὺ τώρα ἤταν ὀλότελα δική του. Μὰ γιὰ τὸν Ἀλῆ οἱ φωνὲς είχαν σωπάσει, οἱ ἥχοι δὲ μιλοῦσαν πιά. Γιατὶ στὸν τόπο τους είχε μπεῖ τώρα ἄλλη φωνὴ πιὸ δυνατή, αὐτὴ ποὺ θά ρθη σὲ

κάθε ἄνθρωπο, μιὰ φορὰ μονάχα καὶ ποτὲ ἄλλη, κι ὅστερα ὁ ἄνθρωπος θὰ τὴν κυνηγᾶ σὰ σκιὰ ποὺ φεύγει, πάντα φεύγει.

Κι ὁ Ἀλῆς παράτησε τὴ γυναίκα του στὸ φαράγγι τῶν τσι-
τμήδων, παράτησε τὶς ξένες καμῆλες, γιατὶ πιὰ εἶχε γίνει κακὸς
καμηλιέρης καὶ τὸν διώξανε, πήρε τὴ δική του καμήλα καὶ τρά-
βηξε στὰ μέρη τοῦ Κάζ-Νταγ.

Βρίσκει τὸν παλιό του τὸ σύντροφο καὶ τοῦ λέει:

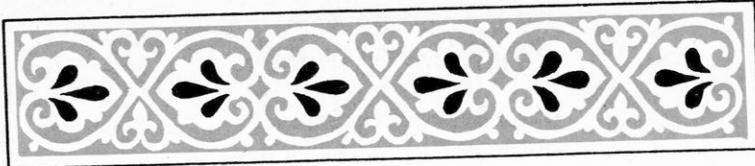
«Πάρε τὴν καμήλα μου. Πάρε καὶ τὸ γαϊδούρι μου. Πάρε καὶ
τὸ καλύβι ποὺ ἔχω στὸ φαράγγι. Πάρε δ, τι ἔχω. Μὰ δῶσ' μου
πίσω τὸ καμήλι μὲ τὸ ἀσπρό κεφάλι...»

«Δὲν τὸ ἔχω πιά, Ἀλή» τοῦ ἀποκρίνεται ὁ σύντροφός του.
«Τὸ πούλησα στὸ δρόμο.»

‘Ο Ἀλῆς ἀπὸ τότε δὲν γυρίζει. Μόλις ξημερώσῃ, μπαίνει στὸ
μεγάλο δρόμο, καὶ κοιμᾶται ὅπου βραδιαστῇ. Τὸ γαϊδουράκι του
πορεύεται ὑπομονετικά, καὶ πίσω του δεμένη, ἔρημη καὶ μόνη,
ἀκολουθᾶ ἡ καμήλα του, ταράζοντας μὲ τὸν ἥχο τοῦ κουδουνιοῦ
τῆς τὴν ζεστὴν σιωπὴν τῆς γῆς. Οἱ ἄνθρωποι τὸν περιγελοῦνε καὶ
τὸν πειράζουνε. Οἱ πιὸ συμπονετικοὶ τοῦ λένε πῶς εἰναι τρέλα,
πῶς εἰναι μάταιο νὰ γυρίζῃ. Τὸν συμβουλεύουνε νὰ πάγι πίσω
στὸ φαράγγι καὶ στὸ καραβάνι του. “Ομως δ Ἀλῆς δὲν τοὺς
ἀκούει. Ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ πιστέψῃ, ἐπειδὴ δὲ θέλει νὰ τὸ
πιστέψῃ, πῶς τὸ καμήλι μὲ τὸ ἀσπρό κεφάλι χάθηκε, πῶς πιὰ δὲ
θὰ ὑπάρξῃ στὴν ζωὴ του.

(Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Αἰολική γῆ*)

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Δρομί, δρομάκι

Δρομί, δρομάκι τῆς φραγῆς,*
μὴν πολυβιάζεσαι νὰ βγῆς,
μὰ ἀς εἰναι οἱ βόλτες σου πολλὲς
ἀπ' τὰ μαγκάνια,* ἀπ' τὶς ἐλιές.

Στενὸ δρομάκι τῆς φραγῆς,
ὅλο νὰ πᾶς κι δλο ν' ἀργῆς,
ἀπ' τὰ περβόλια, ἀπ' τὶς ἐλιές
κι ἀπ' τ' οὐρανοῦ τὶς ἀγκαλιές.

Κάθε κρυφό σου δὲ βαστᾶ
οὐδ' ἔξι βήματα σωστά·
μὰ μόλις στρίψη τὸ τειχί,
κι ἀρχίζεις ἄλλο ἀπ' τὴν ἀρχή.

Μέσα στὶς βόλτες σου θὰ βρῶ
ἔνα ἐκκλησίδι μὲ σταυρό,
τὸ γαῖδουράκι τ' ἀρφανὸ
ποὺ λιγουρεύει γιὰ σανό.

Τὸ νήπιο ποὺ παραπατεῖ
πλάι στὴν κυρούλα τὴ σκυφτή,

καὶ τ' ἀξιπόλητο παιδί,
ποὺ γλυκὰ λόγια τραγουδεῖ.

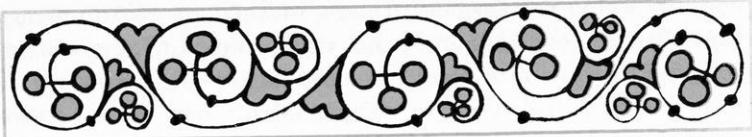
Ψιλὸ δρομάκι τῆς φραγῆς
ποῦθε θὰ πᾶς, ποῦθε θὰ βγῆς;
Θά χης, τὸ ξέρω, στὸ πλευρό,
κι ἄλλο ἐκκλησίδι μὲ σταυρό,

τὸ σκύλο, δίπλα στὸ βοσκό,
ποὺ δὲ μοῦ ὁσμίζεται κακὸ
καὶ τὸ γοργὸ τὸ δουλευτὴ
μὲ τὸ βασιλικὸ στ' αὐτί.

Σὰν τὸ βιβλίο σὲ μελετῶ,
κατεβατό, κατεβατό,
ἀνοιγμένο ἀλφαβητάρι
πάνω στοῦ Θεοῦ τὴ χάρη.

(Περιοδικό *'Η Διάπλασις τῶν Παιδών'*)

ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΟΥΚΑΣ

[Οι δώδεκα μῆνες]

Ο συγγραφέας έπισκεπτεται ένα έπειπωμένο μοναστήρι της Μακεδονίας και μᾶς μιλάει γιὰ τὶς παλιές ζωγραφίες ποὺ εἶδε μέσα σ' αὐτό. Ο συγγραφέας, ποὺ εἶναι καὶ ζωγράφος, γοητεύτηκε τόσο πολὺ ἀπ' τὶς ζωγραφίες αὐτές, ώστε κάθισε καὶ τὶς ἀντέγραψε.

Ο ΠΡΩΙ τράβηξα μόνος μου στὸ μοναστήρι, ποὺ βρίσκονταν πάνω στὸ βουνό, καμιὰ μισὴ ὥρα ἔξω ἀπ' τὸ χωριό. Ἡταν κι αὐτὸ ρειπωμένο. Μονάχα τὸ μπροστινὸ καὶ λίγο ἀπ' τὸ πλάγι του στέκονταν ἀκόμα, ἔτοιμο κι αὐτὸ νὰ πέσῃ. Ἀπὸ τὴ μισογκρεμισμένη πόρτα του μπῆκα μέσα. Οἱ καλόγεροί του σὰ νὰ κοιμοῦνταν. Τὰ κελάρια του γεμάτα, τὰ μιντέρια* του στρωμένα. Ἀπ' τὰ μικροπαραθυράκια του ἔβλεπα πέρα τὰ μαῦρα βουνά, σὰν κύματα ποὺ μὲ κύκλωναν. Πατήματα δὲν ἀκούονταν στὶς πλάκες τῆς αὐλῆς πού 'ταν σκεπασμένες ἀπὸ ἀγριόχορτα καὶ φύλλα. Ἡ νύχτα ἔφτανε βουβή. Μονάχα ὁ ρύακας μουρμούριζε. "Οταν τὸ νυχτοπούλι ἄρχιζε τὰ ρυαχτά* του, ἀποτραβιόμουνα στὴ φωτιὰ τοῦ τζακιοῦ μου, συντροφευμένος ἀπὸ σκιές...

Τὸ μοναστήρι εἶχε πολλὰ παλιὰ πράγματα. Τὸ πιὸ πολύτιμο ἦταν ἔνα βημάθυρο,* ἀπὸ τὸ τέμπλο τῆς ἐκκλησιᾶς. Ἀπάνω στὰ δύο βαριὰ βουνίσια ξύλα του ἦταν ζωγραφισμένος ὁ «Ἐναγγελισμὸς» καὶ σειρά, ἀπὸ πάνω πρὸς τὰ κάτω, στὴ μεριὰ ποὺ θηλύκωναν, οἱ «δώδεκα μῆνες» ποὺ παράσταιναν τὴ ζωὴ τοῦ τό-

που, τὸν καιρὸν ποὺ ζωγραφίστηκαν. Μιλοῦν γιὰ τὸ λαό, ὅπως ἦταν τότε, μὲ τοὺς ἀρχόντους του, τὶς δουλειές καὶ τὰ συνήθεια τους, ἐπάνω κάτω ἔτσι ὅπως τὰ 'νιωθα καθὼς τοὺς ξεσήκωνα.

Ίανουάριος: Εἶναι νύχτα ἀκόμα. Μέσα στὸ κατάκλειστο σπίτι, ἡ παλιὰ ἀρχόντισσα μὲ τὰ νυχτικά της, τὰ σγουρὰ μαλλιά της ἀχτένιστα χυμένα στοὺς ὄμους της, κάθεται στὴν πολυθρόνα συρμένη δίπλα στὸ τζάκι. Δυὸς ὑπηρέτριες ὅρθιες τὴν ὑπηρετοῦνε. Ἡ μιὰ μόλις μπαίνει κουβαλώντας ἔνα χοντρόξυλο. Ἡ ἄλλῃ φεύγει ἀπὸ μπροστά της σαστίσμένη. Ἡ κυρά της, ἀνασηκωμένη στὸ κάθισμα, τῆς φωνάζει θυμωμένα. Βιάζεται νὰ ἔτοιμαστῇ γιὰ τὴν ἐκκλησία της.

Φεβρουάριος: Παραμονὴ ἀπόκριας. Ὁ χωρικὸς κατεβάζει τὰ βόδια του μὲ τὸ βοδαμάξι του, νὰ τὰ πουλήσῃ. Κάποιος τὰ χτυπᾷ ἀπὸ πίσω νὰ προχωρήσουν. Τὸ μεγάλο κολώνει* μουγκρίζοντας. Τὸ μικρὸ ἀκολουθεῖ φοβισμένο. Ὁ ζωέμπορας, ριγμένος βαριὰ πάνω στὸ ραβδὶ του, τὰ κοιτάζει λοξὰ σὰ νὰ τὰ ζυγιάζῃ. Τὰ κοιτάζει κι ὁ χωρικὸς ὅπως τὰ σέρνει μπροστά του, σὰ γιὰ μιὰ τελευταία φορά, λυπημένα...

Μάρτιος: Μέσα στὸ πυκνὸ δάσος, μέσα στὴν ἀστέναχτη φύση, τ' ὅρνιο περνᾶ ψηλὰ κρώζοντας. Ἐπειτα, μὲς στὴ σιγαλιά, ἀκούγεται τὸ χτύπημα τοῦ ξυλοκόπου. Δυὸς ἄντρες κόβουνε ξύλα. Ἡ γυναίκα τὰ σηκώνει ἀπὸ χάμω μὲ κόπο. Ἐδῶ ἀπάνω στὰ βουνά, ποὺ ἡ ζωὴ εἶναι φτωχὴ μὲ πολλὰ βάσανα, μονάχα τὰ νερά εἶναι μπόλικα καὶ τὰ ξύλα...

Ἄπριλιος: Λιώσανε πιὰ τὰ χιόνια. Τὰ κουδούνια λαλοῦν γλυκά, τὰ ποτάμια κατηφορίζουν. Στὶς πολιτεῖες, σὲ κιόσκια χωμένα μέσα σὲ πρασινάδες, οἱ κοπέλες κόβουν τὰ πρῶτα λουλούδια. Τ' αὐλάκια, οἱ φράχτες κελαηδοῦν. Τ' αὐτιὰ γεμίζουν ἀπὸ ἥχους. Στὸ σπίτι, μέσα στὴν αὐλή, ἡ τριανταφυλλιὰ μεγάλωσε καὶ σκάλωσε ὡς τὸ παράθυρο. Ἀπὸ κεῦ ἀπλώνει ἡ κοπέλα τὸ χέρι καὶ κόβει τὸ πρῶτο τριαντάφυλλο, γιὰ νὰ στολίσῃ τὸ κεφάλι...

Μάιος: Αὔγη ἀκόμα, δλα εἶναι σκοῦρα καὶ τ' ἀνήλια μέρη εἶναι σκοτεινὰ σὰ νύχτα. Τὸ χορτάρι μόλις χρυσίζει στὴν πρώτη

άχτιδα. Τ' ἀρχοντόπουλο μὲ τὸν ὑποταχτικό* του πάει καβάλα γιὰ κυνήγι. Τὸ πρωινὸ ἀγέρι ποῦ φυσᾶ, τοῦ παίρνει τὴ σάρπα. Τὸ σκυλὶ τρέχει μπροστὰ μυρίζοντας. Μέσ' ἀπ' τὴ φτέρη πετιέται ὁ λαγός... Μόλις προφταίνει νὰ γυρίσῃ τὸ κεφάλι...

*Ιούνιος: "Εφτασε τὸ θέρος. Ὁ κόσμος εἶναι χυμένος ἔξω στὰ χωράφια καὶ δουλεύει. "Ολη τὴ μέρα θερίζουν, δεματίζουν. Τὰ βράδια φτάνουντε κουρασμένα. Οἱ γυναῖκες μὲ τὰ γαϊδουράκια φεύγουν μονάχες γιὰ τὸ χωριό. Οἱ ἄντρες κάθονται νὰ φᾶν κι ̄ντερα ξαπλώνουν δίπλα στὰ δεμάτια. Περνοῦν μεσάνυχτα κι ἀκόμα ἀκοῦς κουβέντες. Τὰ γκρεμνὰ εἶναι γεμάτα ἀπὸ μιὰ χρυσαφένια ἡμεράδα. "Ολα, θαρρεῖς, μαζί τους ἀγρυπνοῦν καὶ ξαποσταίνουνε..."

Ιούλιος: "Ο ἀρχοντας, κρατώντας μπράτσο τὴ γυναικα του, ποὺ δὲν έχασε νὰ πάρη μαζί της καὶ τὸ κανατάκι της, βγαίνει νὰ δῆ τὰ ὑποστατικά του. Οἱ δοῦλοι του δουλεύουν. Κουρασμένοι, δὲν ἔχουν τὸν καιρὸ οὔτε νὰ τὸν κοιτάζουν. Παίρνει τότε κι αὐτὸς κάτι ἀπ' τὰ χέρια τους, τάχα νὰ τοὺς βοηθήσῃ..."

Αὐγούστος: "Απ' τὸ πρωί, οἱ κοπέλες βγῆκαν στ' ἀμπέλια. Στὶς πλαγιές τώρα ἀκούονται τὰ γέλια τους καὶ τὰ χάχανά τους. Μέσα στὴν πόλη ἀκούονται, πάλι, ἄλλοι χαρούμενοι κρότοι. Οἱ βαγενάδες* ποὺ φτιάχνουν τὰ βαγένια* τους..."

Σεπτέμβριος: Τὰ σταφύλια κουβαλήθηκαν στὰ σπίτια καὶ πέφτουν μὲ κοφίνια καὶ μὲ κάδους μὲς στὰ πατητήρια. Τ' ἀνοιχτὰ κατώγια* τῶν σπιτιῶν μυρίζουν. Βγαίνουν τὰ καινούρια τσίπουρα* καὶ τὰ πετιμέζια..."*

Οκτώβριος: Πέρασαν καὶ τὰ πρωτοβρόχια. Ἡ παλιὰ καλαμιὰ ἔχει μαυρίσει καὶ σαπίσει. Τὰ βόδια ἀνασηκώνουνε παντοῦ τ' ἀφράτα χώματα, ποὺ χύνονται μαλακὰ γύρω ἀπὸ τ' ἀλέτρι. Τὰ χωράφια ἀπλώνονται σὰ βελοῦδο, ἀνεβαίνοντας ὡς τὸ δάσος, σιμὰ στ' ἀγριοβαλάνια. Απὸ κεῖ πάλι ἀκούεται τὸ πελέκι ποὺ κόβει κλαδὶ γιὰ τὸ χειμώνα. Δεμένο περιμένει τ' ἄλογο στὴ ρίζα τοῦ χαμόπρινου. "Οταν φορτώνεται νὰ φύγῃ, δ τόπος γεμίζει ἀπὸ ἐρημιά. Πέρα, βαθιά, ἀκούονται φωνὲς καὶ μακρινὰ γαβγίσματα.

*Νοέμβριος: "Εχει πλακώσει πιὰ ὁ χειμώνας. "Εξω φυσᾶ ὁ

ἀγέρας σὲ μιὰ πλάση πεθαμένη καὶ σαβανωμένη. Τὰ γυμνὰ κλαριὰ τῆς λεύκας δέρνονται. Τὰ χλωμὰ φυλλαράκια σιγοτρέμουν. Οἱ ἀχνοὶ σβήνουν μέσα στὴν ἐρημιά. "Αξαφνα ἀκούγεται μιὰ τουφεκιὰ στὰ πλάγια..."

Δεκέμβριος: Παραμονὴ Χριστούγεννα. Σφάζονται τὰ γουρούνια. Μέσα στὴν αὐλὴ κρέμονται μ' ἀνοιγμένη τὴν κοιλιά, ἀνάποδα. 'Ο νοικοκύρης ὅρθιος σιάζει τὸ κρέας τους. 'Η νοικοκυρά, καθισμένη πιὸ πέρα, πλένει μέσα στὸ λεβέτι* τ' ἄντερα, μαλώνοντας τὴν γάτα. "Εξω ἀκούονται οἱ γκάιντες,* τὰ κάλαντα..."

"Οταν ξεσήκωσα καὶ τοὺς δώδεκα μῆνες, εἶχε περάσει ἡ ἄνοιξη. Μές στ' αὐγινὸν ἀγέρι, τὰ τριαντάφυλλα τῆς αὐλῆς ἄνοιγαν κι ἡ μοσκοβολιά τους μὲ μέθαγε. "Εξω ἀπ' τὰ παράθυρά μου τὰ πουλιὰ κελαηδοῦσαν, δὲ ἥλιος ἔλαμπε. "Οταν βγῆκα ν' ἀποχαιρετήσω, διχαλωτὰ πέφταν τὰ ποτάμια, σμίγοντας βοερά, σὰ νὰ διπλοχαιρετιοῦνταν. "Εσκυψα κι ἥπια. Ψιλὲς ψιχάλες μοῦ ραντίσαν τὸ πρόσωπο. Ξαναγύρισα στὸ μοναστήρι νὰ εὐχαριστήσω τὴ «Δέξα Παναγία» καὶ νὰ ἑτοιμάσω τὰ πράγματά μου..."

(Απὸ τὸ βιβλίο Ὁδοιπόρος)

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

Tà Ἐλληνάκια

Τὸν Μάρτη περικάλεσα
καὶ τὸν μικρὸ Νοέμβρη
Τὸν Αὔγουστο τὸν φεγγερὸ
κακὸ νὰ μὴ μᾶς ἔβρῃ

Γιατ' εῖμαστε μικρὰ παιδιά
εῖμαστε δυὸ Ἐλληνάκια
Μές στὰ γαλάζια πέλαγα
καὶ στ' ἄσπρα συννεφάκια

Γιατ' εῖμαστε μικρὰ παιδιά
κι ή ἀγάπη μας μεγάλη
Ποὺ ἀν τὴ χωρέσουμε ἀπ' τὴ μιὰ
περσεύει ἀπὸ τὴν ἄλλη

Κύματα σύρετε ζερβά
καὶ σεῖς τὰ σύννεφα δεξιά
Φάληρο μὲ Περαία
μιὰ γαλανὴ σημαία.

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Tà ρῶ τοῦ ἔρωτα)

ΑΓΓΕΛΟΣ Σ. ΒΛΑΧΟΣ

‘Ο κύριός μου Ἀλκιβιάδης

‘Ο συγγραφέας φαντάζεται τὸν Σιλύκο, ὑπήρετη στὸ σπίτι τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ τῆς ἀρχαίας Ἀθήνας Περικλῆ, νὰ μᾶς διηγήται γιὰ τὰ παιδικὰ χρόνια τοῦ Ἀλκιβιάδη. ‘Ο Ἀλκιβιάδης εἶχε μείνει ἀπὸ πολὺ μικρὸς δρφανὸς ἀπὸ πατέρα, καὶ τὴν ἀνατροφὴν του τὴν εἶχε ἀναλάβει ὁ Περικλῆς, ποὺ ἦταν συγγενῆς τῆς μάνας του. ‘Ο Περικλῆς, ἀπὸ τότε ποὺ πήρε κοντά του τὸν Ἀλκιβιάδη, ἀνάθεσε στὸν ὑπήρετη Σιλύκο νὰ τὸν προσέχῃ καὶ νὰ ἀσχοληθῇ τι μὲ τὴν ἀνατροφὴν του. Ἄλλα, δπως θὰ δούμε παρακάτω, τὰ πράγματα δὲν ἦταν τόσο εὔκολα γιὰ τὸν Σιλύκο, γιατὶ ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν ἦταν ἔνα συνηθισμένο παιδί.

ΓΩ στὸ μεταξὺ ἐτραβούνσα τῶν παθῶν μου τὸν τάραχο μὲ τὸν Ἀλκιβιάδη. Ἀτίθασος, δύσκολος κι αὐθάδης πιά, τόσο ποὺ καμιὰ φορὰ δὲν ἤξερα τί νὰ κάνω. Ἄλλα θαρραλέος, θεοί! Ἀπότολμος! Λιονταράκι σωστό. Ξεγλιστροῦσε ἀπ’ τὴ μισοανογμένη πόρτα κι ἔτρεχε νὰ παίξῃ «Ἐλληνες καὶ Μήδους» μὲ τὰ βρωμόπαιδα τῆς γειτονιάς. Σ’ ὅποια παρέα βρισκόταν, ἐκεῖ καὶ τσακώματα.

«Θὰ παίξωμε τὸν Μαραθώνα! Ἐγὼ εἰμαι ὁ Θεμιστοκλῆς! Ποιὸς θὰ κάνῃ τὸν Μαρδόνιο;»

«Δὲν ἔρεις τί σου γίνεται» τοῦ εἶπε ἔνα κάπως πιὸ μεγάλο παιδί, ὁ Πυθόνικος, ποὺ δὲν τὸν χώνευε. «Στὸν Μαραθώνα ἦταν ὁ Μιλτιάδης κι ἀντίπαλός του ὁ Τισσαφέρνης.»

«Κι ὁ Δάτις! κι ὁ Δάτις!» φώναξαν ἄλλα παιδιά.

«Ἐσύ θὰ είσαι ὁ Δάτις λοιπόν!» εἶπε ὁ Ἀλκιβιάδης στὸν Πυθόνικο.

«Γιατί ἐγὼ κι δῆτι ἐσύ;»

«Γιατί είσαι πιὸ μεγάλος καὶ πιὸ δυνατός καὶ θὰ τὶς φᾶς!»

Ο Πυθόνικος θύμωσε κι ἔσπρωξε δυνατὰ τὸν Ἀλκιβιάδην, ποὺ ἔχασε τὴν ἴσορροπία του κι ἔπεσε χάμω. Τὰ παιδιὰ ἔσκασαν στὰ γέλια, ἀλλὰ ὁ κύριος μου μ' ἔνα πήδημα τινάχτηκε ἀπάνω κι ἄρπαξε τὸν Πυθόνικο ἀπ' τὸ λαιμό. "Αρχισε πάλη σωστή, καὶ τὰ παιδιὰ ἔκαναν κύκλο καὶ φώναζαν. Ἀπὸ τὴν κάμαρά μου ἄκουσα φωνὲς καὶ βγῆκα στὸν δρόμο νὰ δῶ τί γίνεται. Καὶ τί νὰ δῶ! Ο Πυθόνικος κι ὁ Ἀλκιβιάδης, ἔνα κουβάρι, νὰ κυλιοῦνται χάμω. "Ετρεξα νὰ τοὺς χωρίσω. Ο Ἀλκιβιάδης, ἀν καὶ πιὸ μικρὸς ἀπ' τὸν Πυθόνικο, ποὺ θὰ ἥταν τότε δώδεκα χρονῶ, τὸν εἶχε ἄρπάξει ἀπ' τὰ μαλλιὰ καὶ τοῦ βροντοῦσε τὸ κεφάλι χάμω.

«Εἶσαι ὁ Δάτις! ὁ Δάτις! ὁ Δάτις!» ξεφώνιζε.

Τὸν ἔπιασα, κι ἀναγκάστηκε ν' ἀφήσῃ τὸν Πυθόνικο, ποὺ ζαλισμένος, μὲ τὰ ροῦχα ξεσκισμένα, ἀνασηκώθηκε.

«Ἄς μὴν ἐρχόταν ὁ Σιλύκος» εἶπε λαχανισμένος «καὶ σοῦ 'δειχνα ἐγώ!»

«Τί νὰ μοῦ δείξης, ποὺ σὲ τάραξα στὸ ξύλο! Παλιο-Δάτι!» γύρισε καὶ φώναξε ἀγριεμένα ὁ Ἀλκιβιάδης, καθὼς τὸν ἔσερνα διὰ τῆς βίας πρὸς τὸ σπίτι.

Ἀπὸ τότε ὁ Πυθόνικος μισοῦσε τὸν κύριο μου. Στὴ γειτονιὰ τοῦ κόλλησε τὸ «Δάτις».

Οσο μεγάλωνε ὁ Ἀλκιβιάδης τόσο καὶ γινόταν ἀσυμμάζευτος. Κάθε ἀπόγευμα ξέφευγε ἀπ' τὸ σπίτι κι ἔτρεχε νὰ παίξῃ ἀστραγάλους. Ἡ παρέα του ἔπαιζε πάντα στὸν δρόμο. Μιὰ μέρα, τὴ στιγμὴ ποὺ ἥταν ἡ σειρὰ τοῦ Ἀλκιβιάδη, ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ δρόμου φάνηκε ἔνα ἀμάξι μὲ δυὸ ἄλογα ποὺ ἔτρεχαν μὲ καλπασμό. Τ' ἄλλα παιδιὰ παραμέρισαν φοβισμένα, ἀλλὰ ὁ Ἀλκιβιάδης στάθηκε θυμωμένος στὴ μέση τοῦ δρόμου κάνοντας ἐπιταχτικὰ νόημα στὸν δόδηγὸ νὰ σταματήσῃ. Ἐκεῖνος τοῦ φώναξε ἀπὸ μακριὰ νὰ παραμερίσῃ κι οὕτε ἔκανε νὰ σιγανέψῃ τ' ἄλογά του. Καὶ τί ἔκανε ὁ Ἀλκιβιάδης! Ξαπλώθηκε φαρδὺς πλατὺς στὴ μέση τοῦ δρόμου καὶ τοῦ φώναξε:

«Σὰν σοῦ βαστάη, πέρνα!»

Χύθηκα πρὸς τὰ κεῖ νὰ τὸν ἄρπάξω, ἀλλὰ εὐτυχῶς ὁ ἀμαξάς

πρόλαβε. Τραβώντας τὰ γκέμια δυνατά, σταμάτησε τ' ἄλογά του μιὰ πιθαμή ἀπ' τὸ ξαπλωμένο παιδί.

«Ἄλλη φορὰ νὰ σταματᾶς δταν ἐγὼ προστάξω!» εἶπε τοῦ ὄδηγοῦ, ποὺ ἔτριβε τὰ μάτια του βλέποντας τὸν ἄφοβο ἀνθρωπάκο νὰ σηκώνεται ἀπὸ χάμω, σχεδὸν μέσ' ἀπ' τὰ πόδια τῶν ἀλόγων.

«Τώρα πέρνα!» πρόσθεσε ὁ Ἀλκιβιάδης μὲ κάποια συγκατάβαση, καὶ γυρίζοντας πρὸς τοὺς συντρόφους του:

«Θὰ ρίξω δυὸς φορές, μιὰ καὶ μπόρεσα νὰ σταματήσω ὁλόκληρο ἄρμα!»

Φωνὲς καὶ διαμαρτυρίες ἀκούστηκαν ἀπ' τὴν παρέα, ἀλλὰ ὁ κύριός μου ἥθελε τὸ δικό του.

«Μήπως θὰ τό κανε κανένας ἀπὸ σᾶς; Ν' ἀκούσω... Πᾶς; Ἔ, λοιπόν! θὰ παίξω δυὸς φορές.»

Θέλησα νὰ τὸν τραβήξω ἀπ' τὸ παιγνίδι, ἀλλὰ ἥταν ξαναμένος ἀπ' τὸ κατόρθωμά του καὶ δὲν ἄκουγε. Δὲν ἥθελε, μπροστὰ στὰ συνομήλικά του, αὐτὸς ποὺ σταματάει ὁλόκληρο ἀμάξι, νὰ φανῇ πῶς ὑπακούει στὸν κουτσοπόδαρο Σιλύκο.

Σηκώθηκα κι ἔφυγα. Περπατοῦσα σιγά, μελαγχολικὸς κι ἀνήσυχος σὰν νὰ μού εἴχε γίνει κάποια ἀποκάλυψη, σὰν νὰ εἴχα ἀγγίξει μὲ τὸ δάχτυλο κάποιο μυστήριο, μιὰ πηγαία σκοτεινὴ δύναμη. Τὴ δύναμη τῆς δημιουργίας ποὺ σύγκερνάει χαρίσματα, ἀρετές, δμορφιά, χάρη, δύναμη, καὶ τὰ ρίχνει δλα μαζὶ σ' ἕνα πλάσμα, δίνοντάς του δύως καὶ φανταχτερὰ ἐλαττώματα. Ἀντίζύγι στὰ χαρίσματα, θὰ ἔλεγε ἄλλος. Ἐγὼ θὰ τολμοῦσα νὰ πῶ συνείδηση τῆς ἀνωτερότητας, ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἀπαίτηση τῆς ἔξαιρέσεως.

Τὸ ἐπεισόδιο μαθεύτηκε στὴν Ἀγορά, καὶ γιὰ πολλὲς μέρες ὅλοι μιλοῦσαν γιὰ τὴν τόλμη καὶ τὸ θάρρος τοῦ παιδιοῦ.

‘Ο Ἀλκιβιάδης, ἀπὸ μικρός, ἔνιωθε —καὶ τὸ ’δειχνε— τὸν ἔαυτό του ἀνώτερο ἀπ' τοὺς ἄλλους συνομήλικούς του, καὶ τὰ παιδιά τῆς παρέας του τὸν παραδεχόντουσαν πάντα καὶ παντοῦ γι' ἀρχηγό.

(Απὸ τὸ βιβλίο ‘Ο κύριός μου Ἀλκιβιάδης)

Τοῦ κὺρ Βοριᾶ

‘Ο κύρ Βοριὰς παράγγειλεν οὕλω τῶν καραβιῶνε:

«Καράβια π’ ἀρμενίζετε, κάτεργα* ποὺ κινᾶτε,
ἐμπάτε στὰ λιμάνια σας, γιατὶ θὲ νὰ φυσήξω,
ν’ ἀσπρίσω κάμπους καὶ βουνά, νὰ κρυώσω κρυὲς βρυσοῦλες,
κι δσά ’βρω μεσοπέλαγος, στεριᾶς θὲ νὰ τὰ ρίξω.»

Κι δσα καράβια τ’ ἄκουσαν, δλα λιμάνι πιάνουν,
τοῦ κύρ ’Αντριᾶ τὸ κάτεργο μέσα βαθιὰ ἀρμενίζει.

«Δὲ σὲ φοβοῦμαι, κύρ Βοριά, φυσήσης δὲ φυσήσης,
τὶ ἔχω καράβι ἀπὸ καρυὰ* καὶ τὰ κουπιὰ πυξάρι,*
ἔχω κι ἀντένες προύντζινες κι ἀτσάλενα κατάρτια,
ἔχω πανιὰ μεταξωτά, τῆς Προύσας τὸ μετάξι,
ἔχω καὶ καραβόσκοινα ἀπὸ ξανθῆς μαλλάκια·
κι ἔχω καὶ ναῦτες διαλεχτούς, δλο ἄντρες τοῦ πολέμου,
κι ἔχω κι ἔνα ναυτόπουλο, ποὺ τοὺς καιροὺς γνωρίζει,
κι ἐκεῖ ποὺ στήσω μιὰ φορὰ τὴν πλώρη δὲ γυρίζω.»

«Ἀνέβα, βρὲ ναυτόπουλο, στὸ μεσιανὸ κατάρτι,
γιὰ νὰ διαλέξης τὸν καιρό, νὰ ἰδῆς γιὰ τὸν ἀέρα.»

Παιζογελώντα ἀνέβαινε, κλαίοντας κατεβαίνει.

«Τὸ τί εἶδες, βρὲ ναυτόπουλο, αὐτοῦ ψηλὰ ποὺ πῆγες;»

«Εἴδα τὸν οὐρανὸ θολὸ καὶ τ’ ἄστρα ματωμένα,
εἴδα τὴν μπόρα ποὺ ἄστραψε καὶ τὸ φεγγάρι ἔχάθη,
καὶ στῆς Ἀττάλειας τὰ βουνὰ ἄστραχαλάζι* πέφτει.»

“Ωστε νὰ εἰπῆ, νὰ καλοειπῆ, νὰ καλοκουβεντιάση,
 βαριὰ φουρτούνα πλάκωσε καὶ τὸ τιμόνι τρίζει,
 ἀσπρογυαλίζει ἡ θάλασσα, σιουρίζουν* τὰ κατάρτια,
 σκώνονται κύματα βουνά, χορεύει τὸ καράβι,
 σπιλιάδα* τοῦ ῥθε ἀπὸ τὴ μιά, σπιλιάδα ἀπὸ τὴν ἄλλη,
 σπιλιάδα ἀπὸ τὰ πλάγια του κι ἔξεσανίδωσέ το.
 Γιόμισε ἡ θάλασσα πανιά, τὸ κύμα παλικάρια,
 καὶ τὸ μικρὸν ναυτόπουλο σαράντα μίλια πάγει.

“Ολες οἱ μάνες κλαίγανε κι δλες παρηγοριοῦνται,
 μὰ μιὰ μανούλα ἐνοῦ παιδιοῦ παρηγοριὰ δὲν ἔχει.
 Βάνει τὶς πέτρες στὴν ποδιά, τὰ τρόχαλα* στὸν κόρφο,
 πετροβολάει τὴ θάλασσα καὶ τροχαλάει τὸ κύμα.
 «Θάλασσα, πικροθάλασσα καὶ πικροκυματούσα,
 πὅπνιξες τὸ παιδάκι μου, π’ ἄλλο παιδὶ δὲν ἔχω.»
 «Δὲ φταίω ἡ δόλια θάλασσα, δὲ φταίω ἐγὼ τὸ κύμα,
 μόν’ φταίει δ πρωτομάστορας ποὺ φτιάνει τὰ καράβια.»

(Δημοτικό)

ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

Μακάριοι ἄνθρωποι

Α σᾶς πάγω σήμερα σὲ κάποια μέρη ξεχασμένα, κοντὰ σ' ἔνα βουνὸ γίγαντα, λεγόμενο Τσιμποράθο. "Αλλὴ φορὰ ζούσανε σ' αὐτὸν τὸν τόπο κάτι ἀνθρῶποι ἀπλοὶ κι ἀγαθόκαρδοι, πλὴν σήμερα ἔχουνε ξεκληριστῆς* ἀπὸ τοὺς ἄσπρους ποὺ περάσανε στὴν Ἀμερικὴ ἀπὸ τὴν Εὐρώπη· γι' αὐτὸ φαντάζουμαι πὼς οἱ λιγοστοὶ ποὺ βαστᾶνε ἀκόμα ἀπ' αὐτουνοὺς τοὺς φουκαράδες, στὴ φαντασία τους διάβολος θὲ νά 'ναι ἄσπρος κι ὅχι μαῦρος σὰν τὸν δικό μας.

Ἄπο τότες ποὺ πατήσανε στὸν καινούριο κόσμο οἱ ἄσπροι, δλες οἱ δυστυχίες πέσανε στὴν κεφαλή τους. Πρὸ χρόνια, βρισκόντανε ἀκόμα κάτι σπίτια χτισμένα μὲ ξεροτρόχαλο* καὶ σκεπασμένα μὲ χορτάρια. Κοντὰ στὸ Σούπα φαίνουνται τὰ χαλάσματα ἀπὸ μιὰ μεγάλη πολιτεία, χτισμένη στὴν πλαγιὰ ἐνοὺς βράχου, καὶ μέσα στὴν πέτρα ἔχουνε σκάψει κάτι γαλαρίες. Σώζουνται ἀκόμα καὶ κάτι τοῖχοι σὰ νά 'ναι ἀπὸ κάστρο. Στὰ μνημούρια* μέσα βρίσκουνται κομμάτια ἀπὸ ροῦχα μπαμπακερά, κανάτια, ἀραποσίτι,* μπιζέλια, φύλλα τῶν δέντρων, κοντάρια, κοῦκλες χωματένιες κι ἄλλες ἀπὸ μπαμπάκι, βραχιόλια, κάτι δαχτυλῆθρες ἀπὸ μάλαμα ποὺ τὶς βάζανε στ' αὐτιὰ καὶ στὸ στόμα τῶν πεθαμένων.

Τὸ χῶμα εἶναι σὰν ἄμμος, κατάξερο, γιὰ τοῦτο τὰ κορμιὰ διατηροῦνται σὰ μούμιες, μὲ τὰ ροῦχα μαζί.

Πέτρες κείτουνται σωριασμένες, κι ἀπάνου σ' αὐτὲς τὶς πεθαμένες πέτρες καὶ στὰ χαλάσματα κάθουνται οἱ γουστέρες* κατακαιγόμενες ἀπὸ τὸν ἥλιον τὸ κορμί τους θαρρεῖς πώς τὸ ζωγράφισε κανένας μεγάλος τεχνίτης, μὲ ρίγες ὠραιότατες, πράσινες, κίτρινες καὶ κυφεδιές. Χάφτουντες τὶς μύγες.

Σ' ἔνα μέρος ποὺ τὸ λένε Παραμόγκα βρίσκουνται χαλάσματα ἀπὸ κάποιο παλάτι καστρογυρισμένο, πολὺ μεγάλο. Οἱ τοῖχοι εἰναι ἀπὸ λάσπη, μὰ εἶναι πολὺ χοντροί. Τὸ καθεαυτοῦ χτίριο ἡτανε χτισμένο ἀπάνου σ' ἔνα ὑψωμα, ἀλλὰ οἱ τοῖχοι του κατεβαίνουντες ἵσαμε κάτω, στὴν ρίζα τοῦ βουνοῦ. Ἀνεβαίναντες ἀπὸ κάποιο μονοπάτι ποὺ στρίβει σὰ λαβύρινθος ὄλογυρα σὲ κεῖνο τὸ βουνί, γιὰ νὰ μὴν μπορῇ νὰ τὸ 'βρη εὔκολα ὁ δχτρός.

Ἐκεῖ κοντά βρισκότανε κι ἔνα χωριὸ λεγόμενο Ἰχοκάν, ἀπάνου σ' ἔνα βουνό. Κάνει πολὺ κρύο. Στὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἡτανε σ' αὐτὸ τὸ χωριὸ παπάς κάποιος Ἰντιάνος, ποὺ πρωτύτερα ἡτανε Κασίκης, δηλαδὴ βασιλιάς τοῦ τόπου. Ἀλλὰ γίνηκε χριστιανὸς καὶ στάθηκε σοφὸς στὴ θεολογία καὶ στὰ λατινικά, κι εἶχε μιὰ μεγάλη βιβλιοθήκη μὲ βιβλία ἐλληνικά, λατινικά, γαλλικά καὶ ἰγγλέζικα. Ἡξερε καὶ πολλὰ πράματα τῆς ἐπιστήμης.

Σ' αὐτὰ τὰ μέρη, τὴν νύχτα φέγγουντες στὸν οὐρανὸν ἄλλα ἄστρα. Τὸ δρόμο τοὺς δείχνει ὁ Σταυρὸς τῆς Νοτιᾶς, δῆπος ἐμεῖς ἔχουμε τ' Ἀστρο τῆς Τραμουντάνας. Λένε «ὁ Σταυρὸς γέρνει κατὰ τὴν θάλασσαν σὲ λίγο θά φέξῃ».

Νὰ δῆτε τί καλοὶ ἀνθρῶποι βρίσκουνται ἀνάμεσα σὲ κεῖνα τ' ἄσπλαχνα βουνά.

Λέγανε πολὺ μακριά, κοντὰ σὲ κάποιο ποτάμι, ζοῦσε μιὰ φυλὴ πολὺ ἄγρια κι αἴμοβόρα, λεγόμενη Μαλάμπας. Βρέθηκε ἔνας Ἰγγλέζος χασομέρης κι ἀποφάσισε νὰ πάγη νὰ τοὺς δῆ, μὰ οἱ φίλοι του τὸν μποδίζαντες, ἀπὸ φόβο μὴν τὸν χαλάσουντες κεῖνοι οἱ ἀνθρωποφάγοι. Ἀλλὰ αὐτὸς πῆρε τὰ μάτια του δλομόναχος, ἀφοῦ κι ὁ παραγιός του φοβήθηκε νὰ πάγη μαζί του, καὶ τράβηξε, ἔχοντας μέσα σὲ κάτι ταγάρια χάντρες πολλές καὶ κάτι τέτοια μωροπαίχνιδα.

Κίνησε κατὰ τὸ γλυκοχάραμα, μὲ μιὰ ποταμίσια κουρίτα.*

κουπὶ τραβούσανε δυὸς Ἰντιάνοι. Τὴν νύχτα κοιμηθήκανε στὴν ἀκροποταμία. Τὸ πρωὶ στείλανε τὸν ἔνα Ἰντιάνο νὰ πάγη στὸν Κασίκη καὶ νὰ τοῦ πῆ πώς ἥρτε ἔνας ἄσπρος ἄνθρωπος, γιὸς τοῦ Ἡλιοῦ, δῆπος τοὺς λέγανε. Σὲ λίγη ὥρα ἥρτε ὁ Κασίκης μέσα στὴν κουρίτα του, μαζὶ μὲ τὸν Ἰντιάνο πού χανε σταλμένον.

‘Ο Ἰγγλέζος τοῦ ’πε πῶς εἶχε πάγει σ’ αὐτὰ τὰ μέρη γιατὶ εἶχε πόθο νὰ δῆ τοὺς Μαλάμπας ἀπὸ κοντά, καὶ πῶς ἥρτε σὰ φίλος. Καὶ κεῖνος πολὺ φχαριστήκε. Ἀγκαλιαστήκανε καὶ τὸν πῆρε ὁ Κασίκης μέσα στὸ καΐκι του.

Φτάξανε στὸ παλάτι του πρὶν τὸ μεσημέρι. Τότες ὁ Κασίκης κάθισε μαζὶ μὲ τὸν ἄσπρο σὲ μιὰ ψάθα. Τέσσερα παλικάρια παραστεκόντανε.

Κουβεντιάζανε κάμποση ὥρα. ‘Ωστόσο ὁ Κασίκης ὑποψι-
αζότανε ἀκόμα πῶς ὁ ἄσπρος πῆγε γιὰ χρυσάφι, μὰ ὁ Ἰγγλέζος
τὸν βεβαίωσε πῶς νὰ μὴν ἔχῃ τέτοια ἰδέα.

Τότες ὁ γέρος τοῦ εἶπε πῶς εἶναι λεύτερος νὰ καθίσῃ μαζὶ τους ὅσο τοῦ ἀρέσει καὶ νὰ φύγῃ ὅποτε βαρεθῇ, καὶ πῶς μπο-
ροῦσε νὰ στείλῃ πίσω στὸ χωριό τοὺς δυὸς βαρκάρηδες· καὶ πῶς
θὰ τὸν πηγαίνανε στὸ χωριό οἱ δυὸς γιοί του, ὅποτε τραβήξῃ ἡ
καρδιά του νὰ γυρίσῃ πίσω.

Αὐτὴ ἡ φυλὴ ἦτανε ἀπάνου κάτου ἵσαμε διακόσιες οἰκογέ-
νειες. Ἄλλα μέσα στὰ λογκάρια ἦτανε σκορπισμένες καὶ πολ-
λὲς ἄλλες φυλές. Γιὰ τοῦτο βλέπανε οἱ ἄσπροι ν’ ἀνεβαίνη κα-
πνός ἐδῶ καὶ κεῖ μέσα στὰ δάση.

‘Αμα φάγανε, ἔβγαλε ὁ Ἰγγλέζος τὶς χάντρες καὶ τὶς μοί-
ρασε, κι οἱ Ἰντιάνοι κάνανε σὰν τρελοὶ ἀπὸ τὴν χαρά τους.
‘Υστερα παρακάλεσε τὶς γυναῖκες νὰ ζωγραφίσουνε τὸ κορμί του καὶ νὰ τὸ παρδαλίσουνε, δῆπος εἶναι ἡ συνήθειά τους.
Τὸν πλουμίσανε λοιπὸν μ’ ὅλη τὴν τέχνη τους...

Τοὺς ξανάδωσε πάλι χάντρες, κουδούνια, χτένια καὶ τέτοια.
Στὸ γέρο Κασίκη χάρισε τὸ κουτάλι του, τὸ πιρούνι του καὶ τὸ
μαχαίρι του, καὶ στοὺς γιούς του δυὸς μπουκάλια. Μὲ τὸ ρολόγι
του ζουρλαθήκανε, μάλιστα σὰν τὸ ’βαλε ἀπάνου σ’ ἔνα σανίδι,
γιατὶ πρωτύτερα νομίζανε πῶς ὁ σφυγμὸς τοῦ χεριοῦ του τὸ

ζωντάνευε. Σὰν τό 'βαλε στ' αὐτὶ τους, ἀρχίσανε νὰ φωνάζουνε σὰν παιδιά, πηδούσανε, χορεύανε, κι ῦστερα πάλι πηγαίνανε καὶ τ' ἀφουγκραζόντανε. Στὸ τέλος συμφωνήσανε δλοι, πῶς εἶχε κλείσει μέσα κανένα πουλί, κι ἔκανε τὶκ τὰκ θέλοντας νὰ φύγη. Τότες τ' ἄνοιξε, καὶ σὰν εἴδανε μέσα, πιάσανε καὶ φωνάζανε: «Μανάν, μανάν, χὶ τρομπιχότε», ποὺ θὰ πῆ: «Οχι, οχι, είναι ζαχαρόμυλος», ἐπειδὴ κάποιος τοὺς εἶχε πεῖ γιὰ μιὰ τέτοια μηχανή.

Τρώγανε δυὸς φορὲς τὴν ἡμέρα, πρωὶ καὶ βράδυ. Τρώγανε μπανάνες κι ἄλλα φροῦτα, λίγο κρέας καὶ ψάρια, πού 'χε πολλὰ τὸ ποτάμι. Τιμωρούσανε τὸν κλέφτη, βάζοντάς τον ὁ Κασίκης νὰ δώσῃ τὰ διπλὰ ἀπ' δσα ἔκλεψε. Μὰ πολὺ ἀνάριες ἦτανε οἱ ἀδικίες, καὶ ποτὲς δὲ μαλώνανε. «Ποτὲς δὲ γίνεται σκοτωμὸς στὸ μέρος μας» εἶπε τοῦ Ἰγγλέζου ὁ γέρος.

Κάθισε μαζὶ τους μονάχα δυὸς τρεῖς μέρες. Τοὺς ἀποχαιρέτησε, κι ἦτανε πολὺ πικραμένοι. Οἱ δυὸς γιοὶ τοῦ Κασίκη πήγανε μαζὶ του. Ὁ Κασίκης τὸν παρακάλεσε νὰ τοῦ στείλη λίγο ἀλάτι, γιατὶ δὲ βρισκότανε ἐκεῖ πέρα τέτοιο πράμα, κι ῦστερα τοῦ 'πε νὰ ζήσῃ μαζὶ τους ἀν βαρεθῆ τοὺς ἀσπρους, καὶ πῶς θὰ τοῦ 'δινε τὴν κόρη του γιὰ γυναίκα, καὶ πῶς θὰ γίνη Κασίκης στὸ ποδάρι του.

Σὰν κατεβήκανε στὴν ἀκροποταμιά, δλες οἱ γυναίκες τρέξανε κοντά του. Τὴ στιγμὴ π' ἀρχίσανε νὰ κατεβαίνουνε τὸ ποτάμι, μαζευτήκανε δλες καὶ πιάσανε καὶ λέγανε κάποιο πραγούδι τοῦ μισεμοῦ.* Αὐτὲς πρωτολέγανε κι οἱ γιοὶ τοῦ Κασίκη ἀποκρινόντανε ἀπὸ τὸ καΐκι. Κοίταξε ή μάνα μας ή φύση, τὶ μεγάλα πράματα μαθαίνει στὰ παιδιά της.

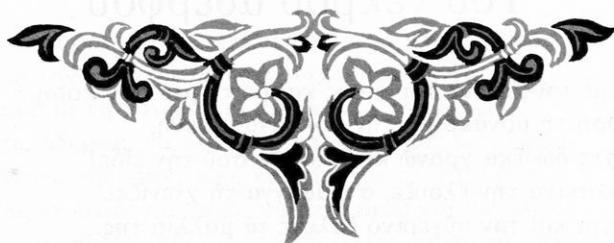
Κείνη τὴ στιγμὴ δὲ ἀσπρος ἄνθρωπος γύρισε τὸ πρόσωπό του καὶ σφούγγιξε τὰ δάκρυα του ντροπιασμένος. "Αχ! Γι' αὐτὸν τὸν ἀμαρτωλὸ κατέβηκε ὁ Χριστὸς στὴ γῆ, ἐνῷ γιὰ κεῖνα τὰ ἀθῶα πλάσματα δὲν ἦτανε καμιὰ ἀνάγκη νὰ σταυρωθῆ.

Φτάνοντας στὸ χωριό, ἀπ' δους εἶχε ξεκινήσει, οἱ φίλοι του χαρήκανε πολύ, γιατὶ τὸν εἴχανε γιὰ χαμένο, καὶ γελάσανε μὲ τὸ πλουμισμένο πετσί του. Γέμισε ἀλάτι τὸ καΐκι καὶ τὸ 'στειλε

τοῦ Κασίκη. "Εδωσε καὶ κάτι πράματα στὰ παιδιά του. Τὸν ἀγκαλιάσανε καὶ τὸν φιλήσανε ἀπάνου στὸ στῆθος.

"Αμα ἀλαργάρανε, τὰ μάτια τοῦ Ἰγγλέζου ἔαναβουρκώσανε.
«Ἄντοι οἱ ἀνθρῶποι τί εἴχανε νὰ περιμένουνε ἀπὸ τὴν φυλή του;
Νὰ γίνουνε πιὸ τίμιοι; Νὰ γίνουνε πιὸ φτυχισμένοι;»

(Απὸ τὸ βιβλίο *Τστορίες καὶ περιστατικὰ*)

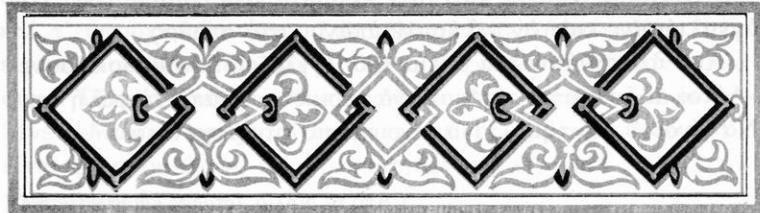

ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΩΤΑΣ

Κατάνακρα στὸ σύνορο

Κατάνακρα* στὸ σύνορο στεριᾶς καὶ τοῦ πελάγου,
ποὺ τὰ νερένια δάχτυλα τὴν ἀμμουδιὰ χαϊδεύουν,
βγῆκε μιὰ μάνα καβουροὺν καὶ νέθει* στὴ λιακάδα·
νέθει τὸ φῶς χρυσόνεμα, νέθει καὶ κουβαριάζει,
καὶ νεθοκουβαριάζοντας γλυκὸ τραγούδι λέει:
«Χαρὰ νὰ χαίρεσαι ζωή, χαρὰ νὰ ζῆς καὶ νά 'σαι,
μακάρι καὶ κατάνακρα στὸ σύνορο τοῦ κόσμου».

(Απ' τὴν ποιητικὴ συλλογὴ *Κιθάρα καὶ γαρούφαλο*)

Τοῦ νεκροῦ ἀδερφοῦ

Μάνα μὲ τοὺς ἐννιά σου γιοὺς καὶ μὲ τὴ μιὰ σου κόρη,
τὴν κόρη τὴ μονάκριβη τὴν πολυναγαπημένη,
τὴν εἰχες δώδεκα χρονῶ κι ἥλιος δὲ σοῦ τὴν εἶδε!
Στὰ σκοτεινὰ τὴν ἔλουζε, στ' ἄφεγγα τὴ χτενίζει,
στ' ἄστρι καὶ τὸν αὐγερινὸν ἔπλεκε τὰ μαλλιά τῆς.
Προξενητάδες ἥρθανε ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα,
νὰ πάρουνε τὴν Ἀρετὴν πολὺ μακριὰ στὰ ξένα.
Οἱ δχτὼ ἀδερφοὶ δὲ θέλουνε κι δ Κωσταντῖνος θέλει.
«Μάνα μου, κι ἀς τὴ δώσωμε τὴν Ἀρετὴν στὰ ξένα,
στὰ ξένα κεῖ ποὺ περπατῶ, στὰ ξένα ποὺ πηγαίνω,
ἄν πᾶμ' ἐμεῖς στὴν ξενιτιά, ξένοι νὰ μὴν περνοῦμε.»
«Φρόνιμος είσαι, Κωσταντή, μ' ἀσκημα ἀπιλογήθης.
Κι ἂ μδρτη, γιέ μου, θάνατος, κι ἂ μδρτη, γιέ μου, ἀρρώστια,
κι ἄν τύχη πίκρα γῇ χαρά, ποιὸς πάει νὰ μοῦ τὴ φέρη;»
«Βάλλω τὸν οὐρανὸν κριτή καὶ τοὺς ἄγιοὺς μαρτύρους,
ἄν τύχη κι ἔρτη θάνατος, ἄν τύχη κι ἔρτη ἀρρώστια,
ἄν τύχη πίκρα γῇ χαρά, ἐγὼ νὰ σοῦ τὴ φέρω.»

Καὶ σὰν τὴν ἐπαντρέψανε τὴν Ἀρετὴν στὰ ξένα,
κι ἐμπῆκε χρόνος δίσεχτος καὶ μῆνες δργισμένοι
κι ἔπεσε τὸ θανατικό, κι οἱ ἐννιά ἀδερφοὶ πεθάναν,
βρέθηκε ἡ μάνα μοναχὴ σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο.

Σ' δλα τὰ μνήματά ἐκλαιγε, σ' δλα μοιρολογιόταν,
στοῦ Κωσταντίνου τὸ μνημεὶδ ἀνέσπα τὰ μαλλιά της.

«'Ανάθεμά σε, Κωσταντή καὶ μυριανάθεμά σε,
ὅποὺ μοῦ τὴν ἐξόριζες τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα!
τὸ τάξιμο ποὺ μοῦ ταξες, πότε θὰ μοῦ τὸ κάμης;
Τὸν οὐρανό βαλες κριτὴ καὶ τοὺς ἀγιοὺς μαρτύρους,
ἄν τύχη πίκρα γῇ χαρά, νὰ πᾶς νὰ μοῦ τὴ φέρης.»

‘Απὸ τὸ μυριανάθεμα καὶ τὴ βαριὰ κατάρα,
ἡ γῆς ἀναταράχτηκε κι δ Κωσταντὴς ἐβγῆκε.
Κάνει τὸ σύγνεφο ἄλογο καὶ τ' ἄστρο χαλινάρι,
καὶ τὸ φεγγάρι συντροφιὰ καὶ πάει νὰ τῆς τὴ φέρη.

Παίρνει τὰ ὅρη πίσω του καὶ τὰ βουνὰ μπροστά του.
Βρίσκει την κι ἔχτενίζουνταν ὅξου στὸ φεγγαράκι.

‘Απὸ μακριὰ τὴ χαιρετᾶ κι ἀπὸ κοντὰ τῆς λέγει :

«'Αιντε, ἀδερφή, νὰ φύγωμε, στὴ μάνα μας νὰ πᾶμε.»
«'Αλίμονο, ἀδερφάκι μου, καὶ τί εἶναι τούτη ἡ ὥρα;
‘Αν ἵσως κι εἶναι γιὰ χαρά, νὰ στολιστῶ καὶ νά 'ρθω,
κι ἄν εἶναι πίκρα, πές μου το, νὰ βάλω μαῦρα νά 'ρθω.»

«'Ελα, Ἀρετή, στὸ σπίτι μας, κι ἀς εἶσαι δπως καὶ ἄν εἶσαι.»
Κοντολυγίζει τ' ἄλογο καὶ πίσω τὴν καθίζει.

Στὴ στράτα ποὺ διαβαίνανε πουλάκια κιλαηδοῦσαν,
δὲν κιλαηδοῦσαν σὰν πουλιά, μήτε σὰ χελιδόνια,
μόν' κιλαηδοῦσαν κι ἔλεγαν ἀνθρωπινὴ ὁμιλία:

«Ποιὸς εἶδε κόρην ὅμορφη νὰ σέρνη δ πεθαμένος!»
«'Ακουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια;»

«Πουλάκια είναι κι ἀς κιλαηδοῦν, πουλάκια είναι κι ἀς λένε.»
Καὶ παρεκεῖ ποὺ πάγαιναν κι ἄλλα πουλιά τοὺς λένε:

«Δὲν εἶναι κρίμα κι ἄδικο, παράξενο μεγάλο,
νὰ περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους!»
«'Ακουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια;
πῶς περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους!»
«'Απρίλης είναι καὶ λαλοῦν καὶ Μάης καὶ φωλεύουν.»*
«Φοβοῦμαι σ', ἀδερφάκι μου, καὶ λιβανιές μυρίζεις.»

«Ἐχτὲς βραδὶς ἐπήγαμε πέρα στὸν Ἀι-Γιάννη,
κι ἔθυμιασέ μας δ παπᾶς μὲ περισσὸ λιβάνι.»
Καὶ παρεμπρὸς ποῦ πήγανε, κι ἄλλα πουλιὰ τοὺς λένε:
«Γιά ἴδες θάμα κι ἀντίθαμα ποὺ γίνεται στὸν κόσμο,
τέτοια πανώρια λυγερὴ νὰ σέρνη ὁ πεθαμένος!»
Τ' ἄκουσε πάλι ἡ Ἀρετὴ κι ἐράγισε ἡ καρδιά της.
«Ἀκουσες, Κωσταντάκη μου, τί λένε τὰ πουλάκια;»
«Ἄφησ», Ἀρέτω, τὰ πουλιὰ κι δ, τι κι ἀ θέλ’ ἀς λέγουν.»
«Πές μου, ποῦ είναι τὰ κάλλη σου, καὶ ποῦ εἰν’ ἡ λεβεντιά σου,
καὶ τὰ ξανθά σου τὰ μαλλιά καὶ τ’ ὅμορφο μουστάκι;»
«Ἐχω καιρὸ π’ ἀρρώστησα καὶ πέσαν τὰ μαλλιά μου.»

Αὐτοῦ σιμά, αὐτοῦ κοντὰ στὴν ἐκκλησιὰ προφτάνουν.
Βαριὰ χτυπᾶ τ’ ἀλόγου του κι ἀπ’ ἐμπροστά της χάθη.
Κι ἀκούει τὴν πλάκα καὶ βροντᾶ τὸ χῶμα καὶ βοῆει.
Κινάει καὶ πάει ἡ Ἀρετὴ στὸ σπίτι μοναχή της.
Βλέπει τοὺς κήπους της γυμνούς, τὰ δέντρα μαραμένα,
βλέπει τὸν μπάλσαμο* ξερό, τὸ καρυοφύλλι* μαῦρο,
βλέπει μπροστὰ στὴν πόρτα της χορτάρια φυτρωμένα.
Βρίσκει τὴν πόρτα σφαλιστὴ καὶ τὰ κλειδιά παρμένα,
καὶ τὰ σπιτοπαράθυρα σφιχτὰ μανταλωμένα.
Κτυπᾶ τὴν πόρτα δυνατά, τὰ παραθύρια τρίζουν.
«Ἄν εἶσαι φίλος διάβαινε, κι ἀν εἶσαι ἐχτρός μου φύγε,
κι ἀν εἶσαι δ Πικροχάροντας, ἄλλα παιδιά δὲν ἔχω,
κι ἡ δόλια ἡ Ἀρετούλα μου λείπει μακριὰ στὰ ξένα.»
«Σήκω, μανούλα μου, ἀνοιξε, σήκω, γλυκιά μου μάνα.»
«Ποιὸς εἰν’ αὐτὸς ποὺ μοῦ χτυπάει καὶ μὲ φωνάζει μάνα.»
«Ἀνοιξε, μάνα μου, ἀνοιξε, κι ἐγώ είμαι ἡ Ἀρετή σου.»

Κατέβηκε, ἀγκαλιάστησαν κι ἀπέθαναν κι οἱ δύο.

(Δημοτικό)

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΕΤΣΑΛΗΣ

Ἡ σύλληψη τοῦ Ρήγα

Στις 19 Δεκεμβρίου τοῦ 1797 ὁ Ρήγας φτάνει ἀπ' τὴν Βιέννη στὴν Τεργέστη, συνοδευόμενος ἀπ' τὸν Χριστόφορο Περραιβό. Σκοπὸς τοῦ ταξιδίου αὐτοῦ εἰναι νὰ περάσῃ ὁ Ρήγας μὲ πλοῖο ἀπ' τὴν Τεργέστη στὴν ὑπόδουλη τότε Ἑλλάδα καὶ νὰ ξεσηκώσῃ τοὺς Ἑλληνες ἐναντίον τῶν Τούρκων. Τὸ ἴδιο ἐκεῖνο βράδυ, ὁ Ρήγας καὶ ὁ Περραιβός ἔχουν συνάντηση σ' ἓνα καφενεῖο τῆς Τεργέστης μὲ τὸν καπετάνιο τοῦ καραβιοῦ, ποὺ θὰ ἔφερνε μυστικά τὸν Ρήγα στὴν Ἑλλάδα. Κανονίζουν νὰ φορτωθοῦν τὴν ἄλλη μέρα στὸ καράβι τὰ κασόνια μὲ τὶς προκηρύξεις καὶ τὸ ἄλλο ἔντυπο ἐπαναστατικὸ ὄλικό, ποὺ είχαν τυπώσει στὴ Βιέννη, καὶ συνεννοοῦνται γιὰ τὴ μέρα ποὺ θ' ἀνεβῆ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ρήγας, γιὰ νὰ φύγουν. Μόλις δμως γυρίζουν στὸ ξενοδοχεῖο τους, συλλαμβάνονται ἀπ' τὴν αὐστριακὴ ἀστυνομία.

ΤΟ «Royal», τὸ ξενοδοχεῖο τους, ἡταν καμιὰ ἑκατοστὴ βῆματα παρακάτω. Στρίψανε τὴ γωνιὰ καὶ βγήκανε στὴν παραλία. Ἔκανε κρύο. Παγωνιὰ κι ὑγρασία. Μύριζε δυνατὰ θάλασσα. Τὸ σκοτάδι πίσσα. Μόνο ἔνα φανάρι στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, καὶ στὰ κατάρτια τῶν καραβιῶν μικρὰ φωτάκια ποὺ σαλεύανε ρυθμικά. Τὸ «Royal» ἡταν χτισμένο ἀπάνω στὸν παραλιακὸ δρομάκο, ὃς μιάμιστη ὀργιὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, ὅχι παραπάνω. Ὁ Περραιβός χτύπησε τὴ θύρα. Τοὺς ἄνοιξε ἔνας μισοκοιμισμένος Ἰταλὸς καὶ γκρινιάζοντας τοὺς ἀνέβασε στὸ πρῶτο πάτωμα, σ' ἓνα μικρὸ δωμάτιο.

— Έδω, τοὺς λέει, δὲν ἔχω ἄλλο.

Εἶχε ἔνα κρεβάτι κι ἔναν σοφά.

— Δὲν πειράζει, θὰ βολευτοῦμε.

Σάν ἔφυγε ὁ μισοκοιμισμένος Ἰταλός, ὁ Περραιβός ἀνοιξε τὸ σάκο του. Ὁ Ρήγας στεκόταν διστάχτικός.

— Θὰ βγῶ, εἰπε ἄξαφνα.

— Ποῦ θὰ πᾶς; ἔκανε ὁ Περραιβός ἀνήσυχα.

— Θὰ πάω στὸ Προξενεῖο, στὸ Γαλλικὸ Προξενεῖο.

— Γιατί;... Ὑποψιάστηκες τίποτα;

— Δὲν ξέρω. Γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό. Μιὰ ἰδέα.

— Αὔριο τὸ πρώι... δοκίμασε νὰ πῆ ὁ Περραιβός.

— Ὁχι, δχι, τώρα θὰ πάω. Νὰ μὲ δώσουν ἔνα χαρτί, πὼς είμαι γεννημένος στὰ Ἐφτάνησα, Γάλλος ὑπήκοος.

Δὲν εἶχε βγάλει τὴ γούνα του. Ἐπιασε τὸ πόμολο τῆς πόρτας. Γύρισε καὶ λέει τοῦ Περραιβοῦ:

— Εσὺ νὰ πλαγιά...

Τὸν ἔκοψε ἔνα δυνατὸ χτύπημα στὴν πόρτα. Ὁ Ρήγας πισωχώρησε, στάθηκε στὴ μέση τῆς κάμαρας.

— Εμπρός! φωνάζει.

Ἄνοιξε ἡ θύρα διάπλατα. Τὸ κίτρινο φῶς τοῦ λυχναριοῦ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν κάμαρα φάτισε ἔνα ψηλόστενο κομμάτι τοῦ σκοτεινοῦ διάδρομου. Σὲ τοῦτο τὸ φῶς μέσα στεκόταν ἀσάλευτος, κολόνα, κλείνοντας τὸ πέρασμα, ἔνας ἀστυνομικός. Πίσω του ἄλλοι δυὸς τρεῖς.

— Συγγνώμην, κύριοι, ρωτάει ψυχρὰ κι εὐγενικά, κανένας ἀπὸ σᾶς λέγεται Ρήγας;

— Εγώ λέγομαι Ρήγας, ἀπάντησε μὲ σταθερὴ φωνὴ ὁ Ρήγας. Τί τρέχει;

— Ο ἀξιωματικὸς ἔριξε μιὰ ματιὰ στὸν Περραιβό, ἐπειτα στάθηκε προσοχὴ κι εἰπε ἐπίσημα:

— Εν δόνοματι τοῦ Νόμου!... δὲ θὰ βγῆ κανεὶς ἀπὸ δῶ μέσα!

Γύρισε κατὰ τὸ διάδρομο καὶ φώναξε στοὺς ἀνθρώπους ποὺ στέκονταν πίσω του:

— Εσεῖς οἱ δυὸς θὰ μείνετε ἐδῶ στὸ διάδρομο, μπρὸς στὴν

πόρτα! Νὰ μὴν τὸ κουνήση κανεῖς!... Ἐμεῖς πᾶμε! πρόσταξε τοὺς ἄλλους δυό.

"Εκλεισε ἡ πόρτα. Δὲν εἶναι πιὰ μόνοι. Πές ἔκλεισε μιὰ πόρτα ἀπάνω ἀπὸ γκρεμνό. Πίσω ἀπ' αὐτὴ τὴν πόρτα κείτονται γκρεμισμένα ὅλα τὰ σχέδια, ὅλες οἱ ἐλπίδες, οἱ λαχτάρες ὅλες. Μέσα σὲ τούτη τὴν κρύα, τὴν ἀπρόσωπη κάμαρα τοῦ ξενοδοχείου γονάτισε μονομιᾶς ὅλο τὸ Γένος.

Σὰν ἔκλεισε ἡ θύρα πίσω ἀπὸ τοὺς ἀστυνομικούς, ὁ Ρήγας κι ὁ Περραιβός κοιταχτήκανε βουβοί. Στὸ τέλος, εἶπε ὁ Ρήγας μονολεκτικά:

— Προδοσία!

‘Ο Περραιβός ρώτησε χαμηλόφωνα:

— Τί θὰ κάνουμε;

‘Ο Ρήγας δὲν ἀπάντησε: ἀναμετράει τὰ γεγονότα, ἀναλογίζεται τὴ σημασία τους, τὶς συνέπειες. Στὸ πρόσωπό του χάραξε ἡ ταραχὴ καὶ ἡ θλίψη μαχαιριές βαθιές. Στὰ μάτια του χύθηκε ἡ ἀπελπισία. Μασουλάει κάτι λόγια:

— Πολὺ ἀργά... Δὲν ἔπρεπε... Ποιός; Δὲν μπορεῖ νὰ σταματήσῃ... “Ο, τι εἶναι δυνατόν...” “Ο, τι εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατόν...”

‘Ηρθε νευρωμένος κοντὰ στὸν Περραιβό καὶ τοῦ λέει χαμηλόφωνα:

— Προπάντων μὴν τὰ χάσης. Κρύα καρδιά! Δὲ μὲνοιάζει γιὰ μένα... Τὰ χαρτιά, οἱ σημειώσεις, τὰ δόνόματα... μὴν πέστη τίποτε στὰ χέρια τους... θὰ πιάσουν ὅλους... Καὶ τότε πάει τὸ “Εργο!”

Λέγοντας, ἄνοιξε τὸ μεγάλο σάκο κι ἔβγαλε τοὺς φακέλους, τοὺς μεγάλους φακέλους.

Κοιτάζουν τάχα ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα οἱ ἀστυνομικοί; ‘Έχουνε τάχα στήσει τ’ αὐτὶ τους στὸ πορτόφυλλο; ‘Ολομεμιᾶς ἀνοίγει ἡ θύρα καὶ μπαίνουν οἱ Αὐστριακοί.

— Σταθῆτε! φωνάζουν. Μὴν κουνηθῆτε!

‘Ακουμπήσανε βαριὰ τὰ χέρια τους ἀπάνω στὰ πολύτιμα χαρτιά.

— Τί εἶναι αὐτά;... Τί θέλατε νὰ κάνετε; ρωτᾶνε.

‘Ο Ρήγας δὲν τὰ χάνει.

— “Ε, μὴν κάνετε ἔτσι, τοὺς λέει γελαστά, χαρτιὰ εἶναι...

Τοὺς πῆρε τοὺς δυὸς Αὐστριακοὺς καλόκαρδα ἀπὸ τὸ μπράτσο, μπαίνοντας ἀνάμεσό τους.

— Μὰ δὲ μοῦ λέτε, τοὺς ρωτάει, τί συμβαίνει; Γιατί μᾶς φυλᾶτε; Τί σᾶς εἰπαν γιὰ μᾶς; Πραματευτάδες εἴμαστε. “Ηρθαμε στὸ Τριέστι περαστικοί, αὔριο φεύγομε. Τί γυρεύετε ἀπὸ μᾶς;... ‘Ἐγὼ ἔχω γυναίκα, ἔχω παιδιά... Δὲν ἔχετε παιδιά ἐσεῖς; γυναίκα δὲν ἔχετε;;.. Τί σᾶς κάναμε;... Φαινόσαστε καλὰ παιδιά... Πόσων χρονῶν εἶσαι; ρωτάει τὸν ἔνα, τὸν πιὸ νεαρό... Νά, κι ἐμεῖς φτωχοὶ εἴμαστε... Πάρε τοῦτα...

“Ἐβγαλὲ μερικὰ χρυσὰ φιορίνια ἀπὸ τὸν κόρφο του καὶ τὰ δώσε στοὺς ἀστυνομικούς.

Οἱ ἀστυνομικοὶ κοιτάνε σὰ χαζοὶ τὰ γναλιστερὰ νομίσματα. Όστόσο, δι Περραιβός μπῆκε στὸ νόημα. Σκύβει ἄξαφνα κι ἀρπάει ἀγκαλιὰ τοὺς βαριοὺς φακέλους. Δυὸς βήματα εἶναι ώς τὸ παράθυρο. Πρὶν νὰ προφτάσουν νὰ τὸ καταλάβουν οἱ ἀστυνομικοί, ἀνοίγει ὁρμητικὰ τὸ παραθυρόφυλλο καὶ δῶσ’ του, τοὺς πετάει πέρα τοὺς φακέλους, δσο μπορεῖ πιὸ μακριὰ —κι ἡτανε βαριοὶ καὶ πήγαν πέρα— τοὺς φακέλους μὲ τὰ χαρτιὰ στὴ θάλασσα, μέσα στὸ νερό... Πλάτσ! ἀκούστηκε ὁ μουντὸς κρότος καὶ τὸ πιτσίλισμα τοῦ νεροῦ.

— Μή! φωνάζανε οἱ ἀστυνομικοὶ κι ἔτρεξαν στὸν Περραιβό, τί κάνεις!

Τὸν πιάσανε, τοῦ ἀρπάξανε τὰ χέρια. Μὰ ἡταν ἀργά. Τὰ χαρτιὰ εἶναι πιὰ στὴ θάλασσα, μαζὶ κι ἡ σφραγίδα, ὁ σφραγιδόλιθος τοῦ Ρήγα, ἡ μυστικὴ σφραγίδα τῶν συνωμοτῶν.

— Καὶ τώρα; κάνει ό ἔνας ἀστυνομικὸς στὸν ἄλλο.

‘Ο Ρήγας μπῆκε στὴ μέση χαμογελώντας.

— Καὶ τώρα δὲν ἔχει καμιὰ σημασία. Παλιόχαρτα ἡτανε. Δὲν ἥθελα νὰ τὰ δῆ κανένας. Ιδιωτικὰ πράματα... Ἐσεῖς εἰσαστε καλὰ παιδιά, δὲ θὰ πήτε τίποτα, νὰ μὴ βρῆτε καὶ σεῖς τὸν μπελάσας... “Αν τὸ μάθουν πώς σᾶς...

Οἱ ἀστυνομικοὶ κοιταχτήκανε.

— Tropo tardi, λέει δ ἔνας.

— Ωστόσο, γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό, δὲν τὸ κουνᾶμε πιὰ ἀπ' τὸ δωμάτιο! εἰπε δ ἄλλος.

‘Ο Ρήγας ξάπλωσε στὸ σοφά. Βυθίστηκε σὲ συλλογή... Πάλι σὰν κύμα ήρθε νὰ τὸν πνίξῃ ἡ μελαγχολία, πάλι ώστὲν μαῦρο σύννεφο πέφτει ἀπάνω του... Κρίμα! κρίμα! Πάει δ Σκοπός! ἡ Ιδέα!

‘Ο Περραιβὸς κάθισε στὴν πέρα γωνιὰ τοῦ κρεβατιοῦ. ‘Ο Ρήγας παρακολουθεῖ μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ του τοὺς δυὸ ἀστυνομικούς. Σιγὰ σιγὰ —δὲν τὸν προσέχουνε— ἔβαλε τὸ χέρι του στὴ μέσα τσέπη τοῦ τσουμπὲ* καὶ, χουφτώνοντάς τον δλόκληρο, νὰ μῆν τὸν δοῦν, βγάζει προσεχτικὰ τὸ σουγιά, τὸ σουγιαδάκι τῆς Ειρήνης, τὸ κρατάει σφιχτὰ στὸ χέρι, τὸ σφίγγει, τὸ σφίγγει. ‘Υστερα, πολὺ προσεχτικά, σηκώνει τὸ χέρι ώς τὸ προσκέφαλο, τάχα ν' ἀκουμπήσει τὸ κεφάλι του στὸ μπράτσο του, καὶ χώνει βαθιὰ ἀνάμεσα στὸ μαξιλάρι καὶ τὴν ταπετσαρία τοῦ σοφᾶ τὸ σουγιά, τὸ σουγιαδάκι... Τώρα εἶναι πιὸ ἥσυχος. Ξέρει πῶς σὲ λίγο θὰ τοὺς ψάξουν, δὲν μπορεῖ, θὰ κάνουν ἔρευνα στὸ δωμάτιο. Αὐτὸς δ «προστάτης» —«προστάτης ἄγγελος»— θὰ μείνη ἐδὼ μέσα στὸ σοφά, θὰ προσμένη νὰ βγῆ τὴν ὥρα ποὺ θὰ πρέπει, γιὰ τὴν «κάθαρση»...

Συλλογίζεται δ Ρήγας. Κι ἡ ὥρα περνάει, κι εἶναι μιὰ νέκρα ἀπέραντη δλόγυρα, οὔτε σκυλί, οὔτε βήματα, οὐδὲ κοκόρι στ' ἀπόμακρα, οὐδὲ τίποτα, μόνο ἡ νέκρα καὶ τὸ μαῦρο σκοτάδι ποὺ στάζει ἀργὰ ἀργὰ στὸ τζάμι τοῦ παραθυριοῦ. Πόσες ώρες νὰ περάσανε κιόλας; “Ανοιξε ἡ θύρα καὶ μπῆκαν ἄνθρωποι, πέντε, ἔξι, δχτώ, κι ἄλλοι μείνανε ἀπέξω στὸ διάδρομο καὶ κοιτᾶνε μέσα. Εἶναι δ Διευθυντῆς τῆς Ἀστυνομίας τοῦ Τριεστιοῦ, εἶναι δυὸ τρεῖς ὑπάλληλοι, εἶναι μερικοὶ ἀστυνομικοὶ δίχως στολή. ‘Ο Διευθυντῆς ἀρχισε νὰ μιλάῃ στὰ γερμανικά. “Ενας ὑπάλληλος κάθισε μπρὸς στὸ τραπέζι καὶ γράφει:

— Τὸ ὄνομά σου;

— Ρήγας Βελεστινλής... Βε-λε-στιν-λής.

— Υπήκοος;

- Οθωμανός.
- Γεννηθείς;
- Στή Βλαχιά.
- Τὸ ἔτος;
- 1747.
- Θρησκεύματος;
- Χριστιανὸς Ὀρθόδοξος.
- Ἐπάγγελμα;
- Ἐμπορος.

Τὰ συνηθισμένα. “Υστερα ὁ Διευθυντὴς λέει ἡχηρά: —’Εν δύναμι τοῦ Νόμου, Ρήγα Βελεστινλή, συλλαμβάνεσαι! ’Απὸ τὴν στιγμὴν αὐτὴν εἰσαι ὑπὸ κράτησιν!

- ‘Ο Διευθυντὴς γύρισε στὸν Περραιβό:
- ’Εσύ;
- Περραιβός Χριστόφορος.
- ’Υπήκοος;

‘Ο Ρήγας πρόλαβε ν’ ἀντισκόψη:
— Κύριε Διευθυντά, τοῦτο τὸ παιδὶ δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μὲ τὴν ὑπόθεση ποὺ σᾶς ἀπασχολεῖ. Πηγαίνει στὴν Πάδοβα, νὰ σπουδάσῃ τὴν ιατρική. Κοιτάξτε τὰ χαρτιά του. Μιὰ ἀπλὴ σύμπτωσις ήταν νὰ βρεθῇ συνταξιδιώτης μου.

‘Ο Διευθυντὴς πῆρε κι ἐξέτασε τὸ διαβατήριο τοῦ Περραιβοῦ.
‘Ο Ρήγας λέει:

- Αλλωστε, εἶναι γεννημένος στὴν Πρέβεζα. Εἶναι ὑπήκοος Γάλλος...
- Κανένα χαρτί;
- Δὲν ἔχω.

Πάλι ὁ Ρήγας ἀντισκόβει:
— Σᾶς λέω: ἄδικα θὰ τὸν συλλάβετε. Δὲν ἔχει καμιὰ σχέση...

- ‘Ο Διευθυντὴς κοίταξε τὸν Περραιβό στὰ μάτια.
- Είσθε ἐλεύθερος, κύριε. Μπορεῖτε νὰ πηγαίνετε.
- Ο Περραιβός ἔκανε νὰ πάρῃ τὸ σάκο του.
- Μιὰ στιγμή, λέει κάποιος.

“Ἐνας ἀστυνομικὸς ἔψαξε τὸ σάκο. Μὰ δὲν εἶδε τίποτα ὑποπτο

μέσα. Ὁ Ρήγας βρῆκε τὸν καιρὸν νὰ πῇ τοῦ Περραιβοῦ στὰ ἔλληνικά:

— Αὐτὸν δὲν ἐπρόλαβα ἐγώ... τὸ Προξενεῖο... Νὰ πᾶς ἀμέσως... ἀμέσως...

Μπρὸς στὴν πόρτα, βγαίνοντας, στάθηκε μιὰ στιγμὴ ὁ Περραιβός. Γύρισε καὶ κοίταξε μιὰ στερνὴ φορὰ τὸ Ρήγα. Ὁ Ρήγας τοῦ χαμογέλασε, κουνώντας λίγο τὸ κεφάλι.

‘Ο Διευθυντής λέει στὸ Ρήγα:

— Θὰ μείνης ἐδῶ, σὲ τοῦτο τὸ δωμάτιο, ὑπὸ κράτησιν!

Ἐδωσε διαταγές: δυὸς ἀστυνομικοὶ θὰ μένουν νύχτα-μέρα μέσα στὸ δωμάτιο, νὰ παρακολουθοῦν τὴν παραμικρή του κίνηση. Κάθε δυὸς ὅρες θὰ ἔρχωνται ἄλλοι, νὰ συναλλάζωνται.

Φύγανε οἱ ἄνθρωποι τῆς ἑξουσίας. Ἀπόμεινε ὁ Ρήγας μὲ τοὺς δυὸς φρουρούς. Μόνος. Πάει κι ὁ Περραιβός! “Α, τί κούραση! Ἡ ψυχή του τσακίστηκε...

“Εγειρε τ’ ἀνάσκελα στὸ κρεβάτι, ἔτσι ντυμένος ὡς ἡταν, κι ἔμεινε μ’ ὁρθάνοιχτα τὰ μάτια, ὥρα, ὥρα, ὥρες... Οὔτε ὕπνος, οὔτε ἡσυχία, οὔτε... ὅχι δά, εἶναι κι ἡ ἐλπίδα, τόσες ἐλπίδες...” Ετσι λέει... Τόσες ἐλπίδες ἀκόμη! Βέβαια, τὶς κασόνες θὰ τὶς πιάσανε. Πῶς τὶς πιάσαν; Προδοσία! τί ἄλλο! Ποιός; Ἐδῶ; ἢ στὴ Βιέννη;... Πιάσαν κανέναν ἄλλο; Δὲν τὸ πιστεύει. “Οχι, ὅχι, εἶναι μόνος εὐτυχῶς! Πρέπει νὰ ‘ναι μόνος...’ Ελπίζει ὄξαφνα, «ἐλπίζω», τὸ λέει στὸν ἑαυτό του...” Ανασκαλεύει ὅλα τὰ πάντα μὲς στὸ μυαλό του.

Κι ἀπὸ κεῖ, λίγο λίγο, ὡς νὰ χαμήλωνε φῶς λυχναριοῦ, σβήνει ἐτούτη ἡ διάθεση, ἡ καλὴ διάθεση τῆς ἐλπίδας καὶ τοῦ θαρρεμοῦ, καὶ παραλεῖ ἡ καρδιὰ καὶ παραλεῖ τὸ μυαλό, καὶ σκοτεινάζει ἐμπρὸς καὶ σκοτεινάζει δίπλα καὶ σκοτεινάζει ὁ δρόμος, ὁ δρόμος κι ὁ ἀνήφορος, ποὺ στὴ γωνιά του στέκει ἀπόψε ἡ ζωὴ τοῦ Ρήγα...

Ξημέρωσε ἀγάλι ἀγάλι.* Μὰ δὲν πρόφτασε νὰ φωτίσῃ τὸ τελάρο τοῦ παραθυριοῦ κι ἀκουστήκανε βήματα ἔξω, βήματα βαριά, κι ἀκουστήκανε φωνές. ”Ανοιξε ἡ πόρτα καὶ μπῆκαν ἄνθρωποι πολλοί, πέντε, δέκα, δώδεκα.

‘Ο Ρήγας ἀνακάθισε στὸ κρεβάτι, σηκώθηκε. Ξανάρχισαν τὰ ρωτήματα, οἱ ἀνακρίσεις. Τί καὶ πᾶς καὶ μὲ ποιούς, προπάντων αὐτὸ τὸ: «ποιοὶ ἄλλοι εἰναι μαζί σου», αὐτὸ πασκίζουν νὰ τοῦ πάρουνε μὲ τέχνη, μὲ κατεργαριά, μὲ ψεύτικες πληροφορίες, μὲ τὸ κλωθογύρισμα* γύρω καὶ γύρω καὶ γύρω ἀπὸ τὰ ἴδια πράματα, ἀπὸ τὰ ἴδια πράματα, γιὰ νὰ τὸν μπλέξουν. Μὰ δὲ Ρήγας δὲ χάνει τὴν ψυχραιμία του. Δὲ βιάζεται ποτὲ ν' ἀπαντήσῃ.

— Τό 'χεις ἢ δὲν τὸ 'χεις σκοπό, νὰ ξεσηκώσης τοὺς ραγιάδες ἐνάντια στὸ Σουλτάνο;

— Τό 'χω ἐλπίδα μου καὶ πόθο, ν' ἀπαλλάξω τὸν τόπο μου ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας. Δὲν τὸ κρύβω.

— Ομολογεῖς δτὶ ἐργάζεσαι γι' αὐτό;

— Ἐργάζομαι γι' αὐτὸ φανερὰ καὶ τίμια καὶ μέσα στὰ ὅρια ποὺ μοῦ ἐπιτρέπει ἡ φιλοξενία τῆς Αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως.

— Τὸ γνωρίζεις δτὶ δὲν ὑπάρχει θέσις γιὰ παρόμοιες ἐνέργειες; Γνωρίζεις δτὶ παρόμοιες ἐνέργειες εἰς βάρος φίλου κράτους μποροῦν νὰ δημιουργήσουν δυσάρεστες περιπλοκὲς γιὰ τὴν Κυβέρνηση τοῦ Αὐτοκράτορος;

— Τὸ γνωρίζω, ἀλλὰ θεωρῶ δτὶ οἱ ἐνέργειές μου δὲν εἶχαν τί-

ποτε τὸ ἐπαναστατικό, ἀφοῦ περιορίστηκαν σὲ μερικὰ ποιήματα —πατριωτικά, τὸ βεβαιώνω... ἐσεῖς τί θὰ ἐκάνατε στὴ θέση μου, κύριε ἀνακριτά, ὡς Αὐστριακός;— καὶ σὲ μερικὲς εὐχές... ἔγγραφες, τίς ἔχετε στὴ διάθεσή σας φαντάζομαι... εὐχές γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς πατρίδος μου ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

— Είχες συνεννοήσεις μὲ πολλοὺς πατριῶτες σου.

— Τὸ δτὶ τοὺς ἔβλεπα τοὺς πατριῶτες, τὸ δτὶ μιλοῦσα μαζί τους, τοῦτο δὲ θέλει νὰ πῆ δτὶ εἴχαμε ἴδιαίτερες συνεννοήσεις, ποὺ νὰ δίνουν βάση στὲς ὑποθέσεις σας.

Μιάμιση ὥρα βάστηξε ἡ ἀνάκριση. Κι δτὰν ἔφυγαν αὐτοὶ, ἦρθε ἔνας στρατιώτης κι ἔφερε μιὰ γαβάθα μὲ μαυροζούμι κι ἔνα κομμάτι ψωμί. ‘Ο Ρήγας ρούφηξε τὸ ζουμί, νὰ ζεσταθῇ, μὰ τὸ ψωμὶ δὲν τ' ἄγγιξε. Γύρεψε νὰ τοῦ τ' ἀφήσουν ὅμως. ‘Υστερα πλάγιασε πάλι κι ἔκλεισε τὰ μάτια. Τότε είδε μπρός του δλομε-

μιᾶς τὸν κίνδυνο, τὸ φοβερὸ τὸν κίνδυνο ποὺ ἀπειλοῦσε τὴν προσπάθειά του. Μ' ἔνα τίποτε θὰ γκρεμιζόταν δὲ τὸ "Ἐργο. Κι ἔπειτε νὰ σωθῇ τὸ "Ἐργο, νὰ τὸ σώσῃ τὸ "Ἐργο! Στὸ βάθος, δὲ Ρήγας εἶναι ἀκόμα βέβαιος ὅτι ἡ Ἀστυνομία δὲν ἔχει στὰ χέρια της σοφαρὲς ἀποδείξεις. Μὲς στὶς κασόνες ἥτανε δὲ Θούριος, ἥτανε τὸ Πολίτευμα, ἥταν οἱ Προκηρύξεις. Μὰ αὐτὰ δὲλα δὲ θὰ ποῦν συνωμοσία. Αὐτὰ βαραίνουνε ἀποκλειστικὰ τὸ Ρήγα τὸν ἴδιο, δὲν παίρνει μ' αὐτὰ κανέναν στὸ λαιμό του, οὕτε προϋποθέτουνε συνεννόηση μὲ ἄλλους.

— Ἐνθουσιώδης πατριώτης! Βέβαια! Εἶμαι!

“Ετσι εἶπε δὲ Ρήγας στὸν ἀνακριτή, δταν ἔνανάρθε τὸ ἀπομεσῆμερο καὶ τὸν τυράννησε δυὸς ώρες.

— Ἐνθουσιώδης πατριώτης εἶμαι! πέστε δ, τι θέλετε, ἔξαλλος, ἀνόντος, τρελός, δνειροπαρμένος πατριώτης! Ἄλλα... συνωμότης... Ξέρετε τί θὰ πῆ συνωμότης, κύριε ἀνακριτά; Γιὰ νὰ εἶσαι συνωμότης, κύριε ἀνακριτά, πρέπει νὰ συγκεντρώνης...

‘Ο ἀνακριτής ἀκούγε τὸ Ρήγα. “Ἐνα τέταρτο τῆς ώρας τοῦ μιλοῦσε δὲ Ρήγας. Στὸ τέλος, δὲ ἀνακριτής σήκωσε τὸ χέρι νὰ τὸν διακόψῃ.

— Δὲν θὰ πιστέψω ποτέ, δτι μόνος σας ἐφαντασθήκατε ν' ἀναλάβετε τέτοιο ἔργον.

— Μὰ δὲν εἶναι ἔργον, κύριε ἀνακριτά, εἶναι δνειρο.

— Οἱ Προκηρύξεις;... “Ονειρο ἀποκαλεῖτε τὶς ἐπαναστατικὲς προκηρύξεις;

— “Ονειρο ἐνὸς δυστυχισμένου λαοῦ, ποὺ στενάζει τριακόσια καὶ πλέον χρόνια στὴ δούλεψη τοῦ πλέον βαρβάρου τυράννου!

‘Ηρθε τὸ βράδυ, ἤρθε κι ἡ νύχτα. “Ἐπεσε δὲ σκοτεινιὰ καὶ σφάλισε τὰ παραθυρόφυλλα καὶ γέμισε ἵσκιους τὴν ἄμοιρη κάμαρα ποὺ γίνηκε φυλακή. Ἄλλα μαζὶ μὲ τὸ φῶς ἔσβησε καὶ πάλι τὸ κουράγιο. ‘Ο Ρήγας πῆγε καὶ στάθηκε μπρὸς στὸ παράθυρο. Προσπάθησε νὰ δῆ ἔξω. Πρώτη φορὰ ἀπὸ τότε ποὺ βρέθηκε κλεισμένος ἐδῶ μέσα, ἀλήθεια, πρώτη φορὰ κοιτάει ἀπ' τὸ παράθυρο. Πρέπει νά ’ναι δὲ θάλασσα αὐτὸ ἐκεῖ, πρέπει νά ’ναι καράβια, πανιά, δὲ φυγή, δὲ ἐλευθερία... Μὰ τὸ σκοτάδι μονάχα

ἀπαντάει σ' αὐτή τὴν ἀγωνία... Μέσα στὸ μαῦρο σκοτάδι, πιὸ μαῦρα σκοτάδια ἔδω κι ἐκεῖ... τὰ καράβια εἶναι, τοῖχος εἶναι;... Τοῖχος δρθώμηκε δλόγυρά του ἀδιαπέραστος...

Γύρισε καὶ κοίταξε τοὺς ἀστυνομικούς. 'Ο ἔνας ἀπ' τοὺς δυὸς ἔχει ἔρθει κοντά του, ἔτοιμος νὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ πηδήσῃ, ἢν τὸ δοκίμαζε.

— Λαχταρῶ τὴν πατρίδα μου! τοὺς λέει, κι ἔγραψε μὲ τὸ χέρι ἔνα μεγάλο σχῆμα στὸ κενό, στὸ σκοτάδι. Σὲ τέτοιο σκοτάδι εἶναι ἡ πατρίδα μου. Κι ἢν ἐπόθησα νὰ τὴ σώσω, κακὸ ἔκανα; Πέστε! Κακὸ ἔκανα;

(Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Oἱ Μαυρόλυκοι*)

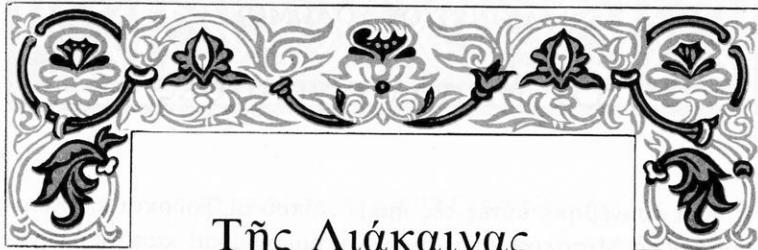

Ἡ πατρίδα

Στεκόταν ὁ γερο-ναύαρχος τῶν Ψαριανῶν, ὁ καπετάν Γιώργης ὁ Ἀποστόλης, στὸ γιαλὸ τῆς Αἴγινας κι ἀγνάντευε τὰ ψαριανὰ καράβια, τὰ μόνα ποὺ εἶχαν περισσέψει ἀπὸ τὸ χαλασμὸ τοῦ νησιοῦ, πέντε ώς ἕξ, δλα δλα. Στεκότανε συλλογισμένος, ἀγνάντευε τὰ καράβια κι ἔλεγε δείχνοντάς τα σ' ὅσους μὲ λύπη πηγαίνανε κοντά του:

— Αὐτὴ εἶναι ἡ πατρίδα μου τώρα...

(Απὸ τὸ βιβλίο *Τστορικὴ Ἀνθολογία*)

Τῆς Λιάκαινας

Πῶς λάμπει ὁ ἥλιος στὰ βουνά, στοὺς κάμπους τὸ φεγγάρι,
ἔτσι ἔλαμπε κι ἡ Λιάκαινα στὰ τούρκικα τὰ χέρια.

Πέντε Ἀρβανίτες τὴν κρατοῦν καὶ δέκα τὴν ξετάζουν,
κι ἔνα μικρὸ μπεόπουλο κρυφὰ τὴν κουβεντιάζει.

«Λιάκαινα, δὲν παντρεύεσαι, δὲν παίρνεις Τοῦρκον ἄντρα,
νὰ σ' ἀρματώσῃ στὸ φλωρί, μὲς στὸ μαργαριτάρι;»

«Κάλλιο νὰ ἴδω τὸ αἷμα μου τὴ γῆς νὰ κοκκινήσῃ,
παρὰ νὰ ἴδω τὰ μάτια μου Τοῦρκος νὰ τὰ φιλήσῃ.»

Κι ὁ Λιάκος τὴν ἀγνάντεψεν ἀπὸ ψηλὴ ραχούλα,
κοντοκρατεῖ τὸν μαῦρο του, στέκει καὶ τὸν ξετάζει.

«Δύνεσαι, μαῦρε μ', δύνεσαι νὰ βγάλης τὴν κυρά σου;»

«Δύνομαι, ἀφέντη μ', δύνομαι νὰ βγάλω τὴν κυρά μου.

Νὰ μ' ἀβγατίσης* τὴν ταὴ * σαράντα πέντε χοῦφτες,
νὰ μ' ἀβγατίσης τὸ κρασὶ σαράντα πέντε κοῦπες,

νὰ δέστης τὸ κεφάλι σου μὲ δεκοχτὼ μαντίλια,

νὰ δέστης τὴ μεσούλα σου μαζὶ μὲ τὴ δική μου.»

Βιτσιὰ δίνει τ' ἀλόγου του, στὴ μέση γιουρουστάει,*
καὶ πάησε καὶ τὴν ἄδραξε, στὸ σπίτι του τὴν πάει.

(Δημοτικὸ)

Οι Μισολογγίτισσες

1. Καὶ ἐσυνέβηκε αὐτὲς τές ήμέρες ὅπου οἱ Τοῦρκοι ἐπολιορκοῦσαν τὸ Μισολόγγι καὶ συχνὰ δλημερνὶς καὶ κάποτε ὀληνυχτὶς ἔτρεμε ἡ Ζάκυνθο ἀπὸ τὸ κανόνισμα τὸ πολύ.
2. Καὶ κάποιες γυναικὲς Μισολογγίτισσες ἐπερπατοῦσαν τριγύρω γυρεύοντας γιὰ τοὺς ἄνδρες τους, γιὰ τὰ παιδιά τους, γιὰ τ' ἀδέλφια τους ποὺ ἐπολεμούσανε.
3. Στὴν ἀρχὴν ἐντρεπόντανε νά ἥγουνε καὶ ἐπροσμένανε τὸ σκοτάδι γιὰ ν' ἀπλώσουν τὸ χέρι, ἐπειδὴ δὲν ἦτανε μαθημένες.
4. Καὶ εἴχανε δούλους καὶ εἴχανε σὲ πολλὲς πεδιάδες καὶ γίδια καὶ πρόβατα καὶ βόιδα πολλά.
5. Καὶ ὑκολούθως ἐβιαζόντανε καὶ ἐσυχνοτηράζανε* ἀπὸ τὸ παρεθύρι τὸν ἥλιο πότε νὰ βασιλέψῃ γιὰ νά ἥγουνε.
6. Ἀλλὰ δταν ἐπερισσέψανε οἱ χρεῖες* ἔχασανε τὴν ντροπήν, ἐτρέχανε δλημερνίς.
7. Καὶ δταν ἐκουραζόντανε, ἐκαθόντανε στ' ἀκρογιάλι κι ἀκούανε, γιατὶ ἐφοβόντανε μὴν πέσῃ τὸ Μισολόγγι.
8. Καὶ τές ἔβλεπε δ κόσμος νὰ τρέχουνε τὰ τρίστρατα, τὰ σταυροδρόμια, τὰ σπίτια, τὰ ἀνώγια* καὶ τὰ χαμώγια,* τές ἐκκλησίες, τὰ ξωκλήσια γυρεύοντας.
9. Καὶ ἐλαβαίνανε χρήματα, πανιὰ γιὰ τοὺς λαβωμένους.
10. Καὶ δὲν τοὺς ἔλεγε κανένας τὸ ὄχι, γιατὶ οἱ ρώτησες τῶν γυναικῶν ἦτανε τές περσότερες φορὲς συντροφευμένες ἀπὸ τές κανονιὲς τοῦ Μισολογγιοῦ καὶ ἡ γῆ ἔτρεμε ἀπὸ κάτου ἀπὸ τὰ πόδια μας.
11. Καὶ οἱ πλέον πάμπτωχοι ἐβγάνανε τὸ δβολάκι* τους καὶ τὸ δίνανε καὶ ἐκάνανε τὸ σταυρό τους κοιτάζοντας κατὰ τὸ Μισολόγγι καὶ κλαίοντας.

(Ἡ γυναικα τῆς Ζάκυνθος)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ

‘Απομνημονεύματα

Τὸν Ὁκτώβριο τοῦ 1826, δὲ Μακρυγιάννης καὶ δὲ Γκούρας μὲ τοὺς πολεμιστές τους βρίσκονται στὴν Ἀθήνα, ποὺ ἀντιμετωπίζει καὶ πάλι τὶς ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων. Ἐναὶ βράδυ, ποὺ ὑπάρχει κάποια ἡρεμία, δὲ Μακρυγιάννης, δὲ Γκούρας καὶ ἄλλοι διασκεδάζουν, δσοὶ εἶναι δυνατό. Ὁ Μακρυγιάννης μάλιστα τοὺς τραγουδάει ἔνα ὥραῖο δημοτικὸ τραγούδι. Ἀλλὰ λίγο ἀργότερα, σὲ κάποια συμπλοκή, σκοτώνεται δὲ Γκούρας.

FTOTE ἔκατζε δὲ Γκούρας καὶ οἱ ἄλλοι καὶ φάγαμεν ψωμί· τραγουδήσαμεν καὶ ἐγλεντήσαμεν. Μὲ περικάλεσε δὲ Γκούρας καὶ δὲ Παπακώστας νὰ τραγουδήσω· ὅτ' εἴχαμεν τόσον καιρὸν δόποὺ δὲν είχαμεν τραγουδήσει—τόσον καιρὸν δποὺ μᾶς ἔβαλανοι διοτελεῖς* καὶ γγιχτήκαμεν διὰ νὰ κάνουν τοὺς κακούς τους σκοπούς. Τραγουδοῦσα καλά. Τότε λέγω ἔνα τραγούδι·

‘Ο Ἡλιος ἔβασίλεψε,
—“Ελληνά μου, βασίλεψε—
καὶ τὸ Φεγγάρι ἔχάθη
κι δὲ καθαρὸς Αὐγερινὸς ποὺ πάει κοντὰ τὴν Πούλια,
τὰ τέσσερα κουβέντιαζαν καὶ κρυφοκουβεντιάζουν.
Γυρίζει δὲ Ἡλιος καὶ τοὺς λέει, γυρίζει καὶ τοὺς κρένει.*
«Ἐψὲς δόποὺ βασίλεψα πίσου ἀπὸ μιὰ ραχούλα,
ἄκ’σα γυναίκεια κλάματα κι ἀντρῶν τὰ μοιργιολόγια

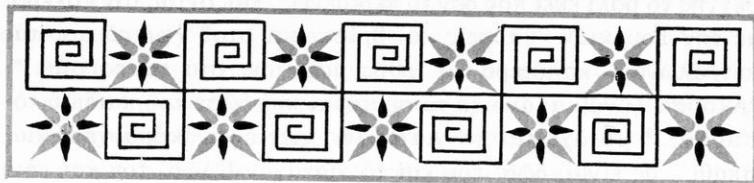
γι' αὐτὰ τὰ ἕρωικὰ κορμιά στὸν κάμπο ξαπλωμένα,
καὶ μὲς στὸ αἷμα τὸ πολὺ εἰν' ὅλα βουτημένα.
Γιὰ τὴν πατρίδα πήγανε στὸν "Αδη, τὰ καημένα.»

"Ο μαῦρος ὁ Γκούρας ἀναστέναξε καὶ μοῦ λέγει: «Ἀδελφὲ Μακρυγιάννη, σὲ καλὸν νὰ τὸ κάμη ὁ Θεός· ἄλλῃ φορὰ δὲν τραγούδησες τόσο παραπονεμένα. Αὐτὸν τὸ τραγούδι σὲ καλὸν νὰ μᾶς βγῆ». «Εἶχα κέφι, τοῦ είπα, ὅπού δὲν τραγουδήσαμεν τόσον καιρόν». "Οτι εἰς τ' ἀρδιὰ πάντοτες γλεντούσαμεν.

"Αρχισε ὁ πόλεμος κι ἄναψε ὁ ντουφεκισμὸς πολύ. Πῆρα τοὺς ἀνθρώπους μου, πήγα ἐκεῖ, καθὼς ἤμουν διορισμένος· καὶ στάθηκα καμπόσο καὶ πολεμήσαμεν. "Ηφερα ἀπόξω γύρα τὰ πόστα.* Πήγα εἰς τὸ κονάκι* μου δ, τι ἔπαιρνε νὰ βασιλέψῃ τὸ φεγγάρι, νὰ βγάλω τὸν πεζὸ διὰ τὴν Κυβέρνησιν. "Ερχονται μοῦ λένε: «Τρέξε, σκοτώθῃ ὁ Γκούρας εἰς τὸ πόστο του. "Εριξε ἀνατίον τῶν Τούρκων ἀπάνου εἰς τὴν φωτιὰ τὸν βάρεσαν εἰς τὸν ἀμήλιγγα* καὶ δὲν μίλησε τελείως». Πήγα, τὸν πήραμεν εἰς τὸ νῦμο καὶ τὸν βάλαμε σ' ἔνα μπουντρούμι. Τὸν συγύρισε ἡ φαμελιά του καὶ τὸν χώσαμεν.

(*Απομνημονεύματα)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

”Αγουρα ἀνθίσματα

ΟΣΤΕΡΙΟΣ δ Καμένος, ἀφοῦ τό ἑφερε ἔτσι ή μοίρα, βρέθηκε πρόσφυγας στὸ Μεσολόγγι· κλείστηκε κι αὐτὸς ἐκεῖ μὲ τὴ γυναίκα καὶ τὰ τρία παιδιά του. Ἡμερος, ζευγάς* παλιός, νά ποὺ μπῆκε στῶν ἀρμάτων τὴ δουλειά, χωρὶς νά θέλῃ· καὶ γίνηκε πολεμιστὴς γερός καὶ παλικάρι ἀπὸ τὰ πρᾶτα.

Ομως ἂν ἔτσι, νύχτα καὶ μέρα ἀπάνου στὰ προχώματα,* δὲν εἶχε ἄλλη σκοτούρα παρὰ τὸ πανηγύρι τῆς φωτιᾶς, γυρίζοντας στὸ σπίτι ἄλλο ἐκεῖ τὸν καρτεροῦσε βάσανο, τῶν παιδιῶν του ή ἔννοια.

Οσο γιὰ τὸ μεγαλύτερο, τὸ Γιώτη, δεκαπέντε χρονῶν παλικαράκι, αὐτὸ ποτὲ δὲν ἄφηνε τὸν πετροπόλεμο μὲ τοὺς δχτρούς. Γιατὶ καὶ τὰ παιδιὰ τὰ πολιορκημένα —καπετάνιος τους δ Γιώτης— κάναν τὸ δικό τους πόλεμο καθημερινά, καὶ κάνανε τὴν ἔξοδό τους, ἀφοῦ τελειῶναν τὴ δική τους οἱ μεγάλοι.

Στάθηκε δ Στέριος μιὰ στιγμὴ συλλογισμένος ἀπάνου στὸ παιδί, καθὼς μπῆκε ἡσυχα στὸ σπίτι, ἔνα ἀπόγεμα. Γύρισε τὰ μάτια ἐκεῖνο καὶ τὸν εἶδε, κι ἔμεινε μπροστά του δὲν ντροπή.

— Παιδί μου, εἰπε δ πατέρας, ἐσύ εἰσαι ποὺ εἰσαι παλαβό· τὰ γράμματα δὲν τ’ ἀγαπᾶς· τὶς φυλλάδες σου τὶς ἔκαμες φουσέκια. Καὶ ποῦ στὴν εὐκή τὸ βρῆκες κεῖνο τὸ λαμνί,* χωρὶς κοντάκι, * καὶ παλεύεις ὄλημέρα; Παρὰ νὰ σκοτωθῆς ἀπὸ τὶς μπόμπες, η νὰ

δεχτής τὸ βόλι ἐκεῖ ποὺ δὲν τὸ περιμένεις, παίζοντας τὸν πόλεμο μὲ τὴν Τουρκιά —θαρρεῖς καὶ βρίσκεσαι στοῦ χωριοῦ σου τὰ πετράλωνα— καλύτερα νὰ ’ρθῆς μαζί μου στὰ ταμπούρια...* ”Ακουσε, γυναίκα ἄνοιξε τὸ σεντούκι καὶ δῶσε τοῦ παιδιοῦ τὸ σισανέ...* μὰ ὅχι καὶ τὸ γιαταγάνι! Δὲν ἔχει ἀκόμα χέρι γιὰ σπαθί... ἀς εἶναι, δῶσ’ του καὶ τὸ γιαταγάνι! Δῶσ’ του καὶ τὴν πιστόλα, ἀδέρφι τῆς δικῆς μου. Κλείδωσε ὑστερα καλά! ”Έχουμε δῶ κι ἄλλους ποὺ γυρεύουν ἄρματα... Τί διατάζεις ἡ ἀφεντιά σου, κὺρ γραμματικέ, πού ’λεγα νὰ σὲ κάνω διάκο στὸ χωριό σου;

— Θέλω κι ἔγῳ ἄρματα... λέει δι μικρὸς δι Γούλας, ἄγουρος ἀκόμα στὰ χρονάκια του.

Καμώνεται πῶς κλαίει, μὰ τ’ ἄρματα τὰ θέλει ἀληθινά· ζηλεύει τὸν πιὸ μεγαλύτερο, ἐκεῖ ποὺ τόνε βλέπει, ὅλο φωτιὰ τὸ πρόσωπό του ἀπ’ τὴν χαρά του. Μπαίνει στὴ μέση ἡ μάνα καὶ χαϊδεύει καὶ γλυκομαλώνει τὸ Γούλα τὸν ἀράθυμο.* σκύβει καὶ τοῦ μιλεῖ στ’ αὐτή.

— Σήμερα θὰ γράψης τοῦ νουνοῦ σου νὰ σοῦ στείλη τὰ βιβλία σου...

— Δὲ θέλω γὼ βιβλία, θὰ τὰ σκίσω...

”Εκείνη τὴ στιγμὴ σὰ σίφουνας ἔπεσε μὲς στὸ σπίτι δ Νάνος δι μικρότερος. Στὴ ζώνα τῆς φουστανελίτσας του εἶχε μιὰ ψεύτικη πιστόλα περασμένη, ξύλινη, στὸ χέρι κρατοῦσε ἕνα παλιοσιδερικό, καὶ τὸ ’παιζε, σπαθί του τάχα.

— Βλέπεις πῶς τὸ κατάντησες κι αὐτὸ μὲ τὰ χάδια σου; εἶπε δι πατέρας αὐστηρά.

— ”Ολα τὰ παιδιά τοῦ κόσμου παλαβώσανε μὲ τὸν πόλεμο! εἶπε ἡ μάνα, σὰ νά ’χε πάρει τὴν ἀπόφασή της πιά. ”Αρπαξε δι πατέρας τὸ μικρὸ στὰ χέρια του καὶ τὸ ’ψαξε. Μὲς στὸ δερμάτινό του φυλαχτό, ποὺ τὸ ’χε γυρισμένο γιὰ παλάσκα* στὸ πλευρό του, βρεθήκανε κρυμμένα λίγα βόλια πλακωτά, ἀπὸ κεῖνα ποὺ ρίχνανε στὴ χώρα οἱ Τούρκοι. Τοῦ ’δωσε δι πατέρας λίγες ἀλαφρές στὴν πλάτη, κι ἔβαλε δι μικρὸς τέτοια ξεφωνητά, ποὺ τρόμαξε τὴ γειτονιά.

— Ψάχνει μὲς στὸ χῶμα καὶ τὰ βρίσκει, τὰ χτυπάει, τὰ κάνει φύλλα, ὕστερα τὰ παραγείζει μὲ μπαρούτι καὶ τοὺς βάνει τὸ φιτίλι, λέει δι Γούλας, ἀπὸ πεῖσμα του, γιὰ τὸν μικρὸ τὸ Νάνο.

— Θὰ σκοτωθῇ, λέει δι πατέρας, μὲ μιὰ ψυχρὴν ἀπόφαση ποὺ τρόμαξε τὴ μάνα. Ποῦ τὸ βρίσκει τὸ μπαρούτι;... "Ελα δῶ κι ἐσύ, γραμματικούδι, ποὺ κατηγορᾶς τοὺς ἄλλους, φέρε νὰ δῶ τί κρύβεις στὴ φλοκάτα σου... νά, μιὰ πέτρα ματωμένη!"

— Απὸ τὸν πετροπόλεμο! λέει δι πιὸ μεγάλος ἀδερφός, δι Γιώτης τὴν ἔριξε στοὺς Τούρκους, καὶ τοῦ τὴ στείλαν πίσω ματωμένη. Δὲν ἔχει ἀπάνου ή πέτρα ἔνα σταυρό; Τὴ χάραξε δι ՚ιδιος, πρὶν τὴ ρίξῃ.

— Γιά κοίτα το... λέει δι πατέρας. Καὶ βγῆκε τὶς προάλλες τὸ γιαλὸ γιαλὸ μὲ τὴ σφεντόνα του γιὰ νὰ σκοτώσῃ Τούρκο, νὰ τοῦ πάρῃ τ' ἄρματα... Λίγο, κι ἀν δὲν τὸν φέρναν πίσω, θ' ἄφηνε τὸ κεφάλι του στὰ χέρια κανενοῦ Γκέκα. Πήρε τοὺς Τούρκους γιὰ κοσσύφια...

Τοῦ πατέρα ή ὅψη δείχνει τέτοια ἀπελπισιὰ ἄφωνη, σὰ νά 'χε γίνει κιόλα τὸ κακό.

— Συμπάθησε το! λέει τρεμουλιασμένη ή μάνα· φτάνουν ὅσες τοῦ 'ριξες τὴν ἄλλη φορά. Θὰ βάλῃ τώρα γνώση...

‘Ο πατέρας ἀκολούθησε νὰ τὸ κοιτάζῃ ἀμίλητος.

— Ακουσε δῶ, ἀγριολογιότατε, εἰπε τέλος· ἀπ' τὸ σπίτι δὲ θὰ βγαίνης πιά... Κι ἐσένα, κοντορεβιθούλη, ἀσβόγερε* (δι Νάνος ξαναρχίζει τὰ μεγάλα κλάματα), μοῦ ρχεται νὰ σὲ σηκώσω καὶ νὰ σὲ βροντήξω σᾶν ἀσκόπουλο... "Α, δὲ βαστάω ἄλλο!" Ελα κοντά μου Γιώτη! Πήγαινε τ' ἄρματα στὸν κονταξή,* καὶ πές του ἐγὼ τοῦ τά 'στειλα.

Αφοῦ φύγανε γιὸς καὶ πατέρας, γίνηκε μεγάλη σαλαγή μὲς στὸ χαμόσπιτο, παράπονα, θυμοί, φωνάρες ἄξιες νὰ ρίξουν τὴ σκεπή.

— Κάθισε καὶ γράψε τοῦ νουνοῦ σου! λέει στὸ Γούλα ή μάνα. Θὰ τοῦ γράψης δ, τι θὰ σου πῶ: Θὰ τοῦ γράψης νὰ σου στείλη ἔνα ψαλτήρι κι ἔνα χτωήχι.* Είσαι στὸν τέταρτο ἥχο, νὰ τοῦ πῆς!

— Θέλω νὰ μοῦ στείλη ἔνα ζωστάρι* κόκκινο καλὸν νὰ τὸ φορῶ,
μὲ κεντίδια καὶ καψούλια* καὶ μὲ δίπλες πολλές...

— Κοίταξέ το... καλέ, ἄντρας εἶσαι σύ, καὶ θέλεις σελάχι;* Τί
θὰ βάλης μέσα; Ξέρω τί λέξ... «Θὰ πάρω ἄρματα ἀπ' τοὺς Τούρ-
κους». Ἔννοια σου, θὰ στείλω γὼ ἄλλο γράμμα τοῦ νουνοῦ σου
καὶ θὰ σὲ στολίσω... Μὰ ὅχι, δὲ θὰ γράψω τίποτα! Τοῦ κάκου!
Θέλω τρία γρόσια γιὰ τὸν πεζοδρόμο ποὺ κινάει ἀπόψε· κι ἀν
περάση ἀπ' τὰ ταμπούρια ζωντανός, κι ἀν γυρίση ἀπὸ τ' Ἀνάπλι
πίσω... Καὶ δὲν ξέρουμε κι ἐμεῖς, θὰ ζοῦμε ἢ ὅχι ώς αὔριο...

(Απὸ τὴ συλλογὴ διηγημάτων *Μεγάλα χρόνια*)

Τὸ φιλὶ τοῦ Μάρκου

Στὸν πόλεμο τοῦ Κεφαλόβρυσου, ὅπου σκοτώθηκε ὁ Μάρκος
Μπότσαρης, εἰχε στείλει κι ὁ Καραϊσκάκης ἔνα μικρὸ σῶμα,
αὐτὸς δῆμος δὲν ἔλαβε μέρος γιατὶ ἡταν ἄρρωστος στὸ μονα-
στήρι τοῦ Προυσοῦ. Ἀφοῦ σκοτώθηκε ὁ Μάρκος, οἱ Σουλιάτες
φέρανε τὸ λείψανό του καὶ τὸ ξαπλῶσαν ἐμπρὸς στὸ νάρθηκα*
τῆς ἐκκλησιᾶς τοῦ μοναστηριοῦ. Σηκώθηκε τότε ὁ Καραϊσκά-
κης ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ πῆγε σέρνοντας καὶ φίλησε μὲ δάκρυα τὸ
νεκρὸ τοῦ Μάρκου· καὶ εἶπε:

— Ἀμποτε,* ἥρωα Μάρκο, κι ἐγὼ ἀπὸ τέτοιο θάνατο νὰ πάω...

Καὶ πῆγε ἀληθινὰ δπως εὐχήθηκε... Αὐτὸν τὸ θάνατο εὐχόν-
ταν ὅλοι οἱ γενναῖοι ἐκεῖνον τὸν καιρό, νὰ πᾶν ἀπὸ βόλι. Τὸν
ἴδιον θάνατο εὐχήθηκε κι ὁ Γκούρας, κι ἀπ' αὐτὸν πῆγε.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Τστορικὴ Ἀνθολογία*)

Τοῦ κλέφτη τὸ κιβούρι*

‘Ο ἥλιος ἐβασίλευε κι δ Δῆμος παραγγέλνει:
Σύρτε, παιδιά μου, στὸ νερό, ψωμὶ νὰ φᾶτ’ ἀπόψε,
καὶ σὺ Λαμπράκη μ’ ἀνιψιέ, ἔλα κάτσε κοντά μου,
νὰ σοῦ χαρίσω τ’ ἄρματα, νὰ γένης καπετάνος.

Παιδιά μου, μὴ μ’ ἀφήνετε στὸν ἔρημο τὸν τόπο·
γιά πάρτε με καὶ σύρτε με ψηλὰ στὴν κρύα βρύση,
πού ’ναι τὰ δέντρα τὰ δασιά,* τὰ πυκναραδιασμένα.
Κόψτε κλαδιά καὶ στρῶστε μου καὶ βάλτε με νὰ κάτσω,
καὶ φέρτε τὸν πνεματικὸ νὰ μὲ ξομολογήσῃ,
γιὰ νὰ τοῦ πᾶ τὰ κρίματα, δσά χω καμωμένα
δώδεκα χρόνια ἀρματολός, σαράντα χρόνια κλέφτης.

Καὶ βγάλτε τὰ χαντζάρια σας, φκιάστε μ’ ώριδ κιβούρι,
νά ’ναι πλατὺ γιὰ τ’ ἄρματα, μακρὺ γιὰ τὸ κοντάρι.
Καὶ στὴ δεξιά μου τὴ μεριὰ ν’ ἀφῆστε παραθύρι,
νὰ μπαίνη δ ἥλιος τὸ πρωὶ καὶ τὸ δροσιὸ τὸ βράδυ,
νὰ μπαινοβγαίνουν τὰ πουλιά, τῆς ἄνοιξης τ’ ἀηδόνια,
καὶ νὰ περνοῦν οἱ γέμορφες, νὰ μὲ καλημερᾶνε.

(Δημοτικὸ)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Τῆς φτώχειας τὰ στερνά

ΠΟΡΦΟΥΛΑ, ἐς Μορφούλα, ποῦ εἰσαι, κυρά μου;
Ψίνα, ψιψίνα μου; Τί θὰ φᾶμε σήμερα;
Ἡ γριά Λασκαρού ἔκραξε τὴ γάτα της βραχνά, ἂν καὶ
δὲν τὴν ἔβλεπε στὸ σπίτι. Μόλις ἔφεγγε· ἀδειο, πα-
γωμένο ἦταν τὸ σπίτι· ἴσογειο, δλο ἔνα χώρισμα, μὲ
τὰ φτωχικά του τὰ συγύρια* ἀραδιαστὰ τριγύρω. Κι ή Λασκα-
ροὺ διπλωμένη μὲς στὰ παλιοσκούτια* της, πλάι στὴ σβηστὴ
γωνιά, δὲ σπάραξε. Τὸ ξέθωρό της πρόσωπο μὲ τὴν τριπλοτυ-
λιγμένη μαντίλα στὸ κεφάλι, καθὼς τό 'χε γυρμένο κατὰ τὴ
γωνιά, κι ἔβλεπε μὲ μάτια ἀκίνητα τὴ στάχτη τὴ σβησμένη,
φάνταξε παράξενα καὶ τρόμαξε μὲς στ' αὐγινὸ μισόθαμπο.

Μὰ κάποτε σείστηκε ή γριά σιγὰ σιγά. Σείστηκε κι ἀναση-
κώθηκε· καὶ γύρισε τὸ πρόσωπο, μὲ τὸ στανιό, κι εἶδε κατὰ τὴν
κλεισμένη πόρτα.

— Μορφούλα, κόρη μου καλή, ποῦ εἰσαι; ρώτησε πάλι.

Καὶ πιάστηκε ἀπὸ τῆς γωνιᾶς τὸ γύρο κι ἔβαλε ἀγώνα, χέρια
γόνατα, καὶ στάθηκε στὰ πόδια της. Καὶ κίνησε ὕστερα,
σκυφτή, κατὰ τὴν πόρτα. Πῆγε ἄνοιξε τὴν πόρτα κι ἔκραξε πάλι.
Τῆς γάτας τὸ νιαούρισμα, πού 'τανε γριά κι αὐτὴ καὶ μαδημένη,
ἔφτασε μέσ' ἀπὸ τὸ περιβόλι καὶ τὰ ξερόδεντρα τοῦ περιβολιοῦ,
τὰ λίγα ποὺ ἀπομένανε, γιὰ τὴ φωτιὰ κι αὐτὰ καὶ τῆς γριᾶς τὴ
ζέστα· κι ἤρθε ἡ γατούλα κλαίοντας παραπονιάρικα καὶ στά-

θηκε κοντά στὰ πόδια τῆς κυρᾶς της, στὸ μοναχικὸ σκαλὶ τῆς πόρτας, τὸ λιωμένο ἀπὸ τὰ χρόνια.

— Μορφούλα, τί θὰ φᾶμε σήμερα, μωρή; Τί ἔφερες;

Ἡ γάτα ἀπάντησε μὲ τὸ παράπονό της, κι ἔσκυψε πιὸ πολὺ ἡ γριὰ κι εἶδε στὴν πέτρα ἀπάνου ἔνα ψάρι ἀποθεμένο.* Τό χε φέρει ἡ γάτα ἡ Μορφούλα. Ἡταν ἔνας κοβιός* μεγάλος καὶ τὸν πῆρε ἡ Λασκαροὺ καὶ μπῆκε σπίτι, μὲ τὴ γάτα μπρὸς κι δλόρθη τὴν οὐρά της, παιζοντας. Αὐτὸ θὰ ἥτανε τῆς μέρας τὸ φαῖ καὶ γιὰ τοὺς δυό τους· ἥτανε κι ἡ Μορφούλα γέρικη πολύ, δὲ χρειαζότανε μεγάλα πράματα γιὰ τὸ φᾶτης· λίγα ψαροκόκαλα τῆς φτάνανε. Τὸ κυνήγι της τὸ καθημερινὸ ἥτανε πάντα ἀπόνα ψάρι· ψάρι δμως πάντα πετρόψαρο. Κι ἡ γριὰ Λασκαροὺ τὸ περίμενε πιὰ ταχτικό, κι ἀπ' αὐτὸ κρεμοῦσε τὴν ἐλπίδα τῆς θροφῆς της, τὴν καθημερινή.

Βράδυ νωρίς, πρὶν πέσῃ στὸ ξερόστρωμα καὶ πρὶν κλείσῃ τὴν παλιόπορτά της, συνήθιζε ἡ γριὰ Λασκαροὺ, μ' δλη τὴν ἀγάπη πού χε τῆς Μορφούλας, κι είχε τὴν ἀνάγκη νὰ τὴ ζεσταίνῃ στὸν ὕπνο ἡ συντροφιά της κιόλας, ἀνοιγε καὶ τὴν ἔβγαζε δξω· ἥταν ἀπονο αὐτὸ πού 'κανε, μὰ πάλι πῶς θὰ ζούσανε; Τὴν ἔσπρωχνε ἔξω μαλακὰ μὲ τὸ πόδι τὴ Μορφούλα καὶ τῆς ἔλεγε:

— Σύρε, Μορφούλα, σύρ' ἔσύ, καλή μου, ψίνα μου, κυρά μου, σύρε νὰ φέρης τίποτα... Δὲν ἔχουμε αὔριο νὰ φᾶμε, καιψερούλα, καὶ θὰ μείνης νηστική κι ἐσὺ μαζί μου...

Ἡ γάτα ἀπόξω ἔμενε καὶ παρακαλοῦσε κάμποσο. Ὅστερα ξεμάκραινε σιγὰ σιγὰ ἡ φωνή της καὶ χανότανε μὲς στὰ σκοτάδια, ἡ μὲς στῆς θάλασσας τὰ μουγκρητά. Καὶ τὴν αὐγή, νά το ἔνα ψάρι στὸ σκαλὶ ἀφησμένο πάλι! Καὶ δὲν τὸ τρωγε ἡ Μορφούλα, δὲν τὸ πείραζε καθόλου· ἵσως ἔτρωγε ἄλλο, πρὶν τὸ φέρη τὸ κυνήγι της αὐτὸ στὸ σπίτι. Μὰ πάλι μπορεῖ κι ἥτανε τὸ μόνο αὐτό, καὶ τὸ φερνε ἵσα στὴν κυρά της, ἄγγιχτο.

Πᾶς γινόταν τέτοιο πράγμα, τ' ἀποροῦσε ἡ γειτονιὰ κι ἡ χώρα, ἡ μισογκρεμισμένη. Μὰ ἡ γριὰ Λασκαροὺ διόλου δὲν τὸ ρωτοῦσε. Νόμιζαν οἱ ἄλλοι στὴν ἀρχὴ πῶς ἡ γάτα ἡ Μορφούλα πήγαινε στὴν ἀγορὰ καὶ τὰ κλεβε τὰ ψάρια. Μὰ ἡ Ἀμέρσα, ἡ

πιὸ κοντινὴ γειτόνισσα, μαλωμένη μὲ τὴ Λασκαροὺ ἀπὸ χρόνια, παραφύλαγε τὴ γάτα κι ἔβλεπε πῶς τὰ ὑφερνε τὰ ψάρια ἀπ’ τὸ γιαλό. Τὴν ἀκολουθοῦσε ἵσαμε τὰ σκόρπια βράχια, πλάι στὸ παλιὸ λιμάνι, ποὺ κάναν ἔνα πλῆθος ἡσυχα κορφάκια ἐκεῖ, κι ὅλα ἀντάμα κάναν ἔνα πεζονήσι* ἀπότομο. Κι ἐκεῖ τὴν ἔχανε τὴ Μορφούλα. Στὸ τέλος τὴν παράτησε, βέβαιη πιὰ πῶς ἡ γάτα τὰ βγαζε τὰ ψάρια ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Τότε ἡ Ἀμέρσα ἔφερε γύρα τὶς γειτόνισσες καὶ τὰ παράστησε ὅλα μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σίγμα, καὶ μὲ θάμασμα τρανό! Καὶ τὸ ὕμαθε ὅλη ἡ χώρα, τί καὶ πῶς ἡ γάτα ἡ Μορφούλα τῆς γρια-Λασκαροῦς πήγαινε καὶ ψάρευε τὴ νύχτα στὸ γιαλό. "Επιανε μιὰ θέση κοντὰ στὸ γιαλό, καὶ στεκόταν ἄσειστη σὰν πέτρα, ἀνάμεσα στὶς ἄλλες πέτρες τὶς ἀκίνητες ἐκεῖ, καὶ περίμενε ὥρες, ἄσειστη. Κι ἡ πείνα βέβαια τὴν δόδήγησε κειπέρα καὶ τῆς ἔδειξε τὸν τρόπο αὐτόν. Καὶ καθὼς ζυγδναν οἱ κοβιοί, καὶ τ' ἄλλα τὰ πετρόψαρα, καὶ φέρνανε τὴ μούρη τους ὡς τὴν κορφή, καὶ γυρεύανε νὰ βροῦνε τὸ πιὸ παχὺ χορτάρι ἐκεῖ ποὺ τὸ νερὸ πάει ἀνάλαφρο καὶ παιγνιδίζει μὲ τὶς πέτρες, χράπ! τὸ νύχι τῆς Μορφούλας τ' ἄρπαζε.

Ἡ ἵδια ἡ γριὰ Λασκαροὺ θὰ μποροῦσε νὰ τὸ πῆ καὶ νὰ τὸ μαρτυρήσῃ, πῶς τὰ ψάρια ποὺ τῆς ἔφερνε ἡ Μορφούλα δὲν ἦταν κλεμμένα, τόσο φρέσκα, μισοζώνταν, καμιὰ φορὰ καὶ ζωντανά. Μὰ ἡ Λασκαροὺ δὲ συλλογιόταν τίποτα κακὸ γιὰ τὴ Μορφούλα —οὔτε καὶ συλλογιόταν τίποτ' ἄλλο. Είχε ἄλλαλογήσει* κιόλα λίγο. "Εμοιαζε λωλή,* καθὼς ἔβγαινε στὸ περιβόλι κι ἔστηνε ψιλὴ κουβέντα μὲ τὴ γάτα τῆς. Γιατὶ δπως γύριζε στὸ περιβόλι, καὶ μαχότανε νὰ κόψῃ κανένα ξεροκλάδι ἀπ’ τὰ παλιόδεντρα, χειμώνας ποὺ ταν τώρα, καὶ νὰ σκίσῃ κανένα σανίδι ἀπὸ σεντούκι σάπιο, ἀχρείαστο, ἢ νὰ βγάλῃ λαχανάκια ἀπὸ τὸν κῆπο τὸ λιγόσπαρτο, ἡ γάτα ἐκεῖ, κοντά της, ἡ Μορφούλα τὴ συντρόφευε καὶ τῆς ἀποκρινότανε μὲ τὸ νιαούρισμά τῆς σ' ὅσα ἐκείνη τῆς λαλοῦσε ἀνόητα, λόγια λωλά. "Υστερα τὴν ἀκολουθοῦσε στὴ γωνιά, ποὺ ἄναβε τὴ φωτίτσα κι ἔβανε νὰ ψήσῃ τὸ φαῖ, τῆς Μορφούλας τὸ κυνήγι. Καὶ τὸ μοιραζόνταν ὕστερα οἱ

δυό τους, σὰ δυό φίλοι αγαπημένοι ποὺ ήτανε, χωρὶς μαλώματα, χωρὶς ψωμάκι κιόλα, τὸ συχνότερο.

Χωρὶς ψωμάκι, ἀλήθεια, τώρα τελευταῖα. Ἄφοῦ ὁ ἄχαρος ὁ γέροντας τῆς Λασκαροῦς ἔπαιψε νὰ τῆς στέλνῃ τὸ ταχτικὸ μηνιάτικο στὸ ξερονήσι, γιατὶ τὸν ἔφαγε κι αὐτὸν ἡ θάλασσα στερνόν, ἡ Λασκαρού ἤτανε πολὺ περήφανη καὶ δὲ ζητοῦσε, οὔτε καταδεχότανε. Θὰ πέθαινε νηστικιά, ἀλλὰ δὲ θά βγαινε ἔξω τὸν πόνο καὶ τὴν πείνα τῆς νὰ πῆ.

Τό ἔξερε αὐτὸ κι ἡ Ἀμέρσα πιὸ καλὰ ἀπὸ κάθε ἄλλον. Ἡταν ἦ πιὸ κοντινὴ γειτόνισσα, ἀν καὶ πλήθος ἄλλα σπίτια κατάκλειστα, ρημάδια πιά, χωρίζαν τὸ δικό της ἀπ' τῆς Λασκαροῦς τὸ σπίτι. Ἔτσι ἤταν ὅλη ἡ χώρα ἀριὰ κατοικημένη, μ' ὅλα τὰ σπίτια τὰ πολλὰ καὶ τ' ἀρχοντόσπιτα. Ἡταν ἀπὸ χρόνια ἡ Ἀμέρσα μαλωμένη μὲ τὴ Λασκαρού. Μίση οἰκογενειακά, συφέροντα παλιά... μὰ τώρα τί χρειαζόντανε τὰ μίση, ἀφοῦ σβήσανε καὶ τὰ συφέροντα καὶ πᾶνε... Πάλι, νὰ σηκωθῇ νὰ πάη στὴ Λασκαρού καὶ νὰ φιλιώσῃ, αὐτὸ δὲν τ' ἀποφάσιζε ἡ Ἀμέρσα. Τὴν ἔξερε καλὰ τὴ Λασκαρού, κι ἔξερε καὶ τὸν ἵδιο τὸν ἔαυτό της. Ὁμως ἡ συφορὰ τῆς Λασκαροῦς τὴ λύγισε, τῆς γλύκανε τὸ περασμένο της φαρμάκι. Ὁμως καὶ πάλι δὲν ἥθελε νὰ δείξῃ τὴν ἀδυναμία της. Ἡτανε ψυχὴ κλειστὴ ἡ Ἀμέρσα, ὅπως ὅλες οἱ νησιώτισσες κι ὅλοι οἱ νησιῶτες ἐκεῖ πέρα. Τί νὰ κάμῃ; Ἔπαιρνε ἄλλη μιὰ γειτόνισσα, μιὰ πονηρούλα ἀπὸ τὸ παραπέρα σπίτι, τὴν Κατερινιώ, καὶ πηγαῖναν καὶ παραφυλάγαν ὄξω ἀπὸ τῆς Λασκαροῦς τὸ περιβόλι. Τὰ Χριστούγεννα ἤτανε κοντά· ξεροβόρι φυσούσε ἀγριο τὶς τελευταῖες μέρες. Ἡ χώρα ἔβλεπε βορινά, καὶ τὴν ἔπιανε τὸ κύμα ἄσκημα. Ἡ Μορφούλα ἔφτασε μιὰν αὐγὴ ἀπὸ τὸ γιαλὸ μὲ χωρὶς τίποτα στὸ στόμα, καὶ νιαούριζε στὴν πόρτα τῆς κυρᾶς της.

— Κοίταξε, εἶπε ἡ Ἀμέρσα, σήμερα δὲν ψάρεψε ἡ Μορφούλα... μὲ τέτοιον ἀγριόκαιρο...

— Τί θὰ φᾶνε σήμερα οἱ δυό τους, οἱ κακόμοιροι... νά χουν τάχα τίποτα; εἶπε ἡ Κατερινιώ.

— Καρτέρα μιὰ στιγμή! εἶπε ἡ Ἀμέρσα.

Ἐφυγε καὶ γύρισε μ' ἔνα φελί* ψωμὶ σπιτίσιο.

— Ψίνα, Μορφούλα! ἔκραξε σιγά ἡ Ἀμέρσα.

Πήγε ἡ Μορφούλα καὶ στάθηκε στὴ ρίζα τοῦ τοίχου, κάτου ἀπ' τὶς γυναικες, καὶ νιαούρισε γλυκά. Οἱ δυὸς αὐτές, ὡφοῦ τῆς ρίζαν ἔνα κομματάκι καὶ τὴν καλοπιάσαν, ὕστερα τῆς πετάξαν ὅλο τὸ φελί. Τὶς κοίταξε καλὰ καλὰ ἡ Μορφούλα, κοίταξε καὶ τὸ ψωμί, τὸ μύρισε, τὸ πῆρε μὲ τὰ δόντια τῆς καὶ πήγε καὶ τ' ἀπόθεσε μὲ προσοχὴ στὸ σκαλὶ ἀπάνου, καὶ νιαούρισε. Οἱ δυὸς γυναικες κρυφοκοιτάζαν ἄλαλες. "Ανοιξε ἡ πόρτα καὶ πρόβαλε ἡ γριὰ Λασκαρού.

— Ποὺ εἶσαι, Μορφούλα, ψίνα... μπά, ἐδῶ εἶσαι, καλὴ μου;... Σήμερα τίποτα δὲν ἔφερες; Ποὺ εἶναι τὸ κυνήγι σου; Ξέρω, φυσοῦσε ἀπόψε... μὰ τώρα τί θὰ φᾶς; Ἐμένα δὲ μὲ μέλει, κακομοίρα, μὰ γιὰ σένα λέω... σύρε, φεύγα ἀπὸ κοντά μου, δὲ θέλω νὰ σὲ βλέπω, παλιόγατα, θὰ μείνης νηστική... Μὰ τ' εἶν' αὐτό; Ψωμὶ ἔφερες, ψιψίνα μου; "Εκαμες καλύτερα... εἰχαμε τρεῖς μέρες ν' ἀγγίξουμε ψωμὶ στὸ στόμα. "Ετσι, νὰ φέρνης, ψιψίνα μου, καμιὰ φορὰ λίγο ψωμάκι, δχι μονάχα ψάρια... καὶ χωρὶς ἀλάτι κιόλα, τὰ βαρέθηκα... Καμιὰ φορὰ καὶ λίγο τυράκι... δχι, ἀκόμα εἶναι σαρακοστή... "Ελα, πᾶμε μέσα τώρα, Μόρφω μου, καλὴ νοικοκυρά μου...

Οὔτε καὶ ρώτησε ποὺ τό ὑβρε τὸ ψωμὶ ἡ Μορφούλα. Τὴν ἄλλη μέρα πήγε ἡ Κατερινιώ κι ἄφησε ἄλλο ἔνα κομμάτι στὴν πόρτα τῆς γριᾶς. "Αφησε καὶ λίγο τυρί.

— Μή, τῆς εἶπε ἡ Ἀμέρσα, θὰ μᾶς καταλάβῃ, κι ὕστερα θὰ τὰ πετάξῃ δλα, ἄμα νιώσῃ πώς τὰ βάνουμε...

Ἡ Ἀμέρσα φύλαγε τὴ θέση τῆς ἐκεῖ συχνά, πίσω ἀπὸ τὸν τοίχο. Μιὰ μέρα πέρασε ἡ Μορφούλα κρατώντας ἔνα ὀλάκερο χταπόδι ζωντανό. Τὴν ἐσκιαξε τὴ γάτα, καὶ τὴν ἐκαμε νὰ τ' ἀφήσῃ ἀπὸ τὸ στόμα τῆς. "Εκοψε τὸ μισό, τὸ χτύπησε, τ' ἀλάτισε καὶ τὸ ξανάδωσε τῆς γάτας πάλι. Τά ἵλεγε αὐτὰ στὴν Κατερινιώ, κι ἀποροῦσε ἡ ίδια.

— Ακοῦς παράξενο; ἔλεγε. Πῶς μπόρεσε καὶ τό πιασε; Ποὺ τό ὑβρε;

— Θὰ τὸ πέτυχε στὴ ρήχη, εἶπε ἡ Κατερινιώ, καὶ τὸ θαλάμι* του
θά ’τανε ψηλά... “Υστερα πῶς νὰ τὴν τσακώσῃ τὴ Μορφούλα. Οἱ
πλόκαμοί του δὲν κολλοῦνε στὸ μαλλί της. Ἀκοῦς, ἀλήθεια κεῖ!
— Ἀπιστο πράμα!

— Ναι, καημένη, μὰ πῶς θὰ τὸ φάη; ”Εχει καὶ φωτιά;

— Καλὰ λέσ! εἶπε ἡ Ἀμέρσα. Στάσου νὰ ιδῆς... αὔριο τί θὰ
κάμω...

Τὴν ἄλλη μέρα ἀπόγιομα, φυλάγαν πάλι οἱ δυὸ γυναῖκες
ῶσπου εἶδαν τὴ γριὰ νὰ βγαίνῃ καὶ νὰ γυρίζῃ στὸ περιβόλι μὲ τὴ
γάτα της, καὶ νὰ μιλῇ.

— Σήμερα τὸ κατάλαβες, Μορφούλα μου, πῶς δὲν ἔχω πιὰ ξύλα,
μήτε σπίρτα, καὶ μοῦ τὸ ’φερες ψημένο τὸ χταπόδι, ἔ; Πονηρή...
καλή μου, ψίνα μου, νοικοκυρά μου ἐσύ, ὅλα τὰ φροντίζης...
Ξέρεις πῶς εἶναι καὶ σαρακοστή: μεθαύριο ἔχουμε Χριστού-
γεννα, κυρά μου... Πᾶμε μέσα τώρα, θὰ μοῦ πείνασες λιγάκι,
πᾶμε... κρύο κάνει. ”Έχουμε λίγο χταπόδι... καὶ ψωμί... καὶ τὸ
τυρὶ θὰ τὸ φυλάξουμε γιὰ τὴ γιορτὴ μεθαύριο... πᾶμε!

Δακρύσαν οἱ γυναῖκες, καὶ τραβήχτηκαν ἥσυχα. Τὴν παρα-
μονὴ λησμονήσανε τὴ Λασκαρού, δοσμένες στὶς δουλειές καὶ
τὶς ἐτοιμασίες τοῦ σπιτιοῦ τους. Τὸ πρωὶ ὅμως τὴ θυμήθηκε ἡ
Ἀμέρσα. Μπῆκε σὰν κλέφτρα, πρώτη φορὰ ὑστερ’ ἀπὸ χρόνια,
στὸ περιβόλι καὶ πῆγε κι ἄφησε στὴν πόρτα της ἔνα κομμάτι
ψωμί, καὶ τόλμησε κι ἔνα κοψίδι ψητὸ κρέας. Μὰ δλημέρα,
Χριστούγεννα, ἡ Μορφούλα ἀνήσυχη θρηνοῦσε ἀπόξω ἀπὸ τὸ
σπίτι. Τ’ ἀπομεινάρια τοῦ φαγιοῦ ἦταν ἐκεῖ, σημάδι πῶς τὰ ’χε
φάη ἡ γάτα. Τότε ἀνησύχησε ἡ Ἀμέρσα. Κάλεσε τὴν Κατερι-
νιώ κι ἄλλες γειτόνισσες, κι ἀποφασίσαν καὶ χτυπήσανε στῆς
Λασκαροῦς τὴν πόρτα. ”Ομως κανένας δὲν τοὺς ἀποκρίθηκε.

(”Απαντα)

"Αφοβος σ' ὄλα

ΟΜΙΑΟΥΛΗΣ δὲ φοβότανε ποτὲ τὴν τρικυμιά, δὲ γύριζε τὴν πλάτη στὴν ἀνεμοζάλη, ἢν εἶχε ἀνάγκη νὰ πάη ἐνάντια στὸ θυμό της.

Ἐτυχε μιὰ φορὰ νά 'ναι ἄρρωστος στὴν "Υδρα, κι ἄφησε ἔνα ἀπὸ τὰ μεγάλα του παιδιά (τὸ Γιώργη ἢ τὸν Ἀντώνη) νὰ κατιτανεύῃ. "Οπου, μαθαίνει στὴν "Υδρα πῶς τὸ καράβι του πόδισε* ἀπὸ μεγάλη τρικυμιά, μαζὶ μ' ἄλλα καράβια, καὶ κατάφυγε σὲ κάποιο ἀκρογιάλι τῆς Ἀττικῆς. Τινάζεται ἀπὸ τὸ κρεβάτι, κατεβαίνει στὸ λιμάνι, μπαίνει σ' ἔνα τρεχαντήρι μὲ καμπόσους ναῦτες, κάνει πανιὰ καὶ τραβάει μ' ὅλη τὴν τρομερὴ θαλασσοταραχὴ καὶ φτάνει στ' ἀκρογιάλι τὸ ἔρημο. Ἀμίλητος ἀνεβαίνει στὸ καράβι, καὶ δὲ χαιρετάει· καὶ πιάνει τὸ τιμόνι καὶ προστάζει μὲ βουβὴ χερονομιὰ νὰ σαλπάρουν καὶ ν' ἀνοίξουν τὰ πανιά. Καὶ βγάζει τὸ καράβι, ὁρθοπερήφανο, στοῦ Σιρόκου τὴ φοβέρα, καὶ μὲ τόλμη ἀφάνταστη, ποὺ κάνει τοὺς γέρους μαρινάρους* γύρω του νὰ σταυροκοπιῶνται γιὰ τέτοια ἀποκοτιά, φέρνει τὸ καράβι μὲ τ' ἀκριβό του φόρτωμα σὲ πιὸ ἥμερα νερὰ καὶ στὸ δρόμο του, ποὺ θὰ τὸ βγάλη ἵσα στοῦ ταξιδιοῦ του τὸ λιμάνι. Καὶ γίνεται κι αὐτὸς καλὰ ἀπὸ τὴν ἄρρωστια του. Τότε παραδίνει στὸ γιό του τὸ τιμόνι, καὶ τοῦ λέει:

—Ἔτσι κουμαντάρουν* ἔνα καράβι.

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο *Ιστορικὴ Ἀνθολογία*)

Τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι

Σαράντα πέντε μάστοροι κι ἔξήντα μαθητάδες
τρεῖς χρόνους ἐδουλεύανε τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι.
Ολημερίς ἐχτίζανε κι ἀποβραδί γκρεμιέται.
Μοιριολογοῦν οἱ μάστορες καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες:

— Ἀλίμονο στοὺς κόπους μας, κρίμα στὲς δούλεψές μας,
δλημερίς νὰ χτίζωμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμιέται.

Καὶ τὸ στοιχειὸν ποκρίθηκεν ἀπ' τὴ δεξιὰ καμάρα:

— Ἄν δὲ στοιχειώσετ’ ἄνθρωπο, τοῖχος δὲ θεμελιώνει·
καὶ μὴ στοιχειώσετ’ ὀρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὅρια τὴ γυναικά,
πῷρχετ’ ἀργὰ τ’ ἀποταχιά,* πῷρχετ’ ἀργὰ τὸ γιόμα.*

Τ’ ἄκουσ’ ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει·
κάνει γραφὴ καὶ στέλνει τὴν μὲ τὸ πουλὶ τ’ ἀηδόνι.
«Ἀργὰ ντυθῆ, ἀργ’ ἀλλαχτῆ, ἀργὰ νὰ πάη τὸ γιόμα,
ἀργὰ νὰ πάη καὶ νὰ διαβῆ τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι.»
Καὶ τὸ πουλὶ παράκουσε κι ἀλλιῶς ἐπῆγε κι εἶπε:

— Γοργὰ ντύσου, γοργ’ ἀλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα,
γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῆς τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι.

Νά τηνε καὶ ξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα.
Τὴν εἶδ’ ὁ πρωτομάστορας, ραγίζετ’ ἡ καρδιά του.

΄Από μακριά τοὺς χαιρετᾶ κι ἀπό μακριὰ τοὺς λέγει:

- Γειά σας, χαρά σας, μάστορες κι ἐσεῖς οἱ μαθητάδες,
μὰ τ' ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι εἰν' ἔτσι χολιασμένος;*
- Τὸ δαχτυλίδι τῷπεσε στὴν πρώτη τὴν καμάρα
καὶ ποιὸς νὰ μπῇ καὶ ποιὸς νὰ βγῇ τὸ δαχτυλίδι νά 'βρη;
- Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι, κι ἐγὼ νὰ πά' σ' τὸ φέρω·
ἐγὼ νὰ μπῶ κι ἐγὼ νὰ βγῶ, τὸ δαχτυλίδι νά 'βρω.

Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ στὴ μέση ἐπῆγε.

- Τράβα, καλέ μ', τὴν ἄλυσο, τράβα τὴν ἄλυσίδα,
τ' ὅλον τὸν κόσμ' ἀνάγυρα* καὶ τίποτες δὲν ἡβρα.

΄Ενας πηχάει μὲ τὸ μυστρὶ κι ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,
παίρνει κι ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο.

- Άλιμονο στὴ μοίρα μας, κρίμα στὸ ριζικό μας,
τρεῖς ἀδερφάδες ἥμασταν κι οἱ τρεῖς κακογραμμένες.
΄Η μιά χτισε τὸ Δούναβη κι ἡ ἄλλη τὸν Αὐλώνα,
κι ἐγὼ ἡ πλιό στερνότερη τῆς "Αρτας τὸ γιοφύρι.
Καθὼς τρέμ' ἡ καρδούλα μου, νὰ τρέμη τὸ γιοφύρι
κι ὡς πέφτουν τὰ μαλλάκια μου, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες.
- Κόρη, τὸ λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δῶσε,
πόχεις μονάκριβ' ἀδερφό, μὴ λάχη καὶ περάση.

Κι αὐτὴ τὸ λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δίνει:

- Σίδερον ἡ καρδούλα μου, σίδερο τὸ γιοφύρι,
σίδερο τὰ μαλλάκια μου, σίδερο κι οἱ διαβάτες.
Τὶ ἔχω δερφὸ στὴν ξενιτιά, μὴ λάχη καὶ περάση.

(Δημοτικὸ)

ΦΡΑΝΣΗ ΣΤΑΘΑΤΟΥ

‘Αποκάλυψη μέσα στή νύχτα

Στή διήγηση πού ἀκολουθεῖ περιγράφεται ἔνα ἐπεισόδιο ἀπ’ τή μεγάλη κρητική ἐπανάσταση τοῦ 1866, τότε ποὺ ἔγινε τὸ ὀλοκαύτωμα στὸ Ἀρκάδι.

AΝΟΙΕΤΕ, γιὰ τὸ Θεό, ἀνοῖξτε!...
Ἡ φωνή, σιγανή καὶ παρακαλεστική, τρύπαγε τὸ σκοτάδι κι ἔφτανε ὡς τ’ αὐτιὰ τοῦ Ἀντώνη. Στήν ἀρχὴν δὲν μποροῦσε νὰ καλοκαταλάβῃ ἀν τὴν ἀληθινὴν ἥ ἀν τὴν ἄκουγε μέσα στ’ ὅνειρό του. Ἔπειτα ἀπὸ τὴν κούραση τοῦ ταξιδιοῦ, πρώτη νύχτα πίσω πάλι στὸ χωριό του, κοιμότανε βαθιά στὸ σοφά ἐπάνω. “Ομως τὸ κάλεσμα δὲν ἔλεγε νὰ σταματήσῃ. Λίγο λίγο τ’ αὐτιά του ξεκαθάριζαν καὶ χτυπήματα στή θύρα, ἀνάλαφρα μὰ ἐπίμονα.

Μιὰ φλόγα τρεμούλιασε κάπου δίπλα στὰ κλειστά του βλέφαρα. Μὲ μιὰ προσπάθεια πετάχτηκε δρθός, τινάζοντας ἀπὸ πάνω του τὸν ὑπνο. Ὁ πατέρας ἔστεκε πιὸ κεῖ, μ’ ἔνα λυχνάρι στὸ χέρι, κι ἀφουγκραζόταν.

— Τ’ εἶναι, πατέρα; Τί τρέχει;
— Σσσσσ!... Θαρρῶ πώς εἶναι δικός μας ἀνθρωπος!

Μὲ δυὸ δρασκελιές δ πατέρας βρέθηκε δίπλα στή σφαλι-
σμένη πόρτα καὶ, γέρνοντας τὸ κεφάλι στὸ θυρόφυλλο, ρώτησε:
— Ποιὸς εἶναι;
— Ἔγώ, ἦ Ἀνθή!

‘Η Ἀνθή! Ἡ ξαδέρφη του, κόρη τοῦ καπετάν Κωνσταντῆ,

τοῦ ἀδερφοῦ τῆς μάνας!... Γρήγορα γρήγορα δὲ Ἀντώνης λογάριασε μὲ τὸ νοῦ του πῶς εἶχε νὰ τὴ δῆ ἀπὸ τὰ περασμένα Χριστούγεννα, τότε ποὺ ἦρθε νὰ τοὺς φέρῃ τὸ ὄφράτα χριστόψωμα καὶ τίς νόστιμες πίτες ἀπὸ τὸ δικό τους σπιτικό.

‘Ωστόσο δὲ πατέρας τραβοῦσε τὸ βαρὺ μάνταλο.* στὸ σκοτεινὸ ἄνοιγμα τῆς πόρτας φάνηκε ἔνα κομμάτι ἀστροφώτιστου οὐρανοῦ καὶ ἡ ψηλόλιγνη κορμοστασιὰ τῆς Ἀνθῆς, τυλιγμένη σ’ ἔνα μακρὺ σάλι. ‘Εκανε δυὸ τρία βήματα μέσα στὴν κάμαρα. Τὸ φῶς τοῦ λυχναριοῦ ἔδειξε τὸ πρόσωπό της κατάχλωμο, τὰ μεγάλα μαῦρα μάτια της ἀκόμα περισσότερο μεγαλωμένα ἀπὸ κάποια ἀγωνία.

— Κάτσε καὶ λέγε μας τί τρέχει!... ἔκανε δὲ πατέρας μὲ φωνὴ ποὺ δὲν ἔκρυψε τὴν ἀνησυχία του.

‘Η Ἀνθὴ σωριάστηκε σ’ ἔνα σκαμνὶ ξέπνοη.* Φαινόταν πῶς θά χε τρέξει δόλο τὸ δρόμο γιὰ νά ρθη μέσα στὴ νύχτα ἀπὸ τὸ χωριό της, τὰ Μεσκλά. Μὰ ἥτανε ψυχωμένη κοπέλα —ἄν καὶ μικρὴ ἀκόμα, οὔτε δεκαπέντε χρόνων καλὰ καλά— κι ἐκείνη βαστοῦσε τὸ σπιτικό. “Οσο ἥταν δημοφη, καμάρι τῶν ματιῶν, ἄλλο τόσο ἥτανε προκομμένη, ἔξυπνη καὶ θαρρετή. Μὰ νά ποὺ τώρα σιγότρεμε. Κάτι σὰν ἀναστεναγμὸς, κάτι σὰν λυγμὸς ξέφυγε ἀπὸ τὸ στῆθος της, καθὼς πρόφερε ἀχνά:

— Πιάσανε τὸν πατέρα!...

— Ποιός; πότε;

— ‘Αγαρηνοί,* ἀπὸ τὰ Χανιά! Καμιὰ δεκαριὰ ἀπὸ δαύτους μπήκανε ἄξαφνα στὸ σπίτι, μὲ τὸ σούρουπο. “Ο, τι εἶχαμε γυρίσει ἀπὸ τὸ χωράφι...

— Νιζάμηδες,* τὴν ἔκοψε δὲ Ἀντώνης.

— ‘Αρματωμένοι ἵσαμε τὰ δόντια!... Βαστούσανε κι ἔνα χαρτί — φιρμάνι* τοῦ Βαλῆ,* εἰπανε. Τὸ διάβαζε ὃ ἔνας τους μάνι μάνι, τὴν ὥρα ποὺ οἱ ἄλλοι εἶχανε πέσει ἀπάνω στὸν πατέρα μου καὶ τὸν κρατούσανε ἀνάμεσα στὰ γιαταγάνια* τους. Τὸ χαρτὶ ἔλεγε πῶς ἐπατήσαμε τὰ χτήματα τοῦ Μεχμέτ-ἄγα καὶ πῶς αὐτὸς ζημιώθηκε ἔξαιτίας μας, καὶ πῶς πρέπει νὰ γίνη δικαιοσύνη!

— Δικιοσύνη!... Τούτη εἶναι ἡ δική τους ἡ δικιοσύνη λοιπόν;

βροντοφώναξε ό Μανούσος ποὺ εἶχε ξυπνήσει στὸ μεταξὺ κι εἶχε σιμώσει, ἀκουμπώντας στὴν καμάρα τοῦ σπιτιοῦ.

— "Ετσι τὴ λογαριάζουνε τὴ δικιοσύνη οἱ ἄπιστοι!... ἔκανε ὁ πατέρας μ' ὅργή. Γιατὶ ἔτσι εἶναι τὸ συμφέρο τους!... Διαφορὲς στὰ χτήματα, σοῦ λένε! Αὐτὲς τὶς δικάζει ὁ καδῆς* τοῦ χωριοῦ! Γιατὶ δὲν πῆγε ὁ Μεχμέτ-ἀγάς στὸν καδῆ; Θὰ σοῦ πῶ ἐγώ: γιατὶ δλα τοῦτα εἶναι λόγια. Τὸν φοβοῦνται οἱ ἄπιστοι τὸν Κωνσταντή, καταπῶς φοβοῦνται τὰ παλικάρια τοῦ κάθε τόπου, καὶ θέλουνε νὰ τὸν βάλουνε στὰ σίδερα, γιὰ νά χουνε τὸ κεφάλι τους ἥσυχο!

— Τὰ σκυλιά!...

‘Η φωνὴ τῆς μάνας ἀντήχησε ἀγριεμένη ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου πρόβαλε μὲ τὰ μαλλιὰ ξέπλεκα καὶ τὸ βλέμμα φλογισμένο.

— Τὰ σκυλιά!... ξαναφώναξε. Τί θαρροῦν πὼς κάνουν;

— Σύχασε τώρα, ἐμεῖς εἴμαστε δῶ!... πῆγε νὰ τὴ μαλακώσῃ ὁ πατέρας.

— Ποῦ τὸν πήγανε; Θέλω νὰ μάθω ποῦ τὸν πήγανε!

— Δὲν ξεμάκρυναν πολὺ ἀπόψε, πετάχτηκε ἡ Ἀνθή. Τὸν πήρανε στὸ κονάκι τοῦ Ἀλῆ κι ἐκεῖ κλειστήκανε μαζί του. Τοὺς πῆρα καταπόδι* ἀπὸ μακριὰ καὶ εἰδα... (Λίγο λίγο ἡ φωνὴ τῆς ζωήρευε, τὸ αἷμα ἔβαφε τὰ μάγουλά της, ἡ ἀγανάκτηση καὶ ὁ θυμὸς τὴν ἐπνιγαν.) Μὰ τὸν ἔχουνε γιὰ τὰ Χανιά! Τὸ φιρμάνι τὸ ἔλεγε καθαρά: Θὰ τὸν ρίξουνε στὴ φυλακή!

— Τότε τί στεκόμαστε μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα; φώναξε ὁ Ἀντώνης. "Ισα ἵσα ποὺ θὰ προλάβουμε, προτοῦ τὸν πάρουν!

— Τούτη δῶ ἡ κουβέντα εἶναι σωστή, ἔκανε ὁ πατέρας σκεφτικός. Αὐτοὶ θὰ κινήσουνε σίγουρα μὲ τὴν αὐγή. Λοιπόν, πηγαίνουμε νὰ τοὺς ἀνταμώσουμε. "Έχουμε δυὸς καλές κουβέντες νὰ ποῦμε μαζί τους!

Τὰ μάτια τῆς Ἀνθῆς ἄστραψαν.

— Θὰ σᾶς πάω ἐγώ!... εἶπε. Μὰ βιαστῆτε, γιὰ τὸ Θεό!

‘Ο Μανούσος, ἀμίλητος, ξεκρέμαγε κιόλας τ' ἄρματα ἀπ' τὸν τοῖχο. ‘Ο Ἀντώνης ρώτησε μὲ τὴ ματιὰ τὸν πατέρα. Ἐκεῖνος

τοῦ γνεψε νὰ ἔτοιμαστῇ, καὶ τὸ παλικαράκι δὲν περίμενε νὰ τοῦ τὸ ποῦνε δεύτερη φορά. Σὲ λίγο, τέσσερεις σκιές ξεγλιστροῦσαν τοῖχο τοῖχο ἀνάμεσα στὰ κοιμισμένα σπίτια τοῦ χωριοῦ, μέσα στὴν ἀστρόφεγγη νύχτα.

Τὸ κονάκι* τοῦ Ἀλῆ βρισκότανε κάπου δυὸς ὥρες μακριὰ ἀπὸ κεῖ. "Ἀλλοτε ἤτανε τὸ μετόχι* κάποιου πλούσιου μπέη. Μὰ στὸ Σηκωμὸ τοῦ Εἰκοσιένα, μεγάλη φωτιὰ εἶχε κάψει τὸν τόπο γύρω, καὶ τώρα μονάχα ἔνα μισογκρεμισμένο χτίσμα ἔστεκε καταμεσῆς στὴν ἐρημιά. Ὁλόγυρα, πέτρες καὶ πουρνάρια καὶ κάμποσες χαρουπιές μαζεμένες κοντὰ κοντά, σὰν γιὰ ν' ἀντέξουν συντροφιαστὰ τὶς μπόρες τοῦ βουνοῦ. Γιὰ νὰ φτάσουν ἐκεῖ περάσανε κοντὰ ἀπὸ τὰ χωράφια τοῦ Μεχμέτ-ἄγα, ποὺ συνόρευαν μὲ τὰ χωράφια τοῦ Κωνσταντῆ. Ἡ Ἀνθή, ποὺ πήγαινε μπροστά, ἔκοψε μιὰ στιγμή, πήδηξε σβέλτη σὰν ἀγριμάκι πάνω ἀπ' τὰ πουρνάρια καὶ στάθηκε μὲ τὸ χέρι τεντωμένο κατὰ τὴν κατηφοριά.

— Νά, ἐκεῖ πέρα! Βλέπετε; ἔκανε ξαναμένη. Βάλανε τὰ σημάδια ψηλότερα, τάχα ὅτι ἐμεῖς μονάχοι μας τ' ἀνεβάσαμε μέσα στὴ γῆ τοῦ Μεχμέτη, ἀπὸ τὸ ρέμα κάτω ποὺ φτάνουνε τὰ δικά μας χωράφια!

— Καὶ ποιὸς νὰ τὴν ἔκανε τούτη τὴν δουλειά; ἀναρωτήθηκε ὁ Ἀντώνης. Δὲν πιστεύω νά τανε ὁ Μεχμέτης μονάχος του!

— Μπά, ἔχει δυὸς τρεῖς δικούς μας ποὺ τὸν δουλεύουνε, κι ἔχουνε μουτίσει,* καθὼς φαίνεται! Μονάχα ἀπὸ μουτῆδες* πρέπει νὰ τὰ περιμένης τούτα τὰ καμώματα!... ἀποκρίθηκε ἡ Ἀνθή, καὶ στὴ φωνή της διακρινόταν ὀλοκάθαρα ἡ περιφρόνηση γιὰ τοὺς μουτῆδες, τοὺς χριστιανοὺς ἐκείνους δηλαδὴ ποὺ είχαν ἀλλαξοπιστήσει.

Δὲν μίλησαν ἄλλο. Σιωπηλὰ κι ἀθόρυβα, ἀλαφροπατώντας πάνω στὰ βράχια, πλησιάζανε σὲ λίγο τὸ κονάκι τοῦ Ἀλῆ. Ὁ πατέρας ἔγνεψε νὰ σταθοῦνε κρυμμένοι ἀνάμεσα στὶς χαρουπιές. "Εμειναν ἐκεῖ ἀσάλευτοι κι ἀφουγκράζονταν. Ἡ νυχτερινὴ σιγαλιὰ τύλιγε τὴν πλάση σὰν ἀραχνοῦφαντο μαγνάδι.* Πέρα, χαμηλά, ἔνα χωριὸ ἱσύχαζε ἀνάμεσα στὰ δέντρα του, σὰ σκο-

τεινή κηλίδα στήν πλαγιά. "Ητανε τὰ Μεσκλά... Κι ἐκεῖ μπροστά τους τὸ παλιό, ἐρειπωμένο χτίσμα μαύριζε μέσα στὴν ἀστροφεγγιά. "Εμοιαζε θεοσκότεινο, ώστόσο δ Ἀντώνης, προσέχοντας περισσότερο, νόμισε πώς ξεχώρισε ἐν' ἀδύνατο φῶς νὰ τρεμολάμπῃ ἀνάμεσα στὰ χαλάσματα.

—'Εδῶ βρίσκονται ἀκόμα! ψιθύρισε στὸν Μανοῦσο ποὺ ἔστεκε δίπλα του.

— Σσσσσ!... ἔκανε χαμηλόφωνα ό πατέρας. Πρέπει νὰ μάθουμε πόσοι εἶναι. Προχωράω πρῶτος. Μόλις κάνω σινιάλο, ἐρχόσαστε ξοπίσω μου.

Κι ἀλαφροπάτητος, ζύγωσε τὸ κονάκι μὲ μεγάλη προφύλαξη. Γιὰ λίγες στιγμὲς τὸν ἔχασαν ἀπ' τὰ μάτια τους, ἔτσι καθὼς ἔγινε ἔνα μὲ τοὺς ἵσκιους. Μὰ δὲν ἀργήσανε νὰ ξεχωρίσουνε ξανὰ τὴν κορμοστασιά του πάνω ἀπὸ τὸ μισογκρεμισμένο φράχτη. Τὸ ψφωμένο χέρι τοὺς ἔγνεψε νὰ πάνε κοντά του.

—'Εσύ θὰ μείνης ἐδῶ, κρυμμένη!... εἶπε δ ὁ Μανοῦσος στὴν Ἀνθή. "Αν νιώστης κίνδυνο, κράξε μας μὲ φωνὴ σὰν τὸ νυχτοπούλι!

Ἡ κοπέλα ἔγνεψε πώς εἶχε καταλάβει. Καὶ ζάρωσε στὴ ρίζα μιᾶς χαρουπιᾶς, τὴν ὥρα ποὺ κι οἱ ἄλλοι δυὸς δρασκέλιζαν τὸ φράχτη.

Ο Ἀντώνης ἔχασε τὴν ἀναλαμπὴ ἀπὸ τὰ μάτια του. "Ομως δ πατέρας τὸν τράβηξε μέσος" ἀπὸ τὶς πέτρες ὡς ἔνα ἄνοιγμα ποὺ θά τ' ανε κάποτε παράθυρο, μὰ τώρα ἔχασκε* σὰν στόμα θεριοῦ δλάνοιχτο. Κόλλησε στὸν τοῖχο κι ἔριξε μιὰ κλεφτὴ ματιά μέσα.

Θά ταν ἐκεῖνο τὸ μοναδικὸ δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ ὅπου οἱ τέσσερεις τοῖχοι κρατιόνταν ἀκόμα δόλγυρα ὁρθοὶ καὶ ἡ σκεπὴ ἔμοιαζε ἀπείραχτη. Τὸ ἀχνὸ φῶς ἔβγαινε ἀπὸ μιὰ ἄκρη· ἵσως νὰ ὑπῆρχε κάποιο λυχνάρι ἐκεῖ ἢ δαδί. Ἀκουμπισμένοι στὸ χδμα, μὲ τὴν πλάτη στηριγμένη στὸν τοῖχο, τέσσερεις πέντε ἀρματωμένοι νιζάμηδες —Τοῦρκοι στρατιῶτες— μοιάζανε νὰ λαγοκοι μοῦνται. Δυὸς ἄλλοι σὲ μιὰ γωνιά, στητοί κι ἀγριωποί, φύλαγαν ἀνάμεσά τους ἔναν ἄντρα πανύψηλο, στὰ δλόμαυρα ντυμένον.

Παρόλο ποὺ τὸν εῖχανε δεμένο πιστάγκωνα* φαίνεται πώς δὲν ἔνιωθαν καὶ πολὺ σίγουροι, γι' αὐτὸ κρατούσανε σταυρωτὰ τὰ γιαταγάνια τους μπροστὰ στὸ πλατύ του στῆθος. Κάπου κάπου τὸν ἔβριζαν στὰ τούρκικα, μ' ἔνα γέλιο κακό, περιγελαστικό, ποὺ δύσκολα ἔκρυψε τὴ λύσσα τους. Μὰ ὁ μαυροντυμένος ἄντρας ἔμενε ἀσάλευτος, μὲ σφιγμένα χείλια καὶ σκληρὸ βλέμμα στυλωμένο κάπου ψηλά, σὰ νὰ μήν ἔβλεπε οὕτε ν' ἄκουγε τίποτε.

‘Ο Ἀντώνης ἔριξε ξανὰ καὶ ξανὰ τὴ ματιά του σὲ τούτη τὴν εἰκόνα καὶ κάθε φορὰ ἔνιωθε ἔνα κύμα ἀπὸ θυμὸ νὰ τὸν πνίγῃ. ‘Εκεῖνος, δὲ καπετὰν Κωνσταντῆς μὲ τ' ὄνομα, νὰ κείτεται ἔτσι ἀνήμπορος ἀνάμεσα στοὺς ἄπιστους, σὰν τ' ἀγρίμι πού ‘χει πέσει στὴν παγίδα!

‘Ο Μανοῦνσος σύρθηκε ἵσαμε κεῖ ποὺ ἔστεκε ὁ πατέρας καὶ κάτι εἴπανε μεταξύ τους, περισσότερο μὲ νοήματα. ‘Ἐπειτα γύρισε κατὰ τὸν Ἀντώνη καὶ τοῦ ‘κανε κι ἐκείνου νεῦμα, πώς θὰ περίμεναν ἀκόμα. ‘Αλλὰ στὴ στιγμὴ ἀπάνω, δίπλα ἀπὸ ‘να σωρὸ πέτρες, πρόβαλε ἡ σκοτεινὴ φιγούρα ἐνὸς νιζάμη πού, καθὼς φαίνεται, φύλαγε σκοπὸς κι ἔκανε τὸ γύρο του. Χωρὶς νὰ διστάσῃ ὁ Μανοῦνσος ρίχτηκε ἀθόρυβα ἀπὸ πίσω του, ὅπως τ' ἀγρίμι πάνω στὴ λεία* του, καὶ μ' ἀπίστευτη γρηγοράδα καὶ δύναμη τὸν ξάπλωσε χάμω. Τὸ κεφάλι τοῦ νιζάμη θὰ χτύπησε σὲ κάποιο ἀπ' τ' ἀγκωνάρια· ἔνα πνιγμένο βογκητὸ τοῦ ξέφυγε κι ἀπόμεινε ἀκίνητος. Τὴν ἴδια ὥρα, ἔνας ἀπὸ τοὺς ἄλλους βγῆκε ἀπὸ κάποιο ἄνοιγμα —ποὺ θὰ ‘τανε κάποτε ἡ θύρα— καὶ φωναξε, στὰ τούρκικα, πώς σὲ λίγο θά ‘παιρνε νὰ χαράζῃ κι ἔπρεπε νὰ ξεκινήσουν. ‘Ομως, καθὼς ἔφερνε τὰ βήματά του κατὰ τὴ μεριὰ ποὺ παραφύλαγαν οἱ τρεῖς χριστιανοί, δὲ Ἀντώνης εἶδε μὲ κομμένη τὴν ἀνάσα τὸν πατέρα νὰ χιμάει κι αὐτὸς μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ἀθόρυβα καὶ γρήγορα, καὶ νὰ ξαπλώνη χάμω τὸν Τούρκο ἀναίσθητο.

‘Αναταραχὴ καὶ σούσουρο ἀκούστηκαν ἀπὸ μέσα. Οἱ νιζάμηδες σηκώνονταν κι ἔτοιμάζονταν γιὰ τὸ δρόμο. ‘Ο πατέρας βρῆκε τὴν εὐκαιρία καὶ σύρθηκε ἵσαμε δίπλα στὸν Ἀντώνη.

— Δύσκολο νὰ τοὺς χτυπήσουμε στὰ ἵσια· εἶναι ἄλλοι ἔξι, μουρμούρισε. Κι ἔπειτα, μπορεῖ νὰ βλάψουμε τὸ δικό μας ἀνθρωπο. Λέμε νὰ τοὺς πάρουμε τὸ κατόπι, μήπως μᾶς τύχη καμιὰ εὑκαιρία στὸ δρόμο.

“Ομως ἡ εὐκαιρία φάνηκε στὴν ὥρα πάνω. Τὸ φῶς κουνήθηκε πρὸς τὰ ἔξω καὶ φανήκανε νὰ βγαίνουν οἱ δυὸς νιζάμηδες πὸν κρατοῦσαν ἀνάμεσά τους τὸν καπετάνιο. Οἱ ἄλλοι εἶχανε ἔμεινει πίσω, μέσα στὸ χτίσμα. Ὁ πατέρας ζύγισε τὴν κατάσταση μὲ μιὰ ματιά, ἔβγαλε ἀπόφαση στὴ στιγμή, καὶ γρήγορα γρήγορα ἄφησε τὸ ντουφέκι του στὰ γέρια τοῦ Ἀντώνη.

— Τραβήξου πίσω ἀπ’ τὸ φράχτη —ἔκανε βιαστικά— καὶ σὰν δῆς νὰ παλεύουμε μὲ τοὺς νιζάμηδες, ρίξε κάμποσες ντουφεκιές στὸν ἀέρα. Τὸ νοῦ σου, ὅχι στὸ ψαχνό!

“Ἐγνεψε στὸν Μανοῦσο καὶ οἱ δυὸς μαζὶ σύρθηκαν ἵσαμε τὴ γωνιά, κι ἀπ’ ἐκεῖ χύθηκαν σὰν ἀστραπὴ πάνω στοὺς δυὸς νιζάμηδες. Ἐκεῖνοι ξαφνιάστηκαν τόσο, ποὺ δὲν προλάβανε νὰ σύρουν τ’ ἄρματα, παρὰ ἔπεσαν καταγῆς χτυπημένοι. Στὸ ἄνοιγμα πρόβαλαν τρέχοντας οἱ ἄλλοι, μὰ καθὼς τὸ δαδὶ εἶχε πέσει χάμω κι εἶχε σβήσει, γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ ἔχασαν, δὲν ξέρανε ποῦ νὰ χτυπήσουν. Τὴν ἴδια ὥρα πίσω ἀπ’ τὸ φράχτη ἀκούστηκαν ντουφεκιές. Ἡταν ὁ Ἀντώνης, ποὺ ἔριχνε στὸν ἀέρα, κι ὅχι ἀπὸ μιὰ μεριά μονάχα, παρὰ ἀπὸ δυὸς τρεῖς· γιατὶ δσο νὰ ξαναγεμίσῃ, ἔκανε κάμποσα βήματα πιὸ κεῖ, σάμπως νά τανε ἄλλος ποὺ ἔριχνε ἀπὸ κείνη τὴ μεριά. Ἡ ἴδεα τοῦ ῥθε στὰ ξαφνικά. Δὲν εἶχε τὸν καιρὸ νὰ τὴν κουβεντιάσῃ μὲ κανέναν, κι ἔτσι ἀποφάσισε μονάχος του πώς καλὸ θά τανε νὰ παραστήσῃ τοὺς πολλούς.

Τοῦτο ἦταν ἔνα κανούριο ξάφνιασμα γιὰ τοὺς Τούρκους. “Οσο νὰ καλονιώσουν τί ἔτρεχε, οἱ χριστιανοὶ δρασκέλιζαν* τὶς πέτρες καὶ ὁ Μανοῦσος μὲ τὸν πατέρα, ποὺ ἤξεραν πιὰ τὰ κατάτοπια, τραβούσανε τὸν Κωνσταντὴ κατὰ τὶς χαρουπιές. Ὁ Ἀντώνης παράτησε τὴ γωνιά του κι ἔτρεξε ξοπίσω τους. Οἱ νιζάμηδες βαλθήκανε νὰ χτυπᾶνε ἀπανωτά, μὰ ἐτοῦτοι εἶχανε γίνει πιὰ ἔνα μὲ τοὺς κορμοὺς τῶν δέντρων. Τώρα ὁ πατέρας κρατοῦσε

ξανά τὸ ντουφέκι του καὶ μαζὶ μὲ τὸν Μανοῦσο ἀπαντοῦσαν μὲ φωτιὰ στὴ φωτιά. Ἡ θέση τους ἦτανε πλεονεκτική. Κρυμμένοι ἀνάμεσα στὰ δέντρα δὲν ἔδιναν στόχο, ἐνῷ δυὸς τρεῖς ἀπὸ τοὺς νιζάμηδες ποὺ πήγανε νὰ πλησιάσουν, βρῆκαν ἄσχημη ὑποδοχή.

Αὐτὸς βάσταξε κάμποση ὥρα. Ὁ Ἀντώνης παράστεκε βοηθώντας πότε τὸν πατέρα του, πότε τὸν Μανοῦσο καὶ πότε τὴν Ἀνθή, ποὺ περιποιόταν τὸν πατέρα της. Ὁ καπετάνιος εἶχε χτυπήσει καθὼς τὸν ἔριξαν οἱ νιζάμηδες πάνω στὰ κοτρόνια, μπαίνοντας στὸ κονάκι. Αἷμα ἔτρεχε ἀπὸ τὸ μέτωπό του καὶ τὸ δεξί του μπράτσο κρεμότανε σὰν παράλυτο. Ἡ Ἀνθή δὲν μποροῦσε νὰ κάνῃ καὶ πολλὰ πράγματα. Ξέσχισε τὸ σάλι της σὲ λουρίδες καὶ τοῦ ἔδεσε τριγύρω τὸ κεφάλι, στήριξε τὸ χέρι του ἀπ’ τὸν ὅμο. Ἐκεῖνος μουρμούριζε θυμωμένος ὅτι δὲν ἔχει τίποτα, ὅτι δὲν τοῦ χρειάζεται τίποτα. Ἐμοιαζε σὰν παραζαλισμένος, σίγουρα ἀπὸ τὸ χτύπημα. Ὁ Ἀντώνης θὰ ηθελε πολὺ νὰ τοῦ ἔλεγε πόσο τὸν εἶχε συνταράξει ή ἴστορία τούτη, πόσο τὸν εἶχε γνοιαστῆ καὶ μαζὶ πόσο ἔνιωθε περήφανος γιὰ κεῖνον. Ὁμως ἡ στιγμὴ δὲν ἤτανε κατάλληλη γιὰ λόγια. Ὁ κίνδυνος παραμόνειε δίπλα τους σὰν φοβερὸ θεριό ἔτοιμο νὰ χιμήξῃ.

“Ἄξαφνα οἱ ντουφεκίες σταμάτησαν ἀπὸ τὴ μεριά τῶν Τούρκων. Ὁ πατέρας μὲ τὸν Μανοῦσο κοντοστάθηκαν, περίμεναν γιὰ λίγο, κι ἔπειτα μαζεύτηκαν δίπλα στὰ παιδιὰ καὶ στὸ λαβωμένο, γιὰ νὰ ζυγίσουν τὰ πράγματα.

—“Ἐφυγαν!... μουρμούρισε ὁ Ἀντώνης ξαναμμένος. Σίγουρα ἔφυγαν!... Εἴδανε πῶς δὲν καταφέρνουν τίποτα!

‘Ο Μανοῦσος μίλησε σιγανά:

—“Ἐγὼ λέω πῶς δὲν ἔφυγαν καθόλου, παρὰ κοιτᾶνε νὰ μᾶς ζυγώσουνε σιγὰ σιγὰ μέσα στὴ σκοτεινιά, νὰ μᾶς κυκλώσουνε στὰ ξαφνικά!

‘Ο Ἀντώνης περίμενε τώρα νὰ δῆ τί θά λεγε κι ὁ πατέρας. Ἐκεῖνος ἔμεινε ἀμίλητος κάμποσο. θὰ συλλογίζόταν. Τέλος, εἶπε:

— Αὐτοὶ δὲν ἔφυγαν, πιστεύω. Σταματήσανε τὸ ντουφεκίδι γιατὶ

περιμένουνε νὰ ξημερώσῃ. Τὸ φῶς τῆς μέρας θὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ μᾶς χτυπήσουνε πιὸ εὔκολα. Νά, ἐκεῖ κάτω κιόλας, πάνω ἀπ' τὸ βουνό, ὁ οὐρανὸς παίρνει ν' ἀσπρίζη —βλέπετε; Κι ἐμᾶς τὰ βόλια μας τελειώνουν. "Ἄς φύγουμε μεῖς, δσο εἶναι καιρός. Στὰ σιγανά, ἀπὸ τὸ δρόμο πού 'ρθαμε.

— Εἴν' ἔνας τόπος ἀνοιχτὸς ποὺ πρέπει νὰ περάσουμε, καὶ ποὺ δὲν ἔχει μήτε φύλλο γιὰ νὰ μᾶς κρύψῃ, εἰπε ὁ Μανοῦσος σὰν κακιωμένος ποὺ δὲν θὰ 'στεκαν νὰ πολεμήσουν.

— Θὰ φύγουμε σουρτοί· ἐμεῖς οἱ δυὸς θὰ βάλουμε τοὺς ἄλλους ἀνάμεσά μας. Θὰ τὰ καταφέρουμε!

"Ομως ἐκεῖ πάνω μίλησε ὁ Κωνσταντῆς, ποὺ τόση ὥρα τοὺς ἄκουγε ἀσάλευτος. Ἡ φωνή του βγῆκε σιγανὴ μὰ σταθερή.

— Θὰ φύγετε μονάχοι σας!... Κι ὅσο πιὸ γρήγορα τόσο τὸ καλύτερο!

·Απόμειναν ξαφνιασμένοι. Ἡ Ἀνθὴ κάτι πῆγε νὰ πῆ, μὰ τὴν ἔκοψε.

— Δὲν ὠφελεῖ! συνέχισε. Ἄκομα κι ἄν καταφέρουμε νὰ τοὺς ξεφύγουμε τώρα δά, ἐγὼ θὰ πρέπει νὰ πάρω τὰ βουνά, γιατὶ θὰ μὲ κυνηγᾶνε δλοένα. Καὶ θ' ἀφήσω πίσω μου γυναίκα καὶ παιδιὰ στὰ χέρια τους.

— Θὰ 'ρθοῦμε μαζί σου, πατέρα, πάνω στὸ βουνό!... ἔκανε ἡ Ἀνθὴ μὲ λαχτάρα.

— Καὶ θαρρεῖς πῶς μπορῶ νὰ σᾶς σέρνω μὲ σιγουριὰ ἀπὸ σπηλιὰ σὲ σπηλιὰ κι ἀπὸ κορφὴ σὲ κορφή, ὁ Θεὸς ξέρει ὡς πότε; Κι ἔπειτα, εἶναι κι οἱ ἄλλοι ποὺ θὰ ξεμείνουν πίσω. Τ' ἀδέρφια τῆς μάνας σου, τ' ἀνίψια μου... "Οχι μονάχα σὲ δικόν μας, μὰ καὶ σὲ ἄλλο συγχωριανὸ νὰ πέσῃ ἡ μάνητά* τους, θά 'ναι ἡ μεγαλύτερη ντροπὴ τῆς ζωῆς μου ν' ἀφήσω νὰ πληρώσῃ τὸ χωριὸ γιὰ μένα!

— Καὶ τί θὰ κάνης, τὸ λοιπόν; ρώτησε ὁ Μανοῦσος.

— Θὰ παραδοθῶ!... Αὐτοὶ ἐμένα περιμένουνε. Τὸ ξέρουν πῶς εἴμαστε δῶ ἄκομα, μὰ δὲν τολμᾶνε νὰ ζυγώσουν. "Αμα φωτίση, θὰ μὲ γυρέψουν. Κι ἐγὼ θὰ πάω μαζί τους!

Σύγκρυο* πέρασε τὴ ραχοκοκαλιὰ τοῦ Ἀντώνη. Τούτη δῶ ητανε μεγάλη ἀπόφαση, καὶ ὁ καπετάνιος φάνταξε στὰ μάτια

του πιὸ μεγάλος καὶ πιὸ τρανὸς ἀκόμα. Οἱ ἄλλοι πέσανε πάνω του νὰ τὸν κάνουνε ν' ἀλλάξῃ γνώμη —μὲ παρακάλια ἡ Ἀνθή, μὲ λογικές κουβέντες οἱ ἄντρες. "Ομως δὲ Ἀντώνης καταλάβαινε κάτι: "Ολοὶ τους ξέρανε πῶς δὲν θὰ παιρνε πίσω τὴν ἀπόφασή του γιὰ κανένα λόγο.

— Καλά!... εἶπε τέλος ὁ πατέρας. Ἀφοῦ τὸ θές, θὰ γίνη ἔτσι. Μὰ κι ἐμεῖς δὲν θὰ ξεμακρύνουμε, ὅσο νὰ δοῦμε νὰ ξεκινᾶς μαζί τους γερός.

— Φοβᾶσαι μὴ μὲ χτυπήσουνε; "Οχι, ζωντανὸ μὲ θέλουνε... ἔκανε δὲν καπετάνιος μ' ἔνα γέλιο πικρό.

— Δὲν ξέρω!... "Ας ἔχουμε μεῖς τὸ νοῦ μας. Δὲν χάνουμε καὶ τίποτα!

"Ετσι περίμεναν ὅλοι μαζί, κάτω ἀπ' τὶς χαρουπιές, μέσα στὴ νυχτερινὴ σιγαλιά... "Ητανε μιὰ παράξενη ὥρα, ποὺ ἀργότερα ὁ Ἀντώνης θὰ τὴ θυμότανε συχνά. "Εμεναν ἐκεῖ ἀσάλευτοι, περιμένοντας νὰ χαράξῃ, γιὰ νὰ παραδώσουν ἐκεῖνον ποὺ μὲ τόσο κίνδυνο εἶχανε σώσει πρὶν ἀπὸ λίγο...

Ἀπὸ τὴ μεριὰ τῆς ἀνατολῆς, τὸ φῶς ἀνέβαινε ὀλοένα καὶ πλημμύριζε τὸν οὐρανό. Οἱ σκιές τραβιόνταν στὶς ἄκρες, τὰ σχήματα ξεκαθάριζαν λίγο λίγο, τὰ δέντρα καὶ οἱ πέτρες καὶ τὰ βουνὰ ἔπαιρναν τὴν πραγματικὴ τους δψη. Ξημέρωνε.

‘Ο καπετὰν Κωνσταντῆς ἀνασηκώθηκε. Τράβηξε μὲ μιὰ κίνηση τὸ πρόχειρο δέσιμο ἀπ' τὴν πληγή του, ἔλυσε καὶ τὸ χέρι του, καὶ στάθηκε ἀνάμεσά τους σὰν γίγαντας.

— Πηγαίνω, εἶπε μονάχα, καὶ ἡ ματιά του στάθηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ μαλακωμένη πάνω στὴν Ἀνθή. Μὴ γνοιάζεστε, θὰ ξαναβρεθοῦμε. ‘Ο Θεός μαζί σας!

— Ο Θεός μαζί σου, Κωνσταντή!... ἔκανε δὲν πατέρας.

Κανένας δὲν μίλησε καθὼς ὁ καπετάνιος προχώρησε, βγαίνοντας ἀπὸ τὸ σύδεντρο* στὴ γυμνὴ πλαγιὰ μὲ βῆμα σταθερό, μὲ τὸ κεφάλι ψηλά. Μονάχα δὲ Μανοῦσος εἶπε βροντερὰ σὰν τὸν εἶδε νὰ ξεμακραίνῃ στητὸς καὶ ἀποφασισμένος:

— Ἐτούτη δά, κοπέλια μου, εἶναι ἡ σωστὴ λεβεντιά... Ἐτούτη εἶναι ἡ ἀληθινὴ παλικαριά... καὶ τήνε προσκυνάω!

Τότε ό 'Αντώνης κάτι θέλησε νὰ πῆ, μὰ δ λόγος δὲν βγῆκε ἀπὸ τὸ στόμα του. 'Εκείνη τὴ στιγμὴ ἔνιωσε τὸ μεγαλεῖο τῆς θυσίας τοῦ καπετάν Κωνσταντῆ καὶ ἡ φωνή του πνίγηκε μέσα του. «Νά, κι ἐγὼ τέτοιας λογῆς παλικάρι θέλω νὰ γίνω» σκέψτηκε καὶ ἡ καρδιά του σπαρτάρησε...

Οἱ νιζάμηδες περίμεναν τὸν καπετάνιο. Ξεπετάχτηκαν πίσω ἀπὸ τὸ φράχτη καὶ τὸν ἔσυραν μὲ βία κοντά τους...

Πιὸ ὄστερα, ὅταν ἡ συνοδεία εἶχε χαθῆ πέρα, δ πατέρας καὶ δ Μανοῦσος ἀποφάσισαν νὰ πάρουν τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ. 'Ο 'Αντώνης ἀκούμπησε προστατευτικὰ τὸ χέρι του στὸν ὅμο τῆς 'Ανθῆς καὶ μαζὶ κίνησαν γιὰ τὸ γυρισμό.

('Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Φῶς* ἀπὸ τὸ 'Αρκάδι)

Νανούρισμα

Νὰ μοῦ τὸ πάρης, ὑπνε μου, τρεῖς βίγλες* θὰ σοῦ βάλω,
τρεῖς βίγλες, τρεῖς βιγλάτορες* κι οἱ τρεῖς ἀντρειωμένοι.
Βάζω τὸν ἥλιο στὰ βουνὰ καὶ τὸν ἀιτὸ στοὺς κάμπους,
τὸν κὺρ Βοριὰ τὸ δροσερὸν ἀνάμεσα πελάγου.
'Ο ἥλιος ἐβασίλεψε κι ὁ ἀιτὸς ἀποκοιμήθη
κι ὁ κύρ Βοριὰς ὁ δροσερὸς στὴ μάνα του πηγαίνει:
«Γιέ μου, καὶ ποῦ ' σουν χτές προχτές, ποῦ ' σουν τὴν ἄλλη
νύχτα;
Μήνα μὲ τ' ἄστρα μάλωνες, μήνα μὲ τὸ φεγγάρι;
μήνα μὲ τὸν αὐγερινό, πού 'μαστε ἀγαπημένοι;»
«Μήτε μὲ τ' ἄστρα μάλωνα μήτε μὲ τὸ φεγγάρι
μήτε μὲ τὸν αὐγερινό, ὅπού 'στε ἀγαπημένοι.
Χρυσὸν ὑγιὸν ἐβίγλιζα στὴν ἀργυρή του κούνια.»

(Δημοτικό)

‘Ο Δωδεκαετής

Ἡ μπόρα ἀργὰ σὰν ξέσπασε καὶ γιόμισαν οἱ λάκκοι,
κι ἀπ’ τὰ νερὰ ποὺ κελαηδᾶν κρυφόπινε ἡ ψυχή,
σκυμμένο μὲς στὰ χώματα, ξεχάραξε ἐν’ αὐλάκι,
νὰ φεύγῃ μέσα καθαρὴ καὶ γάργαρη ἡ βροχή.

Κι ώς φάνη ὁ ἥλιος ἄξαφνα στὸ χαρωπὸν ἀγέρα
ἀπὸ τὴ δύση, καὶ οἱ δύροι γελάσαν οὐρανοί,
βαθιανασάναν γαλανὰ καὶ πράσινα ὅλα ὡς πέρα,
καὶ μὲ καινούρια, τὰ πουλιὰ λαλήσανε, φωνή,

πιάνει καὶ πλάθει τρυφερὸ πηλὸν ἀπὸ τὸ χῶμα,
στὶς δυό του φοῦχτες ἥσυχα, σὰ νά ’τανε φωλιά:
μ’ ἄγια στοργὴ καὶ τὰ φτερά, μ’ ἄγια στοργὴ τὸ σῶμα,
ζυμώνει τότε δώδεκα, τριγύρα του, πουλιά...

‘Αργὰ φτασμένος ὁ Ἰωσήφ, μὲ σύνεργα στὸν δῶμο,
στὴ λάσπη βλέπει ἀνάμεσα σκυμμένο τὸ παιδί,
καὶ μὲ φωνὴ τὸ πιτιμᾶ σκληρήν, ἀπὸ τὸ δρόμο:
«Σήκω γοργὰ ἀπ’ τὰ χώματα, μὴν πάρω τὸ ραβδί!»

Μὲ τὴ ματιὰν ὀλόφωτη, νοητὴ χαρὰ χορτάτη,
τονε κοιτάζει ὁ Ἰησοῦς καὶ δείχνει ὑπακοή·
μά, πρὶν σκωθῇ ἀπ’ τὰ χώματα, σκύβει, σὰ νά ’λεε κάτι,
κι ἀπ’ τὴν ψυχή του, στὸν πηλό, δίνει ὅσην ἔχει πνοή!

(Ανρικός Βίος)

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Δημοτικὸ Σκολειὸ

Στὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ, ὁ συγγραφέας Νίκος Καζαντζάκης θυμᾶται μὲ συγκίνηση τὸν πρῶτο καιρὸ ποὺ πήγε στὸ Δημοτικό, καὶ ἴδιαίτερα τὴν πρώτη πρώτη μέρα, ποὺ ὁ πατέρας του κρατώντας τὸν ἀπ' τὸ χέρι τὸν δδήγησε στὸ σχολειὸ καὶ τὸν παράδωσε στὸ δάσκαλο.

ΜΕ τὰ μαγικὰ πάντα μάτια, μὲ τὸ πολύβουο, γεμάτο μέλι καὶ μέλισσες μναλό, μ' ἔναν κόκκινο μάλλινο σκοῦφο στὸ κεφάλι καὶ τσαρουχάκια μὲ κόκκινες φούντες στὰ πόδια, ἔνα πρωὶ κίνησα, μισὸς χαρούμενος, μισὸς ἀλαφιασμένος,* καὶ μὲ κρατοῦσε ὁ πατέρας μου ἀπὸ τὸ χέρι. Ἡ μητέρα μοῦ εἶχε δώσει ἔνα κλωνὶ βασιλικό, νὰ τὸν μυρίζουμαι, λέει, νὰ παίρνω κουράγιο, καὶ μοῦ κρέμασε τὸ χρυσὸ σταυρουλάκι τῆς βάφτισής μου στὸ λαιμό.

— Μὲ τὴν εὐκή τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν εὐκή μου... μουρμούρισε καὶ μὲ κοίταξε μὲ καμάρι.

“Ημουν σὰν ἔνα μικρὸ καταστολισμένο σφαγάρι* κι ἔνιωθα μέσα μου περφάνια καὶ φόβο· μὰ τὸ χέρι μου ἦταν σφηνωμένο βαθιὰ μέσα στὴ φούχτα τοῦ πατέρα μου κι ἀντρειεύονμουν.* Πηγαίναμε, πηγαίναμε, περάσαμε τὰ στενὰ σοκάκια, φτάσαμε στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ Ἀι-Μηνᾶ, στρίψαμε, μπήκαμε σ' ἔνα παλιὸ χτίρι, μὲ μιὰ φαρδιὰν αὐλή, μὲ τέσσερεις μεγάλες κάμαρες στὶς γωνιές κι ἔνα κατασκονισμένο πλατάνι στὴ μέση. Κοντοστά-

θηκα, δείλιαστα· τὸ χέρι μου ἄρχισε νὰ τρέμη μέσα στὴ μεγάλη ζεστὴ φούχτα.

‘Ο πατέρας μου ἔσκυψε, ἄγγιξε τὰ μαλλιά μου, μὲ χάδεψε· τινάχτηκα· ποτὲ δὲ θυμόμουν νὰ μ’ ἔχῃ χαδέψει· σήκωσα τὰ μάτια καὶ τὸν κοίταξα τρομαγμένος. Εἶδε πῶς τρόμαξα, τράβηξε πίσω τὸ χέρι του:

—’Εδδ θὰ μάθης γράμματα, εἶπε, νὰ γίνης ἀνθρωπος· κάμε τὸ σταυρό σου.

‘Ο δάσκαλος πρόβαλε στὸ κατώφλι· κρατοῦσε μιὰ μακριὰ βίτσα καὶ μοῦ φάνηκε ἄγριος, μὲ μεγάλα δόντια, καὶ κάρφωσα τὰ μάτια μου στὴν κορφὴ τοῦ κεφαλιοῦ του νὰ δῶ ἀν ἔχη κέρατα· μὰ δὲν εἶδα, γιατὶ φοροῦσε καπέλο.

—’Ετοῦτος είναι ὁ γιός μου, τοῦ ’πε ὁ πατέρας μου.

Ξέμπλεξε τὸ χέρι μου ἀπὸ τὴ φούχτα του καὶ μὲ παράδωκε στὸ δάσκαλο.

—Τὸ κρέας δικό σου, τοῦ ’πε, τὰ κόκαλα δικά μου· μὴν τὸν λυπᾶσαι, δέρνε τον, κάμε τον ἀνθρωπο.

—Ἐγνοια σου, καπετάν Μιχάλη· ἔχω ἐδῶ τὸ ἐργαλεῖο ποὺ κάνει τοὺς ἀνθρώπους, εἶπε ὁ δάσκαλος κι ἔδειξε τὴ βίτσα. [...]

Μιὰ μέρα ποὺ κάναμε Ἰερὰ Ἰστορία φτάσαμε στὸν Ἡσαῦ ποὺ πούλησε στὸν Ἰακὼβ τὰ πρωτοτόκιά* του γιὰ ἔνα πιάτο φακή. Τὸ μεσημέρι, γυρίζοντας σπίτι, ρώτησα τὸν πατέρα μου τί θὰ πῆ πρωτοτόκια. “Ἐβηξε, ἔξυσε τὸ κεφάλι.

—Πήγαινε νὰ φωνάξης τὸ θειό σου τὸ Νικολάκη.

Εἶχε βγάλει τὸ Δημοτικὸ διθειός μου αὐτός, ἦταν δὲ πιὸ γραμματισμένος τῆς οἰκογένειας, ἀδερφὸς τῆς μητέρας μου. Κοντορεβιθούλης, φαλακρός, μὲ μεγάλα μάτια φοβισμένα, μὲ τεράστια χέρια, ὅλο τρίχες.

—Ἐλα ἐδῶ, τοῦ ’πε ὁ πατέρας μου ώς τὸν εἶδε, τοῦ λόγου σου ποὺ σπουδασες, ἔξήγα!

“Ἐσκυψαν κι οἱ δυό τους ἀπάνω στὸ βιβλίο, ἔκαμαν συμβούλιο.

—Πρωτοτόκια θὰ πῆ κυνηγετικὴ στολή, εἶπε ὕστερα ἀπὸ πολλὴ σκέψη ὁ πατέρας μου.

‘Ο θειός μου κούνησε τὸ κεφάλι:

— Θαρρῶ θὰ πῆ τουφέκι, ἀντιμίλησε μὰ ἡ φωνή του ἔτρεμε.

— Κυνηγετικὴ στολὴ, βρουχήθηκε* ὁ πατέρας μου.

Μάζεψε τὰ φρύδια του, κι ὁ θειός μου λούφαξε.*

Τὴν ἄλλη μέρα δ δάσκαλος ρωτάει:

— Τί θὰ πῆ πρωτοτόκια;

Πετάχτηκα:

— Κυνηγετικὴ στολὴ!

— Τί ἀνοησίες εἶναι αὐτές; Ποιὸς ἀγράμματος σοῦ τὶς εἶπε;

— ‘Ο πατέρας μου!

‘Ο δάσκαλος ζάρωσε· τὸν φοβόταν κι αὐτὸς τὸν πατέρα μου,
ποῦ νὰ τοῦ φέρη ἀντίρρηση!

(Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Ἀναφορὰ στὸν Γκρέκο*)

ΕΛΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ

[Μετὰ τὶς γιορτὲς]

Μιὰ νέα και δῦλο ζῆλο δασκάλα μᾶς μιλάει γιὰ τὶς πρῶτες πρῶτες μαθήτριές της σ' ἔνα σχολεῖο τῆς Κρήτης. Τὸ ἀφήγημά μας ἀρχίζει μὲ τὸ γυρισμὸ τῶν παιδιῶν ἀπ' τὶς χριστουγεννιάτικες διακοπές.

ΑΜΑ ἀνοίξανε τὰ σκολειά, καταφτάξανε τὰ παιδιὰ σὰν ἀφηνιασμένα ἀλόγατα. Τὸ μήνυμα τῆς Πρωτοχρονιᾶς εἶχε φτάσει καὶ στὰ δικά τους χαμόσπιτα· σὰν νὰ κάνανε δλες τὶς ἡμέρες, πού χαμέ διακόψει, ἔνεστη τρέλας, κι ἔτσι παραλοϊσμένα καὶ ἔξαγριωμένα τὰ ὑποδεχτήκαμε.

"Ολα τὰ παιδιὰ κουβαλοῦσαν στὸ σκολεῖο κι ἀπὸ κατιτίς, ὅχι μεγάλα πράματα, ὅχι κουρντιστοὺς σκίονυρους ἢ σιδερόδρομους μὲ πέντε βαγόνια, ὅχι κεῖνες τὶς πελώριες κοῦκλες ποὺ κουνιοῦνται στὶς κουνιστὲς πολυθρόνες, οὔτε βελουδένια ἐπιπλάκια. Τὸ ἔνα κρατοῦσε μιὰ φούσκα, τ' ἄλλο ἔνα τοπάκι, τ' ἄλλο μιὰ πέτρινη κουκλίτσα γυμνὴ μὲ τὰ χεράκια της κολλητά, σὰ μούμια. Καὶ λεφτά! ὁ κόσμος γεμάτος. "Ολες οἱ φουχτίτσες σφιγγόντανε ἔχειλες ἀπὸ πενταροδεκάρες. Μὰ αὐτὲς οἱ περιουσίες εἴχανε ἀποκτηθῆ μὲ κάποιαν ίστορία, ποὺ τὰ μικρὰ περίμεναν ἀνυπόμονα τὸ ἄνοιγμα τῶν σκολειῶν γιὰ νὰ μοῦ τὴ διηγήθοιν, καὶ λοιπὸν δυὸ μέρες στὴ σειρὰ δὲν καταφέραμε νὰ κάνουμε μάθημα τῆς προκοπῆς. Θέλανε αὐτὲς νὰ μιλοῦνε, ὅχι ἐγώ.

«...’Εμένα μοῦ ’δωκε ή μάνα μου τοῦτες τίς δυὸς δεκάρες, καὶ τοῦτες τίς τρεῖς πεντάρες ὁ πατέρας μου, κι ή θειά μου ή Κατίγκω μοῦ ’δωκε κείνη τὴ ζουλισμένη πεντάρα, ὁ ’Αντρέας μ’ ἀγόρασε τὸ τόπι. Τὴ φούσκα τὴν πῆρα μὲ τὰ λεφτὰ ποὺ βγάλαμε ἀπὸ τὰ κάλαντα...»

«...’Εμένα μοῦ ’δωκε ὁ πατέρας μου μιὰ φούσκα, μὰ ὅχι στρογγυλὴ σὰν τῆς ’Αρετῆς... μὰ ἀπὸ τίς ἄλλες τίς μακριές, κι ἐγὼ τὴν ἔκοψα καὶ τὴν ἔκαμα κομματάκια καὶ τήνε χτύπησα πλακαντζήκια* στὸ κούτελό μου, γιά δές ἐφούσκιασε τὸ κούτελό μου, καὶ τὰ λεφτά μας τὰ φάγαμε μὲ τὸν ’Αντώνη στὰ καμίχια*...»

«Ἐγὼ ἔχω μόνο τὸ τόπι μου. Τὰ λεφτά μου μοῦ τὰ πῆρε ή μάνα μου· καὶ τὴ ροκάνα* ποὺ κέρδισα στὸ λότο, τὴν κάμαμε ἀλλαξὶα μὲ τὴ Ροδώ, καὶ μοῦ ’δωκε τοῦτο τὸ δαχτυληθράκι μὲ τὴν κόκκινη πέτρα...»

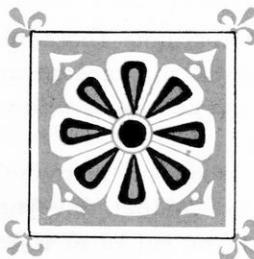
‘Ιστορίες, ίστορίες, ὑποθέσεις, τὰ παιδιὰ εἰχανε σωρὸς ζωτικὰ νιτερέσα,* ποὺ τὰ εἰχανε ζαλίσει. Δὲν ητανε εὔκολο νὰ τὰ ξεκολλήσω ἔτσι μὲ τὸ πρῶτο, καὶ νὰ τὰ φέρω στὸ σοβαρὸ κόσμο τοῦ βιβλίου: «ὅ καλὸς υἱὸς ἄς διώκη τὰς μυίας ἀπὸ τὸν πατέρα...»

Οἱ μουζικὲς κι οἱ φυσαρμόνικες σκεπάζανε στὰ διαλείμματα τίς σκληριές καὶ τὰ γέλια τῶν παιδιῶν, τίς πρῶτες ἡμέρες μετὰ τίς γιορτάδες. “Υστερα, λίγο ἀπὸ λίγο ἀραιώνανε οἱ καινούριοι ἥχοι, βουβαινόντανε μία μία οἱ μουζικές, βραχνιάζανε οἱ σφυρίχτρες ώς νὰ σωπάσουν ὀλότελα, καὶ οἱ φυσαρμόνικες χάνανε τίς νότες τους, κι ἀπόμεναν ἔνα τοσοδά σανιδάκι μὲ κάτι τρυπίτσες στὴ σειρά, σὰ μικροσκοπικοὶ περιστεριδνες.

Μὲ τὸ κλείσιμο τῆς βδομάδας, κανένας πιὰ ἥχος δὲ θύμιζε τὸ πέρασμα τῆς Πρωτοχρονιᾶς. Κάπου κάπου ἐμφανίζουνταν, ἀπομεινάρι τοῦ κόσμου τῶν παιχνιδιῶν, ποὺ σαρώθηκε, κάποιο ζουλισμένο τόπι. Δὲν ἄντεχε γιὰ παιχνίδια περιωπῆς ποὺ ἀπαιτοῦνε νὰ γίνεται γκέλ: ἔμπαινε σὰ σκάρτος στρατιώτης σὲ βοηθητικὲς ὑπηρεσίες. Τὸ χρησιμοποιοῦσαν τὰ παιδιὰ γιὰ νὰ παίζουντες: «ἀνέβα μῆλο, κατέβα ρόδο...» μὰ καὶ σ’ αὐτὸ τὸν ὑποβι-

βασιμὸ δὲν ἄντεχε πολὺν καιρό. Ἐρχότανε ἡ στιγμὴ ποὺ τὸ τόπι γινότανε μιὰ ζούλα, ἄχρηστο. Τότε πάλι τὰ παιδιὰ κατάφευγαν στὸ κουβάρι τῆς γιαγιᾶς, στὰ ξηλώματα, ποὺ στὸ σκολειὸ τὸ δικό μας βρισκότανε σὲ μεγάλη ὑπόληψη. Εἶχε παραπεταχτῆ τὶς μέρες τῆς Πρωτοχρονιᾶς· μὰ τώρα πάλι, στὴν ἔλλειψη, κοιτάζανε τὰ μικρά, ψάχνανε δεξὰ ζερβά, ἀνακαλύφτανε τὸ κουβάρι τὰ ξηλώματα, καὶ τὸ ξαναβγάζανε στὸ φῶς. Τὸ κουβάρι ἀντικαθιστοῦσε ὅλον τὸν καιρὸ τὸ τόπι καὶ γιὰ τοὺς πιὸ δύσκολους ρόλους.

(Απὸ τὸ μυθιστόρημα Γ' Χριστιανικὸν Παρθεναγωγεῖον)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

Χωρισμὸς

Στὴν πόρτα στέκει ἡ μάνα μου καὶ τ' ἄσπρο τῆς τ' ἀχείλι σὰ φύλλο τρεμοσείνεται, σὰν ψάρι ποὺ σπαράζει· ἡ ἀδερφούλα μου ἔχε γειὰ μοῦ λέει μὲ τὸ μαντίλι, μιὰ τὸ σαλεύει κι ἔπειτα στὰ μάτια τῆς τὸ βάζει.

Κι ὁ ἀδερφός μου ὡς τὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου μὲ πηγαίνει μὲ πρόσωπο σὰ χαρωπό, μ' ἀθόλωτα τὰ μάτια· μὰ νιώθω, δταν μ' ἀγκάλιασε, πὼς βράζει κι ἀνασαίνει, πὼς μέσα σποῦν τὰ σπλάχνα του καὶ γίνουνται κομμάτια.

(Απὸ τὸ βιβλίο Κούφια καρύδια)

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ

[‘Η μάνα τοῦ στρατιώτη]

Ἡ θεία Ρουσάκη ζῆστένα χωριό τῆς Κρήτης μὲ τὸ Γιωργάκη, τὸν ἀνεψιό της.
Ο μονάκριβος γιός της, ὁ Λευτέρης, δπως καὶ τ' ἄλλα παλικάρια τοῦ χωριοῦ,
λείπει μακριά, στὸν πόλεμο. Διηγέται δὲ Γιωργάκης.

OTAXYΔΡΟΜΟΣ πέρασε τὸ Σάββατο, μοίρασε γράμματα σὲ μερικούς, μὰ ἡ θειά μου τίποτα. Ἡ Μύραινα ἔφερε τὸ δικό της νὰ τῆς τὸ διαβάσω. Ἡ θειά μου μὲ ξαμόλησε στὰ σπίτια μήπως μάθω τίποτα γιὰ τὸ Λευτέρη μας.

Τὰ γράμματα τοὺς τάχαν διαβασμένα, μὰ χαίρουνταν νὰ τὰ ξανακούγουν ἀπ' τὸ στόμα μου.

— Καλῶς τὸ Γιωργάκη! «Ελα, παιδί μου, κάθισε νὰ μοῦ τὸ διαβάσης, ἐσύ ποὺ ξέρεις.

«Ἐσύ ποὺ ξέρεις...» Αὐτὸ ηθελε νὰ πῆ: ἐσύ ποὺ κάνεις τὸ γράμμα μεγαλύτερο, γλυκότερο, καθὼς τὸ θέλει ἡ ψυχή μου.

Τὸ εἶχαν καταλάβει —δὲ γίνεται νὰ μὴν τὸ χαν— πῶς ἔβανα πολλὰ ἀπὸ δικοῦ μου. Μ' αχ, λέγε μου δ, τι ἀγαπᾶ, καὶ τὸ πιστεύω! «Ολα τὰ γράμματα τ' ἀρχίνιζα: «Πολυαγαπημένη μου...» —μάνα, γυναίκα, ἀδερφή,— καὶ τὰ τέλειωνα: «Σὲ φιλῶ γλυκά στὰ μάτια, καὶ καλὴ ἀντάμωση γρήγορα στὸ σπίτι μας». Ἔτσι τὸ χα μαθημένο ἀπ' τὰ γράμματα τοῦ Λευτέρη, ποὺ τὰ κρατοῦσε

ή θειά μου στὸ σεντουκάκι του, καὶ κάθε τόσο μ' ἔβανε καὶ τῆς τὰ διάβαζα.

«'Αγαπημένη μου μάνα, ζῶ μὲ τὸ λογισμό σου. Τί κάνεις ἐκεῖ κάτω μοναχὴ σὰν κούτσουρο, πῶς τὰ πολεμᾶς μὲ τὶς δουλειὲς τοῦ θέρου; Κάμανε φέτος τὰ χωράφια μας ψωμί; [...] Γυάλισε ἡ μαύρη ρώγα;...»

"Ολα τὰ καλλώπιζα μ' ἔνα δίστιχο, ταιριαστὸ γιὰ τὴν περίσταση. "Αν μάθαινα κανένα καινούριο ἀπὸ τὸ γράμμα ποὺ ἀνάγνωθα, τὸ ἔλεγα παρακάτω καὶ στοὺς ἄλλους, γιατὶ σ' ὅλους ἔκανε καλό. Κάποτε τὰ μπέρδεψα, εἶπα σὲ μιὰ μάνα:

Ψύγομαι καὶ μαραίνομαι πότε ν' ἀνταμωθοῦμε,
τὸ κλῆμα πού χεις στὴν αὐλὴν νὰ τὸ στεφανωθοῦμε!

—"Ε, τὸν μπιρμπάντη!* Τοῦ ἀρέσουν οἱ χωρατάδες! εἶπε ἡ γερόντισσα.

'Αμὴν ή φωτιὰ δὲ σηκώνει τὰ παιχνίδια, κι ἀς γίνουνται μὲ καλὴ προαίρεση. Στὸ γράμμα ποὺ διάβασα τῆς Χαρίκλειας τοῦ Πανάγου, τὴν ἴδια κείνη μέρα, κάτι παράξενα λόγια κάμανε τὰ συλλοϊκά* μου νὰ καπνίσουν: «'Ο Λευτέρης τῆς Ρουσάκης φέρεται ἐξαφανισθείς». Τί θέλανε νὰ ποῦν αὐτὰ τὰ λόγια; Τό ἔχειε κείνος ποὺ τά γραψε; Θὰ τὸ ἔχειε! Ἄλλιως, θὰ τά γραφε;

— Κυρα-Χαρίκλεια, μοῦ ἀφήνεις τὸ γράμμα σου μιὰ στιγμή;

—"Ετρεξα στὸ καφενεῖο, ἐκεῖ ποὺ εἶχα δεῖ προψές τὸ γέροντα νὰ διαβάζῃ τὴν ἐφημερίδα.

Πῆρε στὸ χέρι του τὸ γράμμα, καὶ δίχως νὰ κομπιάση:

—'Ο Λευτέρης σας χάθηκε, μοῦ εἶπε.

— Πῶς χάθηκε;

— Ποιὸς ξέρει! Στὸ βρασμὸ τῆς μάχης, σὲ καμιὰ περιπολία, σὲ καμιὰ ἀναγνώριση. Μπορεῖ νὰ λιποτάχτησε ἢ ν' αὐτομόλησε...

— Πῶς τὸ εἴπατε αὐτό;

— Αὐτομόλησε: πέρασε στὶς τάξεις τοῦ ἔχτροῦ.

—'Ο Λευτέρης μας;!

—"Εκαμα μιὰ υπόθεση. Χάθηκε! Θές ἄλλο; Δὲν παρουσιάστηκε στὸ προσκλητήριο. Μπορεῖ νὰ αἰχμαλωτίστηκε.

«Αἰχμαλωτίστηκε!» Ό ούρανός μοῦ φάνηκε σφοντύλι.* Ἀπ' ὅλα τὰ πάθη τοῦ πολέμου, τὸ μόνο ποὺ ἥξερα ἦταν ἡ αἰχμαλωσία. Σ' ἔναν τόπο ποὺ μιλούσαν ἄλλη γλώσσα ἀπ' τὴ δική σου, σὲ κρατοῦσαν κουρελή καὶ πεινασμένο στὸ λιοπύρι κι ἔσπαζες χαλίκι. Κάπου ἐκεῖ στὸν ἵσκιο, καθόταν ἔνας ξένος στρατιώτης, μὲ τὸ τουφέκι ἀνάμεσα στὰ σκέλια του. "Αν ἔκανες ἔνα πάτημα παρέκει, σοῦ τὴν ἄναβε. Οἱ διαβάτες σ' εἶχαν χειρότερο κι ἀπὸ ζητιάνο: ἀν καμιὰ φορὰ σ' ἐλεοῦσαν, ἦταν κανένα ξεροκόμματο ἢ κανένα ἀποτσίγαρο. Τὰ σκυλιὰ σὲ γαβγίζαν, οἱ ἀγωγιάτες* θέλαν τὸ χαμό σου.

Αἰχμάλωτος!

— Τὸ εἰδατε τ' ὄνειρό μου; εἴλεγε τὴν ἐπαύριο ἡ θειὰ στὶς φιλενάδες της, ἐκεῖ ποὺ ἀποσπερίζαμε στὴν αὐλή. Χάθηκε! Πάει νὰ πῆ: κάπου λιώνει τὸ κορμάκι του.

— Μπά, αἰχμαλωτίστηκε. Δὲν ἄκουσες πῶς τὸ ξήγησαν τὸ γράμμα;

— Αὐτή 'ναι τώρα ἡ παρηγοριά μου, νὰ τὸν θέλω αἰχμάλωτο! Καλὰ τὸ λέει δ λόγος: "Ο Θεός νὰ μὴ δίνη τοῦ ἀνθρώπου ὅσα δύνεται!"

— Μὰ τί 'ναι ἡ αἰχμαλωσία, Ρουσάκη; Δὲν τοὺς εἶδες τοὺς Βουλγάρους ποὺ ἔχουμε στὰ μέρη μας; Ζοῦν καὶ βασιλεύουν. Οἱ ἄλλοι εἶναι ποὺ σκοτώνουνται.

— Ναί, τοὺς εἶδα, εἶπε ἡ θειά, καὶ ἀφαιρέθηκε.

"Ο νοῦς της ξέραμε ποὺ γύριζε. Μὰ γιατί ἄξαφνα τὰ μάτια της ἔδειξαν κείνη τὴν τρομάρα; Βλέπανε κανένα φάντασμα ποὺ ἐμεῖς δὲν τὸ βλέπαμε; Σκίζανε στεριές καὶ θάλασσες καὶ σταματοῦσαν μπρὸς σὲ κανένα μνῆμα;" Ή μήπως «ἐκεῖ πάνω» βασανίζανε τίποτα αἰχμάλωτους, σκίζανε τὶς σάρκες τους καὶ τοὺς χύνανε τὰ μάτια;

Τὸ αἷμα πάγωσε στὶς φλέβες μου. "Ο σκύλος μας εἶχε σηκωθῆ στὰ πισινά του, ἅπλωσε τὰ μπροστινὰ πόδια του σὰ χέρια, γύρευε θαρρεῖς τοὺς ὕμους τοῦ ἀφέντη του. Μὰ μήδε κουνοῦσε τὴν

ούρά του, μήδε έκανε χαρά, μόνο έγρουζε* κρουφτά,* και τὰ μάτια του τρέχαν σὰν ἀνθρώπου.

— Παιδί μου! έσυρε φωνὴ ή θειά, ἀπλώνοντας κι αὐτὴ τὰ χέρια της.

Πεταχτήκαμε στὰ πόδια μας, κάμαμε τοῖχο γύρω της. Ἐκείνη μᾶς κοίταζε στὰ μάτια, ρωτώντας βουβά ἄν τὸν εἰδαμε κι ἐμεῖς.

— Κάθισε, Ρουσάκη, τῆς ἔλεγε ή Μύραινα, και τὴν κρατοῦσε ἀπὸ τὴν μέση· γιὰ νὰ τὸν δῆς, θὰ πῇ πώς εἶναι ζωντανός. Ἔτσι, πολλὲς φορές, ἔρχονται και μᾶς βλέπουν οἱ ξενιτεμένοι μας.

‘Η θειά σωριάστηκε χάμω στὸ σκαμνί της:

— Έγὼ ξέρω πώς ἔρχονται ἐτσι τὴν ώρα ποὺ παραδίνουν τὴν ψυχὴ τους.

— “Οχι! ”Οχι! Μήν τὸ λές.

— “Αχ, ξέρει ή μάνα... Μ' ἄν δὲν τὸ δῆ τὸ παιδί της μπροστά της πεθαμένο, κάνει πώς δὲν ξέρει... ” Ετσι εἶναι καμωμένος ὁ ζάβαλης* ὁ ἀνθρωπος: ὅλο νὰ ἐλπίζῃ!

Κάποια πῆγε νὰ τῆς φέρη ἔνα ποτήρι νερό.

— “Οχι! Πιέστε έσεῖς! Σᾶς βαροκάρδισα. Τί κακὸ μ' ἔπιασε; Συχωρέστε με, κυράδες μου.

“Εσυρε τὴν παλάμη της στὴν ὄψη της, σάμπως ἔβγανε μιὰ σκέπη. Γύρισε τὰ μάτια της ἀπάνω μας γαληγὰ* καθὼς τὰ ξέραμε:

— Κακὸ ποὺ τὸ ‘παθα! ” Εριξα πάνω σας τὴν πίκρα μου.

— Καὶ τί πειράζει;

— Πειράζει! Πειράζει! Ἡ συχωρεμένη ή μάνα μου, τὴ μέρα ποὺ σκοτώθηκε τὸ πρῶτο της παιδί, τῆς ἦρθε μουσαφίρισσα μιὰ γαλαδερφή της. Τὴν καλοσκάμνισε, τὴν ἔβαλε νὰ κοιμηθῇ. Καὶ μόνο τὸ ἄλλο πρωὶ ποὺ τὴ συναπόβγανε,* τῆς εἶπε τὸν πόνο της ἀπάνω στὸ κατώφλι.

— “Ωχου, καημένη Ρουσάκη! Τώρα εἶναι πόλεμος. “Ολες μας ἔχουμε παιδιά, εἶπε ή Μύραινα.

— “Ετσι εἶναι ποὺ τὸ λές, ἀποκρίθηκε ή θειά· μὰ ή χαροκαμένη πρέπει νὰ θολώνη τὸ νερὸ και νὰ τὸ πίνη μοναχή της, γιὰ τὶς

χαρὲς ποὺ γνώρισε παράμερα ἀπ' τοὺς ἄλλους. Αὐτὴ εἶναι ἡ δίκαιοσύνη.

Ο Τριψυλλιός ἔδωσε μιὰ στὸ πανωπόρτι,* κατὰ τὴ συνήθεια τοῦ, καὶ κρέμασε μέσα τὴν κεφάλα του. Δὲ γύρισε κανεὶς νὰ τὸν κοιτάξῃ. Ἡ θειὰ μονάχα στράφηκε, μὲ ξαστερωμένο* πρόσωπο, θαρρεῖς δὲν ἥθελε νὰ ταράξῃ τὸ ἀθόο ζῶο.

— Πάρε, καημένε...

Καὶ τοῦ ὕβαλε ἀνάμεσα στὰ δόντια τὸ χερόβολο* τὴν ταγὴ* ποὺ τοῦ φύλαγε γιὰ τὴν ταχτική του βίζιτα.

Οἱ γυναῖκες πῆραν νὰ πηγαίνουν. Ἀπομείναμε ἡ θειὰ κι ἐγώ.

Θὰ σοῦ πῶ, Γιωργάκη, ἔνα τραγούδι, ποὺ τὸ ταίριασε ἡ μάνα μου τότε ποὺ χάσαμε τὸ μεγάλο μου ἀδερφό. Τὴν ἀφορμὴ τὴν ἔδωσε κείνη ἡ γαλαδερφὴ ποὺ τῆς πῆγε μουσαφίρισσα. Θέλω νὰ τὸ μάθης, γιὰ νὰ τὸ πῆς καὶ σὺ μιὰ μέρα στὰ παιδιά σου... Ὁ πεθαμένος παραγγέλνει τῆς μάνας του:

*Máava, κι ἂν ἔρθουν φίλοι μας κι ἂν ἔρθουν οἱ δικοί μας,
μὴν τῶνε πῆς πώς πέθανα καὶ τοὺς βαροκαρδίσεις.*

Στρᾶσε τὴν τάβλα νὰ γεντοῦν, τὴν κλίνη* νὰ πλαγιάσουν,
στρᾶσε τὰ παραπέζοντα νὰ βάλοντα τ' ἄρματά τους,
καὶ τὸ πρωὶ σὰ σηκωθοῦν καὶ σ' ἀποχαρετοῦνε,
πές τωνε πώς ἀπόθανα...*

— Μὰ ταίριαζε τραγούδια ἡ γιαγιά;

— Ταίριασε τέσσερα ὄλα δλα. Τὰ τρία ἦταν γιὰ τοὺς θανάτους τῶν παιδιῶν της... Ὁ Θεός τὴ λυπήθηκε καὶ τὴν πῆρε πρὶν ἀπὸ τὸν πατέρα σου, ποὺ ἦταν ὁ μόνος ποὺ τῆς ἀπόμενε.

— Καὶ τὸ τέταρτο τραγούδι, θειὰ Ρουσάκη;

— Αὐτό, παιδί μου, ἦτανε γιὰ τὸ Ἀρκάδι. Ἔκεῖ ἔχασε ἔνα γιό, μὰ δὲν τὸν ἔκλαψε ἐκεῖνον. Μόνο ἔκαμε τὸν πατέρα σου καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ ὄνομα τοῦ σκοτωμένου.

— Μὰ γιατί, θειά, δὲν τὸν ἔκλαψε;

— Εμ, τὸ Ἀρκάδι, παιδί μου, ἦταν δίκαιος πόλεμος.

(Απὸ τὸ μυθιστόρημα Ὁ ἥλιος τοῦ θανάτου)

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

‘Ο Τάκη-Πλούμας

Στὰ παιδικά μου χρόνια, ό πιδ μεγάλος
ἀξάδερφός μου μ' ἔπαιρνε μαζί¹
στὰ πανηγύρια, ποὺ ἤτανε, παρ' ἄλλος,
πρῶτος στὴν διμορφιὰ καὶ στὴν δρυμή.

Τί ώραῖος! τὸν θυμοῦμαι, ἀστροβολοῦσε
καβάλα στὸ φαρί του, βυσσινιὰ
φέρμελη* χρυσοκέντητη ἐφοροῦσε,
γιουρντάνια* ἀπὸ βενέτικα φλουριά.

Τοῦ Καπετὰν πασᾶ φόραε τὴν πάλα*
καὶ τὸ χαρμπὶ* τοῦ Μπότσαρη, καὶ δυό,
στῆς σέλας του δεξόζερβα τὴ σπάλα,*
πιστόλια ἀπὸ τ' Ἀλῆ τὸ θησαυρό.

Φουστανελίτσα φόραε ζυγιασμένη
καὶ κάλτσες καὶ τσαρούχια φουντωτά,
παραγγελιὰ ἀπ' τὰ Γιάννενα φερμένη,
γαντζούδια* πρεβεζάνικα, ἀσημιά.

Ἐτσι σιαγμένος, κι ἔχοντας στὸν ώμο
τὸ καριοφύλι, χαίτη καὶ λουριὰ
στὸ χέρι του, ἐλαμπάδιζε τὸ δρόμο,
χιμώντας ἀπ' τὴν Πύλη τὴν πλατιά!

Κι εγώ, λίγο ξοπίσω του, δλο θάμπος,
στὸ γλήγορο ἀλογάκι μου κι εγώ,
δυνόμουν νὰν τὸν φτάνω, κι ἡμούν σάμπως
νά χα φτερά, κορμάκι ἀερινό.

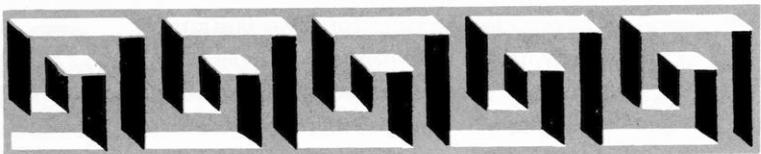
Κι ως τρέχαμε, θυμᾶμαι, τὰ κλεισμένα
στὸ τουνεζὶ φεσάκι του σγουρά,
σκόρπια τριγύρα, φέγγανε, σὰν ἔνα
γνεφάκι ἀπ' ἀναμμένη ἀθημωνιά.*

Κι ως πύρωνεν ἀκόμα στὴ φευγάλα,
τρικυμισμένος κι δλος μὲς στὸ φῶς,
χρυσόχυτός μοῦ ἐφάνταζε, καβάλα,
σὰν τὸν Ἀι-Γιώργη, λίγο πιὸ μικρός.

"Ω τὸ λεβέντη τοῦ Μεσολογγιοῦ μας,
τὸν ἥλιο τῆς αὐγούλας μου ζωῆς!
Καὶ νὰ μετρῶ καὶ νά 'ναι, δ Τάκη-Πλούμας,
τριάντα τρία χρόνια μὲς στὴ γῆς...

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Συντρίμματα)

NATALIA P. MELA

Ο Παῦλος Μελᾶς

Ο Παῦλος Μελᾶς σκοτώθηκε τὸ 1904, πολεμώντας γιὰ τὴ σκλαβωμένη τότε Μακεδονίᾳ. Στὸ παρακάτω κείμενο, ἡ γυναίκα του, Ναταλία Μελᾶ, ἀφηγεῖται τις τελευταῖς ὥρες του ἥρωα.

Ο ΜΕΣΗΜΕΡΙ κράτησε τὸ Ντίνα στὸ τραπέζι καὶ ἄλλους προεστοὺς* τοῦ χωριοῦ καὶ τοὺς παράγγειλε τὸ βράδυ νὰ ἔρθουν καὶ ἄλλοι νὰ τοὺς μιλήσῃ. Ἡταν ἀκόμη μαζί του ὁ Ντίνας, ὅταν ἤρθε ἡ σπιτονικοκυρὰ καὶ εἶπε δτὶ μιὰ γριὰ εἶδε στὸ δρόμο νὰ ἔρχεται στρατὸς ἀπὸ τὸ Κονομπλάτι. «Ἐ» εἶπε ὁ Παῦλος «θὰ ἔλθῃ, θὰ περάσῃ»· καὶ εἰδοποίησε στὰ καταλύματα* νὰ είναι ἔτοιμοι, ἀλλὰ νὰ μὴν κουνηθῇ κανείς. Ο στρατὸς ἐπέρασε κάτω ἀπὸ τὰ καταλύματα καὶ τράβηξε γιὰ τὸν ἀπάνω μαχαλά.* Ἀπὸ τὰ παράθυρα τὸν ἔβλεπαν. Μετὰ κάμποση ὥρα ἥλθαν γυναῖκες καὶ εἶπαν δτὶ ὁ στρατὸς ἔρχεται πρὸς τὰ κάτω· καὶ ὁ Καραλίβανος ἔστειλε νὰ ρωτήσῃ τί νὰ κάμουν· νὰ πυροβολήσουν; Ο Παῦλος ἀπάντησε νὰ μὴν πυροβολήσῃ κανείς, χωρὶς νὰ τοὺς διατάξῃ, καὶ ὅλοι νὰ μείνουν στὶς θέσεις τους. Ο στρατὸς ὅμως, ποὺ τὸν εἶχε εἰδοποιήσει ὁ Μῆτρος Βλάχος μὲ μιὰ γυναίκα, πὼς τάχα ἡταν κρυμμένος αὐτὸς ὁ ἴδιος καὶ ἡ συμμορία του μὲς στὸ χωριό, ἐπληγίασε τὸ σπίτι ὅπου ἡταν ὁ Παῦλος μὲ τὰ τέσσερα παιδιά του καὶ ἅρχισε νὰ χτυπᾶ μὲ τοὺς κοπάνους* τῶν ὅπλων τὸ ἀπέναντι σπίτι, ὅπου ἡταν κρυμμένοι ἄλλοι ἐπτά. «Ἄν καὶ δὲν

έλαβαν ἀπάντηση καμιά, ἐξακολούθησαν δυνατότερα νὰ χτυποῦν οἱ Τοῦρκοι καὶ νὰ φωνάζουν: «Θὰ κάψωμε τὸ σπίτι!»

‘Ο Παῦλος μὲ τὸν Ντίνα εἶχαν πιάσει τὰ παράθυρα. Κοντά στὸν Παῦλο ἦταν δὲ Στρατινάκης. ‘Ο Πύρζας ἔβλεπε κρυμμένος πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα, δὲ Πέτρος ἦταν πιὸ μέσα. Σὲ λίγο ἄρχισαν οἱ στρατιῶτες νὰ χτυποῦν τὴν κάτω θύρα κι αὐτοῦ τοῦ σπιτιοῦ γιὰ νὰ μποῦν μέσα νὰ προφυλαχθοῦν, γιατὶ εἶχαν πεισθῆ ὅτι στὸ ἀντικρινὸ ἦταν ἄνθρωποι ὑποπτοι. Τότε σήκωσε δὲ Παῦλος τὸ τουφέκι του καὶ πυροβόλησε. ‘Αρχισε καὶ δὲ Ντίνας στὸ πλάγι του ἄρχισαν καὶ ἀπὸ τὸ ἀπέναντι σπίτι νὰ πυροβολοῦν. Οἱ Τοῦρκοι σκόρπισαν κι ἔπιασαν θέσεις. Πυροβολοῦσαν κι αὐτοὶ μὰ σὲ λίγο ἔπαινσαν τὸ πῦρ. Τότε εἶπε δὲ Στρατινάκης: «Δὲν κατεβαίνομε κάτω; γιατὶ ἐπάνω δὲν εἴμαστε ἀσφαλεῖς καὶ θὰ μᾶς κάψουν σὰν τὰ ποντίκια». Καὶ κατέβηκαν ἀπὸ τὴν ξύλινη ἀνεμόσκαλα σ’ ἕνα μικρὸ στάβλο ἀπὸ κάτω. ‘Ο Παῦλος μὲ τὸν Πέτρο ἦταν στὴν πόρτα κοντά κι ἔβλεπαν ἔξω, ποὺ ἐπλησίαζε ἔνας Τοῦρκος στρατιώτης γιὰ νὰ μπῇ καὶ πυροβόλησαν.

‘Αρχιζε νὰ νυχτώνῃ. Σὲ λίγο βγῆκε δὲ Στρατινάκης στὴν αὐλὴ γιὰ νὰ ἴδῃ τὸν σκοτωμένο· ἐπροχώρησαν στὸν περίβολο τοῦ σπιτιοῦ καὶ δὲ Παῦλος μὲ τὸν Ντίνα καὶ τὸν Πέτρο. ‘Ο Στρατινάκης κοίταζε νὰ πάρῃ τ’ ὅπλο τοῦ Τούρκου. ‘Ακούσθηκε τότε ἔνας πυροβολισμὸς μονάχα. Καὶ γύρισε δὲ Παῦλος πίσω, λέγοντας: «Στὴ μέση μὲ πῆρε, παιδιά».

Μπῆκε μέσα, κάθισε καὶ φώναξε τὸν Πύρζα: «Νίκο, ποὺ εἰσαι;» “Ἐβγαλε τὸ σταυρό του ἀπ’ τὸ λαιμὸ καὶ εἶπε: «Τὸ σταυρὸ νὰ τὸν δώσης στὴ γυναίκα μου· καὶ τὸ τουφέκι, δπως σοῦ εἰπα, τοῦ Μίκη· καὶ νὰ τοὺς πῆς ὅτι τὸ καθῆκον μου ἔκαμω». “Ἐβγαλε τὸ πορτοφόλι μὲ τὶς φωτογραφίες τῶν παιδιῶν του καὶ ξεζώσθηκε. Τότε φάνηκαν αἷματα καὶ ἔπεσαν λίρες καταγῆς, γιατὶ εἶχε τρυπήσει τὸ κεμέρι του ἡ σφαίρα. ‘Αρχισε νὰ πονῇ δὲ Παῦλος κι ἔλεγε: «Σκοτῶστε με, παιδιά· πῶς θὰ μ’ ἀφήσετε στοὺς Τούρκους;»

“Οσο περνοῦσε ἡ ὥρα καὶ πονοῦσε δυνατότερα, βογκοῦσε «πονῶ». “Υστερα εἶπε μὲ δυνατὴ φωνή: «Νίκο, ἐσὺ πῶς θὰ μὲ

ἀφήσης;» Ό Πύρζας γονάτισε καὶ τὸν ἐφίλησε στὸ στόμα καὶ τοῦ εἶπε: «Κοντά σου είμαι, καπετάνιε· δὲ σὲ ἀφήνομε». Καὶ τὰ χείλη τοῦ Παύλου ἤταν ψυχρά. «Πονῶ» ἔλεγε ὁ Παῦλος καὶ δύνομαζε τὰ παιδιά του. Καὶ πάλι ἔλεγε: «Σκοτῶστε με». Δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ κουνηθῇ ἀπὸ τὴ θέση του. Καὶ τὰ παιδιά του δὲν τὰ δύνομαζε πιά. «Πονῶ» εἶπε σιγὰ καὶ ἔεψυχησε.

(Απὸ τὴ βιογραφία Παῦλος Μελᾶς)

I. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

Δικό μου φῶς

HΕΣΟΥΡΑΝΙΣ ἡ δόλόφεγγή ἡ Σελήνη λαμποκοπᾶ κι ἀστράφτει πέρα ὡς πέρα τὸ φῶς της, μὲς στὸν ἔρημον αἰθέρα τῆς νύχτας δλα τ' ἄλλα φῶτα σβήνει.

Μὰ ἐκεῖ βαθιὰ ποὺ ροδοφέγγει ἡ μέρα, δταν μικρὴ ζωὴ στὴ νύχτα μείνη, ἐν' ἀστρο λίγο, μὰ δικό του, χύνει φῶς τρέμιο ἀπὸ τὴν ἄγνωστή του σφαίρα.

Κι εἶπα: Τέτοιο καλὸ μακριὰ ἀπὸ μένα, ἀφοῦ κοντὰ σὲ μεγαλεῖα ξένα δ, τι σιμώνει, τὸ δικό του χάνει.

Καλύτερα μακριὰ καὶ μοναχός μου! σὲ μιὰ ἄγνωστη κρυψή γωνιὰ τοῦ κόσμου, λίγο, μὰ καὶ δικό μου φῶς, μὲ φτάνει.

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Σκαραβαῖοι καὶ τερρακότες)

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΕΛΤΑ

Στὰ μυστικὰ τοῦ Βάλτου

Ο Ἀποστόλης καὶ δ Γιωβάν εἰναι δυὸ μικρὰ Ἐλληνόπουλα ποὺ λαβαίνουν μὲ ήρωισμὸ μέρος στὸν Μακεδονικὸ Ἀγώνα. Μιὰ μέρα δ Γιωβάν στέλνεται σὲ μιὰ ἐπικίνδυνη ἀποστολή. Πρέπει νὰ πάη στὸ Πλατύ καὶ νὰ βρῇ τρόπο νὰ δώσῃ κρυφὰ ἔνα σπουδαῖο μήνυμα στὸν μηχανοδηγὸ τοῦ τρένου.

ΤΗΓΑΙΝΑΝ τ' ἀγόρια βιαστικά, ἀνταλλάζοντας ἀργὰ καὶ ποῦ κανένα λόγο. Πέρασαν τὴν ἀμαξωτὴ γέφυρα τοῦ Λουδία, καὶ, ἀφήνοντας τὸ μεγάλο δρόμο ποὺ πάγει στὴ Βέροια, τράβηξαν νότια.

Λίγο διάστημα ἔκαναν, καὶ δ Ἀποστόλης σταμάτησε.

— Πήγαινε ἀπὸ δῶ καὶ πέρα μόνος, εἶπε τοῦ Γιωβάν. Φαίνεται πιὰ τὸ Πλατύ. Μὲ ξέρουν ἐκεῖ. Καλύτερα νὰ μὴ μὲ δοῦν. Θὰ σὲ περιμένω κάτω ἀπὸ τὴ γέφυρα. Εἰδες πᾶς θὰ κατέβης, ἔ; "Η σφύριξέ μου, ἀν εἰναι μοναξιά, καὶ ἀνεβαίνω ἐγώ. Γειά σου, τώρα. Κοίταξε μόνο νὰ κάνης τὸν κουτό. Πηγαίνεις τάχα δεξιά, καὶ γυρεύεις νὰ πάρης τὸ τραίνο ποὺ πάγει ἀριστερά. "Α! καὶ μὴν ξεχνᾶς! Τὸ δεξὶ μάγουλο πρῶτα, ὅστερα τὸ ἀριστερό, καὶ τελευταῖο τὸ μέτωπο. "Ε;

— Εννοια σου... μουρμούρισε δ Γιωβάν.

Κι ἔφυγε μὲ σκυφτὸ τὸ κεφάλι.

Πήγαινε δ μικρὸς βιαστικός, σχεδὸν τρεχάτος, ἀπλώνοντας ὅσο μπορούσε τὰ λιγνά του ποδαράκια.

Τώρα πού δέν είχε πιά τὸν Ἀποστόλη κοντά του, ξεθάρρευε.
'Απὸ μικρός, μὲς στὸ ὔῳλο καὶ τὶς τιμωρίες μεγαλωμένος, εἶχε
ἐξασκήσει τὸ μυαλό του σὲ δλες τὶς πονηριές καὶ τὶς μαλαγα-
νιές,* ἡταν μαθημένος σὲ δλα τὰ τεχνάσματα γιὰ νὰ γλιτώνῃ
ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ "Ἀγγελ Πέιο. "Οσο ἡταν κοντά στὴν κυρία
Ἡλέκτρα καὶ τὸν Ἀποστόλη, κι ἐνιωθε ἀσφάλεια, ἔχανε τὶς
ἰδιότητές του, ξαναγίνουνταν μικρός, διψοῦσε νὰ μάθη καινού-
ρια πράματα.

—'Εσένα, δὲ σου λέγω ποτὲ ψέματα, εἶχε πεῖ τῆς κυρίας Ἡλέ-
κτρας, χθές, ποὺ σκουπίζοντας τὴν τάξη, εἶχε σπάσει μὲ τὴν
σκούπα του ἔνα τζάμι. Καὶ νὰ μὲ δείρης, δὲ θὰ σου πῶ ψέματα,
ἐσένα.

"Οπως καὶ τὸν Ἀποστόλη, θὰ ντρέπουνταν νὰ τὴ γελάσῃ.

Μὰ τώρα, μόνος στὸν κάμπο, ἐνιωθε δλα του τὰ παλιὰ ἐφόδια
νὰ ξαναζωντανεύουν, γύρευε κι ἔβρισκε στὸ μυαλό του χίλια
μέσα νὰ βγάλη πέρα τὴν ἀποστολή του.

Χαμήλωνε δ ἥλιος κατὰ τὰ βουνά, στὴ δύση, σὰν μπῆκε στὸ
σταθμό. Τὸ τρένο δὲν είχε φθάσει. 'Απὸ τὸ ἄλλο μέρος τῆς γραμ-
μῆς, τρία παιδιά ἔπαιζαν ἀμάδες.* Στάθηκε δ Γιωβὰν καὶ τὰ κοί-
ταξε, τὸ μάτι του καὶ τὸ αὐτί του προσηλωμένο κατὰ τὴ δύση.

'Απὸ μακριὰ ἄκουσε τὸ λαχάνιασμα τῆς μηχανῆς, πήρε μιὰ
πλατιὰ πέτρα καὶ ἄρχισε κι αὐτὸς νὰ πηδᾶ καὶ νὰ τὴν κλοτσᾶ μὲ
τὸ ἔνα πόδι κατὰ τὴ γραμμή.

'Ο Τοῦρκος ὑπάλληλος, μὲ μιὰ κόκκινη καὶ μιὰ πράσινη ση-
μαία στὸ χέρι, τὸν είδε καὶ τὸν φώναξε.

— Φύγε ἀπὸ κεῖ, μικρέ! Καὶ σεῖς, παιδιά, ξεκουμπιστῆτε! "Ερ-
χεται τὸ τρένο...

'Ο Γιωβὰν μάζεψε τὴν πέτρα του, πέρασε τρεχάτος τὴ γραμμὴ
καὶ στάθηκε στὸ σταθμό, μὲ μάτια καὶ στόμα ἀνοιχτά, σὰ χωρια-
τόπαιδο ποὺ πρωτοβλέπει τὸ σιδερένιο θηρίο.

Κατάφθανε τὸ τρένο, τρίζοντας καὶ καπνίζοντας. Λιγόστεψε
τὴν ταχύτητά του, πέρασε ἡ μηχανὴ τὸν Γιωβὰν καὶ στάθηκε
πέρα.

Δυὸς τρεῖς χωρικοὶ σίμωσαν μὲ τὰ μπογαλάκια τους, ἄλλοι τόσοι κατέβηκαν στὸ σταθμό, καὶ μὲς στὸ πήγαινε κι ἔλα, χώθηκε ἀνάμεσά τους ὁ Γιωβάν καὶ βρέθηκε μπρὸς στὴ σκευοφόρο.*

Σὰ χαζὸς παιδὶ ἔκανε νὰ σκαρφαλώσῃ στὸ σκαλοπάτι. "Ενας χαμάλης τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ τὸν κατέβασε κάτω.

— Ποῦ πᾶς; τὸν ρώτησε τούρκικα.

Μὲ μεγάλα τρομαγμένα μάτια τὸν κοίταξε ὁ Γιωβάν, ξύνοντας τὸ δεξὶ του μάγουλο, ύστερα τὸ ἀριστερό, καὶ μὲ τὸν καρπὸ τοῦ χεριοῦ του τὸ μέτωπό του.

— Ποῦ πᾶς καὶ σκαρφαλώνεις ἔτσι, παλιόπαιδο; τὸν ξαναρώτησε θυμωμένος ὁ Τούρκος.

"Αμίλητος, σὰ σαστισμένος, τὸν κοίταξε ὁ Γιωβάν, ξύνοντας μιὰ τὸ δεξὶ του μάγουλο, μιὰ τ' ἀριστερὸ καὶ μιὰ τὸ μέτωπο.

— Δὲν ξέρεις τούρκικα; ρώτησε ἄγρια ὁ χαμάλης.

"Ο Γιωβάν δὲν ἀποκρίθηκε.

"Ο καποτρένος* περνοῦσε ἀμέριμνα παρακάτω. Τὸν φώναξε ὁ Τούρκος.

— Κοίταξε δῶ, τοῦ εἰπε, ἔνα ἀνήλικο ποὺ δὲν καταλαβαίνει γλώσσα. Ἐσὺ ξέρεις βουλγάρικα... μήπως σὲ καταλάβει ἐσένα...

"Ο Γιωβάν κοίταξε τὸν καποτρένο μὲ τὰ ἴδια τρομαγμένα μάτια.

Μὲ καλοσύνη ρώτησε αὐτὸς βουλγάρικα:

— Είσαι Βούλγαρος;

— Ναι... μουρμούρισε στὴν ἴδια γλώσσα ὁ Γιωβάν.

Καὶ ἀργὰ ἔξυσε τὸ δεξὶ του μάγουλο, ύστερα τὸ ἀριστερὸ καὶ πάλι τὸ μέτωπο.

Τὰ μάτια τοῦ καποτρένου ἀστραψαν. Γύρισε στὸ χαμάλη καὶ τοῦ εἰπε τούρκικα:

— Μοιάζει κουτός καὶ τὸν τρόμαξες. "Αφησε νὰ τοῦ μιλήσω στὴ γλώσσα του.

— Κάλλιο ἐσὺ παρὰ ἐγώ, τοῦ εἰπε ἀγαθά, σείοντας τὸ κεφάλι του ὁ Τούρκος.

Καὶ τράβηξε στὴ δουλειά του.

‘Ο καποτρένος είπε βουλγάρικα, έξακολουθώντας τάχα ἀμέριμνα τὴν ἔξέταση τοῦ μικροῦ:

— Ποῦ θὲς νὰ πᾶς;... Τί γυρεύεις ἐδῶ;

‘Ο Γιωβάν τὸν κοίταξε, καὶ φοβισμένα ἔτριψε πάλι τὸ δεξὶ καὶ τὸ ἀριστερὸ μάγουλό του, καὶ ὑστερα τὸ μέτωπο, σὰ χαζὸ ἔφνιασμένο παιδί.

Βιαστικά, κρυφά, μὲ τὸ δείχτη τοῦ χεριοῦ του, ἔκανε καὶ ὁ καποτρένος τίς ἴδιες κινήσεις. Κι ἐλληνικὰ είπε χαμηλόφωνα τοῦ Γιωβάν:

— Τρέχα πέρα ἀπὸ τὴ γραμμή, πίσω ἀπὸ τὴ σκευοφόρο...

— Ποιά; ρώτησε ἐπίσης ἐλληνικὰ ὁ Γιωβάν.

— Τοῦτο δῶ τὸ βαγόνι ποὺ ἔχει τὰ σεντούκια... καὶ περίμενέ με...

Τρεχάτος ἔφυγε ὁ Γιωβάν. Σὲ λίγα δευτερόλεπτα, ἀπὸ ἕνα ἄλλο βαγόνι πήδηξε χάμω, στὸ ἄλλο μέρος τῆς γραμμῆς ὁ καποτρένος, βρῆκε τὸν Γιωβάν, ποὺ εἶχε τρυπώσει πλάγι στὴ σκευοφόρο, καὶ ἀφοῦ βεβαιώθηκε πώς ἦταν μόνοι, τὸν πλησίασε βιαστικά.

— Απὸ ποῦ ἔρχεσαι; ρώτησε χαμηλόφωνα.

— Απὸ τὸ Ζορμπᾶ, ἀποκρίθηκε ὁ μικρός.

— Ή κυρία Ἡλέκτρα; ἔκανε ὁ καποτρένος.

— Ναί!

— Γράμμα;

— Ναί!

— Δῶσε, γρήγορα... Κρύψου στὶς ρόδες... Βγάλ’ το κρυφά...

“Αψε σβῆσε, ὁ Γιωβάν εἶχε βγάλει τὸ φάκελο ἀπὸ τὸν κόρφο του καὶ τὸν ἔριξε χάμω. ”Εσκυψε ὁ καποτρένος, τάχα πώς κάτι βλέπει στὴ ρόδα, τὸ μάζεψε, τὸ ἔχωσε μέσα στὸ μανίκι του καὶ ξανασηκώθηκε.

— Γενικὸ Προξενεῖο; μουρμούρισε.

— Δεσπότης... ἀποκρίθηκε ὁ Γιωβάν.

— Καλά. Μεῖνε δῶ. Φεύγει τὸ τρένο. “Υστερα τραβᾶς τὸ δρόμο σου. Χαιρετίσματα στὴν κυρία Ἡλέκτρα, πές, ἀπὸ τὸν Χρίστο... ξέρει...

Καὶ μὲ γρήγορα βήματα ξανανέβηκε σ' ἔνα βαγόνι, καὶ σχεδὸν ἀμέσως ἔφυγε τὸ τρένο.

Ἄπο τὸ χῶμα ὅπου εἶχε καθίσει ὁ Γιωβάν, κοίταζε τὸ πήγαινε κι ἔλα τοῦ σταθμοῦ. Σὲ λίγο ὅλοι εἶχαν σκορπίσει, ταξιδιώτες καὶ ὑπάλληλοι.

Τότε σηκώθηκε κι ἐκεῖνος, πέρασε πέρα ἀπὸ τὸ σταθμὸ καὶ βγῆκε στὸν πατημένο δρόμο.

Τρεχάτος ἔφθασε στὴν ἀμαξωτὴ γέφυρα. Ὁ ἥλιος βασίλευε.

Ὦ Ἀποστόλης τὸν περίμενε στὸ δρόμο. Ἡταν μόνος.

— Τὰ κατάφερες; ρώτησε.

— Ναι!

— Σὲ ποιὸν τὸ ἔδωσες;

— Εἶπε νὰ πῶ τῆς κυρίας Ἡλέκτρας χαιρετίσματα ἀπὸ τὸν Χρίστο.

— Καλά! Ἔπεσες στὸν πιὸ ξυπνό. Αὐτὸς πάντα τὰ βγάζει πέρα, καὶ τὶς πιὸ δύσκολες δουλειές τὶς καταπιάνεται καὶ ὅλα τὰ καταφέρνει.

Χαρούμενα ἔδωσε μιὰ σβερκιὰ τοῦ Γιωβάν.

— Εἶδες ποὺ φοβούσουν, κουτούκι;* Ἐγὼ τὸ ἥξερα πῶς θὰ τὰ καταφέρης, εἶπε. Καὶ τώρα, δρόμο.

Βιαστικὰ πήγαιναν τὰ δυὸ παιδιὰ στὸν ἐρημικὸ κάμπο κατὰ τὸ Ζορμᾶ.

Ἐφθασαν νύχτα. Ἡ πόρτα τοῦ σχολείου ἦταν ξεκλείδωτη, ἡ κυρία Ἡλέκτρα τοὺς περίμενε. Στὸ τραπέζι τῆς κουζίνας, δυὸ κουπάκια, πιάτα καὶ ψωμοτύρι ἦταν στρωμένα, καὶ στὴ φουφοὺ* ἄχνιζε ἔνα μπρίκι καφές.

— Καθίσετε ν' ἀνασάνετε, ξεκουραστῆτε, πιέστε ἔνα γάλα, νά, πήγα μόνη μου καὶ τὸ πῆρα ἀπὸ τὸ χωριό. Καὶ ὑστερα μοῦ τὰ λέξ, Γιωβάν, εἶπε στ' ἀγόρια.

Ἡταν συγκινημένη καὶ χαρούμενη. Εἶχε ξανάρθει ἡ καρδιά της στὴ θέση της, σὰν τοὺς ἄκουουσε νὰ φθάνουν καὶ τῆς εἶπε ὁ Ἀποστόλης: «Ο Χρίστος σὲ χαιρετάει».

Γιατὶ ἦταν ριψοκίνδυνο νὰ ἐμπιστευθῇ τέτοια σπουδαίᾳ δου-

λειά σὲ τόσο μικρὸ παιδί, τὸ ἥξερε. Μὰ στὶς δουλειές ποὺ καταπιάνουνταν αὐτή, ἀν δὲ ριψοκινδύνευε κιόλα, θὰ γίνουνταν ποτὲ τίποτα;

“Ακουσε τὴ διήγηση τοῦ Γιωβάν, ποὺ ἔξυνε πάλι τὸ δεξί του μάγουλο, ὅστερα τὸ ἀριστερό, καὶ τελευταῖο τὸ μέτωπό του, ἀναπαραστώντας τὴ σκηνὴ μὲ τὸν Τοῦρκο, τάχα πῶς δὲν καταλάβαινε τούρκικα καὶ ἡταν τρομαγμένος.

— Δὲν ἥξερα ἀν ἡταν ἀλήθεια Τοῦρκος, τῆς ἐξήγησε. Μὰ αὐτὸς δὲν ἀπαντοῦσε στὸ σημάδι μου. Καὶ σὰν ἦλθε ὁ ἄλλος, καί, μὲ τὸ δάχτυλο, γρήγορα ἔκανε σὰν καὶ μένα... χάρηκα πολύ, κυρία Ἡλέκτρα... Γιατὶ φοβούμονυ μὴ φύγῃ τὸ τρένο πρὶν μὲ καταλάβῃ κανένας. Τώρα ξέρω.” Αλλη φορὰ θὰ τὰ καταφέρνω καλύτερα.

— Καὶ τώρα τὰ κατάφερες καλά, εἶπε τρυφερὰ ἡ δασκάλισσα.

Καὶ σκύβοντας, ἔριξε ἔνα φιλὶ στ’ ἀχτένιστα μαλλιά του.

— Καὶ τὰ ροῦχα σου τὰ κέρδισες, πρόσθεσε γελαστά.

Ξετύλιξε ἔνα στρῶμα ποὺ εἶχε κατεβάσει ἀπὸ τὸ πατάρι, καὶ ἐστρωσε σεντόνια καὶ κουβέρτες.

— Γδυθῆτε καὶ κοιμηθῆτε ἐδῶ καὶ οἱ δυό, τοὺς εἶπε. Θὰ κλειδώσω καὶ θὰ πλαγιάσω κι ἐγώ, καὶ αὔριο τὰ ξαναλέμε.

(‘Απὸ τὸ μιθιστόρημα Στὰ μυστικὰ τοῦ Βάλτου)

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Ἡ ἀγνώριστη

Ποιὰ εἶναι τούτη
ποὺ κατεβαίνει
ἀσπροεντυμένη
όχ τὸ βουνό;

Τώρα ποὺ τούτη
ἡ κόρη φαίνεται,
τὸ χόρτο γένεται
ἄνθι ἀπαλό·

κι εὐθὺς ἀνοίγει
τὰ ὥραῖα του κάλλη,
καὶ τὸ κεφάλι
συχνοκουνεῖ·

κι ἐρωτεμένο,
νὰ μὴ τὸ ἀφῆσῃ,
νὰ τὸ πατήσῃ
παρακαλεῖ.

Κόκκινα κι ὄμορφα
ἔχει τὰ χεῖλα,
ώσαν τὰ φύλλα
τῆς ροδαριᾶς,*

ὅταν χαράζῃ
καὶ ἡ αὐγούλα
λεπτὴ βροχούλα
στέρνει δροσιᾶς.

Καὶ τῶν μαλλιῶν της
τ' ὠραῖο πλῆθος
πάνου στὸ στήθος
λάμπει ξανθό·

ἔχουν τὰ μάτια της
διποὺ γελοῦνε
τὸ χρῶμα πού ναι
στὸν οὐρανό.

Ποιὰ εἶναι τούτη
ποὺ κατεβαίνει
ἀσπροεντυμένη
δχ τὸ βουνό;

(Ποιήματα)

ΚΟΣΜΑΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Οἱ χαρταετοὶ

Ἐνας πρόσφυγας ἀπ' τὴ Σμύρνη διηγεῖται μὲ νοσταλγία γιά τὸ ἔθιμο ποὺ ὑπῆρχε κι ἐκεῖ, νὰ ὑψώνουν τὰ παιδιά πολλοὺς χαρταετοὺς στὸν οὐρανὸν κατὰ τὴ Μεγάλη Σαρακοστή.

ΙΔΕΣ ποτέ σου πολιτεία νὰ σηκώνεται ψηλά; Δεμένη ἀπὸ χιλιάδες σπάγκοι ν' ἀνεβαίνῃ στὰ οὐράνια; Ἔ, λοιπόν, οὕτε εἰδες οὕτε θὰ ματαδῆς ἔνα τέτοιο θάμα. Ἀρχινούσανε τὴν Καθαρὴ Δευτέρα —ἡτανε ἀντέτι*— καὶ συνέχεια τὴν κάθε Κυριακὴ καὶ σκόλη,* ὡσαμε τῶν Βαγιῶν. Ἀπὸ τοῦ Χατζηφράγκου τ' Ἀλάνι* κι ἀπὸ τὸ κάθε δῶμα* κι ἀπὸ τὸν κάθε ταρλᾶ* τοῦ κάθε μαχαλᾶ* τῆς πολιτείας, ἀμολάρανε τσερκένια.* Πήχτρα ὁ οὐρανός. Τόσο, ποὺ δὲ βρίσκανε θέση τὰ πουλιά. Γιὰ τοῦτο, τὰ χελιδόνια τὰ φέρνανε οἱ γερανοί μονάχα τὴ Μεγαλοβδομάδα, γιὰ νὰ γιορτάσουνε τὴν Πασχαλιὰ μαζί μας. Ὁλάκερη τὴ Μεγάλη Σαρακοστή, κάθε Κυριακὴ καὶ σκόλη, ἡ πολιτεία ταξίδευε στὸν οὐρανό. Ἀνέβαινε στὰ οὐράνια καὶ τὴ βλόγαγε δὲ Θεός. Δὲ χώραγε τὸ μυαλό σου πῶς μπόραγε νὰ μένη κολλημένη χάμω στὴ γῆς, ὕστερ' ἀπὸ τόσο τράβηγμα στὰ ὕψη. Καὶ δπως κοιτάγμαε ὅλο ψηλά, τὰ μάτια μας γεμίζανε οὐρανό, ἀνασαίναμε οὐρανό, φαρδαίνανε τὰ στέρνα μας καὶ κάναμε παρέα μὲ ἀγγέλοι. "Ιδια ἀγγέλοι κι ἀρχαγγέλοι κορωνίζανε* ψηλά. Θὰ μοῦ πῆς, κι ἐδῶ, τὴν Καθαρὴ Δευτέρα, βγαίνουνε κάπου ἐδῶ γύρω κι ἀμολά-

ρουνε τσερκένια. Είδες δμως ποτέ σου τούτη τὴν πολιτεία ν' ἀρμενίζῃ στὰ οὐράνια; "Οχι. Ἐκεῖ, οὐλα ἡταν λογαριασμένα μὲ νοῦ καὶ γνώση, τὸ κάθε σοκάκι δεμένο μὲ τὸν οὐρανό. Καὶ χρειαζότανε μεγάλη μαστοριὰ καὶ τέχνη γιὰ ν' ἀμολάρης τὸ τσερκένι σου.

"Ο Σταυράκης, δὲ Σταυράκης τοῦ Ἀμανατζῆ, θὰ γινότανε σπουδαῖος τσερκενάς. Μὰ χαραμίστηκε ἡ ζωή του. "Ἄς εἶναι... Ποὺ λές, θὰ γινότανε σπουδαῖος τσερκενάς. Παιδὶ ἀκόμα, ἡταν μάνα στὶς μυρωδιές. Νὰ σου ἔξηγηθῶ. Συμφωνοῦσες μ' ἔναν ἄλλον ποὺ ἀμόλαρε τσερκένι —δλα γίνονταν μὲ συμφωνία τίμια, δίχως χιανετιά*— συμφωνοῦσες μαζί του νὰ παίρνετε μυρωδιές. Δηλαδὴ ποιὸς θὰ ξούριζε τὴν ὁριὰ* τοῦ ἀλλουνοῦ. "Ο Σταυράκης ἄφηνε σπάγκο, ἐφερνε τὸ τσερκένι του πιὸ πέρα καὶ λίγο πιὸ κάτω ἀπὸ τὸ τσερκένι τ' ἀλλουνοῦ, τράβαγε τότε σπάγκο μὲ δυνατὲς χεριές, καὶ χράπ! τοῦ ξούριζε τὴν ὁριά. "Ηξερε κι ἄλλα κόλπα ὁ Σταυράκης. Καὶ τὰ τσιγαροχαρτάκια τῆς ὁριᾶς γινόντουσαν ἀσπρα πουλάκια, πεταρίζανε στὰ οὐράνια, ὥσπου τά χανες ἀπὸ τὰ μάτια σου. Τὸ κολοβὸ* τσερκένι ἀρχίναγε νὰ παίρνη τάκλες* —νά, ὅπως γράφουνε τώρα κάποιες φορὲς οἱ ἐφημερίδες γιὰ τ' ἀεροπλάνα— καὶ σὰν ἥπεφτε μὲ τὸ κεφάλι, δὲν εἶχε γλιτωμό: χτύπαγε κάπου, ἡσπαζε ὁ γιαρμᾶς* στὴ μέση, καὶ τὸ τσερκένι σωριαζότανε ἵδιο κορμὶ μὲ τσακισμένη ραχοκοκαλιά. "Ητανε μάνα ὁ Σταυράκης.

Μὰ ἔξὸν ἀπὸ τὶς μυρωδιές, ἡτανε καὶ τὰ παρσίματα. Μπλέκανε τὰ δυὸ τσερκένια, τράβαγες σπάγκο, τεζάρανε,* κι ὅποιος ἡσπαζε τὸ σπάγκο τ' ἀλλουνοῦ τοῦ 'παιρνε τὸ τσερκένι. Κι αὐτὸ μὲ τίμια συμφωνία. Φώναζες, νὰ τὰ παίρνουμε; Ναι, σου ἀποκρινότανε ὁ ἄλλος, μὰ τὶ σπάγκο ἔχεις; Γιατὶ, ἀν εἶχες σπάγκο σιτζίμι* ἢ διμισκί,* κι ὁ ἄλλος εἶχε σπάγκο τσουβαλίσιο, σίγουρα τὸν ἔκοβες. "Ἐπρεπε νά 'ναι ἰσοπλία, ποὺ λένε. Βέβαια, γινόντουσαν καὶ χιανετιὲς καμιὰ φορά. Σπάνια δμως.

Τὰ τσερκένια δὲν ἡτανε σὰν τὰ ἐδῶ, τετράγωνα ἢ μὲ πολλὲς γωνιές. Νὰ σου ἔξηγηθῶ. Φαντάσου ἔνα καλαμένιο τόξο —μισὸ τσέρκι,* δηλαδὴ— μὲ τὴν κόρδα* καὶ μὲ τὴ σαΐτα* του. Η

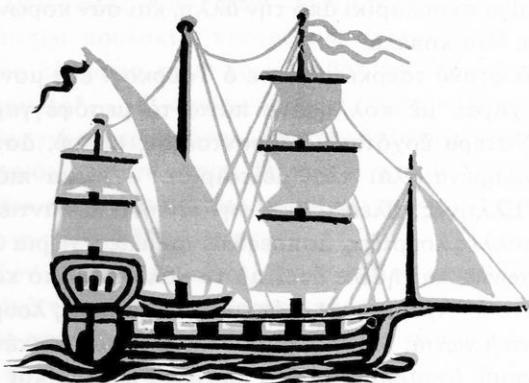
σαΐτα του —αὐτὸς είναι ὁ γιαρμάς τοῦ τσερκενιοῦ— ἥτανε μιὰ ξύλινη βέργα. Ὁ γιαρμάς, λοιπόν, περίσσευε κάτω ἀπὸ τὴν κόρδα, δυὸς φορὲς πιὸ μακρὺς παρὰ ἀπὸ τὴν κόρδα ὡσαμε τὴ μέση τοῦ τσερκιοῦ. Αὐτό, γιὰ τὴν ἴσορροπία. Ἡτανε δεμένος στὴν κορφὴ τοῦ τσερκιοῦ, τὸ ἵδιο καὶ καταμεσῆς στὴν κόρδα. Κάτω, ἡ μύτη του εἶχε μιὰ χαρακιά. Ἔνας σπάγκος ξεκίναγε ἀπὸ τὴν μιὰν ἄκρη τοῦ τσερκιοῦ, πλάι στὴν κόρδα, κατέβαινε, χωνότανε στὴ χαρακιὰ ἡ δενότανε γύρω στὴ μύτη, ἀνέβαινε ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ ξαναδενότανε στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ τσερκιοῦ. Τὸ τσερκένι, λοιπόν, ἥτανε ἔνα τόξο ποὺ τέλειωνε κάτω μυτερό, σὲ σφήνα. Αὐτὸς ἥτανε ὁ σκελετός. Τὸν ντύνανε ὕστερα μὲ χαρτί, χοντρὸ ἡ πιὸ λιανό,* ἀνάλογα μὲ τὸ μπόι τοῦ τσερκενιοῦ. Βέβαια, τὸ καλὸ τσερκένι ἥπρεπε νά 'ναι καλοζυγιασμένο, νά μὴ γέρνη οὕτε ἀπὸ τὴ μιὰ μπάντα οὕτε ἀπὸ τὴν ἄλλη. Μά, νά σου πᾶς τὴν ἀμαρτία μου, ἐμένα μ' ἄρεσε νά γέρνη λιγάκι ἀπὸ τὴ μιά. Τοῦ κρέμαγα σκουλαρίκι ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ σὰν κορώνιζε ψηλά, καμάρωνε ἴδια κοπέλα.

Τὸ πιὸ φτηνὸ τσερκένι ἥτανε ὁ Τούρκος: ἔνα μονοκόμματο κόκκινο χαρτί, μὲ κολλημένα πάνω τὸ μεσοφέγγαρο καὶ τ' ἄστρο. Ὅστερα ἐρχότανε ὁ Φραντσέζος, μπλού, ἄσπρο, κόκκινο, κολλημένα πλάι πλάι μὲ τσιρίσι.* Ἀκόμα πιὸ ἀκριβός ἥτανε ὁ Ἐλληνας. Βλέπεις, γιὰ τὴν ἐλληνικὰ παντιέρα* χρειάζονται πολλές λουρίδες, ἄσπρες καὶ γαλάζιες, χώρια ὁ σταυρὸς στὴ μιὰ γωνιά, καὶ ἥθελε δουλειὰ τὸ κόλλημα. Στὸ κόστος τοῦ παράβγαινε ὁ Ἀμερικάνος, κόκκινες καὶ ἄσπρες λουρίδες, καὶ τ' ἄστρα στὴ γωνιά. Μὰ πιὸ ἀκριβὸ ἀπ' ὅλα τὰ τσερκένια, πανάκριβο, ὡσαμε δχταράκι, μπορεῖ καὶ δέκα μεταλλίκια —σοῦ μιλάω γιὰ τρεχούμενο μπόι, κοντὰ ἔνα μέτρο— ἥτανε τὸ μπακλαβουδωτό. Ούλο μικρὰ μικρὰ τρίγωνα καὶ μπακλαβουδάκια, χρώματα χρώματα. Ἐξὸν ἀπὸ τὸν κόπο γιὰ τὸ κόλλημα, χρειαζότανε καὶ μεγάλη τέχνη, γιὰ νά 'ναι οὐλα τὰ κομματάκια ταιριαστὰ στὸ σχέδιο καὶ στὸ χρῶμα. Πήγαινε καὶ πολὺ τσιρίσι... Ἀκριβούτσικο ἥτανε κι ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα, σκούρο μαβί, μὲ κολλημένα πάνω του, ἀπὸ χρυσόχαρτο, οὐλα τ' ἄστρα καὶ οἱ

κομῆτες τ' οὐρανοῦ. Καὶ ποῦ νὰ δῆς κάτι θεόρατα τσερκένια, πάνω ἀπὸ μπόι ἀνθρώπου. Αὐτὰ τ' ἀμολάρανε οἱ μεγάλοι, ὅχι μὲ σπάγκο, μὲ σκοινάκι. Τὰ κουμαντάρανε δυὸ δυὸ νομάτοι, γεροὶ ἄντροι, μὲ χέρια ροζιασμένα στὴ δουλειά, γιατὶ τὸ τράβηγμα τοῦ ἀέρα σου χαράκιαζε τὰ δάχτυλα. Τὰ μάτωνε. Ἀμόλαρα κι ἐγώ ἔνα τέτοιο τσερκένι μιὰ βολά.

Αὐτὰ είχα νὰ σου πῷ. "Ητανε θάμα νὰ βλέπης ὄλάκερη τὴν πολιτεία ν' ἀνεβαίνῃ στὰ οὐράνια. Νά, γιὰ νὰ καταλάβης, ξέρεις τὸ εἰκόνισμα ποὺ δὲ ἕγγελος σηκώνει τὴν ταφόπετρα, κι ὁ Χριστὸς βγαίνει ἀπὸ τὸν τάφο κι ἀναλήφτεται στὸν οὐρανό, κρατώντας μιὰ πασχαλιάτικια κόκκινη παντιέρα; Κάτι τέτοιο ἥτανε.

(Από τὸ μυθιστόρημα *Στοῦ Χατζηφράγκου*)

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

Τὸ τρελοβάπορο

Τραγούδι

Βαπόρι στολισμένο βγαίνει στὰ βουνά
κι ἀρχίζει τὶς μανοῦβρες «βίρα-μάινα»*

Τὴν ἄγκυρα φουντάρει στὶς κουκουναριὲς
φορτώνει φρέσκο ἀέρα κι ἀπ' τὶς δυὸς μεριὲς

Εἶναι ἀπὸ μαύρη πέτρα κι εἶναι ἀπ' ὄνειρο
κι ἔχει λοστρόμο* ἀθῶ ναύτη πονηρὸ

Ἄπὸ τὰ βάθη φτάνει τοὺς παλιοὺς καιροὺς
βάσανα ξεφορτώνει κι ἀναστεναγμοὺς

Ἐλα Χριστὲ καὶ Κύριε λέω κι ἀπορῶ
τέτοιο τρελὸ βαπόρι τρελοβάπορο

Χρόνους μᾶς ταξιδεύει δὲ βουλιάξαμε
χίλιους καπεταναίους τοὺς ἀλλάξαμε

Κατακλυσμοὺς ποτὲ δὲ λογαριάσαμε
μπήκαμε μὲς στὰ ὅλα καὶ περάσαμε

Κι ἔχουμε στὸ κατάρτι μας βιγλάτορα*
παντοτινὲ τὸν Ἡλιο τὸν Ἡλιάτορα!

(Ἄπὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Ὁ ἥλιος ὁ ἥλιατορας)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ

‘Ο Δημοτικὸς Κῆπος

Τὸ ἀφήγημα ποὺ ἀκολουθεῖ περιέχει ἀναμνήσεις τοῦ συγγραφέα ἀπ' τὰ παιδικά του χρόνια στὴν Πόλη. Ὁ τόπος δπου ἔπαιξε μὲ τ' ὅλλα τὰ παιδιά, τὰ διάφορα παιχνίδια τους ἀλλὰ καὶ τὰ μαλώματά τους περιγράφονται μὲ ἀγάπη καὶ νοσταλγία.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ Κῆπος τοῦ Ταξιμιοῦ ἦτανε κόσμος ὁλόκληρος. Γιὰ νὰ μπῆς, πλήρωνες εἰσιτήριο· οἱ μεγάλοι ἔνα γρόσι, τὰ παιδιὰ μισὸ γρόσι, τὰ μωρὰ τίποτα. Τὰ δρια δύμας ἀνάμεσα στὶς διάφορες ἡλικίες δὲν ἦτανε χαραγμένα πολὺ καθαρὰ καὶ γινόντανε, στὴν εἰσοδο, μεγάλες συζητήσεις μὲ τοὺς δημοτικοὺς ὑπαλλήλους γιὰ τὸ τί ἔπρεπε νὰ πληρώσῃ ὁ καθένας. Μόλις ἔμπαινες, ἀντίκριζες τοὺς φύλακες ποὺ φορούσανε στολὴ καὶ κρατούσανε μεγάλες βίτσες. Γυρνούσανε παντοῦ καὶ παραμονεύανε τὰ παιδιά. “Ἄν περ πατοῦσες στὰ φυτεμένα μέρη, ἀν ἔκοβες λουλούδια ἢ κλαδιά, σὲ κυνηγούσανε καὶ σὲ δέρνανε μὲ τὴ βίτσα. Τὸ ζήτημα ἦτανε νὰ μὴ σὲ πιάσουν, ἀν σ' ἔπιαναν κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ σὲ γλιτώσῃ. Ἀριστερὰ καθὼς ἔμπαινες, ἦταν ἡ μεγάλη χαβούζα* μὲ τὰ κόκκινα ψάρια. Εἶχε καὶ μικρότερες χαβούζες, ἄλλες μὲ ψάρια καὶ ἄλλες χωρίς. Εἶχε καὶ βατράχους πλήθος, φωνακλάδες καὶ ἀστείους. Δεξιὰ ἦτανε μιὰ παράγκα ποὺ πουλοῦσε τσοκολάτες, κουφέτα, παστέλι, σιμίτια,* φιστί-

κια, στραγάλια, κολοκυθόσπορους ψημένους και άλατισμένους και κορόμηλα πράσινα. Δέκα κορόμηλα μιὰ δεκάρα, ἀν παξάρευες μπορεῖ νὰ ἔπαιρνες και ἔντεκα, τὸ βράδυ ἀρρωστοῦσες λιγάκι, μὰ ἄξιζε ὁ κόπος.

Δεξιὰ κι ἀριστερὰ ἦταν οἱ ἐπίσημοι περίπατοι τοῦ Κήπου ποὺ ἔκαναν κύκλο και πήγαιναν πρὸς τὴ μεγάλη πλατεία τοῦ κέντρου. Σ' αὐτοὺς τοὺς δρόμους ἦταν ὅλο νταντάδες, γκουβερνάντες και παιδιά φρόνιμα. Ἐκεῖ συναντοῦσες και τὶς Ἰταλίδες ἀδελφές, τὴν "Ιντα και τὴν Τζίλντα, πάντα ντυμένες μὲ ὅμοια ροῦχα. "Ητανε τόσο λεπτοκαμωμένες και μυγιάγγιχτες και τόσο γλυκές! Ο Λεωνῆς χαιρότανε σὰν τὶς ἔβλεπε, μὰ δὲν ἤξερε τί νὰ πῆ μαζί τους. Στεκότανε και τὶς παρακολουθοῦσε ποὺ πηδοῦσαν σκοινί, ὕστερα συλλογιζότανε: «Τώρα τί θὰ λένε γιὰ μένα ποὺ κάθομαι ἔτσι και τὶς βλέπω;» Ντρεπότανε κι ἔφευγε. Μὰ σὲ λίγο ξαναπερνοῦσε ἀπὸ τὸ ἴδιο μέρος, μὲ ὑφος ἀδιάφορο, προφασιζότανε πῶς κάποιον γύρευε ἢ πῶς κάτι εἶχε χάσει και ξανάφευγε βιαστικὰ και πάλι ξαναπερνοῦσε. Ἐκεῖ παρουσιαζότανε καμιὰ φορὰ κι ἡ Λουίζα ἡ Γαλλίδα, ντυμένη μὲ ἄσπρα δαντελένια φουστάνια, μὲ τὶς μακριές καστανὲς μπούκλες της χυμένες στοὺς ὠμούς της. Αὐτὴ ἔκανε τὴ μεγάλη, διάβαζε μοναχή της ἢ μιλοῦσε μὲ τὶς δασκάλες. Ο Λεωνῆς τὴν πείραζε, εἶχε θάρρος μαζί της.

Ανάμεσα στοὺς δυὸ περιπάτους, καθὼς και στὰ πλάγια τοῦ Κήπου, ἦταν πυκνὴ πρασινάδα, μεγάλα δέντρα και στενὰ μονοπάτια. Ἐκεῖ βασίλευαν οἱ συμμορίες, τὰ ἀγόρια τοῦ Λυκείου μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Πάρη, τὸν Μένο και τὸν Δήμη, τὰ ἀγόρια τοῦ Ζωγραφείου, τὰ ἀγόρια τῆς Σχολῆς Γλωσσῶν και Ἐμπορίου, τὰ ἀγόρια τῶν καθολικῶν φρέρηδων* και διάφορα ἀδέσποτα ἀγόρια ποὺ δὲν ἀνήκανε σὲ κανένα σχολείο και τὰ λέγανε: ἡ μορταρία. Ἡ κάθε συμμορία διάλεγε μιὰ περιοχὴ ποὺ ἦταν ἡ ἔδρα* της και δὲν ἀφηνε κανένα ἀγόρι, ἔξω ἀπὸ τὰ μέλη της, νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖ. Τὰ σύνορα δύμως δὲν ἦταν σεβαστὰ και γινόταν συχνὰ μεγάλοι καβγάδες ἀνάμεσα στὶς συμμορίες, και καμιὰ φορὰ και πετροπόλεμος.

Τὰ κυριότερα παιχνίδια τους ἦταν τὰ βαρελάκια, τὰ σκλαβάκια, ὁ μπίκος καὶ τὸ κλέφτικο. Τὰ βαρελάκια παιζόνταν μὲ πολὺ περίπλοκους κανονισμούς, περιορισμούς καὶ διαγωνισμούς, ποὺ ἀν ἥθελε κανεῖς νὰ τὰ βάλῃ δλα αὐτὰ στὸ χαρτί, μποροῦσε νὰ γίνη δλόκληρη διατριβή. "Ολοὶ δῆμος ἔξεραν τοὺς νόμους τοῦ παιχνιδιοῦ, ἀπέξω κι ἀνακατωτά, χωρὶς νὰ τοὺς ἔχουνε διδαχτῇ ποτέ. "Ητανε παραδομένοι ἀπὸ ἀμνημονεύτους χρόνους, μαζὶ μὲ τοὺς θρύλους τοῦ Βυζαντίου, τοὺς ἄρπαξε κανεὶς μὲς στὸν ἀέρα τοῦ Κήπου τὸν ἴδιο καιρὸ ποὺ μάθαινε καὶ τὸ ἄλφα-βῆτα. Ἐπίσης τὰ σκλαβάκια ἦταν ἔνα παιχνίδι περίπλοκο, ποὺ χρειαζότανε εὐστροφία καὶ τέχνη. Σ' αὐτὸ λάβαιναν μέρος συχνὰ καὶ κορίτσια, καὶ τότε παιζότανε μὲ μεγάλη εὐγένεια καὶ ἀξιοπρέπεια. Ὁ μπίκος ἦταν ἔνα παιχνίδι σκοποβολῆς, ποὺ παιζότανε μὲ μεγάλες πλατιές πέτρες, κατὰ προτίμηση μὲ κομμάτια μάρμαρο ἀπὸ σπασμένα τραπεζάκια τοῦ καφενείου, κι εἶχε κι αὐτὸς τὴ νομοθεσία του, τὸ κλέφτικο δῆμος ἦταν ἔνα παιχνίδι ἡρωικό. Τὰ παιδιά μοιραζόντανε σὲ δυὸ μερίδες ποὺ παράσταιναν τοὺς κλέφτες καὶ τοὺς ἀστυνόμους. Ἡ κάθε μερίδα εἶχε τὸν ἀρχηγό της, καὶ τὸ μοίρασμα γινότανε μὲ τέτοιον τρόπο, ὅστε νὰ ὑπάρχῃ ἰσορροπία στὶς δυνάμεις. "Υστερα οἱ κλέφτες ἔπαιρναν δρόμο καὶ χανόντανε μὲς στὰ φυλλώματα τοῦ Κήπου, κι οἱ ἀστυνόμοι ξεκινοῦσαν νὰ τοὺς ἀνακαλύψουν. Ὁ νόμος τοῦ κλέφτικου ἦτανε πώς, ἀν οἱ ἀστυνόμοι ἔπιαναν ἔνα κλέφτη καὶ τὸν χτυποῦσαν στὴ ράχη, αὐτὸ ἐσήμαινε πώς τὸν εἴχανε συλλάβει ἢ σκοτώσει καὶ τὸν ἔβγαζαν ἀπὸ τὸ παιχνίδι. Ὁ νόμος αὐτὸς ἦτανε δίκοπο μαχαίρι, γιατὶ κι οἱ κλέφτες μποροῦσαν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο νὰ βγάλουν ἀπὸ τὸ παιχνίδι τοὺς ἀστυνομικούς. Ὁ καθένας, λοιπόν, πρόσεχε νὰ μὴ βρεθῇ μοναχός του ἀπέναντι σὲ πιὸ δυνατοὺς ἀντιπάλους καὶ τὸν πιάσουνε καὶ τὸν χτυπήσουνε στὴ ράχη. "Αν δὲν πρόφταινες νὰ τὸ σκάσης, μποροῦσες νὰ κολλήσης σὲ κανένα τοίχο ἢ νὰ πέσης καταγῆς ἀνάσκελα, φυλάγοντας τὴ ράχη σου, μὲ μπουνιές καὶ κλοτσιές, ὥσπου νὰ ἔρθουν οἱ δικοί σου νὰ σὲ σώσουν. "Ολη ἡ τέχνη ἦτανε νὰ τὰ καταφέρνης νὰ ἀπομονώνης τὸν ἀντίπαλο καὶ

νὰ τὸν βγάζης ἀπὸ τὸ παιχνίδι. Μποροῦσε ὅμως κανεὶς καὶ νὰ ταμπουρωθῇ* σὲ καμιὰ ἐγκαταλειμμένη παράγκα, σὲ κανένα ὑπόγειο ἢ σὲ ὄλλο βολικὸ μέρος καὶ νὰ ἀμυνθῇ μὲ δλα τὰ μέσα, μὲ ξύλα, μὲ πέτρες, μὲ χώματα. Τότε γινότανε πολιορκία. "Ενας ἄλλος νόμος ἦτανε πῶς δὲν εἶχες τὸ δικαίωμα νὰ ξεφύγης ἔξω ἀπὸ τὰ κάγκελα τοῦ Κήπου. "Αν τὸ ἔκανες αὐτό, ἦτανε προδοσία καὶ δλοι σὲ κατηγοροῦσαν.

Στὴν κεντρικὴ πλατεία ἦτανε δυὸ κτίρια, τὸ οἰκημα τοῦ καφενείου, ποὺ ἀντιλαλοῦσε συνεχῶς ἀπὸ ξεφωνητὰ τῶν γκαρσονιῶν, κι ἡ πέτρινη ἐξέδρα τῆς μεγάλης ὁρχήστρας, ψηλή, ἀνοιχτὴ ἀπὸ τὰ πλάγια καὶ σκεπασμένη μ' ἔναν τρούλο σὰν ἐκκλησία. Ἐκεῖ, τὶς Κυριακές, ὁδηγοῦσε τὴν ὁρχήστρα ὁ περίφημος Τούρκος μαέστρος Ἰχσάν μπέης, καὶ μαζευότανε ἀπὸ κάτω μεγάλο πλῆθος καὶ τὸν σεριάνιζε, γιατὶ ἔκανε τέτοια σκέρτσα* μὲ τὴν μπαγκέτα* του, ποὺ ἦτανε σωστὸ θέαμα. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἦταν ἄλλος κόσμος. Ἁταν τὰ τραπεζάκια τοῦ καφενείου, κάτω ἀπὸ τὰ πλατάνια καὶ τὶς καστανιές, τὸ μεγάλο ὑπαίθριο μπάρ μὲ τὶς ψάθινες πολυθρόνες καὶ τὰ τραπεζάκια του στολισμένα μὲ λουλούδια, οἱ κομψοὶ νέοι μὲ ψαθάκι, σκληρὸ κολάρο, σκοῦρο σακάκι καὶ ἀσπρὸ λινὸ παντελόνι, οἱ ώραίες κυρίες, σφιχτοδεμένες μὲς στοὺς κορσέδες, μὲ στενόμακρα φουστάνια καὶ πελώρια καπέλα φορτωμένα ψεύτικα λουλούδια καὶ πουλιά, ἦταν οἱ οἰκογένειες, ἦταν οἱ βοερὲς πολιτικὲς συζητήσεις, τέλος πάντων ὁ κόσμος τῶν μεγάλων. Τὰ τραπεζάκια ἔπιαναν μεγάλη ἔκταση κι ἔφταναν ἵσαμε τὴν ἄκρη τοῦ Κήπου, ποὺ σχημάτιζε σὰν ἔνα μπαλκόνι κι ἔβλεπε ἀπὸ κάτω του τὸ Βόσπορο κι ἀντίκρυ τὴν ὁχθη τῆς Ἀσίας καὶ τὸ Σκούταρι. Δεξιὰ ἔανοιγόταν ὁ ὁρίζοντας τῆς Προποντίδας μὲ τὰ Πριγκιπόνησα, μισοσβῆσμένα μὲς στὴν ἐλαφριὰ ὁμίχλη. Ἁταν ἔνα πανόραμα ποὺ σοῦ γέμιζε τὸ μάτι, κι οἱ ξένοι περιηγητὲς στεκόντανε καὶ τὸ θαύμαζαν μὲ τὶς ώρες. Ἐκεῖ ἔπαιζε τὸ καλοκαίρι ὑπαίθριος κινηματογράφος, καὶ κάθε βράδυ, σὰν ἦτανε νὰ ἀρχίσῃ, γινότανε ἔνα είδος ιεροτελεστία. Μαζευόντανε δλες οἱ συμμορίες πίσω ἀπὸ τὴν ὁθόνη, ἀπὸ δόπου ἔβλεπε κανεὶς περίφημα, μονάχα ποὺ τὰ ἔβλεπε δλα ἀνά-

ποδα, καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γράμματα, μὰ αὐτὸ δὲν εἶχε ἴδιαι-
τερη σημασία. Μόλις, λοιπόν, ἄρχιζε καὶ σκοτείνιαζε κι εἶχε
πιὰ συναχτῇ τὸ παιδοθέμι* καὶ ἀδημονοῦσε καὶ κλοτσοῦσε τὸ
χῶμα, ἐρχότανε ἔνας ὅμιλος ἀπὸ ὑπαλλήλους τοῦ Κήπου ποὺ
κουβαλοῦσαν, μὲ ὑφος τελετουργικό, ἔνα πελώριο λάστιχο τοῦ
ποτίσματος. Τὸ συνδέανε μὲ μιὰ βρύση, τὸ ξεδίπλωναν κι ἄρχι-
ζαν νὰ καταβρέχουν τὴν θόθονη. Καμιὰ φορὰ τὸ νερὸ δὲν ἐρχό-
τανε, οἱ ὑπάλληλοι ἔφερναν ἐργαλεῖα, γινότανε ἴστορία ὀλό-
κληρη. Τέλος, τὸ νερὸ πιτσιλοῦσε μὲ δύναμη τὸ πανί, κι οἱ
συμμορίες, ἔξαλλες, χειροκροτοῦσαν, πετοῦσαν τὰ καπέλα τους
στὸν ἀέρα καὶ φώναζαν ζήτω. Κανεὶς δὲν ηθελε νὰ λείψῃ ἀπ’
αὐτὴ τὴ σκηνή.

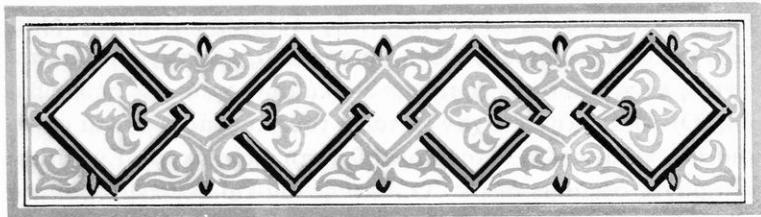
Τὴν ὥρα τῆς δύσης, τὸ Σκούταρι ἀστραφτε ὀλόκληρο σὰν νὰ
ἡτανε χτισμένο ἀπὸ μάλαμα καὶ ἀσῆμι, γιὰ τοῦτο ὅλα τὰ Ἐλλη-
νόπαιδα ἤξεραν πῶς τὸ Σκούταρι, μὲ τὸ ἀληθινό του ὄνομα,
λεγότανε Χρυσούπολη. «Ἐτσι τὸ ἔλεγαν οἱ πατέρες μας οἱ Βυ-
ζαντινοί, οἱ μεγάλοι Αὐτοκράτορες. Τὰ φραγκάκια ὅμως τῶν
φρέρηδων δὲν παραδεχόντανε πῶς τὸ Σκούταρι μποροῦσε νὰ ἔχῃ
ἄλλο ὄνομα, κι δταν ἄκουαν γιὰ τοὺς Βυζαντινοὺς κοροίδευαν:
«Ποὺ εἶναι, λοιπόν, οἱ μεγάλοι σας Αὐτοκράτορες; Γιατί δὲν
βγαίνουνε νὰ τοὺς δοῦμε κι ἐμεῖς;» Καμιὰ φορὰ ἀνακάτωναν καὶ
τὴ θρησκεία στὴ συζήτηση. «Ο Θεός, ἔλεγαν, τοὺς κατέστρεψε
γιατὶ ήταν αἱρετικοί.» Τότε δὲ Πάρης, ποὺ ἦταν πολὺ χεροδύνα-
μος καὶ δὲ φοβότανε κανέναν, ἔβγαινε μπροστὰ καὶ ἀποκρινό-
τανε μὲ θυμό: «Ἐμεῖς, βρέ, εἴμαστε αἱρετικοὶ γιὰ ἐσεῖς; Νὰ πᾶτε
νὰ διαβάσετε τὴν ἴστορία, βρωμόσκυλα!» Έκεῖ ἀπάνω ἄρχιζαν
μεγάλες μάχες, καὶ τὸ βράδυ, στὸ σπίτι, δὲ Λεωνής ἔτρωγε μιὰ
κατσάδα: «Νὰ μήν ἰδρώνης! Νὰ μήν πετᾶς πέτρες! Νὰ μήν τσα-
κώνεσαι!...» Ο Λεωνής δὲν ἔδινε ἀπάντηση, οἱ μεγάλοι δὲν κα-
ταλαβαίνουν.

Μονάχα μιὰ φορὰ στενοχωρέθηκε πολὺ καὶ τρόμαξε, τὴ μέρα
ποὺ οἱ Φράγκοι δήλωσαν δτι ἡ ἔξέδρα τῆς ὁρχήστρας ήταν τὸ
φρούριο τους καὶ ταμπουρώθηκαν ἐκεῖ, κι ὀλες οἱ ἐλληνορθόδο-
ξες συμμορίες ἐνώθηκαν καὶ τοὺς περικύκλωσαν γιὰ νὰ πληρώ-

σουν ἐπιτέλους τὴν προδοσία τῆς Τέταρτης Σταυροφορίας.
Ἐγινε μιὰ πολιορκία φοβερή, μὲ σαγίδια, μὲ κοτρόνια, μὲ τεχνητὴ λάσπη ποὺ τὴν ἔφτιαναν εἰδικὰ συνεργεῖα μὲς σὲ κουβάδες. Οἱ πολιορκητὲς εἶχαν ἐπιτάξει τοὺς κουβάδες καὶ τὰ φτυάρια τῶν πιὸ μικρῶν, πετοῦσαν τὴν λάσπη ἀπὸ μακριά. Γινόντανε καὶ μάχες σῶμα μὲ σῶμα. Ὁ Λεωνῆς, ἀν καὶ δὲν περνοῦσε γιὰ πολὺ δυνατός, ἥθελε νὰ βρίσκεται στὴν πρώτη γραμμή. Οἱ Φράγκοι δῦμος, σὲ μιὰ ἔξοδο ποὺ ἔκαμαν, τὸν ἐπιασαν αἰχμάλωτο, τὸν ἔσυραν στὴν ἔξέδρα, ἄνοιξαν μιὰ καταπαχτὴ* καὶ τὸν ἔριξαν σ' ἑνα ὑπόγειο. Αὐτὸς ἥτανε δ, τι πιὸ τρομαχτικὸ εἶχε πάθει ὁ Λεωνῆς στὴ ζωὴ του, γιατὶ τὸ ὑπόγειο ἥτανε μαῦρο σὰν τὴν κόλαση, καὶ τοῦ φάνηκε πῶς περπατοῦσαν ἐκεῖ μέσα διάφορα ζωτανὰ πράγματα, καὶ δὲν εἶχε καὶ ἀέρα καὶ κόντεψε νὰ σκάσῃ. Ὁ φύλακας τὸν ἐλευθέρωσε κάποτε, δηλαδὴ τὸν πέταξε ἔξω μὲ δυὸ γερὲς βιτσιές στὴ ράχη.

(΄Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Λεωνῆς*)

TATIANA STAYROU

Παιδικὰ χρόνια

‘Αναμνήσεις ἀπ’ τὴν εὐτυχισμένη παιδικὴ ζωὴ περιέχει τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ. Ἡ συγγραφεὺς περιγράφει τὴν χαρούμενη ἀτμόσφαιρα ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸ σπίτι τους στὴν Πόλη, δταν αὐτὴ καὶ τ’ ἀδέρφια τῆς ήταν ἄκομη μικρά καὶ πήγαιναν στὸ Δημοτικὸ σχολεῖο.

Ο ΠΡΩΙ φεύγαμε ὅλοι μικροὶ μεγάλοι γιὰ τὸ σκολειό μας. Τὸ σπίτι ἄδειαζε. Ἀπόμενε ἀνάστατο μὲ βιβλία πεταμένα ἐδῶ κι ἔκει, πετσέτες ριχμένες, κρεβάτια ξέστρωτα. Τὸ μεσημέρι, σὰν γυρίζαμε πάλι, τὰ βρίσκαμε ὅλα ἐν τάξει. Τὰ πράματα συγχρισμένα δημορφα, τὸ τραπέζι στρωμένο κι ἡ μάνα μας νὰ μᾶς περιμένῃ καλοχτενισμένη καὶ γελαστή. Ἡ μαρμαρένια αὐλή μας ἔλαμπε πεντακάθαρη. Ἐλεγες πώς, ἀντὶς μάρμαρο, τὴν εἶχανε στρωμένη μὲ κάτασπρο χαρτί. Ποτές μου δὲν εἶδα ἀκόμη σανίδια πατωσιᾶς* πιὸ καθαρὰ καὶ μάρμαρα πιὸ ἄσπρα ἀπ’ τοῦ σπιτιοῦ μας.

Τὸ βράδυ μετὰ τὸ φαγί, πρὶν ἀκόμα ξεστρώσουμε τὸ τραπέζι, ὁ μεγάλος ἀδελφός μου ἔβγαζε ἀπὸ τὴ σάκα του μιὰν ἐφημερίδα ἥ ἔνα περιοδικὸ καὶ διάβαζε φωναχτά. Τὸ περιοδικὸ αὐτὸ καὶ ἡ ἐφημερίδα ἦτανε πάντα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Γιὰ τοῦτο θαρρῶ ἀκούαμε ὅλοι μὲ τόση εὐλάβεια. “Ενα χαρτάκι ποὺ ἐρχότανε ἀπὸ

τὴ μακρινὴ πατρίδα, μέσα στὴν καρδιὰ τῆς Τουρκιᾶς, φαινότανε μεγάλο πράμα τότες. Περνοῦσε κρυφὰ ἀπὸ χέρι σὲ χέρι καὶ διαβάζονταν σὰν Εὐαγγέλιο.

"Οταν τέλειωνε ἡ ἀνάγνωση, τότε σηκώναμε καὶ τὸ τραπέζι. Ὁ καθεῖς μας ἔπιανε κι ἀπὸ κάτι. Ἐγὼ δίπλωνα τὶς πετσέτες κι ἔνας ἀδερφός μου ἔβαζε τὸ ἀλατερὸ στὴ θέση του. Γιὰ τοὺς ἄλλους δὲ θυμᾶμα.

"Υστερα κι ἀπ' αὐτὸ ἀρχίνιζε πιὰ ἡ μελέτη. "Ανοιγαν οἱ τσάντες γυρωτρόγυρα καὶ βγαίνανε βιβλία καὶ τετράδια στὴ μέση.

"Αλλος εἶχε γράψιμο. "Αλλος διάβαζε μουρμουριστὰ τὸ μάθημά του ὅσο νὰ τὸ μάθῃ ἀπ' ἔξω. Ὁ πιὸ ἐκεῖ ζωγράφιζε τὸ χάρτη του καὶ τὸν μπογιάτιζε μὲ κίτρινα καὶ κόκκινα μολύβια. Ἡ μάνα μας ἔπαιρνε μιὰ φουρκέτα ἀπ' τὰ μαλλιά της κι ἔδειχνε στὸν μικρό μας ἔνα ἔνα τὰ ψηφία. Τότε μάθαινε κι αὐτὸς τὴν ἀλφαβήτα.

"Ανυπόμονα περίμενα κι ἐγὼ τὴ σειρά μου. "Επειτα βιαζόμουνα καὶ γι' ἄλλη αἰτία. "Ηξερα πώς μόλις τοῦτος τέλειωνε, θ' ἀποκοιμιούντανε στὸ γόνατο τῆς μαμάς. Τότες ἐγὼ τί θά 'καμνα ποὺ δὲν μ' ἀπόμενε ἄλλο; Τὸ ἔνα τὸ 'χε πιασμένο χρονικῆς* ἔνα μου ἀδέρφι, δ Βάσος, ποὺ ἔκαμνε μελέτη στὸ σκολειό του. Αὐτός, μάτια μου, κούρνιαζε ἀμέσως μὲ τὴ βούκα στὸ στόμα καὶ σοῦ καπάρωνε* τὸ μισὸ σοφά. Σκέπαζε μάλιστα καὶ τὸ μοῦτρο του μ' ἐφημερίδα, γιατὶ τὸν μπόδιζε, τὸν κύριο, ή λάμπα. Ἐγὼ ή κακομοίρα τότες, κουρασμένη, νυσταγμένη, ποὺ θά 'γερνα νὰ κοιμηθῶ ὅσο ποὺ νά 'ρθη ἡ ὥρα νὰ πάμε στὰ κρεβάτια μας;

Εἶναι στὸν κόσμο πράγμα πιὸ γλυκὸ ἀπ' τὸν ὑπνο ποὺ θὰ κοιμηθῆς στῆς μάνας σου τὸ γόνατο; Καὶ ὅμως γνώρισα ἀνθρώπους ποὺ εἴχανε μάνα μὰ δὲν πλαγιάστανε ποτὲ στὸ γόνατό της. Πῶς τοὺς λυποῦμαι! "Ελειψε μιὰν ἀπερίγραπτη ἀπόλαυση, μιὰ γλύκα ποὺ δὲ λέγεται, ἀπὸ τὴ ζωή τους.

Φαίνεται πώς ἡ μελέτη τέλειωνε ἀργά, γιατὶ ἀκούα κάποτε τὴ μαμὰ ποὺ ἔλεγε: «Παιδιά, σηκωθῆτε, ή λάμπα κατεβαίνει... τὸ φιτίλι καίεται...»

"Ηξερα τόσο καλὰ τὴ σκάλα, ποὺ τὴν ἀνέβαινα καὶ μὲ κλειστὰ

τὰ μάτια. Τραβοῦσα στὴν κάμαρή μου, ξεντυνόμουνα χωρὶς διόλου νὰ τ' ἀνοίξω. "Αχ, γιατί νὰ μὴν εἶναι ἔτσι δυνατὸς ὁ ὑπνος τώρα!

Τὸ μικρό μου ἀδέρφι ὅμως, ὁ Πάνος μας, ἐκλαιε σὰν τὸ ξυπνοῦσαν, ἐκλαιε καὶ δὲν ἥθελε μὲ κανένα τρόπο νὰ περπατήσῃ.

— Τί θέλεις, παιδάκι μου, καὶ κλαῖς; ρωτοῦσε ἡ μάνα μας καὶ τὸ τύλιγε μέσα στὸ μεγάλο μαῦρο σάλι της, μὴν τύχη καὶ κρυώσει. Κάποτε σώπαινε κι ἔπαιρνε ν' ἀνεβαίνη τὴ σκάλα, μὰ κάποτε, τὸ συχνότερο, τὸν φόρτωνε ὁ μεγάλος ἀδερφός μου στὴν πλάτη καὶ τὸν πήγαινε ἵσα στὸ κρεβάτι του.

Τότες εἶχε ἄλλες δουλειές ἐκείνη. Ἐπρεπε νὰ μᾶς σκεπάσῃ ὅλους, νὰ κλείσῃ τὶς πόρτες, νὰ σβήσῃ τὸ φῶς. Τὰ μεγάλα ἀγόρια ξεντύνονταν βιαστικὰ καὶ πέφτανε, ἐμεῖς οἱ μικροὶ ὅμως δὲν τὸ κάναμε πρὶν ἔρτη ἡ Ἰδια. Στεκόμασταν ὀρθοί, ξυλιασμένοι μέσα στὸ κρύο κι ἀκούαμε νὰ χτυποῦν τὰ δόντια μας.

"Ἐτρεχε βιαστικὴ κι ἔβαζε τὸν Πάνο μὲ τὸ ζόρι νὰ πλαγιάσῃ. Ἔγὼ ὅμως ἔξακολουθοῦσα νὰ τουρτουρίζω καὶ νὰ τὴ φυλάγω. Δὲν μποροῦσε νὰ μὲ βάλῃ διὰ τῆς βίας, γιατὶ πιὰ ἥμουνα μεγάλη, ἔτσι θάρρευα. "Οταν ἡ περιοδεία ἀπὸ κάμαρη σὲ κάμαρη τελείωνε, τότες ἐρχότανε καὶ στὴ δική μας. Κοιμόμουνα μαζί της.

Θυμοῦμαι ἀκόμα τὸ λάμπος* τῆς σελήνης καὶ τὴν ἀσπράδα τοῦ χιονιοῦ ποὺ φώτιζε τὴν κάμαρη μ' ἔνα ψυχρὸ φῶς. Ξεχωρίζανε ἔνα τ' ἀντικείμενα σὰ νά 'ταν μέρα. Τὰ χρυσὰ πόμολα τοῦ κρεβατιοῦ λάμπανε, καὶ στὸν καθρέφτη διάλαζα* τὸν ἔαυτό μου μὲ τὸ πουκαμισάκι κοντὸ ὡς τὰ γόνατα, νὰ τρέμη σὰν τὸ φύλλο. Κάποτε, στὶς παγωνιές, τὰ χοντρὰ κρούσταλλα ποὺ κρέμουνταν ἀπὸ τὶς στέγες στράφτανε ὅπως οἱ ὥραιοι πολυέλαιοι τῆς ἐκκλησιᾶς.

Μόνο σὰν ἔβλεπα τὴ μάνα μου ἔτοιμη νὰ πλαγιάσῃ, ἔπαιρνα κι ἐγὼ κουράγιο ν' ἀκουμπήσω στὰ κατάκρυα σεντόνια. "Ομως πάλι τὰ βάσανά μας δὲν τελείωναν. Δὲν προλάβαινα νὰ σκεπαστῶ, καὶ νά σου μιὰ φωνάρα ἔφτανε ἀπὸ τὸ διπλανὸ δωμάτιο.
— Μαμάκα, αὐτὸς μὲ πειράζει... Αὐτὸς μὲ κοροϊδεύει... μὲ λέει... Βουρβόνο...

—”Οχι, μαμά... αυτός τραβάει τὰ σκεπάσματα και μὲ φωνάζει
‘Αράπη...»

Οἱ φωνὲς δυνάμωναν κι ἡ μάνα μας ξανασηκώνουνταν. Πήγαινε, ταχτοποιοῦσε τὰ σκεπάσματα, διόρθωνε τὰ πειραγμένα φιλότιμα και ξαναγύριζε.

Πολλές φορὲς δύμως ἀναγκάζουνταν νὰ σηκωθῆ και πάλι, γιατὶ τοῦτοι οἱ δύδ ξαναμάλωναν.

Τὸ πρωὶ ἔνιωθα μέσα στὸν ὑπνο μου, σὰ νά ’βλεπα ὅνειρο, πολὺ θολά, πῶς ἡ μαμὰ ἔφευγε ἀπὸ κοντά μου. ”Ηθελα τόσο νὰ σηκωθῶ κι ἐγὼ μαζί της μὰ δὲν μποροῦσα μήτε ν’ ἀνοίξω τὰ μάτια μου. ”Ηξερα πῶς κάτω οἱ μεγάλοι μελετοῦσαν μιὰ φορὰ ἀκόμη τὸ μάθημά τους, γυάλιζαν τὰ παπούτσια τους κι ἔτοιμαζαν τὶς τσάντες. Μετὰ ἀπ’ αὐτὰ τρώγανε πρωινὸ και, μόλις χάραξε, παίρνανε δρόμο. ”Ητανε σαράντα λεπτὰ δρόμος γιὰ τὸ Κολέγιο τους. Κι δλα αὐτὰ γίνονταν μὲ τὴ λάμπα ἀναμμένη.

”Αχ, πῶς λαχταροῦσα κι ἐγὼ νά ’ψηνα τὶς φρυγανιές μου στὸ πυρωμένο μαγκάλι* και νά ’πινα τὸ τσάι μου μὲ τὴ λάμπα ἀναμμένη. Καὶ δύμως δὲν μποροῦσα ποτὲς νὰ τ’ ἄξιωθῶ. Κάθε πρωὶ κατέβαινα μὲ τὴ λαχτάρα πῶς θὰ τὴν ἔβρισκα νὰ καίη στὴ μέση τοῦ τραπέζιοῦ και κάθε πρωὶ ρωτοῦσα: Γιατί ἔσβησες τὴ λάμπα, μαμά; Κι ἐκείνη μοῦ ἀπαντοῦσε πάντα τὸ ἵδιο: Γιατί ξημέρωσε, παιδί μου...

Τέλος, μιὰ μέρα μοῦ ὑποσχέθηκε πῶς θὰ μὲ ξυπνήσῃ δσο θά ’ταν ἀκόμη σκοτεινὰ και ἡ λάμπα φυσικὰ θά ’καιε. Τὴν ἄκουσα μέσα στὸν ὑπνο μου νὰ λέη σκυμμένη ἀπάνω μου: Σήκω, κοριτσάκι μου, νὰ δῆς, ἡ λάμπα καίει...

Τὰ βλέφαρά μου σηκώθηκαν και ξανάπεσαν. ”Οταν ὑστερα ἀπὸ ὥρα κατέβηκα, τὸ δωμάτιο μύριζε τσάι και φρυγανιά. Ἡ λάμπα στὸ τραπέζι φώτιζε, μὰ ἔξω στὸ δρόμο εἶχε πιὰ φέξει.

(Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Tὸ καλοκαίρι πέρασε*)

ΜΑΡΙΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ

Λωξάντρα

Μιὰ καλόκαρδη καὶ ζωηρὴ Κωνσταντινοπολίτισσα, ἡ Λωξάντρα, περιγράφεται στὸ παρακάτω ἀφήγημα. Ἡ Λωξάντρα, ποὺ ἀγαποῦσε τὶς γάτες, ἔχασε τὴ γάτα της κάτω ἀπὸ περιέργες συνθῆκες.

ΛΙΑ ἀπ' τὶς μεγάλες στιγμὲς εὐδαιμονίας τῆς Λωξάντρας ἦταν καὶ ἡ στιγμὴ ποὺ ξένοιαζε ἀπ' ὅλες τὶς δουλειές, ἐπινε τὸν ἀπογευματινό της καφεδάκο καὶ στρώνουνταν στὴν κόχη* τοῦ μιντεριοῦ,* μέσα στὸ χαμηλό της ὄνταδάκι,* μὲ τὸ ἐργόχειρό της στὸ χέρι.

"Οταν, ὕστερα ἀπὸ δύο βδομάδες, ἔφυγε ἀπ' τὰ Ταταύλα, μόλις πάτησε τὸ πόδι της στὸ Μακροχώρι, ἀμέσως στὴ μύτη τῆς ἤρθε ἡ μυρωδιὰ τοῦ σπιτιοῦ της, ἡ μυρωδιὰ τοῦ κήπου της καὶ ἡ μυρωδιὰ ἀπὸ τὸν κήπο τοῦ Ρεσάτ-πασα ποὺ ἦταν δίπλα στὸν δικό της. Οἱ ἀπριλιάτικες βροχές εἶχανε σταματήσει, καὶ τὰ κυπαρίσσια ἀπὸ τὸν κήπο τοῦ Ρεσάτ-πασα ἦτανε καταπράσινα. Ὁ πλάτανός της εἶχε τινάξει τὰ νέα φυλλαράκια του καὶ πάνω ἀπὸ τὸ ντουβάρι φαίνονταν οἱ καινούριοι κλῶνοι ἀπὸ τὸ αἰγόκλημά της. Ἡ μικρὴ πόρτα τοῦ κήπου της ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ στὸ κατώφλι κάθουνταν ἡ γάτα της ἡ Καλυψώ —ἄσπρο πομπόνι

πούντρας, τιφτίκι* ἀνατολίτικο, Σεχεραζάντ από τις χίλιες και μία νύχτες τῶν παραμυθιῶν. Ὁραία τῶν ὥραίων ἀνάμεσα στὶς γάτες τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ μόλις τὴν εἶδε τὴν Λωξάντρα ἀπὸ μακριά, τὴν γνώρισε! "Αχ! Αὐτὸ δὲν εἶναι ή χαρά; Καὶ οἱ σκύλοι τῆς γειτονιᾶς τὴν γνώρισαν. Καὶ δὲ Ταρνανάς, σὰν ἄκουσε τὰ βήματά της, πετάχτηκε ἀπ' τὴν κουζίνα, βαστώντας στὸ χέρι του τὴν τρυπητὴ κουτάλα. Καὶ τὰ παιδιά, καὶ η Σουλτάνα, ώς καὶ ἔνας τζίτζικας παράκαιρα ἄρχισε πάνω ἀπ' τὸ πεῦκο της νὰ τερετίζῃ.* Τὰ χελιδόνια κοντὰ στὸ λούκι* τοῦ σπιτιοῦ χτίζανε πάλι τὴ φωλιά τους. «Δόξα σοι δὲ Θεός!»

Σὰν κάθισε τ' ἀπόγευμα στὴν κόχη τοῦ μιντεριοῦ της, πήρε μπροστά της τὸν κουρελόμπογο νὰ ψάξῃ νά 'βρη κανένα κομμάτι ἀπαλὴ βατίστα γιὰ νὰ κεντήσῃ σαλιαρίστρες τοῦ μωροῦ. Ὁ κουρελόμπογος ἦταν ἄνω κάτω. Ξένο χέρι θὰ μπῆκε μέσα κεῖ ὅσον καιρὸ ἔλειψε στὰ Ταταῦλα.

— «Κακὸν-καιρὸ-νά-μήν ἔχουνε» μουρμουρίζει η Λωξάντρα ταξιθετώντας* τὰ κουρέλια της.

Βαστᾶ στὸ χέρι της ἔνα θαλασσὶ κουρέλι καὶ στέκεται. Αὐτὸ πῶς βρέθηκε ἐδῶ; "Απὸ ποὺ εἶναι; "Α, εἶναι ἔνα κουρέλι ἀπὸ τὸ τσιτάκι ποὺ εἶχε ράψει η μάνα της... διές, διές... Πόσων χρονῶν πράμα!

Κάθεται συγκινημένη μὲ τὸ κουρέλι στὸ χέρι. Διές ἔκει! Τὸ φουστάνι φορέθηκε, ξεθώριασε, πάλιωσε, καὶ κείνη ποὺ τὸ φόρεσε εἶναι πεθαμένη. Καὶ δμως τὸ κουρέλι ἀπόμεινε ὀλοζώντανο. Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος! Νά καὶ ἔνα κομμάτι στόφα* ἀπ' τὶς παλιές κουρτίνες τους, νά καὶ ἔνα κομμάτι μπαμπακοφανέλα ἀπὸ τὴν ρόμπα ποὺ εἶχε ράψει ὅταν γέννησε τὸν Ἀλεκάκη της. "Αχ! νά καὶ ἔνα κομμάτι ἀπ' τὴν νυφική της ρόμπα!

Ολάκερο τὸ παρελθὸν ζωντάνεψε μπροστά της. Ολάκερο τὸ παρελθὸν δεμένο σ' ἔναν μπόγο. Καὶ κείνη τὴν στιγμὴ κάποιος χτυπᾶ τὸ τζάμι. Ἀμάν! Κάνει ἔτσι η Λωξάντρα, τί νὰ δῆ! Κολλημένη πάνω στὸ τζάμι, η μαύρη μούρη τοῦ ἀρχιευνούχου ποὺ εἶχε δὲ Ρεσάτ-πασας.

«"Ανοιξε τὸ τζάμι" τῆς γνέφει.

Πῶς ν' ἀνοίξῃ τὸ τζάμι ἡ Λωξάντρα, ποὺ τρέμανε τὰ τέσσερά της! Οὔτε νὰ σαλέψῃ μπορεῖ, οὔτε νὰ μιλήσῃ. Στέγνωσε τὸ σάλιο μέσα στὸ στόμα της. Καὶ δὲ ἀράπης ἐπιμένει.

—”Ανοίξε, τῆς φωνάζει, τὴ γάτα σας ζητάει ὁ πασάς, γιατὶ πολὺ τὴν ἄρεσε.

Τὸν κοιτάζει ἡ Λωξάντρα μὲ μάτια ἀνέκφραστα καὶ τὸ στόμα ἀνοιχτό.

—”Ο πασάς παρακαλεῖ νὰ τοῦ δώσετε τὴ γάτα σας, ξαναλέει ὁ λαλάς,* λὲς καὶ τῆς κάνει τὴν τιμὴ νὰ ζητήσῃ σὲ γάμο τὴν κόρη της.

”Αξαφνα ἡ Λωξάντρα ἔγινε κατακόκκινη. Μιὰ φλέβα πέταξε στὸ μηλίγγι της. Στράψαν τὰ μάτια της, καὶ ἡ φωνή της βράχνιασε.

— Ποιὰ γάτα, μωρέ; Τὴν Καλυψώ; Σὰν τρελάθηκες, δὲν πᾶς σ' ἔναν παπὰ νὰ διαβαστῆς;

Ξέχασε πῶς φοβᾶται τὸν ἀράπη, ξέχασε πῶς φοβᾶται τὸν πασά.

Σὰν τὴν εἶδε ν' ἀγριεύη, βγάζει ὁ ἀράπης ἕνα δαχτυλίδι σμαραγδένιο ἀπ' τὸ μικρό του δάκτυλο καὶ τῆς τὸ δείχνει: Αὐτὸ σᾶς τὸ στέλνει ὁ πασάς.

— Τὴν τύφλα σου! λέει ἡ Λωξάντρα. ”Αντε, γκίτ! Δηλαδή, φύγε.

‘Ο ἀράπης στέκεται, τὴν κοιτάζει.

— Φύε, μωρέ! φωνάζει ἡ Λωξάντρα, χτυπώντας τὸ χέρι της πάνω στὴ μαξιλάρα τοῦ μιντεριοῦ.

‘Ο ἀράπης στέκεται.

— Κύριε ἐλέησον! σταυροκοπιέται ἡ Λωξάντρα. Πίσω μου σ' ἔχω σατανά.

Τραβᾶ δὲ ἀράπης ἀπ' τὸ ζωνάρι του πουγκί.

—”Ω! κακὸ-χρόνο-νά’χης, ἀδικιωρισμένε!

Τότε ἡταν ποὺ τὴν πῆραν τὰ δαιμόνια. Ταρνανά! Ταρνανά! Σηκώνεται πάνω καὶ ψάχνει τὶς παντούφλες της. Ποῦ εἰναι, καλέ, οἱ παντούφλες της. Πάντα ὅταν ἐτοιμάζουνταν νὰ κάνη φονικό, ἔχανε τὶς παντούφλες της...

— Τὸν μπαλτά, νὰ τὸν σκοτώσω, φωνάζει ἡ Λωξάντρα, καὶ

ώσπου νά 'ρθη ό Ταρνανάς, γυρίζει τὴν πλάτη του καὶ φεύγει ὁ ἀράπης.

Ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἡ Λωξάντρα καὶ ὁ Δημητρὸς δὲν κλείσανε μάτι.

— Τί ἡταν αὐτὰ ποὺ ἔκανες, Λωξάντρα μου; Μᾶς ἔκαψες, κυρά μου.

— Τί ἦθελες νὰ κάνω, Δημητρό; Νὰ δώσω τὸ χαϊβάνι* μας;

Πέρασε μιὰ βδομάδα ἀγωνίας, ὅμως τίποτε δὲ συνέβηκε. Μόνο ποὺ ὕστερα ἀπὸ δέκα μέρες χάθηκε ἡ Καλυψώ. Ἀφαντο ἔγινε τὸ ζῶο. Λὲς καὶ ἄνοιξε ἡ γῆς καὶ τὸ κατάπιε. Γύριζε ἡ Λωξάντρα μέσα στὸν κῆπο καὶ φώναζε. Περπατοῦσε ἀκονίζοντας τὸ μαχαίρι τῆς κουζίνας γιὰ νὰ τ' ἀκούσῃ ἡ Καλυψώ καὶ νὰ τρέξῃ. «Νά! ψι-ψι-ψί!»

‘Ο Ταρνανάς ἀπὸ πίσω της περιφερότανε στὸν κῆπο, χτυπώντας μὲ τὸν μπαλτὰ τὴ σανίδα τοῦ κιμᾶ. «Ψι-ψι-ψί! Νά! ψι-ψι-ψί!»

“Ολες οἱ γάτες τοῦ μαχαλᾶ πιστέψαν πῶς θὰ φᾶνε κρέας καὶ μαζεύτηκαν κοπάδι μέσα στὸν κῆπο, μὲ τὶς οὐρὲς κατάρτια. Φωνὴ στὴ γῆ, φωνὴ στὸν οὐρανό.

— Ψίστ! Ἀδικιωρισμένα, θὰ μὲ πετάξουν κάτω! Ἀμάν, ψίστ!

Πάει ἡ Καλυψώ. Δὲ βρέθηκε. “Υστερα ἀπὸ ἔνα μήνα, ἡ κονα-*’Αννίκα τοὺς εἶπε πῶς δὲν πρέπει νὰ κλαῖνε πιὰ γιὰ τὴν Καλυψώ, γιατὶ ζῆ καὶ βασιλεύει μέσα στὸ χαρέμι τοῦ πασᾶ. Σὰν πήγε, λέει, ἡ κονα-’Αννίκα νὰ παραδώσῃ στὴ μικρὴ χανούμισσα τὶς νταντέλες ποὺ τῆς εἰχε παραγγείλει, εἰδε τὴν Καλυψώ ξαπλωμένη μέσα σὲ χρυσὸ δόντα. Καὶ τώρα, λέει, τὴ φωνάζουνε «Ντουνιὰ Γκιουζελί», ποὺ θὰ πῇ «Πανωραία».

— Νὰ κουλαθῇ τὸ χέρι αὐτουνοῦ ποὺ τὴν πῆρε ἀπὸ δῶ! φώναξε ἡ Λωξάντρα, καὶ ὕστερα ἀπ’ αὐτὸ βρήκε ἔνα μικρὸ κεραμιδόγατο, λιβρό,* μὲ μιὰ μούρη σὰ γαλότσα καὶ μιὰν οὐρὰ σὰ σπάγκο, καὶ ἔκανε δρκο πῶς δὲ θὰ ξαναβάλῃ ὥραιά γάτα πιὰ μέσα στὸ σπίτι της, ἀπὸ τὲ φόβο τοῦ πασᾶ.

Καὶ μὲ τὸν καιρὸ ξανάρχισε νὰ φοβᾶται τοὺς ἀραπάδες. “Οταν περνοῦσε μπροστὰ ἀπ’ τὴν πόρτα τους τὸ κλειστὸ ἀμάξι

τῆς μεγάλης χανούμισσας, μὲ τὸν εὐνοῦχο καθισμένο δίπλα στὸν ἄμαξά, ή Λωξάντρα χαμήλωνε τὸ στόρι* γιὰ νὰ μὴν τὸν δῆ. "Εκλεινε τὰ μάτια της, ἔκαμνε καὶ τὸ σταυρό της.

«'Ο Ιησοῦς Χριστὸς νικᾶ κι ὅλα τὰ κακὰ σκορπᾶ. Μπαλουκλιώτισσα, βάλε τὸ χέρι σου καὶ σῶσε τὴν Πόλη σου ἀπὸ τὰ ἀγαρηνὰ σκυλιὰ ποὺ τά βαλαν μὲ τὶς γάτες μου!»

(Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Λωξάντρα*)

ΔΙΔΩ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Ἡρθαν οἱ Ἔλληνες

Στὸ παρακάτω ἀφήγημα βλέπουμε τὴν βαθιὰ πατριωτικὴν συγκίνησην ποὺ κυρίεψε τοὺς Ἐλληνες κατοίκους τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, δταν μετὰ τὸν Πρότο Παγκόσμιο Πόλεμο, τὸ 1919, ἐλληνικά στρατεύματα ἀποβιβάστηκαν στὶς μικρασιατικὲς ἀκτὲς καὶ ἀρχισαν ν' ἀπελευθερώνουν τὴν χώρα.

ΤΟΥΣ Τούρκους δὲν τοὺς φοβόμαστε πιὰ ἐμεῖς· αὐτοὶ μᾶς τρέμανε. Εἶχαμε μεταλλάξει θέση, ἀντὶ ν' ἀλλάξουμε κεφάλι. Στὴν παλιὰ "Ἐφεσο, στ' ἀρχαῖα, οἱ Γερμανοὶ εἴχανε μπαρούτα ποθῆκες. Ἐκεῖ βρήκαμε πολεμικὸν ὄντικό δσο θέλαμε. Οἱ Τούρκοι τζανταριμάδες,* ποὺ ἔπρεπε νὰ τὸ παραδώσουνε στοὺς συμμάχους, δπως ὅριζε ή ἀνακωχὴ τοῦ Μούδρου, τὸ παρατήσανε καὶ ξαφανιστήκανε. Εἶχανε κάψει τόσες χριστιανικὲς οἰκογένειες, ποὺ τρέμανε.

Χρόνια καὶ χρόνια ξαρμάτωτος δραγιάς,* ὑπόμενε κάθε ταπείνωση καὶ συφορά, καὶ τώρα ποὺ πέσανε στὰ χέρια του δπλα, θὰ τ' ἄφηνε; Δύσκολο, πολὺ δύσκολο νὰ σβήσης τὰ μίση καὶ τὴν ἀγριύλα τοῦ πολέμου μεμιᾶς. Τὸ αἷμα κι δ τρόμος φέρνει τρόμο. Τὰ γυρίσματα, σὰν ἔρθουν ξαφνικά, φέρνουνε κανούριες συφορές.

Οἱ καμένοι Κιρκιντζῶτες παίρνανε νύχτα τὰ μονοπάτια γιὰ τὴν παλιὰ "Ἐφεσο καὶ δὲ βρῆκαν ἡσυχία παρὰ σὰν κουβαλήσανε στὸ χωριὸ δλο τὸ μπαρούτι καὶ τὰ δπλα. Τότε ἀρχίσανε νὰ νιώθουνε λεύτεροι· τὰ κυρτωμένα κορμιά τους στυλωθήκανε.

Καὶ τὰ πιὸ σεμνὰ παλικάρια βάλανε φυσεκλίκια* στὸ ζουνάρι καὶ στὸ στῆθος καὶ περπατούσανε μὲ νταηλίκι· κουνούσανε καμαρωτὰ τὸ κορμί, σὰ νὰ λέγανε στοὺς Τούρκους: "Αν σᾶς βαστάη, κοπιάστε τώρα!

"Ο Κοσμάς Σαράπογλου δπλίστηκε πρῶτος. Πήρε τὸ τουφέκι του καὶ τράβηξε ἵσια στὸ νεκροταφεῖο. Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι τὸν ἀκόλουθούσαμε βουβά. Τρομάξαμε μὴν ἔχη τάμα νὰ σκοτωθῇ. Μ' αὐτὸς ἄρχισε τὸ ντουφεκίδι. "Υστερα ἔσυρε φωνὴ σπαραχτική!
— Σηκωθῆτε, παλικάρια! "Ηρθε ἡ λευτεριά!

"Η γριὰ Χρυσάνθη, ή Σωκιανή, τὸ ἵδιο βράδυ ἔλεγε πῶς εἶδε μὲ τὰ μάτια της τὶς σκιές τῶν νεκρῶν κι ἀκουσεῖ τὸ κλάμα καὶ τὸ παράπονό τους.

— Γιαδέτσι! ἔκανε κι ἔδειχνε τὶς σκιές τοῦ φεγγαριοῦ.

"Οσοι θέλανε νὰ τήνε πιστέψουνε λέγανε πῶς τοὺς εἴδανε ποὺ παραφυλάγανε, λέει, μήπως κι ἀποξεχαστοῦμε μὲ τὴν καλοπέραση καὶ δὲν πάρουμε ἐκδίκηση!

Οἱ Τούρκοι ἀπ' τὰ γειτονικά μας χωριά, μόλις μάθανε πῶς δπλιστήκαμε, παρατήσανε σπίτια καὶ χωράφια καὶ τραβήξανε γιὰ τὰ Σώκια καὶ τὸ Κουσάντασι. Ό φόβος ἄλλαξε τώρα κονάκι.*

Μόλις μαθεύτηκε πῶς στὴ Σμύρνη ξεμπάρκαρε δὲ Ελληνικὸς Στρατός, καὶ τὰ πέντε γειτονικὰ τουρκοχώρια γίνηκαν στάχτη! Νέα στάχτη, νέες συφορὲς ποὺ θὰ φέρουνε κι ἄλλες κι ἄλλες! Μὰ ποιὸς μποροῦσε νὰ κάνῃ τέτοιον ἀπλὸ λογαριασμὸ μέστα στὸ μεθύσι τῆς νίκης...

Πρῶτοι ξεμπαρκάρανε στὸ 'Αγιασουλοὺκ οἱ Ταλιάνοι. Ό κόσμος σκιάχτηκε μὴν ἥτανε συμφωνημένο ἀπ' τοὺς Μεγάλους νὰ πέσουμε σὲ νέο ἀφεντικό. Δὲ μείνανε δμως πολύ· τράβηξαν γιὰ τὰ Σώκια καὶ τὸ Κουσάντασι.

Τὴ μέρα ποὺ ἔφτασε δὲ Ελληνικὸς Στρατὸς στὸ χωριό μας, δὲ κόσμος ἔχασε τὸ νοῦ του. 'Απὸ νωρὶς πήρανε νὰ χτυποῦν οἱ καμπάνες, μὰ δὲν ἥτανε δὲ συνηθισμένος χτύπος· ἥτανε κατιτὶς τὸ πρωτάκουστο.

"Η εἰδηση φτερούγισε ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι, ἀπὸ χωράφι σὲ

χωράφι: «Ἐφτασε ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός!» Οἱ ἄνθρωποι παρατούσανε τὶς δουλειές, στεκόντανε λίγο, τὸ λέγανε μέσα τους συλλαβιστὰ νὰ τὸ χωρέσῃ ὁ νοῦς. Κι ὅστερα τὸ φωνάζανε καὶ δυνατὰ καὶ τρέχανε νὰ τὸ ποῦνε καὶ σ' ἄλλους. Κάνανε τὸ σταυρό τους, ἀγκαλιαζόντανε καὶ κλαίγανε.

— Χριστὸς Ἀνέστη!

Τί 'ναι αὐτὴ ἡ χαρὰ ποὺ ξεπερνᾶ δλες τὶς ἄλλες, γάμους, γέννες, πλοῦτο, δόξα! Μεμιᾶς ἀνθίσανε δλες μαζὶ οἱ καρδιές. Ὁ κόσμος ἔβαλε τὰ γιορτινά του, πήρε βάγια στὸ χέρι, ἀνθόνερο καὶ ρύζι νὰ ράνη τὸ στρατό. "Εστρωσε μὲ κιλίμια* τὰ καλντερίμια* τῆς σκλαβιᾶς. Τὸ χωριὸ γέμισε σημαῖες μεγάλες καὶ μικρὲς ποὺ τὶς ράψανε οἱ γυναῖκες τοὺς τελευταίους μῆνες.

Σὰν ἀκούστηκαν οἱ πρῶτες σάλπιγγες, γέροι, νιοί, γυναῖκες, παιδιά, δῆλοι γονάτισαν, ἀκούμπησαν τὸ κούτελο στὸ χῶμα· χύνανε δάκρυα καὶ λέγανε μὲ πάθος:

— Ἐλλάδα! Ἐλλάδα μας! Μητέρα μας!

Ἡ παρέλαση στὸ χωριὸ ἄρχισε μὲ τὰ παιδάκια ποὺ κρατοῦσαν τὰ ξαφτέρυγα· ἀκλούθοῦσαν οἱ παπάδες μὲ τὰ χρυσὰ ἄμφια, κι οἱ διάκοι μὲ τὰ θυμιατά. Κι ἀνάμεσα στὰ ράσα, ἔνας γίγαντας, ὁ Κοσμάς, μὲ τὶς τσόχινες βράκες καὶ τὰ κεντημένα τουζλούκια,* βημάτιζε ἀργά, ἐπίσημα, δπως ταίριαζε σὲ κείνη τὴν μεγάλη στιγμὴ τῆς ιστορίας. Στὰ χέρια του σήκωνε τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀι-Δημήτρη, ποὺ δυὸ ἀντρες ίδρωκοπούσανε ἄμα τὴν περιφέρανε.

Τὸ βράδυ στρώσαμε τραπέζια στοὺς δρόμους, σουβλίσαμε ἀρνιά. Κουβαλήσαμε μὲ τὰ βαρέλια τὸ κρασί. Μεθύσαμε, τραγουδήσαμε. Κι δὲ ἀπλώναμε τὰ χέρια πάνω στοὺς Ἐλληνες φαντάρους, γιὰ νὰ βεβαιωθοῦμε πῶς ἥτανε ἀληθινοὶ καὶ ὅχι πλάσματα τῆς φαντασίας μας.

Ἡ ζωὴ μας ξαφνικὰ ἔγινε κάτι τὸ πολὺ σπουδαῖο. Νομίσαμε πῶς ἥμασταν ἡ εὐτυχισμένη γενιὰ τῶν ραγιάδων ποὺ θὰ εἰσπράξῃ τὴν πλερωμὴ γιὰ πέντε αἰῶνες αἴμα καὶ δάκρυ.

('Απὸ τὸ βιβλίο *Ματωμένα χώματα*)

ΕΛΛΗ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

[‘Ο διωγμὸς καὶ ἡ προσφυγιὰ]

Τὸ 1922 οἱ Ἑλλῆνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔπαθαν μεγάλη καταστροφή. Μιὰ ἀπλὴ γυναίκα ἀπ' τὸ Ἀιβαλί, τὶς ἀρχαῖες Κυδωνίες, διηγεῖται τὰ ὅσα ἔγιναν στὸν τόπο τους τὶς φοβερές ἐκεῖνες μέρες.

Ο 1922 ἥμουν 8 χρονῶν, καὶ δῆμος ὅλα τὰ θυμᾶμα τόσο καλά, ποὺ τὰ φέρνω ἀκόμα μέσα στὰ μάτια μου. Περνούσαμε τόσο ὅμορφα μέσα στὸ σπίτι μας, μὲ τὸν πατέρα μου, μὲ τοὺς θείους, μὲ τὴ γιαγιά μου καὶ τὸν καλό μου παππού καὶ μὲ ὅλους τοὺς συγγενεῖς καὶ γειτόνους μέσα σὲ τόσα καλὰ καὶ ἀγαθὰ τοῦ Ἀιβαλιοῦ. Ἐκεῖνα τὰ πολλὰ θαλασσινά, τὰ ἀξέχαστα σταφύλια ποὺ κατεβάζανε οἱ καμῆλες καὶ γονατίζανε μπροστὰ στὴν πόρτα μας. Εὐλογία Θεοῦ περνούσαμε. Ξαφνικά, ἐκεῖ ποὺ καθόμαστε μιὰ μέρα, ἔρχεται μιὰ γειτόνισσα καὶ λέει στὴ μητέρα μου: «Ξέρεις τίποτα, κυρα-Κατίνα, ἄκουσα ὅτι θὰ γίνη πόλεμος, καὶ ὅχι πόλεμος ἀλλὰ σφαγή».

Αὐτὴ τὴ στιγμὴ δὲν ἦταν κανένας ἀπὸ τοὺς ἄντρες σπίτι μας. Ἡ μητέρα μου παίρνει τὸ μωρὸ ἀπὸ τὴν κούνια καὶ ἀμέσως πηγαίνει στὸ σπίτι τοῦ πατέρα της, γιὰ νὰ πῇ δ, τι ἄκουσε. Βρῆκε ἐκεῖ τὸ μεγάλο της ἀδελφὸ καὶ ἔτρωγε σταφύλι μὲ τυρὶ καὶ τὸν λέει: «Ἀδελφέ μου, αὐτὸ ἄκουσα, θὰ γίνη διωγμός, νὰ φύγωμε πρὶν κλείσουν τὶς θάλασσες· δὲν θέλω τίποτα· μόνο νὰ φύγωμε δλοι γεροί».

Ἐκεῖνος θυμήθηκε τὸ διωγμὸν τοῦ 1915 ποὺ ἔγινε, ἀφησε ἀμέσως τὸ ψωμοτύρι ποὺ ἔτρωγε καὶ πηγαίνει σ' ἕνα γειτονικό του φίλο καὶ λέει αὐτὰ ποὺ τὸν εἶπε ἡ ἀδελφὴ του, δτι θὰ γίνη διωγμὸς χειρότερος ἀπὸ τὸν πρῶτο. Καὶ ὁ φίλος του τὸν εἶπε: «Κρίμας, Παναγή, ποὺ εἶσαι καὶ τέτοιο παλικάρι, κάθεσαι καὶ ἀκοῦς τὶς γυναῖκες».

Ἐκεῖνος σὰ νὰ προσβάλθηκε καὶ λέει τῆς ἀδελφῆς του: «Πάρε τὸ μωρό σου καὶ πήγαινε στὸ σπίτι σου καὶ μὴ φοβᾶσαι τίποτα. Τὸ χωριὸν ἔχει παλικάρια, δὲν μποροῦν νὰ μᾶς κάνουν τίποτα».

Ἡ μητέρα μου τί ἥθελε νὰ κάνη; πῆγε στὸ σπίτι της.

Ο κόσμος ὅμως ἄρχισε νὰ τὸ λένη φανερά, νὰ μὴν μποροῦν οἱ γυναῖκες νὰ κάνουν δουλειὰ μέσα στὰ σπίτια τους. Ἡ μιὰ πήγαινε στῆς ἀλληνῆς τὸ σπίτι, δὲν ἤξεραν τί νὰ κάνουν.

Τέλος, μιὰ βραδιὰ ἔρχεται ὁ πατέρας μου —ἡ μητέρα μου στὴν πόρτα, δὲν τὴν χωροῦσε τὸ σπίτι, ξεφορτώνει τὸ ἄλογο, κατεβάζει τὸ γάλα, τοῦ δίνει νερό, πλένεται.

Ἐκείνη, φουρτουνιασμένη καὶ πικραμένη. Τῆς λέει:

— Κατίνα, τί ἔχεις, γιατί εἶσαι ἔτσι;

— Δημητρό, θὰ γίνη πόλεμος, νὰ φύγωμε, νὰ περάσουμε στὴ Μυτιλήνη, μὴν πάθουμε κανένα κακό.

Ἐκεῖνος στεναχωρέθηκε, ἥθελε νὰ φύγωμε ἀλλὰ δὲν τὸν πήγαινε ἡ καρδιά του ν' ἀφήσῃ τὸν πεθερό του καὶ τὰ κουνιάδια του καὶ νὰ φύγη μόνος του.

Ξημέρωσε ἡ μέρα, μαζεύτηκαν ὅλοι σ' ἕνα σπίτι καὶ τὰ λέγανε. "Ετσι τὰ ἔλεγαν, ἀλλιῶς, θέλανε νὰ φύγουνε καὶ γύριζαν καὶ ἔβλεπαν τὸ σπίτι γεμάτο σοδειὲς ἀπὸ τὸ πάτωμα μέχρι τὸ νταβάνι γεμάτο. 'Ο Θεός εἶχε δώσει τόσες ἀφθονίες, καὶ ὅσο τὰ ἔβλεπαν δὲν τοὺς ἔκανε καρδιὰ νὰ τ' ἀφήσουνε. "Ελεγε ὁ παππούς μου: «Παιδιά μου, πᾶς νὰ πᾶμε νὰ κλειστοῦμε στὴ Μυτιλήνη καὶ ν' ἀφήσουμε τόσα καλά»;

Καὶ ποὺ νὰ ξέρανε δτι τὰ καλὰ αὐτὰ θὰ τὰ ἔβρισκαν οἱ Τούρκοι καὶ ἐκείνους θὰ τοὺς ἔτρωγε τὸ χδμα.

Δὲν πέρασαν δυὸ μέρες καὶ κατέβηκαν "Ελληνες στρατιῶτες

καὶ ἔλεγαν νὰ φύγη ὁ κόσμος, γιατὶ ἤξεραν τί κακὸ θὰ γινόταν.

Πήγανε στὸ Δεσπότη καὶ τὸ εἴπανε. Ἐλλὰ ἐκεῖνος ἔλεγε νὰ μὴ φύγῃ κανένας καὶ δὲν ἔχομε νὰ πάθουμε τίποτα. Ἀλλοι δῆμοι ἔφυγαν, πήραν τὶς οἰκογένειές τους καὶ γλιτώσανε.

Σὲ 2-3 μέρες κλείσανε τὶς θάλασσες καὶ βλέπαμε νὰ γεμίζῃ τὸ Αιβαλὶ τούρκικο στρατό, ὅλο ἵππικό. Ἐκεῖνα τ' ἀλογα δὲν τὰ ξεχνῶ, τί ώραῖα!

"Οταν κατέβηκαν οἱ Τούρκοι, ἀμέσως ἔδωσαν διαταγὴ νὰ βγῆ ὁ ντελάλης νὰ φωνάξῃ νὰ μαζευτοῦνε στὸ στρατόπεδο ὅλοι οἱ ἄντρες ἀπὸ 18 μέχρι 50 χρονῶν.

"Οταν τὸ ἄκουσαν, ὅλοι χτυποῦνταν τὰ κεφάλια τους, γιατὶ εἶχανε καιρὸ νὰ φύγουνε ἀλλὰ δὲν τὸ πίστευαν.

Τότε ὁ πατέρας μου γύρισε καὶ μᾶς εἶδε. Τέσσερα παιδιά καὶ τὴ μάνα μου καὶ τρέχαν τὰ δάκρυα του καὶ εἶπε: «Ἄχ, πῶς δὲν σὲ ἄκουσα, τί θὰ γίνης μὲ τέσσερα παιδιά, ποῦ θὰ πᾶς;»

Στιγμὲς φαρμακωμένες, καὶ τὰ σκυλιά ἀκόμα οὐρλιάζανε. Καὶ τὸν λέγει ἡ μητέρα μου: «Οταν σᾶς μιλοῦσα καὶ σένα καὶ στ' ἀδέρφια μου, μὲ λέγατε εἶσαι γυναίκα καὶ δὲν ξέρεις, τώρα είμαστε ὅλοι χαμένοι.»

Τὸ πρώτον ντυθήκαμε ὅλοι, καὶ σὰν τ' ἀρνιὰ ποὺ τὰ πᾶνε γιὰ μακελειὸν* μὲ σκυμμένα κεφάλια μαζεύτηκαν χιλιάδες ἄντρες, τὸ ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τοὺς κλείσανε στὸ στρατόπεδο. Δὲν τοὺς ξανάδαμε πιά.

Κλάματα ὅπου καὶ νὰ πήγαινες, γιατὶ δὲν εἶχε σπίτι νὰ μὴν ἔχῃ ἄντρα, παιδιά. Κι ἀν τοις βρισκόταν κανένα σπίτι χωρὶς ἄντρα, ἔκλαιγε τὴν καταστροφή. Μερικοὶ θέλανε νὰ κρύψουνε κανένα παιδιό ὡς 18 ἑτῶν, δὲν ἔβγαινε ἔξω, κρυβότανε.

Πρίν δώσουνε τὴ διαταγὴ νὰ συναχτοῦνε οἱ ἄντρες στὸ στρατόπεδο, βγῆκε ὁ ντελάλης κρυφὰ καὶ φώναξε ὅσοι μποροῦνε νὰ φύγουνε ἄς φύγουνε ἀμέσως, γιατὶ θὰ γίνη ἀποκλεισμός. Φώναξε σ' ἔνα μέρος καὶ κρύψηκε, γιατὶ θὰ τὸν σκοτώνανε, καὶ ὁ κόσμος ὁ ἔνας μὲ τὸν ἄλλον τὸ μεταδώσανε ὅσα εἶπε ὁ ντελάλης. Τὸν ζητούσανε νὰ τὸν πιάσουν νὰ τὸν κομματιάσουν καὶ οὕτε ξαναφανερώθηκε.

Τὸ βράδυ βγάλανε διαταγή: «ὅλος ὁ κόσμος νὰ κρεμάσῃ φανάρια» γιὰ νὰ βλέπουν νὰ κατεβαίνουν οἱ Τοῦρκοι. Τὰ ἔβαλε ὁ κόσμος. Εἶχαμε καὶ περιέργεια νὰ δοῦμε κρυφὰ ἀπὸ καμιὰ τρύπα τῆς πόρτας, γιατὶ ἀπαγόρευσαν μόλις βασιλέψη ὁ ἥλιος νὰ μὴν ἀνοίξῃ καμιὰ πόρτα.

Βλέπαμε κρυφὰ τὸ στρατὸ ποὺ κατέβαινε ὅλη τὴν νύχτα· καὶ τί δὲν κατεβάζανε, ὡς καὶ ἐκεῖνα τὰ ὅμορφα τὰ πρόβατα, τὰ ὅμορφα μὲ μεταξωτὸ μαλλί, στὸ κεφάλι τους ἀνάμεσα στὰ κέρατα μιὰ τούφα σὰν μετάξι! "Ολα τὰ βλέπαμε, γιατὶ ποιὸς μποροῦσε νὰ πέσῃ νὰ κοιμηθῇ;

"Ετσι ξημέρωσε ὁ κόσμος.

Στὰ μικρὰ μᾶς δίνανε νὰ φᾶμε δ, τι ἦτανε καὶ μᾶς ἔβαζαν νὰ κοιμηθοῦμε γιὰ νὰ μὴν κλαῖμε.

Ξημέρωσε. Βγῆκε ὁ κόσμος ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια τους· ποιὸς εἶχε τὸ νοῦ του νὰ μαγειρέψῃ. Τί θὰ κάνουμε; Τί γίνουμε;

"Οταν πέρασε λίγη ώρα, βλέπομε παιδιά 12-14 χρονῶν εἶχανε καβάλα ἀπὸ ἔνα ἄλογο καὶ τὰ πουλούσανε 5 δραχμὲς τὸ ἔνα. Ποιὸς θὰ τὰ ἔπαιρνε; Γυρίζαμε ὅλη μέρα μέσα στοὺς δρόμους. Μόλις βράδιαζε, ὁ κόσμος μέσα. Ἐμᾶς ἀπὸ τὸ σπίτι μας ἔφυγαν ὅλοι οἱ ἄντρες μας. "Εμεινε ἔνας θεῖος μου μικρὸς 12 χρονῶν καὶ δι παππούς μου ποὺ ἦταν γέρος. "Ημαστε ὅλοι μαζὶ σ' ἔνα σπίτι. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχανε φέρει καὶ ὅλα τὰ πρόβατα ἀπέξω καὶ τὰ βάλανε μέσα σὲ κάτι στάβλους καὶ ἐκεῖ τοὺς ρίχνανε νὰ τρῶνε ξερὲς τροφές. Αὐτὰ τὰ ζῶα φάγανε τὸν παππού μου καὶ τὸν μικρὸ θεῖο μου Φώτη.

Περνοῦσαν οἱ μέρες, καὶ ὁ παππούς μου τὰ λυπήθηκε κλεισμένα τόσα ζωντανά.

— Παιδιά, ἐγὼ μὲ τὸν Φώτη θὰ βγάλω τὰ πρόβατα στοὺς μύλους καὶ θὰ τ' ἀφήσω νὰ φύγουνε δπου θέλουνε, καὶ δταν ἔρθω θὰ δοῦμε τι θὰ κάνουμε. Σήκω, κόρη μου —λέει τῆς μητέρας μου— νὰ ζυμώσης δπου πᾶμε νὰ πάρουμε μαζὶ μας ψωμί, γιατὶ ἔχομε καὶ μικρά.

"Ἐφυγε.

* Ήταν ἡ τελευταία φορὰ ποὺ τὸν εἰδαμε, μαζὶ μὲ τὸ μικρό του

γιό. Τὸν πῆρε μαζί του γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ. "Εβγαλε τὰ πρόβατα ἔξω στοὺς μύλους. "Αχ, δὲν τὸ περίμενε. Κατέβαιναν οἱ Τοῦρκοι ἀγριεμένοι. "Οποιον βρίσκανε τὸν σκοτώνανε μὲ τὸν πιὸ σκληρὸ θάνατο. 'Εκεῖ σκότωσαν καὶ τὸν παππού μου καὶ τὸν μικρό μου θεῖο.

"Αδικα περιμέναμε. Βλέπαμε τοὺς δρόμους. Ζύγωσε ἡ μάνα μου κι ἐτοίμασε λίγα ροῦχα σ' ἕνα τσουβάλι καὶ τρία ψωμιὰ καὶ καμιὰ δικὰ τυρὶ γιὰ νὰ τὰ πάρουμε. Περιμέναμε μέχρι τὸ βράδυ. Τίποτα, ὁ παππούς μὲ τὸ παιδί ποῦ νὰ φανῇ.

'Η γειτονιὰ ἄδειασε. Δώσανε διαταγὴ ὁ κόσμος νὰ κατέβῃ πρὸς τὴν θάλασσα. Μείναμε ἡ μόνη οἰκογένεια. Ἡ μάνα μου τί νὰ δῇ, ποὺ εἴμαστε τρία μικρὰ κορίτσια καὶ ἕνα ἀγόρι ἀσαράντιστο; Ἡ τὴν γιαγιά μου ποὺ ἔκλαιγε τὰ παιδιά της, δλοι λεβέντες, ἄλλοι ἀρραβωνιασμένοι καὶ ἄλλοι λεύτεροι, ἥ τὸν παππού μου μὲ τὸ παιδί ποὺ ἔφυγε καὶ τὸν περίμενε ὥρα μὲ τὴν ὥρα, ἥ τὸ θεῖο μου Κωστὴ ποὺ τὸν εἴχαμε κρυμμένον. Οἱ στιγμὲς χρειάζονταν θάρρος. Φύγανε οἱ ἄντρες. "Ἐπρεπε νὰ γλιτώσῃ τὰ παιδιά της. Πιάνει μᾶς βάζει ἀπὸ τρεῖς φορεσιὲς ἀσπρόρουχα καὶ ἀπὸ πάνω μιὰ φούστα κόκκινη καὶ στὰ τρία κορίτσια, γιὰ νὰ μᾶς γνωρίζῃ ὅταν πηγαίναμε μέσα στὸ πλήθος. Ντύσαμε καὶ τὸ θεῖο καὶ τὸν κάναμε γέρο μὲ κουρέλια καὶ ἐτοιμαστήκαμε νὰ φύγουμε, γιατὶ σὲ ὅλη τὴν γειτονιὰ δὲ βρισκόταν ἄνθρωπος. Λέει τῆς γιαγιᾶς μου:

— Σήκω νὰ φύγουμε, νὰ πᾶμε δύον πάει δλος ὁ κόσμος.

'Εκείνη ἔκλαιγε:

— Δὲν ἔρχομαι, φύγετε, τί τὴν θέλω τὴν ζωή, ἀφοῦ δλα τὰ παιδιά μου τὰ πήρανε.

— Κάνε κουράγιο γιὰ τὸ τελευταῖο σου, μήπως καὶ τὸ γλιτώσουμε.

— Φύγετε. Δὲν ἔρχομαι.

'Αναγκάστηκε ἡ μητέρα μου, μᾶς πῆρε καὶ τὰ τέσσερα καὶ τὸ θεῖο μου καὶ βγήκαμε ἔξω. Κατεβαίνομε. Βλέποντας ἡ γιαγιά μου πῶς ἔμενε μόνη, σηκώθηκε κι ἀκολούθησε. Φθάσαμε δχι καὶ κοντὰ στὴν θάλασσα, πιὸ ψηλά, μέσα σ' ἕνα σαράπ κανέν

(νομισματοκοπεῖον). Πολὺς κόσμος. Παιδιά, γέροι, τί γινότανε, τί κλάματα! Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔχεισανε ἐκείνους ποὺ πήρανε στὸ στρατό, τὰ παιδιά. Βλέπανε ἐκεῖνοι νὰ γλιτώσουνε καὶ τὰ μικρά τους κλαίγανε. Ἀλλὰ οἱ καημένοι πεινούσανε κιόλας, βγάζανε λίγο ψωμοτύρι καὶ κανένα σταφυλάκι καὶ τρώγανε. Χρειαζότανε καὶ κουράγιο νὰ περπατήσῃς.

Τὸ πρωὶ δώσανε διαταγὴ ὅλος ὁ κόσμος νὰ κατέβῃ στὸ μουράγιο, γιατὶ θὰ ἔρχονταν καράβια νὰ πάρουνε τὸν κόσμο κι ἐπρεπε νὰ περάσουμε μέσα ἀπ' ἔνα σπίτι μεγάλο δίπορτο. Ἡ μιὰ ἡ πόρτα ἔβλεπε στὴ θάλασσα καὶ ἡ ἄλλη στὴν πόλη. Πέρναγε ἔνας ἔνας. Τὸν ἔξετάζανε καὶ τὸν ψάχνανε. Παίρνανε ὅ,τι χρυσαφικὸ εἶχανε. Τοὺς γδύνανε τελείως.

Εἶχανε δύο δωμάτια, ἔνα γιὰ τοὺς ἄντρες καὶ ἔνα γιὰ τὶς γυναῖκες καὶ στὸ μέσον ἀπὸ ἔνα τραπέζι μεγάλο ποὺ ἀκουμπούσανε τὰ χρυσαφικά.

"Ηρθαμε στὸ δρόμο ποὺ θὰ περνούσαμε δλοι. Δὲν εἶχε τόπο νὰ ρίξῃς οὔτε μιὰ βελόνα. Κι ἀφοῦ ἦτανε τόσος κόσμος, ἥθελε νὰ περάσῃ κι ἔνα κάρο μὲ Τούρκους γιὰ νὰ κάνουν γοῦστο ποὺ θὰ στριμώχνονταν ὁ κόσμος, ὅσους πατοῦσε κι ὅσους ἄφηνε, δὲν τοὺς ἔνοιαζε.

Μέσα σὲ τέτοια φασαρία, βαστοῦσα κι ἐγὼ μιὰ μεγάλη λεκάνη τσίγκινη γιὰ νὰ πλένουμε τὰ πανιά τοῦ παιδιοῦ ὅπου μᾶς πηγαίνανε. Ἐγὼ ὅμως δὲν χωροῦσα νὰ περάσω. "Επεσα, σηκώθηκα, ἡ λεκάνη ἔκανε κρότο, μὲ ἀρπάζει ἔνας Τούρκος καὶ μὲ χτυπᾶ. "Εβαλα τὰ κλάματα. Μ' ἀκούει ἡ μητέρα μου, ἔρχεται καὶ μὲ παίρνει. Δὲν μποροῦσε νὰ περπατήσῃ ἀπὸ τὸν κόσμο κι ἀπὸ τὰ ροῦχα ποὺ φοροῦσε. "Εκατσε κάτω, ἔβγαλε μερικὰ ροῦχα τῆς γιὰ νὰ μπορῇ νὰ κινιέται. Σήκωνε καὶ τὸ μωρό. Εἶχε καὶ τὸ νοῦ της καὶ σ' ἐμᾶς. Ἀπαγορεύόταν νὰ φορῆς χρυσαφικά, νὰ ἔχης ἐπάνω σου ἑλληνικὲς φωτογραφίες. Ἡ μητέρα μου ἀπὸ τὴν κούραση καὶ τὴ σαστισμάρα ἔχασε νὰ βγάλῃ ὅ,τι φοροῦσε, σκουλαρίκια, δαχτυλίδια, βέρα της. "Ηρθε ἡ ὥρα, μπαίνει μέσα στὸ σπίτι —φυλάγανε μέσα ἔξω Τούρκοι— ἐπρεπε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸν ἔλεγχο. "Ένας Τούρκος, φαίνεται ἦταν ἀνθρωπος μὲ ψυχή,

είδε τὴν ἀγωνία της ποὺ βαστάει παιδιά, τὴ γριὰ μάνα της, τὸ θεῖο ποὺ τὸν περάσαμε ώς ἐκεῖ γιὰ γέρο καὶ τῆς λέει: «Πήγαινε, κατέβα γρήγορα τὶς σκάλες καὶ φεύγα, μὴ σὲ δοῦνε».

Βγήκαμε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι χωρὶς νὰ μᾶς ψάξουνε. Κατεβαίναμε τὶς σκάλες ποὺ ἦταν μέχρι 15, ἵσως καὶ πιὸ πολλὰ σκαλοπάτια, ἐκεῖ ἐμεῖς τὰ τρία κορίτσια κρατούσαμε χέρια σφιχτά. Πῶς μᾶς πῆρε ὁ κόσμος μπροστά! μᾶς ἔχασε ἡ μητέρα μας. Ἐμεῖς περπατούσαμε καὶ κάναμε καὶ γοῦστο ποὺ βλέπαμε τὰ βαπόρια, ἀπὸ ἐπάνω τὸ ἀεροπλάνο, τὸν κόσμο τὸν πολύ, κάτω ποὺ δὲν εἶχε τόπο νὰ περπατήσῃς ἀπὸ τὰ ροῦχα, γιατὶ τὰ κατέβαζε ὁ κόσμος, θαρρούσε πώς θὰ τὰ περάσῃ. Ἐκεῖνοι δημος δὲν ἄφηναν νὰ βάλης μέσα τίποτα. Μόνο τὸ ἄτομό σου.

Ἡ πιὸ πολλὴ ἐντύπωση ποὺ μοῦ ἤκανε ἡταν ποὺ ἔβλεπα ὅλα τ’ ἀγόρια τῶν 18 χρονῶν νὰ εἰναι κοπέλες καμωμένα μὲ ἔυρισμένο τὸ μουστάκι γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ περάσουν. Δυστυχῶς δημος ὅλα αὐτὰ τὰ ἔπιασαν τελευταῖα καὶ λάβανε τὸν πιὸ σκληρὸ θάνατο.

Ἡ μητέρα μου ποὺ μᾶς ἔχασε τί νὰ κάνη, ποὺ νὰ μᾶς ἔβρισκε; Πατούσε ἐπάνω στὶς κουβάρες τὰ ροῦχα καὶ κοίταζε ἔνα γύρο νὰ γνωρίσῃ τὶς κόκκινες ποδιές. Καμιὰ φορὰ μᾶς εἶδε· πῶς ἥρθε, ἔνας Θεὸς τὸ ζέρει.

Ἐβαλε ὅλες τὶς δυνάμεις, γιατὶ ἔβλεπε ὅτι ἡταν τελευταῖες στιγμές. "Ολοι ἐκεῖνοι οἱ μεταμφιεσμένοι ἔτρεχαν νὰ μποῦνε μέσα, νόμιζαν ὅτι θὰ γλίτωναν. Καμιὰ φορὰ μπαίνουν μέσα κάτι στρατιῶτες Τοῦρκοι. Κάνουν ἔρευνα στὸ βαπόρι. Ἀμέσως τοὺς ἔπιασαν ὅλους, τοὺς κατέβασαν μὲ τὰ καμουφτσίκια καὶ τοὺς πήγανε στὸ ὑπόγειο, ἀπὸ τὸ σπίτι ποὺ περνούσαμε. Ἐκεῖ τοὺς σκότωσαν ὅλους.

Βλέποντας ἡ γιαγιά μου ὅτι πήρανε καὶ τὸν τελευταῖο της γιό, τῆς ἥρθε τρέλα. "Ετρεχε ἀπὸ πίσω καὶ φώναζε: «Παιδί μου, γράμμα νὰ μᾶς στείλης ὅπου πᾶς». Ποιὸς γύριζε νὰ δῃ;

"Οπως κρατούσε τὸ τσουβάλι, τὸ λύνει, τὸ ἀδειάζει, καὶ τὰ ψωμιὰ καὶ τὰ λεπτὰ καὶ τὰ χρυσὰ ρολόγια τῶν παιδιῶν της, βάζει τὸ τσουβάλι στὸν ὄμο καὶ τρέχει. Ἡ μητέρα μου τί νὰ

κάνη; "Εβλεπε πώς τὸ βαπόρι γέμισε κι ἡταν καὶ τὸ τελευταῖο. Τὴν ἄρπαζει, τὴν τραβᾶ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μὲ κόπο μεγάλο τὴν βάζει μέσα στὸ βαπόρι καὶ μετὰ τῆς δίνει τὸ μικρὸ μωρό. "Επειτα δίνει σ' ἐμένα τὴν πιὸ μεγάλη, τ' ἄλλα τὰ δύο δὲν τὰ περνᾶνε οἱ ναῦτες, λέγανε πώς «πολλὰ παιδιά ἔχεις, πέτα κανένα στὴ θάλασσα». Μὲ παρακάλια καὶ κλάματα μᾶς ἔβαλε μέσα. Μπαίνει κι ἔκεινη. Ἡταν ἡ τελευταία ποὺ μπῆκε κι ἀνεβάσανε τὶς σκάλες. Ἐδῶ μόνον βοήθησε ἡ τύχη καὶ δὲν ἔμεινε κανένα παιδί ἔξω.

"Ο κόσμος ποὺ ἔμεινε, τὸν βάλανε οἱ Τοῦρκοι μπροστὰ σὰν πρόβατα μὲ τὰ μαστίγια, κλάματα, φωνές. Θεέ μου, τί κακὸ μεγάλο καὶ ἀξέχαστο ἔγινε ὅταν ἔφευγε τὸ βαπόρι. "Εβλεπες μιὰ ἀκρογιαλιὰ μὲ χιλιάδες μπόγους ροῦχα καὶ τὸν κόσμο ποὺ ἔκλαιγε καὶ τραβοῦσε τὰ μαλλιά του.

Τώρα μέσα στὸ βαπόρι νὰ πεινοῦμε καὶ νὰ φωνάζουμε ψωμί. Ποιὸς νὰ δώσῃ στὸν ἄλλον; Κανένας. Μᾶς ἔλεγαν: «Κάντε ύπομονή, θὰ ἔβγουμε γρήγορα νὰ σᾶς δώσουμε νὰ φάτε». Ἔγὼ πιὸ μεγάλη καταλάβαινα, δὲ μιλοῦσα. Τ' ἄλλα ὅμως ἔκλαιγαν. Δὲν καταλάβαιναν, ἥταν μικρά, καὶ τὸ πιὸ μωρὸ κρεμόταν στὸ βυζὶ τῆς μητέρας, ἀλλὰ τί γάλα, εἶχε νὰ φάη τόσες μέρες! Εἶχε νὰ βάλῃ κάτι στὸ στόμα της.

"Εκεῖ ποὺ καθόμουνα ἐγώ, πλάι μου ἥταν μιὰ γυναίκα. Εἶχε στὰ γόνατά της δυὸ μπόγους, δ ἔνας ἥταν ροῦχα καὶ δ ἄλλος τὸ παιδί της. Αὐτὴ ἀπὸ τὴν κούραστη καὶ τὸ κλάμα της εἶχε ἀποκάνει καὶ θέλησε νὰ πετάξῃ τὸν μπόγο τὰ ροῦχα στὴ θάλασσα, κι ἀπὸ τὴ σαστιμάρα της πετάει τὸ μωρό της. Δὲν τὴν προλάβανε οἱ ἄλλες. Τί ἔγινε ἔπειτα δὲν λέγεται. Καὶ ποιὸς ξέρει ἂν ἔζησε κι ἔκεινη.

Τὴ νύχτα μᾶς ἔβγαλαν στὴ Μυτιλήνη. "Αλλα βαπόρια πήγανε στὴ Σάμο, ἄλλα στὴν Κρήτη. Σκόρπισαν τὸν κόσμο ἐδῶ κι ἔκει. Σ' ἔνα μέρος δὲν ἥταν δυνατὸν ὅλοι νὰ χωρέσουμε. Ἐμᾶς, μόλις μᾶς ἔβγαλαν στὴ Μυτιλήνη, μᾶς πήγανε σ' ἔναν κῆπο. "Ἡτανε βράδυ. "Εκεῖ ξενυχτήσαμε, χωρὶς σκεπάσματα. Ἀπὸ φαΐ, μᾶς ἔδωσαν ψωμὶ καὶ ρέγγες. Φάγαμε. "Οταν ξημέρωσε,

τότες ρώτησε ή μητέρα τὴ γιαγιά μου ποὺ εἶναι τὰ λεπτά, ποὺ εἶναι αὐτὰ ποὺ ἡταν μέσα στὸ τσουβάλι; Ἐκείνη σήκωνε τοὺς ὕμους. Δὲν καταλάβαινε τίποτα. Καλὰ ποὺ εἶχε ή μητέρα λίγα λεπτά μέσα στὸν κόρφο τῆς καὶ σηκώθηκε νὰ μᾶς πάρῃ λίγο ψωμὶ καὶ φαῖ. Κοιτάζαμε ποὺ θὰ κατασταλάξουμε.

Ἡ μητέρα μου γνώριζε καλὰ τὴ Μυτιλήνη ἀπὸ τὸ '14 ποὺ ἔγινε δὲ πρῶτος διωγμός. Τότε μέναμε σ' ἓνα χωριό της, Μιστεγιά. Τὴν ὥρα ποὺ ἔψαχνε νὰ βρῇ ἔναν ἀραμπά,* βρίσκει ἔναν γείτονά της ἀπὸ τὸ Ἀιβαλὶ καὶ τὴν κατάφερε, ἔπιασε ἔναν ἀραμπά, μπήκαμε ὅλοι μέσα καὶ ξεκινήσαμε γιὰ τὸ χωριό.

Κατὰ τὸ βράδυ, φτάσαμε. Τί νὰ δοῦμε. "Ἐνα χωριό μὲ πολὺ λίγα σπίτια κοντὰ στὴ θάλασσα. Κάνα δύο ἐλαιοτριβεῖα, μόνον ποὺ εἶχε πολλὰ σύκα. "Οταν εἶδε ή μητέρα τὸ χωριό, τὸν λέγει: «Ἄχ, μ' ἔκαψες. Ποὺ εἶναι δὲ κόσμος δὲ πολύς, νὰ πάγω νὰ δουλέψω γιὰ νὰ ζήσω τὰ παιδιά μου; τί θὰ κάνω ἐδῶ;»

Τέλος, μείναμε στὸ σπίτι του ἑκεῖνο τὸ βράδυ, καὶ πρωὶ πρωὶ τὸν λέγει: «Πήγαινε νὰ μὲ βρῆς ἔνα καΐκι, νὰ φύγω πίσω στὴ χώρα. Δὲν στέκω οὕτε στιγμή». Πηγαίνει ἑκεῖνος, βρίσκει ἔνα καΐκι καὶ μπαίνομε μέσα. Θέ μου, δὲν τὸ ξεχνῶ, παρόλο πού 'μουνα μικρή, δταν ἀνοιχτήκαμε λίγο, τὸ καΐκι σταμάτησε γιατὶ δὲν εἶχε καθόλου ἄνερα. Στὸ μισὸ δρόμο μᾶς ἔβγαλε ἔξω. Πήγαμε στὴ χώρα μὲ τὰ πόδια. Στὸ δρόμο καθίσαμε κάτω ἀπ' ἔνα δέντρο νὰ φάμε λίγο ψωμί, τυρί, λίγες ἐλιές καὶ νὰ ξεκουραστοῦμε. "Υστερα ξεκινήσαμε. Πῶς πήγαμε... Φτάσαμε στὴ χώρα τὴν ὥρα ποὺ θέλανε οἱ ἀραμπάδες νὰ φύγουνε γιὰ τὰ χωριά.

Αὐτὴ τὴν ὥρα βρίσκεται ἔνας κουμπάρος μας —τῆς μικρῆς μου ἀδελφῆς δὲ νοούνδος— καὶ μᾶς βοήθησε. Μᾶς πήρε καὶ μᾶς ἀνέβασε στὸ χωριό του. Μᾶς ἔδωσαν ἔνα δωμάτιο, κάτι στρωσίδια, πάτα, τσουκάλι, δι, τι χρειάζεται ἔνας ζωντανὸς ἄνθρωπος. Μᾶς βοήθησαν.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ ξεχάσαμε τὸν πόνο τοῦ χωρισμοῦ καὶ τὸ διωγμὸ ἀπὸ τὴ γλυκιά μας πατρίδα, κι ἄρχισε δὲ ἀγώνας τῆς ζωῆς. Πῶς νὰ δουλέψῃ μιὰ γυναίκα καὶ νὰ ζήσῃ ἔξι ἄτομα; 'Ερχότανε οἱ γειτόνισσες, οἱ κουμπάρες, τὰ λέγανε, γιατὶ δὲν

εῖχανε τελειωμό· πότε κλαίγαμε, καμιὰ φορὰ ξεχνούσαμε καὶ τοὺς πόνους καὶ γελούσαμε.

Τέλος, μὲ βάσανα πολλὰ μεγαλώσαμε τὰ τρία κορίτσια· μόνον τὸ ἀγόρι μας δὲν ἄντεξε, γιατὶ ἔφαγε γάλα τόσο πικραμένο ἀπὸ τὴν μάνα του, ξαφνικὰ πέθανε. Μείναμε ὅλο γυναικες. Χωρὶς πατέρα. Μακριὰ ἀπὸ τὸ ἀγαπημένο μας Ἀιβαλί, ποὺ μόνον ὅταν πεθάνω θὰ παύσω νὰ τὸ θυμᾶμαι.

(Απὸ τὴν συλλογὴν λαϊκῶν ἀφηγήσεων Ὁ Κοινὸς Λόγος)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

‘Ο Διγενής

Καβάλα πάει δὲ Χάροντας
τὸ Διγενὴ στὸν “Αδη,
κι ἄλλους μαζί... Κλαίει, δέρνεται
τ’ ἀνθρώπινο κοπάδι.

Καὶ τοὺς κρατεῖ στοῦ ἀλόγου του
δεμένους τὰ καπούλια,*
τῆς λεβεντιᾶς τὸν ἄνεμο,
τῆς ὁμορφιᾶς τὴν πούλια.

Καὶ σὰ νὰ μὴν τὸν πάτησε
τοῦ Χάρου τὸ ποδάρι,
δὲ Ἀκρίτας μόνο ἀτάραχα
κοιτάει τὸν καβαλάρη.

—Ο Ἀκρίτας εἶμαι, Χάροντα,
δὲν περνῶ μὲ τὰ χρόνια.
Μ' ἄγγιξες καὶ δὲ μ' ἔνιωσες
στὰ μαρμαρένια ἀλώνια;

Εἰμ' ἐγὼ ή ἀκατάλυτη*
ψυχὴ τῶν Σαλαμίνων.
Στὴν Ἐφτάλοφην ἔφερα
τὸ σπαθὶ τῶν Ἑλλήνων.

Δὲ χάνομαι στὰ Τάρταρα,
μονάχα ξαποσταίνω.*
Στὴ ζωὴ ξαναφάίνομαι
καὶ λαοὺς ἀνασταίνω.

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ *Ιαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι*)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΕΡΑΤΗΣ

Προσωπική προσβολή

Ο συγγραφέας, πηγαίνοντας ἀπ' τὴν Ἀθήνα γιὰ τὸ μέτωπο τῆς Ἀλβανίας, στὶς ἀρχές τοῦ 1941, σταματᾷ μὲ τοὺς συναδέλφους του γιὰ λίγες ὥρες στὴ Θεσσαλονίκη. Ἐκεῖ τοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἐπισκεψητῇ καὶ νὰ θαυμάσῃ τὴ μεγάλη βυζαντινὴ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἀλλὰ καὶ νὰ ζήσῃ ἐνα βομβαρδισμὸ τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τὰ ἵταλικὰ ἀεροπλάνα.

OΙ ΑΛΛΟΙ δὲν ξέρω τί δουλειὰ εἶχαν, κι ἔτσι πῆγα μόνος μου στὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς Θεσσαλονίκης.

Τί ήσυχία, τί γαλήνη ποὺ βασίλευε ἐκεῖ μέσα —τί ἀπόκοσμη δροσιὰ καὶ γλυκὸ ὅμιφως κάτω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς μεγάλους θόλους, πάνω στὴ γυμνὴ πλακόστρωση, ὅπου τὰ βήματά μου, μὲ τὶς βαριές μπότες, κάνανε τέτοια βαθιὰ ἥχω! Κάνοντας ἐνα βῆμα, περνώντας τὴν πόρτα, ἀπ' τὸ μικρὸ κηπάκι ποὺ τὴν περίζωνε καὶ δόπου παιδιὰ κυνηγιοῦνταν καὶ φώναζαν, βρέθηκα μέσα σ' ἐναν ἄλλο κόσμο, ἔτσι σὰ στὸν ἀντίο* κόσμο τῆς Ἰστορίας —σὰν κι ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ μὴν ἦμουν παρὰ ἐνα ἀργοπορημένο κομμάτι της, ποὺ ἔφτανε, ἐπιτέλους, γιὰ νὰ σβήσῃ καὶ νὰ χαθῇ ἥρεμα μέσα σ' αὐτήν.

Ἡ ἐκκλησία ἦταν ἐντελῶς ἔρημη, ἡ κάπου ἐκεῖ πέρα στὸ σκοτεινὸ ιερὸ φάνηκε μιὰ στιγμὴ ἡ σιλουέτα ἐνὸς ιερωμένου, ποὺ ὕστερα κάπου χάθηκε.

Ναί, ἦταν ἡ πρώτη φορά, ὕστερ' ἀπὸ τόσον καιρό, ὕστερ' ἀπὸ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου, ποὺ ἐνιωθα κάτι νὰ ξελασκέρνη μέσα

μου, καὶ μιὰ ἄτονη βέβαια, μὰ τόσο γλυκιὰ γαλήνη νὰ με πλημμυρίζῃ. Δὲν ξέρω ἀν σκεφτόμουνα —μὰ μοῦ φαίνεται πῶς ὅχι. Εἶχα γίνει ἔνα μὲ τὸ ἡμίφως, μὲ τοὺς παμπάλαιους τοίχους, τὴ δροσιά, καὶ μιὰ ἀπόκοσμη, σχεδὸν μεταθανάτια ἡρεμία μὲ λίκνιζε.*

Ἡ πόρτα ὅμως ἄνοιξε. Οἱ συνάδελφοι μὲ φωνάζαν. Ἡταν ἀργὰ κι ἔπειτε νὰ τραβήξουμε γιὰ τὸ Σταθμό.

Θά ταν μία ἡ ὥρα τὸ μεσημέρι ὅταν φτάσαμε ἐκεῖ. Πλήθος στρατιώτες καὶ ἀξιωματικοὶ περίμεναν τὰ διάφορα τρένα μὲ τοὺς διάφορους προορισμούς. Καὶ κόσμος ντόπιος γιὰ ἀποχαιρετισμούς, καὶ μικροπωλητὲς ποὺ ξεφωνίζανε, κι οἱ μανοῦβρες τῶν τρένων ποὺ κάθε τόσο σφυρίζανε. Ἔνα ἀληθινὸ ἀνατολίτικο παζάρι. Κι ἀπάνω ἔνας καταγάλανος δλοκάθαρος οὐρανὸς κι ἔνας ἥλιος σχεδὸν καλοκαιριοῦ. Ἀφοῦ θεωρήσαμε τὰ φύλλα πορείας μας, μὲ προορισμό μας τὴ Φλώρινα, τραβήξαμε νὰ καθίσουμε σ' ἔνα ἀπ' τὰ πολλὰ καφενεῖα πού 'ναι ἀραδιασμένα στὸ δρόμο τοῦ Σταθμοῦ, γιὰ νὰ περιμένουμε τὸ δικό μας τὸ τρένο πού, καθὼς μᾶς είπαν, είχε μεγάλη καθυστέρηση καὶ θ' ἀργοῦσε.

Τότε ἄξαφνα, μέσα σὲ κείνη τὴ βαθούρα* καὶ τὴν ἀνθρωποθάλασσα, ἀντηχήσανε, ύστερικές, οἱ σειρήνες τοῦ συναγερμοῦ. Τὸ τί ἔγινε ἥτανε ἀφάνταστο. Ποῦ πῆγε καὶ πῶς πρόφτασε νὰ φύγη καὶ νὰ τρυπώσῃ δλος αὐτὸς ὁ κόσμος; Τραπέζια, καρέκλες ἀναποδογυριστήκανε, καί, πρὶν καλὰ καλὰ συνέλθω ἀπὸ τὸ σάστιμά μου, μὲς στὸ καφενεῖο δὲν ἦμαστε παρὰ τρεῖς: ἐγώ, ὁ Ἰατρόπουλος, κι ἔνα γέρικο γκαρσόνι. «Δὲ θὰ πᾶς, μπάρμπα;» τὸν ρωτήσαμε. Σήκωσε τοὺς ὕμους κι ἔκανε μιὰ βαριεστισμένη χειρονομία. «Ἀν είναι ἡ τύχη σου...» είπε.

Κι ἐγώ δὲν είχα καμὰ διάθεση νὰ πάω, κι ὁ Ἰατρόπουλος τὸ ἴδιο. Εἴχαμε βρεῖ κι ἔνα πολὺ καλὸ καραφάκι οὖζο, κι εἴπαμε πῶς θά τανε πιὸ καλὰ νὰ τὸ πιοῦμε μὲ τὴν ἡσυχία μας μέσα στὴ γύρω ἡσυχία καὶ νέκρα. Πῆγα ως τὴν πόρτα καὶ κοίταξα τὴ μικρὴ πλατεία κι ὅσο κομμάτι δρόμος φαινότανε. Οὔτε ψυχή. Μόνο ποῦ καὶ ποῦ κανένας χωροφύλακας ξετρύπωνε ἀπ' τὸ κα-

ταφύγιο του κι ἔδινε μερικὰ προστάγματα ποὺ ἐπιτείνανε ἀκόμα περισσότερο τὴν ἐντύπωση τῆς νέκρας, γιατὶ, μὴ βλέποντας ψυχή, νόμιμες πώς ἀπευθύνονται στὸ κενό. Μόνο ἀπέναντι στὴν πόρτα τοῦ καφενείου ἔνα ἄλογο μὲ τὸ ἐγκαταλειμμένο κάρο του μασούλοισε ἀνύποπτο καὶ κάπως αἰώνιο, μὲ τὴ μούρη χωμένη μὲς στὸ σακούλι ποὺ τοῦ ἔχανε κρεμάσει στὸ λαιμό. Καμιὰ μύγα τὸ ἐνοχλοῦσε, τίναζε καὶ σήκωνε τότε τὸ κεφάλι, μισόκλεινε τὸ μπρός ἢ τὸ πίσω γόνατο, ἀνατρίχιαζε τὰ καπούλια* του, κουνοῦσε τὴν οὐρά του, καὶ πάλι τὸ μασούλισμα, ἢ ἀκινησία κι ἡ ἀπερίγραπτη νέκρα.

Οἱ κινητῆρες τῶν ἀεροπλάνων ἀκουστήκανε ἄξαφνα —καὶ σχεδὸν ἀμέσως τὰ δικά μας ἀντιαεροπορικά.

«Τὸ νταραβέρι* ἀρχίζει» εἶπα.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πώς, φτάνοντας ἀπ' τὴν Ἀθήνα, ποὺ ἐπὶ τρεῖς μῆνες περίπου εἴχαμε συναγερμούς, μὰ δὲν εἴχαμε δεῖ ποτὲ ἀποτελέσματα ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν, τό παιρνα τὸ πράμα πολὺ πιὸ ἐλαφρὰ ἀπ' ὅσους καθόντουσαν ἐδῶ, ποὺ εἴχανε ἥδη δοκιμαστῇ, καὶ ἄγρια πολλὲς φορές. Δὲν ἦταν λοιπὸν θάρρος ἀπὸ μέρος μας, ἀλλὰ μᾶλλον ἄγνοια —ἄν και ξέχασα νὰ πῶ πώς αὐτὲς τὶς δυὸ μέρες ποὺ ἔτσι ἄσκοπα περιπλανιόμαστε μὲς στὴ Θεσσαλονίκη, εἴχαμε δεῖ ἀρκετὰ τραγικὰ θεάματα: σπίτια καταγκρεμισμένα, βαθιοὺς λάκκους ἀπὸ βόμβες, ἄλλα σπίτια ποὺ τοὺς ἔλειπε ὅλη ἢ στέγη —κι ἐκεῖνο ποὺ μοῦ ἔκανε τὴν πιὸ παράξενη ἐντύπωση: σπίτια δίπατα ἢ τρίπατα κομμένα ἐγκάρσια ἀπὸ πάνω ὡς κάτω σὰ μὲ μαχαίρι, ποὺ τοὺς ἔλειπε ὅλη ἢ πρόσωψη καὶ πού, χάσκοντας ἔτσι, ἀφήνανε νὰ βλέπῃ κάθε διαβάτης, κάθε ξένος, δ.τι ὡς μιὰ ὁρισμένη στιγμὴ ζηλότυπα φρουρούσανε ἀπὸ κάθε ἀδιάκριτο μάτι, ὅλη τὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τους. Αὐτὰ τὰ κάδρα ποὺ κρέμονταν ἀκόμα πάνω στοὺς χρωματιστούς, λαδομπογιατισμένους τοίχους τοῦ ἄλλοτε σαλονιοῦ, αὐτὸ τὸ συζυγικὸ κρεβάτι μὲ τὰ μαξιλάρια, τὰ κεντημένα σεντόνια καὶ τὶς κουβέρτες, ἀνάστατες βέβαια, ἀλλὰ πάντως στὴ θέση τους, ποὺ μὲ τὰ τρία πόδια ἀκουμποῦσε ἀκόμα στὸ ἀπομεινάρι τοῦ πατώματος τῆς κρεβατοκάμαρας, ἐνῶ τὸ τέταρτό του μετεωριζό-

τανε στὸ ρῆγμα, στὸ κενό, αὐτὲς οἱ μεγάλες κορνιζαρισμένες μεγεθύνσεις φωτογραφιῶν κάποιας γιαγιᾶς, κάποιου παπποῦ, ἀκαλαισθητες* ὅπως συνήθως, ξασπρισμένες ἀπ' τὸν καιρό, καὶ ποὺ κοιτούσανε τώρα, ἄσκοπα κι αὐτές, μὲς στὸ κενό, ἥ τὴν ξένη, τὴν ἀδιάφορη κίνηση τοῦ δρόμου, αὐτοὶ οἱ καναπέδες ποὺ κάνανε θαύματα Ἰσορροπίας, ἔνας πολυέλαιος, κι ἔνα πιάνο ἀκόμα στὸ τρίτο πάτωμα... Βέβαια, τὰ ἔχα δεῖ δλ' αὐτά, κι ἀκόμα τὰ μαῦρα καὶ παιδεμένα σὰν ἀπὸ σπασμοὺς ρολὰ τῶν καταστημάτων, ποὺ εἴχανε ξεφύγει ἀπ' τὴν πόρτα ποὺ φυλάγανε καὶ ποὺ τὰ συγκρατοῦσε ὁρθὰ ἄλλοτε, τις σβησμένες πυρκαγιές, τοὺς μαύρους τοίχους, τὸ παράξενο βλέμμα ἐκεινῶν ποὺ ψάχνανε μὲς στὰ συντρίμμια —μὰ τὰ ἔχα δεῖ, ὅπως εἶπα, σὰν ἔνα θέαμα ξεπερασμένης πιὰ ἴστορίας, κι ὅχι σὰ στιγμὴ ζωῆς δπου συμμετεῖχα. Κι αὐτὸ ἦταν μιὰ μεγάλη διαφορά.

Μὰ δ βομβαρδισμὸς καὶ τὸ ἀντιαεροπορικὸ (δὲν μποροῦσα ἀκόμα νὰ ξεχωρίσω τοὺς δυὸ θορύβους) ἀκούγονταν κάπου σὰν πολὺ μακριά. Ξαναγύρισα στὴ θέση μου στὸ τραπεζάκι μας μὲ τὸν Ἰατρόπουλο, καὶ πίναμε ἡσυχα τὸ οὐζάκι μας, γελώντας μὲ τοὺς ἄλλους δυὸ συντρόφους μας ποὺ ἔχανε γίνει πράγματι καπνός, μπρὸς ἀπ' τὰ μάτια μας, μὲ τὸ πρῶτο σκούξιμο τῆς σειρήνας.

«Λαγοί! Ἄέρας! Καπνός! Λούηδες!» γελοῦσε δ Ἰατρόπουλος κορδωτὸς στὴν καρέκλα του, σηκώνοντας τὸ ποτηράκι του μὲ κείνη τὴν περίεργη ἀκαμψία ποὺ τὸν χαρακτήριζε.

Θέλησα νὰ βγῷ στὴν πίσω αὐλὴ τοῦ κέντρου, καὶ τὸ γκαρσόνι μοῦ δειξε τὸ δρόμο ἀπ' τὴν κουζίνα. Ἡταν ἔνα χαμηλοτάβανο δωματιάκι μὲ ἀφημένα δλα τὰ μπρίκια τοῦ καφὲ πάνω στὴ χόβολη* ποὺ ζοῦσε ἀκόμα, κι ἀπὸ πάνω δὲν ἦταν στεγασμένο παρὰ μὲ κάτι παμπάλαιες σκεβρωμένες* σανίδες, ποὺ ἄφηναν μεγάλες χαραμάδες κι ἔβλεπες ἀνάμεσά τους τὸν καταγάλανο γυαλιστερὸ οὐρανὸ καὶ τὸν ἥλιο ποὺ ἔλαμπε. Μὰ ἐκείνη τὴ στιγμὴ σὰν κάτι ν' ἄρχισε νὰ γαζώνῃ πολὺ κοντά μου καὶ πολὺ δυνατά καὶ μὲ μιὰ ξετρελαμένη ταχύτητα. Κι ώσπου νὰ κατα-

λάβω καλὰ καλὰ πώς μᾶς πολυβολοῦσταν, μιά, δυό, τρεῖς ἐκρήξεις βαριές ἔσεισαν συθέμελα* δύο τὸ σπίτι, τόσο ποὺ πήγα νὰ πέσω καὶ μοῦ φάνηκε πώς εἶδα τοὺς τοίχους νὰ πηγαινοέρχωνται σὰ σὲ δυνατὸ σεισμό, ἐνδέ μέσα στὸ καφενεῖο, πίσω ἀπὸ τὴ στενὴ μισάνοιχτη πορτούλα, βροχὴ ἀπὸ γυαλιὰ καὶ γυαλικὰ σπασμένα ἀκούστηκε. "Ετρεξα μέσα. 'Ο Ιατρόπουλος καὶ τὸ γέρικο γκαρσόνι, κατασκονισμένοι, τινάζανε ἀπὸ πάνω τους ἀσβέστες καὶ γύψους, ἐνδέ δύο τὸ πάτωμα τοῦ μαγαζιοῦ εἶχε γεμίσει γυαλιά. 'Η μπόμπα πού χε πέσει εἶχε δημιουργήσει εὐτυχῶς (καὶ δὲν ξέρω πῶς) ἑνα κενό ἥ ἑνα «ρεῦμα ἀέρος», καὶ τὸ μεγάλο παράθυρο ποὺ ἦταν πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη μας σὰν καθόμαστε στὸ τραπέζακι μας εἶχε δλόκληρο ρουφηχτῆ πρὸς τὰ ἔξω, ἀλλιώς δὲν ξέρω πῶς) καὶ τὸ γέρικο γκαρσόνι δὲ θά τανε αὐτὴ τὴ στιγμὴ στὰ πολὺ καλά τους. Τὸ πάτωμα ἦταν ἀκόμα γεμάτο μὲ πλῆθος μποτίλιες καὶ μποτιλάκια (λεμονάδες, πορτοκαλάδες, σόδες, οὖζα), ποὺ εἶχανε πηδήξει ἀπὸ ἑνα εἶδος ραφιοῦ καὶ πιατοθήκης ὅπου ἦτανε ἑνα λεπτὸ πιὸ πρίν.

Πεταχτήκαμε πρὸς τὴν πόρτα. "Ολο τὸ πεζοδρόμιο, ὅχι μόνο μπροστὰ στὸ δικό μας τὸ καφενεῖο μὰ σ' δλη τὴ σειρά, ἦταν γεμάτο μὲ συντρίμματα γυαλικῶν καὶ γκρεμίσματα τοίχων, πού χανε πέσει καὶ πλακώσει δλα τὰ καλάθια τῆς μαναβικῆς καὶ τῶν μικροπωλητῶν ποὺ ἦταν ἐκεῖ παρατημένα, καὶ λίγο πιὸ πέρα, πίσω ἀπὸ τὸν τοῖχο τοῦ Σταθμοῦ, μεγάλες κοκκινόμαυρες φλόγες ύψωνονταν στὸν οὐρανὸ μὲ πολὺ καπνὸ μαζί. Μοῦ φάνηκε στὴν ἀρχὴ πώς εἶχε πάρει φωτιὰ ὁ Σταθμός, ἀλλὰ σιγὰ σιγὰ κατάλαβα πώς καιγόταν κάτι ἄλλο —ἴσως καμιὰ πιὸ πέρα ἀποθήκη, ἵσως κανένας συρμός.*

Βγῆκα ἔξω στὴ μικρὴ πλατεία, καὶ μὲ πηδήματα σχεδὸν πετάχτηκα στὴ σιδερένια γέφυρα ποὺ ἐνώνει τὶς δυὸ ἀποβάθρες. Εἶχα μιὰν ἀπαραίτητη ἀνάγκη νὰ δράσω, κάτι νὰ κάνω. Δὲν μποροῦσα σὲ τέτοια στιγμὴ ν' ἀνεχθῶ τὴν ἀκινησία.

* Ήταν τρία κλειστὰ φορτηγὰ βαγόνια γεμάτα μὲ σιδερένια βαρέλια πίσσα ἥ γκρέσα,* πού, ἔχοντας κιόλας ἀναλιώσει, ἀρχίζε νὰ τρέχῃ φλεγόμενη παντοῦ. 'Η «ύπηρεσία κατασβέσεως

τοῦ πυρδός» ἡταν ἐκεῖ καὶ πολέμαγε νὰ ἐντοπίσῃ τὴ φωτιά, γιατὶ ὑπῆρχε μεγάλος κίνδυνος νὰ μεταδοθῇ καὶ στὰ ὑπόλοιπα βαγόνια κι ἀπὸ κεῖ στὶς δίπλα ἀποθῆκες. Ἡταν μιὰ σπασμωδικὴ δουλειά, μιὰ δουλειά σὲ στιγμὴ πανικοῦ ἢ πάντως ὅχι «ἐν ψυχρῷ νῷ». Ἔτρεξα κι ἐγὼ ἐκεῖ, ἔσυρα κι ἐγὼ τοὺς σωλήνες μὲ τὸ νερὸ ποὺ κάπου σκαλώνανε, ἔσπρωξα κι ἐγώ, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους στρατιῶτες τῆς ὑπηρεσίας, τὰ βαρέλια ποὺ φλογίζονταν. Ἡταν μιὰ ζέστη ἐκεῖ κοντὰ κι ἔνας καπνός, ποὺ δὲν μποροῦσες ν' ἀναπνεύσης καὶ δὲν ἔβλεπες μπροστά σου.

Ἡ φωτιὰ διμως ἐντοπιζόταν, λιγόστευε, ἔσβηνε. Εἶχαν ξεκόψει πιὰ τὰ τρία φλεγόμενα βαγόνια ἀπ' τὸν ὑπόλοιπο συρμό. "Ολοι ἡμαστε μαῦροι, λαχανιασμένοι, στουπὶ* στὸν ἴδρωτα. Χαιρέτισα, μὲ χαιρέτισαν, κι ἔφυγα. Εἶχα κάνει ὅ,τι περνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι μου. Καὶ ξαναγύρισα στὴν παρέα, στὸ καφενεῖο.

Ἡ λήξη τοῦ συναγερμοῦ εἶχε σημάνει πιά. Ἡ μικρὴ πλατεία κι ὁ δρόμος ἀρχισαν μεμιᾶς πάλι νὰ μυρμηγκιάζουν. Ὁ Ιατρόπουλος, ποὺ μ' εἶχε χάσει, ἀνησυχοῦσε. Ὁ Μεντόγιαννης κι ὁ Στελλάκης ἡταν φουρκισμένοι ποὺ δὲν τοὺς ἀκολουθήσαμε στὸ καταφύγιο. «Αὐτὰ εἶναι βλακεῖες» ἀποφαίνονταν. «Βέβαια, γιατί ὅχι; Μπορεῖ, ἔλεγα μέσα μου. Κι διμως, αὐτὰ εἶναι τὰ ώραῖα..»

Σὲ λίγο ἀκούστηκε κάποιο σφύριγμα. Ἡταν τὸ τρένο μας. Φορτωθήκαμε δπως δπως, βιαστικά, τὰ σακίδια, τοὺς μανδύες, τὶς κουβέρτες, καὶ τραβήξαμε πρὸς τὸ Σταθμό. Ἐκεῖ ἔφταναν πιὰ οἱ πρῶτες εἰδήσεις γιὰ τ' ἀποτελέσματα τοῦ βομβαρδισμοῦ. «"Επεσε ἐκεῖ» ἔλεγε ὁ ἔνας. «"Οχι, ἔπεσε ἐκεῖν» ἔλεγε ὁ ἄλλος.

Ἡμαστε πιὰ μὲς στὸ βαγόνι, ὅταν ἔμαθα πῶς εἶχε πέσει βόμβα καὶ στὴν Ἀγία Σοφία, σ' αὐτὴ τὴν παλιὰ βυζαντινὴν ἐκκλησία, ποὺ φαινόταν πιὰ ἔξω ἀπὸ κάθε χρόνο καὶ τὶς περιπέτειές του, καὶ ποὺ μόλις τὸ πρωί, ἔνα δυὸς δρες πρωτύτερα, μοῦνον ἔχε δώσει, μὲ τὴ σιωπὴ ποὺ τὴν τύλιγε, μιὰ τόσο ἀπόκοσμη* γαλήνη.

Ναί, εἶχε πιὰ ἀρχίσει ὁ Πόλεμος γιὰ μένα.

('Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Tὸ πλατὸν ποτάμι*)

ΑΝΤΡΕΑΣ ΦΡΑΓΚΙΑΣ

"Ανθρωποι καὶ σπίτια

Τὸ 1941, σ' ἔναν ἀεροπορικὸν βομβαρδισμὸν τοῦ Πειραιᾶ, γκρεμίζεται, μαζὶ μὲ πολλὰ ἄλλα, καὶ τὸ σπίτι μιᾶς φτωχῆς ἐργατικῆς οἰκογένειας. Τὴν ὥρα τοῦ βομβαρδισμοῦ, τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας αὐτῆς ἡταν στὸ διπλανὸν καταφύγιο κι ἔτσι σώθηκαν, ἀλλὰ ἔχασαν σχεδὸν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά τους. Τελικά, ἀναγκάζονται, κατανικώντας πολλές δυσκολίες, νὰ ἀνέβουν στὴν Ἀθήνα καὶ νὰ στήσουν ἐκεῖ νέον νοικοκυριό.

Ο σπίτι ἐκεῖνο βρισκόταν σ' ἔναν κάθετο δρόμο ποὺ β' γαζεῖ στὸ λιμάνι, κι ἔπεισε μιὰ νύχτα ποὺ βομβαρδίσανε τὸν Πειραιά. Ἡτανε παλιὸ καὶ σκόρπισε. Μείνανε μόνο τὰ δοκάρια ἀπ' τὸ χαγιάτι μὲ τζαμαρία, στηριγμένη σ' ἔναν μισογκρεμισμένο πλαγιανὸ τοῖχο. Τὴν νύχτα ποὺ γκρεμίστηκε, βρισκόντουσαν δῆλοι στὸ καταφύγιο τοῦ ξενοδοχείου. Κι οἱ ἐπαρχιῶτες ποὺ φτάσανε κεῖνο τὸ βράδυ μὲ τὸ βαπόρι, κι οἱ ἔμποροι καὶ κάτι γυναῖκες ποὺ ὅλο φοβόντουσαν καὶ ξεφωνίζανε ὅταν ἀκούγανε τ' ἀεροπλάνα καὶ τὶς κανονιές. Μὲ τὶς βόμβες, δὲ τόπος σάλεψε ἀπ' τὰ θεμέλια του, ἡ λάμψη φάνηκε σὰν ἀστραπή, κι δῆλοι νομίσανε πώς θαφτήκανε γιὰ πάντα κειμέσα ἀπ' τὸ τράνταγμα καὶ τὴ βοὴ ποὺ κάνανε οἱ πέτρες ποὺ κατρακυλούστανε. Ο πατέρας τῆς Ἀγγελικῆς ἀνέβηκε σιγὰ τὶς σκάλες καὶ εἶδε τὸ δρόμο, μὰ ὅταν κατέβηκε πάλι ἡ μάνα ρώτησε τί ἔγινε, κι ἀπ' τὴ φωνή του κατάλαβε πώς τὰ πράματα δὲν ἤτανε πιὰ δπως πρίν. Τῆς εἶπε μιὰ δικαιολογία, πῶς

τάχα ἔπεσε, καθὼς φαίνεται, τὸ σπίτι τῆς γωνίας, «μπορεῖ καὶ κανένα ἄλλο, μὰ ἔχει ἔξω πολὺ χῶμα, εἶναι καὶ κατασκότεινα καὶ δὲν μπορῶ νὰ δῶ...». Τὸ φῶς εἶχε σβήσει στὸ ὑπόγειο τοῦ ξενοδοχείου, κι ἀπ' τίς φωνὲς μόνο μποροῦσες νὰ ξεχωρίσης τοὺς ἀνθρώπους. 'Ο πατέρας ρώτησε τὴ μητέρα ἀν εἶχε πάρει ἀπ' τὸ σπίτι καμιὰ κουβέρτα. «Ναι, δυό» εἶπε ἡ μητέρα. «Φορᾶς φουστάνι;» τὴν ξαναρώτησε. «Είμαι μὲ τὴ ρόμπα» εἶπε αὐτή. 'Υστερα ἡ Ἀγγελικὴ ἔνιωσε τὸ χέρι τοῦ πατέρα τῆς νὰ τὴν ψάχνῃ στὸν ώμο γιὰ νὰ δῆ τι φοράει. 'Η μητέρα της τὸν ξαναρώτησε τί ἔγινε, μὰ τὰ τραντάγματα καὶ τὰ κανόνια ἦταν ἀκόμα πολὺ δυνατὰ κι οἱ φωνὲς στὸ σκοτεινὸν ὑπόγειο δὲν ἀφήνανε ν' ἀκούσῃ τί εἶπε ὁ πατέρας.

"Οταν τέλειωσε τὸ κακὸ καὶ φύγανε τ' ἀεροπλάνα, ἡ μητέρα εἶπε νὰ σηκωθοῦνε νὰ πᾶνε σπίτι τους, μὰ δὲ πατέρας τὴν κράτησε ἀπ' τὰ μπράτσα καὶ τὴν ἐσπρωξε μὲ δύναμη γιὰ νὰ καθίση πάλι. «Ἐδῶ θὰ μείνουμε;» «Ναι, ως τὸ πρωΐ. Νὰ φέξη πρῶτα, γιατὶ μπορεῖ νὰ ἀκολουθᾶνε κι ἄλλα ἀεροπλάνα καὶ θά 'ναι φασαρία νὰ ξαναρχόμαστε.» 'Η Ἀγγελικὴ τὸ κατάλαβε κι ἔχωσε τὰ μοῦτρα της στὸν κόρφο τοῦ πατέρα. Μείνανε κι ἄλλοι στὸ ὑπόγειο δλη τὴ νύχτα. Κλαίγανε καὶ κάτι μωρὰ πιὸ πέρα, σκληρίζανε* κι οἱ γυναίκες, δλοι φωνάζανε νὰ γίνη ήσυχία κι ἔτσι ἡ φασαρία μεγάλωνε. Κάποιος εἶπε δυνατὰ πώς ἔπεσε τὸ ἀπέναντι σπίτι, κι ἀμέσως ἡ μητέρα ἀρχίσε νὰ κλαίη. Τὰ χαράματα, μόλις ἔφεξε λίγο, ἡ Ἀγγελικὴ κι ἡ μητέρα της καταλάβανε πώς μείνανε μόνο μὲ δυσδ κουβέρτες καὶ μὲ τὰ ροῦχα ποὺ φοροῦσαν. Κάτσανε στὰ σκαλοπάτια μιᾶς ἀποθήκης, γιατὶ δὲ πατέρας φωνάζε νὰ μὴν πλησιάσῃ κανείς, μὴν τοῦ ᾗθη καμιὰ πέτρα στὸ κεφάλι. Τὸ χαγιάτι μὲ τὴ μεσημβρινὴ τζαμαρία κρεμότανε σὰ σὲ κλωστή, μισόγερτο, λές καὶ χαιρετοῦσε αὐτοὺς ποὺ φεύγανε.

"Η Ἀγγελικὴ κι ἡ μητέρα ρίξανε ἀπὸ μιὰ κουβέρτα στὶς πλάτες τους, γιατὶ ἔκανε ψύχρα, κι δὲ πατέρας πήγαινε πάνω κάτω καὶ ρωτοῦσε καὶ ἔτρεχε νὰ δῆ τι θὰ γίνη, τί γίνεται πάντα δταν μένη κανείς χωρὶς σπίτι. "Άλλοι λέγανε πώς περνᾶνε στρατιωτικὰ συνεργεῖα καὶ ρίχνουνε τοὺς ἔτοιμόρροπους τοίχους, μὰ

ἄλλοι λέγανε πάλι νὰ μὴν περιμένουνε, γιατὶ τὰ θύματα εἶναι πολλὰ καὶ δλα τὰ συνεργεῖα δουλεύουνε νὰ ξεθάψουνε τοὺς πλακωμένους. ‘Ο δρόμος εἶχε κλείσει ἀπ’ τὶς πέτρες καὶ τὰ χώματα. ‘Ο χῶρος πού ’πιανε τὸ σπίτι τους ἤτανε τώρα κούφιος, ἔνας σωρὸς γκρεμίσματα, καὶ τὸ γκρεμισμένο χαγιάτι ἔτοιμο νὰ σωριαστῇ. Ἐκεῖ ἀπάνω, τὰ παιδιὰ παίζανε μὲ τὶς ζωγραφιές καὶ χαζεύανε μὲ τὰ καράβια. Τ’ ἀπογέματα γέμιζε πάντα ἥλιο, καὶ θὰ φαινότανε παράξενο στὴν Ἀγγελικὴ ἀν τῆς ἔλεγες τότε πῶς δὲν μένουν πάντα τὸ ἴδιο τὰ πράματα κι οἱ ἄνθρωποι. ‘Ο Ἄλεκος ἔβαζε συχνὰ ἔνα χαρτὶ στὸ τζάμι νὰ σχεδιάσῃ, κοιτώντας ἀπὸ μέσα τὸ πλοϊο πού ’ταν στὸ λιμάνι, δπως ξεσηκώνανε τοὺς χάρτες στὸ σχολεῖο. “Οταν παιδευότανε πολὺ κι ἔβρισκε πῶς δὲ γινόταν ἔτσι, ἔβαζε τὸ χαρτὶ στὰ γόνατα νὰ τὸ σχεδιάσῃ δπως τὸ βίλεπε. Μὲ τὰ κατάρτια, τὰ φουγάρα, τὰ παράθυρα καὶ τοὺς ναυτες. ‘Ο Γρηγόρης χτυποῦσε τὶς πόρτες δταν γυρνοῦσε ἀπ’ τὸ σχολεῖο, πέταγε τὴ σάκα του κι ἔτρεχε νὰ παίξῃ στὸ δρόμο καὶ στὸ λιμάνι. Καὶ τὰ δυὸ ἀγόρια φύγανε μὲ τὰ καράβια, κι ἔτσι ἡ Ἀγγελικὴ ἔμεινε μόνη. Τῆς εἴπανε, βέβαια, φεύγοντας πῶς θὰ τῆς γράφουνε ἀπὸ κάθε καινούριο λιμάνι καὶ πῶς δπου κι ἀν πᾶνε θὰ τῆς στέλνουνε παράξενα πράματα. Τώρα γίνεται πόλεμος, κι ἡ θάλασσα δὲν εἶναι δπως τὴ λέγανε. Βουλιάζουνε τὰ βαπόρια, δπως γκρεμίζουνται καὶ τὰ σπίτια. “Οταν φύγανε τὰ παιδιὰ μὲ τὰ καράβια, ἡ Ἀγγελικὴ διάβαζε στὸ χαγιάτι τὰ γράμματα ποὺ στέλνανε ἀπ’ τοὺς μακρινοὺς τόπους, ψάχνοντας στὸ χάρτη νὰ βρῇ ἀπὸ ποὺ στέλνουνε κάθε φορὰ τὰ χαιρετίσματα δ Ἄλεκος κι δ Γρηγόρης. ‘Αργότερα καθότανε κι δ πατέρας στὸ χαγιάτι, κοιτώντας τὴ θάλασσα καὶ τοὺς χάρτες.

Σὰν ξημέρωσε γιὰ τὰ καλά, ἡ μητέρα εἶπε νὰ πᾶνε ἐκεῖ κοντὰ στὰ γκρεμίσματα, μήπως καὶ μπορέσουνε νὰ τραβήξουνε κανένα ροῦχο. Κι δ πατέρας πήγε μαζὶ μὲ ἄλλους γειτόνους πού ’χανε κι αὐτοὶ θαμμένα πράματα καὶ βγάλανε δτι μπορέσανε ἀπ’ τὰ χώματα. “Υστερα πήγε κι ἔφερε μόνος του ἔνα καροτσάκι καὶ τὰ φόρτωσε. “Ετσι τέλειωσε πιὰ ἡ ζωὴ τους στὸ λιμάνι. “Οταν βάλλανε τοὺς μπόγους στὸ καρότσι κι ἅρχισε νὰ σπρώχνῃ δ πατέ-

ρας, ή μάνα ἔβαλε τὰ κλάματα κι ή Ἀγγελική γύρισε νὰ δη τὸ χαγιάτι ποὺ κρεμότανε ἀκόμα, σὰν ἀπὸ κλωστὴ στὰ δοκάρια του. Δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένουνε ἄλλο, γιατὶ τὸ βράδυ μπορεῖ ν' ἄρχιζε πάλι ὁ βομβαρδισμός. Κι ἀρχίσανε ν' ἀνεβαίνοινε γιὰ τὴν Ἀθήνα.

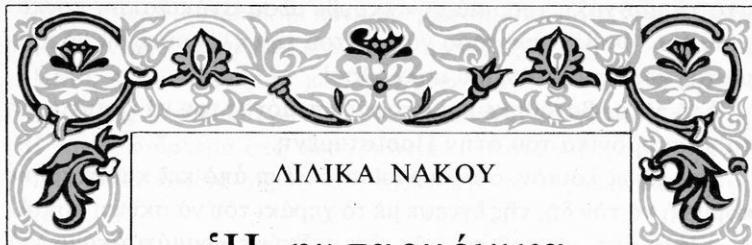
(Απὸ τὸ μυθιστόρημα *"Ανθρωποι καὶ σπίτια"*)

‘Ο ἥλιος ἐπαντρεύτηκε

‘Ο ἥλιος ἐπαντρεύτηκε καὶ πῆρε τὸ φεγγάρι,
ἀκάλεσε καὶ στὴ χαρὰ συμπεθεροὺς τ’ ἀστέρια·
τὰ σύγνεφα τοὺς ἔστρωσε στρώματα γιὰ νὰ κάτσουν,
τοὺς ἔβαλε προσκέφαλα τὶς ράχες ν’ ἀκουμπήσουν,
τοὺς ἔβαλε καὶ τράπεζα στοὺς κάμπους τὰ λουλούδια,
τοὺς ἔβαλε φαῖ νὰ φᾶν τὸ μόσκο καὶ τὰ ἄνθια.
Κρασὶ τοὺς ἔδωσε νὰ πιοῦν θάλασσες καὶ ποτάμια·
κι ἀπ’ ὅλα τ’ ἄστρια τ’ οὐρανοῦ Αὐγερινὸς δὲν ἔρθε·
κι αὐτοῦ πρὸς τὸ ξημέρωμα Αὐγερινὸς ἐφάνη·
φέρνει τὸν ὕπνο ζωντανὸ στὰ νιόγαμπρα πεσκέσι,
φέρνει καὶ στοὺς συμπεθεροὺς λυχνάρι νὰ τοὺς φέξῃ,
νὰ φύγ’ νὰ πᾶν στὰ σπίτια τους, τὰ νιόγαμπρα νυστάζουν.

(Δημοτικὸ)

ΛΙΛΙΚΑ NAKOY

‘Η φυσαρμόνικα

Τὸ διήγημα ποὺ ἀκολουθεῖ ἀναφέρεται στὰ χρόνια τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς (1941-1944). Τότε, πάρα πολλοὶ συμπατριῶτες μας, και ἴδιαίτερα τὰ μικρὰ και ἀπροστάτευτα παιδιά, ὑπόφεραν ἀπὸ τὴν πείνα ἥ και πέθαιναν ἀπ’ αὐτή.

Ο MONO πράγμα ποὺ δὲν ἥθελε ν’ ἀποχωριστῇ διανοτελής, και ὅταν τὸν λούζανε και ὅταν τὸν κουρεύανε, σὰν μπῆκε στὸ νοσοκομεῖο, ἥταν ἡ φυσαρμόνικά του.

Μιὰ τόση δὰ φυσαρμόνικα, μὲ τέσσερις πέντε τόνους, ποὺ ἔμοιαζε μὲ σουραύλι,* ἀπὸ κεῖνες ποὺ ἀγοράζουνε στὰ παιδιά τὶς μέρες τοῦ Ἀι-Βασίλη.

Τοῦ τὴν εἶχε, λέει, χαρίσει ὁ νουνός του... Τὴν εἶχε φέρει ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια, γιατὶ ταξίδευε, δούλευε στὰ βαπόρια... Και καμιὰ ἄλλη φυσαρμόνικα δὲν ἔμοιαζε μ’ αὐτήν...

Τὸν βάλαμε τὸν Παντελὴ στὸ κρεβάτι... Ἡταν μικροκαμώμενος κι ἀδύνατος. “Εμοιαζε ἀκόμη μικρότερος ἀπὸ δ, τι ἥταν. ”Εμοιαζε νά ’ναι δέκα χρονῶν, ἐνῶ ἥταν μεγαλύτερος... Μελαχρινὸ καὶ γλυκὸ παιδάκι.

Στὸ κρεβάτι του, πρὶν πέσῃ καλὰ καλά, ζήτησε πάλι τὴ φυσαρμόνικα. Τοῦ τὴν κρατοῦσε μιὰ ἀδελφή, τὴν εἶχε στὰ χέρια τῆς, μὰ αὐτὸς τὴν ἥθελε κοντά του...

«Θά τὴ βάλω, εἶπε, κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι...»

Μὰ σὰν τοῦ βάλανε σύντροφο μὲς στὸ ἴδιο κρεβάτι, ἀνησύχησε πιὸ πολύ —φοβήθηκε νά μὴν τοῦ τὴν πάρη. Τὸν ἔπιασε ἀγωνία και δὲν ἤξερε ποῦ νὰ τὴν κρύψῃ. Μιὰ τὴν ἔβαζε κάτω

άπό τη μασχάλη του, μιά την ἔκρυβε μέσα στήν ἄσπρη πουκαμίσα του. Φοβόντανε τόσο νά μήν τοῦ τὴν κλέψουνε σὰ θὰ κοιμᾶται, πού ὑπνος δὲν τοῦ κολλοῦσε!

Στὸ τέλος βαρέθηκε καὶ ἀποφάσισε μόνος του νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν φυσαρμόνικά του στὴν Προϊσταμένη.

Ἐνα πρωὶ λοιπόν, σὰν περνοῦσε ἐκείνη ἀπὸ κεῖ καὶ στάθηκε κομμάτι νὰ τὸν δῆ, τῆς ἔγνεψε μὲ τὸ χεράκι του νὰ σκύψῃ κοντά.

«Ἐχω κάτι νὰ σοῦ πῶ, τῆς εἶπε... Σκύψε κομμάτι ἀκόμα γιὰ νὰ μὴ μᾶς ἀκούσῃ κανείς...»

Ἡ Προϊσταμένη, καλὴ γυναίκα, ποὺ λυπόντανε κι ἀγαποῦσε δλα τὰ παιδιὰ σὰ νά τανε δικά της, ἔσκυψε μὲ καλοσθήνη πάνω ἀπὸ τὸ κρεβάτι τοῦ Παντελῆ.

«Υστερα, ή ἵδια μᾶς εἶπε συγκινημένη τί τῆς εἶπε ὁ Παντελῆς:

«Νά, κρύψε μου, σὲ παρακαλῶ, κυρία, τὴ φυσαρμόνικά μου, νὰ μὴ μοῦ τὴν κλέψουνε... Μοῦ τὴ χάρισε ὁ νουνός μου... Ἡτανε στὸ ὑποβρύχιο “Πρωτέας”, αὐτὸ ποὺ χάθηκε στὸν πόλεμο... Μοῦ εἶχε πεῖ μάλιστα, σὰν ἔφευγε γιὰ τὸ μέτωπο καὶ μὲ φιλοῦσε: Παντελῆ, ἀμα παιζῆς τὴ φυσαρμόνικα, νὰ ξέρης πώς, δπου καὶ νὰ βρίσκουμαι, θά ῥχουμαι πάντα κοντά σου!...»

«Ἐννοια σου, Παντελάκη, τοῦ εἶπε ἡ Προϊσταμένη. Μεῖνε ἥσυχος... Θὰ σοῦ τὴν κρύψω ἐγὼ τὴ φυσαρμόνικα. Καὶ ἀμα γίνης καλὰ καὶ φύγης ἀπὸ δῶ μέσα, ἐγὼ θὰ σοῦ τὴ δώσω...»

Μὰ ὁ Παντελῆς τὴν τράβηξε, εἰδα ἀκόμη, ἀπὸ τὴν ποδιά... Κάτι πάλι τῆς εἶπε, καὶ εἰδαμε τὴν Προϊσταμένη νὰ χαμογελᾶ καὶ ξαφνικὰ νὰ πιάνη στὰ χέρια της μὲ ἀγάπη τὸ κεφαλάκι τοῦ παιδιοῦ. Τὴν ἀκούσαμε νὰ τοῦ λέη:

«Ἐννοια σου, Παντελή... Ἐγὼ θὰ σοῦ τὴ φέρνω τὴ φυσαρμόνικα νὰ παιζῆς, δποτε σοῦ κάνη κέφι... ”Ἐννοια σου...»

Καί, σὰν ἤρθε κοντά μας, μᾶς εἶπε:

«Ξέρετε τί μοῦ εἶπε ἀκόμα ὁ Παντελῆς;... Πῶς θέλει πότε πότε νὰ παιζῆ φυσαρμόνικα, γιατὶ φτιάχνει μοναχός του τραγουδάκια... ”Ἐχει, λέει, φτιάξει ἔνα τοῦ νουνοῦ του καί, ἀμα τὸ παιζῆ, πιστεύει πῶς ἔρχεται κοντά του...»

Τὸ βραδάκι, ποὺ πῆγα νὰ τοῦ σιάξω τὸ κρεβάτι, τοῦ εἶπα:

«Λοιπόν, Παντελάκη, πότε θὰ μᾶς πῆς κανένα τραγουδάκι δικό σου, ἀπὸ κεῖνα ποὺ φτιάχνεις μοναχός;»

«Μά, ἔκανε, δὲν εἶπα πῶς φτιάχνω τραγουδάκια μὲ λόγια... Μόνο τοὺς σκοποὺς ἐγὼ φτιάχνω...—Βρίσκω τὸ σκοπὸ μοναχὸς καὶ τὸν λέω ὕστερα στὴ φυσαρμόνικα... Κατάλαβες;...»

Τὰ ἄλλα παιδιά γύρω, ποὺ ἀκούσανε τί λέγαμε, φωνάζανε τότε:

«'Αδελφή, πέστε στὴν Προϊσταμένη νὰ δώσῃ μιὰ μέρα στὸν Παντελὴ τὴ φυσαρμόνικά του, νὰ μᾶς παίξῃ κάτι, νὰ περάσῃ ἡ ώρα!»

Κοίταξα τὰ παιδιά... Πῶς νὰ τοὺς χαλάσῃ κανένας τὸ χατίρι;... Μοιάζανε δόλοδία μὲ μικροὺς ζωντανοὺς σκελετούς!... Τὸ πετσὶ στὸ κορμάκι τους ἦταν τόσο τραβηγμένο, ποὺ ἔλεγες πῶς θὰ σκιτῇ μόλις κουνηθοῦνε... "Ἐλεγες πῶς τὰ κόκαλα θὰ βγοῦνε μέσα ἀπὸ τὸ ξεραμένο δέρμα τους! Τοὺς μετροῦσες τὰ πλευρά... Καί, ἄμα γελούσανε, τότε ἦταν ποὺ σοῦ ἐρχόνταν νὰ κλαῖς, σὰν τὰ κοίταξες. Τραβιόντανε τὸ πετσὶ τους ἐδῶ στὰ μάγουλα, ἔτσι ποὺ σκεφτόσουνα πῶς θὰ πονούσανε, δίχως ἄλλο, καθὼς γελούσανε... Ἀδύνατο νὰ μὴν πονᾶνε..."

Καὶ τὰ μάτια τους, φλογισμένα ἀπὸ τὴν πείνα, ἦταν καρφιὰ —σὰ σὲ κοιτάζανε— ποὺ μπαίνανε στὴν καρδιά.

Παιδιά ὅμως ἦτανε καί, δσα μπορούσανε, γελούσανε...

Μὰ ἦταν καὶ πολλά, πού, ἀκίνητα, ωχρά, μὲ μάτια κλειστά, μένανε δώρες ἔτσι, σὰν πεθαμένα... Γι' αὐτὸ καὶ κανένας δὲν καταλάβαινε πότε πεθαίνανε...

Ξεψυχούσανε ἥσυχα, σὰν τὰ πουλιά... Κανένα δὲν ἐνοχλούσανε... 'Ο θάνατος ἀπὸ ἐξάντληση ἔρχεται σὰν ὑπνος, σιγὰ σιγά...

Τὴν ἄλλη μέρα τὰ παιδιά, δσα δηλαδὴ μπορούσανε καὶ μιλούσανε, παρακαλέσανε τὴν ἵδια τὴν Προϊσταμένη νὰ δώσῃ τὴ φυσαρμόνικα στὸν Παντελὴ, κάτι νὰ τοὺς παίξῃ...

«"Αμα δὲν ἔχουμε κανένα παιδὶ βαριὰ ἄρρωστο μέσα στὸ θάλαμο, τότε θὰ τοῦ τὴ δώσω νὰ σᾶς παίξῃ!"» δήλωσε ἡ Προϊσταμένη.

Σέ λίγες μέρες μέσα πεθάνανε άραδα παιδιά άπό έξαντληση...
“Οσα ήταν βαριά, μέσα στὸ θάλαμο, ξεπαστρευτήκανε... Δυσεν-
τερία* καὶ έξαντληση ἀπὸ τὴν πείνα —νά τί τὰ θέριζε...

Τὰ ἄλλα, δσα δὲν πεθαίνανε, βλέπανε ποὺ σηκώσανε τὰ πε-
θαμένα, καὶ κοιτάζανε, βουβά, σὰ φοβισμένα πουλιά...

‘Ο Θεός μονάχα ξέρει τί γινόταν μέσα στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν
αὐτῶν ποὺ ἀπομένανε καὶ τί συλλογιζόντανε. Κανένα ποτὲς δὲν
ἔτυχε νὰ μοῦ πῆ τί συλλογιζόντανε, σὰν ἔβλεπε, ἀπὸ τὸ διπλανὸ
κρεβάτι ἢ ἀπὸ πλάι του, νὰ σηκώνουν τὸ γείτονά του πεθαμένο...
Μόνο ποὺ σωπαίνανε τότες, παρατήρησα, δλα... Γιὰ κάμποση
ῷρα δὲ μιλούσανε... Τσιμούδιὰ στὸ θάλαμο μέσα...

Μὰ ὑστερα ξαναρχίζανε πάλι τὸ κελαηδητό...

Παιδιά ἡταν. Δὲν μποροῦσαν δλότελα, οὔτε γιὰ πολλὴν ὥρα
νὰ σωπάσουν...

“Ετσι λοιπὸν ποὺ πεθαίνανε άραδα τὰ παιδιά, ἡ Προϊσταμένη,
γιὰ νὰ δώσῃ κάποια χαρὰ στὸ θάλαμο, ἔδωκε στὸν Παντελή, ἔνα
ἀπόγεμα, νὰ παίξῃ φυσαρμόνικα...

Θυμᾶμαί, ἡταν ἔνα ὠραῖο δειλινό, ἀρχὴ τῆς ἄνοιξης. Εἶχαμε
ἀνοίξει τὰ παράθυρα πρὸς τὸν κῆπο καί, πότε πότε, ἐμπαινε μὲ
τὸν ἀέρα ἡ μυρουδιὰ τῶν ἀνθισμένων πορτοκαλιῶν...

«Μπά! εἰπε ἔνα παιδάκι ξαφνικά, καθισμένο στὸ κρεβάτι.
Μπά! Ήρθε ἡ ἄνοιξη! Έγὼ νόμιζα πώς δὲ θὰ τελείωνε ἐφέτος ὁ
χειμώνας! Είχα ξεχάσει πώς θὰ ῥχόταν ἡ ἄνοιξη...»

«Ναι! Άλήθεια!... κάνανε καὶ τ’ ἄλλα παιδιά... Άλήθεια!...»

Καὶ δλα τὰ μάτια τῶν παιδιῶν γυρίσανε κατὰ τὰ ἀνοιχτὰ
παράθυρα, νὰ δοῦνε τὴν ἄνοιξη ποὺ τοὺς ἔστελνε τὸ ἄρωμα τῶν
ἀνθισμένων πορτοκαλιῶν...

‘Εκείνη τὴ στιγμὴ κι ὁ Παντελῆς ἄρχισε νὰ παίζῃ τὴ φυσαρ-
μόνικά του... Ἀνακαθισμένος στὸ κρεβάτι του, τὴν κρατοῦσε μὲ
τὰ κοκαλιάρικα χέρια του μπροστὰ στὸ στόμα κι ἔπαιζε. “Επαίζε
ἔνα σκοπό, κι ἔκλεινε λίγο τὰ ματάκια του, κουνοῦσε μάλιστα
καὶ τὸ κορμάκι του, παρασυρμένος λὲς ἀπὸ τὸ ρυθμὸ τοῦ σκο-
ποῦ...

«Ρὲ σύ, παίζει τὰ “Μαῆρα μάτια” ποὺ λένε στὸ δρόμο!» εἰπε

ένα παιδί, ἀναγνωρίζοντας τὸ σκοπό.

Καὶ ἄρχισε καὶ αὐτὸν νὰ τὸ σφυρίζῃ μὲ τὸ στόμα...

«Ἄδελφή! εἰπε ἔνα ἄλλο... Αὐτὸν τὸ τραγουδάκι τὸ ξέρω κι ἐγώ... Νὰ σᾶς τὸ πῶ;»

«Σᾶς γέλασε, εἴπανε δυὸς τρία ἄλλα παιδιά, πῶς φτιάχνει τραγουδάκια! Αὐτὸν ξέρουμε δῆλοι γὰ τὸ τραγουδᾶμε!»

Μὰ ό Παντελής ἔπαιξε καὶ δὲν πρόσεχε καθόλου τί λέγανε τὰ παιδιά. Τὰ κατάφερνε στὸ παίξιμο ἀρκετὰ καλά.

Βέβαια, ἔβγαινε ποῦ καὶ ποῦ καὶ κανένας ἥχος λιγάκι φάλτσος... Μὰ τί πειράζει;... Τὸ σύνολο ἥταν ἀρμονικό, τόσο, ποὺ σοῦ σφιγγόταν ἡ καρδιά καὶ δημιουργόταν γύρω μιὰ ἄλλη ἀτμόσφαιρα.

Σὰν ἀπόπαιξε δ Παντελής, γύρισε καὶ μᾶς ἐξήγησε:

«Ο σκοπὸς αὐτὸς ἄρεσε πολὺ στὸ νουνό μου... Τὸν τραγούδαγε κι αὐτὸς ὡραῖα... Γι' αὐτὸν τὸν ἔπαιξα... Τώρα θὰ σᾶς παίξω καὶ τὸ δικό μου σκοπό...»

Μιὰ στιγμὴ φώναξε ἔνα παιδί:

«Γιά πές μας, Παντελή, πῶς βρίσκεις ἐσὺ τὸ δικό σου σκοπό; Ποιὸς σοῦ τὸν μαθαίνει;»

«Ποιὸς μοῦ τὸν μαθαίνει; Κανένας! Ἀφοῦ εἶναι δικός μου!... εἴπε δ Παντελής... Ἄμα κλείσω τὰ μάτια καὶ σταθῶ λιγάκι ἥσυχος καὶ μοναχός, ἀκούω τὸ σκοπὸ μέσα στὸ κεφάλι μου... Νά, ἐδῷ!...»

Καὶ δ Παντελής ἔδειξε μὲ τὸ χεράκι του τὸ κεφάλι του.

«Παράξενο! εἴπε τότε τὸ ἄλλο παιδί καὶ κοίταξε καλὰ τὸν Παντελή... Κι ἐγὼ κλείνω τὰ μάτια, στέκομαι κάποτε ἥσυχος, μὰ τίποτα δὲν ἀκούω!...»

«Ναί, εἴπε ἀκόμα δ Παντελής... Καί, ἂμα εἶμαι κεφάτος, ἀκούω χαρούμενους σκοπούς... Ἄμα μοῦ ἔρχεται ἔτσι σάμπως νὰ θέλω νὰ κλάψω, ἀκούω πάλι θλιβερούς σκοπούς... Σὰν τότε ποὺ μάθαμε πῶς χάθηκε τὸ ὑποβρύχιο καὶ πάει δ νουνός μου...»

Καὶ δ Παντελής πῆρε τὴν φυσαρμόνικα, τὴν ξανάβαλε μπροστὰ στὸ στόμα κι ἐτοιμάστηκε ν' ἀρχίση τὸ σκοπό.

Περίεργη στάθηκα ν' ἀκούσω.

‘Ηταν ένας σκοπός πολὺ ἀπλός... Δυὸς τρεῖς ήχοι, ποὺ ξανάρχονταν μὲ ἔνα περίεργο ρυθμὸ καὶ σταματοῦσαν ἄξαφνα... Τρεῖς τέσσερεις ήχοι, ποὺ ξανάρχονταν οἱ ἴδιοι σὲ τόνο ἀλλιώτικο, πολὺ ἀπλοί, μὰ ποὺ ἀρκούσανε νὰ ποῦνε τὸν καημὸ τοῦ Παντελῆ...’

‘Ηταν ἔνα παιδιάστικο θλιβερὸ τραγουδάκι... Ἀπλὸ καὶ μελαγχολικό... Καί, καθὼς: ήταν καθισμένος στὸ κρεβάτι ὁ Παντελῆς κι ἐπαιζε τὴ φυσαρμόνικα, ήταν σὰ νὰ ἔδινε, σὰ νὰ ἐμφυσοῦσε στὴ φυσαρμόνικα κάτι ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν ψυχούλα.

Τέτοια θά ‘ναι, συλλογίστηκα ἐκεῖ ποὺ ἀκουγα, καὶ ἡ ψυχούλα τοῦ Παντελῆ... Ἀπλή, ὅμορφη, μελαγχολική... Μὰ μποροῦσε νὰ μὴν εἶναι θλιβερή;... Τὸ χειμώνα εἶχε δεῖ ἔνα ἀδερφάκι του — ὅπως μᾶς εἶπε — νὰ πεθαίνῃ ἀπὸ τὴν πείνα, ἐκεῖ ἔξω στὴν παράγκα ποὺ κάθονταν, στὸ Περιστέρι... Εἶχε δεῖ τὴ μάνα του ποὺ ξενοδούλευε, νὰ σέρνεται μὲ πρησμένα πόδια ἀπὸ τὴν πείνα. Τὸν Δεκέμβρη τὸν πέρασε, ὀλόκληρο, χωρὶς ψωμί!... Οἱ φοῦροι τῆς Ἀθήνας γιὰ κάμποσον καιρὸ δὲ δίνανε οὕτε δράμι...

Καὶ ὁ νουνός;... Αὐτὸς ὁ νουνός, ποὺ ἀγαποῦσε τόσο ὁ Παντελῆς καὶ, καθὼς φαίνεται, προστάτευε τὴ χήρα καὶ τὸ ὄρφανό, αὐτὸς εἶχε χαθῆ στὴ θάλασσα καὶ ποιὸς ξέρει σὲ ποιὸ βυθό της βρισκότανε...

Τὸ θάμα ήταν πώς ὁ Παντελῆς, μὲ τέτοια φτώχεια, κατάφερε νὰ μὴν πουλήσῃ τὴ φυσαρμόνικά του. Πώς ἀκόμα καὶ ἡ μάνα του ἡ ἴδια δὲν τὴν πουλήσε, τὴ στιγμὴ ποὺ ὅλοι μας πουλήσαμε δ, τι μᾶς βρέθηκε στὸ χέρι...

Αὐτὸς ρωτήσαμε δλοι τὸν Παντελή, σὰν τελείωσε τὸ παίξιμο.

«Πῶς δὲν τὴν πουλήσα;... εἶπε. Τὴν ἔκρυβα στὴ χαλασιὰ τοῦ τοίχου, νὰ μὴν τὴν ἔβρη μπροστά της ἡ μάνα μου καὶ μοῦ τὴν πάρει... Κάλλιο νὰ πέθαινα, παρὰ νὰ τὴν πουλοῦσα!... Σὲ ποιὸν θὰ ἔλεγα τὸν καημό μου;»

«Ποιὸν καημὸ ἔχεις, Παντελή;»

«Νά, ὅταν πέθανε τὸ ἀδέρφι μου τὸ ἄλλο... Ἡταν πιὸ μεγάλο ἀπὸ μένα, ἀλλὰ τὰ ταιριάζαμε καλά. Σὰν πέθανε, λοιπόν, καὶ πήγαμε καὶ τὸ θάφαμε μὲ τὸ καροτσάκι, γιὰ νὰ μὴν τὸ πάρουν

στὸ σωρὸ μὲ τὸ κάρο, χτυπιόνταν καὶ μοιρολογοῦσε ἡ μάνα μου
μέσα στὸ σπίτι... Τό 'σκαζα ἐγώ, λοιπόν, ἀπὸ κεῖ καὶ ἔφευγα
μακριά...»

«Καὶ ποῦ πήγαινες, Παντελή, μοναχός;» τὸν ρώτησα.

«Πήγαινα καὶ καθόμουν ἔξω στὸ λόφο, ποὺ τοῦ κόψανε τώρα
τὰ πεῦκα κι ἀπόμεινε βράχος ξερός, καθόμουν πάνω σ' ἔνα κομ-
μένο κούτσουρο, κοίταζα πέρα κατὰ τὸ νεκροταφεῖο κι ἔπαιζα
σκοποὺς στὴ φυσαρμόνικα... "Ἐτσι ξαλάφωνα τὴν καρδιά μου.
"Ἐτσι μοῦ πέρναγε δικαιοδός καὶ δὲν ἔκλαιγα πιὰ κάτω στὸ σπίτι.
Καὶ δ ἀδερφός μου τὸ ἔδιο ἀγαποῦσε τὴ φυσαρμόνικα... Κεῖνος
μάλιστα τὴν ἔπαιζε πολὺ πιὸ καλὰ ἀπὸ μένα...»

Καὶ δὲ Παντελῆς ἐτοιμάστηκε νὰ παίξῃ πάλι.

Μὰ τότε ἔνα ἀγόρι πετάχτηκε ἀπὸ ἔνα ἄλλο κρεβάτι καὶ τὸν
ρώτησε περιγελαστικά:

«Καὶ δὲ μᾶς λές, Παντελή, καὶ τὸ νουνό σου, σὰν παίζης
φυσαρμόνικα, τὸν βλέπεις; "Ἐρχεται κοντά σου, δπως λές;»

Τ' ἄλλα παιδιὰ γελάσανε κι αὐτά. Μὰ δὲ Παντελῆς καμιὰ
σημασία δὲν ἔδωσε στὴν κοροϊδία τους.

«'Ο νουνός μου, εἰπες;» ἔκανε.

«Ναί, δὲ νουνός σου... Εἰπες στὴν ἀρχή, πώς σου 'πε, προτοῦ
φύγη γιὰ νὰ πάη στὸν πόλεμο, πώς, ἅμα παίζης φυσαρμόνικα,
δπου καὶ νά 'ναι, θὰ ἔρχεται κοντά σου! Τὸ λοιπόν, τόνε βλέ-
πεις;»

Τ' ἄλλα παιδιὰ γελάσανε πάλι δυνατά.

‘Ο Παντελῆς δμως οὔτε καὶ τώρα τὰ πρόσεξε... Σοβαρὸς μόνο
εἶπε:

«Γιὰ νὰ τόνε βλέπω, νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, ἀκόμα δὲν τὸν εἶδα!
Μά, γιὰ νά 'ρχεται κοντά μου, ἔρχεται!... "Οπως καὶ δὲ άδελφός
μου... Τοὺς νιώθω κοντά μου, στέκονται δίπλα μου!... Τί πειρά-
ζει ποὺ δὲν τοὺς βλέπω μὲ τὰ μάτια μου;... Ἡ μάνα μου δμως
στὸν ὑπὸ της τοὺς βλέπει καὶ τοὺς δυὸ συχνά...»

«Καὶ δὲ φοβᾶσαι, τοῦ λένε τὰ ἄλλα παιδιά, μισο-σοβαρά, μὰ
καὶ λιγάκι περιγελαστικά, νὰ τοὺς νιώθης πλάι σου, τόσο
κοντά;...»

«Καλέ, τὸ νοῦνό μου καὶ τὸν Κώστα μας θὰ φοβηθῶ ἐγώ;... Μακάρι ἔνα βράδυ νὰ τοὺς ἔβλεπα μπροστά μου!...» εἶπε δ Παντελής.

«Υστερα σκεφτικὸς εἶπε ἀκόμα:

«Μὰ πιστεύω πῶς θὰ τὰ καταφέρω καμιὰ φορὰ νὰ τοὺς δῶ... Μιὰ γριὰ Ἀρμένισσα, ἐκεῖ στὸ συνοικισμό, τὴν ἄκουσα νὰ λέη κάποτε σὲ κάτι γυναῖκες, καθισμένη στὴν πόρτα τῆς παράγκας της... «Αμα, λέει, συλλογᾶσαι πολὺ ἔναν ἀποθαμένο, ἀμα τὸν ἀγαπᾶς πολὺ καὶ δὲν τὸν φοβᾶσαι, τότε καμιὰ φορὰ σοῦ φανερώνεται...»

Καὶ ξανάπιασε δ Παντελής τὴν φυσαρμόνικα —τρεῖς τέσσερεις ἥχοι ἡταν δῆλοι δῆλοι αὐτοὶ ποὺ ἐπαιζε δ Παντελής, μὰ σοῦ σφίγγανε τὴν καρδιά.

Καὶ τώρα εἶχα πιὰ καταλάβει γιατί δ Παντελής δὲν ἦθελε νὰ ἀποχωριστῇ ἀπὸ τὴν φυσαρμόνικά του.

('Απὸ τὴν συλλογὴ διηγήμάτων Ἡ κόλαση τῶν παιδιῶν)

‘Ο τάφος

ΤΟ ταξίδι ποὺ σὲ πάει
δ μαῦρος καβαλάρης,
κοίταξε ἀπ' τὸ χέρι του
τίποτε νὰ μὴν πάρης.

Κι ἀν διψάσης, μὴν τὸ πιῆς
ἀπὸ τὸν κάτου κόσμο
τὸ νερὸ τῆς ἀρνησιᾶς,
φτωχὸ κομμένο δυόσμο!

Μὴν τὸ πιῆς, κι δλότελα
κι αἰώνια μᾶς ξεχάσης·
βάλε τὰ σημάδια σου
τὸ δρόμο νὰ μὴ χάσης,

κι δπως εἰσαι ἀνάλαφρο,
μικρό, σὰ χελιδόνι,
κι ἄρματα δὲ σοῦ βροντᾶν
παλικαριοῦ στὴ ζώνη,

κοίταξε καὶ γέλασε
τῆς νύχτας τὸ σουλτάνο,
γλίστρησε σιγὰ κρυφά
καὶ πέταξ’ ἐδῶ πάνω·

καὶ στὸ σπίτι τ’ ἄραχνο*
γυρνώντας, ὃ ἀκριβέ μας,
γίνε ἀεροφύσημα
καὶ γλυκοφίλησέ μας!

(‘Ο Τάφος)

ΕΛΕΝΗ Γ. ΒΛΑΧΟΥ

Μιὰ Κυριακὴ

(25 Απριλίου 1946)

ΓΑΝ χθές, μιὰ Κυριακὴ πρωί, μπήκαν έδω και πέντε χρόνια οἱ Γερμανοὶ στὰς Ἀθήνας. Βρισκόμουν τότε σ' ἕνα μεγάλο στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο. Μέσα στὸ μακρόστενο θάλαμο μὲ τοὺς πρασινωποὺς τοίχους και τὰ τριάντα ἔξι κρεβάτια, τακτικὰ ἀραδιασμένα ἐπάνω στὰ ἄσπρα και μαύρα τετράγωνα πλακάκια, βασίλευε σιωπὴ και μιὰ παγωμένη τάξις.

Ξέραμε πιὰ δτι θὰ ἔρθουν. Θαῦμα δὲν γινότανε, ἐλπίδα δὲν ύπηρχε. Μέσα στὸ θάλαμο μόνο μιὰ μεταλλική, ἄχροι φωνὴ ἀκουγόταν ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο, και αὐτὴ ἐπανελάμβανε μονότονα: «Λόγω τῶν ἔξαιρετικῶν γεγονότων, ἀπαγορεύεται ἡ κυκλοφορία εἰς τὰς δόδούς. "Ολα τὰ καταστήματα νὰ κλείσουν..."»

Και ὅστερα, γιὰ δεκάτη, εἰκοστὴ φορά, ἐρχόταν ὁ ἐθνικὸς μας ὅμνος, παιγμένος —νομίζω πὼς τὸν ἀκούω— σὲ μιὰ πλάκα τσαγκρουνισμένη στήν ἀρχή. Και κάθε φορὰ δλονῶν ἡ σκέψις ἦταν ἡ ἴδια: «"Ισως αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία φορὰ ποὺ τὸν ἀκοῦμε ἐλεύθεροι».»

Μιὰ μικρὴ νοσοκόμα ἤρθε ξαφνικά, τρεχάτη:

— Ήρθαν!...

— Είναι πολλοί; ρώτησε κάποιος, μὲ ἀφέλεια, σὰν νὰ εἶχε σημασία.

— Πάρα πολλοί...

‘Ο Γιωργος, ένα νέο παιδί, είκοσι δύο χρονῶν, ποὺ είχε χάσει καὶ τὰ δυό του μάτια καὶ τὰ δυό του χέρια ἀπὸ ὅλμο, καὶ ποὺ δὲν είχε ἀνοίξει τὸ στόμα του ποτὲ νὰ παραπονεθῇ, εἰπε τὰ πρῶτα του πικραμένα λόγια:

«Κρίμα, βρὲ παιδιά...»

Μέσα σ’ αὐτὸ τὸ θάλαμο τί ώρες δὲν είχαμε περάσει... Θυμοῦμαι ένα πρωινό, θά ταν δέκα ή ὥρα, ποὺ τὸ μικρὸ καμπανάκι τῆς ἐκκλησίας τοῦ νοσοκομείου γέμισε ξαφνικὰ αὐλές, κτίρια καὶ περιβόλια, μὲ μιὰ βιαστική, ἀσυγκράτητη, χαρούμενη φλυαρία. Δὲν ξέρω ποιὸς τὸ πρωτόπε: ‘Η καμπάνα, οἱ λεῦκες, οἱ τοῖχοι, οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ τὸ νέο ξεπετάχτηκε ἔξαφνα καὶ ξαπλώθηκε σὰν ἀκράτητη φλόγα.

«Ἐπεσε ἡ Κορυτσά!... Ἐπήραμε τὴν Κορυτσά!»

Τότε ένα ἄλλο παιδί, βαριὰ τσακισμένο κι αὐτό, ἀνασηκώθηκε λιγάκι στὸ κρεβάτι του καὶ φώναξε:

«Χαλάλι, βρὲ παιδιά...» Χαλάλι, ἀκούστηκε ἀπὸ παντοῦ. Ὁ θαλαμάρχης ἔτρεξε γιὰ κρασί. Ὁ πόνος, ὁ πυρετός, ή ἀρρώστια χάσαν τὰ δικαιώματά τους. Ἀπάνω στὰ φτερὰ τῆς νίκης είχε ἔρθει μιὰ πνοὴ ἀπὸ δροσερὸ βουνίσιο ἀέρα, καὶ τὰ κατάκοπα βασανισμένα κορμιὰ ξαναγίνηκαν γιὰ λίγο γερά, γενναῖα, στάθηκαν ὅρθια, στὶς μακρινὲς χιονισμένες βουνοκορφές. Καὶ ἀρχιζε ἀπὸ τὸ ένα κρεβάτι στὸ ἄλλο μιὰ ἀτέλειωτη διήγησις. Περιπέτειες καὶ κακουχίες, πονηριές, ἀγγαρεῖς, ἀντιπάθειες καὶ συμπάθειες, λοχαγοὶ ἀλησμόνητοι, ἄλλοι γιὰ τὸν ἥρωισμό τους, ἄλλοι γιὰ τὴ στραβοξυλιά τους, μάχες καὶ παγωμένες νύκτες, καὶ πεῖνες καὶ πορεῖες.

Σάν ένα ἀόρατο σχοινί, ἡ χαρὰ ἔδενε σφιχτὰ ὅλους τοὺς ξαπλωμένους ἄνδρες, τοὺς ἔκανε ένα σῶμα, μιὰ ψυχή, τοὺς ἔδινε δύναμη, τοὺς ἔδινε ἐμπιστοσύνη, ὑγεία, ζωή.

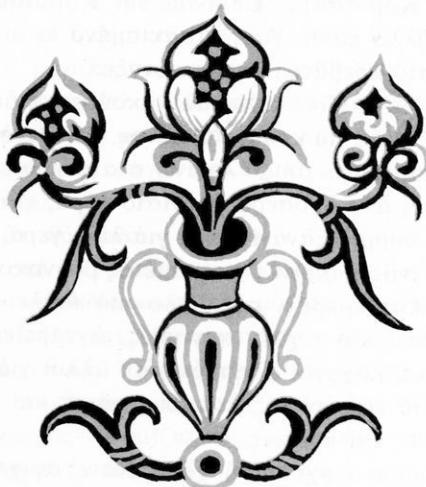
Καὶ ἐσπασε ἀπότομα αὐτὸ τὸ σχοινί, ἐκεῖνο τὸ πρώι, ἐκείνη τὴν Κυριακὴ τοῦ 1941. Κόπηκε δριστικά. Μέσα στὸ θάλαμο οἱ ἄνδρες ξέρανε ὅτι είχαν μείνει μόνοι, ὅτι δὲ καθένας ἔπρεπε νὰ πάρῃ στὰ χέρια του μιὰ τσακισμένη ζωὴ καὶ νὰ τραβήξῃ τὸν δρόμο του.

Σάν νὰ είχαν γίνει ξένοι, δὲν μιλοῦσαν πιὰ ὁ ἔνας στὸν ἄλλον. Τὸ ραδιόφωνο ἔφενε τὸ διατάξη σὲ μιὰ καινούρια, ξερή, σκληρὴ γλώσσα.

— Κλεῖσ’ το, ἀδελφή!

‘Η μικρὴ νοσοκόμα τὸ ἔκλεισε. ‘Απ’ ἔξω ἀκουγότανε ἔνας θόρυβος μακρόσυρτος, σκληρός, σιδερένιος. ‘Ο μαῦρος μηχανοκίνητος στρατός, ποὺ εἶχε διασχίσει τὴν Εὐρώπη, περνοῦσε τώρα βαρὺς στὸν ἔρημο φωτεινὸν ἀθηναϊκὸ δρόμο.

(‘Απὸ τὴν συλλογὴν χρονογραφημάτων ‘Ἐπίκαιρα...’)

ΧΡΗΣΤΟΣ ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ

[Μέρες τοῦ 1943]

Στήν Κατοχή, δύοι οι "Ελληνες πατριώτες ήταν έναντίον τῶν κατακτητῶν και ἔκαναν δι, τι μποροῦσαν γιὰ νὰ τοὺς πολεμήσουν. Στήν ἀντίσταση αὐτὴ ἔλα-
βαν μέρος και πάρα πολλὰ παιδιά, ποὺ διακρίθηκαν γιὰ τὶς ήρωικὲς πράξεις
τους. Οἱ κατακτητὲς κυνηγοῦσαν ἄγρια τοὺς "Ελληνες πατριώτες, κι δταν
κατόρθωναν νὰ τοὺς πιάσουν, τοὺς βασάνιζαν, τοὺς σκότωναν ή τοὺς ἔρι-
χναν σὲ ἄθλιες φυλακὲς και στρατόπεδα. Στὴ διήγηση ποὺ ἀκολουθεῖ, ἔνα
μικρὸ κορίτσι, ποὺ κατοικοῦσε πολὺ κοντὰ στὶς φυλακὲς Ἀβέρωφ, βρίσκει
διάφορους ἔχυπνους και τολμηροὺς τρόπους γιὰ νὰ βοηθάῃ τοὺς φυλακισμέ-
νους πατριώτες και νὰ κάνῃ ἔτσι τὸ καθῆκον του πρὸς τὴ σκλαβωμένη τότε
πατρίδα.

ΝΑ μελαχρινὸ κοριτσάκι δώδεκα χρονῶν, Μαίρη Ροδίου. Τὸ σπίτι της ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπὸ τὸ μέρος
τῶν φυλακῶν Ἀβέρωφ ὃπου κρατοῦνται σὲ ἀπομόνω-
ση οἱ ἐπικίνδυνοι στὸν "Ἄξονα πατριώτες. Ἀπὸ
τὰ σιδερόφραχτα παράθυρα τῶν κελιῶν μεταδίδεται
στὴ γειτονιὰ δόλο τὸ δράμα αὐτῶν τῶν κακότυχων. "Αγριες φω-
νὲς πόνου, παρακάλια διψασμένων ποὺ ζητᾶν νερό, βογκητὰ
ἔτοιμοθάνατων. Ἡ πλακωμάρα* τῆς ἀπομόνωσης ἔκανε δλους
νὰ λαχταρᾶν τὸν ἀνοιχτὸν δρίζοντα, νὰ σκαρφαλώνουν στὰ πα-
ράθυρα και ν' ἀτενίζουν ἔξω ἵκετευτικά. "Οποιον ἀντίκριζαν τοῦ
κάναν νοήματα, μήπως και τοὺς σπλαχνίζόταν. Μιὰ ματιὰ ἀπὸ
συνάνθρωπο, ἔνα κούνημα χεριοῦ, κι ὁ φυλακισμένος ἔπαιρνε
κουράγιο, γύριζε στὴ μοναξιά του καλοκαρδισμένος. "Οταν εἶδε

ή μικρή Μαίρη πώς οἱ Γερμανοὶ πυροβολοῦσαν τοὺς ὑπόδικους ποὺ πρόβαλλαν στὰ παράθυρα, ζήτησε ἀπὸ τὴ μητέρα τῆς νὰ μάθῃ τὰ σήματα Μόρς. Γιατί; Γιὰ νὰ συνεννοήται μὲ τοῦ Ἀβέρωφ. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη τὸ σπίτι τοῦ Ροδίου ἔγινε κέντρο ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς φυλακισμένους. Ἐκεῖ προστρέχουν οἱ συγγενεῖς τους, ἀπὸ κεῖ μαθαίνουμε τὴν πορεία τῶν ἀνακρίσεων. Ἀνέβαινε στὴν ταράτσα τῆς ἡ Μαίρη κι ἔπαιζε ἀθῶα μ' ἔνα σφυράκι. Τὸ χτυποῦσε σύμφωνα μὲ τὸ τηλεγραφικὸ ἀλφάβητο, ποὺ τ' ἄκουγαν φυλακισμένοι ἀσυρματιστές, κὰν ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ, καὶ μετάφραζαν τί μηνοῦσε ἡ μικρή. Γιὰ νὰ μὴν προδοθῇ κάνοντας κάθε μέρα τὸ ἵδιο παιχνίδι, καλοῦσε μιὰ φιλενάδα τῆς, καὶ ἀπὸ τὴν ταράτσα τῆς φώναζε ὁδηγίες γιὰ τοὺς φυλακισμένους μπερδεμένες μὲ τραγούδια. Ποιὸς νὰ ὑποπτευθῇ κοριτσάκια ποὺ παιδιαρίζουν; Μέσα ἀπὸ τὰ κελιὰ ὅσοι κάτεχαν τὸ Μόρς ἄρθρωναν κι αὐτοὶ τὶς ἐπιθυμίες τους μὲ τὰ σήματα· ὅσοι τ' ἀγνοοῦσαν ζήταγαν τῆς μικρῆς νὰ τοὺς στείλῃ μολύβι καὶ χαρτί. Πήγαινε τότε ἡ Μαίρη καὶ περίμενε ὥρες ὀλόκληρες στὴν οὐρὰ γιὰ νὰ παραδώσῃ δέμα μὲ τρόφιμα, μέσα στὰ δποῖα ἔκρυψε ἕνα τόσο δὰ μολυβάκι καὶ χαρτί τάχα περιτυλίγματος. Ἐκεῖ στὶς οὐρὲς ἔβλεπε ἡ μικρούλα τὴν ἀγωνία μητέρων καὶ συγγενῶν. Ἀφοῦ τρέχαν ἀπὸ ἀνακριτὴ σὲ εἰσαγγελέα νὰ βροῦν ποιὸς Γερμανὸς δωροδοκιόταν,* ἀφοῦ ἔδιναν τὰ παραδάκια τους σ' ἀπατεῶνες ποὺ τὶς κορόιδευαν, γύριζαν ἀπελπισμένες στὴν ἐξώπορτα τῆς φυλακῆς[...] Ἡ παραμικρὴ λεπτομέρεια ποὺ ἀκοῦν τοὺς φαίνεται βουνό —ἴσως ἀπ' αὐτὴν ὁδηγθοῦν νὰ πιάσουν τὸ νῆμα τῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὸν ἀγαπημένο. Κοντὰ στὶς ντόπιες γυναῖκες ἔβλεπες καὶ μαυροφόρες, φερμένες ἀπὸ τὰ χωριά, ποὺ πέφταν στὰ γόνατα καὶ παρακαλοῦσαν κανένα χιτλερικὸ κάθαρμα νὰ τοὺς πῆ ἀν ζοῦσαν τὰ παιδιά τους.

Σὰν ἔμπαινε καμιὰ φορὰ ἡ Μαίρη μέσα στοῦ Ἀβέρωφ, ἀντίκριζε καταφρονεμένους σαλταδόρους* ἀνάκατους μ' ἀξιωματικοὺς κι ἐπιστήμονες, δῆλους νὰ ζοῦν μέσα στὴ βρώμα καὶ τὴν καταπίεση. Τοὺς ὑποχρέωναν, μὲ τὸ βούρδουλα καμιὰ φορά, νὰ πίνουν ζεματιστὴ τὴ σούπα τους, ὥστε τὸ φαῦ νὰ μὴν εἶναι στιγ-

μὴ χαρᾶς παρὰ κι αὐτὸ μαρτύριο. Τοὺς ὑποχρέωναν τὸ χειμώνα, ἀκόμα κι ὅταν ἔβρεχε, νὰ βγαίνουν περίπατο στὴν αὐλὴ, κι ὕστερα νὰ γυρίζουν μουσκεμένοι στὰ παγωμένα κελιά τους, γὰ νὰ ξυλιάσουν ἀπ' τὸ κρύο. Ἐδῶ συναντοῦσε δεσμοφύλακες μὲ σιχαμένες μορφές, ἐκεῖ διασταυρωνόταν μὲ κανένα νέο ποὺ τὸν σέρναν ἀπὸ τὰ βασανιστήρια γεμάτον πληγές, μὲ ροῦχα καταματωμένα, ἀνίκανον νὰ σταθῇ στὰ πόδια του. Κάτι καλόγριες, ποὺ διακονοῦσαν* στοῦ Ἀβέρωφ, τῆς ἔμαθαν νὰ μεταφέρῃ σημειώσεις στὶς πλεξοῦδες τῶν μαλλιών, στ' αὐτία της, κάτω ἀπὸ τὴ γλώσσα, δύως ἔκαναν οἱ ἴδιες. Τοῦτος ὁ κρατούμενος τῆς ζητάει φαῖ γιατὶ πεινᾶ, ἄλλος ἔνα καθρεφτάκι νὰ κοιτάζεται στὴν ἀπομόνωση, νὰ μὴν αἰσθάνεται κατάμονος καὶ τρελαθῆ. Ή Μαίρη, γιὰ ν' ἀνακουφίσῃ τόση δυστυχία, γίνεται χίλια κομμάτια. Ὁ σπουδαιότερος τρόπος συνεννόήσεως τῶν ὑπόδικων εἶναι τὰ σημειώματα ποὺ μποροῦν νὰ γράφουν μὲ τὰ μολύβια ποὺ τοὺς στέλνει ἐκείνη. Τὰ σημειώματα αὐτὰ τὰ πετᾶν ἀπ' τὸ παράθυρό τους στὴν ταράτσα τοῦ Ροδίου, μὰ γιὰ νὰ μὴν τὰ ἀνακαλύψουν οἱ Γερμανοί, ἡ μικρὴ τρέχει καὶ χωρατεύει μὲ τοὺς φρουρούς, τραβᾶ τὴν προσοχὴ τους, κι ἔτσι τὸ πολύτιμο χαρτάκι πέφτει ἀπαρατήρητο. Τὸ κοριτσάκι σώζει πολλοὺς πατριώτες, γιατὶ πληροφοροῦνται οἱ δικοί τους καταλεπτῶς* τί είλεν εἰπωθῆ στὶς ἀνακρίσεις, ποιὸς δὲν βάσταξε τὰ μαρτύρια κι δμολόγησε, ποιοὶ πρόκειται νὰ συλληφθοῦν. Τώρα ή Μαίρη μαθαίνει ψερμανικά, ὥστε νὰ μπορῇ ν' ἀπασχολῆ καλύτερα τοὺς ναζῆδες φρουρούς. "Ο, τι ώραιότερο ἔχει νὰ δείξῃ ἡ Κατοχή, δὲν θὰ τὸ βρήτε οὔτε σ' αὐτό, οὔτε σὲ κανένα ἄλλο βιβλίο —ἔμεινε κρυμμένο στὶς καρδιὲς τῶν Ἐλλήνων.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Τὸ χρονικὸ τῆς σκλαβιᾶς*)

ΛΟΡΕΝΤΣΟΣ ΜΑΒΙΛΗΣ

Πατρίδα

Πάλε ξυπνάει τής ἄνοιξης τ' ἀγέρι·
στὴν πλάση μυστικῆς ἀγάπης γλύκα.
Σὰ νύφ' ἡ γῆ πόχει ἀμετρα ἄνθη προίκα,
λάμπει ἐνῶ σβητάι τῆς αὐγῆς τὸ ἀστέρι.

Πεταλούδες πετοῦν ταίρι μὲ ταίρι,
ἐδῶ βουίζει μέλισσα, ἐκεῖ σφήκα.
Τὴν φύση στὴν καλή της ὥρα ἐβρῆκα·
λαχταρίζει ἡ ζωὴ σ' ὅλα τὰ μέρη.

Κάθε μοσχοβολιὰ καὶ κάθε χρῶμα,
κάθε πουλιοῦ κελάρηδημα ξυπνάει
πόθο στὰ φυλλοκάρδια μου κι ἐλπίδα

νὰ σου ξαναφιλήσω τ' ἄγιο χῶμα,
νὰ ξαναϊδῶ καὶ τὸ δικό σου Μάη,
ὅμορφή μου, καλή, γλυκιὰ πατρίδα.

(Τὸ ποίημα γράφτηκε στὸ Μόναχο τὸ 1888)

(Απὸ τὸ βιβλίο *Tὰ σονέττα*)

ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

‘Αναστάσεως ἡμέρα*

(12 Οκτωβρίου 1944)

ΝΥΝ ἀπολύοις τὸν δοῦλον σου, Δέσποτα. Αὐτὸν περιμέναμε. Μιὰ μέρα σὰν τὴ σημερινή. “Οποιος τὴν ἔξησε, ἔξησε τὴ μεγαλύτερη χαρὰ ποὺ μπορεῖ νὰ λαχταρήσῃ ψυχὴ ἐλεύθερου ἀνθρώπου. Τέτοια χαρὰ δὲ θὰ τὴν ἔχῃ γνωρίσει καμιὰ ἀπὸ τὶς γενεές ποὺ ἐπέρασαν. Τέτοια γιορτὴ δὲ θὰ γιορτάστηκε ποτὲ ώς τώρα κάτω ἀπὸ τὴ σκιὰ τῆς Ἀκροπόλεως. Τέτοια ιαχὴ* δὲ θὰ ἐδόνησε ποτὲ τὸν γαλάζιο οὐρανό μας ἀπὸ τὸν πανάρχαιους καιροὺς ποὺ ὑπάρχει Ἑλλάδα καὶ φωνὴ ἐλληνικῆ.

Ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ περιγράψῃ τὴ σημερινὴ γιορτὴ θὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ ἀδύνατο. Γιατὶ δὲ βρέθηκε ἀκόμα ὁ τρόπος, οὕτε γεννήθηκε ὁ τεχνίτης τοῦ λόγου ποὺ νὰ μεταδώσῃ σὲ δλη του τὴν ἔκταση τὸ παραλήρημα ἐνὸς λαοῦ ποὺ λυτρώνεται ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες του καὶ κραυγάζει τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη».

Ἡταν δὲ χαιρετισμὸς τῆς ἡμέρας. Γλυκιὰ φθινοπωρινὴ μέρα ποὺ καταγράφεται μὲ τεράστια γράμματα στὴν Ἰστορία τοῦ Ἐθνους, γιὰ νὰ γιορτάζεται ἀπ’ δλες τὶς γενεές τῶν Ἑλλήνων.

Μιὰ μέρα-παραμύθι. Τέσσερα χρόνια τὸ περιμέναμε. Μᾶς ὅταν τὸ εἴδαμε χτές τὸ πρώι, ὅταν εἴδαμε τὶς σημαῖες καὶ τὶς σημαιούλες νὰ κυματίζουν στοὺς δρόμους τῆς πόλεως, ὅταν εἴδαμε τὸν Παρθενώνα λυτρωμένο ἀπὸ τὴν ἀγκυλωτὴ κηλίδα,*

* Εκφωνήθηκε ἀπὸ τὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τὴν ἡμέρα τῆς Ἀπελευθερώσεως.

δταν εϊδαμε στήν ἄσφαλτο τὰ τελευταῖα· ἵχνη τῆς τελευταίας μπότας, δταν εϊδαμε νὰ παίρνουν σάρκα και ὅστα τεσσάρων ἐτῶν ὄνειρα και προσδοκίες, δταν εϊδαμε γελαστά τὰ πρόσωπα ἐνὸς κόδσμου ποὺ σερνόταν ἵσαμε χτές σκυφτός στοὺς δρόμους, δταν ἀκούσαμε ν' ἀντηχῇ τὸ γέλιο σὲ μιὰ πόλη ἀπὸ τὴν ὥποια εἰχε σβήσει ἡ χαρά, βρεθήκαμε ἐκστατικοί, δπως βρίσκεται κανεὶς ἐμπρὸς στὸ ἀπίθανο, ἐμπρὸς στὸ θαῦμα, ἐμπρὸς σὲ κάτι ποὺ είναι πέρα ἀπὸ τὰ δρια τοῦ φυσικοῦ.

Ἐλεύθεροι! Ὡς χτές ἦταν ἡ εὐχὴ ποὺ ἀνταλλάσσαμε μεταξύ μας. Σήμερα ἔγινε ἡ πραγματικότητα.

Ἐλεύθεροι!

Φεύγει ὁ ἐχθρός. Δὲν εἰχε ἄραγε συναίσθηση τῶν ὄσων διέπραξε, και θέλησε γιὰ τελευταία του ἐκδήλωση νὰ καταθέσῃ ἀποχαιρετιστήριο στέφανο στὸ Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου μας; Μὲ τὴν ἀξιοπρέπεια ποὺ διακρίνει τὸ λαό μας στὶς μεγάλες στιγμὲς τῆς Ἰστορίας του, ὁ κόσμος ποὺ ἦταν σὲ πυκνὰ κύματα γύρω στὸ Μνημεῖο ἐξεκένωσε* ἀμέσως τὸ χῦρο και ἔστρεψε τὶς πλάτες στὸ χθεσινὸ κατακτητή, στὸ σημερινὸ ἡττημένο ποὺ φεύγει ντροπιασμένος ἀπὸ τὶς ἵδιες του τὶς πράξεις. Τὸν προπέμπουμε* μὲ μιὰ εὐχὴ: νὰ γνωρίσῃ και ἡ δική του χώρα ὅσα κάτω ἀπὸ τὸ πέλμα του ἐγνώρισε ἡ δική μας.

Ἐν τῷ μεταξύ, ὅλη ἡ πόλη ἔχει ξεχυθῆ στοὺς ἡλιοφώτιστους δρόμους και γιορτάζει. Πανήγυρη πανηγύρεων. Ἀδιαπέραστες οἱ κεντρικὲς ἀρτηρίες ἀπὸ τὰ πλήθη ποὺ φωνάζουν, ἀγκαλιάζονται, φιλιοῦνται και ψάλλουν τὸν Ἐθνικό μας "Υμνο και τὸν" "Υμνους τῶν Μεγάλων Συμμάχων μας. "Ολες οἱ ἡλικίες." Ἀντρες και γυναικες. Μὰ πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλους τὰ νιάτα. Αὐτὰ κυριαρχοῦν. Αὐτὰ δίνουν τὸν τόνο στὸν πυρετὸ τῆς ἡμέρας. Τὰ σύγχρονα ἐλληνικὰ νιάτα, τὰ καλύτερα ἀπ' ὅσα ἔχει γνωρίσει ὁ τόπος, τὰ νιάτα ποὺ μαρτύρησαν και ἀγωνίστηκαν, τὰ παιδιὰ ποὺ ἔγραψαν μὲ τὸ αἷμα τους τὴν ἱστορία τῆς σκλαβιᾶς, τὰ νιάτα τοῦ '44 ποὺ ἀψήφησαν τὸν ἐχθρὸ και γέμιζαν κάθε νύχτα τοὺς τοίχους μας μὲ τὰ συνθήματά τους, τὰ νιάτα ποὺ μᾶς ἔδιναν τὴν ὑπόσχεση τῆς Λευτεριᾶς, αὐτὰ πρωταγωνίστησαν και χτές και

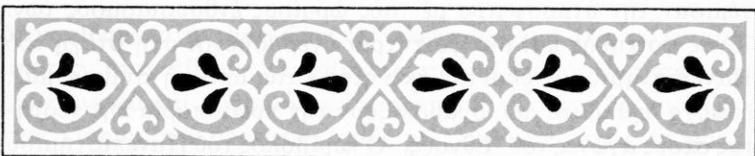
γέμισαν τὴν ἀτμόσφαιρα μὲ τοὺς ὥραίους ἐνθουσιασμούς των.
Ἐνας φοιτητής καὶ μιὰ φοιτήτρια ἀνεβασμένοι στὴ στέγη τοῦ Πανεπιστημίου στέκονται ἀκίνητοι κάτω ἀπὸ τὴ σημαία μας, ἔμψυχα ἀγάλματα ποὺ συμβολίζουν τὴν πρωτοπορία τῆς νεότητας στοὺς ἀγῶνες τοῦ Ἐθνους. Ὁ περίβολος τοῦ Πανεπιστημίου ἦταν ὁ πυρήνας τῆς συγκεντρώσεως. Ἀπὸ κεῖ ἔχονταν οἱ ἀνθρώπινοι χείμαρροι καὶ κατέκλυζαν τὴν πρωτεύουσα.

Ποτὲ δὲν τὴν εἴδαμε μὲ τόσο πανηγυρικὸ σημαιοστολισμό. Ἡ κυανόλευκη, καὶ κοντὰ σ' αὐτὴν οἱ σημαῖες τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας. Ποῦ ἦταν ἀποθηκευμένες οἱ σημαῖες αὐτὲς τῶν Συμμάχων μας γιὰ νὰ βρεθοῦν σὲ τόση ἀφθονία στὴν κατάλληλη στιγμή;

Ἄλλὰ καὶ γιὰ πότε πρόφτασαν νὰ γραφτοῦν στοὺς τοίχους τῆς πόλεως οἱ χαιρετιστήριες εὐχές μὲ τὸ «καλῶς ὥρισατε» στὰ βρετανικὰ στρατεύματα, ποὺ ἀνέμενε ὁ πληθυσμὸς νὰ τ' ἀποθεώσῃ;

Πανηγυρίζει ἡ πρωτεύουσα τὴν ἑθνικὴ πανήγυρή της. Τὴν ἐπλήρωσε ἀκριβά. Καὶ αὐτὰ δμως ποὺ πληρώσαμε καὶ ὅλα εόσα ἀκόμα νὰ πληρώναμε, ἀφοῦ γι' ἀντάλλαγμα ἔχουμε τὴν Ἐλευθερία μας. Γι' αὐτὸ τὴν εἰπανε ἀπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη. Ἡθελε τὰ κόκαλα τῶν Ἑλλήνων γιὰ νὰ λιπανθῆ. Θρεμμένη, τώρα, μᾶς χαρίζει τοὺς καρπούς της. Πανεθνικὸ συμπόσιο. Γιορτὴ πανελλήνια. Προσερχόμαστε μὲ ἕορταστικὸ ἐνδυμα, μὲ ἀναμμένες τὶς λαμπάδες, μὲ τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη, μὲ τὴν ἔκφραση τῆς ἀγαλλιάσεως* στὴ μορφή, μὲ τὴν ἰκανοποίηση τοῦ ἀγωνιστῆ ποὺ φτάνει στὸ τέρμα τοῦ δρόμου του. Προσερχόμαστε —πρέπει νὰ προσερχόμαστε— μὲ ἀγάπη ὁ ἔνας γιὰ τὸν ἄλλον, γιατὶ δῆλοι μας ἀποτελοῦμε μόρια* ἐνὸς συνόλου καὶ δῆλοι εἴμαστε ἀπαραίτητοι γιὰ τὸ ἔργο τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ... Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, γιὰ νὰ γιορτάσουμε ἐνωμένοι τὴ γιορτὴ τῆς Ἐλευθερίας μας, μιὰ γιορτὴ ποὺ ἀποτελεῖ σταθμὸ καὶ ἔκπληκτη στὴν Ἰστορία τοῦ Ἐθνους.

(Ἀπὸ τὴ συλλογὴ χρόνογραφημάτων *Ἀπτερη Νίκη*)

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΒΑΡΕΛΛΑ

Τὸ φοινικόδεντρο

ΤΟ ΦΟΙΝΙΚΟΔΕΝΤΡΟ ἡταν τὸ «σῆμα κατατεθὲν» τῆς γειτονιᾶς μου. Τὴ σημάδευε καὶ τὴ χαρακτήριζε. Μέσα στὸν κῆπο τοῦ ἀρχοντικοῦ μὲ τὰ μαῦρα κάγκελα καὶ τὴ βαριὰ σιδερένια πόρτα —πάντα ἀνοιχτή— φαινόταν ἀπρόσβλητο ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια,* παρατηρώντας τὰ ἀφ' ὑψηλοῦ. Τὸ εἴχαμε βρεῖ ἐκεῖ καὶ μεγάλωνε μαζί μας ψηλώνοντας δόλοένα καὶ τινάζοντας καινούρια κλαδιά. Ἡταν μιὰ παρουσία ἀνεπανάληπτη καὶ ζωντανή.

Ἐμεῖς τὰ παιδιὰ ἀγκαλιάζαμε τὸν κορμό του μὲ ἀγάπη. Ἀνεβαίναμε πάνω του, κι ἡτανε δεῖγμα ἀξιοσύνης ἡ ἱκανότητά μας νὰ φτάνουμε δῦλο καὶ πιὸ ψηλά. Ἡ ἐκτίμησή μας αὔξαινε ἥ μειωνόταν ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίδοση τοῦ καθενὸς στὴν κατάκτησή του, κι δ ὁ Γιάννης, ποὺ κατάφερνε ν' ἀνέβῃ μέχρι τὰ φύλλα τῆς ἀπλωτῆς του βεντάλιας, κέρδιζε τὸν ἀνεπιφύλακτο θαυμασμό μας. Στὶς παραμονὲς τῶν Βαΐων δ ὁ Γιάννης σκαρφάλωνε μὲ δεξιοσύνη στὸ δέντρο καὶ μᾶς κατέβαζε κλωνιὰ γιὰ νὰ ἔτοιμάσουμε σταυροὺς καὶ βάγια γιὰ τὴν ἐκκλησία. Καὶ ψήλωνε στὰ μάτια μας τόσο πολύ, σά νά 'φτανε τὴν Πούλια καὶ νὰ τὴν ἄγγιζε μὲ τὰ ὅδια του τὰ χέρια.

Τὸ φοινικόδεντρο ἡταν κιόλας πολὺ ψηλὸ ὅταν κηρύχτηκε ὁ πόλεμος τῆς 28ης Ὁκτωβρίου 1940. Τὸ ἀεράκι τοῦ δειλινοῦ τοῦ

έφερνε τὰ μηνύματα καὶ τοὺς ψιθύρους ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς γειτονιᾶς, γεμάτης πολεμικὰ γεγονότα, ἀγωνίες, προσδοκίες κι ἐλπίδες. Τὰ δικά μας παιδικὰ νήματα μὲ τὸ δέντρο κόπηκαν γιὰ λίγο. Κανεὶς δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ φτάσῃ τόσο ψηλά. Ὁ Γιάννης ἔφυγε χαμογελώντας στρατιώτης.

Κάποια μέρα τὰ παράθυρα ἄνοιξαν μὲ πάταγο,* τὰ ραδιόφωνα φλυάρησαν χαρούμενα κι ὁ Ἐθνικὸς "Υμνος χίμηξε στὴ γειτονιὰ σὰ δυνατὸς ἀέρας ποὺ τὸν κρατοῦσαν φυλακισμένο στὸ ἀσκὶ του. Τὰ πρόσωπα γέλασαν πλατὺ χαμόγελο, ἡ πόλη ντύθηκε στὰ γαλάζια κι ἡ πρώτη μας νίκη στὸν πόλεμο ἦταν ἔνα ἀδιάψευστο γεγονός. 22 Νοεμβρίου. Εἶχαμε νικήσει στὴν Κορυτσά.

‘Ο φοίνικας, στηριγμένος στὸν ἄκαμπτο μεγαλόπρεπο κορμό του, δὲν μποροῦσε νὰ λυγίσῃ, νὰ φτάσῃ μέχρις ἐμᾶς, νὰ πάρῃ τὴν χαρά μας καὶ νὰ τὴν τινάξῃ στὰ δικά του ὄψη. Γι’ αὐτὸν ὁ πιὸ μικρὸς τῆς παρέας ἀποφάσισε νὰ τοῦ φέρῃ τὸ χαρμόσυνο ἀγγελμα. Τὸν βοηθήσαμε δῆλοι καὶ τὸν ἐνθαρρύναμε. Εἶχαμε καταφέρει νὰ νικήσουμε μιὰν αὐτοκρατορία, καὶ σ’ ἔνα φοίνικα δὲ θὰ μποροῦσαμε ν’ ἀνέβουμε; Φιλότιμο στὸ φιλότιμο, μὲ τὶς ἰαχὲς* καὶ τὶς ζητωκραυγές μας, ὁ μικρὸς κατάφερε γεμάτος αἴματα καὶ γδαρσίματα νὰ φτάσῃ ψηλὰ στὴ φούντα τῶν κλαδιῶν καὶ νὰ φωνάξῃ: «νικήσαμε».

Ἐντυχισμένος ἔκοβε τοὺς κλώνους καὶ τοὺς πετοῦσε κάτω θριαμβολογώντας. Στολίσαμε τὴν ἐκκλησιά, τὴν γειτονιά, τὶς πόρτες μας, κάναμε ὄψιδες,* βγήκαμε στὴν Ὄμόνοια καὶ γράψαμε στὸν Γιάννη, κάπου στὸ μέτωπο, πὼς ὁ μικρὸς ἀνέβηκε στὸ φοίνικα, πὼς ἡ παράδοση συνεχιζόταν καὶ πὼς μποροῦσε νὰ πολεμάῃ ἥσυχος μέσα στὰ χιόνια.

‘Ο φοίνικας δέχτηκε τὴν ἐπίσκεψή μας πολλὲς φορές. Στὶς 22 Νοεμβρίου, σὰν πήραμε τὴν Κορυτσά. Στὶς 24 Νοεμβρίου, δταν πατήσαμε τὴν Μοσχόπολη. Στὶς 30 Νοεμβρίου, δταν νικήσαμε στὸ Πόγραδετς. Στὶς 4 Δεκεμβρίου, σὰν ἔγινε δική μας ἡ Πρεμετή. Στὶς 6 Δεκεμβρίου, δταν ἔπεσαν οἱ Ἀγιοι Σαράντα. Στὶς 8 Δεκεμβρίου, δταν ἀγκαλιάσαμε τὸ Ἀργυρόκαστρο. Στὶς 22 Δε-

κεμβρίου, δταν πανηγυρίσαμε γιὰ τὴ Χιμάρα. Στὶς 10 Ιανουαρίου, δταν μπήκαμε στὴν Κλεισούρα. Τὸ φοινικόδεντρο ἔγινε τὸ σύμβολο τῆς νίκης.

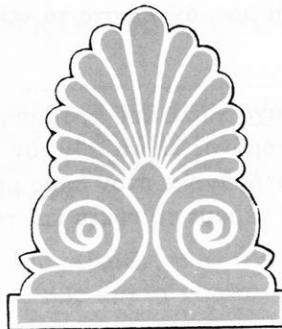
Κι ὅστερα, ξαφνικά, τὸ Πάσχα τοῦ '41 δλη αὐτὴ ἡ ἀπέραντη εὐτυχία, τὸ παραλήρημα τῆς γειτονιᾶς σταμάτησε. Ὁ μικρὸς ἀνέβηκε καὶ πάλι νὰ κατεβάσῃ κλαδιὰ γιὰ τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων, μὰ στὰ μάτια του γυάλιζαν τὰ δάκρυα κι ἡ ἀπελπισία. Γύρισε κι ὁ Γιάννης. Μὰ δὲν ξανανέβηκε στὸ δέντρο, γιατὶ τοῦ ἔλειπε τὸ ἔνα πόδι. Κι δλα τυλίχτηκαν στὴ σκοτεινιά, καὶ μόνο τὸ ἀεράκι του δειλινοῦ ἀνέλαβε νὰ τοῦ λέη τὰ νέα μας, γεμάτα βογκητὰ κι ἀπόγνωση...

Πρὶν ἀπὸ καιρό, μιὰ κίτρινη μπουλντόζα στάθηκε μπροστὰ στὴν πόρτα τοῦ ἀρχοντικοῦ. Περνώντας τυχαῖα, ἔνιωσα μέσα μου τὸν κίνδυνο, μὰ ἀπόδιωξα τὴ σκέψη, γιατὶ μοῦ φάνηκε φρικτή. Λές νὰ ρίξουν τὸ φοινικόδεντρο; "Αν εἰναι δυνατόν. "Αλλωστε στὶς πολυκατοικίες ἀφήνουν πάντα ἔνα χῶρο κενὸ —γιὰ λίγο ἀέρα καὶ λίγη ἀνάσα— κι ἐκεῖ, ὁπωσδήποτε, ὑπῆρχε χῶρος γιὰ τὸ δέντρο ποὺ ἥταν ἡ ψυχὴ μιᾶς ἐποχῆς. Ἡ ψυχὴ τῆς γενιᾶς μου.

Ἄδιάφοροι γιὰ δλ' αὐτά, οἱ οἰκοδόμοι ἔκαναν τὴ δουλειά τους κι ἔριξαν τὸ δέντρο κάτω. Δὲν τὸ εἶδα πεσμένο. Τὸ ἀπέσυραν ἀμέσως. Μόνο ἐκεῖ ποὺ ὑψωνόταν ἄλλοτε ἀγέρωχο,* εἶδα μιὰ τρύπα βαθιά —τόσο βαθιές ἥταν οἱ ρίζες του— μιὰ τεράστια πληγή. Μιὰ πληγὴ σὰν τάφος, δπου θά 'πρεπε νὰ θάψουμε τὶς παιδικές μας ἀναμνήσεις, τὶς ἰαχές, τὰ σαλπίσματα τῶν ἡρωικῶν χρόνων, τὶς Κυριακές τῶν Βαΐων καὶ τὶς θριαμβευτικές μέρες μὲ τὶς νίκες μας. Κι ἐκεῖ, στὴ θέση αὐτοῦ τοῦ μνημείου —γιατὶ μνημεῖο ἥταν γιὰ μᾶς— ξεφύτρωσε ἀργότερα μιὰ τσιμεντένια κολόνα. Μοῦ φαίνεται, λοιπόν, πῶς δὲ κόσμος γύρισε ἀνάποδα, πῶς κάτι δὲν πάει καλά, πῶς ἔψυγε κυνηγημένη ἀπὸ τὸν πλανήτη μας ἡ εὐαισθησία καὶ ἡ ἀγάπη γιὰ τὰ πράγματα ποὺ δίνουν στὴ ζωή μας δόμορφιὰ καὶ περιεχόμενο. Ποιὸ παιδὶ θὰ θελήσῃ τώρα νὰ σκαρφαλώσῃ στὴν τσιμεντένια κολόνα, καὶ γιατί; ποιὰ κλαδιά νὰ κόψη, ποιὰ ἐκκλησία νὰ στολίσῃ;

“Αν ἡταν —λέω— νὰ μοῦ ἀναθέσουν τὸν πανηγυρικὸ τῆς 28ης Οκτωβρίου 1940, δὲν θὰ ἔλεγα τίποτε ἀπὸ κεῖνα τὰ περισπούδαστα* πατριωτικὰ λόγια ποὺ ἀγγίζουν μόνο τ’ αὐτιά καὶ φεύγουν χωρὶς ἔλεος. Θὰ μιλοῦσα γιὰ τὸ φοίνικα τῆς γειτονιᾶς μου καὶ νομίζω πώς θὰ ἥμουνα ἀπόλυτα συνεπής μὲ τὴ μεγάλη ἐπέτειο ποὺ ἔρχεται καὶ μὲ τὸ χρέος μου σὰν ἀνθρώπου ἀπέναντι σ’ ἔναν «αὐτόπτη μάρτυρα» τῆς ἡρωικῆς ἐκείνης ἐποχῆς, ποὺ κανεὶς μέχρι σήμερα δὲν σκέφτηκε νὰ τοῦ κάνῃ τὸ παραμικρὸ μνημόσυνο.

(‘Απὸ τὸ περιοδικὸ *Συνεργασία*)

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

[Γιὰ τὸ θάνατο τῆς θυγατέρας μου Ναθαλίας]

Τώρα, π’ ἀνθίζ’ ἡ κυκλαμιὰ καὶ κάθε σπόρο πόχει
κρυφὸ κρεβάτι μὲς στὴ γῆ ξυπνᾶ τὸ πρωτοβρόχι,
ποὺ πρὶν ἀρχίσουν οἱ χιονιές, ἡ πάχνη, τ’ ἀγριοκαίρι,
ξεγελασμένα τὰ κλαριά μὲ τὴ στερνὴ γλυκάδα,
π’ δλόγυρά του φεύγοντας σκορπᾶ τὸ καλοκαίρι,
στολίζονται μὲ μυρωδιές, μ’ ἀνθούς, μὲ πρασινάδα—

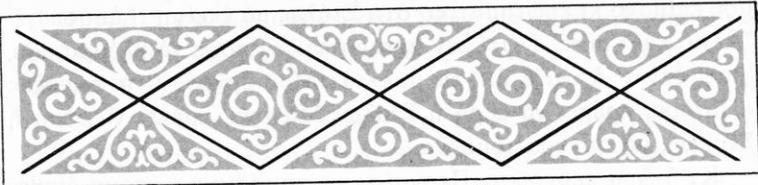
τώρα, παιδί μου, έζήλεψες τὸ στεῖρο τὸ σκοτάδι,
τοῦ τάφου τὰ στολίσματα, τὴν ἐρημιά, τὸν ἄδη!

Μοσχοβολᾶ ἡ ἀλιφασκιά, μικρή μου Ναθαλούλα,
τὰ ρείκη, οἱ δάφνες, οἱ μυρτίες ποτίζονται δροσούλα,
καὶ τὸν ἀγέρα πλημμυροῦν μὲ τὴν ἀναπνοή τους.
Στὸν ἥλιο τοῦ φθινόπωρου σὰ ζωντανὰ λουλούδια
οἱ καλογιάννοι χαίρονται. Μὲ τὴ γλυκιὰ φωνή τους
στὸ βάτο π' ἀκουρμαίνεται λαλοῦν τὰ στεφανούδια
τὰ βάσανα τῆς ξενιτιᾶς... Κι ἐσὺ στὸ γέροντά σου
στέλνεις, παιδί μου, ἀνέλπιστα τὰ νεκρολίβανά σου;

.....
Στὸν πολυτάραχο γιαλὸ τοῦ κόσμου μιὰν ἡμέρα
διαβάτης ἀνυπόμονος περνᾶ σὰν τὸν ἀγέρα.
Τὸ πάτημα του ἐφάνηκε στὸν ἅμμο μιὰν αὐγή·
ἄγριο τὸ κύμα πέρασε τὴ νύκτα καὶ τὸ σβεῖ...

(Βίος καὶ Ἐργα)

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ

[“Ενας ήρωικός Κύπριος μαθητής]

Τὸ ἀφῆγμα ποὺ ἀκολουθεῖ ἀναφέρεται στοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἄγῶνες τῶν Κυπρίων ἀδελφῶν μας. Στοὺς σκληροὺς αὐτοὺς ἄγῶνες οἱ μαθητές, ἀκόμα καὶ οἱ πιὸ μικροί, ἔλαβαν μὲν ἡρωισμὸν μέρος, προσφέροντας ἔτσι ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες στὴν πατρίδα.

ΛΕΝ ἄργησα, βέβαια, νὰ πεισθῶ, μ' ὅλη τὴν ἀντίδρασή μου, πῶς κι ἔνα κορίτσι μποροῦσε νὰ βγάνη πέρα γιὰ πέρα ἀσπροπρόσωπο τὸ σπίτι, δταν ἄρχισαν τόσα δὰ κοριτσάκια νὰ κρύβουν τὶς χειροβομβίδες στὶς τσάντες τους καὶ τὰ πιστόλια στὸν κόρφο τους. Ἀνεξάρτητα, δημοσ., ἀπ' αὐτό, τὸ σπίτι μας ἀσφαλῶς ποὺ δὲν περίμενε νὰ βγῇ ἀπ' τὴ Στάλω ἀσπροπρόσωπο. “Ενα βράδυ δὲν ἤρθε δ Νίκος. ”Εγινε ἐφτὰ ἡ ὥρα, ὁχτώ, ἐννέα, τίποτα. Εἰχαμε ζαρώσει δύοι [...] Καθίσαμε κι οἱ τέσσερεις κοντά κοντά, σὰ γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουμε καλύτερα τὸ κακὸ ποὺ ὑποψιαζόμαστε, καὶ κρεμαστήκαμε σιωπηλοὶ ἀπ' τὴν προσμονὴ ἐνὸς χτυπήματος στὴν πόρτα. Μονάχα δ πατέρας ἐπαναλάμβανε κάθε τόσο μιὰ μονότονη κατάληξη σὰν ἀφαιρεμένος, σὰ ν' ἀπαντοῦσε στὸν ἔαυτό του ἡ σὲ δικά μας βουβά, ἀδιατύπωτα* ἐρωτήματα:

— Κάτι θὰ τὸν κράτησε. Θά 'ρθη.

* Εγὼ τὰ είχα χάσει. Κι δ Νίκος, λοιπόν; Κάρφωνα τὸ βλέμμα

μου ἐπίμονο κι ἐρωτηματικὸ στὴ Στάλω, μὰ ἐκείνη τ' ἀπόφευγε.
"Αλλο πάλι αὐτό. Γιατί δὲν ἀντιμετώπιζε ἀπόψε τὸ βλέμμα μου,
γιατί δὲν τ' ἄρπαζε ἀπ' τὰ μαλλιά; Μοῦ ἐρχόταν νὰ φωνάξω:
«Πατέρα, πρέπει νὰ ξέρη ή Στάλω. Μητέρα, πρέπει νὰ ξέρη ή
Στάλω», μὰ συγκρατιόμουνα.

Κι ἡ ὥρα περνοῦσε. Περνοῦσε μὲ τὴν ἵδια μονότονη διαβε-
βαίωση τοῦ πατέρα, δλοένα δύμως καὶ πιὸ ξεθωριασμένη, δλοένα
καὶ πιὸ ἀλλοιωμένη καὶ πιὸ σιγανή:

— Κάτι θὰ τὸν κράτησε. Θά 'ρθη.

Δὲν τὴ σχολιάζαμε, δὲν ἀπαντούσαμε, δὲν ἀκούγαμε κάν. Πῶς νὰ τὴν ἀκούσουμε; Ἰσως κι ὁ πατέρας νὰ μὴν τὴν ἄκουγε,
ἴσως νὰ μὴν είχε συναίσθηση πῶς τὴ διατύπωνε. Ἡχοῦσε σὰν
ἐκεῖνες τὶς μάταιες παρηγόριες, τὶς τόσο πρόδηλα* μάταιες, ποὺ
βαριέσαι καὶ ν' ἀπαντήσης καὶ τὶς δέχεσαι μ' ἔνα ἐλαφρό, συγ-
καταβατικό,* ἀναιμικὸ χαμόγελο: ἐν τάξει.

"Ομως μετὰ τὶς ἔντεκα ἡ μητέρα δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ κρατηθῇ
κι ἄρχισε νὰ κλαίῃ. Μαζί της δακρύζαμε κι ἑτοιμαζόμαστε ἡ
Στάλω κι ἐγώ. Κι δι πατέρας δὲν προσπάθησε νὰ σταματήση
ἐκεῖνο τὸ ξέσπασμα. Πῶς νὰ τὸ σταματήσῃ; Γιατί νὰ τὸ σταμα-
τήσῃ, ἀφοῦ διοχετευόταν κι δ ἵδιος μ' αὐτό; Παραδόθηκε.
"Αφησε τὸ «κάτι θὰ τὸν κράτησε» (ἡταν δλότελα ἄχρηστο πιά,
ἄν καὶ πότε χρησίμευσε;) κι ἔμεινε σκυμμένος κι ἄναβε διαρκῶς
τσιγάρο.

Καμιὰ στιγμὴ ἔλεγε κάποιος:

— Σιωπή, σὰ ν' ἀκουσα βήματα.

Φτερούγισμα, λαχτάρα, τέντωμα τῆς προσοχῆς, κράτημα τῆς
ἀναπνοῆς, σπιθισμα ἐλπίδας. "Υστερα ξανὰ τὸ βαρὺ —πιὸ βαρὺ
τώρα— πέσιμο ώς τὸ βυθό:

— "Οχι.

— Δὲν μποροῦμε νὰ εἰδοποιήσουμε τὴν ἀστυνομία; δοκίμασε
δειλά ἡ μητέρα.

Δὲν τῆς ἀπαντήσαμε. Τί νὰ τῆς ἀπαντήσουμε;

— Θαρρῷ πῶς δὲν ἀνακατεύεται σ' αὐτὲς τὶς δουλειές δ Νίκος,
εἶπα, μολονότι ἄτονα, ἐγώ. Ξέρω.

Ούτε σ' έμένα δὲν ἀπάντησαν. Σὰ νὰ μὴν εἶχα μιλήσει, σὰ νὰ μὴν ἄκουσαν. Δὲ γύρισαν κὰν νὰ μὲ κοιτάξουν, ν' ἀνακρίνουν ἐκεῖνο τὸ «ξέρω».

Καὶ ξανὰ ἡ φοβερὴ σιωπή. Καὶ ξανὰ τὸ πνιχτὸ κλάμα τῆς μητέρας. "Ημαστε δόλοι κάτω ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια, ψαχουλεύαμε δόλοι τυφλὰ στὸν πυθμένα. "Ωσπου στὶς δώδεκα σταμάτησε ξαφνικὰ μπροστὰ στὸ σπίτι μας ἔνα αὐτοκίνητο. Πεταχτήκαμε δόλοι ὅρθιοι.

— Παναγιά μου! φώναξε ἡ μητέρα.

Κι ἐπαναλάβαμε ἐκεῖνο τὸ «Παναγιά μου» δόλοι μέσα μας μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα (—Παναγιά μου! Παναγιά μου, τὸ Νίκο μας!).

Δυνατὰ χτυπήματα τράνταξαν τὴν πόρτα.

— Πάω ν' ἀνοίξω ἐγώ, εἰπε ὁ πατέρας.

Εἶπε ὁ πατέρας; "Οχι, δὲν ἦταν ὁ πατέρας αὐτός, δὲν ἦταν δική του αὐτὴ ἡ παράξενη φωνὴ ποὺ ἀντήχησε ξαφνικὰ βραχνὴ κι ἐπιταχτική. Αὐτὴ γι' ἄλλους σκοποὺς ἦταν, αὐτὴ ἔδινε στρατιωτική διαταγή. "Ενιωσα —δχι «ένιωσα», συγκλονίστηκα— ἔτσι δπως μ' ἐκεῖνο τὸ περίεργο βλέμμα τῆς Στάλως, ὅταν είχα βρεῖ τὰ φυλλάδια.

Δοκιμάσαμε νὰ τὸν παρακολουθήσουμε μὰ γύρισε καὶ μᾶς κοίταξε μ' ἔναν τέτοιο τρόπο ποὺ καρφωθήκαμε στὶς θέσεις μας:

— Πάω ν' ἀνοίξω ἐγώ, εἴπα!

"Οχι δὲν ἦταν ὁ πατέρας αὐτός.

Εἰσήλασαν* ἔνας ἀψηλὸς Ἐγγλέζος ἀξιωματικὸς καὶ πέντε ἄνδρες. Γύρευαν τὸ Νίκο.

Γύρευαν τὸ Νίκο; "Αλλαξαν εὐθὺς μέσα μας τὰ τόξα τῶν δακρύων. "Εγινε δσο μποροῦσε πιὸ κοῦλο τὸ σπίτι γιὰ ν' ἀκούσῃ καλύτερα.

— Δὲν ἥρθε ἀκόμα, εἰπε ὁ πατέρας.

Μᾶς ἀπομόνωσαν σ' ἔνα δωμάτιο γιὰ νὰ ψάξουν.

Αγκαλιαστήκαμε σ' ἐκεῖνο τὸ δωμάτιο καὶ κλάψαμε ἀπὸ χαρά, δόλοι, κι ὁ πατέρας. Κρατούσαμε δ ἔνας τὸ χέρι τ' ἄλλου, σφίγγαμε δ ἔνας τὸ χέρι τ' ἄλλου, χωρὶς νὰ μιλᾶμε.

— Μονάχα μήν ξρθη τώρα.

— Δὲν ξρχεται.

Καὶ πάλι δυνατὸ σφίξιμο τῶν χεριῶν.

Ἐψαχναν ὥρα πολλή. "Υστερα μᾶς εἴπαν πώς θά 'μεναν νὰ τὸν περιμένουν. Κι ἔμειναν οἱ τρεῖς. Οἱ ἄλλοι βγῆκαν. 'Ακούσαμε τ' αὐτοκίνητο ν' ἀπομακρύνεται λιγάκι καὶ νὰ σταματᾷ. Φαίνεται πώς θὰ κρυβόντουσαν στὴν αὐλή. "Εσβησαν δλα τὰ φῶτα τοῦ σπιτιοῦ καὶ κάθισαν σιωπηλοὶ κι ὑπομονητικοί. Σιωπηλοὶ καθίσαμε κι ἐμεῖς.

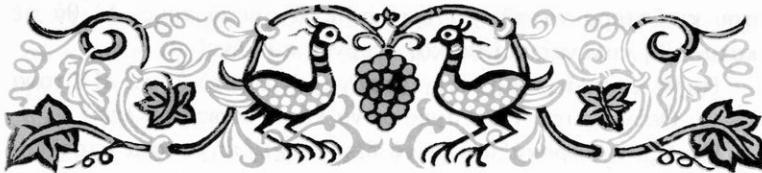
"Ομως μάταια περιμεναν δληνύχτα. 'Ο Νίκος δὲ γύρισε. Κι δταν ξημέρωσε, ἔφυγαν. Τί γλυκὸ πρωὶ ήταν ἐκεῖνο. Τί πόρτα πού 'κλεισε πίσω τους.

'Εμεῖς καθίσμας νὰ τὰ ποῦμε, νὰ ποῦμε τὴν ἔγνοια ποὺ τέλειωσε καὶ τὴν ἔγνοια —τί ἔγνοια!— π' ἄρχιζε. Ρωτοῦσε ή μητέρα —τὴν ἀφήναμε νὰ ρωτᾶ— κι ἀπαντούσαμε ἔμεις. Τί ἔτοιμη ποὺ εῖχαμε τὴν ἀπάντηση: τί εἰν' αὐτὰ ποὺ ρωτᾶς τώρα, μητέρα; Σὰ νὰ μήν εῖχαμε δλοι τὰ ἴδια ἐρωτήματα. Μονάχα ποὺ αὐτὴ ήταν μητέρα καὶ τὰ τολμοῦσε, μονάχα ποὺ αὐτὴ ήταν μητέρα καὶ δὲν ἔκανε λογαριασμούς. 'Αργότερα ήρθε ή γειτονιὰ μὲ τὴν περιέργεια της καὶ πίσω της οἱ δημοσιογράφοι.

Τὴν ἄλλη μέρα ήταν ή φωτογραφία τοῦ Νίκου μας σ' δλες τὶς ἐφημερίδες, γελαστή, μὲ τὸ στραβὸ σκουφί τοῦ Γυμνασίου. Τὴ φιλοῦσε κλαίγοντας ή μητέρα σὰ νά 'ταν ή πρώτη φορὰ ποὺ τὴν ἔβλεπε, σὰ νὰ μήν ήταν αὐτὴ ποὺ τὴν ἔδωσε: Θὰ σᾶς δώσω τὴν πιὸ δημοφη. Καὶ πραγματικὰ δὲν ήταν πιὰ ή ἴδια φωτογραφία. 'Αλλιώτικο ἔγινε τὸ σκουφί, ἀλλιώτικο τὸ χαμόγελο. Καὶ τὸ βλέμμα κοίταζε τώρα δπως τὸ βλέμμα τῶν ἄλλων, τὸ ξεσηκωμένο ἀπ' τὶς 'Ιστορίες, τὸ ξεσηκωμένο ἀπ' τ' ἀναγνωστικά.

('Απὸ τὸ βιβλίο *Κλειστὲς πόρτες*)

‘Ο τσαλαπετεινός κι ή καρακάξα

HΙΑ μέρα ή καρακάξα καθόταν πάνω σ' ένα δέντρο κοντά στήν άκρη του χωριού κι έκοιταζε τὰ περιστέρια ποὺ κατέβαιναν κοπάδι ἀπὸ τίς φωλιές τους μέσα στήν αὐλὴ κι ἔτρωγαν καλαμπόκι. “Αλλη μέρα τὰ εἶδε πάλι, καὶ κάθε μέρα ἔβλεπε πῶς ζοῦν τὰ περιστέρια.

Μιὰ μέρα, καθὼς καθόταν πάνω στὸ δέντρο, εἶδε πάλι τὰ περιστέρια νὰ κατεβαίνουν μέσα στήν αὐλὴ καὶ νὰ τρῶνε κι ἀναστέναξε ἀπὸ τὸ κακό της.

Σ' ἔνα ἄλλο δέντρο ἐκεῖ κοντά καθόταν ὁ τσαλαπετεινός. “Αμα ἄκουσε τὴν καρακάξα ποὺ ἀναστέναξε, τὴν ἐρώτησε τί ἔπαθε. Κι αὐτὴ τοῦ λέει:

—Οσο βλέπω τὰ περιστέρια νὰ ζοῦν ἔτσι, θὰ σκάσω ἀπὸ τὸ κακό μου. Τί! ἐκεῖνα εἰναι καλύτερα ἀπὸ μένα καὶ βρίσκουν κάθε μέρα φαῖ ἔτοιμο, κι ἔγῳ νὰ σκοτώνωμαι δλη μέρα καὶ νὰ μένω νηστική;

Τῆς λέει κι ὁ τσαλαπετεινός:

—Κάθεσαι καὶ μαραζώνεις γι' αὐτὸ τὸ πράμα; Εὔκολο εἰναι νὰ ζῆς κι ἐσὺ σὰν τὰ περιστέρια.

—Μὲ ποιὸν τρόπο; τὸν ἐρωτᾶ ή καρακάξα.

—Μὲ ποιὸν τρόπο; Νὰ σου πῶ, τῆς λέει. Βλέπεις τὰ περιστέρια; “Ολα εἰναι δλόασπρα. Νὰ πᾶς κι ἐσὺ ν' ἀσπρίσης τὰ φτερά

σου κι υστερα νὰ πᾶς νὰ τρυπώσης ἀνάμεσά τους. Δὲ θὰ σὲ καταλάβῃ κανένας καὶ θὰ καλοπερνᾶς σὰν ἐκεῖνα.

— Πολὺ καλὴ ἡ συμβουλή, γείτονα! Καλὰ τὸ λένε: «Γείτονα ἔχεις; Θεὸν ἔχεις». Πάω ἀμέσως νὰ κάμω σπως μοῦ λέξ.

Πέταξε ἡ καρακάξα ἀπὸ τὸ δέντρο κι ἐπῆγε ἵσια στὸν ποταμό. Ἐκεῖ ἦταν ἔνας νερόμυλος. Πέφτει μέσα στ' αὐλάκι, ἔγινε μουσκίδι. Κοιτάζει, τὸ παράθυρο τοῦ μύλου ἦταν ἀνοιχτό. Κανένας δὲν ἦταν μέσα. Μπαίνει ἀπὸ τὸ παράθυρο, κυλιέται καλὰ καλὰ μέσα στὴ σεντούκα ἀπὸ τ' ἀλεύρι, ἔγινεν ὀλόσπρη, πιὸ ἄσπρη ἀπὸ τὰ περιστέρια. Βγαίνει κατόπι ἀπὸ τὸ παράθυρο καὶ πάει ὀλόσια στὸ σπίτι ποὺ ἦταν τὰ περιστέρια. Ἀνακατεύτηκε μαζί τους κι ἔτρωγε. Κάμποσες μέρες περνοῦσε ζωὴ χαρισά- μενη.

Μιὰ μέρα, ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ ἔφερε κάτι ξένους νὰ τοὺς κάμη τραπέζι. Παράγγειλε στὴ γυναίκα του νὰ ἑτοιμάσῃ φαγητά καὶ νὰ σφάξῃ καὶ πέντ' ἔξι περιστέρια.

‘Η νοικοκυρὰ ἐδιάλεξε τὰ μεγαλύτερα. Μέσα σὲ ἐκεῖνα ποὺ ἐδιάλεξε ἦταν κι ἡ καρακάξα. Τὰ ἐσφαξεν ἔνα ἔνα καὶ τὰ ἔδωσε τῆς κόρης της νὰ τὰ μαδήσῃ.

Τὴν ὥρα ποὺ ἔπιασε τὴν καρακάξα νὰ τὴ σφάξη, τῆς ἔμπηξε κάτι φωνές, ποὺ τὴν ἔκαμαν νὰ ξιπαστῇ. Κοιτάζει, δὲν ἦταν περιστέρι! Ἀπὸ τὶς φωνὲς τὴν κατάλαβε πῶς εἶναι καρακάξα κι ἔθυμωσε. ‘Ἐτσι θυμωμένη ποὺ ἦταν, τῆς ἔβγαλε τὰ φτερά της ὡς τὸ ἔνα καὶ τὴν ἐπέταξε ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλὴ μέσα στὰ χωράφια.

‘Η καρακάξα ἔμεινεν ἐκεῖ δὰ κάμποσην ὥρα ζαλισμένη, κι ἀμια ἤρθε στὸν έαυτό της, σηκώθηκε κι ἔκατσε καὶ λέει μοναχή της: «Ο Θεὸς μ' ἐγλίτωσε. Τέτοια καλοπέραση, καλύτερα νὰ μοῦ λείπῃ!»

‘Ο τσαλαπετεινὸς ἐκείνη τὴν ὥρα καθόταν πάνω στὸ ἴδιο δέντρο καὶ ἄκουσε τί εἰπεν ἡ καρακάξα, καὶ τῆς λέει:

— Τί νέα, γειτόνισσα; “Ολο καλοπέραση βλέπω! ”Ας πεθάνωμε ἔμεις!

Κι ἡ καρακάξα τοῦ λέει:

— Οὐ, νὰ γκρεμιστῆς ἀπ' ἐμπρός μου, βρωμοτσαλαπετεινέ, κι ἐ-
σὺ κι οἱ συμβουλές σου! Ἀπὸ σένα καὶ μόνον ἐγίνηκα τέτοιο
χάλι! "Αν μποροῦσα νὰ πετάξω, θὰ σ' ἔκαμνα νὰ μὴν ξέρης ποῦ
νὰ πᾶ νὰ σταθῆς!

Σὰν τ' ἄκουσεν αὐτὰ ὁ τσαλαπετεινός, ἐχάθηκεν ἀπὸ κεῖ. Κι
ἀπὸ τότε ἡ καρακάξα ἔχει ἐχθρητα μαζί του. "Αμα τὸν δῆ νὰ
φανερωθῇ, μπήγει τὶς φωνὲς καὶ συνάζει δῆλα τὰ πουλιὰ πάνω
του. Ἄλλὰ ὁ τσαλαπετεινός τὸ ξέρει καὶ χάνεται σὰν τὸν ἄνεμο.

(Λαϊκὴ παράδοση)

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Οἱ γερανοὶ

Φθινοπωρινὴ βραδιά.
Ο ἥλιος βασιλεύει.
Δὲ σαλεύουν τὰ κλαδιά,
φύλλο δὲ σαλεύει.

Καὶ περνοῦν οἱ γερανοί,
ταξιδεύουν πέρα,
καὶ σὰ λόγχη μελανὴ
σχίζουν τὸν ἀγέρα.

· Ο κρωγμὸς* ἀντιλαλεῖ
κι δλοι τοὺς κοιτάζουν
καὶ μ' ἀγάπη «ἄρα καλή!»
στὰ πουλιὰ φωνάζουν.

Κι ἡ γριὰ ποὺ περπατᾶ
στὸ ραβδὶ γερμένη,
στέκει καὶ τὰ χαιρετᾶ,
λέγει λυπημένη:

Στὸ καλό, χρυσὰ πουλιά,
στὸ καλὸ νὰ πᾶτε.
Τάχα θὰ μὲ βρῆτε πλιὰ
πίσ' ὅταν γυρνᾶτε;

· Ηλθ' ὁ Μάρτης καὶ ξυπνᾶ
σὰ νυφούλα ἡ πλάση,
λουλουδίζουνε βουνά,
πρασινίζουν δάση.

· Ηλθαν ἀπὸ μακριὰ
τὰ πουλιὰ καὶ πάλι,
μὰ σκεπάζει τὴ γριὰ
κρύα γῆς ἀγκάλη.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Ποιήματα*)

ΜΕΛΙΣΣΑΝΘΗ

Φθινόπωρο

“Ωρα δειλινοῦ·

τοῦ φθινόπωρου τὰ νέφη στύβουν τὸ φουστάνι
νὰ στεγνώσῃ τ’ οὐρανοῦ.

Καὶ στοῦ ἀπόβροχου τὴν σκόλη
βγαίνουν γιὰ σεργιάνι*
οἱ σαλίγκαροι δῆλοι
κάτω ἀπ’ τὸ ξεθωριασμένο παρασόλι*

τοῦ ἥλιου. Τώρα, ή λάμια*
ή γῆ λιάζει τὰ βρεμένα της τὰ χράμια*
μὲ τῶν κάμπων τὰ πλουμίδια.*

Κι ἀπὸ τὰ χορτάρια
κι ἀπὸ τὰ ψηλὰ γρασίδια
οἱ σταλαγματιὲς γλιστροῦνε χάντρες
καὶ μαργαριτάρια
ἀπὸ οὐράνια δαχτυλίδια.

Τὶς μαζώνουν οἱ νεράιδες οἱ ἀνυφάντρες*
μὲς στὰ ὑπόγεια τους σεράγια* καὶ στ’ ἀνήλια
— πολυέλαιους κι ἀργυρὰ καντήλια,
σὲ πλεμάτια* κρυσταλλένιες μπάλες —
μάγισσα γριὰ κι ἡ ἀράχνη τὶς κρεμάει μὲς στὶς κουφάλες.

Καὶ λογῆς λογῆς
 ἔνα ἔνα ὅλα τὰ ζουδια
 ξεφαντώνουν ἀπ' τὴ γῆς
 κι ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ φλούδια.
 Κι ἔνας μύρμηγκας σκαλώνει σ' ἔνα ἀγκάθι φουντωτὸ
 ν' ἀγναντέψῃ ὅλο τὸν κόσμο ἀπὸ τέτοιο λιακωτό.*
 Νά, τὸ αὐλάκι
 —κάνει χάζι—
 τὸ ἄχυρο, σχεδία ποὺ ἀράζει
 καὶ τὸ δρασκελοῦν βαθράκοι.
 Κόσμοι ὀλόκληροι ζωύφια
 ταξιδεύουν μὲ πιρόγες* τὰ κελύφια.
 Κρύα ἀνατριχίλα στὰ νερά.
 Σὰν πεταλουδιῶνε σμάρι*
 τώρα ὁ σίφουνας θὰ πάρη
 ἀπ' τὰ δέντρα ὅλα τὰ φύλλα τὰ ξερά.
 Στὰ καλάμια τὴ φλογέρα του σφυράει
 κι ὅπως πάει, πάει, πάει,
 δ ἄνεμος —τσοπάνος— σαλαγάει*
 σ' ἄλλα πιὰ λημέρια,
 σ' ἄλλο τώρα χειμαδιὸ* τὰ καλοκαίρια.

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴν *Προφητεῖες*)

Τ' αὐγὰ

KEINH τὴν ἐποχὴν ἡταν ἔνας καπετάνιος μὲν καράβι. Μιὰ φορὰ ἔφτασε σ' ἔνα λιμάνι καὶ πήγε σὲ μιὰ ταβέρνα γιὰ νὰ φάῃ. Μπαίνει μέσα καὶ ρωτάει τὸν ταβερνιάρη:

— Ἐχεις τίποτε φαῖ νὰ φάω;

— Δὲν ἔχω, κακόμοιρε! Μοῦ σώθηκαν τὰ φαγητά. Ἐδῶ δὲν ἔχω τρία τέσσερα αὐγὰ τηγανισμένα. Σοῦ κάνουν; νὰ σοῦ τὰ βάλω νὰ φᾶς;

Δέχτηκε ὁ καπετάνιος κι ἔκατσε κι ἔτρωγε.

Κεῖ ποὺ ἔτρωγε, νά κι ἔρχεται ἔνας ναύτης, καὶ τοῦ λέει ποὺ τραβοῦσαν τὶς ἄγκυρες τοῦ καράβιοῦ, γιατὶ ἐπῆρε ἀέρας!

Παρατάει ὁ ἄνθρωπος τὸ φαῖ καὶ τρέχει ἵσια στὸ καράβι του. Μπαίνει μέσα, τραβοῦν τὶς ἄγκυρες πάνω καὶ δὲν μποροῦν νὰ σιγουρέψουν τὸ καράβι. Βόηθησεν ὁ Θεός κι ὁ Ἀι-Νικόλας καὶ γλίτωσε τὸ καράβι ἀπὸ τὴν φουρτούνα.

— Εἴαμε πέντε ἔξι χρόνια νά 'ρθη πάλι σ' αὐτὸ τὸ λιμάνι..

— Αμα ἥρθε σ' αὐτὸ τὸ μέρος, ὁ καπετάνιος πήγε νὰ πληρώσῃ τ' αὐγὰ ποὺ τὰ είχε στὸ νοῦ του. Τὰ θυμόταν ποὺ τὰ χρωστόῦσε.

— Ο ταβερνιάρης τοῦ βγάζει λογαριασμὸν ἀλογάριστο.

— Αὐτὰ τ' αὐγά, ἀν τὰ ἐκάθιζα στὴν ὅρνιθα, θὰ ἔβγαζε τέσσερα πουλιά, δυὸ πετεινούς, δυὸ ὅρνιθες.

Τὸν πάει στὸ δικαστήριο, γιατὶ αὐγὸ τ' αὐγοῦ, πουλὶ τοῦ πουλιοῦ, τοῦ ἔπαιρνε τὸ καράβι, καὶ τὸ χρέος δὲν ἐγλίτωνε.

— Εγύριζε ὁ ἄνθρωπος σὰν παλαβός, ποὺ ἔχανε τὸ καράβι του

γιὰ τέσσερα αὐγά! Έπήγε σὲ μιὰν ἄλλη ταβέρνα ποὺ πήγαιναν
ὅλοι οἱ γέροι. Μέσα ἐκεῖ ἦταν ἔνας ψευτοδικηγόρος. Τὸν εἰδὲ
στενοχωρημένον τὸν ἄνθρωπο, ἔμαθε τὴν ὑπόθεσή του, πάει κά-
θεται κοντά του καὶ τοῦ λέει:

— Καπετάνιε, βάλε μου μιὰ κούπα κρασὶ νὰ πιᾶ καὶ μὴ στενο-
χωριέσαι. Ἐγὼ θὰ σου κερδίσω τὸ καράβι σου αὔριο.

Διατάξει δὲ καπετάνιος κι ἔρχεται στὴ στιγμὴ ἡ κούπα ἐμπρὸς
στὸ δικηγόρο. Πίνει τὴν κούπα, κι εὐθὺς τοῦ γράφει μιὰν ἀνα-
φορὰ καὶ τὴν πάει στὸ δικαστήριο. Ἡ ἀναφορά του δριζεν αὐ-
τὸν γιὰ δικηγόρο.

“Εφεξεν ἡ ἄλλη μέρα, πάει ἐννιά, πάει δέκα, ἐντεκα ἡ ὥρα,
κόντευε μεσημέρι. “Ολοὶ ἐμαζεύτηκαν ὅσοι εἶχαν δίκη, κι δὲ
κηγόρος μας δὲν ἐφαινότανε.

‘Εκεῖ κατὰ τὶς δώδεκα παρὰ τέταρτο, νά τος καὶ ξεπροβάλλει!
Τραγουδοῦσε κι ἔρχόταν. Λέει δὲ δικαστής:

— Μπράβο σου, καλὲ ἄνθρωπε! Μᾶς ἔχεις τόσην ὥρα νὰ σὲ
περιμένουμε καὶ πεθάναμε τῆς πείνας!

— “Ωχ ἀδερφέ, δὲ μ’ ἀφήνετε! Χτές ἐπῆρα πέντε ὁκάδες κουκιὰ
καὶ τὰ ἔστειλα τῆς γυναίκας μου. Ἐκείνη ἔπιασε καὶ τὰ ἔψησε
ὅλα μαζί. Ἐτρώαμε χτές ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ σήμερα τὸ πρωὶ
ἀκόμα καὶ μᾶς ἀπόμειναν καὶ καμπόσα. Πήγα τὸ λοιπὸν νὰ τὰ
σπείρω καὶ δὲν ἐπρόκαμψα νὰ ἔρθω στὴν ὥρα μου...

‘Ο ταβερνιάρης παίρνει τὸ λόγο καὶ τὸν ρωτᾶ:

— Μὰ φυτρώνουν τὰ ψημένα τὰ κουκιά;

‘Απαντάει τότε δὲ ψευτοδικηγόρος καὶ λέει:

— Μὰ βγαίνουν κι ἀπ’ τὰ ψημένα αὐγὰ πουλιά;

Δὲ χάνει καιρὸ δικηγόρος μας, κόβει τὴν κρίση καὶ βγάζει
τὴν ἀπόφαση:

— Καπετάνιε, ἔφαγες τέσσερα αὐγά: 4 γρόσια, καὶ δυὸ τὸ ψωμί,
6 γρόσια. Δῶσ’ του τα νὰ πηγαίνη στὴ δουλειά του!

‘Εσυμφώνησε κι δὲ δικαστής μαζί του, κι δὲ καπετάνιος ἐκέρ-
δισε τὸ καράβι του. Γιὰ φιλοδώρημα, δὲ καπετάνιος ἐπλήρωσε
τὸν ταβερνιάρη, γιὰ νὰ κερνᾶ τὸ δικηγόρο, ὡσπου νά ‘χῃ τὸ
βαρέλι κρασί.

(Λαϊκὸς μύθος)

Ταχιὰ ταχιά εἰν' ἀρχιμηνιά...

Ταχιὰ ταχιά εἰν' ἀρχιμηνιά,
ταχιά εἰν' ἀρχὴ τοῦ χρόνου,
ἀρχὴ εἰν' ἀρχὴ τὰ κάλαντα
κι ἀρχὴ τοῦ Γεναρίου.
Πρῶτα ποὺ βγῆκεν δὲ Χριστὸς
στὴ γῆ καὶ περιπάτειε
καὶ βγῆκε καὶ χαιρέτησε
ὅλους τοὺς ζευγολάτες.*

Τὸν πρῶτο ποὺ χαιρέτησε
ἡταν δὲ Ἀι-Βασίλης:
— "Αγιε Βασίλη, δέσποτα,
καλὸς ζευγάρι ἔχεις.
— Καλὸς τὸ λέν, ἀφέντη μου,
καλὸς κι εὐλογημένο,
ὅπου τὸ βλόγησε δὲ Χριστὸς
μὲ τὸ δεξί του χέρι,
μὲ τὸ δεξί, μὲ τὸ ζερβί,*
μὲ τὸ μαλαματένιο.
Πρινένιος* εἶναι τ' ἀλέτρι μου,
δαφνένιος δὲ ζυγός μου,
ώς καὶ τὸ βουκεντράκι* μου
βασιλικοῦ κλωνάρι,

καὶ τ' ἀποζεύλι* τοῦ ζυγοῦ
κουκὶ μαργαριτάρι.

Καὶ πάλι ξαναπέρασε

καὶ ξαναρώτησέ τον:

- "Αγιε Βασίλη, δέσποτα,
σὰν πόσα μόδια* σπέρνεις;
— Σπέρνω σιτάρι δώδεκα,
κριθάρι δεκαπέντε,
ταγή* καὶ ρόβη* δεκοχτώ
κι ἀπὸ νωρίς στὸ στάβλο.

Ἐκεῖ ποὺ στάθη ὁ Χριστὸς

χρυσὸς δεντρὶ ἐβγῆκε,

κι ἐκεῖ ποὺ ματαστάθηκε

χρυσὸς κυπαρισσάκι.

Στὴ μέση εἶχε τὸ σταυρό,

στὴν ἄκρη τὸ βαγγέλιο

καὶ στὰ παρακλωνάρια του

ἀγγέλοι, ἀρχαγγέλοι,

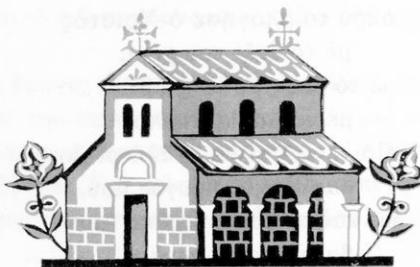
καὶ κάτω στὴ ριζούλα του

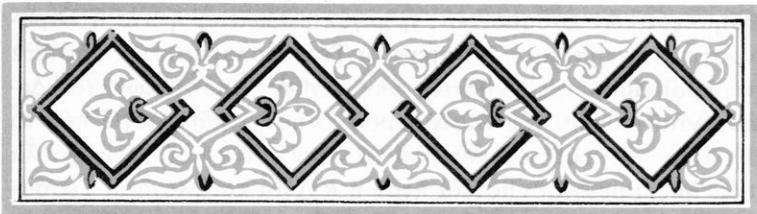
μιὰ κρουσταλλένια βρύση,

νὰ κατεβαίνῃ ἡ πέρδικα

νὰ βρέχῃ τὰ φτερά της.

(Δημοτικὸ)

Γ. ANNINOS

Ἡ Σαρακοστὴ

ΚΑΗΜΕΝΗ ἡ θεια-Μαργαρώ κάπου θὰ βρίσκεται ἐκεῖ ψηλὰ τώρα στήν Παράδεισο, ποὺ τόσο πολὺ πίστευε, παρέα μὲ τ' ἀγγελάκια, στὰ «χρυσά τὰ σύννεφα», κοντά στήν κυρά τὴν Παναγία —βοήθειά μας. Δέσποινα!— καὶ δῆλους τοὺς Ἅγιους, ποὺ θυμιάτιζε καὶ μνημόνευε, μὲ τόσες μετάνοιες, κάθε ἀπόβραδο, μπροστά στὸ εἰκονοστάσι, καὶ προσκυνοῦσε μὲ τρίδιπλες μετάνοιες στὴ μικρὴ ἐνοριακή της ἐκκλησιά...

Κι δύως, δὲν τό λπιζε νὰ πάη κι ἔλεγε...

— Κολάζεται κανένας, γιέ μου! Κολάζεται καὶ δὲν τὸ καταλαβαίνει! Γι' αὐτό, δὲν πρέπει κανένας νὰ «δλιγωρῆ»,* καὶ νὰ κάνῃ τὰ «πρεπούμενα». Ἐκεῖνα ποὺ μᾶς ἔχουνε μάθει οἱ πατεράδες μας καὶ ποὺ ξέρανε οἱ «παλιοί»...

Κι ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ «πρεπούμενα» ποὺ ἐνέπνεε μιὰν ἀληθινὴ καὶ ἀφελῆς εὐλάβεια καὶ πίστη, τὶς μετάνοιες, τὰ θυμιάματα, τὰ σταυροκοπήματα, τ' ἀγιοκέρια ποὺ φώτιζαν μὲ τὴν ψιλή τους φλόγα, τὸ εἰκονοστάσι τῆς γωνιᾶς μὲ τ' ἄσπρα νταντελωτὰ μπερντέδάκια, «δλονυκτίες» στὰ πανηγύρια, τοὺς «օρθρους» στὶς μεγάλες δεσποτικὲς γιορτές, τὴν ταχτικὴ παρακολούθηση τῆς λειτουργίας, καὶ τὴν αὐστηρὴ τήρηση ὅλων τῶν

θρησκευτικῶν καθηκόντων, ἡ μεγάλη δουλειά, ἡτανε ἡ Σαρακοστὴ κι ἡ νηστεία... Νήστευε τὰ Τετραδοπαράσκευα, νήστευε τὶς προηγιασμένες,* νήστευε τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, τὸν Δεκαπενταύγουστο, τῆς Σταυροπροσκύνησης, κάθε φορὰ ποὺ τὸ ἔγραφαν τὰ «χαρτιά» καὶ ποὺ τὸ νόμιζε ἀναγκαῖο ἡ ψυχούλα της. Μὰ ἡ μεγάλη νηστεία ἡταν ἡ «Ἀγία καὶ Μεγάλη Τεσσαρακοστή».

— Κολάζεται κανένας, γιέ μου! Κολάζεται καὶ δὲν τὸ καταλαβαίνει! ἔλεγε ἡ καημένη ἡ θεια-Μαργαρώ, καὶ ἐμεῖς οἱ πειρασμοί, ἐκπρόσωποι τοῦ Πονηροῦ καὶ τοῦ Παγκακίστου, μέσα στὸ ἥρεμο ἀναχωρητήρι* τῆς καλῆς γερόντισσας, ἐβάλαμε σκοπὸν νὰ τὴν κολάσουμε!... Μιὰν ἐβδομάδα ὀλόκληρη, ὅστερα ἀπὸ τὴν Καθαρὴ Δευτέρα, ἐνήστευε παραδειγματικά, μὲ μαρουλάκια, ἐλίτσες, βρεχτοκούκια, καὶ κάπου κάπου «λιγάκι χαλβά», ποὺ ἡταν τὰ μόνα ἐπιτρεπόμενα ἐδέσματα* τοῦ νηστίσιμου «δψιλογίου»* της· καὶ μονάχα τὴν πρώτη Κυριακὴ ἐμετρίαζε λίγο τὴ νηστεία κι ἐμαγείρευε κανένα «λαδερό», ἀγκιναροκούκι, κανένα λαδοπίλαφο μὲ ξερὸ χταπόδι... Κι ἔπειτα, λιγάκι ρετσίνατο, «γιὰ νὰ στυλωθῇ κανενὸς ἡ καρδιά του, γιέ μου!» ἐπισφράγιζε πραγματικὰ τὴν «κατάλυση οἴνου καὶ ἐλαίου».

“Οσο γιὰ τὰ καρύδια καὶ τὰ σύκα, ποὺ ἐφίλευε ἐμᾶς τὰ παιδόπουλα, ἡταν γιὰ τὴ θεια-Μαργαρὼ πράγματα ἀπαγορευμένα...” “Οχι ἀπὸ τὰ περίφημα «πρεπούμενα», μὰ γιατὶ δὲν είχε πιὰ κανένα δόντι. “Ομως, γιὰ μᾶς, τὰ πάστρευε μὲ προσοχή, καὶ δὲν μᾶς τὰ ’δινε ποτὲ ἀτσάκιστα, κι είχε πολλοὺς λόγους, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καλοσύνη της, γιὰ τοῦτο. Φρόντιζε πρῶτα πρῶτα γιὰ τὴν ἀκεραιότητα τῆς κόψης τῆς πόρτας, ποὺ τὰ μαγκώναμε ἀνάμεσα καὶ τὴν ἐκάναμε καρυδοσπάστη, ἀφήνοντας σημαντικὰ σημάδια τῆς χρησιμοποίησης αὐτῆς, μὰ καὶ γιὰ τὴν ἀσπράδα τῶν ἀσβεστωμένων πεζουλιῶν τῆς αὐλῆς, ποὺ ἡταν τὸ τελευταῖο καταφύγιο γιὰ νὰ τσακίσουμε τὰ καρύδια, χτυπώντας τα μὲ λιθάρια!...” — Μπρὲ ’Ιοῦδες!... Μπρὲ ’Ιοῦδες! ἐξεφώνιζε, σὰν ἐκαταλάβαινε κατιτὶ τέτοιο... Ἐλᾶτε ἐδῶ, μπρέ, νὰ σᾶς τὰ τσακίσω ἐγώ!...

Καὶ δὲν ἤξερε κανένας, τί τὴν ἐπονοῦσε πιὸ πολὺ ἀπ’ τὰ τρία:

τὰ δόντια μας, τὸ μάγκωμα τῆς πόρτας ἢ τὸ λέρωμα τῶν πεζουλιῶν;

Κι δύνας ἐμεῖς, οἱ «'Ιοῦδες», ἐβαλθήκαμε νὰ τὴ λερώσουμε!... "Εξω, στὸ παράσπιτο, στὴν ἄκρη τῆς αὐλῆς, γιὰ νὰ μὴ λερώσῃ τὴν κουζίνα ποὺ ἀστραφτε ἀπὸ πάστρα καὶ γναλοκοποῦσαν τὰ μπακιρικά,* εἶχε βάλει νὰ μαγειρέψῃ τὸ περίφημο «λαδοπίλαφό» της μὲ τὸ χταπόδι, ἐνῶ γιὰ μᾶς, σ' ἄλλο τσουκάλι, ἔβραζε ἀληθινὸ πιλάφι μὲ τὸ κρέας, ἔνα «ἀτζέμ πιλάφι» ἀπὸ κεῖνα ποὺ μονάχα ἡ θεια-Μαργαρὼ ἤξερε νὰ φτιάνῃ ἀλτρουιστικὰ* γιὰ τὴν τέρψη* τῶν ἄλλων!... Κι ὁ Πειρασμὸς ξελαμπάδιασε μονομιᾶς μέσα στὸ μιαλό μας, ἐκεῖ ποὺ παιζαμε «καλόγερο» στὰ ἄσπρα καὶ μαδρα «καντρέτα»* τῆς αὐλῆς... Κι οὔτε καιρὸ δὲ χάσαμε σὲ μάταιη συνεννόηση... Μὲ μὰ ματιά, συνεννοηθήκαμε, καὶ τὸ κακὸ ἔγινε. "Ἐνα κομμάτι κρέας, παχὺ καὶ δῦλο ψαχνό, ἔσμιξε μέσα στὸ «λαδοπίλαφό» μὲ τὰ ἵσχνὰ κομμάτια τοῦ ξεροῦ χταποδιοῦ..."

Μὲ τί καρδιοχτύπι περιμέναμε τὸ μεσημέρι, μὲ τί ἀνυπομονησία προσμέναμε ν' ἀρχίσῃ τὸ φαγητό της, ξεχνώντας μὲς στὰ πιάτα τὸ νόστιμο νόστιμο δικό μας πιλάφι, καὶ κοιτάζοντας τὸ λαδοπίλαφό της...

Καὶ νά... Ἐκεῖ ποὺ δὲν τὸ προσμέναμε πιά, ὕστερα ἀπὸ τὴν πρώτη-δεύτερη μπουκιά, τὸ πιρούνι της ἀνάσυρε τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος. Τὸ γύρισε ἀπὸ δῶ, τὸ γύρισε ἀπὸ κεῖ, μὲ ιερὴ φρίκη· τὸ γεροντικό της, μὰ τόσο συμπαθητικό, πρόσωπο πῆρε μιὰ ἔκφραση συντριβῆς, καὶ μᾶς κοίταξε ὕστερα, ἐνῶ ἐμεῖς σκύθαμε τὰ μάτια στὰ πιάτα μας, ἔτοιμοι νὰ γελάσουμε, μὰ χωρὶς νὰ μποροῦμε... Ἐπεριμέναμε τὴ δίκαιη τιμωρία μας. Μὰ ἐκείνη εἴπε μονάχα μὲ σπαραγμό, σπρώχνοντας τὸ πιάτο:
—Ἡ ἀμαρτία στὸ λαιμό σας!...

Κι ἀλήθεια, θαρρεῖς, σὰν ἡ Ἀμαρτία νὰ ἥταν κάτι τὸ ψηλαφητό, κάποιο πράγμα ἥρθε κι ἔκατσε πραγματικὰ στὸ λαιμό μας!... Κομπιάσαμε, ξεροκατάπιαμε, ἀφήσαμε τὸ φαΐ μας καὶ, μπροσμούτιζοντας στὸ τραπέζι, ἀρχίσαμε τὰ κλάματα.

Τότε ἡ καλὴ γερόντισσα, ποὺ ὁ θρῆνος μας κι ἡ μεταμέλειά

μας τὴν εἶχε συγκινήσει, κατανικώντας κάθε της ἀπέχθεια, κάθε της εὐλάβεια καὶ κάθε πεποίθηση, προσπάθησε νὰ μᾶς παρηγορήσῃ. Καὶ παίρνοντας τὸ κρέας τοῦ Πειρασμοῦ, ἄρχισε νὰ τρώῃ κι αὐτή, μπροστὰ στὰ κατάπληκτα καὶ κλαμένα μάτια μας, λέγοντας:

— Νά, μπρὲ σεῖς!... Φᾶτε!... Κι ἂστε τὰ κλάματα!... Νά! Φᾶτε!... δ Θεός δὲν ξεσυνερίζει!...*

(Απὸ τὸ περιοδικὸ Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν)

ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ

Μεγάλη Πέμπτη

Ἐκείνη πιὸ πολὺ ἡ ἀνάμνηση
τῆς παιδικῆς ἡλικίας,
καθὼς ἔχουμε συνηθίσει νὰ τὴν νοσταλγοῦμε,
μου ἥρθε.

Συνήθως —ἢ μᾶλλον πάντα—
πηγαίναμε τὴν Μεγάλη Πέμπτη, πρωὶ,
στὴν ἐκκλησία νὰ μεταλάβουμε.
Ζητούσαμε συγχώρεση ἀπ' τοὺς γονεῖς
ποὺ χαμογελοῦσαν μειλίχια
καὶ πηγαίναμε δλα τ' ἀδέρφια μαζί,
γιορταστικὰ ντυμένα φορέματα καινούρια,
ἀνοιξιάτικα.

«Τί ὁνό, τί ὁνόματα ὥραῖα,

ἄνοιξη, ἄνοιξη καὶ Πασχαλιά»,
τραγουδοῦσε εύθυμα ἡ μητέρα.
Ἐμεῖς, τὰ παιδιὰ μόνο, μεταλαβαίναμε
ἔκεινη τὴ μέρα

”Οταν ἐπιστρέφαμε,
ἔβαφαν τὰ κόκκινα αὐγά.
Κόκκινη Πέμπτη. Στὸ δῶμα* φάνταζε
ἔνα κόκκινο ὑφασμα καὶ
μᾶς γέμιζε τὰ μάτια ἡ χαρά.

Προσφέραμε τὴ βοήθειά μας,
λαδώνοντας, γιὰ νὰ γυαλίσουν, τ' αὐγά,
λαμπρὰ γιὰ τὴ Λαμπρή.

”Οταν ἀπὸ μιὰ μικρὴ ἀμυχή, στὸ χέρι,
ἀρχισε νὰ μοῦ τρέχῃ τὸ αἷμα, κόκκινο,
ἀμέσως, προσεχτικὰ τὸ σκούπισαν,
προσεχτικὰ τὸ δέσανε, γιατὶ
ἔφερνα μέσα μου, τοῦ Κυρίου τὸ αἷμα.

Θυμήθηκα ὅλα αὐτά, τὰ σεβάσμια,
καθὼς σήμερα, στὸ δρόμο τοῦ πρωιοῦ,
εἰδα μανάδες νὰ δόδηγοῦν τὰ παιδιά τους
στὴν ἐκκλησία. Μεγάλη Πέμπτη, σκέφτηκα,
τὰ παιδιὰ πᾶν νὰ μεταλάβουν.

Παρατήρησα
τὰ καθαρὰ πρόσωπά τους, τὰ καλά τους φορέματα.
Καὶ πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλα, εἰδα
πῶς ᔁφερνε μιὰ νέα γυναίκα, μὲ τὸ μωρὸ στὴν ἀγκαλιά,
μιὰν ἀσπρη λαμπάδα
δεμένη μὲ γαλάζια κορδέλα.

*Ανοιξη καὶ Πασχαλιά.

(Τὰ ποιήματα)

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

΄Ακουαρέλα

Στὸ μόλο, ποὺ ἀποκάρωσε* στὴ θερινὴ τὴ λάβρα,*
ἀχνες καυτὲς χοροπηδᾶν στὸν πυρωμένον ὕμμο
καὶ τὰ μικρὰ τὰ σπίτια του, γημνὰ κι ἀσβεστωμένα,
κάνουνε ἄσπρες πινελιές στὴ θάλασσαν ἀπάνω.
Τὰ πρασινόχρυσα νερά, διάφανα, ἀκινητοῦνε,
δείχνοντας βότσαλα ἀσημιά, φιδοστριμένα φύκια,
ἄγκυρες ποὺ σκουριάζουνε καὶ τοὺς μαβιοὺς τοὺς ἵσκιους
ποὺ τ' ἀραγμένα ρίχνουνε τριγύρω τους καΐκια.

Καμιὰ ζωή. "Ἐνας ψαρὰς ποὺ ψάρευε στὸ μόλο,
ἀφοῦ τὰ χέρια τέντωσεν ὀκνά* καὶ χασμούρηθη,
ἔγειρε μονοκόμματος στὶς πέτρες καὶ κοιμήθη·
καὶ μοναχὰ ἔνας ἄγριος καὶ μαυρομάλλης σκύλος,
σ' ἐνός μεγάλου καϊκιοῦ τὴν πρύμη καθισμένος,
τὴν παραλία τὴ νεκρὴ κοιτάζει —νυσταγμένος.

(Ποιήματα)

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ πρῶτο μου Πάσχα

Ἄγαπητοί μου,

ΑΥΤΕΣ τις ήμέρες ξαναγυρίζω πάντα στὰ παιδικά μου χρόνια. Καὶ θυμάμαι τις θαυμάσιες ἐκεῖνες γιορτὲς ποὺ χαιρόμουν στὴν πατρίδα μου, ὅταν ἡμουν μικρὸ ἀμέριμνο παιδὶ κι εἶχα τοὺς καλοὺς μου γονεῖς νὰ μὲ φροντίζουν καὶ νὰ μ' ὀδηγοῦν σὲ ὅλα. Φυσικὰ καὶ στὴν ἐκκλησίᾳ ἢ στὰ «θρησκευτικά μου καθήκοντα»... «Οσο ἡταν χειμώνας, ἢ μητέρα μου μ' ἔπαιρνε μαζί της στὸν Ἀι-Γιάννη ἢ στὴ Φανερωμένη, τὶς γειτονικές μας ἐκκλησίες, ποὺ λειτουργοῦσαν κάπως ἀργά —ἀπὸ τὶς δόκτῳ ἡ μιά, ἀπὸ τὶς ἐννιά ἡ ἄλλη. Μὰ ὅταν ἔμπαινε ἡ ἄνοιξη, ποὺ μποροῦσα νὰ ξυπνῶ καὶ νὰ βγαίνω πιὸ πρωὶ, ὁ πατέρας μου μ' ἔπαιρνε στὴν Ἐπισκοπιανὴ ἢ στὸν Ἀγιο Χαράλαμπο, ἐξοχικές ἐκκλησίτσες αὐτές, σ' ἔνα ὡραῖο παραθαλάσσιο προάστιο, ποὺ λειτουργοῦσαν ἀπὸ τὶς ἑπτά. Μετὰ τὴ λειτουργία, κάναμε κι ἔναν περίπατο στοὺς Κήπους καὶ γυρίζαμε λιγάκι κουρασμένοι μὰ πολὺ εὐχαριστημένοι κι οἱ δυό.

“Ω, ἡταν τόσο ὅμορφα! Ἡ ἄνοιξη εἶχε στολισμένες τὶς πρασινάδες μὲ μαργαρίτες ἀσπρες καὶ κίτρινες, μὲ ὀλοκόκκινες παπαρούνες καὶ μ' ἄλλα γαλάζια ἢ μαβιὰ ἀγριολούλουδα. Τί πολύχρωμο τὸ χαλὶ ποὺ ἀπλωνόταν στὰ χωράφια! Τὸ ἔβλεπα κι ἀπὸ

τήν ἀνοιχτή πόρτα τῆς ἐκκλησιᾶς, καθὼς ἄκουγα τὰ ψαλσίματα, τὶς εὐχές καὶ τὰ εὐαγγέλια. Τὰ εὐαγγέλια προπάντων μ' ἄρεσαν πολύ. Είναι τόσο ποιητικὰ αὐτά ποὺ λένε πρὶν καὶ μετὰ τὸ Πάσχα! Πρῶτα τῶν Βαΐων —καὶ συνήθως ἀπ' αὐτὴ τὴν Κυριακὴν ἄρχιζα νὰ πηγαίνω στὶς ἔξοχικὲς ἐκκλησίτσες— ἔπειτα τῆς Ἀνάστασης, ἔπειτα τοῦ Θωμᾶ, τῶν Μυροφόρων, τῆς Σαμαρείτιδος... ‘Ο παπα-Λογοθέτης, ἐφημέριος στὸν Ἀι-Χαράλαμπο, πολὺ γραμματισμένος, τὰ ἔλεγε θαυμάσια. Κι ὅχι ψαλτὰ μὲ μπάσα καὶ σικόντα, σπως σ' ἄλλες ἐκκλησίές· ἀλλὰ διαβαστά, καθαρά, σταράτα, λέξη πρὸς λέξη, καὶ μ' ἐκφραση, μὲ τόνο ώστε νὰ καταλαβαίνῃ τὸ νόημα κι δ ἀγράμματος. Κι ἀλήθεια, στὶς ἐκκλησίτσες ἐκεῖνες τὸ περισσότερο πήγαιναν ἀπλοί, ταπεινοὶ ἀνθρωποι τοῦ λαοῦ —ψαράδες, βαρκάρηδες, κηπουροί, μυλωνάδες. Καὶ σοῦ ‘κανε χαρὰ νὰ τοὺς βλέπης ντυμένους κυριακάτικα, ν' ἀκοῦνε μὲ τόση εὐλάβεια καὶ μὲ τόση προσοχὴ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου...

Τὴ Μεγάλη ὥμως Ἐβδομάδα καὶ τὸ Πάσχα, ὅλη ὅλη μου ἡ «ἐκκλησία» ἦταν, τὴν Κυριακὴν τὸ πρωί, ἡ Ἀνάσταση ποὺ γινόταν στὸ ὑπαίθρο, καὶ κατόπι ἡ λειτουργία: Δεῦτε λάβετε φῶς, *Xριστὸς Ἀνέστη*, ‘Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ καθεῖται. Δὲν μ' ἔβγαζαν ἔξω βράδυ, κι οὔτε στὰ Νυμφία μὲ πήγαιναν, οὔτε στὴν Ἀκολουθία τῶν Παθῶν, οὔτε στὴ λιτανεία τοῦ Ἐπιταφίου, ποὺ μόνο τὴν πένθιμη μουσική της ἄκουγα ἀπὸ μακριά, ἀν τύχαινε νὰ ξυπνήσω τὴ νύχτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. ‘Ετσι δὲν ἡξερα καλὰ τί προηγήθηκε ἀπ' τὴν Ἀνάσταση. Μόνο, ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, πῶς ὁ Χριστὸς μπῆκε θριαμβευτικὰ στὰ Ἱεροσόλυμα. Ἀλλὰ τί ἔκαμε κεῖ, τί τὸν ἔκαμαν, ἄκρες μέσες; Κάποιος Μυστικὸς Δεῖπνος, κάποιος σταυρικὸς Θάνατος, κάποια Ταφὴ σὲ καινὸ μνημεῖο... Τί νὰ ἦταν αὐτά; Πῶς νὰ είχαν γίνει; Μόλις εἶχα μιὰ ἰδέα.

Κι ἄξαφνα... τὰ ἔμαθα ὅλα! Είχα μεγαλώσει, φαίνεται, ἐκεῖνο τὸ χρόνο, κι οἱ γονεῖς μου μὲ πῆραν μαζί τους παντοῦ. “Ετσι ἄκουσα καὶ τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα εὐαγγέλια τῆς Μεγάλης Πέμπτης καὶ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς καὶ τὸ Σήμερον κρεμᾶται!... Είδα

καὶ τὸ Χριστὸ μὲ τὸ ἀγκαθένιο του στεφάνι στὸ μαῦρο σταυρό, ἔνα μεγάλο Χριστὸ σὰν ἀληθινό... "Ἐπειτα τὸν εἶδα καὶ νεκρό, ἔσπλωμένο στὸ χρυσὸ Ἐπιτάφιο (κι ὁ Χριστὸς τοῦ Ἐπιταφίου στὴ Ζάκυνθο δὲν εἶναι κεντημένος σὲ πανί, εἶναι ζωγραφισμένος σὲ ξύλο, σὰν εἰκόνα περικομμένη, ὅπως κι ὁ Ἐσταυρωμένος). Καὶ θυμοῦμαι ἀκόμα τί ἀλλιώτικη ἐντύπωση, τί μεγαλύτερη χαρὰ μοῦ ἔκαμε τὸ Πάσχα στὴν ἐκκλησίτσα, τὴν πρώτη φορά, ἀφοῦ εἶχ' ἀκούσει πιὰ κι ἰδεῖ καὶ μάθει ὅλα τὰ προηγούμενα. Μπορῶ νὰ πῶ πώς αὐτὸ ἡταν τὸ πρῶτο μου Πάσχα.

Γιατὶ ὅλη τὴ Μεγάλη Ἐβδομάδα τὴν εἶχα περάσει μὲ τὸ πένθος, μὲ τὴ λύπη τῶν Παθῶν. Εἶχα παρακολουθήσει τὸ Χριστὸ στὸ μαρτύριο του, στὴν ἀγωνία του, στὸ θάνατό του· εἶχ' ἀκούσει καὶ τὴ Διαθήκη του, εἶχα παρακαθίσει καὶ στὸ Μυστικὸ Δεῖπνο, εἶχ' ἀκολουθήσει καὶ τὴν ἐκφορά του, κλαίγοντας μαζὶ μὲ τὴ Θλιψιμένη Μητέρα, ποὺ κι αὐτὴ ἀκολουθοῦσε ζωγραφιστὴ σὲ μιὰ μεγάλη εἰκόνα σὰν ἀληθινή: ὡς γλυκύ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον... Γι' αὐτὸ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη μοῦ ἔκαμε ὑστερα τόση χαρά, τόση ἀγαλλίαση· γι' αὐτὸ μοῦ φάνηκε σὰ μιὰν ὑπέρτατη ἱκανοποίηση, σὰ μιὰ νίκη, σὰν ἔνας θρίαμβος. Ἐκεῖνος ποὺ φόρεσε γιὰ ἐμπαιγμὸ* ψεύτικη πορφύρα. Ἐκεῖνος ποὺ ποτίσθηκε χολὴ καὶ ξίδι, καὶ μαστιγώθηκε, καὶ καρφώθηκε σὲ ξύλο, καὶ πέθανε μαρτυρικά, σὰν ἄνθρωπος, ἔβγαινε ζωντανὸς ἀπὸ τὸν τάφο κι ἀνέβαινε στὸν οὐρανὸ σὰ Θεός!

"Ἔτσι ἔπρεπε νὰ εἶναι. Γιὰ νὰ μοῦ δώσῃ τόση χαρὰ ἡ Ἀνάσταση, ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ τὸ Πάθος· γιὰ νὰ μοῦ κάμη τόση ἐντύπωση τὸ Πάσχα, ἔπρεπε νὰ γνωρίσω τὴ Μεγάλη Ἐβδομάδα. Μαθαίνοντας ὅσα ἔμαθα ἐκεῖνον τὸ χρόνο, μάθαινα τὴ ζωή, ποὺ ὡς τότε ἥμουν πολὺ μικρὸς γιὰ νὰ τὴν ξέρω, ἀφοῦ οἱ γονεῖς ποὺ μὲ φρόντιζαν καὶ μ' ὅδηγοῦσαν, δὲν μὲ πήγαιναν παρὰ στὶς χαρούμενες κυριακάτικες λειτουργίες καὶ μὲ προφύλαγαν ἀπ' τὰ λυπτηρά, ποὺ δὲν ἡταν ἀκόμα γιὰ μένα. "Ἔτσι καὶ στὴ ζωή: Τὴ χαρά, τὴν ἀληθινὴ χαρά, τὴν κατακτοῦμε ὑστερ' ἀπὸ ἀγώνα καὶ ἀγωνία, ὑστερ' ἀπὸ κόπο καὶ λύπη. Πρὶν ἀπὸ κάθε μας Πάσχα, πρέπει νὰ περάσουμε μιὰ Μεγάλη Ἐβδομάδα.

"Ω, αὐτὸ τὸ ξέρετε καὶ σεῖς ἀπὸ τώρα. Μήπως τὴν ἐβδομάδα τῶν διαγωνισμῶν τοῦ σχολείου, ποὺ προηγεῖται ἀπὸ τὴ νίκη καὶ τὴ χαρὰ τοῦ ἅριστα, δὲν τὴν ὀνομάζετε... Μεγάλη Ἐβδομάδα; Γελᾶτε, ἔ;... Καὶ τοῦ χρόνου!

*Σᾶς ἀσπάζομαι
ΦΑΙΔΩΝ*

(Απὸ τὸ περιοδικὸ *Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν*)

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

Στοὺς πέντε δρόμους

Τὸ πρόσωπό του, σὰ νά 'ναι χυμένο τσιμέντο
δεμένο μὲ σίδερο, θυμίζει γωνιὰ ποὺ ξέφτισε ή λαμαρίνα
σὲ φθαρμένο καράβι. Πάνω του πέρασαν δλοι οἱ καιροί:
ὁ ἐργοδότης του, ή φτώχεια του, ὁ πόλεμος. Πέρασαν
βλέμματα ποὺ ἔπεφταν σὰ σπαθιὰ καὶ τὸ ξέσκιζαν.
Δὲν πουλᾶνε γι' αὐτὸν τὰ καταστήματα τίποτα.
Δὲν ἔχει μετὰ ποὺ νὰ πάῃ. Στοὺς πέντε
περιφέρεται δρόμους τῆς γῆς, δταν κλείνη
τὸ μαγαζί του ὁ ἥλιος.

(Ποίηματα 1958-1967)

ΑΘΑΝ. Χ. ΠΑΠΑΧΑΡΙΣΗΣ

Παιδικοὶ καημοὶ καὶ πασχαλινὴ χαρὰ

ΜΕΣ στὰ πολλὰ τὰ βάσανα τῆς φτώχειας μας, νά καὶ τοῦτο: Τρυπήσανε τὰ τσαρούχια μου. Τῆς μάνας μου δὲν τῆς εἴπα τίποτε. Τῆς ἔφταναν οἱ ἄλλες ἔγνοιες πού 'χε, χήρα κι ἀπροστάτευτη γυναίκα, νὰ ξενοδουλεύῃ καὶ νὰ βγάζῃ τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν της. Ἐξήλωσα ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικό μου τῆς περασμένης χρονιᾶς —τῆς β' Δημοτικοῦ— τὰ χοντρὰ χαρτόνια —πετσιὰ τὰ λέμε στὸν τόπο μου— ποὺ ἡταν δεμένο τὸ βιβλίο, τὰ 'κοψα μὲ τὸ σουγιά μου στὸ σχῆμα τῶν τσαρουχιῶν μου, καὶ τά 'βαλα ἀπὸ μέσα πάτους, γιὰ νὰ προφυλάγω τὰ πόδια μου ἀπὸ τὰ στουρνάρια,* τὰ χιόνια καὶ τὰ νερά. Καὶ τί καλὰ ποὺ εἶχαν ἔρθει! Οὔτε ὁ τσαρουχὰς δὲ καλύτερος δὲ θὰ τά 'φκιανε ἔτσι, σκέφτηκα. Θὰ περάσω τώρα δλο τὸ χειμώνα, κι ἡ μάνα μου δὲ θὰ στενοχωρεθῇ. Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ σκέφτηκα νὰ τὸ πῶ καὶ τῆς μάνας μου τὸ βράδυ, σὰ θὰ γύριζε ἀπὸ τὸ χωράφι. Καὶ μὲ τὸ νοῦ μου ἔπλαθα τὶς παίνιες* ποὺ θὰ μοῦ 'κανε, καὶ τὰ φιλιά της καὶ τὰ χάδια της. «Προκομένο κι ἔχυπνο παιδί μου, νὰ μοῦ ζήσης. Ἀπὸ σένα καρτερῶ στὴ φτώχεια μου ἀνασασμό. Πότε νὰ μοῦ μεγαλώσης!» Καὶ μὲ τὸ νοῦ μου πάλι ἔβανα τὴ χαρά της, γιατὶ βρέθηκε

τρόπος νὰ πετσώνουμε τὰ τσαρούχια μας μὲ τὰ «πετσιὰ» τῶν παλιῶν βιβλίων μας ἢ τῶν βιβλίων τῶν παιδιῶν τῆς γειτονιᾶς. Ἐγὼ θὰ ξεγελοῦσα τὰ παιδιὰ νὰ μοῦ τὰ δίνουν. Μὰ δὲ θὰ τοὺς ἔλεγα τί τὰ θέλω. Καὶ θά 'κανα τὴ δουλειά μου. "Ἄς χιόνιζε δσο ἥθελε: τὰ τσαρούχια θὰ τά 'χαμε γερά, κι ἐγώ, κι ἡ μάνα, κι ἡ Λένη, κι δ Κωστούλας.

Οὕτε καὶ τῆς Λένης, τῆς μεγαλύτερής μου ἀδελφῆς, τῆς εἰπα τίποτε. "Ηθελα νὰ τὸ πῶ ἐγὼ πρῶτος τῆς μάνας μου, κι ἐγὼ πρῶτος τὶς παίνιες της νὰ πάρω. Μὰ οὔτε καὶ τοῦ Κωστούλα, τοῦ μικρότερού μου ἀδελφοῦ, πάλι, εἰπα τίποτε. "Ε, αὐτὸς ἦταν μικρὸς κι ἀπὸ τέτοια δὲν καταλάβαινε. Κι είχε γοῦστο νά 'λεγε ὕστερα, πῶς αὐτὸς τὴ βρῆκε αὐτὴ τὴ μηχανή. «Μηχανή» ἔλεγα τὴν ἐφεύρεσή μου.

«Κάνε τὴ δουλειά σου, εἰπα, Θάνο μου, κι ἄσ' τον αὐτόν, ποὺ δὲν καταλαβαίνει. Ἐγὼ είμαι δ ἔξυπνος κι δ προκομμένος. 'Απόψε θὰ μοῦ τὸ ξαναπῆ διάνα.»

'Απάνω σ' αὐτὲς τὶς συλλογές, μὲ χαρά μου ἄκουσα τὴν καμπάνα τοῦ σχολείου νὰ σημαίνη γιὰ τ' ἀπογεματινὸ τὸ μάθημα. Κι ἦταν νὰ μὴ χαρῶ; "Ἄς είχε ἔχω δσες λάσπες ἥθελε. Ἐγὼ τὰ τσαρούχια μου τά 'χα διορθώσει μὲ τὴ «μηχανή» μου. Μὰ ἔξον ἀπ' αὐτό, καθὼς ἔχω παρατηρήσει, δλοι οἱ ἀνθρωποι ἀνυπομονοῦν νὰ χρησιμοποιήσουν κάτι ποὺ ἔφκιασαν. Βάλτε τώρα μὲ τὸ νοῦ σας πόση θὰ είναι διάνυπομονησία, δταν τὸ ἔργο αὐτὸς είναι γέννημα τοῦ μυαλοῦ τους.

Γρήγορα γρήγορα ἄρπαξα τὴ σάκα μου μὲ τὰ βιβλία, βγῆκα στὸ διάδρομο δπου είχα κρυμμένα τὰ τσαρούχια μου, γιὰ νὰ μὴν τὰ δοῦν διάνη κι δ Κωστούλας, τὰ φόρεσα μὲ χαρά στὴν καρδιά, κι ἐνῶ τὰ κοίταξα καὶ τὰ καμάρωνα, κατέβηκα τὴ σκάλα. "Οταν ἔφτασα στὴ θύρα, κοίταξα μὲ περιφρόνηση τὶς λάσπες, ποὺ σὰν ἀδιάβατος βούρκος ἀπλώνονταν πέρα πέρα στὸ δρόμο, καὶ μὲ μεγάλη ἀποφασιστικότητα χύθηκα νὰ τὶς πατήσω. Νὰ ίδουν πῶς δὲν τὶς ἔχω πιὰ ἀνάγκη! «Κι δν είστε σεῖς στὸν κόσμο, κυρα-λάσπες, είμαι κι ἐγὼ μὲ τὰ πετσιά μου», σκέφτηκα. Καὶ μπλάτσα-μπλούτσα τὶς πάταγα μὲ πεῖσμα.

Μὰ εἶχα καὶ μιὰ μικρὴ λύπη. Τὸ σχολεῖο ἦταν πολὺ κοντά στὸ σπίτι μου καὶ θά 'φτανα γρήγορα. Κι ἔτσι δὲ θὰ χαιρόμουν τὸ θρίαμβό μου πολλὴ ὥρα.

«Μπά, εἶπα, ἡ καμπάνα τώρα χτύπησε. Τὸ μάθημα θ' ἀργῆσῃ. Καὶ δὲν πάω ἀπὸ τοῦτο τὸν ἄλλο δρόμο, ποὺ εἰναι καὶ μακρινότερα, κι ἔτσι νὰ περπατήσω πιὸ πολὺ; 'Απὸ τοῦτο περνοῦνε καὶ τὰ σφαχτὰ τοῦ χωριοῦ κι ἔχει περισσότερες λάσπες. Καὶ δὲν πά' νά 'χῃ; Τί ἀνάγκη ἔχω; Ποδεμένος εἰμαι.»

Καὶ πῆρα τὸν μακρινότερο τὸ δρόμο. Μιὰ στιγμὴ στάθηκα. Μιὰ καλὴ σκέψη εἶχε κατεβῆ στὸ κεφάλι μου. Στάθηκα νὰ τὴ συλλογιστῶ μὲ ἄνεση. «Ἄ, ἔτσι θὰ κάνω!» φώναξα μὲ χαρούμενη φωνή, βουτηγμένος μὲς στὶς λάσπες. Καὶ πάλι ξανάφερα στὸ νοῦ μου ἐκεῖνο ποὺ μοῦ 'χε κατέβει ξαφνικά.

«'Οχι, δὲ θὰ πῶ τίποτε τῆς μάνας μου. Κι ἀν τὸ πᾶ, θὰ χαρῇ, θὰ μὲ παινέσῃ, θὰ μὲ φιλήσῃ κι ὑστερα σκόλασε. Θὰ τῆς κάνω ἐγὼ δουλειὰ ποὺ νὰ μὴν ἔχῃ ποῦ νὰ μὲ βάλῃ. Θὰ τῆς πετσώσω τὰ τσαρούχια ἀπόψε, δίχως νὰ ξέρῃ τίποτε. Καὶ τὸ πρωί, σὰν τὰ φορέσῃ, νὰ τὰ ἴδῃ καὶ νὰ θιαμαίνεται.* Καλὰ ποὺ μοῦ 'ρθε στὸ νοῦ μου», εἶπα καὶ ξεκίνησα πηδώντας ἀπὸ τὴ χαρά μου. «Θ' ἀπορήσῃ καὶ θὰ μ' ἀγαπάνη πλειότερο κι ἀπὸ τὴ Λένη κι ἀπὸ τὸν Κωστούλα.»

* * *

'Εκεῖνο τὸ δειλινὸ εἴχαμε ἀριθμητική. Μὰ ποῦ, ἐμένα ὁ νοῦς μου δὲ σάλευε ἀπὸ τὴν ἐφεύρεσή μου. Καμιὰ προσοχὴ στὸ μάθημα. Δὲν ἔβλεπα τὴν ὥρα νὰ νυχτώσῃ, γιὰ νὰ γυρίσῃ ἡ μητέρα μου νὰ τῆς «πετσώσω τὰ τσαρούχια».

'Ο δάσκαλός μου, φαίνεται, θὰ μὲ κατάλαβε πῶς ἄλλοι ἦμουν κι ἄλλοι εἶχα τὸ νοῦ μου. Εὔκολο πράγμα αὐτό. Γι' αὐτό, παιδιά, σᾶς συμβουλεύω νά 'χετε πάντα τὸ νοῦ σας στὸ μάθημα, γιατὶ μὲ τὸ ἀντίθετο καὶ ζημιώνεστε, μὰ καὶ χωρὶς ἄλλο θὰ σᾶς πιάσῃ ὁ δάσκαλός σας καὶ δὲν εἶναι καθόλου ὅμορφη μιὰ ἐπίπληξη.*

Φαίνεται, ποὺ λέτε, πῶς θὰ μὲ κατάλαβε ὁ δάσκαλος καὶ μὲ ρώτησε ξαφνικά —σὰν τώρα τὸ θυμοῦμαι:

— Όκτω σύν εξ, Παπαχαρίση;

— Εἴκοσι δύο! ἀπάντησα ἐγώ δυνατὰ δυνατὰ καὶ μ' ἄλλη χαρὰ τώρα, γιατὶ θά 'παιρνα καὶ καλὸς βαθμός γιὰ τὴν ὥραιά μου ἀπάντηση. Μὰ ἡ ἐπίπληξη τοῦ δασκάλου: «τὸν κακό σου τὸν καιρό, πρόσεχε, δὲν ἔχεις τὸ νοῦ σου ἐδῶ», καὶ τὰ χάχανα τῶν συμμαθητῶν μου μ' ἔβγαλαν ἀπὸ τὴν ἀπατηλὴ ἐλπίδα τοῦ καλοῦ βαθμοῦ ποὺ πρόσμενα.

Ντροπιασμένος ἀπὸ τὴν ἐπίπληξη τοῦ δασκάλου κι ἀπὸ τὰ γέλια τῶν συμμαθητῶν μου, καὶ λυπημένος μήπως μοῦ βάλῃ ὁ δάσκαλος κακὸς βαθμός, ἔσκυψα τὸ κεφάλι.

Μὰ γρήγορα ξαναγύρισε στὸ μυαλό μου ἡ πρώτη σκέψη γιὰ τὸ ἀνεπάντεχο ποὺ θὰ σκάρωνα τῆς μάνας μου, καὶ βρῆκα τρόπο νὰ παρηγορηθῶ. «Ἐκανα κι ἐγὼ ἔνα λάθος μιὰ φορά, σκέφτηκα, καὶ θὰ μοῦ βάλῃ κακὸς βαθμός; Μπά, δὲν πιστεύω. Γιατὶ δὲν τὸν ἔγραφε ἀμέσως στὸν κατάλογο; Αὐτοὶ ποὺ γέλασαν; "Αν τοὺς κόβη, ἀς κάνουν τέτοιες μηχανές, σὰν αὐτὲς ποὺ κάνω ἐγώ!"»

* * *

Στὸ διάλειμμα ἐθύμωνα μ' ὅλα τὰ παιδιά, γιατὶ δὲν κοίταζαν τὰ τσαρούχια μου καὶ δὲ μὲ ρωτοῦσαν τίποτε. «Ναι, κι ἀν μὲ ρωτήσουν, ξέρεις, ἐγὼ θὰ πῶ», ἔλεγα πάλι μὲ τὸ νοῦ μου. Καὶ κοίταζα λαίμαργα ποιὸς ἔχει χοντρότερα «πετσιά» στὸ βιβλίο του. «Μωρέ, θὰ σᾶς ξεγελῶ καὶ θὰ κάνω τὴ δουλειά μου χωρίς νὰ ξέρετε τί τὰ θέλω» συλλογιζόμουν.

Σκέφτηκα νὰ κάνω ἀρχὴ καὶ νὰ ζητήσω ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκείνη ἀπὸ κανένα φίλο μου κανένα «ζευγάρι πετσιά», μὰ ὅχι, πάλι τὸ μεταβρῆκα· ἀν καταλάβαιναν;... Ἐπειτα ἡ «Ιερὰ Ἰστορία» τῆς Λένης —αὐτὴ δὲν πήγαινε πιὰ στὸ σχολεῖο— εἶχε κάτι χοντρά πετσιά, ποὺ ήταν ἀπέθατα.* Σὰν τελείωναν ὅσα πετσιά βρίσκονταν στὸ σπίτι, ὅστερα θ' ἀρχίζα νὰ ξεγελῶ καὶ κανένα συμμαθητή μου.

«Ἄφοῦ ἔχω, εἶπα τελευταῖα, γιατὶ νὰ παρακαλέσω;»

* * *

“Οταν τελείωσε τὸ σχολεῖο, γύρισα στὸ σπίτι. Μὰ τώρα πῆρα τὸν πιὸ σύντομο δρόμο. Βιαζόμουν νὰ πάω νὰ βρῶ ἐκείνη τὴν «Ιερὰ Ἰστορία» τῆς Λένης μὲ τὰ χοντρὰ πετσιὰ τ’ ἀπέθατα.

Καθὼς περπατοῦσα βιαστικά βιαστικά, ἔνιωσα ἔνα κρύο πράμα στὸ πέλμα τοῦ ἀριστεροῦ μου ποδιοῦ. Πρὶν καλοσκεφτῷ τί ἦταν, ἄλλο παρόμοιο κρύο πράμα στὸ δεξιὸ τὸ πέλμα. «Μπά, σκέφτηκα, ἔχει νερά δρόμος καὶ μπήκαν στὰ τσαρούχια μου ἀπὸ τὸ πάνω μέρος.»

Κι ἄφησα ἀμέσως τὸ θριαμβευτικό μου περπάτημα μὲς στὶς λάσπες, κι ἄρχισα νὰ περπατῶ ἀπὸ πέτρα σὲ πέτρα. Μὰ τώρα ἔνιωθα νὰ μοῦ τρυποῦν οἱ πέτρες τὰ δάχτυλα.

«Τί γίνεται;» ξανάπα πάλι. Καὶ μὲ κρύα καρδιὰ κοίταξα τὰ τσαρούχια μου ἀπὸ τὸ κάτω μέρος.

Τὰ χαρτόνια εἶχανε σχιστή, κι ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς σχισμὲς κρυφοκοίταζαν τὰ δάχτυλα.

Νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, ἐκείνη τὴν στιγμὴ δὲν καλοθυμοῦμαι τί εἶπα καὶ τί πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ μου. “Ἐνας σφάχτης,* τὸ θυμοῦμαι πολὺ καλά, μοῦ ἐσφιξε τὴν καρδιὰ καὶ πικραμένος γύρισα στὸ σπίτι. Μιὰ παρηγοριὰ μονάχα εἰχα: Σὰν περάση κι δ Μάρτης μὲ τὸν κακὸ καιρό, συλλογιζόμουν, θὰ ’ρθῃ δ Ἀπρίλης μὲ τὸν καλό. Δὲ θὰ μὲ πειράζῃ κι ἀν ἔχω τὰ τσαρούχια μου σπασμένα.

Κι δταν ἐφτασα στὸ σπίτι, τὰ ’κρυψα, γιὰ νὰ μὴν τὰ δῆ ή μάνα μου.

* * *

“Εφυγε ὁ Μάρτης μὲ τὰ ὄψιμα* τὰ χιόνια του καὶ τὶς κρύες τὶς βροχές, κι ἤρθε δ Ἀπρίλης μὲ τὶς ἀνθισμένες μυγδαλιές, μὲ τὶς ἡλιόφωτες μέρες του, μὲ τ’ ἄνθισμα τῶν πρώτων λουλουδιῶν καὶ μὲ τὰ χελιδόνια, τοὺς καλοὺς τῆς Ἀνοιξης μαντατοφόρους. Ὁψιμη ἡ Ἀνοιξη, ὄψιμα κι αὐτά.

Κι ἐγὼ μὲς στὰ παιχνίδια ἔχασα τὴν ξιπολησιά μου. Ξέχασα καὶ τὴν ἐφεύρεσή μου. Καὶ μὲ τοὺς φίλους μου λογάριαζα πόσες μέρες ἦταν ἀκόμα γιὰ τὸ Πάσχα. Δώδεκα μέρες θὰ ἔκλεινε τότε

τὸ σχολεῖο, καὶ δώδεκα μέρες θὰ χορταίναμε παιγνίδια. Κι ὁ καθένας τῆς παρέας μου ἔλεγε πάλι πόσα αὐγά γέννησαν οἱ κότες του «γιὰ τὴν Πασκαλιά» καὶ τί καλὰ τοὺς ἔταξαν ἀπὸ τὸ σπίτι πῶς θὰ τοὺς πάρουν «γιὰ τὴν Πασκαλιά». Λίγες μέρες ἔλειπαν ἀκόμα γιὰ τὸ Πάσχα, ὅταν μπόρεσα νὰ πᾶ στοὺς συντρόφους μου μὲ χαρὰ κι ἐγώ:

— Κι ἐμένα ἡ μάνα μου θὰ μοῦ πάρη καινούρια τσαρούχια, κόκκινα, κεντημένα καὶ μὲ φούντες. Θὰ πάρη καὶ τῆς Λένης καὶ τοῦ Καστούλα. Ἔμασε λεφτά ἀπὸ τὶς δουλειές ποὺ κάνει. Κι ἀν φτάσουν τὰ λεφτά, θὰ πάρη καὶ δικά της, εἶπε.

“Οταν τὸ Μέγα Σάββατο τὸ βράδυ κείνης τῆς χρονιᾶς πέσαμε νὰ κοιμήθοῦμε λίγες ώρες ώσπου νὰ χτυπήσῃ ἡ καμπάνα τῆς Λαμπρῆς, δὲν μποροῦσα νὰ κλείσω μάτι.

Τὸ καντήλι μπροστὰ στὸ εἰκόνισμά μας ἔφεγγε μὲ μιὰ μικρὴ φλόγα σὰν ἄστρο μακρινό. Ὁ ἀνασασμὸς τῆς μητέρας μου καὶ τῶν δύο ἀδελφῶν μου ἔδειχνε πῶς εἶχαν ἀποκοιμηθῆ πιά. “Ολα θαμπάζεχωρίζουν μὲς στὸ δωμάτιο μὲ τὸ λίγο φῶς τοῦ καντηλιοῦ. Νά στὸν τοῖχο, κρεμασμένα ἀπὸ καρφιὰ στὴ σειρά, τέσσερα ζευγάρια τσαρούχια. Μᾶς προσμένουν νὰ τὰ φορέσουμε καὶ νὰ πάμε στὴν ἐκκλησιά, μόλις χτυπήσῃ ἡ καμπάνα. Ἀργά τά ’φερε μιὰ γειτόνισσα ποὺ ’χε πάει στὸ διπλανὸ χωριό. “Ολη τὴν ώρα ἔχω τὰ μάτια μου πάνω τους. Νά τὰ δικά μου. Τί καλά ποὺ μοῦ ’χαν ἐρθῆ, ὅταν τὰ φόρεσα. Καὶ γιατί νὰ τὰ κοιτάζω ἀπὸ μακριά; Δὲν τὰ παίρνω νὰ τὰ ξαναϊδῶ ἀπὸ κοντά; Καὶ σηκώθηκα. Σιγά σιγά μπῆκα, τὰ ξεκρέμασα, καὶ πάλι πίσω στὸ στρῶμα μου μαζὶ μὲ τὰ τσαρούχια. Κόκκινα, μὲ ώραία κεντίδια καὶ μὲ φούντες πολύχρωμες. “Ἄς τὰ φόρεσω κιολάς, εἶπα, νὰ ξαναϊδῶ πῶς πᾶνε. Αὐτὴ ἡ δουλειά, φόρεσε καὶ κοίταξε, βάσταξε ώσπου κουράστηκα κι ἔγειρα νὰ κοιμηθῶ.

“Οταν χτύπησε ἡ καμπάνα, δὲ μὲ ξύπνησε ὁ ἥχος της ὁ χαρμόσυνος, ὁ πασχαλιάτικος, ποὺ μὲ τόση λαχτάρα κάθε χρόνο τὸν προσμένω σὰν ἔνα καλομηνυτὴ στὸν ὕπο μου. Δίχως ἄλλο θὰ εἶχα ἀργήσει νὰ κοιμηθῶ, κι ἔτσι ἔπεσα σ’ ὕπο βαθύ. Μὰ μὲς στοῦ ὕποντο τ’ ἀποκάρωμα,* χίλια ὅνειρα μὲ τριγυρνοῦσαν καὶ

μοῦ φέρναν τὸ καθένα κι ἀπὸ μιὰ χαρά. Ἡ ἐκκλησιὰ γεμάτη ἀπὸ κόσμο. "Ολοὶ κρατοῦσαν λαμπάδες. Κι ἐγὼ ἀνάμεσά τους περνῶ μὲ τὴν ἔγνοια μὴ στάξοντες κεριὰ στὰ τσαρούχια μου. Κι δλοὶ τὰ κοιτᾶνε.

"Οταν γύρισα στὸ σπίτι, εἶδα πώς κάτω εἶχαν λερωθῆ ἀπὸ τὰ χώματα τοῦ δρόμου. Κάθισα στὸ κατώφλι τῆς πόρτας νὰ τὰ καθαρίσω. Παίρνοντας μὲ τὸ δάχτυλο σάλιο ἀπὸ τὸ στόμα, τρίβω τὰ χώματα καὶ τὶς σκόνες. Κι αὐτὰ λίγο λίγο καθαρίζονται. Καὶ ξαναγίνονται κόκκινα σὰν πρῶτα. Ἡ μάνα μου μὲ φωνάζει νὰ πάω νὰ φᾶμε. «Φάτε, δὲν πεινῶ», ἀπαντῶ κι ἔξακολονθῶ τὴ δουλειά μου.

Μές στὸν ὕπνο μου ἀκούω γέλια πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου καὶ τὴ φωνὴ τῆς μάνας μου, ποὺ μὲ καλοῦσε νὰ ξυπνήσω. "Ανοιξα τὰ μάτια. Ἡ Λένη δὲν μπορεῖ νὰ κρατήσῃ τὰ γέλια. Κι ή μάνα μου γελοῦσε καὶ μοῦ 'λεγε:

— Τί τὰ βαστᾶς τὰ τσαρούχια στὴν ἀγκαλιά; Δικά σου εἶναι. Δὲ σ' τὰ παίρνουμε. Σήκου γρήγορα νὰ προκάνουμε τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς»!

('Απὸ τὸ περιοδικὸ *Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν*)

τον θεατήρων για την απόδοση της παράστασης στην πόλη της Αθήνας
αφοτάς την ομάδα της μεγάλης φιλοτεχνίας της Επαναστατικής Ακαδημίας

την οποία έδινε στην πόλη της Αθήνας την πρώτη διάσημη παράσταση της Επαναστατικής Ακαδημίας.

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

‘Αγροτικὸ

Στὸ στάβλο ἀπόψε ἥρθε τὸ φεγγάρι...

Ἐκοίταξεν ἀπ’ τὸ παράθυρό του,
εἰδε τὴν ἀγελάδα, τὸ μοσκάρι,
τὸ βόδι ποὺ μασούσε τὸ σανό του.

Στὸν κῆπο μας ἀνήσυχα γλιστροῦσε,
ἀνέβηκεν ἀπάνω στὴ συκιά μας,
ἐμέτρησε τὰ λίγα πρόβατά μας,
εἰδε τὸ γάιδαρό μας καὶ γελοῦσε.

Πῆγε στ’ ἀμπέλι, πῆγε στὸ λιοστάσι,*
ἄκουσε τὰ κουδούνια ἀπ’ τὸ κοπάδι,
χωρὶς κουβὰ κατέβη στὸ πηγάδι
κι ἥπιε νερὸ πολὺ νὰ ξεδιψάσῃ.

Στῆς λεύκας μας τὰ φύλλα παιγνιδίζει,
στὸν οὐρανὸ τὸν καθαρὸ ἀνεβαίνει.
Μιὰ χήνα τὸ κοιτάζει σαστισμένη
κι ὁ σκύλος μας ἀκόμα τὸ γαβγίζει.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Παιδικὰ τραγούδια*)

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Εἰδύλλιο

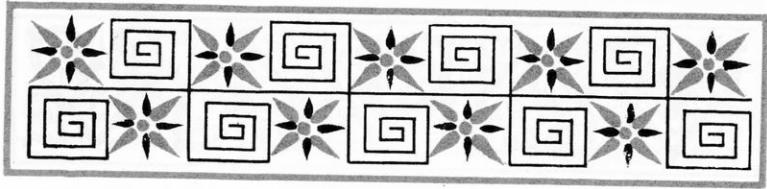
Οἱ δέκα γίδες τοῦ Μπιλιόνα
γυρίζουν βράδυ ἀπ' τὸ κλαρί.
Πρώτη τους ἔρχεται ἡ Κοκώνα,
ἡ ἀργοπατούσα ἡ λυγερή.

Δίχως τσοπάνη μήτε σκύλο
ἡ μιὰ τὴν ἄλλην ὁδηγᾶν.
Σὲ τούφα στέκουν καὶ τρυγᾶν
κάποια κορφή, κανένα φύλλο.

Κι ἡ στριφοκέρα ἡ λαμπρομάτα
κι ἡ ἀσπρονώρα ἡ παρδαλὴ
κι αὐτὴ ποὺ φεύγει ἀπὸ τὴ στράτα
μὲ τὸ γαλάζιο χαϊμαλί*

σκίνο καὶ γαῦρο* χορτασμένες
πότε καὶ πότε σταματοῦν
κι ἀσάλευτες σάν πετρωμένες
στὸν ἥλιο ποὺ ἐσβῆσε κοιτοῦν.

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ *Tὰ θεῖα δῶρα*)

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἡ κόκκινη κορδέλα

Ἡ Μόσκω ἡ Μοσκούλα ξύπνησε μὲ τὸν αὐγερινό.

— Ο πετεινὸς κοιμᾶται ἀκόμα στὴν ἐλιά, τῆς εἰπε ἡ μάνα της. Στὸν οὐρανὸν ἀκόμα βόσκει τῶν ἄστρων τὸ μελίσσι, κι εἰσαι ξυπνὴ ἀπὸ τώρα, κατσικούλα μου;

Ἡ Μόσκω ἡ Μοσκούλα πηγαίνει κι ἀκουμπάει πάνω της.

— Γιατὶ τὰ σκουλαρίκια τοῦ λαιμοῦ σου τρέμουνε τόσο, ρωτᾷ ἡ μάνα της, γιατὶ μοῦ βελάζεις ἀνήσυχα, Μόσκω Μοσκούλα;

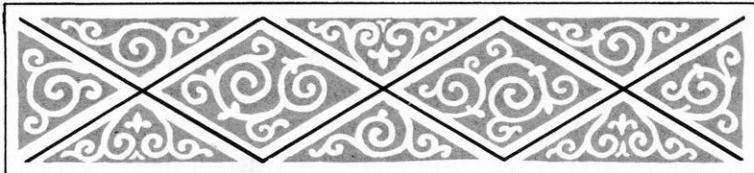
— Στὸν ὕπνο μου ἔβλεπα, μάνα μανούλα μου, πῶς ἤρθε ξένος ἄνθρωπος ποὺ μὲ κοίταξεν ἄγρια πολὺ κι ὑστερα μοῦ φόρεσε στὸ λαιμὸ μιὰ κόκκινη κορδέλα.

— Μόσκω Μοσκούλα, περίμενε νὰ δώσῃ ὁ ἥλιος καὶ θά 'ρθ' ἡ ξανθὴ κοπέλα τῆς κυρᾶς νὰ σοῦ φέρη στὴν ποδιά της τ' ἄγριο τριφύλλι.

— Στὸν ὕπνο μου τὴν εἶδα τὴν ξανθὴ κοπέλα καὶ δὲ μοῦ 'φερε τ' ἄγριο τριφύλλι, μόνο κοιτώντας τὴν κόκκινη κορδέλα μου σήκωσε τὴν ποδιὰ στὰ μάτια της καὶ σφούγγιξε τὰ δάκρυα πού 'τρεχαν νερό.

(Ἄπὸ τὸ βιβλίο Πεζοὶ ρυθμοὶ)

ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΣΑΡΑΝΤΗ

Τὸ γέλιο

Ο θεῖος καὶ ἡ θεία ἐνὸς μικροῦ μαθητῆ ἔρχονται ἀπ' τὴν Ἀμερική, γιὰ νὰ μείνουν πιὰ στὴν Ἑλλάδα. Καθὼς ἡ οἰκογένεια τοῦ μαθητῆ φιλοξενεῖ τοὺς νεοφερμένους, διαπιστώνεται δὅτι ὁ θεῖος δὲν εἶναι σὲ τόσο καλὴ νευρικὴ κατάσταση — γελάει συχνὰ χωρὶς λόγο τὴν νύχτα — ἐνῶ ἡ θεία τοῦ φέρεται πολὺ αὐστηρά. Ὁ μαθητής, ποὺ ἀγαπάει ιδιαίτερα τὸ θεῖο του, ἀμφιβάλλει γιὰ τοὺς χαρακτηρισμοὺς τῶν ἄλλων. Μιὰ μέρα δὲ μικρὸς ἀνακαλύπτει τυχαία πῶς ὁ θεῖος του ἀγοράζει συχνὰ πουλιά, ποὺ πιάνουν κάτι παιδιά, καὶ μετά τὰ ἐλευθερώνει. Τὸ γεγονός αὐτὸς μεγαλώνει τὴν ἀγάπη καὶ τὸ σεβασμὸ ποὺ νιώθει γιὰ τὸ θεῖο του.

Ο ΕΣΚΑΣΕΣ ἀπὸ τὸ σχολεῖο; μοῦ εἶπε ἔνα παιδί.

— Ναί, ἔκαμα ἐγώ, ἔτσι, γιὰ νὰ πῶ κάτι.

— Καλὰ ἔκαμες! εἶπε αὐτὸς σοβαρά. Κι ἐγὼ τὸ ἔσκασσα. Ἐδῶ ἀπάνω εἶναι πολὺ ὠραῖα. Νά, τώρα ἔρχεται καὶ ὁ Ἀμερικάνος. Κάνε χάζι...

Γύρισα κατὰ κεῖ ποὺ ἔδειχνε καὶ εἶδα τὸ θεῖο Περικλῆ. Πέρασε ἀπὸ μπρός μου δίχως νὰ μὲ προσέξῃ καὶ κάθισε στὸ καφενεδάκι ποὺ ἦταν ἔρημο ἐκείνη τὴν ὥρα. Φαινόταν ἀνήσυχος καὶ δόλο κοίταζε γύρω του, σὰν κάτι νὰ περίμενε ποὺ δόλο ἀργοῦσε. Πήγε καὶ ὁ καφετζῆς κοντά του καὶ τοῦ ἔφερε νερὸ καὶ λουκούμι, ἔτσι δίχως νὰ τὸν ρωτήσῃ ἀν τὸ θέλη.

— Δὲν ἤρθε κανεὶς ἀκόμη;

—”Οχι, ξαμαρτινόμενος ό καφετζής. ”Ε, δὲν έγινε καὶ τίποτα ἀν δὲν ἔρθουν καὶ μιὰ μέρα. Θὰ ἔχης διάφορο τὰ λεφτά σου, χριστιανέ μου. Τί τὰ κάνεις τόσα πουλιά; Έμπόριο τὰ κάνεις; Στὴν Ἀμερικὴ τὰ στέλνεις;

‘Ο θεῖος Περικλῆς χαμογελοῦσε δίχως νὰ λέη τίποτα, καὶ σὰν ἔφυγε ἀπὸ κοντὰ ὁ καφετζής ξεθαρρεύτηκα ἐγὼ καὶ πῆγα πιὸ κοντὰ καὶ τὸν κοίταζα. Μὰ αὐτὸς δὲν ξαφνιάστηκε, οὕτε ποὺ μὲ γνώρισε. Κάθισα ἔτσι ἀμίλητος στὴν καρέκλα πλάι του καὶ περίμενα νὰ μοῦ πῇ κάτι, νὰ μὲ ρωτήσῃ τουλάχιστον τί γύρευα δόλομόναχος ἐκεὶ πάνω.

— Φάε τὸ λουκούμι, εἰπε σιγά. Φά’το, ἐγὼ δὲν τὸ θέλω.

Μοῦ φάνηκε σὰ νὰ μιλοῦσε σὲ ἔνα δποιοδήποτε παιδὶ καὶ ὅχι σὲ μένα τὸν ἀνιψιό του, ποὺ ζούσαμε στὸ ἴδιο σπίτι. ”Εφαγα τὸ λουκούμι σιωπηλά, καὶ μετὰ περιμέναμε μαζὶ κάτι, ποὺ ἐγὼ δὲν τὸ ἤξερα καὶ δὲν εἶχα τὸ θάρρος νὰ τὸ ρωτήσω.

“Εξαφνα τὸ πρόσωπό του φωτίστηκε. Χαμογέλασε ἀνακουφι- σμένος:

— Ήρθαν! εἰπε σὰ νὰ μιλοῦσε μόνος του. Ήρθαν!

“Ησαν τρεῖς νεαροί μὲ μόρτικο* ὑφος. Ὁ ἕνας, ὁ πιὸ ψηλός, κρατοῦσε ἔνα κλουβὶ στὰ χέρια του, ἔνα παράξενο κλουβὶ σὰν μικρὸ κοτέτσι, μὲ μιὰ τρύπα στὴ σκεπή, ἀπὸ δπου κρεμόταν μιὰ κάλτσα χοντροπλεγμένη στὸ χέρι. Πρώτη φορὰ ἔβλεπα τέτοιο κλουβῖ.

— Καλημέρα, μπάρμπα, εἰπε ὁ πιὸ ψηλός. Σοῦ ’φερα σήμερα μπόλικα. ”Αντε τώρα, κατέβαινε τὰ ψιλὰ νὰ τελειώνουμε.

‘Ο θεῖος ἔλαμπε ἀπὸ τὴν χαρά του. ”Εβγαλε τὸ πορτοφόλι του, πλήρωσε καὶ τὸ πῆρε τὸ κλουβῖ.

— Είναι τρεῖς καρδερίνες, εἰπε σιγά, δυὸ σπουργίτια, ἔνας κοκ- κινολαίμης. Κάτι είναι κι αὐτά...

Σηκώθηκε μὲ τὸ κλουβὶ στὰ χέρια, καὶ μὲ εὐτυχισμένη ἀξι- οπρέπεια προχώρησε δίχως νὰ μοῦ μιλήσῃ. ”Εγὼ τὸν ἀκολού- θησα σὰ σκυλάκι.

Στεκόταν κάθε λίγο, κοίταζε τὰ πουλιά καὶ τοὺς κουβέντιας μισὰ Ἑλληνικὰ καὶ μισὰ ἀμερικάνικα, οὕτε ποὺ ξεχώριζε τί

ἔλεγε. Εἶχαμε προχωρήσει ἀρκετά. Ἐδῶ ήταν ἐρημιὰ πιά, μονάχα κάτι δεντράκια μικρά, κάτι καχεκτικά* πεύκα και κυπαρίσσια. Ἐκεῖ κάπου στάθηκε, κοίταξε γύρω του, εἰδε πώς δὲν τὸν ἔβλεπε κανείς, ἔχωσε σιγὰ σιγὰ τὸ χέρι του μέσα στὴν πλεγχτὴ κάλτσα, ἔπιασε τὴν καρδερίνα, τὴν κράτησε λίγο στὴ χούφτα του κοιτάζοντάς την τρυφερά, καὶ ἔπειτα τὴν ἄφησε. Τὸ πουλάκι ἔκαμε δυὸ γύρους σαστισμένα πάνω στὴν παλάμη του, κι ἔπειτα πέταξε μακριά. Ἔτσι τὰ ἔβγαλε ἔξω δλα, ἐνα ἔνα.

— Στὸ καλό, στὸ καλό, τοὺς ψιθύριζε συγκινημένος.

Αὐτὰ είχαν φύγει πιά, οὗτε ποὺ φαίνονταν, μά ό θεῖος Περικλῆς κοιτοῦσε ἔτσι στὸ βάθος τοῦ δρίζοντα, σὰ νὰ τὰ ἔβλεπε καὶ νὰ ἐπικοινωνοῦσε μαζί τους.

Ἐπειτα ἄφησε τὸ κλουβὶ πίσω ἀπὸ ἔνα σωρὸ πέτρες. Τὸ ἄφησε μὲ προσοχὴ σὰ νὰ ήταν κι αὐτὸ ζωντανό. Ἡσαν κι ἄλλα κλουβιά ἔκει, δμοια, μὲ χοντροκομμένες κάλτσες ριγμένες κάπως ἀστεία στὸ πλάι. Τὰ μέτρησα μηχανικά:

— Δύο, τρία... πέντε... ἔφτά...

Ο θεῖος Περικλῆς μὲ κοίταξε καὶ χαμογελοῦσε παράξενα.

— Ἐρχονται καὶ τὰ κλέβουν, μοῦ ἐμπιστεύτηκε. Μὰ δὲν πειράζει. Θὰ βρῶ ἄλλη κρυψώνα.

Ἀπὸ κείνη τὴ στιγμὴ εἶναι ποὺ γίναμε φίλοι. Κουβεντιάσαμε στὴν ἀρχὴ γιὰ τὰ πουλιά, δλων τῶν εἰδῶν τὰ πουλιά. Ἡμαστε καὶ οἱ δυό μας σύμφωνοι πώς αὐτὰ εἶναι δ, τι πιὸ θαυμαστὸ ἔχει φτιάξει δ Θεός, γιατὶ ἔχουν φτερὰ καὶ πετᾶνε. Ἐπειτα κουβεντιάσαμε γιὰ τὴν Ἀμερικὴ καὶ γιὰ τὸ δρυχεῖο ποὺ δούλευε σὰν ήταν νέος. Ἔγὼ ἀκούγα μὲ ἀνοιχτὸ στόμα, ποτέ μου δὲν είχα φανταστὴ τέτοια πράγματα. Τόσο βαθιὰ στὴ γῆ νὰ σκάβουν, ἀπὸ τὸ πρωὶ ώς τὸ βράδυ, καὶ πάντα νὰ ἔχουν μαζί τους ἔνα μικρὸ ἀσήμαντο πουλάκι, νὰ τοὺς δείχνη ἀν υπάρχη κίνδυνος, φαρμακερὸ ἀέριο, θάνατος...

— Οταν κοίταξε τὸ ρολόι του ἔκαμε τρομαγμένος:

— Ή ὥρα πέρασε. Πᾶμε!

— Θὰ σὲ μαλώσουν ἀν ἄργησης; ρώτησα σιγὰ καὶ ἐννοοῦσα τὴ θεία Ἀνδρονίκη.

— Ναι, ἔκαμε μὲ λύπη κουνώντας τὸ κεφάλι του. Θὰ μὲ μαλώσουν.

— Τὴ φοβᾶσαι πολύ; τὸν ξαναρώτησα δίχως νὰ πῶ ὄνομα.

— Ναι, εἶπε αὐτὸς ἀπλά.

”Ἐπειτα μὲ ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ κατηφορίσαμε ἀμίλητοι καὶ πολὺ πολὺ γνοιασμένοι.*

”Ηθελα νὰ τὸν ρωτήσω καὶ ἄλλα πράγματα, ἀν τὸ ξέρη πῶς ἡταν τρελὸς καὶ γελάει τὴ νύχτα δίχως λόγο, καὶ ἀν εἶναι ἀλήθεια πῶς τὸν δέρνει ἡ θεία. Δὲν μιλοῦσα, μὰ αὐτὸς μὲ κοίταζε λυπημένα καὶ ἔλεγε «ναί, ναί» μὲ τὸ κεφάλι, λὲς καὶ ἀπαντοῦσε σὲ δῆλα τοῦτα.

’Εκεῖ, λίγο πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ σπίτι μας, δὲν ἄντεξα ἄλλο, σφίχτηκα ἀπάνω του ἔτοιμος νὰ κλάψω καὶ τοῦ εἶπα:

— Γίνε καλά, θεῖε. Γίνε καλά!

”Ηταν σὰ νὰ τοῦ ἔλεγα πῶς τὸν ἀγαποῦσα καὶ τὸν πονοῦσα καὶ ἡταν σὰ νὰ τοῦ ἐμπιστευόμουνα δῆλον τὸν καημό μου γιὰ τὴν ἀγάπη μου, πού, τὸ ἥξερα, δὲν θὰ τὴν ξανάβλεπα ποτὲ πιά.

— Γίνε καλά, θεῖε. Γίνε καλά!

Στάθηκε στὴ μέση τοῦ δρόμου καὶ μὲ ρώτησε σιγανὰ καὶ λυπημένα καὶ ἀποφασιστικά:

—”Αμα γίνω καλά, ποιὸς θὰ τὰ ἐλευθερώνη τὰ πουλάκια;

(’Απὸ τὴ συλλογὴ διηγημάτων Νὰ θυμᾶσαι τὴ Βίλνα)

Τ' ἀηδόνι

Κάποιο βραδάκι τοῦ Μαγιοῦ,
μὲς στὴ χρονιὰ κρυμμένο
— τὸ πιὸ μονάχο τῆς χρονιᾶς,
κι ἵσως τὸ πιὸ θλιμμένο,

τὴν ὥρα ποὺ ἐτοιμάζονταν
νὰ κοιμηθοῦν οἱ κλῶνοι,
δίχως αἰτία, ξαφνικά,
τρελάθηκε τ' ἀηδόνι!

Πολλὲς φορές, ἀναγερτοὶ
στὸν πλάτανο ἀποκάτου,
ἀκούγαμε τὶς τρίλιες του
καὶ τὰ πιπίσματά* του·

συχνά, πάλι, γυρίζοντας
τὶς ώρες ποὺ βραδιάζει,
τ' ἀκούσαμε, τὶς πιὸ γλυκὲς
στροφές του ν' ἀραδιάζη:

μὰ σὰν ἐκείνη τὴ βραδιά,
σ' ἐκεῖνο τὸ πλατάνι,
τέτοιο τραγούδι ξώφρενο*
ποτὲ δὲν εἶχε κάνει...

Κι ὅπως τραβοῦσα πάρωρα,*
στὴ μοναξιὰ τοῦ δρόμου,
ἀναπολώντας μυστικὰ
δὲν ξέρω ποιὸν καημό μου,

— πουλάκι τοῦ μεσονυχτιοῦ,
πουλάκι τῆς ἐρήμου,
ἥρθ' ἡ φωνή σου, σύχαρα,*
καὶ πήρε τὴν ψυχή μου...

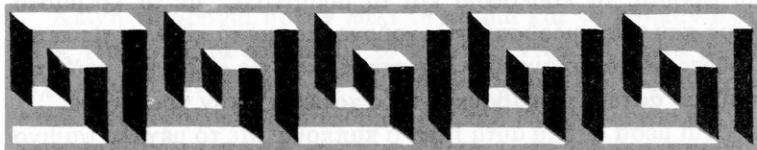
Κι ἥταν ἡ νύχτα διάφανη,
κι ἔλαμπε ἀγάλια ἡ πούλια·
είχαν σωπάσει, ἀπὸ νωρίς,
τ' ἄλλα τὰ νυχτοπούλια,

καὶ μέσ' ἀπ' τὰ ἄστρα τὰ νωθρά,*
ποὺ φέγγαν σὰ βελοῦδα,
δᾶλ' ἡ νυχτιά, παθητικά,
σοῦ φώναζε: Τραγούδα!

Κι ἥμουν κι ἐγὼ καὶ σ' ἄκουγα,
χωρὶς νὰ σὲ χορταίνω,
τὸ βράδυ ποὺ τρελάθηκες,
πουλάκι ἀγαπημένο...

(Τὰ Ποιήματα)

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ

Δυὸ παιδιὰ μπροστὰ σ' ἔναν τάφο

ΚΑΘΕ φορὰ ποὺ ἐρχόντανε τὰ παιδιὰ νὰ ξεκαλοκαιρύασουν κοντά στὴ θάλασσα καὶ στὰ δέντρα, βρίσκαντην ἀγαπημένη παρουσία τοῦ παπποῦ νὰ τὰ περιμένη, μὲ τὰ φροντα καὶ μὲ τὰ λουλούδια στὸ χέρι. Ἡ θύμησή του στὴ φαντασία τους ἦταν ἔνα μὲ τὸ θαλασσινὸ τοπίο καὶ μὲ τὰ φουντωμένα περιβόλια.

Ἡτανε «τῆς Παναγιᾶς τὰ ράχτα», ὁ πελώριος θαλασσόβραχος ποὺ φυλάει ἀπάνεμο τὸ ψαραδολίμανο. Εἶχε κι ἔνα ἐκκλησάκι στὴν κορφή του, ἔνα ἐκκλησάκι τῆς Παναγιᾶς, «τῆς Παναγιᾶς τῆς Ψαροπούλας». ባταν ἡ ἀμμουδιὰ τῆς Βίγλας μὲ τὰ νερὰ ἀκράτα σὰν ἀγιασμός, μὲ τὴ στραφτερὴ ρηχοπατὰ ὅπου τσαλαβουτοῦσαν καὶ κυνηγοῦσαν καβούρια. ባταν ὁ Κουφόβουνος μὲ τοὺς θεόρατους βράχους ὅρθιους πάνω ἀπὸ τὸ κύμα. Ἐκεῖ πάνου ἀνεσκάλωναν* τ' ἀπόγεμα ν' ἀγναντέψουν* ἀπὸ ψηλὰ τὸ ἥλιοβασίλεμα κατὰ τὴ μεριὰ τοῦ Ἀγιονόρους, ποὺ ἔριχνε τὸ μεγάλον ἵσκιο του στ' ἀπόμακρα τοῦ πελάγου. ባτανε καὶ τὸ ἀμπέλι τοῦ Μπαρμπαγιάννη μὲ τὸ πηγάδι, ποὺ τραγουδοῦσε τὸ μαγκάνι* του σὰν ἔβγαζαν νερὸ γιὰ πότισμα, καὶ μαύριζε τὸ μάτι του νὰ κοιτάξῃς ὡς κάτω. Ἐριχνες ἔνα βότσαλο καὶ περίμενες κάμποσο ὥσπου νὰ τ' ἀκούσης νὰ βρίσκη στὸ νερό. ባταν ἀκόμα ἡ λαγκαδιὰ στὸ χτῆμα τοῦ παπποῦ, μὲ ὅλου τοῦ κόσμου

τὰ φροῦτα, τὰ λουλούδια καὶ τὰ μυριστικά,* μὲ τὰ κρεμαστὰ νερά ποὺ τραγουδοῦσαν στίς γοῦρνες καὶ μὲ τὰ πουλιά, τίς πεταλοῦδες μὲ τὰ τριανταφυλλιὰ φτερά, καὶ τίς χελῶνες, ποὺ χτυποῦσαν ἀστεῖα τὰ καβούκια τους χωμένες στὴν πρασινάδα.

Καὶ μέσα σ' δλα αὐτὰ ἡταν δ παππούς. Μὲ τὸ μεγάλο ψάθινο καπέλο, μὲ τὰ χοντρὰ ἄρβυλα καὶ τὸ μπαστούνι μὲ τὴν σιδερένια μύτη. "Ετριβε στὴ φούχτα τὰ φύλλα τοῦ καπνοῦ, γιόμιζε τὴν πίπα του καὶ ἅρχιζε τὶς ίστορίες. Αὐτὸς δλο χαμογελοῦσε ἢ δάκρυζε. 'Απὸ τὴν χαρά του καὶ τὰ δυό. 'Ερχόταν μὲ τὸ γαϊδουράκι, φορτωμένος φροῦτα, παραμύθια καὶ φιλιά.

Τὰ γένια του κεντοῦσαν τὸ μάγουλο τῆς Δροσούλας, μὰ ποτέ της δὲν παραπονέθηκε. Σήκωνε τὰ παιδιὰ ψηλά, τὰ ἔβαζε καβαλικευτὰ στὸ σαμάρι καὶ πηγαίνανε πέρα στὴν ἀμμουδιὰ γιὰ κολύμπι καὶ γιὰ πεταλίδες. Σ' δλον τὸ χωραφόδρομο περνοῦσαν κάτω ἀπὸ συκιές φορτωμένες μελωμένα σύκα, κάτω ἀπὸ ἀπιδιές μὲ χρυσοὺς ζουμεροὺς καρπούς. 'Απὸ τὴν μιὰ κι ἀπὸ τὴν ἄλλη τοῦ δρόμου ἡταν οἱ ἀνθισμένες ἀλυγαριές μὲ τὰ γαλάζια καὶ τὰ ἄσπρα λουλούδια. "Ηταν τὰ σκίνια καὶ οἱ ἀρίγανες. 'Ο παπποὺς τὰ χτυποῦσε μὲ τὸ μπαστούνι νὰ μοσκοβολᾶνε σὰν περνοῦσαν τὰ παιδιά.

"Αγαποῦσε τὶς ρίμες δ παππούς, ἔφτιανε κι ἀτός του ρίμες, ποὺ τὶς τραγουδοῦσαν οἱ κοπέλες στοὺς γάμους. "Εκοβε κι ἔνα κλωνὶ κι ἔδινε τοῦ Λάμπη. "Έλεγε καὶ τὸ τραγούδι:

"Οποιος περάσει ἀλυγαριὰ καὶ δὲν κόψει κλωνάρι,
νὰ χάσῃ τὴν ἀγάπη του, ἂν εἶναι παλικάρι.

"Η μεγάλη, ή Χάρη, περπατοῦσε πίσω μὲ τοὺς μεγάλους.

Πάνω στὸ σαμάρι κουνιόντανε μπρὸς-πίσω, ἀγκαλιασμένα στῆθος μὲ ράχη τὰ δυό μικρά, δεμένα καλοῦ-κακοῦ καὶ μὲ τὸ σκοινί. 'Ο Λάμπης κι ἡ Δροσούλα. 'Ο ἔνας πέντε χρονῶν, ἡ ἄλλη ἔξι καὶ μισό.

— Τί θὰ πῆ νὰ χάσῃ τὴν ἀγάπη του; ρωτοῦσε ἡ Δροσούλα.

— Θὰ πῆ νὰ μήν τὸν ἀγαπᾶ πιὰ κανεῖς.

Κι ὁ Λάμπης ἔλεγε κολλημένος στὴ ράχη της σὰ σιαμαῖος.*

— Τί ρωτᾶς, ἐσὺ δὲν εἶσαι παλικάρι...

Κείνη τὴ χρονιὰ ἡρθαν πάλι τὰ παιδιὰ καὶ τὰ βρῆκαν ὄλα.
«Τῆς Παναγιᾶς τὰ ράχτω» μὲ τὸ κλησάκι ντυμένο πάντα μὲ τὰ
δίχτυα τῶν τρατάρηδων* νὰ στεγνώνουν στὸν ἥλιο. Ἀνεβῆκανε
στοὺς τετράψηλους θαλασσόβραχους τοῦ Κουφόβουνου καὶ εἴ-
δανε πάλι ἀπὸ κεῖ πάνω τὸν ἥλιο νὰ βουλιάζῃ κόκκινος κόκκι-
νος στὴ θάλασσα. "Ακουσαν τὴ νύχτα νὰ βουίζῃ ἡ θάλασσα σὰν
βγάζῃ ἀγέρα ἡ Ἀνατολή. Βρῆκαν τὸ λιμανάκι γεμάτο τράτες
καὶ ψαροπούλες καὶ τὰ γριγριὰ μὲ ἀναμμένες λάμπες νὰ ξεκινῶν
ἀράδα τὴ νύχτα γιὰ τὴν καλάδα.* Πήγανε καὶ στ' ἀμπέλι τοῦ
Μπαρμπαγιάννη μὲ τὸ πηγάδι ποὺ τραγουδοῦσε, πήγανε καὶ
στὴν ἀμμουδιὰ τῆς Βίγλας δύο φυτρώνουν τὸ καλοκαίρι μέσ'

ἀπὸ τὸν ἄμμο κρίνα ἀσπρα καὶ μυρωδάτα. "Ολα τὰ βρῆκαν ἐν
τάξει. Μόνο δ παπποὺς ἔλειπε, νά ῥθη νὰ τὰ προπάρη,* νὰ τὰ
σηκώσῃ στὴν ἀγκαλιὰ καὶ νὰ τὰ βάλῃ στὸ σαμάρι.

Τὰ παιδιά σ' αὐτὸ τὸ ἀναμεταξὺ ἔγιναν ἔνα χρόνο πιὸ μεγάλα,
ώστόσο δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν πῶς γίνεται αὐτό. Ἀφοῦ
ὄλα τὰ βρῆκαν δπως τὰ εἶχαν ἀφήσει.

— Πότε θά ῥθη πιὰ δ παπποὺς νὰ μᾶς πάρη καβάλα; ἔλεγε δ
Λάμπης.

Κι ἡ Δροσούλα τοῦ τὸ θύμιζε χωρὶς νὰ καταλαβαίνῃ περισ-
σότερα:

— Μὰ δ παπποὺς πέθανε, δὲν τό 'παμε;

Γύριζε καὶ κοίταζε μὲ τὰ λοξά της μάτια τὸν μπαμπά γιὰ
μαρτυριά. Τόνε κοίταζε κι δ Λάμπης γιὰ νὰ βεβαιωθῇ.

— Πέθανε, ἔλεγε κι δ μπαμπάς.

Τὰ παιδιά σώπαιναν κατόπι δ Λάμπης ρωτοῦσε:

— Δὲ θὰ ξανάρθη πιὰ ποτὲ νὰ μᾶς πάρη;

— Ποτές.

·Απόμεινε κάμποσο σκεφτικός, κατόπι ρώτησε πάλι:

— Ποῦ είναι τώρα δ παππούς;

·Η Δροσούλα ἀπαντοῦσε σοβαρά:

— Είναι κοντὰ στὸ Θεό. Ἐκεῖ είναι οἱ καλοὶ ἀνθρῶποι. Καὶ οἱ
κακοὶ είναι στὴν Κόλαση.

- Ἀλήθεια, μπαμπά;
- Ἀλήθεια, παιδί μου.
- Τί κάνει κοντά στὸ Θεὸ δὲ παππούς, μπαμπά;
- Βλέπει ἂν εἰστε καλὰ παιδιά, καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ σᾶς φυλάη.
- Ἄμα δὲν εἴμαστε;
- Τότες εἶναι πολὺ λυπημένος δὲ παππούς. Κλαίει.
- ‘Η Δροσούλα μαρτυράει:
- Ο Λάμπης εἶναι κακός, μπαμπά. Τρύπησε μὲ τὴ βελόνα ἔνα μερμήγκι.
- ‘Ο Λάμπης δὲν ἀπαντᾶ. ‘Εχει τὰ χέρια πίσω στὴ ράχη. ‘Οπως ἔνας μεγάλος σὰν εἶναι σὲ συλλογή. Σηκώνει τὸ πρόσωπο καὶ κοιτάζει τὸν οὐρανό.
- Εἶναι τόσο ψηλὰ δὲ παππούς, μπαμπά; Ψηλὰ ὡς τὸ Θεό;
- Ο Θεός δὲν εἶναι μόνο ψηλά, ἀγόρι μου. Ο Θεός εἶναι παντοῦ.
- Παντοῦ; Παντοῦ;
- Παντοῦ, βέβαια...
- ‘Ο Λάμπης διστάζει λιγάκι. Κοιτάει τὸν μπαμπά στὰ μάτια.
- ‘Εκεῖ κάτω, πλάι στὸ μόλο, δὲ Γιακουμῆς δὲ Ταβερνιάρης παστρεύει τὰ βαρέλια του γιὰ τὸν καινούριο μοῦστο. ‘Ο Λάμπης ρωτᾶ:
- Τώρα ποὺ εἶναι ἄδεια τὰ βαρέλια εἶναι ἐκεῖ μέσα δὲ Θεός, μπαμπά;
- ‘Ο μπαμπάς χαμογελᾶ. Τόνε βλέπει ή Δροσούλα καὶ κάνει σοβαρή:
- Μὴ λέξ κουταμάρες.
- ‘Ωστόσο, κατὰ βάθος θά θελε κι αὐτὴ νά χη κάποιαν ἀπάντηση.
- ‘Ο Λάμπης ἐπιμένει:
- Ομως εἶναι καὶ στὸν οὐρανὸ δὲ Θεός. Δὲν εἶναι, μπαμπά;
- Βέβαια. ‘Εκεῖ ψηλὰ βγάζει τὴ νύχτα τ’ ἀστεράκια, κι ἐδῶ χάμου τὶς μαργαρίτες καὶ τὰ κυκλάμινα.
- Λοιπὸν εἶναι κι δὲ παππούς στὸν οὐρανό. Δὲν εἶναι;

- Είναι βέβαια.
- Πᾶς ἀνεβαίνουν οἱ πεθαμένοι στὸν οὐρανό, μπαμπά;
- Δὲν ἀνεβαίνουν οἱ πεθαμένοι. Ἀνεβαίνουν οἱ ψυχές, λέει ἡ Δροσούλα χωρὶς νὰ πολυκαταλαβαίνη.
- Γυρίζει τὴν κοιτάζει ὁ Λάμπης καὶ τὸ παραδέχεται, χωρὶς νὰ καταλαβαίνῃ κι αὐτός.
- Τί τόνε κάνανε τὸν παποὺ σὰν πέθανε, μπαμπά;
- Τόνε θάψανε στὸ νεκροταφεῖο, παιδί μου. Αὐτὸς εἶναι ἔνα περιβόλι ὃπου θάβουν τοὺς πεθαμένους. Ἐκεῖ εἶναι κι ὁ παπούς. Θέλετε νὰ πāμε;

Θέλουν πολὺ καὶ τὰ δύο. Μαζεύουν λουλούδια καὶ πᾶνε καὶ οἱ τέσσερεις. Τὸ νεκροταφεῖο τοῦ χωριοῦ εἶναι ἀληθινὸς λιμάνι εἰρήνης. Εἶναι γεμάτο ἀπὸ αἰωνόβιους ἀγριόπρινους.* Εἶναι δέντρα πυκνά, σγουρά καὶ μαῦρα. Ἡ φυλλωσιά τους, δῆλο κεντίδια, εἶναι σκληρὴ σὰν ἀπὸ φαλιδισμένο μέταλλο. Χρόνια πολλὰ πέφτουν χάμου τὰ φύλλα, σαπίζουν καὶ κάνουν τὸ ἔδαφος μαλακὸ καὶ ἐλαστικό. Τὰ βήματα εἶναι κούφια ἐκεῖ πάνω. Ἰσκιος παχὺς καὶ σιωπὴ καὶ γαλήνη εἶναι ἐκεῖ μέσα. Σὲ μιὰ κουφάλα ἔνα ἀγίασμα στάζει ἀπὸ τὸν κούφιο βράχο. Μιὰ πυκνὴ δάφνη τὸν σκεπάζει, γεμάτη μαῦρα γυαλιστερὰ βαγιοκούκουτσα* ποὺ μοσκοβιόλανε. Εἶναι καὶ μιὰ παμπάλαιη ἐκκλησίτσα ἐκεῖ. Τὸ πάτωμά της εἶναι ἀπὸ κίτρινες μαλτεζόπετρες.* Τὸ τέμπλο της, σκαλιστὸ σὲ μαῦρο ξύλο. Πουλιά ποὺ τσιμπολογοῦνε σταφύλια. Ὁ ἀέρας ἐκεῖ μέσα μυρίζει μελισσοκέρι καὶ παλιάδα. Μυρίζει βασιλικὸ ἀπὸ τὰ μπουκέτα ποὺ στολίζουν τὰ εἰκονίσματα. Παλιά εἰκονίσματα, μαυρισμένα ἀπὸ τοὺς καιροὺς καὶ τὸν λιβανωτό. Μορφές ἄγριες καὶ χλωμὲς βγαίνουν ἀπὸ βάθη σκοτεινὰ καὶ χρυσά, καπνισμένα, ίδρωμένα ἀπὸ τὴν ἄχνη τῶν λαμπάδων.

Ανάβουν ἀπὸ ἔνα κερί μπροστὰ στὴν Παναγία τοῦ τέμπλου, ποὺ κοιτάζει τὰ παιδιά μὲ τὰ μεγάλα της μάτια.

Ἡ Δροσούλα κρατιέται ἀπὸ τὸ ροῦχο τοῦ μπαμπᾶ, δειλιασμένη.

— Πāμε πιά...

Βγαίνουν, κλείνουν πίσω τους τὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας.
Αναπνέει ἡ Δροσούλα.

Ἐκεῖ ἀπέξω εἶναι οἱ πεζοῦλες, πάντα φρεσκοασβεστωμένες.
Καθίζεις καὶ ἔσκουράζεσαι. Ἀκοῦς τὴν σιωπήν. Ἡ γαλήνη τῆς
αἰώνιότητας σὲ ἀγγίζει ἀνάλαφρα μὲ τὸ φτερό της καὶ βλέπεις
ἡρεμα τοὺς τάφους ποὺ εἶναι ἀραδιασμένοι μὲ τάξη. Οἱ πρίνοι
στέκονται ἀσάλευτοι. Αὐτοὶ δὲν ψιθυρίζουν χαρούμενα σὰν τὶς
λεῦκες. Κανένα τους φύλλο δὲ λέει νὰ σαλέψῃ στὸν αἰώνα.
Μόνο δὲν ἵσκιος τους γλιστρᾶ στὸ παχὺ χῶμα. Ὁ ἵσκιος, ὁ πιὸ
ἀθόρυβος, ὁ πιὸ διακριτικὸς περιπατητὴς μέσα σὲ τοῦτο τὸ
περιβόλι τῆς εἰρήνης.

Ο τάφος τοῦ παπποῦ.

Πλησιάζουν.

Κανένας τους δὲ μιλᾶ.

Ἡ Δροσούλα διαβάζει νοερὰ τὸ ὄνομα μὲ τὰ ἄσπρα γράμματα
πάνω στὸ μαῦρο σταυρό.

Κάνει νὰ μιλήσῃ. Γυρίζει, βλέπει τὸν μπαμπά νὰ εἶναι βουρ-
κωμένα τὰ μάτια του καὶ κόβει τὴν κουβέντα. Πηγαίνει ἄκρη
ἄκρη καὶ ἀκουμπᾶ τὰ λουλούδια της πάνω στὸ χῶμα.

Ἄσπρες λυγαριές.

Ο Λάμπης κατεβαίνει πάνω στὸν τάφο, πηγαίνει ὡς τὸ
σταυρὸν καὶ βάζει τὰ δικά του κοντὰ στὸ ξυλένιο κουτί μὲ τὸ
καντηλάκι.

Γαλάζιες λυγαριές.

Ἡ Δροσούλα τὸν τραβᾶ θυμωμένη.

— Μὴν πατᾶς ἐκεῖ. Δὲν κάνει... Δὲ βλέπεις ἐμᾶς;

«Ἐμεῖς» εἶναι αὐτή, εἶναι ἡ Χάρη κι ὁ μπαμπάς. Οἱ μεγάλοι.

Ο Λάμπης βγαίνει τρομαγμένος ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ τάφου.

— Γιατί δὲν κάνει, μπαμπά;

Ἀπαντᾶ ἡ Δροσούλα:

— Γιατί; Δὲν καταλαβαίνεις; Εἶναι ἀμαρτία. Εἶναι ὁ παπποὺς
αὐτοῦ ἀποκάτω.

Ο Λάμπης κοιτάζει στοχαστικά.

— Καταλαβαίνει ὁ παπποὺς ποὺ πατάω, μπαμπά;

— "Οχι, παιδί μου.

— Λοιπόν, γιατί δὲν κάνει νὰ πατᾶμε;

— Γιατὶ... γιατὶ τὸν ἀγαποῦμε τὸν παππού, λέει γρήγορα ἡ Δροσούλα, καὶ τὴν παίρνουν τὰ κλάματα.

‘Ο μπαμπάς τὴ φιλᾶ.

— Νά, γ' αὐτὸ Λάμπη. Γιατὶ τὸν ἀγαποῦμε.

— ‘Ο καημένος δ παππούς, λέει δ Λάμπης ποὺ δ νοῦς του εἶναι δλο στὰ φροῦτα. Δὲ θὰ μᾶς φέρη πιὰ σταφύλια, οὔτε σύκα, οὔτε καρύδια, οὔτε ροδάκινα...

Φεύγουν ἀργά. Κανένας τους δὲ μιλᾶ. ‘Ο Λάμπης κάθε τόσο γυρίζει πίσω τὸ κεφάλι. Κάτι συλλογιέται. Ξαφνικὰ ἐπιστρέφει στὸν τάφο. Πατᾶ προσεχτικὰ ἄκρη ἄκρη, νὰ μὴν ἀγγίσῃ τὸ πέδιλό του στὸ χῶμα τοῦ τάφου.

Βγάζει μέσ’ ἀπὸ τὴν τσέπη του ἔνα ροδάκινο, σκύβει καὶ τὸ ἀποθέτει σιγὰ σιγὰ κοντὰ στὸ σταυρό, κοντὰ στὰ γαλάζια λουλούδια τῆς λυγαριᾶς.

(‘Απὸ τὴ συλλογὴ διηγημάτων *Tὸ πράσινο βιβλίο*)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

Τὸ μαστορόπουλο

Τὸν πῆραν τὸν Κολιό,
τὸν πῆραν οἱ μαστόροι,
παιδὶ ἀπ' τὸ σκολειὸ
νὰ μάθη πηλοφόρι.*

Καρδιὰ πονετικὴ
τὸν ξέβγαλε μὲ κλάμα:
«Τετράδη, Κυριακὴ
θὰ καρτερῶ γιὰ γράμμα».

Δὲ σώνει ἄλλο νὰ ἴδῃ,
παιδεύεται τὸ μάτι·
κρατοῦσε ἔνα ραβδί,
τὸ στρῶμα του στὴν πλάτη.

Μᾶς ἔφυγε ὁ Κολιὸς
κι εἶχε μιὰ τέτοια λύπη·
θά 'ναι ὅλοι δῶ τ' Ἀι-Λιὸς
καὶ μόνο αὐτὸς θὰ λείπῃ.

(*"Ἀπαντα"*)

ΒΑΣΙΛΗ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ

Οἱ ἔριζωμένοι

"Ἐνα μικρὸ παιδὶ ἔρχεται ἀπ' τὸ χωριό του καὶ γίνεται ἐργάτης στὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου. Ἐκεῖ, μένει κοντά σὲ μιὰ φτωχὶα θεία του. Ἡ δουλειά στὰ μεταλλεῖα εἶναι σκληρὴ καὶ ἡ ἀμοιβὴ ἐλάχιστη. Τὸ παιδὶ θυμᾶται συνεχῶς τὸ χωριό του καὶ δῆλο θέλει νὰ γράψῃ στὴ μάνα του γιὰ νὰ τῆς πῇ πόσο ὑποφέρει καὶ δῆτι θέλει νὰ γυρίσῃ πίσω. Στὸ μεταξύ, ἀρρωσταίνει ἀπὸ ἐλονοσία, καὶ ἡ ζωὴ του γίνεται ἀκόμα πιὸ δύσκολη.

HMOYN στὸ ἔργοστάσιο ὅταν μοῦ πρωτοπαρουσιάστηκε ἡ ἀρρώστια. Στὴν ἀρχὴ ἔνιωσα ἔνα κάτι σὰν μούδιασμα στὸ κάτω μου χείλι, οἱ ἀρμοί* μου μοῦ ἐφάνη πώς εἶχαν ξεκλειδωθῆ ἔσφρακά, κι ἥθελα νὰ χασμουριέμαι καὶ ν' ἀνακλαδίζουμαι* ὀλοένα. "Ἐπειτα ἄρχισε νὰ μὲ πιάνῃ ἡ κρυάδα,* ἄρχισαν νὰ χτυποῦν ἀπὸ τὸ κρύο τὰ δόντια μου μ' δῆλη τὴ λάβρα* τοῦ ἔργοστάσιου καὶ τοῦ καλοκαιριοῦ, πήγα καὶ στάθηκα κολλητὰ σ' ἔνα καμίνι τοῦ σιδερουργείου καὶ πάλι χτυποῦσαν τὰ δόντια μου. Στὸ σπίτι ποὺ μὲ πήγε ὁ Τζάνος, ὁ ἄλλος παραγιός τοῦ χυτήριου,* ἡ κακομοίρα ἡ θεία μου μοῦ ῥιξε ἀπάνω μου δῆλη τὴ στοίβα τὰ ροῦχα, ζέστανε ἀμέσως νερὸ καὶ μοῦ βαλε καφτὲς μποτίλιες στὰ πόδια καὶ καφτὲς φανέλες στὴ ράχη, καὶ μένα πάλι χτυποῦσαν τὰ δόντια μου. "Ωσπου ἄρχισα νὰ ψήνομαι στὸ καμίνι τοῦ πυρετοῦ καὶ βούλιαξα σὲ βύθος.

΄Από τότε, δλο τὸ καλοκαίρι τὸ πέρασα μέσα στὴ ζαλάδα ποὺ τὸν βαστάει κανένανε ἄμα παίρνη πολὺ κινίνο. Τ' αὐτιά μου βουίζανε σὰ νὰ δουλεύανε τροχαλίες μέσα, καὶ τὸ ψωμὶ ποὺ ἔτρωγα, τὸ νερὸ ποὺ ἔπινα, ἥτανε πικρὰ φαρμάκι. Κάθε τόσο ἔνιωθα πάλι ἐκεῖνο τὸ μούδιασμα στὸ κάτω μου χείλι, τὴν κομμάρα* στοὺς ἀρμοὺς καὶ τὶς κρυάδες. Πολλὲς φορὲς τὰ περνοῦσα στὸ πόδι, ἄλλες ἔπεφτα κανένα ἀπομεσήμερο στὰ στρωμένα καὶ τὴν ἄλλη μέρα σηκωνόμουν πάλι καὶ πήγαινα στὴ δουλειά. Μόνο τὴν πρώτη φορά, τότε ποὺ εἶχα κοντέψει νὰ πλαντάξω* ἀπὸ τὸν πυρετό, ἔμεινα στὸ κρεβάτι κάποια βδομάδα.

΄Οταν σηκώθηκα, εἶχα γράψει ἔνα γράμμα στὴ μάνα μου. Κοίταζα τὶς ὥρες ποὺ ἡ θεία μου εἶχε δουλειά στὴν κουζίνα, ἔβγανα κρυφὰ τὸ χαρτὶ καὶ τὸ μολύβι κι ἔγραφα κάθε φορὰ ὅσες ἀράδες πρόφταινα. Ναί. Εἶχα ρίξει κάτω τὴν ντροπὴ καὶ τὰ λεγα καθαρὰ ὅλα, πῶς ἀρρώστησα καὶ πῶς μὲ μεταλάβανε, καὶ πῶς δὲν ἦθελα νὰ μείνω ἄλλο σὲ τούτονε τὸν τόπο. “Ηθελα καλύτερα νὰ γίνω τσοπάνης καὶ νά μαι μαζί της στὸ σπίτι μας.

΄Ητανε κι ἄλλες φορές, νύχτες ποὺ κρυφόκλαιγα στὸ μαξιλάρι μου πνίγοντας τ' ἀναφιλητό, καὶ θυμιζόμουν τὸ χωριό μου καὶ τὸ σπίτι μας, κι ἔπαιρνα τὴν ἀπόφαση νὰ γράψω τῆς μάνας μου. Θὰ τῆς ἔγραφα τὸ πρωὶ κιόλας, θὰ τῆς τὰ λεγα ὅλα καθαρά, πῶς μάνα τὸ καὶ τό, καὶ θέλω νὰ γυρίσω. Τὰ δροσάπιδά* μας καὶ τ' αὐγουστάπιδά* μας, ποὺ τὰ κατεβάζαμε ντορβάδες* δλόκληρους ἀπὸ τὴν Αγια-Τριάδα καὶ τὰ ρίχναμε στὸ χοῖρο μας ὅπως δὲν εἴχαμε τί νὰν τὰ κάμωμε, ἐδῶ τὰ πουλάγανε στὰ μανάβικα κι ἔπρεπε νὰ κρατᾶς τὴν πεντάρα στὸ χέρι. Κι οὕτε ἥτανε σὰν τὰ δικά μας, ἥτανε μισοσαπισμένα, κιτρινιάρικα παλιάπιδα, ποὺ κείτονταν δλο σκόνη στὸ μόλο καὶ στὰ μανάβικα καὶ τὰ βρωμίζανε σύγνεφα μύγες. Καὶ τὰ σταφύλια, ποὺ δὲ μᾶς ἔνοιαζε νὰ φιλέψουμε* δλόκληρο μαντίλι τοὺς στρατολάτες* ποὺ περνοῦσαν, τὸ ἴδιο κι αὐτά, τὰ πουλάγανε μὲ τὴν παλάντζα* κι ἔπρεπε νὰ κρατᾶς τὴν πεντάρα.

Δὲν ἦθελα νὰ μείνω ἄλλο ἐδῶ, ἦθελα νὰ φύγω. “Ας ἥτανε τρόπος νὰ σηκωνόμουν τὴν ἴδια ἐκείνη τὴ στιγμή, νὰ βάλω

μπροστά μέσα στὰ μεσάνυχτα τὸ δρόμο καὶ νὰ γυρίσω μὲ τὰ πόδια στὸν τόπο μας. Δὲ μ' ἔμελε δόσος δρόμος καὶ νά 'τανε, καὶ δὲν ἥθελα νὰ γίνω τεχνίτης. Ἀπὸ μικρὸς μποροῦσα πολλὲς φορὲς καὶ κονομοῦσα τὸ φαῖ τοῦ σπιτιοῦ μας, τώρα ποὺ εἶχα μεγαλώσει καὶ ποὺ δὲ θά 'χα καὶ σκολειό, ἡμουν σίγουρος πὼς θὰ κατάφερνα νὰ μὴ μᾶς λείπεται τίποτα. Μποροῦσα νὰ κάνω κανένα ἀγών* μὲ τὸ γάιδαρό μας, ἀν τύχαινε, μποροῦσα καὶ νὰ ξενοδουλεύω ἀκόμα, ἅμα θὰ τελειώναμε τὰ δικά μας θελήματα. Θά 'βλεπε ἡ μάνα μου ἀν δὲν τῆς ἔλεγα ἀλήθεια.

Πολλὲς νύχτες τίς περνοῦσα ἔτσι, ξάγρυπνος στὸ μουσκεμένο μαξιλάρι μου. Γιατὶ ἡ νύχτα μὲ τὸ σκοτάδι της καὶ μὲ τὴ σιγαλιά της ἀφιονίζει,* λύνει τὰ χαλινὰ τοῦ νοῦ καὶ τὸν ἀφήνει νὰ γυρίζῃ ὅπου θέλει. Καὶ τίποτα δὲν τρέχει μὲ τόση γρηγοράδα μ' ὅση δ νοῦς. Κι ἀν ἡ καρδιὰ νομίση πὼς βλέπει μιὰ χαραμάδα ἐλπίδα κάπου ποῦ, δ νοῦς εἰν' ἀξιος νὰ πετάξῃ ὅπου κι ἀν ποῦ τὴ νύχτα, ψαχουλεύει τοὺς τόπους κι ἀνοίγει δρόμους, καὶ φέρνει ὅπως θέλη τὰ πράματα. Στὸ τέλος μ' ἔπαιρνε κάποτε ἔνας γλυκός, παρηγορημένος ὕπνος.

Μὰ τὸ πρωί, σὰν ξυπνοῦσα ἀλαφιασμένος* ἀπὸ τὸ ξυπνητήρι κι ἀπὸ τὴ σφυρίχτρα τοῦ ἐργοστάσιου, καὶ σὰν ξημέρωνε τὴ μέρα του ὁ Θεός, ἦ τὰ 'χα ξεχασμένα ὅλα ἦ ντρεπόμουν καὶ μοναχός μου ποὺ εἶχα συλλογιστῇ τέτοια ἀμπόρετα* πράματα. "Ἐπειτα, ἡ μητέρα μου δὲν ἥξερε γράμματα καὶ δὲν ἥθελα νὰ τῆς διαβάσῃ ἄλλος τὰ μυστικά μου.

Μὰ τώρα, στὸ γράμμα ποὺ εἶχα γράψει στὸ κρεβάτι ἄρρωστος, εἶχα ρίξει κάτω τὴν ντροπή. Δὲν τῆς ἔγραψα οὔτε πὼς κακοπερνοῦσα οὔτε πὼς ἥτανε βαριά ἡ δουλειά καὶ ξένοι οἱ ἄνθρωποι ποὺ μ' εἶχαν, τῆς ἔλεγα μόνο πὼς εἶχα ἀρρωστήσει καὶ πὼς μ' εἶχανε μεταλάβει, καὶ λοιπὸν ἥθελα νὰ γυρίσω. "Ἄς ἔστελνε τὰ ἔξοδά μου στὴ θεία μου καὶ νὰ τῆς ἔγραφε πὼς μὲ θέλει τὸ δίχως ἄλλο, νὰ μὴν τῆς ἔλεγε τίποτα πὼς τῆς τὸ 'χα γράψει ἐγώ, μόνο πὼς μ' ἥθελε κοντά της γιατὶ ἀρρώστησα.

Εἶχα οἰκονομήσει καὶ τὰ εἴκοσι λεφτά ποὺ χρειάζονταν γιὰ τὸ γραμματόσημο. Τὴ μιὰ πεντάρα μοῦ τὴν εἶχε δοσμένη ἡ θεία

μου νὰ πάρω σταφύλια, τὸ ἵδιο ἄλλη μιὰ κι ὁ μπάρμπας μου, καὶ τὴ δεκάρα τὴν εἰχα φυλαγμένη ἀπὸ τὴ μέρα ποὺ μᾶς εἴχανε κάμει πληρωμή καὶ μοῦ τὴν εἰχε ζεχωρίσει ἡ θεία μου γιὰ τὸ κολατσιό μου. Γιατὶ τότε εἰχα ἀρχίσει κι ἔπαιρνα πενήντα λεφτὰ πληρωμή, κι ἡ θεία μου μοῦ 'δινε καμιὰ πεντάρα σὲ κάθε πληρωμή, κι ἄμα εἴχαμε κάμει πολλὰ νυχτέρια μέσα στὴ δεκαπενταμερία μοῦ 'δινε δεκάρα ὀλότελα. Καὶ λοιπόν, στὶς ἐφτὰ μέρες ἀπάνω ποὺ σηκώθηκα, εἴπα νὰ βγῶ μιὰ βόλτα περίπατο, τάχα νὰ μὲ πάρη ὁ ἀέρας· κι εἰχα σὲ νοῦ νὰ πάω στὸ ταχυδρομεῖο νὰ ρίξω τὸ γράμμα. Τό 'χα κρυμμένο στὸν κόρφο μου.

Τὸ ταχυδρομεῖο δὲν ἦτανε καὶ πολὺ μακριά, ἦτανε κοντά στὸ μόλιο, πρὸς τὸ μέρος τῶν φούρνων τοῦ μολυβιοῦ. "Ημουν πολὺ ἀδύνατος, κίτρινος, τὰ μάτια μου μοῦ φαινόταν πὼς εἴχανε μεγαλώσει κι ὁ κόσμος σὰ νὰ ἦταν ἀλλιώτικος. Σὰ νὰ εἰχα καιροὺς καὶ καιρούς νὰ τὸν δῶ. Μὰ στὸ ταχυδρομεῖο δὲν τὰ κατάφερα νὰ φτάσω. Στὰ μισὰ τοῦ δρόμου, κάτω στὶς ράγιες κάπου τῆς διασταύρωσης, ἔνιωσα μιὰ στιγμὴ τὰ γόνατά μου νὰ λυγίζουν, τὰ μάτια μου ἀρχίσανε νὰ βλέπουν τριανταφυλλιὰ χρώματα καὶ τὸ κούτελό μου τὸ δρόσισε ἔνας κρύος κρύος, ψιλὸς ἴδρωτας. "Ακούμπησα λίγο στὸ ταμπόνι* ἐνὸς βαγονιοῦ ποὺ στεκότανε φορτωμένο μεταλλεῖο, ἔπειτα ἔκατσα κατάχαμα σὲ μιὰ τραβέρσα.* Ἡ δύναμή μου λιγόστενε δλοένα, ἔφευγε, κι εἴπα πὼς θὰ λιγοθυμίσω κειδαχάμω καὶ θὰ μὲ βροῦνε νὰ μὲ πᾶνε σηκωτὸ στὸ σπίτι. Τὸ μόνο πράμα ποὺ μοῦ 'ρθε στὸ μυαλὸ καὶ ποὺ φοβήθηκα ἦτανε τὸ γράμμα: ἡ θεία μου θὰ τὸ 'βρισκε καθὼς θὰ πήγαινε νὰ μὲ γδύσῃ, καὶ βέβαια θὰ τ' ἄνοιγε καὶ θὰ τὸ διάβαζε. "Εβαλα δλο μου τὸ κουράγιο, τὸ βγαλα ἀπὸ τὸν κόρφο μου καὶ τὸ 'καμα κομματάκια κομματάκια, ποὺ νὰ μὴ μπορῇ νὰ διαβαστῇ τίποτα. Δὲν ἦτανε γραφτὸ νὰ σταλθῇ ἐκεῖνο τὸ γράμμα, κι οὔτε τὸ ξανύγραψα ἀργότερα. "Υστερα ποὺ μοῦ 'χε περάσει τὸ λιγοψύχισμα καὶ ζεκίνησα βαρυκαρδισμένος νὰ γυρίσω στὸ σπίτι, ἄφηνα λίγα λίγα στὸ δρόμο τὰ κομματάκια τὸ χαρτί, τὰ 'παιρνε τ' ἀγέρι καὶ τὰ σκόρπιζε.

(Απὸ τὸ μιθιστόρημα *Oἱ Ξερίζωμένοι*)

ΕΥΑ ΒΛΑΜΗ

‘Η θειὰ Παγωνίτσα ἡ Μπράτσαινα

Τὸ Γαλαξίδι, ἡ παλιὰ ναυτικὴ πολιτεία, μὲ τοὺς καημούς της καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ζωντανεύει μέσα στὶς σελίδες ποὺ ἀκολουθοῦν. Μιὰ γριὰ μάνα, ἡ θειὰ Παγωνίτσα ἡ Μπράτσαινα, ποὺ μάταια περιμένει τὸ γιό της, είναι τὸ κύριο πρόσωπο τοῦ παρακάτω ἀφηγήματος.

ΠΙΟΥΛΑ —ἔτσι τὴ θυμοῦνται οἱ παλιότεροι— ἡ θειὰ Παγωνίτσα ἡ Μπράτσαινα ἐρχόταν ἐδῶ ὅλο καὶ πιὸ συχνὰ στὰ στερνά της. Τό ἔξερε πῶς ὁ γιός της ἀρρώστησε στὸ καράβι καὶ πέθανε, μὰ δὲν ἤξερε πῶς τὸ κορμί του, δπως ὀλονῶν ποὺ πεθαίνουν στὰ καράβια, τὸ δέχτηκε ἡ θάλασσα νὰ τ' ἀναπάψῃ. Νὰ βάλῃ τὰ μαλακὰ χοχλιδάκια* της γιὰ μαξιλάρι νεκρικό, τὰ φύκια νεκροστόλιδά του. ‘Ο Ζαφείρης ὁ λοστρόμος μαζὶ μὲ δυὸ ἄλλους τὸν γνοιαστήκανε. Τὸν βάλανε σὲ μιὰ σανίδα, δὲν τοὺς πάγαινε νὰ ρίξουν τὸ κορμί ἀπὸ τις ἀμασχάλες, τόνε σκεπάσανε μ’ ἔνα σεντόνι, τόνε σφιχτοδέσανε μὲ κάτι μαντάρια,* τοῦ κρεμάσανε καὶ μιὰ μπόμπα σιδερένια, νὰ βουλάξῃ. ‘Ο Φώτης τὸν ἔψαλε... Κι ἡ φωνή, λές καὶ τοῦ χει κοπῆ, δὲν ἀνέβαινε στὸ λαρύγγι. ‘Ολοι τους, ξεσκούφωτοι, δακρυσμένοι, σταυροκοπηθήκανε σὰν εἰδανε τὸν καπετάνιο νὰ κάνη σινιάλο. ‘Ενας ἀπὸ τὰ πόδια κι ἔνας ἀπὸ τὸ κεφάλι, πιάσαν τὸ ξυλιασμένο κορμί καὶ τὸ ρίξανε. Μονομιᾶς χάθηκε. ‘Ο Ζαφεί-

ρης ἔκανε καρδιά σίδερο. Πάτησε τὶς φωνὲς σ' ὅσους εἶχαν ἀπομείνει σκυμμένοι στὴν κουπαστὴν νὰ θωροῦν κατὰ πίσω, καθώς τὸ καράβι ξεμάκραινε... Τί θωροῦσαν;

Καὶ ποιὸς βαστοῦσε δὰ νὰ τὰ πῆ τῆς μάνας του; "Ολο μασημένα: «—Κακιὰ ἀρρώστια, θειά, σωμὸ* δὲν εἰχε...» «—Τὸν κλάψαμε, σὰν ἀδερφό...» «—Καὶ ποῦ 'ναι τώρα, δι γιός μου; Ποῦ;» "Ολοι κομπιάζανε. Ξεμονάχιαζε τὸν ἔνα καὶ τὸν ἄλλο... «—Καὶ ποῦ βρισκόσαστε σὰν πέθανε; Ποῦ μοῦ τὸν θάψατε; Ποῦ εἶναι τώρα τὸ κορμί του; Ποῦ εἶναι δι γιόκας μου; Ἡ μάνα του, σᾶς ρωτῶ, ἐγὼ δι μάνα του. Γιατί δὲν τὸ λέτε σὲ μένα; Στὴ μάνα του; "Έλα, Ἀντρίκο μου, ἔλα, Ζαφείρη μου, ἔλα, Παντελή, ἔλα, Λιάκο... Ποῦ μοῦ τὸν θάψατε;» Ἐκεῖνοι ξανακομπιάζανε, κοιτοῦσαν νὰ ξεφύγουνε, τὰ μασοῦσαν... «—Ποῦ εἰν' ὁ καραβοκύρης σας; Δὲν ἔχει χρέος νὰ μοῦ πῆ;» — Γιάννο μ', πρέπει νὰ πᾶμε μαζὶ στὴ δόλια...

Τό ἔξερε δι καραβοκύρης πῶς ἐπρεπε νὰ πάη στὴν Μπράτσαινα. Τῆς ἔστειλε λεφτά, τῆς ἔταξε νὰ τήνε γνοιάζεται σὰν ἀδερφή, κι αὐτὸς κι δι φαμίλια του, τὸ σπίτι του σπίτι της, μὰ τό ἔξερε πῶς ἐπρεπε νὰ πάη, νὰ τὴ δῆ, νὰ τῆς σφίξῃ τὸ χέρι, νὰ τῆς μιλήσῃ γιὰ τὸ γιό της. Νὰ τὴν γκαρδιώσῃ στὴν ζωή, ποὺ ἔμεινε ρίζα ἔκελωνισμένη. Καὶ τί νὰ τῆς πῆ; Πῶς τόνε δέσανε καὶ τὸν ποντίσανε* καταμεσῆς πελάγου; Δυὸ μέτρα μπόι; Τὰ μάτια του βούρκωναν... Τοῦ μάτωνε δι ψυχή. Δὲν τὸ βαστοῦσε:

— Γιάννο μ', δῆλη σου δι ναυτουριὰ πῆγε... Μοῦ μήνυσε πῶς θέλει νὰ σὲ δῆ...

Κι ὅταν τὸν εἶδε νὰ μήν παίρνη ἀπόφαση:

- Παιδιά, ἔχουμε, ἄντρα, θὰ μᾶς δικάσῃ ἀπὸ ψηλά...
- Καὶ τί θέλεις νὰ τῆς πῶ, γυναίκα; Καὶ τί τοῦ ρθε τοῦ Ζαφείρη νὰ τῆς πῆ πῶς εἴμαστε καταμεσῆς τῆς θάλασσας; Μπαλώνουνται τώρα;
- Καὶ τί ἐπρεπε νὰ πῆ δά;
- "Ἄς ἔλεγε πῶς γυρίσαμε στὴ Λισμπόνα..."
Φωτίστηκε δι καπετάνισσα:
- "Έλα, Γιάννο μ'. Ἀπομεσήμερα θὰ πάω μονάχη στὴν Μπρά-

τσαινα. 'Εσύ θὰ ρθῆς ἀπόβραδα νὰ μὲ πάρης... Θὰ τὰ βρῆς ὅλα
βολεμένα. Μόνο νὰ πῆς σ' ὅλους νὰ λένε πώς τὸ παιδὶ τὸ χετε
θάψει στὴ Λισμπόνα...

Λάχτισε* ἡ καρδιὰ τῆς Μπράτσαινας, σὰν εἶδε τὴν καραβο-
κύρισσα ὅξου ἀπὸ τὴν πόρτα. Ἀγκαλιαστήκανε οἱ δυὸ γυναι-
κες καὶ κάτσανε πλάι πλάι στὸ μιντέρι.* Ἡ καραβοκύρισσα
τὴν ὄφησε νὰ κλάψη, νὰ μοιρολογήσῃ, νὰ χτυπηθῇ, ποὺ τὸν
ἔχασε τὸ μονάκριβο καὶ δὲ θὰ τὸν ξαναδῆ, κι οὔτε μνημούρι νὰ
κλάψη, οὔτε καντήλι νὰ τ' ἀνάψη, οὔτε χῶμα νὰ πηγαίνη νὰ τὸ
λουλουδίζῃ νὰ σβήνῃ τὸν πόνο της... Καλὰ καλὰ δὲν τῆς εἴ-
πανε ποὺ τὸν θάψανε. "Αχ, κι ἀν τὸν θάψανε, γιατί μασημένα
ὅλοι τῆς τά 'πανε..." "Αχ, κι ἀν δὲν τὸν ρίξανε στὰ τρίσβαθα,
στὴ σκοτεινὶα τῆς θάλασσας..." Ετούτος ἤτανε κι ὁ μεγαλύτε-
ρος καημός της... «—Σώπα, Παγωνίτσα μου» τὴν πῆρε μὲ τὸ
καλὸ ἡ καραβοκύρισσα «ὅ Θεός ἀπὸ ψηλὰ τὸ σκέπει στὴν ξένη
γῆς, κι ἡ θύμηση δλονῶνε μας...» Στυλαυτιάστηκε* ἡ χαροκα-
μένη σὰν τὴ λαγωνίκα ποὺ προσμένει νὰ τῆς ξαναφανερώσουν
τὸ κλεμμένο κουτάβι της. «—Τί νὰ σου ποῦν, οἱ δόλιοι, ποὺ
τὸν είχαν σὰν ἀδερφό; Ποιὸς νὰ σου μιλήσῃ, ποὺ ματώνει ἡ
ψυχὴ τους; Λένε σὲ μιὰ μάνα ποὺ θάψανε τὸ παιδὶ της; Βα-
στᾶνε νὰ τῆς τὸ ποῦν; Μὲ τί καρδιά;» Καὶ χαμηλώνοντας τὴ
φωνή, ποὺ ἔτρεμε σὰ φύλλο στὸν ἀγέρα: «—Ἐμένα ὅμως μοῦ
τὰ ξιστόρησε δ ἄντρας μου...» Στάθηκε ἡ Παγωνίτσα ν'
ἄκούση. Κάθε λόγος τῆς καπετάνισσας τῆς μάλαξε τὴν καρδιά,
τῆς τὴ γλύκαινε... Κι ἐκεῖνος δ πόνος, δ σουγλερός, ποὺ τῆς
τριβέλιζε* τὰ σωθικά, κατάπεφτε... «—Νά χης καλό, καπετά-
νισσα... Νά χης καλό...»

Μὲ τὸ μούχρωμα,* νά σου κι ὁ καραβοκύρης. Μπήκε μου-
διασμένος. Βρήκε τὶς δυὸ γυναικες πλάι πλάι. Ἡ χαροκαμένη
ν' ἄκουγε κι ἄλλα ἀπὸ τὸ στόμα τῆς καπετάνισσας, κι ἡ καπε-
τάνισσα νὰ μετράῃ μὲ τὸ μάτι ἀν σῶναν τὰ ὅσα εἶπε... Σὰ νά 'δε
ἡ δόλια τὸ γιό της στὸ πρόσωπο τοῦ καραβοκύρη του. Στυλώ-
θηκε καὶ πῆρε νὰ τὸν εὐχολογά ποὺ ἄλλαξε ρότα* γιὰ τὴ Λι-
σμπόνα, μόνο καὶ μόνο γιὰ ν' ἀναπάψη τὸ κορμί του, ποὺ πιά-

σανε στὸ λιμάνι καὶ ποὺ μ' ὀδάκερο τὸ τσοῦρμο του ξεπροβοδίσανε χριστιανικὰ τὸ παιδί της. Σαστισμένος τὴν ἄκουγε ὁ καραβοκύρης, ἐνῷ τὰ ψιχαλισμένα* μάτια τῆς γυναίκας του τόνε κοιτούσαν παρακαλεστικά... Εἶναι ώραιο, λέει, τὸ κοιμητήρι ἐκεῖ, καὶ τοῦ ὕβαλε ξύλινο σταυρὸς καὶ καντήλι νὰ καίη ὡς τὶς σαράντα. "Ἄχ, καὶ κάποια ἄλλη χαροκαμένη θὰ τ' ἀναφτε τὶς ψυχογιορτές,* κάποια ἄλλη θὰ βρισκόταν νὰ τὸν γνοιάζεται στὴ θέση τὴ δική της. Κοιτώντας καὶ τοὺς δυὸ μέσα στὰ μάτια, χαρούμενη πές, δὲν ἔκρυβε πιὰ τὴ βιάση της πότε νὰ κλείσουν τὰ τρίχρονα..."

Μές στὴ βουὴ τὴν καθημερινή, τὸ Γαλαξίδι ἔχασε μὲ τὸν καιρὸ πῶς ἡ Μπράτσαινα πρόσμενε... Καὶ ξαφνικὰ ἔνα πρωὶ μαθεύτηκε πῶς χτὲς βράδυ ἡ Μπράτσαινα πρόσπεσε στὴν καραβοκύρισσα, πῶς, τώρα ποὺ κλεῖσαν τὰ τρία χρόνια τοῦ γιοῦ της, νὰ γράψῃ τοῦ ἄντρα της, γυρίζοντας ἀπὸ τὴν Ἰγγλετέρα* νὰ πιάση στὴ Λισμόνα, νὰ τῆς φέρη τὰ κόκαλα τοῦ παιδιοῦ της. Τὰ ἔχασε ἡ καραβοκύρισσα. Πάσχισε νὰ συμπιάσῃ τ' ἀσύμπιαστα. Πῶς τάχα μπῆκαν στὴν Τζιμπεράλτα* καὶ τώρα ἀρμενίζουν σὲ λιμάνια ἀφρικάνικα... «—Τ' ἄλλο ταξίδι, μαθέες...» «—Μπά, θ' ἀργήση νὰ πάη κατὰ κεῖ, κλεισμένο τὸ ναῦλο γιὰ τὴν Ἀζοφική...» Ἀπὸ κεῖνο τὸ βράδυ, ἡ Μπράτσαινα δὲν ἄφηγε καπετανόσπιτο γιὰ καπετανόσπιτο μὲ τὸ παρακάλιο στὰ χείλη νὰ τῆς φέρουνε πίσω τὸ γιό της. Νὰ τὸν ἔχη κοντά της, στὸ κοιμητήρι τοῦ Γαλαξίδιοῦ, νὰ παγαίνη νὰ τὸ συντροφεύῃ πρωὶ καὶ βράδυ, νὰ τὸ χορτάσῃ κάνε στὰ γερατειά της τ' ἄραχλα,* νὰ μὴν τὸ φάγη κι αὐτὸ ἡ ξενιτιά. Τοῦ ἔχε τοιμάσει καὶ τὸ μνηματάκι του καὶ πρόσμενε, δῦλο πρόσμενε, νὰ τῆς τὸν φέρουνε νὰ γράψῃ πάνου στὸ σταυρὸ τ' ὅνομά του. Μασημένα λόγια ἀπὸ παντοῦ: «—Στενεύουν ὅσο πᾶνε κατακεῖ τὰ ναῦλα, Παγωνίτσα μου.» Κι ἀν πετύχαινε κάποιον ποὺ τραβοῦσε γιὰ Ἀντλαντικό, δῦλο οἱ καιροὶ κι οἱ ἀνέμοι τῆς Νεβάδας δὲν ἥξερε ἀν τὸν ἄφηναν νὰ πιάση στὴ Λισμόνα. Κι δῦλο τοῦτο τὸ ταξίδι εἶναι δύσκολο... Νὰ δοῦμε τ' ἄλλο...

Τὰ τρίχρονα γίναν ἔξαχρονα, τὰ ἔξαχρονα ἐννιάχρονα, κι ἡ

Παγωνίτσα όλο παρακαλοῦσε ἀπὸ καπετανόσπιτο σὲ καπετανόσπιτο: «—Κάνε ύπομονή, Παγωνίτσα μου, όλο καὶ κάποιος θὰ πιάση στὴ Λισμόνα.» Κι ἀκόμα ἔχουνε νὰ τὸ λένε οἱ γερόντισσες τοῦ Γαλαξιδιοῦ, πῶς ἀναθυμοῦνται στὰ μικράτα τους, στ' ἀκροθαλάσσι τοῦ Γαλαξιδιοῦ, κάθε ποὺ ἥταν τὰ καράβια νὰ σαλπάρουν, μιὰ γριούλα σφιχτοδεμένη μὲς στὸ μαῦρο τῆς μποξά* καὶ μὲ τὴ μαύρη τῆς μαντίλα κατεβαστή, νὰ σιμώνη τοὺς καραβοκύρηδες καὶ τεὺς καπεταναίους καὶ νὰ τοὺς παρακαλάῃ νὰ πιάσουνε στὴ Λισμόνα γιὰ χάρη τῆς καὶ νὰ τῆς φέρουνε, ἄχ, νὰ τῆς φέρουνε πίσω τὸ γιό της.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Γαλαξίδη*)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Τετράστιχο

Στὴν ἀργατιά, στὴ χωρατιὰ τὸ χιόνι, ἡ γρίπη, ἡ πείνα, οἱ λύκοι, ποτάμια, πέλαγα, στεριές, ξολοθρεμός καὶ φρίκη.

Χειμώνας ἄγριος. Κι ἡ φωτιά, καλοκαιριὰ στὴν κάμαρά μου. Ντρέπομαι γιὰ τὴ ζέστα μου καὶ γιὰ τὴν ἀνθρωπιά μου.

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ *'Ο κύκλος τῶν τετράστιχων'*)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΡΑΣ

Μεσημέρι

΄Ανάψανε στὸ ἡλιοπύρι οἱ δρόμοι,
ἀφήνουν οἱ μαστόροι τὴ δουλειά τους,
σήμανε ἡ ὥρα τοῦ φαγιοῦ.

Καὶ τ' ἄψυχα, καὶ κεῖνα τρῶνε ἀκόμη
τοὺς ἵσκιους δλοτρόγυρά τους
τὴν ὥρα τοῦ μεσημεριοῦ.

Πελοπόννησος

Μικρὸ τρενάκι ποὺ περνᾶς
μέσ' ἀπ' τὰ πεῦκα, ἀπ' τὶς ἐλιές,
τὸ δρόμο σου ἀνακόβοντας
μπροστὰ σὲ πέντε ἀρνάκια,
ἐνῶ γελᾶν τριάντα δυὸ
κάτασπρα δόντια ἐνὸς βοσκοῦ
καὶ στὴν μπασιὰ τοῦ ἔξωκλησιοῦ
τρεμίζουν δυὸ κεράκια.

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Συνθέσεις)

MIX. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Εἰσαγωγικὲς ἔξετάσεις

ZΗΜΕΡΩΣΕ; Κι εὐθὺς πετάγομαι ἀπ' τὸ κρεβάτι μου. Στὴν κάμαρα μπαίνει ἔνα φῶς ἀπ' τὸ φεγγίτη καὶ κάνει λευκὸ τὸν ἔνα τοῖχο, ἐνῶ οἱ ἄλλοι μένουν ἀκόμη σκοτεινοί. Ἡ πρωινὴ ψύχρα εἰν' ἀκόμη δυνατή. Εἶναι νωρίς. Μὰ δὲν αἰσθάνομαι τὴν ἐπιθυμία νὰ ξανακοιμηθῶ, τὸν πειρασμὸ νὰ ξανακλείσω τὰ μάτια. Σὲ μιὰ στιγμὴ εἶμαι κιόλας ὅρθιος.

Σήμερα εἶναι οἱ ἔξετάσεις! Στὸ σπίτι εἶναι ἀκόμη ἡ ἡσυχία τοῦ ὑπνου. Περπατῶ ἀθόρυβα κι ἐτοιμάζομαι βιαστικά. Κάθομαι στὸ τραπέζι καὶ πιάνω τὸν Ξενοφώντα. Ἐκεῖνα τὰ χρόνια, ὅταν τελειώναμε τὸ Σχολαρχεῖο* καὶ δίναμε εἰσιτήριες ἔξετάσεις γιὰ τὸ Γυμνάσιο, μᾶς ἔξεταζαν καὶ Ξενοφώντα. Ρίχνω μιὰ ματιά. Ψάχνω στὸ μυαλό μου, νὰ συγκεντρώσω τὶς γνώσεις μου, ν' ἀνακαλύψω ὅλες τὶς ἀπορίες μου, ποὺ ἵσως ἔχουν λησμονηθῆ σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς μνήμης μου, νὰ τὶς λύσω τώρα δά, ὅλες μαζί. "Ἐχω ξεχάσει —τό ἔχονοια ἀπὸ χτές τὸ βράδυ, μόλις ἔπεσα νὰ κοιμηθῶ— τὴν γενικὴ τῆς ἀττικῆς κλίσεως. Ἄνοιγω τὴν Γραμματική: «ὅ λεώς, τοῦ λεώ...». Ἐτοιμάζω τὸν κοντυλοφόρο, τὴν πένα —μιὰ καινούρια ψιλὴ πενούλα,— τὸ στυπόχαρτο.

Δέν διαβάζω ἄλλο. Ὁ πατέρας ἔλεγε ὅτι πρέπει τὴν ὥρα τῶν

εξετάσεων νά χω «διαύγεια». * "Ολα είν' έτοιμα. Μόνο ή ώρα είν' άκομη έφτα παρά τόσο. Οι έξετάσεις άρχιζουν στις όχτιά. 'Ακόμη δὲν θα χη πάει κανείς.

— Ή μητέρα έχει σηκωθή. Ή κίνηση έχει ξυπνήσει στὸ σπίτι.
— Μίμη, τὸ γάλα σου.

— Άλήθεια, είχα ξεχάσει τὸ γάλα μου. Περνάω στὴν τραπεζαρία. "Ωσπου νά τὸ πιδ, ή ώρα θὰ γίνη έφταμιση, θὰ μπορῶ νὰ ξεκινήσω. Τρώω βιαστικὰ κι ἀνόρεχτα, ἀφήνω δλο σχεδὸν τὸ ψωμὶ μου. 'Η μητέρα φωνάζει:

— Φάε μὲ τὴν ήσυχία σου. Νωρὶς εἰν' άκόμη. Θὰ πεινάστης τὴν ώρα τῶν έξετάσεων καί, ξέρεις, νηστικὸ ἀρκούδι...

— Μὰ δὲν μπορῶ, δὲν πεινῶ.

Οἱ μητέρες νομίζουν δτι δλο στὸ φαι έχουμε τὸ νοῦ μας. "Οταν σκέπτεται κανεὶς δτι σὲ λίγην ώρα κρίνεται ή τύχη του, πῶς εἰναι δυνατὸ νὰ συλλογιστῇ τὸ γάλα; Σὲ λίγην ώρα, μέσα στὴ μεγάλῃ αἴθουσα τοῦ Γυμνασίου, θὰ γίνουν τὰ μεγάλα γεγονότα. 'Εκεῖ θὰ φανῇ ἀν θὰ φέρουν ἀποτέλεσμα δλοι οἱ κόποι τοῦ καλοκαιριοῦ —φέτος έγὼ δὲν κατάλαβα καλοκαίρι— ή θὰ βγοῦν δλα μάταια. Τόσα διαβάσματα, τόσος Ξενοφῶν, τόσα κλάσματα, τόση Γραμματική... "Ολ' αὐτὰ πρέπει νά ναι συγκεντρωμένα έκείνη τὴ στιγμὴ στὸ κεφάλι μου. Στὴ σκέψη αὐτή, μὲ πιάνει κάτι σὰν ἵλιγγος: * "Ολ' αὐτὰ πρέπει νά ναι μαζεμένα, ταχτοποιημένα έκείνη τὴ στιγμὴ στὸ νοῦ μου. "Ολα! Δὲν μένει παρὰ μιᾶς ώρας προθεσμία! Νομίζω δτι τὸ κεφάλι μου γυρίζει. Πολεμῶ, σὰν ἀπελπισμένος, νὰ κάμω ένα πείραμα:
— Πῶς διαιρεῖται μικτὸς διὰ κλάσματος; ρωτῶ τὸ έαυτό μου.

Καὶ —ποιὸς θὰ τὸ πίστευε! — ἀνακαλύπτω δτι τὸ μυαλό μου δὲν έχει τὴν ἀπάντηση πρόχειρη. Προσπαθῶ, ἐπικαλούμαι τὴ μνήμη μου... Τίποτε! 'Αλιμονο... Τά χω ξεχάσει. "Αν έτσι τά χω ξεχάσει δλα; "Αν καὶ στὰ Ἑλληνικὰ χω πάθει τὰ ίδια;

— Πῶς κάνει δ ἀόριστος τοῦ ρήματος ὀνοῦμαι; ρωτῶ πάλι τὸν έαυτό μου.

Καὶ ἀνέλπιστα πάλι τὸ μυαλό μου διστάζει, πάλι ή μνήμη μου ἀκινητεῖ. "Ε, χωρὶς ἄλλο, τά χω χάσει. Γιὰ μιὰ στιγμὴ

θαρρῶ πῶς δλα μοῦ ’φυγαν. Δὲν ξέρω τί νὰ κάμω. Νομίζω πῶς δλες οἱ γνώσεις μου μοῦ φεύγουν, σμήνη* δλόκληρα, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ κάμω τίποτε. ”Έχω τόση ἀπελπισία ποὺ μοῦ ’ρχονται δάκρυα. ”Αχ, Θεέ μου, δὲν μποροῦσε νὰ είχα λίγες δρες προθεσμία, νὰ ήταν αὖτις; Σήμερα, δρισμένως θ’ ἀποτύχω... Καὶ τότε;

Κείνη τὴ στιγμὴ περνᾶ δ πατέρας.

— Τί ’ν’ αὐτά; Είσαι πολὺ χλωμός. ”Ετσι θὰ πᾶς στὶς ἐξετάσεις; Καλὰ είσαι;

— Πατέρα μου, τὰ ξέχασα δλα, δλα! Θ’ ἀπορριφθῶ!

’Ο πατέρας βάζει τὰ γέλια. Κάτι γέλια τόσο εἰλικρινῆ, ποὺ στὸ τέλος κι ἔγῳ παίρνω θάρρος. Ζητῶ ἔνα λόγο παρηγορητικό.

— ”Εννοια σου, παιδί μου, καὶ δὲν τὰ ξεχνᾶς ἐκεῖνα ποὺ ἔμαθες. Μένε ήσυχος. Πήγαινε στὸ καλό, μὴν τύχη κι ἀργήσης. Καλὴ ἐπιτυχία.

’Η μητέρα τρέχει. Θέλει κι αὐτὴ νὰ πῇ κάτι ἐνθαρρυντικό.

— Μά, παιδάκι μου, γιὰ τὶς ἐξετάσεις κάνεις ἔτσι; Σὰ νὰ πηγαίνης γιὰ ἐγχείρηση! ”Αν πετύχης, καλά. ”Αν δὲν πετύχης, πάλι καλά! Τὴν ύγειά σου νά ’χης!

Παίρνω θάρρος, τὸ χρῶμα ξανάρχεται στὰ μάγουλά μου. Κοιτάζω τὸ ρολόι: ”Οχτὼ παρὰ εἴκοσι. ”Α, ἄργησα κιόλας!

’Αρπάζω δλα τὰ χρειώδη* πού ’χω ἐτοιμάσει καὶ ξεκινῶ, χωρὶς νὰ θυμηθῶ νὰ βρῶ στὰ «ἀνώμαλα» τὸν ἀδριστὸ τοῦ ώνουμαι, ποὺ είχα ξεχάσει.

— Καλὴ ἐπιτυχία!

’Η μητέρα μὲ φιλεῖ τρυφερὰ καὶ μὲ κατευοδώνει.* Αὐτὸ τὸ φιλὶ είναι σὰ νὰ μοῦ ἔχυσε θάρρος μέσα στὴν ψυχή! Φεύγω. Στὴν καμπὴ* τοῦ δρόμου μὲ τὶς ἀκακίες, νά το, τὸ Γυμνάσιο!

* * *

Τὸ Γυμνάσιο. Είναι κάτι ξένο καὶ φοβερὸ γιὰ δλ’ αὐτὰ τὰ παιδιὰ ποὺ περιμένουν αὐτὴ τὴν ώρα στὴν αὐλή, νὰ δώσουν εἰσιτηρίους. Πόσα ἀπ’ αὐτὰ θὰ πετύχουν καὶ θὰ τὸ γνωρίσουν

ύστερα σὰ σπίτι τους, πόσα θ' ἀπορριφθοῦν καὶ θὰ μείνη πάλι γι' αὐτὰ ξένο καὶ φοβερὸ αὐτὸ τὸ κτίριο μὲ τὴ μεγάλη ξώπορτα, τοὺς παλιοὺς τοίχους καὶ τὰ σκυθρωπὰ παράθυρα!

Δὲν εἶναι ὁ βόμβος* τῶν συνομιλιῶν ποὺ κυριαρχεῖ στὰ διαλείμματα. Ἐδῶ δὲ τὰ πρόσωπα εἶναι ἀνήσυχα, τὰ βλέμματα ρωτιοῦνται μεταξύ τους, οἱ συνομιλίες ὅλες σοβαρές. Μερικοὶ εἶναι πολὺ ἀνήσυχοι. "Εχουν χάσει ὀλότελα τὸ ἡθικό τους. Μερικοὶ ἄλλοι δὲν δίνουν πεντάρα. "Ενας ἄντρας ἵσαμε κεῖ πάνω, ὁ Θάνος, ἀκούγεται μὲ τὴ δυνατή του φωνή:

—"Αν μπῶ, καλὰ τὴν ἔχω. "Αν δὲν μπῶ, δὲν θὰ κρεμάσω μαύρη σημαία! "Ἄς εἰν' καλὰ τὸ μαγαζί!

Ἐγὼ τὸν κοιτάζω μ' ἐνδιαφέρον. Τί καλὰ ποὺ τὴν ἔχει αὐτός! Ό πατέρας του εἶναι μεγαλέμπορος. Βέβαια, θὰ στενοχωρεθῇ, ἀν δ γιός του ἀπορριφθῇ. Ἀλλὰ θὰ τὸν κρατήσῃ στὸ γραφεῖο του. Ἰσως μάλιστα καὶ νὰ τὸ προτιμᾶ ἔτσι, χάριν τῆς περιουσίας του. Μὰ ὁ πατέρας ὁ δικός μου σκέπτεται ἄλλιως. "Εχει τόσον πόθο νὰ πετυχαίνουμε ἐμεῖς τὰ παιδιά, χαίρεται τόσο πολὺ ὅταν τοῦ δείχνουμε καλοὺς βαθμούς! Κι ἡ μητέρα τὸ 'χει κρυφὸ καμάρι. "Αν ἀπορριφθῶ, ὁ πατέρας θὰ λυπηθῇ τόσο ποὺ θὰ χύσῃ δάκρυα. Ἡ μητέρα θὰ πικραθῇ, μὰ δὲν θὰ τὸ δείξῃ. Καὶ τί πόνος νὰ μαντεύω τὴ λύπη της, ποὺ θὰ προσπαθῇ νὰ μοῦ τὴν κρύψῃ!

Ξαφνικά, ἔνας φλογερὸς πόθος μὲ κυριεύει, νὰ πετύχω στὶς ἔξετάσεις μὲ κάθε θυσία. Πρέπει νὰ πετύχω, νὰ κάμω τὸ πᾶν γιὰ νὰ πετύχω. Ναι, ἄλλὰ τώρα πιὰ εἰν' ἀργά. "Ο, τι ξέρω, ξέρω... Κι ἀν εἶναι ν' ἀπορριφθῶ, δὲν γίνεται τίποτε πιὰ τώρα.

Βέβαια, δὲν πιστεύω σοβαρὰ πώς θ' ἀπορριφθῶ. Σκέπτομαι καὶ αὐτό: "Αν κινδυνεύω ἐγώ, ποὺ ἔχω, σημειῶστε, ἐννέα στὸ ἀπολυτήριό μου, πόσο θὰ κινδυνεύουν ὅλοι οἱ ἄλλοι ποὺ ἔχουν λιγότερο; Καὶ δμως καμὰ φορὰ —ποιὸς ἐγγυᾶται; "Α, ἀν πάθω τέτοια συμφορά, κάτι θὰ μοῦ 'ρθη ἀπ' τὴ λύπη μου. Τὴν ὥρα ποὺ θὰ πρόκειται...

Χτυπᾶ τὸ κουδούνι. Χτυπᾶ μὲ δυνατούς, γρήγορους, παρατεταμένους ἥχους.

“Ολες οι σκέψεις ἔφυγαν ἀπ’ τὸ νοῦ μονομιᾶς, δῆλως φεύγουν τὰ πουλιά ἀπ’ τὸ δέντρο μὲ τὴν τουφεκιὰ τοῦ κυνηγοῦ. “Ολοὶ ἀνεβαίνουν. Πόσο μεγάλη αὐτὴ ἡ σκάλα, ἡ ἄγνωστη, μὲ τὰ σιδερένια ἐλάσματα* ποὺ βροντοῦν καθὼς ἀνεβαίνεις...

Στὴ μεγάλη αἴθουσα μᾶς τοποθετοῦν στὰ θρανία.

— Αραιά! μᾶς λέει δὲπόπτης.

— Εἰς ἀκροβολισμόν! γελᾶ ἔνας νέος καθηγητής, ποὺ μᾶς κοιτάζει εὕθυμα ἀπ’ τὴν ἔδρα.

Ἡ τοποθέτηση κι ὁ θόρυβος τελείωσαν. Καθόμαστε τώρα, δυὸς δυὸς στὸ κάθε θρανίο, καὶ περιμένουμε. Ἀντικρύ μου, ἀπ’ τὸ παράθυρο, βλέπω τὸ καμπαναριὸ τῆς ἐκκλησίας μὲ τὸ ρολόι. Κοιτάζω. Θέλει ἔνα λεπτὸ γιὰ νὰ χτυπήσῃ δχτώ. Οἱ δυὸς δεῖχτες κάνουν πάνω στὴν πλάκα τοῦ ρολογιοῦ μιὰ πολὺ δξεία γωνία. Οἱ ψίθυροι στὴν αἴθουσα εἰν’ ἐλάχιστοι, ἡ ἀγωνία τῆς ἀναμονῆς ἐπικρατεῖ.

— Ντάνν... Ντάνν...

Τὸ ρολόι χτυπᾷ δχτώ. “Ολα τὰ κεφάλια κινοῦνται, μιὰ ἀνησυχία σηκώνεται, δῆλως δταν σαλεύουν τὰ φυλλώματα σὲ μιὰ ἔσφρακτη πνοή τοῦ ἀέρα.

Καὶ τὸ τελευταῖο χτύπημα ἀκούστηκε. Μιᾶς στιγμῆς νεκρικὴ σιγή, κι ὁ Γυμνασιάρχης μπαίνει μέσα. Ψηλὸς κι ἐπιβλητικός, μὲ χρυσά γναλιὰ ποὺ τὸ μαῦρο τους κορδονάκι κρέμεται ὡς τὸ γιλέκι του, στέκεται ἀμέσως ἀλύγιστος, σὲ στάση προσευχῆς. “Ολοὶ σηκώνονται καὶ τὸν μιμοῦνται. “Ἐνας ἀπ’ τὸ πρῶτο θρανίο λέει τὴν προσευχή. “Υστερα ὁ Γυμνασιάρχης, μ’ ἔνα φύλλο χαρτὶ στὸ χέρι, ἀνεβαίνει στὴν ἔδρα. Θὰ διαβάσῃ κατάλογο.

‘Αρχίζουν τὰ ὀνόματα —αὐτὴ ἡ παρέλαση τῶν δνομάτων, ποὺ τὸ καθένα ἔχει τὴ φυσιογνωμία του. ”Αλλα μακριὰ καὶ πολυσύλλαβα σὰν ἀμαξοστοιχίες, ἄλλα σύντομα σὰν κραυγὴς πουλιῶν. Καὶ τὰ «παρών» ποὺ ἀκούνται, ἔχει τὸ καθένα καὶ τὸν τόνο του, ποὺ δὲνας διαδέχεται τὸν ἄλλον, χωρὶς ἀρμονία, σὰ νὰ κουρδίζωνται οἱ χορδὲς ἐνὸς δργάνου.

“Άλλοι φωνάζουν τὸ «παρών» δυνατά, ἄλλοι τὸ λένε μέσα

τους. Ό Θάνος, δι γιὸς τοῦ μεγαλεμπόρου, ἔβαλε μιὰ φωνάρα, σὰν τοῦ Δημάρχου πέρσι στὴν Ἐθνικὴ Ἔορτή, δταν φώναξε «Ζήτω τὸ Ἐθνος!». Μερικοὶ χαμογέλασαν, δ Γυμνασιάρχης ἔριξε ἔνα βλοσυρὸ βλέμμα πάνω ἀπ' τὰ ματογύαλια του.

Τελειώνει κι δι κατάλογος. Πάλι νεκρικὴ σιγή...

— Στὴν πρώτη γραμμή, φωνάζει δ Γυμνασιάρχης. Τὸ δνομά σας: Πρῶτα τὸ ἐπώνυμον, κατόπιν τὸ δνομα καὶ τέλος τὸ πατρωνυμικόν. Παραδείγματος χάριν: Γεωργόπουλος, Δημήτριος, τοῦ Νικολάου!

“Ολα τὰ κεφάλια σκύβουν, κι διαταγὴ ἔκτελεῖται σιωπηλά.

— Στὴ δεύτερη γραμμή: «Εἰσιτήριοι ἔξετάσεις!»

Τὰ κεφάλια σκύβουν πάλι, κι οἱ πένες ἔκτελοῦν κι αὐτὴ τὴν παραγγελία.

Κείνη τὴ στιγμή, τὸ μάτι τοῦ Γυμνασιάρχη πέφτει στὰ γραπτὰ τοῦ πρώτου θρανίου. Σκύβει σ' ἐν' ἀπ' αὐτά. Σηκώνεται θυμωμένος:

— Ντροπή! «Εἰσιτήριοι» τὸ σῆ μὲ ήτα! ”Επρεπε νὰ ντραπῆτε νὰ ’ρθῆτε κὰν γιὰ ἔξετάσεις!

Ἐνας τρόμος σκορπίζεται παντοῦ. “Ολοι παγώνουν. ’Αλιμονο! ’Ο δυστυχισμένος ἔκεινος μπορεῖ νὰ ’ναι βέβαιος δτι θὰ ἀπορριφθῇ.

Τὸ ὑφος τοῦ Γυμνασιάρχη φαίνεται σὰ νὰ κλείνῃ τὴν παρένθεση κι ἔξακολουθεῖ.

— Στὴν τρίτη γραμμή: Τὴν ἡμερομηνία.

Κι ύστερ’ ἀρχίζει δι υπαγόρευση. Ό Γυμνασιάρχης διαβάζει ἀργά, λέξη πρὸς λέξη, τὸ ἀρχαῖο κείμενο:

— «Μεταπεμψάμενος – οὖν – Μεγάβαζον –...»

“Ολοι εἶναι σκυμμένοι, ἀναπνοή δὲν ἀκούγεται.

Ἐγὼ γράφω, δι πένα μου τρέχει. Είμαι χαρούμενος. Οἱ φράσεις, δι μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, ἔρχονται καθαρές, εύνόητες, χωρὶς προσκόμματα.* Κι δι Γυμνασιάρχης ἔξακολουθεῖ νὰ λέη μιὰ καὶ χωριστὰ κάθε λέξη, σὰν τὴν καμπάνα ποὺ χτυπᾶ, μιὰ μιά, τὶς ώρες.

(Ἀπὸ τὸ παιδικὸ μυθιστόρημα *Η συντροφιά μας*)

I. ΑΓΓΕΛΟΥ

Μέσα στήν καταιγίδα

Μιὰ παρέα παιδιών, ποὺ περπατοῦν στήν έξοχή γιὰ μιὰ δρισμένη ἀνίχνευση, βρίσκεται ξαφνικά μέσα σὲ φοβερή καταιγίδα. Στίς σελίδες ποὺ ἀκολουθοῦν, περιγράφεται ἡ καταιγίδα, οἱ κίνδυνοι ποὺ διέτρεξαν τὰ παιδιά, καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιο κατόρθωσαν ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ ἀναπάντεχο αὐτὸ γεγονός.

FIXAME ἀρκετὰ ξεμακρύνει. Εἴχαμε χάσει ἀπὸ τὰ μάτια μας τὸ χωριό, δταν τὸ βουνὸ τυλίχτηκε ἀπότομα μέσα στὸ σύννεφο. Δὲ βλέπαμε τίποτε πιὰ μπροστά μας. Οἱ χωριάτες ποὺ μᾶς συντρόφευαν ἔνιωσαν ἀμέσως τὸν κίνδυνο. Μᾶς σταμάτησαν. Μᾶς μάζεψαν κοντά τους καὶ μπῆκαν μπροστά. Βιαστήκαμε δλοι. Τοὺς ἀκολουθούσαμε. Κάποιος ἀν ἀπομακρυνόταν, κάποιος ἀν λοξοδρομοῦσε, ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ χαθῇ. Νὰ πέσῃ σὲ κάποιο γκρεμνό. Κινδυνεύαμε νὰ χάσουμε τὸ δρόμο ἢ νὰ βρεθοῦμε ἐντελῶς ἀπρόοπτα μπροστά σὲ ἔνα βάραθρο. Προχωρούσαμε στὰ τυφλά, ἀνάμεσα σὲ χαράδρες καὶ σὲ γκρεμνούς, σὲ ἀπότομες πλαγιές. Ὁ κίνδυνος παραμόνευε παντοῦ. Εύτυχῶς ποὺ εἴχαμε τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς μαζί μας. Ὁ Ἀράπης προχωροῦσε μπροστά. "Ηξερε νὰ δσφραίνεται* τὸν κίνδυνο. Είχε καταλάβει πῶς είχε ἔρθει ἡ ὥρα του. Προχωροῦσε ἀνιχνεύοντας. Ὁσμιζόταν* τὸν ἀέρα.

"Ἐνα ξαφνικὸ ἀνεμοφύσημα ἔφερε τὶς πρῶτες ψιχάλες. Καὶ σὲ λίγο ἄρχισε νὰ βρέχῃ δυνατά. Μᾶς πρόσταξαν νὰ μὴ σκορπίσουμε. "Ηξεραν τὰ μονοπάτια, ἥξεραν ποὺ μπορούσαμε νὰ βροῦμε καταφύγιο. Λοξοδρόμησαν. Μπήκανε μέσα σὲ σκοτει-

νές λόχμες.* Τώρα δλόκληρο τὸ βουνό, δλόκληρο τὸ δάσος ἀναταραζόταν. Βούιζε. Ὁ ἀγέρας ἀνάγκαζε τὰ δέντρα νὰ γέρνουν. Παράσερνε τὴ βροχή. Φούσκωσαν οἱ ἔστιαδες* καὶ τὰ φαράγγια. Μεγάλες χοάνες* οἱ χαράδρες, ἀνάδευαν* τὰ σύννεφα. Ὁ ἀέρας τὰ στροβίλιζε καὶ τὰ ἀνατάραζε. Χαρακιὲς ἀπὸ ἀστραπές, μακρόσουρτα πύρινα φίδια. Κεραυνοὶ ποὺ γεννιόνταν ἐκεῖ, ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ σύννεφα, σκορποῦσαν τρόμο. Ἀντιβούιζαν τὰ φαράγγια. Ὁ κρότος πολλαπλασιάζοταν ἀπὸ τὴν ἀντήχηση. Προτοῦ σβήσῃ δὲ νας, δὲύτερος γέμιζε πάλι τὸ βουνό μὲ ἀντάρα. Λυσσομανοῦσε ἡ βροχή. Φούσκωσαν οἱ νερομάνες.* Τὰ ρυάκια πηδοῦσαν ἀπὸ βράχο σὲ βράχο, παράσερναν χαλίκια καὶ ἐνώνονταν γιὰ νὰ σχηματίσουν ὅρμητικον χείμαρρους. Τὸ χῶμα εἶχε λασπώσει. Κινδυνεύαμε νὰ χάσουμε τὴν ἰσορροπία μας. Γλιστρούσαμε. Πολλὲς φορὲς νιώσαμε τὸ χῶμα ἢ τὰ χαλίκια νὰ ὑποχωροῦν, νὰ κατρακυλοῦν κάτω στὴν ἄβυσσο. Ἀντιστεκόμαστε μὲ δῆση δύναμη μᾶς εἶχε ἀπομείνει. Ὁ καθένας ἀνησυχοῦσε γιὰ τοὺς ἄλλους. Δὲν προφταίναμε νὰ πάρουμε ἀνάσα. Καινούριες ριπές, καινούριο ἀνεμοχάλαξο μᾶς ἀνέτρεπε. Κινδυνεύαμε. Ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς ποὺ μᾶς συνόδευαν πήγαινε πίσω γιὰ νὰ βοήθησε δποιον κουραζόταν, δποιον κινδύνευε νὰ χάσῃ τὸ δρόμο.

Ξαφνικὰ εἴδαμε τὸν Πέτρο νὰ παραπαίη,* νὰ προσπαθῇ νὰ πιαστῇ ἀπὸ κάπου. Μὰ τὸ χέρι του δὲ βρῆκε ἔνα κλαδί, κάποιο στήριγμα. Μάταια ἔψαξε τὸ κενό. Χάνοντας τὴν ἰσορροπία του τότε, ἔγειρε καὶ κατρακύλησε.

Παγώσαμε. Τὸν χάσαμε ἀπὸ τὰ μάτια μας. Τὸν ἀκούσαμε μέσα στὸ σάλαγο* τῆς θύελλας νὰ πέφτη καλώντας ἀπεγνωσμένα βοήθεια. Ἀλαφιασμένοι* σταματήσαμε δλοι. Οἱ δυὸ χωριάτες χύθηκαν στὴν κατηφοριά. Θελήσαμε νὰ τοὺς ἀκολουθήσουμε, μὰ δὲν μᾶς ἄφησαν. Μόνο τὸν Ἀράπη δὲν πρόφτασαν νὰ συγκρατήσουν. Τὸν ἀκούσαμε νὰ γλιστράῃ καθὼς τὸν παράσερνε ἡ γκρεμίλα. Καὶ σὲ λίγο ἀκούσαμε τὸ πένθιμο, τὸ γεμάτο ἐπίκληση οὐρλιαχτό του, τὶς ἐπιταχτικές ὑλακές* του ποὺ ζητοῦσαν βοήθεια. Σκύψαμε μὲ ἀγωνία ἀπὸ πάνω. Φοβόμαστε γιὰ

τὴ ζωὴ τοῦ Πέτρου. Ἡταν βέβαιο πώς εἶχε χτυπήσει. Μὰ πόσο σοβαρὸ ἔπρεπε νὰ εἰναι τὸ χτύπημα; Καραδοκούσαμε* νὰ τοὺς ἀκούσουμε νὰ ἀνεβαίνουν. Ὁ Ἀντρέας θέλησε νὰ κατέβῃ καὶ αὐτὸς, μὰ δὲν τὸν ἀφήσαμε. Ἡ βροχὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτη μὲ τὴν ἤδια μανία. Τὰ σύννεφα κόχλαζαν* καὶ μᾶς ἔκρυψαν τὴ θέα. Ἀρχίσαμε νὰ δειλιάζουμε. "Αν εἶχε σπάσει κάποιο χέρι ἢ κάποιο πόδι! Πῶς θὰ μπορούσαμε νὰ συνεχίσουμε τὴν ἀναζήτηση! Μὰ σκεφτήκαμε πώς μπορεῖ νὰ ἥμαστε πολὺ τυχεροὶ ἀν μᾶς ἔβρισκε μόνο αὐτὸ τὸ κακό.

Ἀκούσαμε κάποιο θόρυβο. Κάποιος ἀνέβαινε. Μὰ ἡ βροχὴ μᾶς τυραννοῦσε. Μᾶς βίτσιζε* τὸ πρόσωπο. Τὸ χαλάζι μᾶς ἔδερνε. Εἴχαμε μουσκέψει ἀπὸ τὸ νερό, ποὺ τὸ νιώθαμε νὰ τρέχῃ κάτω ἀπὸ τὰ ροῦχα μας. Ἀκούσαμε τὶς φωνές τους. "Ἐρχονταν. Εἴδαμε τὸν Ἀράπη πρῶτα. "Ἐτρεξε καὶ χύθηκε πάνω μας. Φαινόταν ἀνήσυχος καὶ ἀνυπόμονος. "Ἐσκυψε ἀπὸ πάνω καὶ αὐτὸς καὶ περίμενε. Χτυποῦσε, ἔσκαβε τὸ χῶμα μὲ τὰ πόδια του. Κλοτσοῦσε ἀπὸ ἀδημονία.* Σηκωνόταν στὰ δυὸ καὶ ἐπεφτε πάνω μας.

Ἐπιτέλους φάνηκαν μέσα στὴ βροχὴ καὶ στὸ πούσι.* Κουβαλοῦσαν τὸν Πέτρο ἀναίσθητο. Τοὺς ρωτήσαμε μὲ τὴ ματιά. Σήκωσαν τοὺς ὅμους. Δὲν ἤξεραν ἀκόμη. Τὸν ξαπλώσαμε χάμω, ἀδιαφορώντας γιὰ τὴ βροχὴ. Τὸ νερὸ εἶχε ξεπλύνει τὸ αἷμα ποὺ ἔτρεχε ἀπὸ τὰ χείλια του. Τρομάξαμε. Σκύψαμε πάνω του. Ἀφουγκραστήκαμε τὴν καρδιά του. Χτυποῦσε ἀκόμη, ἔστω καὶ ἀδύνατα. Ἀφουγκραστήκαμε τὴν ἀνάσα του. Τὸν ψάξαμε. Ἡταν ἀναίσθητος. Ἀποφασίσαμε νὰ τὸν μεταφέρουμε ἀμέσως σὲ ἀσφαλέστερο μέρος. Ξεκινήσαμε πάλι. Παρακαλούσαμε. Νιώθαμε δλο τὸ θάρρος, δλο τὸ κουράγιο μας νὰ καταρρέῃ. Εὗτυχῶς ποὺ εἴχαμε αὐτοὺς τοὺς εὐλογημένους ἀνθρώπους μαζί μας. Γρήγορα μᾶς ὀδήγησαν σὲ μιὰ σπηλιὰ ποὺ ἀνοιγόταν στοὺς βράχους. Τρέξαμε δλοι καὶ χωθήκαμε μέσα. "Ολα ἥσαν στεγνά. Ξαπλώσαμε τὸν Πέτρο. Βρήκαμε ξερὰ κλαδιά καὶ ἀνάψαμε μεγάλη φωτιά. Ἡ βροχὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτη ἀσταμάτητα. Ξεκουμπώσαμε τὸ πουκάμισό του. Γυμνώσαμε τὸ στῆ-

θος του. Είχε μελανιάσει δλόκληρος. 'Ωστόσο ή καρδιά του χτυπούσε, και οι χτύποι μᾶς φαίνονταν πιὸ ζωηροί. Σηκώσαμε και τὰ δυό του χέρια. Ψάξαμε τὰ πόδια του. "Ολό του τὸ κορμί. 'Αρχίσαμε νὰ τὸν τρίβουμε. 'Ανασηκώσαμε τὸ κεφάλι του. 'Ο Δάμονας ἔβγαλε τὰ ἄλατα ποὺ εἴχαμε μαζί μας και τὰ ἔβαλε κάτω ἀπὸ τὴ μύτη του. Εἰδαμε νὰ φουσκώνῃ τὸ στῆθος του. "Εβγαλε ἔναν ἀναστεναγμὸν και κατόπι σιγὰ ἄνοιξε τὰ μάτια του. Μὲ τί ἀγωνία περιμέναμε αὐτὴ τὴ στιγμή. 'Ο 'Αράπης ἄφησε ἔνα χαρούμενο γάβγισμα.

— Πέτρο, τοῦ ψιθύριζε ὁ Χρῆστος, Πέτρο.

Φαίνεται πὼς τὸν ἄκουσε. 'Η ματιά του περιπλανήθηκε πάνω μας. Στὴν ἀρχὴ ἔδειξε ἔκπληξη. Κατόπι, σὰ νὰ θυμήθηκε, μᾶς χαμογέλασε και προσπάθησε νὰ σηκωθῇ. Μὰ δὲν τὸν ἀφήσαμε.

— Μὴν ἀνησυχῇτε, εἶπε μόνο, δὲν είναι τίποτε.

— Πέτρο, τοῦ ψιθύριζε ὁ Χρῆστος, Πέτρο.

Τὸν ἀφήσαμε νὰ συνέλθῃ. Και τότε μόνο τὸν ἀνασηκώσαμε. Τὸν βάλαμε νὰ πατήσῃ, νὰ στηρίξῃ τὸ κορμί του και στὰ δυό του πόδια. Τὸν βάλαμε νὰ σφίξῃ και τὰ δυό του χέρια. Είχε χτυπήσει σὲ δλόκληρο τὸ κορμί του, μὰ φαίνεται πὼς δὲν είχε σπάσει κανένα κόκαλο. 'Ανακάθισε. Και τότε γδυθήκαμε δλοι και ἀπλώσαμε τὰ ροῦχα μας στὴ φωτιὰ νὰ στεγνώσουν.

Τώρα δὲν φοβόμαστε πιὰ τὴ βροχή. Δὲν ἀνησυχούσαμε γιὰ τὸν Πέτρο, ποὺ μᾶς χαμογελοῦσε. 'Ημαστε ἀσφαλισμένοι στὸ καταφύγιο μας κοντὰ στὴ φωτιὰ και παρακολουθούσαμε τὸ ἀνεμοβρόχι νὰ πέφτῃ χοντρὸ και βίαιο μέσα στὰ σκοτεινιασμένα, τὰ ἀνταριασμένα* βουνά. 'Αρχίσαμε νὰ ξαναβρίσκουμε τὸ θάρρος και τὴν αἰσιοδοξία μας. Τὴν ἐλπίδα. Μπορῶ νὰ πῶ πὼς ἡ βροχὴ μᾶς γοήτευε τώρα. Πραγματικά, ἥταν ἔνα μεγαλόπρεπο και ἄγριο θέαμα. Διακρίναμε τὰ ἔλατα, τὰ φαράγγια, τὶς ἀντικρινὲς βουνοκορφὲς ποὺ τὶς ἔδερνε τὸ δρολάπι.*

Δὲν ξέραμε ἂν είχε βραδιάσει η ἂν τὰ σύννεφα είχαν φέρει σκοτάδι. Σὲ λίγο σηκώθηκαν λίγο ψηλότερα και ἀποκαλύφθηκε δλόκληρο τὸ βουνό. 'Ωστόσο ή βροχὴ δὲ σταμάτησε. Τώρα είχαν σχηματιστῇ μεγάλες νεροσυρμές.* Βούιζε τὸ νερὸ στὰ

φαράγγια. Ή φωτιά δμως μᾶς γέμιζε μὲ γλυκιὰ ζεστασιά. Πύρωνε τὰ μάγουλά μας, τὰ γυμνά μας στήθη.

Είχε βραχή καὶ δ Ἀράπης, ποὺ είχε ξαπλώσει κοντά στὸν Πέτρο καὶ τοῦ ἔγλειφε κάθε τόσο τὸ χέρι. "Ολοι εἴχαμε μαζευτῆ κοντά του. Τὸν ἀγαπούσαμε περισσότερο τώρα. Καὶ καταλάβαμε γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ πόσο στενὰ ἥμαστε μεταξύ μας δεμένοι, πόσο ἀγαποῦσε δ ἑνας τὸν ἄλλο. "Ομως περισσότερο νιώθαμε εὐγνωμοσύνη γιὰ τοὺς γενναίους αὐτοὺς ἀνθρώπους ποὺ μᾶς είχαν συντροφέψει καὶ είχαν φροντίσει γιὰ μᾶς.

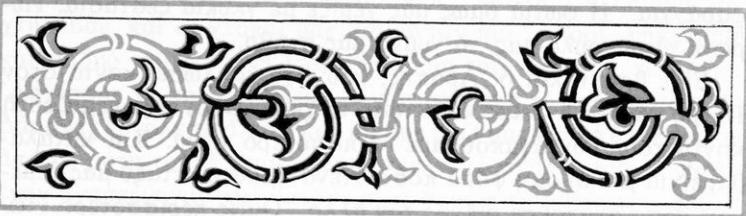
Ἀπότομα τὰ σύννεφα σκίστηκαν. Μιὰ μικρὴ ἡλιαχτίδα πρόφτασε νὰ γλιστρήσῃ μέσα ἀπὸ μιὰ χαραγματιά. "Ενα οὐράνιο τόξο στεφάνων τις βουνοκορφές. Μέσα στὶς σταγόνες ποὺ αἰωροῦνταν* καὶ τὶς παράσερνε δ ἀνεμος, σχηματίστηκαν χιλιάδες οὐράνια τόξα. "Ενας ἀποβροχάρης ἥλιος ἔστελνε τὶς στερνές* του ἀχτίνες, ποὺ ἔπαιζαν μὲ τὶς σταγόνες. Τὸ φῶς θρυμματιζόταν.* Τὸ ἀπόβραχο ἔφευγε. Ξαναγέλασε τὸ βουνό, οἱ χαράδρες ποὺ οἱ ἵσκιοι είχαν ἀρχίσει νὰ τὶς κατακτοῦν. Πέρα στὴν ἀντικρινὴ βουνοπλαγιὰ ἀπόβρεχε ἀκόμη. Τὸ τελευταῖο σύννεφο ἔφυγε καβάλα στὸν ἄνεμο.

Είχε πέσει μιὰ ἔξαίσια γαλήνη. "Ολα ἡσύχαζαν ἀποκαμωμένα. "Ολα είχαν ἀνάγκη ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἔσκούραση. Τὸ χρυσὸ φῶς ἅρχισε νὰ ἀποσύρεται. "Εσπασε δ καιρός. "Ενα μούχρωμα* ἅρχισε νὰ ἀπλώνεται. Τὸ σκοτάδι ἀνέβαινε καὶ κυριαρχοῦσε.

Ἀποφασίσαμε νὰ περάσουμε τὴν νύχτα ἐκεῖ. "Ηταν ἔνα ἀσφαλισμένο καταφύγιο. Κοιμηθήκαμε πολὺ κουρασμένοι μὰ ἥσυχοι γύρω ἀπὸ τὸν Πέτρο. Νιώσαμε περισσότερο σίγουροι αὐτὴ τὴ φορά, γιατὶ ἀκούγαμε τὶς βαριές ἀνάσες τῶν ἀνθρώπων ποὺ μᾶς είχαν συντροφέψει καὶ ποὺ είχαν ἀποφασίσει νὰ περάσουν τὴ νύχτα μαζὶ μας. Δὲν ἔφυγαν παρὰ μόνο τὸ ἄλλο πρωί, ἀφοῦ βεβαιώθηκαν πῶς δ καιρὸς είχε καλοσυνέψει. "Οταν μᾶς ἔφεραν στὸ σίγουρο δρόμο ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσουμε γιὰ νὰ γυρίσουμε πίσω.

Τοὺς εὐχαριστήσαμε καὶ ξεκινήσαμε.

(Απὸ τὸ μυθιστόρημα *"Ενα καλοκαίρι γεμάτο βροχὴ"*)

ΛΙΝΑ ΚΑΣΔΑΓΛΗ

Δειλινό

Τὸ ἥρεμο τοῦτο δειλινὸ θλίψη σταλάζει
σὰν τὸ παράπονο τῶν ἄρρωστων παιδιῶν
ποὺ αὐτὴ τὴν ὥρα νιώθουν μόνα, τόσο μόνα.

Βαρέθηκαν τὴν κούκλα καὶ τὰ στρατιωτάκια,
κουράστηκαν ἀπ' τὰ πολύχρωμα βιβλία·
Θά θελαν ἔνα παραμύθι μὲ νεράιδες,
δὲν ἔχουν δμως μιὰ γιαγιὰ νὰ τοὺς τὸ πῆ.

Καὶ τ' ἄρρωστα παιδιὰ ἔχενιοῦνται νὰ κοιτάζουν
ἔνα παράθυρο γεμάτο ωχρὸ οὐρανὸ
κι εἰν' τὰ μεγάλα μάτια τους γεμάτα λύπη.

"Ομως στὰ χείλη ἔνα χαμόγελο πλανιέται
— ἔνα δειλὸ καὶ μυστικὸ χαμόγελο—
γεμάτο ἀπὸ τὶς μέλλουσες χρυσὲς χαρὲς
τῶν παιχνιδιῶν καὶ τοῦ μεσημεριάτικου ἥλιου.

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Ἡλιοτρόπια)

ΑΛΚΗ ΖΕΗ

Οι βαρετὲς Κυριακές, ό Ἰκαρος καὶ ἡ προπαίδεια

ΤΚΥΡΙΑΚΗ, τὸ χειμώνα, εἶναι ἡ πιὸ βαρετὴ μέρα. Θά ὑθελα νὰ ξέρω ἂν δλα τὰ παιδιὰ τοῦ κόσμου περνοῦντε τόσο βαρετὰ δσο ἡ Μυρτὼ κι ἐγώ. Τὸ ἀπόγευμα μάλιστα, δταν ἀρχίζη νὰ σκοτεινιάζῃ νωρὶς νωρίς, δὲν ξέρουμε τί νὰ κάνουμε. Ἀπὸ τὸ πρώι, ἔχουμε παιξει, ἔχουμε τσακωθῆ, ὕστερα ξαναμονούασει —ἔχουμε διαβάσει ἐγὼ τὸν «Δαβὶδ Κόπερφηλδ» καὶ ἡ Μυρτὼ τὸν «Τζάκ» καὶ δὲ μένει πιὰ τίποτα, μὰ τίποτα νὰ κάνης.

Ο μπαμπάς κι ἡ μαμά, τὶς Κυριακές, παίζουν χαρτιὰ στὸ σπίτι τοῦ κύριου Περικλῆ, ποὺ εἶναι διευθυντής τοῦ μπαμπᾶ στὴν Τράπεζα. Ἡ θεία Δέσποινα, ἡ ἀδελφὴ τοῦ παπποῦ, πάει ἐπισκεψη στὶς φίλες της, κι ἡ Σταματίνα, ἡ ὑπηρέτρια, ἔχει ἔξοδο. Ἔτσι, μένουμε τὰ κυριακάτικα ἀπογεύματα στὸ σπίτι, μόνες μὲ τὸν παππού. Ἀν εἶναι καλὸς καιρός, δ παππούς μᾶς πάει περίπατο, κι ὕστερα, μόλις σκοτεινιάσῃ, γυρνάμε πίσω. Τότε ἀρχίζει ἡ μεγάλη βαρεμάρα. Ὁ παππούς κλείνεται στὸ γραφεῖο του, μὲ τοὺς «ἀρχαίους» του. Ἔτσι λέμε, μὲ τὴν ἀδελφή μου τὴ Μυρτὼ, τὰ βιβλία τοῦ παπποῦ, γιατὶ εἶναι δλα Ἀρχαῖα Ἑλληνικά.

Ἐμεῖς πᾶμε στὴν τζαμωτὴ βεράντα καὶ κοιτᾶμε τὴ θάλασσα.

"Οταν έχη τρικυμία, τὰ κύματα σπάνε στοὺς βράχους, πιτσιλᾶνε τὰ τζάμια, κι ἔτσι, δῆπος κυλᾶνε οἱ στάλες ἀπάνω τους, μοιάζουν μὲ δάκρυα. Τότε εἰναι ποὺ συλλογιόμαστε τὶς πιὸ θλιβερές ἴστορίες. Τάχατες πῶς πέθανε δὲ μπαμπάς, ή μαμά ξαναπαντρεύτηκε κι δὲ πατριός μας εἶναι πιὸ κακός καὶ ἀπὸ τοῦ Δαβίδ Κόπερφηλδ.

"Η, πάλι, σκεψόμαστε πῶς δὲ παπποὺς εἶναι ἔνας φτωχὸς ζητιάνος καὶ μεῖς ντυμένες κουρέλια, γυρίζουμε μαζί του, μέσα στὸ κρύο, καὶ ζητιανεύομε, ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα, ψωμί. Καθετὶ ποὺ συλλογιόμαστε, τοῦ δίνουμε καὶ τίτλο, λές καὶ εἶναι ὀλόκληρο παραμύθι.

Τούτη ὅμως τὴν Κυριακή, εἴχαμε τόσο βαρεθῆ, ποὺ σὰν εἶπα στὴ Μυρτώ νὰ παίξουμε «Ο παπποὺς ζητιάνος», μοῦ ἀπάντησε, πῶς πιὸ σαχλὴ ἴστορια δὲν εἴχαμε ξανασκεφτῆ. Καθίσαμε, κάμπιοση ὥρα, μουτρωμένες καί, ὅστερα, πῆρε κάθε μία ἔνα τζαμάκι γιὰ δικό της καὶ εἴπαμε, σ' ὅποιο πέσουν οἱ πιὸ πολλὲς σταγόνες, ἐκείνη θὰ κερδίσῃ. Ἐπειδὴ ὅμως κέρδιζα συνέχεια ἐγώ, ή Μυρτώ εἶπε πάλι, πῶς πιὸ κουτό παιχνίδι δὲν ξαναπαίξαμε.

— Δὲ φτιάχνουμε μιὰ ἴστορια γιὰ τὸ καπλάνι;* εἶπα, μὰ τὸ μετάνιωσα ἀμέσως, πρὶν καλοτελειώσω τὴν φράση μου καὶ μούδιασα.

— Σὰ δὲν ντρέπεσαι! Αὐτὸ μονάχα σου λέω, ἀγρίεψε ή Μυρτώ. "Εχεις τόσο μεγάλη ίδέα γιὰ τὸν έαυτό σου, ποὺ νομίζεις πῶς μπορεῖς νὰ φτιάχνης ἴστορίες γιὰ τὸ καπλάνι!

"Ισως νά 'χε δίκιο. Γιατὶ γιὰ τὸ καπλάνι, ποὺ εἶναι βαλσαμωμένο μέσα σὲ μιὰ βιτρίνα, κάτω στὸ μεγάλο σαλόνι, μονάχα ὁ ξάδελφός μας δὲ Νίκος ξέρει νὰ διηγιέται. Ο Νίκος μένει στὴν Ἀθήνα καὶ σπουδάζει χημικός στὸ Πανεπιστήμιο. Κάθε καλοκαΐρι, ἔρχεται στὸ νησὶ καὶ πηγαίνει μαζί μας ἔξοχή.

Μπορεῖ, βέβαια, ή θεία Δέσποινα νὰ ἔλεγε πῶς τὸ σκότωσε τὸ καπλάνι δὲ ἄντρας της, γιατὶ περνοῦσε κολυμπώντας ἀπὸ τὴν Τουρκία καὶ ἔτρωγε τὰ πρόβατα στὸ νησί — αὐτὴ ὅμως εἶναι ἴστορια γιὰ τοὺς μεγάλους, καὶ κανένα παιδὶ δὲν τὴν πιστεύει. Ο Νίκος ξέρει ἔνα θαυμαστὸ παραμύθι γιὰ τὸ καπλάνι τῆς βιτρίνας, ποὺ δὲν τέλειωνε ποτὲ καὶ κάθε καλοκαΐρι τὸ συνέχιζε.

Είχε σκοτεινιάσει για καλά. Ή θάλασσα δέν ξεχώριζε μήτε τὰ κύματα. Μονάχα ἀκούγαμε ἔνα «πάφ», καὶ γέμιζαν ξαφνικὰ τὰ τζάμια δάκρυα. Ό δρόμος ἔξω ἦτανε ἔρημος. Τότε, πήγαινα νὰ πιστέψω πώς τὸ νησί μας ἀδειαζε τὶς χειμωνιάτικες Κυριακές, οἱ ἄνθρωποι ἔφευγαν κάπου μακριὰ κι ἀπόμενε μόνο ἡ τζαμωτὴ βεράντα, μὲ μᾶς τὶς δυό, πού, θαρρεῖς, ἔπλεε μέσα στὴν ἀφρισμένη θάλασσα.

— Σὰ δὲν ντρέπεσαι, ξανάπε ἡ Μυρτώ.

Κατάλαβα πώς τὸ ἔλεγε πιὸ πολὺ γιὰ νὰ ξαναπιάσουμε κουβέντα, ἔστω κι ἄν ἦτανε γιὰ νὰ τσακωθοῦμε. Κι ἐγὼ ἔψαχνα ἀφορμὴ νὰ πάω κοντά της, γιατὶ ἦτανε πολὺ σκοτεινὰ καὶ φοβόμουνα. Τότε ἀκούστηκαν τραγουδιστὰ τὰ μαγικὰ λόγια: ΠΑ, BOY, ΓΑ, ΔΕ, ΚΕ, ΖΩ, ΝΗ...

“Ητανε δὲ παππούς, ποὺ σὰν τέλειωνε τὴ μελέτη του, ἔψελνε σὲ μιὰ παράξενη γλώσσα ποὺ τὴ λένε *Bučantinj*. Ή Μυρτώ κι ἐγώ, ἂμα θέλαμε νὰ κάνουμε τὶς σπουδαῖες στ’ ἄλλα παιδιά, μιλούσαμε, τάχα, μεταξύ μας, μιὰ ξένη γλώσσα. ”Ελεγε ἡ μιά: ΠΑ BOY ΓΑ καὶ ἀπαντοῦσε ἡ ἄλλη: ΔΕ ΚΕ ΖΩ ΝΗ. Τότε μᾶς ιωτούσανε: «Μὰ τὶ γλώσσα μιλᾶτε;» Ἐμεῖς ἀπαντούσαμε καμανιώτα: «Δὲν καταλαβαίνετε; *Bučantiná*.

Ο παππούς ήρθε στὴν τζαμωτὴ καὶ μᾶς πῆρε νὰ πᾶμε στὴν εραπεζαρία. Μᾶς ἔσπασε καρύδια καὶ μᾶς ἔδωσε νὰ τὰ φᾶμε μὲ μέλι. “Οταν ἡ Μυρτώ ζήτησε καὶ τρίτη φορὰ νὰ τῆς γεμίση τὸ πιατάκι, δὲ παππούς τῆς εἶπε:

— Μυρτώ, τί προτιμᾶς; Κι ἄλλα καρύδια, η νὰ σοῦ διηγηθῶ ἔνα μύθο;

— Φυσικά, καρύδια! ἀπάντησε ἐκείνη. Αφοῦ δὲν τρώγεται!

Παράξενος ποὺ εἶναι δὲ παππούς μας! Δὲ μοιάζει μὲ τοὺς παπποῦδες τῶν ὄλλων παιδιῶν. Ψηλός, ψηλός, περπατάει, κρατώντας ἔνα καλάμι, ἀντὶ μπαστούνι, χωρὶς νὰ καμπουριάζῃ καθόλου τὴ ράχη του. “Ολοι στὸ νησί τὸν λένε «Ο ΣΟΦΟΣ».

Ξέρει ὅλο τὸν “Ομηρο ἀπέξω. Ποτὲ δὲ μᾶς λέει παραμύθια γιὰ δράκους καὶ βασιλιάδες, παρὰ μύθους γιὰ τοὺς ἀρχαίους θεοὺς

και θρύλους, γιὰ τοὺς ἥρωες. Καμιὰ φορὰ πιστεύω πώς ὁ παπποὺς εἶναι ἀρχαῖος "Ἐλληνας, δὲν τολμῶ, δμως, οὔτε στὴ Μυρτώ νὰ τὸ πᾶ, γιατὶ θὰ μοῦ ἀπαντήσῃ: «Σαχλαμάρες».

— Λοιπόν, τί θὰ κάνετε τώρα; ρώτησε ὁ παππούς, ἀφοῦ τελειώσαμε μὲ τὰ καρύδια.

Ἐμεῖς δὲν εἴπαμε τίποτα, γιατὶ, ἀν τοῦ λέγαμε πώς θέλαμε νὰ παίξουμε μαζί του τόμπολα, ἐκεῖνος θὰ μᾶς ἀπαντοῦσε: «Νὰ σᾶς πᾶ καλύτερα ἔνα μύθο. Τόμπολα, παίζετε καὶ μὲ τὴ Σταματίνα».

— Λοιπόν, θὰ σᾶς πᾶ ἔνα μύθο, εἰπε ὁ παππούς κι ἀρχισε τὴν ιστορία τοῦ Δαιδαλού καὶ τοῦ "Ικαρού.

... 'Ο "Ικαρος, μὲ τὰ φτερά ποὺ τοῦ ἔφτιαξε ὁ πατέρας του, ὁ Δαιδαλος, ἀρχισε νὰ πετᾶ σὰν πουλί. Μὰ πέταξε τόσο ψηλά, σχεδὸν κοντὰ στὸν ἥλιο, κι ἔλιωσε τὸ κερὶ ποὺ μ' αὐτὸν ἤτανε κολλημένα τὰ φτερά του. "Ετσι ἔπεσε στὴ θάλασσα καὶ πνίγηκε. Γι' αὐτὸν τὸ πέλαγος, δῆπου ἔπεσε, λέγεται 'Ικάριον...

Μέσα στὸ 'Ικάριον πέλαγος εἶναι τὸ νησί μας. Τί μικρὸ ποὺ φαίνεται πάνω στὴν ὑδρόγειο! Σὰ μιὰ μικρὴ τελεία. Πέρα, τ' ἄλλα νησιά, κι ὄστερα, δόλοκληρη ἡ Ἐλλάδα κι οἱ ἄλλες χῶρες —ἀπέραντες.

Τί ὅμορφα ποὺ θά 'ναι νὰ βάζης δυὸ φτερά στὴν πλάτη σου καὶ νὰ πετᾶς! Νά 'ναι, ἀς ποῦμε, μιὰ βαρετὴ Κυριακὴ κι ἐσὺ νὰ λέξ: Δὲ βάζω τὰ φτερά μου, νὰ πεταχτῶ, μιὰ στιγμή, στὴν Ἰαπωνία ἢ στὴν Κίνα ἢ στὴν Ἀφρική, νὰ δῶ ἀν τὰ Γιαπωνεζάκια, τὰ Κινεζάκια καὶ τὰ Ἀραπάκια περνοῦνε κι αὐτὰ βαρετὲς Κυριακές; Νά δῶ ἀν παίζουνε κι αὐτὰ κουτσό, σκοινάκι, πεντόβιολα;

— Μπορεῖ στ' ἀλήθεια, παππού, νὰ πετάξῃ καμιὰ φορὰ ὁ ἄνθρωπος; ρώτησα.

— Σαχλαμάρες! πρόλαβε ν' ἀπαντήσῃ ἡ Μυρτώ.

Μὰ ὁ παππούς δὲν τὴν ἄφησε νὰ συνεχίσῃ καὶ εἰπε:

— Μπορεῖ, ἀμα περάσουν πενήντα, ἵσως ἐκατὸ χρόνια, νὰ γίνη κι αὐτό. Τώρα ἔχομε Γενάρη τοῦ 1936, μπορεῖ ώς τὸ Γενάρη τοῦ 1986 οἱ ἄνθρωποι νὰ πετάνε, σὰν τὸν "Ικαρο, κοντὰ στὸν ἥλιο, χωρὶς δμως νὰ ξεκολλᾶνε τὰ φτερά τους.

— Οὖνουν, ως τότε τί νὰ τὸ κάνουμε, λέει ἡ Μυρτώ. Ἐμεῖς πιὰ

θὰ ήμαστε γριές, κι ̄τσι κι ἀλλιώς δὲ θὰ μποροῦμε νὰ πετάμε.

‘Ο παπποὺς τὴν μάλωσε πῶς εἶναι ἐγώιστρια. ’Αν, λέει, σκεφτόντανε ̄τσι δλοι, δὲ θὰ ’χε γίνει καμιὰ ἀνακάλυψη στὸν κόσμο. Οἱ ἐπιστήμονες θὰ λέγανε: Γιατὶ νὰ κουραζόμαστε νὰ βροῦμε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἀφοῦ ὥσπου νὰ τελειοποιηθῇ ἡ ἐφεύρεσή μας, ἐμεῖς θὰ εἴμαστε γέροι ἢ θὰ ’χουμε πεθάνει.

—’Αλλὰ οἱ ἐπιστήμονες, κυρία Μυρτώ, συνέχισε ὁ παππούς, σκέφτονται τὴν ἀνθρωπότητα κι ὅχι τὸν ἑαυτό τους. Οἱ ἴδιοι μπορεῖ νὰ μὴν ὑπάρχουν, ἀλλὰ τὸ ὄνομά τους μένει ἀθάνατο.

— Θά ’θελα νὰ γίνω ἐφευρέτης, λέει ἡ Μυρτώ.

—’Αν οἱ... ἐφευρέτες ξέρανε τόσο ἄσχημα τὴν προπαίδεια, δῆμος ἐσύ, τῆς εἶπε ὁ παππούς, δὲ θὰ γινότανε καμιὰ ἐφεύρεση στὸν κόσμο.

Δὲ φανταζόμασταν πῶς θὰ τέλειωνε τόσο ἄσχημα ἡ Κυριακή. ’Ο παππούς ἄρχισε νὰ ρωτάῃ τὴν Μυρτώ τὸ 7×7, κι ἐκείνη θαρρεῖς τὸ ỿ κανε ἐπίτηδες κι δλο τὰ μπέρδευε. ’Ἐπέμενε μάλιστα τόσο πῶς 7×8 κάνει 46 —ἐνῳδὸν παππούς ἔλεγε 56— ποὺ ỿ κανε τὸν παπποὺ νὰ θυμώση.

—’Αν δὲ μάθης τὴν προπαίδεια ἀπέξω κι ἀνακατωτά, δὲ θὰ πᾶς ποτέ σου σὲ ἀληθινὸ σχολεῖο, εἶπε ὁ παππούς καὶ μᾶς ἔστειλε νὰ κοιμηθοῦμε.

‘Ἐγὼ πηγαίνω στὴ δεύτερη τάξη καὶ ἡ Μυρτώ στὴν τέταρτη. Δὲν πηγαίνουμε δμως σχολεῖο, μᾶς κάνει ὁ παππούς μάθημα στὸ σπίτι. Κάθε χρόνο δίνουμε ἔξετάσεις, σὰν «οἰδαχθεῖσες καὶ ὅικον» καὶ περνοῦμε τὶς τάξεις. Σὲ δημόσιο σχολεῖο δὲ θέλουν νὰ μᾶς στείλουν, γιατὶ ἐκεῖ, λέει ὁ παππούς, εἶναι τόσα παιδιὰ σὲ κάθε τάξη, ποὺ μπορεῖ νὰ περάσῃ μισδὸς χρόνος καὶ νὰ μὴ σὲ σηκώσουν γιὰ μάθημα. Εἶναι καὶ τὸ ἰδιωτικὸ σχολεῖο τοῦ κύριου Καρανάση στὴ γειτονιά μας, μὰ αὐτό, λέει ὁ μπαμπάς, δὲν εἶναι «γιὰ τὸ βαλάντιό μας».

“Οταν πέσαμε πιὰ στὰ κρεβάτια μας νὰ κοιμηθοῦμε, ἄρχισε ἡ Μυρτώ νὰ λέῃ πῶς ἐγὼ ἔφταιγα καὶ τὴν κατσάδιασε ὁ παππούς γιὰ τὴν προπαίδεια, ποὺ ρώτησα ἀν θὰ μπορέσῃ, στ’ ἀλήθεια, νὰ πετάξῃ ὁ ἀνθρωπος. Ποὺ νὰ τό ’ξερα πῶς, γιὰ νὰ πετάξῃ ὁ ἀν-

θρωπος, χρειάζεται κανείς νὰ ξέρη τὴν προπαίδεια ἀπέξω κι ἀνακατωτά, κι ἔτσι θὰ θυμότανε ὁ παπποὺς νὰ ρωτήσῃ τὴν Μυρτώ;

Μποροῦσε, δμως, ποτὲ κυριακάτικα νὰ πάνε δλα καλά; "Αν πηγαίναμε σχολεῖο, θὰ μᾶς ἄρεσε ἡ Κυριακή, ποὺ θὰ μέναμε στὸ σπίτι. Ἐνῶ τώρα..."

— "Αχ, νὰ πηγαίναμε σχολεῖο; λέω δυνατά.

Μὰ ἡ Μυρτώ ἔχει κουκουλωθῆ ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ κάνει πῶς δὲν ἀκούει. Τότε εἰπα ἀκόμα πιὸ δυνατά:

— ΕΥ-ΠΟ; ΛΥ-ΠΟ;

— ΛΥ-ΠΟ, ΛΥ-ΠΟ, ἀπάντησε ἐκείνη πεισμωμένα κάτω ἀπὸ τὰ σκεπάσματα.

Αὐτὰ δὲν ἦταν βυζαντινά, ἀλλὰ μιὰ δική μας γλώσσα, ποὺ μόνο οἱ δύο μας τὴν καταλαβαίναμε. ΕΥ-ΠΟ, θὰ πή: πολὺ εὐχαριστημένη. ΛΥ-ΠΟ: πολὺ λυπημένη. "Αν δὲν τὸ ρωτούσαμε, κάθε βράδυ, ή μιὰ τὴν ἄλλη, δὲν μπορούσαμε νὰ κοιμηθοῦμε. Δὲν ξέρω γιατί, τὶς Κυριακές, σχεδὸν πάντα, ἀπαντούσαμε: ΛΥ-ΠΟ, ΛΥΠΟ.

Νά 'χα τώρα φτερά σὰν τοῦ Ἰκάρου, θὰ μποροῦσα νὰ πέταγα ἀπὸ χώρα σὲ χώρα καὶ νὰ ρώταγα δλα τὰ παιδιὰ τοῦ κόσμου: ΕΥ-ΠΟ; ΛΥ-ΠΟ;

(Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Τὸ καπλάνι τῆς βιτρίνας*)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΑΘΑΣ

‘Η τσάντα καὶ τὸ τσαντάκι

ΣΠΙΘΕΣ πετοῦν τὰ μάτια της. Καὶ καθὼς στρέφει καὶ κοιτᾷ τὸν «κύριο», ἀναταράξεται ὀλόκληρη. Κρατᾶ μὲν τσάντα ποὺ τὴν κουνᾶ μὲ τρόπο τόσο ἀπειλητικό, ὥστε νομίζεις πῶς θὰ τοῦ τὴν φέρη στὸ κεφάλι.

— Τί συνέβη;

Πεισματώνει:

— Οὔτε καὶ γνωρίζω!

— Σοῦ ὁδοσε ὁ κύριος χαστούκι;

Φρενιάζει.*

— Εντελῶς ξαφνικά.

— Γιατί;

Τρέμει ὀλόκληρη:

— Οὔτε καὶ γνωρίζω.

— Είχατε προηγούμενα;

Παίρνει φόρα:

— Προηγούμενα; ‘Εγώ μ’ αὐτόν; ‘Αστεῖό πράγμα. Οὔτε τὸν ξέρω, οὔτε μὲ ξέρει. Οὔτε τοῦ μίλησα, οὔτε μοῦ μίλησε. Οὔτε τὸν κοίταξα, οὔτε μὲ κοίταξε. ‘Αντιλαμβάνεσθε πῶς συνέβησαν τὰ πράγματα. ‘Επήγαινα στὴν κουνιάδα μου στοῦ Βεΐκου, κ. πρόεδρε. ‘Εγώ κατοικῶ Κολιάτσου. Καθόμουν, λοιπόν, στὸ τράμ, κι ἀπέναντί μου φάτσα μὲ φάτσα καθόταν αὐτὸς ὁ παλαβός.

- Τρίζει τὰ δόντια του «αύτός»:
— Έγώ παλαβός! Μὲ λέει παλαβό!
— Σιωπή, ἐσύ.
— Βρίζει, κ. δικαστά, ἀκοῦτε;
— Εἴπα: σιωπή!
Τρέμει όλόκληρος:
— Μὲ συγχωρεῖτε. Εἰμαι λιγάκι νευρικός.
Γυρίζει δ πταισματοδίκης στὴν κυρία:
— Όριστε, λέγε ἐσύ.
Φυσᾶ καὶ ξεφυσᾶ:
— Λοιπὸν ἥλθε δ εἰσπράκτωρ, μοῦ ζήτησε τὸ εἰσιτήριό μου,
ἔβγαλα τὰ λεπτά, τοῦ τὰ ἔδωκα. "Εκοψε ἀπ' τὸ μπλόκ τὸ εἰσιτήριο,
μοῦ τὸ ἔδωκε. 'Αντιλαμβάνεσθε, κ. προέδρε. "Υστερα ἥλθε
δ ἐπιθεωρητής, μοῦ ζήτησε τὸ εἰσιτήριό μου, τοῦ τὸ ἔδωκα. Τὸ
κοίταξε, τὸ ἔκοψε λιγουλάκι, μοῦ τὸ ἔδωκε.
— Λοιπόν;
— Ό κύριος μὲ ἀγριοκοίταξε.
— Γιατί;
— Οὖτε καὶ γνωρίζω.
Λυσσᾶ δ «κύριος»:
— Νὰ σᾶς πῶ ἐγώ, κ. πταισματοδίκα.
— Εσὺ νὰ πάψης!
— Λέει, δὲ γνωρίζει γιατί τὴν ἀγριοκοίταξα. Καὶ μ' ἐκνευρίζει.
— Πάψε, σοῦ εἴπα!
— Μὲ συγχωρεῖτε, κ. δικαστά. Εἰμαι λιγάκι νευρικός...
'Ανάβει καὶ κορώνει,* δ πταισματοδίκης:
— "Αν εἶσαι λιγάκι νευρικός, σὲ στέλνω μέσα καὶ σοῦ περνοῦν
τὰ νεῦρα σου. Σοῦ τὸ λέω γιὰ τελευταία φορά, νὰ μὴν παρεμβαί-
νης. 'Ακοῦς;
— Μάλιστα, κ. προέδρε.
— Θέλεις νὰ πᾶς μέσα;
— "Οχι, κ. πρόεδρε.
— Κλεῖσ' το λοιπόν.
— Τό 'κλεισα, κ. πρόεδρε.

Αγαθὸς φαίνεται. Στρογγυλοπρόσωπος. Καὶ ὑποφέρει. Στέκεται ἐκεῖ, λίγο παραπέρα, δαγκώνει τὰ χείλη, τρώει τὰ μουστάκια, βγάζει μαντίλι, σκουπίζει τὸν ἴδρωτα, στρίβει τὸ μαντίλι, τὸ ἀνοίγει, τὸ τραβᾶ, τὸ ἔναστρίβει. Μᾶλλον κοντός. Μεσόκοπος. «Λιγάκι» νευρικός. Παίζουν τὰ μάτια του, παίζουν τὰ χέρια του, παίζουν οἱ ὅμοι του, παίζουν τὰ πόδια του. Μόλις σηκώνη τὴν κουδούνα δὲ πταισματόδικης, μαζεύεται. "Υστερα γυρίζει, βλέπει τὴν κυρία, καρφώνει τὰ μάτια στὸ τσαντάκι της καὶ φρίττει. Κάτι συμβαίνει ἐκεῖ!" Έκεῖ, στὸ τσαντάκι, προφανῶς, εἶναι ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ.

— Εξακολούθει, ἐσύ.

‘Αναστενάζει ἡ κυρία:

— Καὶ ξαφνικά, ποὺ λέτε, χωρὶς κανένα λόγο, χωρὶς καμιά, καμιά, καμιά αἰτία, μοῦ ἀστράφτει δὲ κύριος ἔνα χαστούκι. ‘Αντιλαμβάνεσθε! Χαστούκι ἐμένα, ποὺ δὲ Ἰδιος δὲ σύζυγός μου, κ. πρόεδρε, δὲν τόλμησε ποτὲ νὰ μοῦ ἀπλώσῃ χέρι. Χέρι; Τί λέω! Μιὰ φορά ποὺ τόλμησε νὰ μοῦ πῆ μισή κουβέντα, ἔτρεξα στοὺς δικηγόρους νὰ ζητήσω διαζύγιο. Κι δὲ Γιάννης ἔπεσε στὰ πόδια μου. «Φανίτσα καὶ Φανίτσα!» Αντιλαμβάνεσθε. Χαστούκι ἐμένα! ποὺ μ' ἔχει δὲ σύζυγός μου μὴ στάξῃ καὶ μὴ βρέξῃ. Ρωτήστε, παρακαλῶ, πλατεία Κολιάτσου, Φανή Γελαδινοῦ, τοῦ μηχανικοῦ. ‘Απαιτῶ νὰ κρεμαστῇ εἰς τὴν Πλατείαν τοῦ Συντάγματος!

Οὕτε πολὺ οὕτε δλίγον!

— Καλά, καλά.

— Νὰ μάθη τρόπους!

— Πήγαινε!

— Χαστούκι στὴν Φανή Γελαδινοῦ!

— Στάσου παραπέρα.

— Παρακαλῶ, μὲς στὴν Πλατεία τοῦ Συντάγματος!

Χάνει τὴν ὑπομονή του δὲ πταισματόδικης καὶ χτυπᾶ μὲ μανία τὴν ἀνάποδη τοῦ μολυβιοῦ στὴν ἔδρα του. Σωπαίνει, ἐπιτέλους, ἡ κυρία καὶ καλεῖται δὲ κύριος, ποὺ δαγκώνει τὰ μουστάκια καὶ στρίβει τὸ μαντίλι, γιὰ νὰ κρατήσῃ τὴν ψυχραιμία καὶ τὰ νεῦρα του.

- "Εδωσες, πράγματι, χαστούκι;
- Μάλιστα, κ. πρόεδρε.
- Την ξέρεις;
- "Οχι, κ. πρόεδρε.
- "Ωστε δμολογεῖς;
- Μάλιστα, κ. πρόεδρε.
- Την έχεις δει αλλη φορά;
- "Οχι, κ. πρόεδρε.
- Τότε λοιπόν;
- Είμαι λιγάκι νευρικός!...
- Ωραία δικαιολογία! Σπουδαία δικαιολογία! Έπειδή είναι νευρικός ό κύριος, χαστουκίζει τους άνθρωπους μές στὸ τράμ! Και μάλιστα κυρίες! Ομολογῶ πώς είμαι κατάπληκτος!
- Κι έγώ, κ. πρόεδρε.
- Σιωπή!
- Είμαι συντετριμένος, κ. πρόεδρε. Τὸ δμολογῶ. Ήταν μιὰ στιγμὴ παραφορᾶς.* Νὰ σᾶς ἐξηγήσω, κ. πρόεδρε. Έπιτρέπετε νὰ σᾶς ἐξηγήσω;
- Λέγε.
- Αναπνέει βαθιά:
- Ήμαστε μὲς στὸ τράμ. Έδδ ἔγώ, αὐτὴ ἔκει. Καθόταν ἀπέναντι μου, καθόμουν ἀπέναντι της. Ακοῦστε τώρα! Ερχεται ό εἰσπράκτωρ, της ζητᾶ τὸ εἰσιτήριο. Ανοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βγάζει τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βάζει μέσα τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, δίνει τὰ λεφτά της στὸν εἰσπράκτορα.
- Λοιπόν;
- Της δίνει ό εἰσπράκτωρ τὸ εἰσιτήριο. Ανοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βγάζει τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, ἀνοίγει τὸ μικρὸ τσαντάκι, βάζει μέσα τὸ εἰσιτήριο, κλείνει τὸ μικρὸ τσαντάκι, ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βάζει μέσα τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα.
- Λοιπόν, λοιπόν;

΄Αναπνέει βαθιά:

— Τής δίνει ό είσπρακτορας τὰ ρέστα. Τὰ παίρνει. Άνοιγει τὴ μεγάλη τσάντα, βγάζει τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, ἀνοίγει τὸ μικρὸ τσαντάκι, βάζει μέσα τὰ ρέστα, κλείνει τὸ μικρὸ τσαντάκι, ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βάζει μέσα τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα.

Στριφογυρίζει στὴν καρέκλα του ό πρόεδρος.

— Οὕφ!

— Είσθε νευρικός, κ. πρόεδρε;

— Προχώρει.

— “Οχι, παρακαλῶ, εἰσθε;

— Χωρὶς ἐρωτήσεις.

— Θερμὸς παρακαλῶ, κ. πρόεδρε...

— “Οχι! Κι ἀν ἡμουν, δὲ θὰ ἔφθανα ποτὲ στὸ σημεῖο νὰ χαστουκίσω μιὰ κυρία μὲς στὸ τράμ.

Λέει μὲ συντριβή:

— Τότε καταδικάστε με, κ. πρόεδρε. Δὲν θὰ μὲ καταλάβετε ποτέ.

— Αὐτὸ εἰναι δική μου δουλειά. Λέγε, τελείωσες;

Σκουπίζει τὸν ίδρωτα, στραγγίζει τὸ μαντίλι. Παιζουν τὰ μάτια του, παιζουν τὰ χέρια του, ἀναστενάζει:

— “Οχι, δὲν ἐτελείωσα. Ἡσύχασα ποὺ λέτε γιὰ μιὰ στιγμὴ καὶ ἔλεγα ὅτι τέλειωσε αὐτὸ τὸ βάσανο. Μαύρη ἡσυχία. Ἔξαφνα ἡ κυρία ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βγάζει τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, ἀνοίγει τὸ μικρὸ τσαντάκι, βγάζει ἔνα καθρεφτάκι, κλείνει τὸ μικρὸ τσαντάκι, ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βγάζει μέσα τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα. Κοιτάζεται λίγο στὸ καθρεφτάκι. Κι ೦στερα ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βγάζει τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, ἀνοίγει τὸ μικρὸ τσαντάκι, βάζει μέσα τὸ καθρεφτάκι, κλείνει τὸ μικρὸ τσαντάκι, ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βάζει μέσα τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα.

Θολώνει τὸ μάτι τοῦ πταισματοδίκου. Ήδρωτας τρέχει ἀπ' τὸ μέτωπό του. Αρπάζει τὴν κουδούνα, τὴν ἀφήνει, στριφογυρίζει, βουτάει τὰ χαρτιά, θὰ σκάση:

- Ούφ!...
- Νὰ σταματήσω, κ. πρόεδρε;
- Φτάσε στὸ χαστούκι.
- Είναι παρακάτω.
- Λέγε. Μ' ἔσκασες!
- Ετσι μ' ἔσκασε κι ἐμένα.
- Τελείωνε.

Παιίρνει βαθιάν ἀνάσα:

— Ήσύχασε πάλι γιὰ δυὸ δευτερόλεπτα. Ήσυχάζω κι ἐγώ. Άλλὰ πάλι, μαύρη ἡσυχία. Ἐρχεται ὁ ἐπιθεωρητής, τῆς ζητᾶ τὸ εἰσιτήριο, ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βγάζει τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, ἀνοίγει τὸ μικρὸ τσαντάκι, δίνει τὸ εἰσιτήριο, κλείνει τὸ μικρὸ τσαντάκι, ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βάζει μέσα τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα. Τῆς ἐπιστρέφει ὁ ἐπιθεωρητής τὸ εἰσιτήριο. Ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βγάζει τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, ἀνοίγει τὸ μικρὸ τσαντάκι...

— Αναπηδᾶ ὁ πρόεδρος:

— Φτάνει!

— Βάζει μέσα τὸ εἰσιτήριο...

— Σώνει!

— Κλείνει τὸ μικρὸ τσαντάκι...

— Αρκετά!

— Ανοίγει τὴν μεγάλη τσάντα...

Γουρλώνει τὰ μάτια του:

— Πάγε, σου είπα!

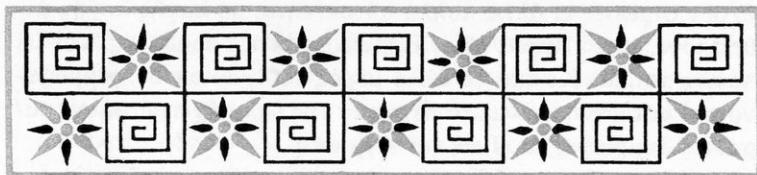
— Βάζει μέσα τὸ μικρὸ τσαντάκι...

— Εξαλλος τινάζεται ἐπάνω:

— Αθῶος! Αθῶος! Καλὰ τῆς ἔκανες.

(Από τὴ συλλογὴ εὐθυμογραφημάτων Η Θέμις ἔχει νεῦρα)

I. M. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄπομεσήμερο μὲ τὰ λιοντάρια

ΤΑ «έθνικὰ πάρκα», χῶροι ἀκαταμέτρητοι, είναι τὰ ἄσυλα τῶν ζώων τῆς Ἀφρικῆς. Τ' ἀφήνουν λεύτερα μέσα κεῖ, νὰ ζήσουν τὴ ζωὴ τους καταπῶς τοὺς βιολεῖ. "Ανθρωπος νὰ τὰ πειράξῃ δὲν ἐπιτρέπεται. Ἐτοι τὰ ζῶα δὲν τρέμουν πιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Στὴν εἰσόδῳ τοῦ πάρκου ζητοῦμε ἀφρικανὸ δόδηγό, ποὺ ξέρει καλὰ τὰ κατατόπια, γιὰ νὰ μὴ χάσουμε τὸν καιρό μας σὲ ἀσκοπη περιπλάνηση. Είναι ἡ ὥρα τρισήμιση. Ὁ δόδηγδος κάθεται στὸ πίσω κάθισμα τοῦ αὐτοκινήτου. Ξανοιγόμαστε ἀνάμεσα σὲ πυκνὰ σύδεντρα καὶ χαμηλὸ χορτάρι.

Ἐδῶ κι ἔκει συναπαντοῦμε καμηλοπάρδαλη ποὺ σηκώνει τὸν τεράστιο λαιμό της καὶ προσπαθεῖ νὰ κορφολογήσῃ τὸ δέντρο της, τὸ δέντρο τῆς καμηλοπάρδαλης. Ἡ μαραμπού,* ποὺ συνεδριάζουν μέσα στὸν ἥλιο ἀσάλευτοι. Ἡ ζαρκάδια, ποὺ ξεμακραίνουν μὲ λυγερὰ πηδήματα. Σιμώνει τέσσερεις, δὲ δόδηγδος κοιτάζει ἀνήσυχος, μὲ ἀκοίμητο μάτι. Τέλος, μᾶς φέρνει σιμὰ σὲ ἀπόμερη πατουλιά.* Κάτου ἀπὸ τὴν πατουλιὰ ἀνοίγεται μικρὸ φυσικὸ χαντάκι. Μᾶς ἐπιβάλλει μὲ τὸ δάχτυλο σιωπή: «Λάιον! Λάιον!» Σταματοῦμε, κοιτάζουμε στὴν πατουλιά, κοιτάζουμε, δὲν ξεκρίνουμε παρὰ μόνα τὰ κλαδιά τῶν θάμνων καὶ τὸ μαραμένο χορτάρι. Ἔρχεται ἡ ὥρα τεσσερεσήμιση. Στὸ ἀναμεταξὺ

έχουν σιμώσει κι ἄλλα πολλά αὐτοκίνητα, μὲ λογῆς λογῆς ἀνθρώπους, εἴτε Ἰνδοὺς εἴτε Ἔγγλεζους εἴτε Γερμανούς, καὶ μὲ πολλά παιδιά. Κι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ χαντακιοῦ συμμαζώνονται αὐτοκίνητα —μὲ τὸ πέρασμα τῆς ώρας ἔχω μετρήσει σαράντα. Συμβαίνει νὰ είναι καὶ Κυριακή.

‘Ο δόηγός ἔχει στυλώσει τὰ μάτια του στὴν πατουλιά, δὲ σαλεύει. Τέλος, ἔνα πόδι ὀνάστροφο ἀνακινεῖ ράθυμα τὰ κλαδιά. Τὸ λιοντάρι βρίσκεται ξαπλωμένο μπροστὰ στὰ μάτια μας, ἀνάμεσα στοὺς θάμνους· μὲ πολλὴ προσοχὴ ξεχωρίζουμε τὸ μουσούδι του, τὴν κοιλιά του. Πότε στρέφεται στό ‘να πλευρό, πότε στ’ ἄλλο. Κοιμᾶται βαθιά. Κι ἐμεῖς καρτεροῦμε νὰ ξυπνήσῃ, ἀσάλευτοι, ἀμίλητοι, μὲ τὰ τζάμια τοῦ αὐτοκίνητου ἀνεβασμένα, μὴ λάχη καὶ χιμήξει, ξυπνώντας, ἀπάνου μας. ‘Ἐνας μικρόσωμος μισόκοπος, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅχθη τοῦ χαντακιοῦ, κατεβαίνει ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητό του καὶ προσπαθεῖ νὰ πάρῃ φωτογραφίες. Μονομιᾶς δὲ «ρέιντζερ», δὲ ἐπόπτης, ποὺ παραμονεύει ἀθέατος τὴν κάθε κίνηση, σιμώνει μὲ τὸ μικρό του τζίπ καὶ ξαναβάζει τὸν ἀτίθασο θεατὴ στὴ θέση του, ἐπιτιμώντας τὸν ὀργισμένος. Γιατὶ κανένας μέσα στὸ πάρκο δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατεβῇ ἀπὸ τ’ ἀμάξι του.

‘Ο ἥλιος πάει νὰ βασιλέψῃ. Ἐχουμε ἀποκάμει πιὰ καρτερώντας. Τότε είναι ποὺ ἔρχεται ἡ μεγάλη στιγμή. Τὸ λιοντάρι ἀνακλαδίζεται ἡσυχα ἡσυχα, διώχνει τὸν ὑπνο ἀπὸ τὰ βλέφαρά του κι ἀνασηκώνεται. Είναι μιὰ λιόντισσα, μὲ γυμνὸ λαιμό, χωρὶς χαίτη —ἀπὸ τοῦτο τὴν ξεχωρίζουμε. Στρέφει τὰ μάτια, κοιτάζει τὸ πλήθος. ‘Υστερα, βέβαιη γιὰ τὸν ἔαυτό της, ἀμέριμνη, στέκεται μπροστὰ στὸ δικό μας τὸ αὐτοκίνητο, ποὺ είναι καὶ τὸ πιὸ σιμοτινό, κατεβαίνει στὸ χαντάκι. Πίσω της ἔρχονται δυὸς ἄλλα λιοντάρια, ποὺ μήτε τὴν εἴχαμε νιώσει τὴν παρουσία τους, ἔτσι ποὺ κόνευαν μέσα στὴν πατουλιά. Στέκονται, μᾶς κοιτάζουν κάμποση ώρα κι ἐκεῖνα, ὑστερα κατεβαίνουν στὸ χαντάκι. Τὸ ἔνα είναι θηλυκό, τὸ ἄλλο ἀρσενικό. Χαϊδολογιοῦνται, κυλιοῦνται, γημάζονται γιὰ τὸ κυνήγι τῆς νύχτας. Οἱ φωτογραφικὲς μηχανὲς δὲν προφταίνουν νὰ παίρνουν φωτογραφίες. Αὐτὸ θὰ

βαστάξῃ κάμποση ώρα. Τέλος, τὰ λιοντάρια βγαίνουν ἀπὸ τὸ χαντάκι, πέφτουν στὸ δρόμο. Τ' αὐτοκίνητα, μέσα στὴ σκόνη, σὲ μακριὰ σειρά, χωρὶς ν' ἀκούγωνται, ἀκολουθοῦν. Εἶναι ἔνα ἀλλόκοτο θέαμα. Τὰ λιοντάρια νὰ μὴ νοιάζωνται καθόλου γιὰ δ, τι συμβαίνει, τὰ πουλιὰ τὰ μαραμποὺ νὰ σηκώνωνται σὲ μαύρη νεφέλη καὶ νὰ πηγαίνουν νὰ συνεχίσουν τὴ συνεδρίασή τους σὲ ἀπόμερο σύδεντρο, κατάψηλα, ἀπάνου στὶς ἴσοπεδωμένες ἀπὸ τὴν καμηλοπάρδαλη κορφές. Τέλος, τὰ λιοντάρια ἀφήνουν τὸ δρόμο, πέφτουν στὴ δασοτοπιά. Ἐκεῖ συναπαντιοῦνται μ' ἔνα κοπάδι σκύμνους,* μπορέσαμε νὰ μετρήσουμε ἐννιά, καὶ κάνουν μαζί τους πολλὲς χαρές. Μιὰ σκηνὴ οἰκογενειακῆς εὐτυχίας. Οἱ μάνες οἱ λιόντισσες ἀναγαλλιάζουν. Τὰ τρίβουν ἀπάνου τους, τὰ γλείφουν, τὰ κανακεύουν καθὼς μάνες ἀνθρώπων. Ἀλλοῦ κοιμοῦνται οἱ σκύμνοι, σὲ μέρος πιὸ ἀσφαλισμένο ἀπὸ ξαφνικὴ ἐπιδρομή, ἀλλοῦ οἱ γονιοί. Μὲ τὴ νύχτα, ή οἰκογενειακὴ συγκέντρωση προχωρεῖ, ἔνα σῶμα, πρὸς τὰ κυνηγετικὰ πεπρωμένα της. Πρέπει καὶ τὰ λιονταράκια νὰ μάθουν νὰ κερδίζουν τὴ ζωή τους μὲ δική τους εὐθύνη καὶ μὲ κόπο δικό τους. Στήνουν παγάνες, δλοι μαζί, νὰ σκοτώσουν τὸ ἀνυποψίαστο ζῶο καὶ νὰ εὐωχηθοῦν. Μὲ τὸ χάραμα τοῦ ἥλιου, θὰ ξεχωρίσουν καὶ πάλι. Ὁλημερὶς τὰ λιοντάρια κοιμοῦνται.

 ΧΕΙ νυχτώσει γιὰ καλά. Πέρα, στὸ βάθος, ή Ναϊρόμπι εἶναι κατάφωτη. Στὸ μεγάλο δρόμο ἔχουν ἀνάψει τὰ πορτοκαλιὰ φανάρια μὲ τὸ γλυκό, παρηγορητικὸ φῶς. Ἡ ὑπαιθρη χώρα εἶναι σπαρμένη κομψὲς ἐπαύλεις καὶ περιβόλια, δπου εὐωδιάζουν τὰ λουλούδια τῶν τροπικῶν.

— Λοιπόν, χορτάσαμε λιοντάρια σήμερα, εἶπε δ Θάνος.

Δὲ μοῦ βάσταξε ἡ καρδιὰ νὰ τὸν πικράνω, νὰ τοῦ πᾶ, πὼς καὶ τοῦτα τὰ λιοντάρια ἦταν καμπόσο ξεστρατισμένα ἀπὸ τὸν προορισμὸ τους. Θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ τὰ χαρῷ σὲ στάση μάχης, δχι νὰ πορεύωνται ἀμέριμνα ἀνάμεσα στ' αὐτοκίνητα! Νὰ ἴδω τὸ κορμί τους νὰ γίνεται νευρὰ τόξου, τὰ μάτια τους ν' ἀστράφουν, τὸ

στόμα τους νὰ βρουχιέται, τὴ χαίτη τους νὰ τρέμη ἀπὸ ἀγωνία. Δὲν μπορῶ διαφορετικὰ νὰ τὰ φανταστῶ τὰ λιοντάρια, ζῶα θαυμαστά, γεμάτα ἀπὸ τὴν εἰλικρίνεια καὶ τὴν περηφάνια ποὺ ἔλειψε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὴν ἰκανότητα νὰ ἔξευτελίζουν τὰ πάντα, νὰ ἔξευτελίζουν καὶ τὰ λιοντάρια, ἀναγκάζοντά τα, μὲ τὸ μαστίγιο, νὰ περνοῦν πυρωμένα στεφάνια, νὰ περπατοῦν μὲ τὰ δυὸ πόδια ὅρθια, νὰ στρογγυλοκάθωνται ἀπάνου σὲ φαρδιὲς βάσεις, νὰ γίνονται μπαίγνιο τοῦ κυριακάτικου ἀργόσχολου.

— Τὸ λιοντάρι, μοῦ εἶπαν οἱ φίλοι στὴν Αἴθιοπία, δὲ σὲ πειράζει, ἀν δὲν τὸ πειράξῃς. Συχνὰ τὸ βρίσκεις στὴ μέση τοῦ δρόμου, καταμεσήμερα, ξαπλωμένο. Πρέπει νὰ προσέξῃς πολὺ, νὰ τὸ προσπεράσῃς χωρὶς νὰ τ' ἀγγίξῃς. "Η νὰ περιμένης νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ παραμερίσῃ. "Αν θελήσῃς νὰ τὸ χτυπήσῃς, θὰ χιμήξῃ ἀπάνου σου. Κι ἀν σὲ βρῆ τοῦ χεριοῦ του, ποὺ λέει δὲ λόγος, θὰ σηκώσῃ τὴν πατούσα του καὶ θὰ χαϊδέψῃ τὸ μάγουλό σου. Αὐτὸ ἀρκεῖ, γιὰ νὰ βρεθῆς μὲ συντριμμένο κρανίο. Τόση δύναμη ἔχει στὰ πόδια του. Είναι μιὰ φυσικὴ δύναμη, καθὼς ἡ νεροποντή, καθὼς ὁ σεισμός. Μιὰ φορὰ ἔξεμεσημεριάζαμε σὲ μέρη ἀπόσκια, μέσα στὴ σαβάνα* τῆς Ντίρε-Ντάουας. Τὸ λιοντάρι βγῆκε ξαφνικὰ ἀπὸ σύδεντρο, στάθηκε στὸ χεῖλος τοῦ ὅχτου καὶ μᾶς περιεργαζόταν. Οἱ γυναῖκες πήγαν νὰ ξεφωνίσουν, προσπαθήσαμε νὰ πιάσουμε τὰ τουφέκια, ποὺ εἶχαμε ἀφῆσει παράμερα, τὰ χέρια μας εἶχαν μουδιάσει ἀπὸ φρίκη καὶ τρόμο, τὸ λιοντάρι μᾶς περιεργαζόταν μὲ τὴν ἡσυχία του. Τέλος, ἔστριψε τὴν ράχη μὲ ἄπειρη περιφρόνηση καὶ ξεμάκρυνε. Τί νὰ φάῃ ἀπὸ μᾶς;

Νά, αὐτὸ σημαίνει, ἐπιτέλους, πῶς τὸ ζῶο βρίσκεται σφηνωμένο μέσα στὴν καθημερινὴ ζωὴ τῆς Ἀφρικῆς. Στὸ Μόσι καὶ στὸ Ντάρ-Σαλάμι εἶδα σὲ φιλόξενα καὶ πολυτελέστατα σπίτια σαυρες νὰ σαλεύουν στοὺς τοίχους, μέσα στὶς κάμαρες. Ἀνατρόμαξα.

— Δὲν κάνουν κακό. Σκοτώνουν τὰ κουνούπια, τὶς μύγες, τὶς ἀράχνες, μοῦ εἶπαν· τὶς ἔχουμε συνηθίσει καὶ τὶς ἀφήνουμε λεύτερες.

— Κι είναι πολλές;

— "Οσες κι ἀν είναι, δὲν τὶς πειράζουμε!"

‘Οφείλω νὰ δμολογήσω, πώς τέτοιο ἐντομοκτόνο δὲ θὰ μποροῦσα νὰ τὸ φανταστῶ.

(Απὸ τὸ βιβλίο 'Αφρικανικὴ περιπέτεια)

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Τραγουδάκι

Παιζει ἀπόψε τὸ φεγγάρι
μέσα στὴν κληματαριά,
πού 'ναι νὰ τὸ πιῆς, ἀλήθεια,
στὸ ποτήρι,

κι ὅχι τόσο γιατὶ παιζει
στὴν κληματαριά,
ὅσο γιατὶ φέγγει δίπλα
σ' ἔνα παραθύρι...

(*"Απαντα"*)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ

"Ονειρο καλοκαιρινοῦ μεσημεριοῦ (Απόσπασμα)

Χτές βράδυ δὲν κοιμήθηκαν καθόλου τὰ παιδιά. Είχανε κλείσει
ἔνα σωρὸ τζιτζίκια στὸ κουτὶ τῶν μολυβιῶν, καὶ τὰ τζιτζίκια
τραγουδοῦσαν κάτου ἀπ' τὸ προσκεφάλι τους ἔνα τραγούδι
ποὺ τὸ ξέραν τὰ παιδιὰ ἀπὸ πάντα καὶ τὸ ξεχνοῦσαν μὲ τὸν
ῆλιο.

Χρυσὰ βατράχια κάθονταν στὶς ἄκρες τῶν ποδιῶν χωρὶς νὰ
βλέπουν στὰ νερὰ τὴ σκιά τους, κι ἥτανε σὰν ἀγάλματα μι-
κρὰ τῆς ἐρημιᾶς καὶ τῆς γαλήνης.

Τότε τὸ φεγγάρι σκόνταψε στὶς ἴτιες κι ἐπεσε στὸ πυκνὸ χορ-
τάρι.

Μεγάλο σούσουρο ἔγινε στὰ φύλλα.

Τρέξανε τὰ παιδιά, πῆραν στὰ παχουλά τους χέρια τὸ φεγγάρι
κι δλη τὴ νύχτα παίζανε στὸν κάμπο.

Τώρα τὰ χέρια τους εἶναι χρυσά, τὰ πόδια τους χρυσά, κι δπου
πατοῦν ἀφήνουνε κάτι μικρὰ φεγγάρια στὸ νοτισμένο* χῶμα.

Μά, εὐτυχῶς, οἱ μεγάλοι ποὺ ξέρουν πολλά, δὲν καλοβλέπουν.
Μονάχα οἱ μάνες κάτι υποψιάστηκαν.

Γι' αὐτὸ τὰ παιδιὰ κρύβουνε τὰ χρυσωμένα χέρια τους στὶς
ἄδειες τσέπες, μήν τὰ μαλώσῃ ἡ μάνα τους ποὺ δλη τὴ
νύχτα παίζανε κρυφὰ μὲ τὸ φεγγάρι.

(Ποιήματα 1930-1960)

ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΑΜΑΡΑΚΗΣ

Τὸ ποδήλατο

ΠΟΓΕΜΑ. Σάββατο ἀπόγεμα, γεμάτο φῶς. Ἀ-
πρίλης.

Στὴν αὐλὴν εἶχανε μαζευτῆ κάμποσοι. Εἶχανε ὥρει
καὶ ἀπ' τὰ γειτονικὰ σπίτια, κάτι γυναικες κι ἔνα
τσούρμο πιτσιρίκια.

— Απαρτία ἔχουμε σήμερα, εἰπε δὲ παπποὺς ποὺ εἶχε βγῆ κι
αὐτὸς στὴν αὐλὴν τσουλώντας τὴν καρέκλα του μὲ τὶς ρόδες.

Τὸ πόδι του, τὸ ἀριστερό, ἤτανε χρόνια παράλυτο.

Τὸ ἀγόρι δούλευε πυρετωδῶς. Γιάλιζε τώρα τὸ τιμόνι. Οἱ
ἄλλοι, γύρω του, χαζεύανε τὸ ποδήλατο, ποὺ ἤτανε τὸ γεγονός
τῆς ἡμέρας στὴν αὐλὴν. Σὲ λίγο, θ' ἀνέβαινε τὸ ἀγόρι στὸ ποδή-
λατο κι ὑστερα... ὑστερα θὰ χαλοῦσε δὲ κόσμοις! Θά κανε βόλτες
σ' δῆλη τὴ γειτονιά, δλοι θὰ τὸ καμαρώνανε πάνω στ' δλοκαίνου-
ριο ποδήλατο, ποὺ τὸ χεφέρει πρὶν ἀπὸ μισή ὥρα μόλις.

— Θά ἔχουμε πρεμιέρα ἀπόψε, εἰπε δὲ ήθοποιός, ποὺ ἔμενε στὸ
δωμάτιο δίπλα στὸ κοτέτσι.[...]

Στὸ μεταξύ, τὸ ἀγόρι δὲν ἔδινε προσοχὴ σὲ δὲ, τι γινότανε
γύρω του. Γιάλισε τὸ τιμόνι, τὸ σκελετό, τὰ πετάλια...

Δεκαπέντε χρονῶν, μελαχρινό, λυγερό, δούλευε ἀπὸ δώδεκα
χρονῶν σ' ἔνα μηχανουργεῖο.

Ἐκεῖνο τὸ ἀπόγεμα, εἶχε κάνει πραγματικότητα τὸ μεγάλο του

δνειρο: νὰ πάρη ποδήλατο. Δυὸ χρόνια ἀγωνίστηκε γι' αὐτό. Στερήθηκε τὰ πάντα: τὸ σινεμά, τὸ ποδόσφαιρο, ἀκόμα καὶ τὸ τσιγάρο ποὺ τραβούσε πότε πότε, στὴ ζούλα. Στὸ μηχανουργεῖο δούλευε ὑπερωρίες, τσακιζότανε στὴ δουλειά, γύριζε τὸ βράδυ λιῶμα ἀπ' τὴν κούραση, μὰ τ' ὅνειρό του τοῦ 'δινε κουράγιο καὶ δὲ λύγιζε. Καὶ νά ποὺ ἡρθε ἡ ὥρα! Ἐκεῖνο τ' ἀπόγεμα, Σάββατο ἀπόγεμα, σκόλαστε ἀπ' τὸ μηχανουργεῖο λίγο νωρίτερα, πῆγε στὸ μαγαζί, ἔδωσε ἔνα μάτσο λεφτὰ προκαταβολή, τὸ ὑπόλοιπο θὰ τὸ 'δινε μὲ δόσεις κάθε μήνα, πήρε τὸ ποδήλατο, καὶ τώρα, στὴν αὐλή...

— "Ατιμο ποδάρι! εἶπε δ παππούς. "Αν δὲν ἡσουνα τοῦ λόγου σου, θά 'κανα κι ἐγὼ μιὰ βόλτα.

Καὶ χάιδεψε τὰ γένια του.

— Μωρὲ σεῖς, ἐπρεπε νὰ ξουριστῶ, μέρα πού 'ναι σήμερα! φώναξε. Βάλτε νερὸ νὰ ζεσταθῇ γρήγορα!

Η νύφη του, ἡ μάνα τοῦ ἀγοριοῦ, ἔτρεξε κι ἄναψε τὸ καμινέτο.

"Ελειπε ἔνας: δ πατέρας τοῦ παιδιοῦ. Τὸν εἶχανε πιάσει οἱ Γερμανοὶ σ' ἔνα μπλόκο, στὴν Κατοχή, καὶ τὸν ἐκτελέσανε δυὸ μῆνες ἀργότερα.

Η μεγάλη στιγμὴ εἶχε φτάσει. "Ολα ἡταν ἔτοιμα. Τὸ ποδήλατο ἀστραφτε δλάκερο. Τέσσερεις σημαιούλες κυμάτιζαν πάνω του.

Ο παππούς, φρεσκοξυρισμένος, εἶχε κοπῆ δυὸ φορὲς στὴ βιασύνη του, ἡτανε τώρα ἔξω ἀπ' τὴν ξύλινη πόρτα τῆς αὐλῆς καὶ γύρω του δλοι οἱ ἄλλοι.

Η μάνα, μὲ τὴν ποδιὰ στὴ μέση, ἔκανε πώς κάτι τῆς μπῆκε στὸ μάτι, τάχα, γιὰ νὰ σκουπίσῃ, μὲ τρόπο, τὸ δάκρυ ποὺ εἶχε κυλήσει.

Τὰ πιτσιρίκια εἶχανε ἀνοίξει κάτι πελώρια στόματα, χαζεύοντας. 'Απ' τὴ συγκίνησή τους τρέχανε οἱ μύξες τους.

"Ολα ἡταν ἔτοιμα. Τὸ ποδήλατο, τὸ ἀγόρι, καὶ οἱ ἄλλοι.

Πλύθηκε, ἄλλαξε, ἔβαλε τὸ χρωματιστὸ καρὸ πουκάμισο καὶ τὸ γκρὶ παντελόνι ποὺ τὸ 'χε γιὰ τὶς Κυριακές.

"Όλα ήταν έτοιμα. Μὰ ὅχι, ἔλειπε κάτι, ποὺ ἡρθε κείνη τῇ στιγμῇ: ἔνα κόκκινο τριαντάφυλλο, ποὺ τὸ χέρι ἐνὸς κοριτσιοῦ τό 'βαλε στὸ τιμόνι. Τὰ μάγουλα τοῦ ἀγοριοῦ γινήκανε πιὸ κόκκινα καὶ ἀπ' τὸ τριαντάφυλλο. Καὶ ξεκίνησε..."

Στὴν ἀρχή, πήγαινε ἀργά, σὰν τὸν καβαλάρη ποὺ πρωτοκαβαλάει ἔνα ἄλλογο καὶ θέλει νὰ τὸ γνωρίσῃ. Μὰ ὑστερα πήγαινε δῦλο καὶ πιὸ γρήγορα.

Τώρα εἶχανε μαζευτῆ κι ἄλλοι μπροστά στὴν ἔξωπορτα τῆς αὐλῆς. "Ήτανε κάτι καινούριο γιὰ τὴ φτωχογειτονιὰ τοῦτο τὸ ποδήλατο. Κάτι ποὺ ἡρθε νὰ ταράξῃ τὰ στεκούμενα νερά.

Τὸ ἀγόρι ἔτρεξε πρῶτα στὸ δρόμο ποὺ ἦτανε μπροστά στὸ σπίτι του, ὑστερα χάθηκε στὴ γωνιά, σὲ λίγο ξαναφάνηκε ἀπὸ δεξιὰ καὶ ξαναπέρασε μπροστά ἀπ' τὸ σπίτι του, ξαναχάθηκε στὴ γωνιά καὶ σὲ λίγο φάνηκε ἀπὸ ἀριστερὰ καὶ ξαναπέρασε μπροστά ἀπ' τὸ σπίτι του...

Κοίταζε καμιὰ φορά, ἔτσι καθὼς ἔτρεχε, τοὺς ἀνθρώπους μπροστά στὴν ἔξωπορτα τῆς αὐλῆς ποὺ σαλεύανε ψηλὰ τὰ χέρια τους καὶ φωνάζανε, μὰ οἱ φωνές τους φτάνανε στ' αὐτιά του σὰν ἔνα βαθὺ βουητό. Καὶ ξεχώριζε τὸ κορίτσι ποὺ εἶχε βάλει στὸ τιμόνι τὸ κόκκινο τριαντάφυλλο.

"Αρχισε τὶς ἀκροβασίες σὲ λίγο. "Ετρεχε χωρὶς νὰ βαστάῃ τὸ τιμόνι τώρα. Οἱ ἄνθρωποι μπροστά στὴν ἔξωπορτα τῆς αὐλῆς ἐνθουσιάστηκαν ἀκόμα πιὸ πολύ, τὰ χέρια τους σαλεύανε ψηλὰ καὶ φωνάζανε ἀκόμα πιὸ δυνατά.

Τὸ ἀγόρι ζύγωνε τώρα στὴν κορφὴ τοῦ θριάμβου του. "Ετρεχε, ἔτρεχε... Καὶ κοίταζε τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἦταν ἐκεῖ, ἔβλεπε τὰ χέρια τους ποὺ σαλεύανε ψηλά, ἀκουγε τὶς φωνές τους, ξεχώριζε τὸ κορίτσι ποὺ εἶχε βάλει στὸ τιμόνι τὸ κόκκινο τριαντάφυλλο, καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ κατηφόριζε τὸ φορτηγὸ τῶν τριῶν τόνων οἱ ἄνθρωποι τὸ εἶδανε, μὰ τὸ ἀγόρι δὲν τὸ εἶδε, κοίταζε τοὺς ἀνθρώπους κείνη τὴν δρα, εἶδε τὰ χέρια τους ποὺ σαλεύανε ἀκόμα πιὸ ψηλά, ἀκουσε τὶς φωνές τους ἀκόμα πιὸ δυνατές, θάρρεψε πῶς ήτανε ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμό τους ποὺ εἶχε κορυφωθῆ, εἶδε ἀκόμα μιὰ φορὰ τὸ κορίτσι, τὸ κορίτσι ποὺ εἶχε

βάλει στὸ τιμόνι τὸ κόκκινο τριαντάφυλλο, ἄξαφνα ἔνα κόκκινο τριαντάφυλλο ἥρθε μπροστὰ στὰ μάτια του, ἄξαφνα δλάκερος ὁ κόσμος γίνηκε ἔνα κόκκινο τριαντάφυλλο.

('Απὸ τὴν συλλογὴν διηγημάτων Ζητεῖται ἐλπὶς)

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

Δέηση γιὰ τὴν ψυχὴν τοῦ Παπαδιαμάντη

Χριστέ μου, δῶσ' του τὴν χαρά, τὴν μόνη ποὺ μποροῦσε νὰ σου ζητήσῃ ἀπάνω ἐκεῖ νοσταλγικὰ ἡ ψυχὴ του, κάνε τὸ θάμα κι ἄσε τον νὰ ζήσῃ δπως ἔζοῦσε σὲ μιὰ μεριὰ ποὺ τάχατες νὰ μοιάζῃ τὸ νησί του.

Νά 'ναι τὰ βράχια στὸ γκρεμὸ βαθιὰ κουφαλιασμένα, νά 'χη σωριάσει ἡ θάλασσα στὴν ἀμμουδιὰ τὰ φύκια, κι ἀράδα ἀράδα στὸ γιαλὸ δεμένα, ἀποσταμένα, νὰ σιγοτρίζουν τὰ φτωχὰ σκιαθίτικα καΐκια.

Νά 'ναι οί νησιώτισσες οί γριές κι οί νιèς οί πεθαμένες,
αύτες ποù τις θλιμμένες τους μᾶς ἔλεγε ίστορίες,
νὰ γνέθουν τὸ λινάρι οί γριές στὴν πόρτα καθισμένες,
καὶ δίπλα στὰ παράθυρα ν' ἀνθίζουν οί γαζίες.

Κι ὅστερα ἀκόμα νά 'ναι ἐλιές, καὶ νά 'ναι κυπαρίσσια,
σκυμμένα νά 'ναι καὶ στὸ φῶς τ' ἀχνὸ νὰ προσκυνᾶνε,
νὰ τόνε περιμένουνε στὸν κάμπο τὰ ξωκλήσια
καὶ τὴν καμπάνα τους μακριά οί ἀγγέλοι νὰ χτυπᾶνε.

Δῶσ' του, Χριστέ μου, τὴ στερνὴ χαρὰ νὰ ἰδῃ καὶ πάλι
τὴ γνώριμή του τὴ ζωὴ κοντὰ στ' ἀκροθαλάσσι.
"Αχ! ἔτσι ἀθῶα κι ἔτσι ἀπλὰ κι ἀγνὰ τὴν εἶχε ψάλει,
ποὺ τῆς ἀξίζει ἐκεῖ ψηλὰ μαζὶ μ' αὐτὸν ν' ἀγιάση..."

('Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Σκιὲς)

περιστατικά παρέδωσε την αρχή της συγγραφής του σε μια γυναίκα που ήταν στην εποχή της γέννησης της στην Αθήνα. Η γυναίκα ήταν η μητέρα της συγγραφέας, η οποία έπαιξε σημαντικό ρόλο στην παραγωγή της έργων. Η μητέρα της συγγραφέας ήταν η Ελένη Καραβάση, η οποία ήταν μια γυναίκα που θεωρήθηκε από την ιδιαίτερη σημασία της στην ιστορία της Ελλάδας. Η Ελένη Καραβάση ήταν η μητέρα της συγγραφέας, η οποία ήταν μια γυναίκα που θεωρήθηκε από την ιδιαίτερη σημασία της στην ιστορία της Ελλάδας. Η Ελένη Καραβάση ήταν η μητέρα της συγγραφέας, η οποία ήταν μια γυναίκα που θεωρήθηκε από την ιδιαίτερη σημασία της στην ιστορία της Ελλάδας.

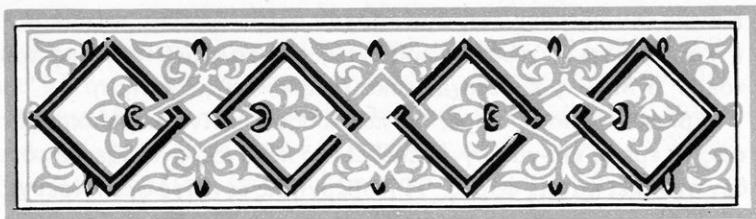

ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

"Ανθος του γιαλου"

ΓΠΙ πολλάς νύκτας κατὰ συνέχειαν, ἔβλεπεν ὁ Μάνος τοῦ Κορωννιοῦ, ἐκεῖ ποὺ ἔδενε τὴν βάρκα του κάθε βράδυ, κοντὰ στὰ κοτρόνια τοῦ Ἀνατολικοῦ Γιαλοῦ, ἀνάμεσα εἰς δύο ὑψηλοὺς βράχους καὶ κάτω ἀπὸ ἔνα παλαιὸν ἐρημόσπιτον κατερειπωμένον —ἐκεῖ ἔστρωνε συνήθως τὴν κάπα ἐπάνω στὴν πλώρη τῆς βάρκας, κι ἐκοιμᾶτο χορευτὸν καὶ νανουρισμένον ὕπνον, τρεῖς σπιθαμὲς ὑψηλότερα ἀπὸ τὸ κῦμα, θεωρῶν τὰ ἄστρα καὶ μελετῶν τὴν Πούλια καὶ δλα τὰ μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ —ἔβλεπε, λέγω, ἀνοικτὰ εἰς τὸ πέλαγος, ἔξω ἀπὸ τὰ δύο ἀνθισμένα νησάκια, τὰ φυλάττοντα ὡς σκοπὸς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ἐν μελαγχολικὸν φᾶς: κανδῆλι, φανόν, λαμπάδα ἢ ἄστρον πεσμένον, νὰ τρεμοφέγγη ἐκεῖ μακριά, εἰς τὸ βάθος τῆς μελανωμένης εἰκόνος, ἐπιπολῆς* εἰς τὸ κῦμα· καὶ νὰ στέκῃ ἐπὶ ὥρας, σὰν νὰ ἐπιπλέῃ ἀκίνητον.

‘Ο Μάνος τοῦ Κορωνιοῦ, βαρκάρης καὶ ψαρᾶς, ἡτον ἀδύνατος στὰ μυαλὰ καὶ ἐντελῶς ἀγράμματος. Ἀρκετὸν ἦτο ἡδη ὅποιο ἔδενε τὴν βάρκα του κάθε βράδυ ἐκεῖ, δίπλα εἰς τοὺς δύο μαυρισμένους βράχους, κάτω ἀπὸ τὸ ἐρημόσπιτον ἐκεῖνο, τ’ δλόρθον ἄψυχον φάντασμα, τὸ δποῖον εἶχε τὴν φήμην ὅτι ἦτο στοιχειωμένον. Ἐλέγετο κοινῶς «τῆς Λουλούδως τὸ Καλύβι». Διατί;

Κανεὶς δὲν ἡξευρεν. "Η, ἀν ὑπῆρχαν ὀλίγα γραῦδια, «λαδικά»,^{*} ή καὶ δύο τρεῖς γέροι γνωρίζοντες τὰς παλαιὰς ἴστορίας τοῦ τόπου, δέ Μάνος δὲν ἔτυχεν εὐκαιρίας νὰ τοὺς ἐρωτήσῃ.

"Ἐβλεπε, βραδίες τώρα, τὸ παράδοξον ἐκεῖνο καὶ μακρυνὸν φῶς νὰ τρέμη καὶ νὰ φέγγη, ἐκεῖ εἰς τὸ πέλαγος, ἐνῷ ἡξευρεν δτὶ δὲν ἥτο ἐκεῖ κανεὶς φάρος. "Η Κυβέρνησις δὲν εἶχε φροντίσει γι' αὐτὰ τὰ πράγματα εἰς τὰ μικρὰ μέρη ποὺ δὲν ἔχουν ίσχυροὺς βουλευτάς.

Τί, λοιπόν, ἥτο τὸ φῶς ἐκεῖνο; "Ησθάνετο ἐπιθυμίαν —ἐπειδὴ σχεδὸν καθημερινῶς ἐπερνοῦσε τὴν βάρκα του ἀπ' ἐκεῖνο τὸ πέραμα, ἀνάμεσα εἰς τὰ δύο χλοερὰ νησάκια, καὶ δὲν ἔβλεπεν ἐκεῖ τὴν ἡμέραν κανὲν ἵχνος ποὺ νὰ ἔξηγῇ τὴν παρουσίαν τοῦ φωτὸς τὴν νύκτα— νὰ πλεύσῃ τὰ μεσάνυχτα, διακόπτων τὸν μακάριον ὅπνον του καὶ τοὺς ρεμβασμούς του πρὸς τὸ ἄστρα, νὰ φθάσῃ ἔως ἐκεῖ καί, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ τὸ κυνηγήσῃ τὸ μυστηριώδες ἐκεῖνο φέγγος. "Οθεν,^{*} δέ Μάνος, ἐπειδὴ ἥτο ἀσθενῆς ἄνθρωπος, καθὼς εἴπομεν, νέος εἰκοσαετής, ἐκάλεσεν ἐπίκουρον^{*} καὶ τὸν Γιαλῆν τῆς Φαφάνας, δέκα ἔτη μεγαλύτερόν του —ἀφοῦ τοῦ διηγήθη τὸ νυκτερινὸν δραμά του— διὰ νὰ τοῦ κάμη συντροφιὰν εἰς τὴν ἀσυνήθη ἐκδρομήν.

"Ἐπῆγαν μίαν νύκτα, δταν ἡ σελήνη ἥτο ἐννέα ἡμερῶν καὶ ἐπρόκειτο νὰ δύσῃ περὶ τὴν μίαν μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Τὸ φῶς ἐφαίνετο ἐκεῖ ἀκίνητον, ὡς καρφωμένον, ἐνῷ διύρινος κολοβὸς δίσκος κατέβαινεν ἡρέμα πρὸς δυσμάς κι ἔμελλε νὰ κρυφθῇ δπίσω τοῦ βουνοῦ. "Οσον ἐπλεαν αὐτοὶ μὲ τὴν βάρκαν, τόσον τοὺς ἔφεγγε, χωρὶς νὰ κινῆται δόφθαλμοφανῶς, δ μυστηριώδης πυρσός. "Ἐβαλαν δύναμιν εἰς τὰ κουπιά, «ἔξεπλατίσθηκαν». Τὸ φῶς ἐμακρύνετο, ἐφαίνετο ἀπώτερον^{*} δλονέν. "Ητο ἄφθαστον... Τέλος ἔγινεν ἄφαντον ἀπὸ τὰ μάτια των.

"Ο Μάνος, μαζὶ μὲ τὸν Φαφάναν, ἔκαμαν πολλοὺς σταυρούς.

"Αντήλλαξαν δλίγας λέξεις:

— Δὲν εἶναι φανάρι· δὲν εἶναι καᾶκι, ὅχι!-

— Καὶ τί εἶναι;

— Εἶναι...

‘Ο Γιαλῆς τῆς Φαφάνας, δὲν ἤξευρε τί νὰ εἰπῇ.

Τὴν νύκτα τῆς τρίτης ἡμέρας καὶ, πάλιν, δύο ἡ τρεῖς ἡμέρας μετ’ αὐτήν, οἱ δύο ναυτίλοι ἐπεχείρησαν ἐκ νέου τὴν ἐκδρομήν. Πάντοτε ἔβλεπαν τὴν μυστηριώδη λάμψιν νὰ χορεύῃ εἰς τὰ κύματα. “Επειτα, δμως, δσον ἐπλησίαζαν αὐτοί, τόσον τὸ δραμα ἔφευγε. Καί, τέλος, ἐγίνετο ἄφαντον... Τί, ἄραγε, νὰ ἥτο;

* * *

ΝΑΣ μόνον γείτων εἶχε παρατηρήσει τὰς ἐπανειλημμένας νυκτερινὰς ἐκδρομὰς τῶν δύο φίλων μὲ τὴν βάρκαν. ‘Ο Λίμπος δ Κόκοϊας, ἀνθρωπὸς πενηντάρης, εἶχε διαβάσει πολλὰ παλαιὰ βιβλία, μὲ τὰ δλίγα κολυβογράμματα* ποὺ ἤξευρε, καὶ εἶχεν δμιλήσει μὲ πολλὰς γραίας σοφάς, ποὺ ἔζουσαν ἄλλοτε.

Ἐκάθητο δλην τὴν νύκτα, ἀγυρπνῶν, σιμὰ εἰς τὸ παράθυρόν του, βλέπων πρὸς τὴν θάλασσαν· καὶ πότε ἐδιάβαζε τὰ βιβλία του, πότε ἐρρέμβαζε* πρὸς τὰ ἄστρα καὶ πρὸς τὰ κύματα. Ἡ καλύβα του, δπου ἔρημος καὶ μόνος ἐκατοικοῦσε, ἔκειτο δλίγους βράχους παραπέρα ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς Λουλούδως, δπου ἔδενε τὴν βάρκαν του δ Μάνος, ὀνάμεσα εἰς τὸ σπίτι τῆς Βάσως τοῦ Ραγιᾶ καὶ τῆς Γκαβαλογίνας.

Μίαν νύκτα, δ Κορωνιός καὶ δ ἔγγονος τῆς Φαφάνας ήτοιμάζοντο νὰ λύσουν τὴν βάρκαν καὶ νὰ κωπηλατήσουν τετάρτην φοράν, διὰ νὰ κυνηγήσουν τὸ ἀσύλληπτον θήραμά* των.

‘Ο Λίμπος δ Κόκοϊας τοὺς εἶδεν, ἐβγῆκεν ἀπὸ τὴν καλύβην του φορῶν ὕσπρον σκοῦφον καὶ ράσον μακρύ, δπως ἐσυνήθιζε κατ’ οἰκον, ἐπήδησε δύο τρεῖς βράχους πρὸς τὰ ἐκεῖ κι ἔφθασε παραπάνω ἀπὸ τὸ μέρος δπου εὑρίσκοντο οἱ δύο φίλοι.

— Γιὰ ποῦ, ἀν θέλη δ Θεός, παιδιά; τοὺς ἐφώναξεν. Εἶναι βραδιές τώρα, ποὺ τρέχετε ἔξω ἀπὸ τὸ λιμάνι, χωρὶς νὰ γιαλεύετε,* χωρὶς νὰ πυροφανίζετε· καὶ τὰ ψάρια σας δὲν εἴδαμε. Μήπως σᾶς δνείρεψε καὶ σκάφτετε πουθενά, γιὰ νὰ βρῆτε κανένα θησαυρό;...

‘Ο Μάνος παρεκάλεσε τὸν Κόκοϊαν νὰ κατεβῇ παρακάτω καὶ

νὰ δミιλῇ σιγανώτερα. Μεθ' ὅ, δὲν ἐδίστασε νὰ τοῦ διηγηθῇ τὸ δραμά του.

‘Ο Λίμπος ἤκουσε μὲ πολλὴν προσοχήν. “Επειτα, ἐγέλασε: —’Αμ’ ποῦ νὰ τὰ ξέρετε αὐτὰ ἐσεῖς οἱ νέοι! εἶπε, σείων σφοδρῶς τὴν κεφαλήν. Τὸν παλιὸν καιρό, τέτοια πράματα σὰν αὐτὸν ποὺ εἶδες, Μάνο, τὰ ἔβλεπαν ὅσοι ἦταν καθαροί· τώρα τὰ βλέπουν μόνον οἱ ἐλαφροῖσκιωτοι.* Ἐγὼ δὲν βλέπω τίποτα!... Τὸ εἶδε κι ο Γιαλῆς, αὐτὸν ποὺ λές πώς βλέπεις;

‘Ο Γιαλῆς ἡναγκάσθη, μὲ συστολὴν κατωτέραν τῆς ἡλικίας του, νὰ δομολογήσῃ ὅτι δὲν ἔβλεπε τὸ φῶς περὶ οὗ δὲ λόγος, ἀλλ’ ἐπείθετο εἰς τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Μάνου, ποὺ ἔλεγεν ὅτι τὸ βλέπει.

‘Ο Κόκοϊας ἥρχισε τότε νὰ διηγῆται:

—’Ακοῦστε νὰ σᾶς πᾶ, παιδιά!... Ἐγώ, ποὺ μὲ βλέπετε, ἔφτασα τὴν γριὰ Κοεράνω τοῦ Ραγιᾶ, τὴν μάνα αὐτῆς τῆς Βάσως τῆς γειτόνισσας, καθὼς καὶ τὴν μάνα τῆς Γκαβαλογίνας —ἀκόμα κι ἄλλες γριές. Μοῦ εἶχαν διηγηθῆ πολλὰ πρωτινά, παλαικὰ πράματα, καθὼς κι αὐτὸν ποὺ θὰ σᾶς πᾶ τώρα.

Βλέπετε αὐτὸν τὸ χάλασμα, τὸ Καλύβι τῆς Λουλούδως, ποὺ λένε πώς εἶναι στοιχειωμένο; Ἐδῶ, τὸν παλιὸν καιρό, ἐκατοικοῦσε μία κόρη, ή Λουλούδω, δπου τὴν εἶχαν δνοματίσει γιὰ τὴν ἐμορφιά της —ἔλαμπε δὲ ἡλιος, ἔλαμπε κι αὐτή!— μαζὶ μὲ τὸν πατέρα της τὸ γέρο-Θεριᾶ (ἐλληνικὰ τὸν ἔλεγαν Θηρέα), δπου ἐκυνηγοῦσε δλους τοὺς Δράκους καὶ τὰ Στοιχειά, μὲ τὴν ἀσημένια σαγίτα καὶ μὲ φαρμακωμένα βέλη. Ἐνα βασιλόπουλο, ἀπὸ τὰ ξένα, τὴν ἀγάπησε τὴν δμορφη Λουλούδω. Τῆς ἔδωσε τὸ δαχτυλίδι του· κι ἐκίνησε νὰ πάη στὸ σεφέρι* καὶ τῆς ἔταξε μὲ δρκον ὅτι, ἀμα νικήσῃ τοὺς βαρβάρους, τὴν ήμέρα ποὺ θὰ γεννηθῇ δ Χριστός, θὰ ἔρθῃ νὰ τὴν στεφανωθῇ.

‘Επῆγε τὸ Βασιλόπουλο... Ἐμεινεν ή Λουλούδω, ρίχνοντας τὰ δάκρυά της στὸ κύμα, στὸν ἀέρα στέλνοντας τοὺς στεναγμούς της καὶ τὴν προσευχὴ στὰ οὐράνια, νὰ βγῇ νικητής τὸ Βασιλόπουλο, νὰ ἔρθῃ ή μέρα ποὺ θὰ γεννηθῇ δ Χριστός, νὰ γυρίσῃ δ πειστικός* της νὰ τὴν στεφανωθῇ.

"Εφτασεν ἡ μέρα ποὺ δὲ Χριστὸς γεννᾶται. Ἡ Παναγία, μὲ ἀστραφτερὸ πρόσωπο, χωρὶς πόνο, χωρὶς βοήθεια, γέννησε τὸ Βρέφος μὲς στὴ Σπηλιά, τὸ ἐσήκωσε, τὸ ἐσπαργάνωσε μὲ χαρὰ καὶ τὸ ὕβαλε στὸ παχνὶ γιὰ νὰ τὸ κοιμίσῃ. "Ενα βοϊδάκι κι ἔνα γαϊδουράκι ἐσίμωσαν τὰ χνῶτα τους στὸ παχνὶ, κι ἐφυσοῦσαν μαλακὰ νὰ ζεστάνουν τὸ Θεῖο Βρέφος... Νά, τώρα θὰ ῥθῇ καὶ τὸ Βασιλόπουλο νὰ πάρη τὴν Λουλούδω!

"Ηρθαν οἱ βοσκοί, δύο γέροι μὲ μακριὰ ἄσπρα μαλλιά, μὲ τὶς μαγκοῦρες τους, ἔνα βοσκόπουλο μὲ τὴν φλογέρα του, θαμπωμένοι, ξαφνιασμένοι, κι ἐπεσαν κι ἐπροσκύνησαν τὸ Θεῖο Βρέφος. Εἶχαν ἰδεῖ τὸν "Αγγελὸν, ἀστραπόμορφο μὲ ἄσπρα χρυσογάλανα φτερά, εἶχαν ἀκούσει τ' Ἀγγελούδια ποὺ ἔψαλλαν: Δόξα ἐν ύψιστοις Θεῷ! "Εμειναν γονατιστοί, μ' ἐκστατικὰ μάτια, κάτω ἀπ' τὸ παχνὶ, πολλὴν δῶρα, κι ἐλάτρευαν ἀχόρταγα τὸ θάμα τὸ οὐράνιο... Νά! τώρα θὰ ῥθῇ τὸ Βασιλόπουλο νὰ πάρη τὴν Λουλούδω!

"Εφτασαν κι οἱ τρεῖς Μάγοι, καβάλα στὶς καμῆλες τους. Εἶχαν χρυσὲς μίτρες* στὸ κεφάλι κι ἐφοροῦσαν μακριές γοῦνες, μὲ πορφύρα κατακόκκινη. Καὶ τ' ἀστεράκι, ἔνα λαμπρὸ χρυσὸ ἀστέρι, ἔχαμήλωσε κι ἐκάθισε πάνω στὴ σκεπὴ τῆς Σπηλιᾶς κι ἔλαμπε μὲ γλυκὸ οὐράνιο φῶς ποὺ παραμέριζε τῆς νυχτὸς τὸ σκοτάδι. Οἱ τρεῖς βασιλικοὶ γέροι ξεπέξεψαν ἀπ' τὶς καμῆλες τους, ἐμπῆκαν στὸ Σπήλαιο κι ἐπεσαν κι ἐπροσκύνησαν τὸ Παιδί. "Ανοιξαν τὰ πλούσια τὰ δισάκια* τους κι ἐπρόσφεραν δῶρα, χρυσὸ καὶ λιβάνι καὶ σμύρνα.

— Νά! τώρα θὰ ῥθῇ τὸ Βασιλόπουλο νὰ πάρη τὴν Λουλούδω!...

* * *

ΠΕΡΑΣΑΝ τὰ Χριστούγεννα, τελειώθηκε τὸ μυστήριο, ἔγινε κι ἡ σωτηρία· καὶ τὸ Βασιλόπουλο δὲν ἦρθε νὰ πάρη τὴν Λουλούδω! Οἱ βάρβαροι εἶχαν πάρει σκλάβο τὸ Βασιλόπουλο. Τὸ φουσάτο* του εἶχε νικήσει στὴν ἀρχή, τὰ φλάμπουρά* του εἶχαν κυριέψει μὲ ἀλαλαγμὸ* τὰ κάστρα τῶν βαρβάρων. Τὸ Βασιλόπουλο εἶχε χυμήξει

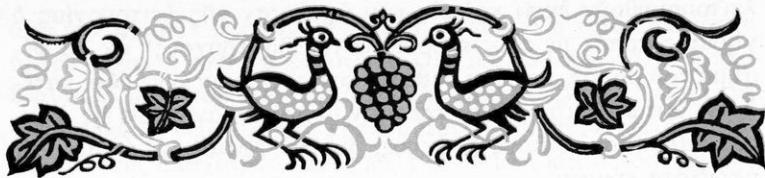
μὲ δρυμὴν ἀκράτητη ἀπάνω στὸ μούστωμα* καὶ στὴ μέθη τῆς νίκης. Οἱ βάρβαροι μὲ δόλο* τὸν εἶχαν αἰχμαλωτίσει!...

Τὰ δάκρυα τῆς κόρης ἐπίκραναν τὸ κύμα τ' ἀρμυρό, οἱ ἀναστεναγμοί της ἐδιαιλύθηκαν στὸν ἀέρα, κι ἡ προσευχή της ἔπεσε πίσω στὴ γῆ, χωρὶς νὰ φτάσῃ στὸ θρόνο τοῦ Μεγαλοδύναμου. "Ἐνα λουλουδάκι ἀόρατο, μοσχομυρισμένο, φύτρωσε ἀνάμεσα στοὺς δύο αὐτοὺς βράχους, δποῦ τὸ λέν" Ανθος τοῦ Γιαλοῦ ἀλλὰ μάτι δὲν τὸ βλέπει. Καὶ τὸ Βασιλόπουλο, ποὺ εἶχε πέσει στὰ χέρια τῶν βαρβάρων, ἐπαρακάλεσε νὰ γίνη Σπίθα, φωτιὰ τοῦ πελάγους, γιὰ νὰ φτάσῃ ἐγκαίρως —ώς τὴν ἡμέρα ποὺ γεννᾶται ὁ Χριστός— νὰ φυλάξῃ τὸν ὄρκο του, ποὺ εἶχε δώσει στὴν Λουλούδω.

Μερικοὶ λένε πὼς τὸ "Ανθος τοῦ Γιαλοῦ" ἔγινεν ἄνθος κι ἀφρὸς τοῦ κύματος. Κι ἡ Σπίθα ἐκείνη, ἡ φωτιὰ τοῦ πελάγου ποὺ εἶδες, Μάνο, είναι ἡ ψυχὴ τοῦ Βασιλόπουλου, ποὺ ἔλιωσε, σβήσθηκε στὰ σίδερα τῆς σκλαβιᾶς· καὶ κανεὶς δὲν τὴν βλέπει πιά, παρὰ μόνον ὅσοι ἡταν καθαροὶ τὸν παλιὸν καιρὸν καὶ οἱ Ἑλαφροῖσκιωτοι στὰ χρόνια τὰ δικά μας....

('Απὸ τὸ πανηγυρικὸ Λεύκωμα τῆς ἐφημ. 'Εστία, 1934)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Τ' ἀγνάντεμα

ΠΑΝΩ στὸν βράχον τῆς ἐρήμου ἀκτῆς, ἀπὸ παλαιοὺς λησμονημένους χρόνους, εὐρίσκετο κτισμένον τὸ δέξωκ-
κλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. "Ολον τὸν
χειμῶνα παπᾶς δὲν ἥρχετο νὰ τὸ λειτουργήσῃ. 'Ο βο-
ριάς μαίνεται καὶ βρυχᾶται* ἀνὰ τὸ πέλαγος, τὸ ἄπλω-
μένον μαυρογάλανον καὶ βαθύ, τὸ κῦμα λυσσᾶ καὶ ἀφρίζει ἐναν-
τίον τοῦ βράχου. Κι δὲ βράχος ὑψώνει τὴν πλάτην του γίγας
ἀκλόνητος, στοιχειὸ ριζωμένο βαθιὰ στὴν γῆν, καὶ τὸ ἐρημοκ-
κλήσι λευκὸν καὶ γλαρόν,* ως φωλιὰ θαλασσαῖον, στεφανώνει
τὴν κορυφήν του.

"Ολον τὸν χρόνον παπᾶς δὲν ἐφαίνετο καὶ καλόγηρος δὲν
ἥρχετο νὰ δοξολογήσῃ. Μόνον τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων κατέ-
βαινεν ἀπὸ τὸ ὑψος τοῦ βραχώδους βουνοῦ, ἀπὸ τὸ λευκὸν μο-
ναστηράκι τοῦ Ἀγίου Χαραλάμπους, σεβάσμιος, μὲ φτερουγί-
ζοντα κάτασπρα μαλλιὰ καὶ κυματίζοντα βαθιὰ γένεια, ἔνας γέ-
ρων ἰερεύς, «ώς νεοττὸς τῆς ἄνω καλιδᾶς τῶν Ἀγγέλων», διὰ νὰ
λειτουργήσῃ τὸ παλαιὸν λησμονημένον ἐρημοκκλήσι. 'Εκεῖ
ἥρχοντο τρεῖς τέσσαρες βοσκοί, βουνίσιοι, ἀλειτούργητοι, ἀλι-
βάνιστοι, ἥρχοντο μὲ τὶς φαμίλιες των, τὶς ἀνέβγαλτες καὶ
ἄπραχτες, μὲ τὰ βοσκόπουλά των, τ' ἀχτένιστα καὶ ἄνιφτα, ποὺ
δὲν ἤξευραν νὰ κάνουν τὸ σταυρό τους, διὰ νὰ ἀγιασθοῦν καὶ νὰ

λειτουργηθοῦν ἔκει· καὶ εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας δὲ γηραιὸς παπάς μὲ τοὺς πτερυγίζοντας βοστρύχους* εἰς τὸ φύσημα τοῦ βορρᾶ, καὶ τὴν βαθεῖαν κυμαινομένην γενειάδα, κατέβαινε κάτω εἰς τὸν μέγαν ἀπλωτὸν αἰγιαλόν, ἀνάμεσα εἰς ἄγριους θαλασσοπλήκτους βράχους, διὰ νὰ φωτίσῃ κι ἀγιάσῃ τὰ ἀφώτιστα κύματα.

Τὸν ἄλλον καιρὸν ἥρχοντο, συνήθως τὴν ἄνοιξιν, γυναικες ναυτικῶν καὶ θυγατέρες, κάτω ἀπὸ τὴν χώραν, μὲ σκοπὸν νὰ ἀνάψουν τὰ κανδήλια, καὶ παρακαλέσουν τὴν Παναγίαν τὴν Κατευοδώτραν νὰ δὸδηγήσῃ καὶ κατευοδώσῃ τοὺς θαλασσοδαρμένους συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των. Ὁραῖες κοπέλλες μὲ ὑποκάμισα κόκκινα μεταξωτά, μὲ τραχηλιές* ψιλοκεντημένες, μὲ τοὺς χυτοὺς βραχίονας* καὶ τὰ στήθη τὰ γλαφυρά,* ἥρχοντο νὰ ἴκετεύσουν διὰ τὰ ἀδελφάκια των, ποὺ ἐθαλασσοπνίγοντο δι’ αὐτάς, διὰ νὰ τὶς φέρουν προικιὰ ἀπὸ τὴν Πόλιν, στολίδια ἀπὸ τὴν Βενετιάν, κειμήλια ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. «Πάντα νά ’ρχωνται, πάντα νὰ φέροντες»... Βοϊδάκια λογικά, ποὺ ὕργωναν ἀντὶ τῆς ἔηρᾶς τὴν θάλασσαν, φρόνιμα ὅπως τὰ δύο ἔκεῖνα τέκνα τῆς Ἱερείας τῆς Δήμητρος, τὰ μακαρισθέντα. Νεαραὶ γυναικες ρεμβάζουσαι καὶ μητέρες συλλογισμέναι ἥρχοντο διὰ νὰ καθίσουν καὶ ἀγναντέψουν.

* * *

ΑΜΑ εἶχαν φωτισθῆ τὰ νερά, ἢ δψιμώτερα, ἀφοῦ εἶχαν περάσει κι αἱ Ἀπόκρεω, συνήθως περὶ τὴν δευτέραν ἐβδομάδα τῶν Νηστειῶν, ἀφοῦ εἶχαν γευθῆ πλέον ἀχινοὺς καὶ στρείδια ἀρκετά, οἱ ναυτικοὶ μας ἐπέβαιναν εἰς τὰ βρίκια,* εἰς τὶς σκοῦνες των, καὶ ἐμίσευαν* ἐπήγαιναν νὰ ταξιδέψουν. Τὸν καιρὸν ἔκεινον καράβια καὶ γολέτες «ξέδεναν» μεσοῦντος τοῦ φθινοπώρου. Οἱ θαλασσινοί μας ἀγαποῦσαν πολὺ τῆς ἐστίας* τὴν θαλπωρήν,* τὸν καπνὸν τοῦ μελάθρου* καὶ τὸ θάλπος* τῆς ἀγκάλης. Καὶ δταν ἐπανήρχετο ἡ ἄνοιξις εἰς τὴν γῆν, τότε αὐτοὶ ἐπέστρεφαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἐσηκώνοντο στὰ πανιὰ τὰ αίμωδιασμένα* καὶ ναρκωμένα

άπό τὴν μακρὰν ραστώνην* σκάφη, ἀνὰ δύο ἢ τρία τὴν αὐτὴν ήμέραν, καὶ ἡ σκούνα ἔφερνε βόλτες εἰς τὸν λιμένα, ἐὰν ἦτο ἐναντίος, ἢ καὶ οὕριος* ἂν ἦτο δὲ αὔνεμος. Ἡ βάρκα ἐπερίμενε διπλαρωμένη ἔξω εἰς τὴν προκυμαίαν. Ὁ καπετάνιος δὲν ἐτελίωνε τοὺς ἀποχαιρετισμοὺς εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ δὲ λοστρόμος* ἐμάκρυνε τὶς πανετάδες* εἰς τὰ καπηλειά.* Κι ἡ βάρκα ἐπερίμενε. Καὶ δὲ μοῦτσος ἔχασκεν* ἐπάνω εἰς τὸ κεφαλόσκαλον. Καὶ δὲ νεαρὸς ναύτης, δστις εἶχεν ἔλθει μὲ τὸν μοῦτσον τώρα ἀπὸ τὴν σκούναν, ποὺ ἦτον στὰ πανιά, ἐγίνετο ἄφαντος. Δύο ἄλλοι σύντροφοι, περασμένοι στὰ χαρτιά, ναυτολογημένοι, ἔλειπαν. Κανεὶς δὲν ἤξευρε ποῦ ἦσαν. Καὶ μέσα εἰς τὸ πλοῖον δποῦ ἔφερνε βόλτες βόλτες, κι ἐστρέφετο ὡς δεμένον περὶ κέντρον ἀόρατον —τὸ κέντρον ἦτο μέσα εἰς τὰς καρδίας καὶ εἰς τὰς ἐστίας τῶν ναυτικῶν— ἄλλος δὲν ἦτο εἰμὴ δ πηδαλιοῦχος,* δ μάγειρος κι ἔνας ἐπιβάτης, ξένος κι ἕρημος, εἰς τὸν δποῖον εἶχαν εἴπει «τώρα, στὴ στιγμή, νά, τώρα τώρα θὰ φύγουμε», κι εἶχε μπαρκάρει, δ ἄνθρωπος, ἀπὸ δώδεκα ώρας πρίν.

‘Ο πλοίαρχος ἔπρεπε νὰ βάλῃ ἐμπρὸς τὴν καπετάνισσαν· αὐτὴ ἰδφειλε νὰ προπορευθῇ, ἐπειδὴ ἦτον τυχερή, βέβαια· κι ἔτσι ἀπεφάσιζε νὰ μπαρκάρῃ. Τέλος ἐσυμμαζεύετο δ λοστρόμος, ἀνεκαλύπτοντο οἱ δυὸς ἀπόντες σύντροφοι, ἔξεκολλοῦσεν δ πλοίαρχος, ἔπεφταν τρομπόνια* ἀρκετά, τρομπόνια ἀπὸ τὸ πλοῖον, τρομπόνια ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν· ἔκοφταν, ἐψαλίδιζαν τὲς βόλτες ταχύτερα, συντομώτερα, ὡς νὰ ἐσφίγγοντο διὰ νὰ κόψουν τὴν ἀόρατον ἐκείνην κλωστήν, τὸ λεπτὸν ἴσχυρὸν νῆμα, ὃς μίαν τρίχα ἔανθην μακρᾶς κυματιζούσης κόμης,* καὶ τὸ σκάφος ἔβαλλε πλώρην πρὸς βορρᾶν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔαρος, καραβάνια* γυναικῶν, ἀσκέρια,* φουσάτα* γυναικῶν, ἀνείρπον,* ἀνέβαινον, ἀνήρχοντο, ἐπάνω στὴν ρεματιάν, τὸ ρέμα ρέμα, τὸν ἐλικοειδῆ* δρομίσκον, δστις διαχαράσσεται ἀνὰ τοὺς λόφους τοὺς τερπνοὺς* μὲ τὰς χιλιάδας τῶν ἐλαιοδένδρων, τὸν ἀειθαλῆ* πρασινόφαιον στολισμὸν τῆς μεγάλης κοιλάδος μὲ τές ράχες, μὲ τὰς κορυφάς, μὲ τὰς ἐσοχάς καὶ ἔξοχάς, ἀνετώ-

τερον ἀπὸ τὴν κυματίζουσαν ποδιὰν τῆς βοσκοπούλας τοῦ βουνοῦ, πολυπτυχώτερον ἀπὸ τὴν χρυσοκέντητον ἐσθῆτα* τῆς νύμφης. Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου βορεινῆς ἀκτῆς, πλησίον εἰς τὸ λησμονημένον παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας, ἐκεῖ ἐγίνετο τὸ μάζεμα τῶν γυναικῶν, ή σύναξις* ἡ μεγάλη.

Τότε ἔλαμπον μὲ μεγάλες φωτιές τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ἡ γραῖα Μαλαμίτσα, ἡ κλησάρισσα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἔβαλλε τὶς φωνές· ἔκανε τὸ κακό... ἐμάλωνε μὲ δλες τὶς γυναῖκες. Αὐτὴ ἐπῆρε τὸ καλαθάκι της, τὴν ρόκαν της, τ' ἀδράχτι της, καὶ ἤλθεν ἀπὸ τὸν "Αγιον Νικόλαον ἐπίτηδες, κατὰ παραγγελίαν τοῦ κυρίου Ἀγγελῆ τοῦ ἐπιτρόπου..." διὰ νὰ μαλλώσῃ τὶς γυναῖκες τὶς εὐλαβητικές (ἀλλοίμονον! ή εὐλάβειά μας εἶναι γιὰ τὸ συμφέρον, ἔλεγε σείουσα τὴν κεφαλήν), νὰ μὴν τὸ παρακάνουν καὶ χύνουν λάδια πολλὰ καὶ καταλαδώνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, καὶ τὰ στασίδια* καὶ τ' ἀναλόγι,* καὶ τὰ δύο τρία παμπάλαια βιβλία ποὺ ἡσαν ἐκεῖ, καὶ τὰ μανάλια,* καὶ τὸν τοῖχον, καὶ τὸ τέμπλον,* καὶ τὶς ποδιές καὶ αὐτὰς τὰς ἀγίας εἰκόνας. Ἀλλ' οἱ γυναικες δὲν τὴν ἥκουαν. Τί χρειάζουνται τόσες φωτιές, σὰν πυροφάνια, ἔφωναζεν ἡ γριά Μαλαμίτσα. Αὐτὴ εἶχε μάθει ἀπὸ τὸν γέροντά της τὸν παπα-Γεράσιμον, δτὶ οἱ φωτιές τῶν κανδήλιων πρέπει νὰ εἶναι μικρές, τόσες δά, σὰν λαμπωρίδες.* Τοῦ κάκου. Κανεὶς δὲν τὴν ἄκουεν.

Οἱ δρμαθοὶ* τῶν γυναικῶν, διμάδες διμάδες, συγγενολόγι... διεσπείροντο εἰς μικροὺς δχθους, εἰς πτυχάς τοῦ βράχου, ἀνάμεσα εἰς θάμνους καὶ χαμόκλαδα, εἰς μέρη ὑψηλὰ καὶ εἰς μέρη ὑπήνεμα,* ἥρχοντο μὲ τὰ καλαθάκια τους, μὲ τὰ μαχαιρίδια τους... διότι πολλαὶ ἔξ αυτῶν ἡσχολοῦντο νὰ βγάλουν ἀγριολάχανα... μὲ τὰ προγεύματά τους, τὰ σαρακοστιανά, καὶ ἀφοῦ εἶχαν ἀνάψει τὰ κανδήλια τῆς Παναγίᾶς, ἀφοῦ εἶχαν κάνει μετάνοιες στρωτές πολλές, κι εἶχαν κολλήσει ἀφιερώματα εἰς τὴν εἰκόνα, κι εἶχαν χορτάσει τ' αὐτιά τους ἀπὸ τὰς νουθεσίας* τῆς γριᾶς Μαλαμίτσας, ἐστρώνοντο ἐκεῖ εἰς τὴν δροσερὰν χλόην κι ἀγάντευαν κατὰ τὸ πέλαγος.

Τὰ βοσκόπουλα, ἐκεῖνα τ' ἄγρια κι ἀχτένιστα κι ἀπλοϊκά,
ποὺ τὶς ἔβλεπαν ἀπὸ μακρὰν σὰν σκιασμένα, ἀποροῦσαν κι ἔλε-
γαν:

— Κοίτα τις! στὰ μάτια ἔκαμαν.

‘Ως τόσον αἱ γυναικες τῶν θαλασσινῶν ἀγνάντευαν.

‘Ιδοὺ τὸ βρίκι τοῦ καπετάν Λιμπέριου τοῦ Λημνιοῦ· εἶχε ση-
κωθῆ στὰ πανιὰ ἀργά τὴν νύκτα· μὲ τὸ ἀπόγειο* τῆς νυχτὸς ηὗρε
τὸ ρέμα καὶ ἀπεμακρύνθη κι ἔχώνεψε. Κατευόδιο καλό! Ἡ
προσευχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν του ἀς εἶναι ἡ πνοή στὰ πανιά,
στὰ ξάρτια* τοῦ καραβιοῦ σας... στὸ καλό, στὸ καλό!

‘Ιδοὺ τὸ καράβι τοῦ καπετάν Σταμάτη τοῦ Σύρραχου. Υπερή-
φανα, καμαρωμένα, ὀδελφωμένα τὰ δυό, αὐτὸ κι ὁ πλοίαρχός
του, πᾶνε νὰ μᾶς φέρουν καλά, νὰ μᾶς φέρουν στολίδια. Στὸ
καλό, πουλί μου, στὸ καλό!

‘Ιδοὺ καὶ ἡ γολέτα τοῦ καπετάν Μανόλη τοῦ Χατζηχάνου...
Ἡ ψυχὴ μου, ἡ πνοή μου εἶναι πάντα στὰ πανιά σου, ώσαν
λαμπάδα τοῦ Ἐπιταφίου, νὰ διώχνῃ τὰ μαῦρα, τὰ κατακόκκινα
τελώνια,* πρὶν προφτάσουν νὰ κατακαθίσουν στὰ πινά* σου.
Σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα! Στὸ καλό!...

Νά κι ἡ σκούνα τοῦ καπετάν Ἀποστόλη τοῦ Βιδελνῆ, και-
νούριο σκαρί,* ἡ τετάρτη ἡ πέμπτη τὴν δροίαν κατορθώνει ἐν-
τὸς δεκαετίας νὰ σκαρώσῃ,* μ' δλην τῆς τύχης τὴν καταδρομήν.
Ἐπεσε πολὺ γιαλό, δὲν τὴν ηὗρε καλὸ τὸ ἀπόγειο, κι ἄργησε.
Διακρίνεται τὸ πλήρωμα, οἱ ἄνθρωποι σὰν ψύλλοι, ποὺ πηδοῦν
ἐμπρὸς κι δπίσω στὴν κουβέρτα.* Δούλευε τα, καπετάνιο μου!
Ἡ Παναγιά, μπροστά σας! Στὸ καλό, στὸ καλό!

* * *

ΠΑΙΔΙΑ μου, κορίτσια μου, ἀρχίζει νὰ δμιλῇ ἡ γριὰ
Συρραχίνα, παλαιὰ καπετάνισσα, μὲ τὸ ραβδάκι της
καὶ μὲ τὸ καλαθάκι της στὸ χέρι, μὲ τὰ δγδόντα χρό-
νια στὴν πλάτη της, μπόρεσε κι ἀνέβῃ τὸν ἀνήφορον
διὰ νὰ καμαρώσῃ, ἵσως διὰ τελευταίαν φοράν, τὸ καρά-
βι τοῦ γιοῦ της ποὺ ἔφευγε. Ξέρετε τί μεγάλη χάρη ἔχει, καὶ

πόσο καλὸ ἔκαμε στοὺς θαλασσινοὺς αὐτὸ τὸ ἐκκλησιδάκι τῆς Μεγαλόχαρης.

— Πῶς δὲν τὸ ἔρουμε, εἶπαν αἱ ἄλλαι· ἀς ἔχῃ δόξα τὸ ὄνομά της.

— Τὸ ἔξωκκλήσι αὐτὸ ἀγίασε καὶ μέρωσε δλο τὸ ἄγριο κῦμα· πρωτύτερα εἶχε κατάρα δλος αὐτὸς ὁ γιαλός.

— Γιατί;

— Βλέπετε κεῖνον τὸν βράχο, κάτω στὸ κῦμα, ποὺ ἔχωρίζει ἀπὸ τὸ γιαλό;... ποὺ φαίνεται σὰν ἄνθρωπος μὲ κεφάλι καὶ μὲ στήθια;... ποὺ μοιάζει σὰν γυναίκα; Ἐκείνη εἶναι ἡ Φλανδρώ.

— Ναί, τὸ Φλανδρώ, εἶπεν ἡ ὑπερεξηκοντοῦτις Χατζηχάναινα. Κάτι ἔχω ἀκουστά μου. Ἐσὺ θὰ τὸ ἔρης καλύτερα, θεια-Φλωρού.

— Τὸ βλέπετε κι εἶναι ἔρα, εἶπεν ἡ Φλωροὺ ἡ Συρραχίνα· μιὰ φορὰ κι ἔναν καιρὸ ἥταν ἄνθρωπος.

— Ἀνθρωπός;

— Ἀνθρωπός, καθὼς ἐμεῖς. Γυναίκα.

Αἱ ἄλλαι ἥκουν μὲ ἀπορίαν. Ἡ γρια-Συρραχίνα ἥρχισε νὰ διηγῆται.

— Στὸν καιρὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, ἡτον μία κόρη ἀρχοντοπούλα, ποὺ τὴν ἔλεγαν Φλάνδρα ἡ Φλανδρώ. Ἡ Φλανδρώ εἶχε νοματιστῇ ἔτσι —καθὼς μοῦ ’πε δ πνευματικὸς* ἀπάνω στὸν Ἀι-Χαράλαμπον· δσο τὸν θυμοῦμαι, μακαρία ἡ ψυχή του. “Ημουν μικρὸ κορίτσι, δώδεκα χρονῶν, καὶ μ’ ἐπῆγε ἡ μάνα μου νὰ ξαγορευτῶ* τὴ Μεγάλη Τετράδη... τί νὰ ξαγορευτῶ, ἐγὼ τίποτα δὲν ἔχερα, τὰ ξεράματά μου... τὸ τί μδλεε δ πνευματικὸς δὲν ἀγρικοῦσα,* φωτιὰ ποὺ μ’ ἔ!... Τὸ νόημά του δὲν τὸ καταλάβαινα, τὰ λόγια τὰ θυμοῦμουν, κι ὕστερ’ ἀπὸ χρόνια... τὸ κορίτσι πρέπει νά ’ναι φρόνιμο καὶ ντροπαλό, νά ’ναι ὑπάκοο, νὰ μὴν κοιτάζῃ τοὺς νιούς, ν’ ἀγαπᾶ τὸν κύρη του καὶ τὴ μανούλα του· καὶ σὰν μεγαλώσῃ, καὶ δώσῃ δ Θιός καὶ παντρευτῇ μὲ τὴν εὐκὴ τῶν γονιῶν της, ἄλλον νὰ μὴν ἀγαπᾶ ἀπ’ τὸν ἄνδρα της.

Μόφερε τὸ παράδειγμα τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων... Οἱ παλιοὶ Ἑλληνες, ποὺ προσκυνοῦσαν τὰ εἰδωλα... Κεῖνον τὸν καιρὸ

ήτον μιὰ ποὺ τὴν ἔλεγαν Φλάνδρα, ή Φλανδρώ. Φλανδρὼ θὰ πῆ Φιλανδρώ. Φιλανδρὼ θὰ πῆ μιὰ ποὺ ἀγαπᾶ τὸν ἄνδρα της. Φλανδρὼ τὴν εἰπαν, Φλανδρὼ βγῆκε. Ἀγάπησε δλόψυχα τὸν ἄνδρα της, δσο ποὺ ἔχασε τ' ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, καὶ ἔγινε πέτρα γι' αὐτό. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνο ἡτον ἔνας καραβοκύρης, ὅμορφο παλικάρι, κι ἀγάπησε τὸ Φλανδρὼ καὶ τὴν ἐγύρεψε, καὶ τῆς ἔδωσε ἀρραβώνα. Σὰν τῆς ἔδωσε ἀρραβώνα, ἐσκάρωσε καινούριο καράβι, καὶ σὰν ἐσκάρωσε τὸ καράβι, ἔγινε κι δ γάμος· καὶ σὰν ἔγινε δ γάμος, ἔριξε τὸ καράβι στὸ γιαλό, κι ἐμπαρκάρισε, καὶ πῆγε νὰ ταξιδέψῃ.

Τότε τὸ Φλανδρὼ ἥλθε ν' ἀγναντέψῃ, σὰν καλὴ ὥρα, σ' αὐτὸν τὸν ἔρμο τὸ γιαλό. Ξεκολλοῦσε ἡ ψυχή της ποὺ ἔφευγεν ὁ ἄνδρας της· δὲν μποροῦσε νὰ τὸ βαστάξῃ, νὰ στυλώσῃ τὴν καρδιὰ της. Ἀγνάντεψε τὸ καράβι ποὺ ἔφευγε, κι ἐκλαψε πικρά, κι ἔπεσαν τὰ δάκρυά της στὰ κύματα, καὶ τὰ κύματα ἐπικράθηκαν κι ἐφαρμακώθηκαν, καὶ θύμωσαν, κι ἀγρίεψαν κι ἐθέριεψαν... καὶ στὸ δρόμο τους ποὺ ηδραν τὸ καράβι, ἔπνιξαν τὸν ἄνδρα τῆς Φλανδρῶς, κι ἔγινε ἀγυριστιά του... Καὶ τὸ Φλανδρὼ ἥρθε καὶ ξαναῆρθε σ' αὐτὸν τὸν ἔρμο γιαλὸ κι ἐκοίταξε, κι ἀγνάντευε... κι ἐπερίμενε, κι ἐκαρτεροῦσε, κι ἀπάντεχε... Πέρασαν μῆνες, πέρασε χρόνος, πέρασαν δυὸ χρόνια, πέρασαν τρία... καὶ τὸ καράβι πουθενὰ δὲν ἐφάνηκε... καὶ τὸ Φλανδρὼ ἐκλαψε, καὶ καταράστηκε τὴν θάλασσα, καὶ τὰ μάτια της ἐστέγνωσαν, καὶ δὲν εἶχε πλιὰ δάκρυ νὰ χύνσῃ... καὶ παρακάλεσε τοὺς θεούς της ποὺ ἡταν εἴδωλα, πέτρες, νὰ τῆς κάμουν τὴν χάρη νὰ γίνη κι αὐτὴ εἴδωλο, βράχος, πέτρα... Καὶ τὸ ζήτημά της ἔγινε, καὶ τὴν ἐκαμαν βράχο, ξέρα... μὲ τὸ σκῆμα τ' ἀνθρωπινό, ποὺ τρίβηκε κι ἐφθάρηκε ἀπ' τὰ κύματα ὕστερ' ἀπὸ χιλιάδες χρόνια· καὶ τὸ ἀνθρωπινὸ σκῆμα φαίνεται ἀκόμα, καὶ νά δ βράχος ἐκεῖ, ἡ πέτρα ποὺ θαλασσοδέρνεται καὶ χτυπᾶ καὶ βογγᾶ ἀπάνω της τὸ κῦμα... κι ἡ φωνή της, τὸ βογγητό της, γίνεται ἔνα, βογγητὸ τῆς θάλασσας... Νά ή ξέρα ἐκεῖ. Αὐτή 'ναι ή Φλανδρώ.

"Υστερα μὲ χρόνια πολλά, σὰν ἥρθε δ Χριστὸς ν' ἀγιάσῃ τὰ νερά, γιὰ νὰ βαφτιστῇ ή πλάση, μιὰ χριστιανικὴ ἀρχόντισσα, ή

Χατζηγιάνναινα, ποὺ είχαν σκαρώσει τὰ παιδιά της δυὸς καράβια, ἔταξε στὴν Παναγία κι ἔχτισε αὐτὸ τὸ παρεκκλήσι, γιὰ τὸ καλὸ κατευόδιο τῶν παιδιῶν της... "Ἄς δώσ' ἡ Παναγία καὶ σήμερα νά 'ναι καλὸ κατευόδιο στοὺς ἄνδρες σας, στ' ἀδέρφια σας, καὶ στοὺς γονιούς σας.

— Φχαριστοῦμε· δμοίως καὶ στὰ παιδάκια σου, θεια-Φλωρού.

* * *

OΗΛΙΟΣ ἔχαμήλωσε κατὰ τὸ βουνόν, τὰ πρῶτα πλοῖα είχαν γίνει ἄφαντα πρὸ ὥρας· καὶ ἡ τελευταία γολέτα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔχώνευεν εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὰ συγγενολόγια καὶ τὰ φουσάτα τῶν γυναικῶν, μὲ τὰ καλαθάκια καὶ τὰ μαχαιράκια τους, διεσπάρησαν ἀνὰ τοὺς λόφους κι ἔβγαζαν καυκαλῆθρες* καὶ μυρόνια,* κι ἔκοφταν φτέρες κι ἀγριομάραθα. Σιγὰ σιγὰ κατέβη ὁ ἥλιος εἰς τὸ βουνόν, καὶ αὐταὶ κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.*

"Ἡ νυκτερινὴ αὔρα ἐσύριζεν* εἰς τὰ δένδρα καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν γυναικῶν ἐπετοῦσαν μαζί της κι ἔστελλαν πολλάς εὐχάς εἰς τὰ κατάρτια, εἰς τὰ πανιὰ καὶ εἰς τὰ ἔξαρτια τῶν καραβιῶν. Καὶ βαθιά, εἰς τὴν σιωπὴν τῆς νυκτός, τίποτε ἄλλο δὲν ἥκουσθη, εἰμὴ* τὸ λάλημα τοῦ νυκτερινοῦ πουλιοῦ, καὶ τὸ ἀσμα μιᾶς τελευταίας συντροφιᾶς ναυτικῶν, μελλόντων ν' ἀναχωρήσωσι αὔριον: «Σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα!»

(*"Απαντα"*)

ΣΤΑΜ. ΣΤΑΜ.

‘Ο Γιῶργος

ΚΥΡΙΑΚΗ κοντὴ γιορτή, εἰπεν δὲ Σταῦρος δὲ Ἀγκούτσας, κεχαγιὰς* ἐπὶ δὲ λων τῶν πέραν καὶ ἐκεῖθεν τῶν Ἀγράφων βουνοκορυφῶν καὶ λειβαδίων, νεφελόβιος* καὶ ἀστερογείτων, μέγας κυρίαρχος καὶ ὁδηγητῆς χιλιάδων ζωντανῶν, αἰγοπροβάτων, σκύλων, ήμιόνων,* συνυφάδων, μικρανεψιῶν, νυμφῶν, θείων, παραθείων καὶ γιαγιάδων. Χρόνια καὶ καιρούς, χρόνια καὶ ζαμάνια* εἶχε νὰ κατεβῇ σὲ μεγαλούπολι.

— Τί θέλει οὐ λύκους στοὺ παζάρ’!..

‘Αλλὰ μιὰ ποὺ τὸν ἐκάλεσαν τώρα, «εἰς τὴν πλησιεστέραν Οἰκονομικήν τῆς περιφερείας Ἐφορείαν», νὰ δηλώσῃ, «ύπευθυνως», πόσας «αἴγας* εἶχε καὶ ἐρίφια»* καὶ μιὰ ποὺ τοῦ ἔβαζαν καὶ «διορία», ἀπεφάσισε νὰ κατεβῇ.

«Θέλεις, δὲν θέλεις, νύφη μου, τώρα θὰ προσκυνήσης!» ἐσκέφθη, κατὰ τὴν παροιμίαν τοῦ χωριοῦ, καί, μιὰ ποὺ θὰ κατέβαινε, ἀπεφάσισε νὰ κατεβῇ Κυριακήν, διὰ νὰ μὴ χάσῃ, μέσα στῆς Χώρας τίς ροῦγες* τίς μεγάλες, τὴν ἡμέρα του. Καὶ μιὰ ποὺ θὰ κατέβαινε, «ἄς πάρω, ἐσκέφθη, καὶ τὸ ἐγγονάκι μου, τὸν Γιῶργο τὸν πολυαγαπημένο, ποὺ κοτζάμου παίδαρος πέντε χρονῶν ἐγίνηκε καὶ σὲ χώρα δὲν εἶχε μπῆ ἀκόμα».

Καὶ κατέβηκε στριψομύσταξ καὶ περήφανος, δυὸ φορὲς πε-

ρήφανος, πρῶτα γιατὶ ἥτανε αὐτός, δὲ πρῶτος τῶν πέραν τῶν
'Αγράφων τσέλιγκας,* καὶ δεύτερον γιατὶ εἶχε καὶ τὸν Γιώργο,
τὸν Γιώργο τὸν ξεχωριστό, τὸν πολυαγαπημένο,
ποὺ θά 'χη στροῦγκες δώδεκα, κοπάδια σὰν ποτάμι,
τὸν Γιώργο ποὺ γι' αὐτὸν διψᾶν ὅλες οἱ βοσκοποῦλες
'πὸ πέρα ἀπὸ τὰ Ἀγναντα καὶ δῶθεν ἀπ' τὴν Ἀρτα...
τραγουδοῦσε καὶ βουίζανε οἱ ρεματίες.

- Καλῶς ήρθες, κύρ Σταύρο, στὴν πόλη, ἀπὸ δῶ.
- Καλῶς ήρθες, κύρ Σταύρο, ἀπὸ κεῖ.
- Καὶ πᾶς ἐτοῦτο, τσέλιγκα;
- Θὰ μείνης πιὰ 'δῶ πέρα; Θ' ἀφήσης τὰ βουνά;
- Νὰ μείνω πιὰ 'δῶ πέρα; Τὸ παλιὸ τὸ ἄλογο μαθαίνει νιὰ περπατησιά; ἀπαντοῦσε δ Σταύρος δ Ἀγκούτσας. Στὴν Ἐφορεία θέλω νὰ πάω.

Μὰ πρωὶ πρωὶ, ἀκόμα ἀπ' τὰ μεσάνυχτα ποὺ ξεκίνησε δ Σταύρος, καὶ μάλιστα ήμέρα Κυριακή, εἶναι ἀνοιχτὴ ἡ Ἐφορεία;...

Τί νὰ κάνη κι δ τσέλιγκας! Πήγαινε ἀπὸ δῶ, δλα κλειστά! Πήγαινε ἀπὸ κεῖ, δλα κλειστά! Κλειστὰ τὰ γραφεῖα τὰ δημόσια, κλειστὰ καὶ τὰ μπακάλικα, κλειστὰ καὶ τὰ δόλια τὰ καφενεῖα!
— Πᾶς ἄλλαξεν δ κόσμος!

Κι ἔξαφνα, νά ἔκει δπου περνοῦσε, σ' ἔνα δρόμο, ἀκούει καμπάνες νὰ χτυποῦν κι ὑμνους νὰ ψαλμωδοῦνται... Τότε θυμήθηκε δ τσέλιγκας, δ Σταύρος δ Ἀγκούτσας, πῶς εἶχε χρόνια καὶ καιροὺς νὰ πάη σ' ἐκκλησιὰ καὶ πῶς δ Γιώργος δὲν εἶχε μπῆ ποτέ του σὲ ναό, σὰν νὰ μὴν ἥταν χριστιανός, σὰν νά 'χε, μπίτ, ξεχριστιανέψει!

— Αἴ, πάω, ν' ἀνάψω, εἶπε, ἔνα κερί!..

Κόσμος πολὺς στὴν ἐκκλησιά. Κόσμος καλὸς καὶ στολισμένος. 'Υμνοι καὶ θυμιατά, ἄμφια χρυσᾶ καὶ ἄγιοι καλοὶ καὶ σοβαροὶ στὸ τέμπλο, ποὺ δπου πήγαινε τὸν κοίταζαν, σὰν νὰ τὸν ἐγνώριζαν ἀπὸ καιρὸ καὶ σὰν νὰ χαρῆκαν ποὺ τὸν ξαναεῖδαν κι ὅλο τὸν παρακολουθοῦσαν μὲ τὰ κατάμαυρα καὶ μεγάλα τους τὰ μάτια...

Εύχαριστήθηκε δέ κεχαγιᾶς· ήδύνθη* ή ψυχή του, κάτι μέσα του ἔλυσε κι ἀνάλυσε γλυκά. Παλιές ήμέρες, ἀναμνήσεις, τῆς πίστεως γιορτές μεγάλες, ήμερῶσαν δόλα ἐτοῦτα τὴν καρδιά του. Ξεχάστηκε, ἀφαιρέθηκε, ή σκέψις του διεσκεδάσθη εἰς παρελθόντα παλαιά, μεμακρυσμένα, ἐξεχάσθη καὶ ἀφηρέθη, εἴπαμε, ἐγενέλῶς.

Τὰ ἔχασε καὶ ὁ Γιωργος, μέσα στὸν κόσμο τὸν πολύ, τὴν λάμψι, τὴν μεγαλοπρέπεια καὶ τὶς πρωτοφανεῖς γι' αὐτὸν εἰκόνες!... Τὰ ἔχασε, ἐσάστισε κι αὐτός, ταράχθηκε, ζαλίσθηκε καὶ ξεχώρισε ἀπὸ τὸν πάππο του, δίχως νὰ τὸ καταλάβῃ, ὅταν βγῆκε δ Τίμιος Σταυρὸς κι ἀνέταράχθη ὁ κόσμος νὰ τὸν προσκυνήσῃ.

Κάποια ὥρα, κοιτάζει ὁ κεχαγιάς γιὰ τὸ ἀγγόνι του —που-
θενὰ ὁ Γιώργος! Κοιτάζει, ξανακοιτάζει, στρέφει, στυλώνει ἐδῶ κι
ἐκεῖ τὰ μάτια του, δσμίζεται μήπως καὶ τὸν βρῆ, ψάχνει στρεφό-
μενος ἐδῶ κι ἐκεῖ —πουθενὰ ὁ Γιώργος!

"Αρχισε, λοιπόν, νὰ τὸν καλῇ, μὲ σιγανὴ φωνὴ, ἀνήσυχος τώρα, ταραγμένος.

— Гιωργοooooou!

Ἐκείνη τὴν ὥρα, ὁ παππᾶς ἔλεγε τὸ Εὐαγγέλιο.

— Гιωργούον.

— Σου, ου, ου, ούτ! τοῦ κάνουν, σιγά, οἱ διπλανοί.

= Γιώργος ο ον. Πού είσαι Γιώργου!...

— Σούτ! Βρέ αδελφέ.

Καὶ ὁ τσέλιγκας, ἀπηλπισμένος, ἀγριεμένος τώρα, ἀνήσυχος εἰς τὴν διαπασῶν:

— Μωρέ, τί σουτ και σουτ. Μὲ ἔνα σουτ και μὲ δυὸ δὲν χάνω
ξὺν τὸν Γιώργο!

Καὶ βάζει καὶ τις δυὸς παλάμες, ἀνοιχτές, ἑκατέρωθεν* τοῦ στόματος καὶ βγάζει μιὰ φωνή, φωνὴ βουνῶν καὶ χαραδρῶν, φωνὴ κρημνῶν καὶ κατηφόρων, ποὺ ἔκαμε τὰ τζάμια τῆς ἐκκλησίας νὰ τρίξουν, τὰ καντήλια νὰ σβήσουν, τὸν ιερέα νὰ σταματήσῃ τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τοὺς ψάλτες νὰ χάσουν τὴν συνέχεια!

— 1 ଲୋକାବର୍ଗୁ, ଦୁ, ଦୁ, ଦୁ! ହୁବେ ଏବାଟ, ଦୂରେ 1 ଲୋକରୁ, ଦୁ, ଦୁ:

(Από το βιβλίο *Ιστορίες των χωρίον*)

I. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

‘Αναμνήσεις γυναικοπαίδου

ΚΑΤΑ τὸ 1896 εἶδα νὰ βαδίζῃ εἰς τὴν προκυμαίαν τοῦ Πειραιῶς ἔνα Κρητικόπουλο τριῶν πιθαμῶν, τὸ δόποῖον ἥτο ἐνδυμένον μὲ δύο πήχεις ὑφασμα. Ἀνυπόδητον καὶ ξεσκούφωτον, ἐφόρει μόνον ὑποκάμισον καὶ βράκαν, τῆς δόποίας τὸ κάτω ἄκρον ἐσείτεο ὡς οὐρὰ πετειναρίου. Τὸ Κρητικόπουλον παρετήρει μὲ περιέργειαν μεγάλην τὰ πάντα, τὰ πλοῖα ἐξ ἐνός, τὰ μαγαζιὰ ἐξ ἄλλου, τὰ σπίτια, τὰ ὁχήματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἐφαίνετο ἔκθαμβον* ἀπὸ τὸ πλήθος ἐκεῖνο τῶν πρωτοφανῶν πραγμάτων καὶ προσώπων.

— Επλησίασα καὶ τὸ ἥγγισα εἰς τὴν κεφαλήν.
— Πᾶς σὲ λένε; τοῦ εἴπα.

Τὸ παιδίον ἔστρεψε πρὸς ἐμὲ ἀνήσυχον τὰ μάτια του, δύο μαῦρα μάτια γεμάτα φῶς.

— Μανώλη, μοῦ ἀπήντησε.

— Κι ἀπὸ ποιὸ μέρος τῆς Κρήτης είσαι;
— Ἀπὸ τὸν Ταράτσο.

Μοῦ ἤλθε μιὰ ἰδέα. Τὸ εἶλκυσα* εἰς τὸ ἀπέναντι μανάβικο καὶ τοῦ εἴπα:

— Θέλεις νὰ σοῦ δώσω ἔνα πρᾶμμα;

— Ο μικρὸς οὔτε ναι εἰπεν οὔτε δχι, ἀλλ’ ἐπερίμενε νὰ ἴδη τὸ πρᾶγμα ποὺ θὰ τοῦ ἔδιδα.

— Δῶσε μου ἔνα κανατάκι, είπα πρὸς τὸν μανάβην.

Καὶ ἀφοῦ ἐπλήρωσα, ἔδωκα τὸ κανάτι τοῦ μικροῦ Κρητικοῦ.

— Χαρίζεις μού το; μοῦ εἰπε.

— Χαρίζω σού το.

‘Η χαρὰ ἔλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ μικροῦ, ὁ ὅποῖς ἔφυγε μὲ τὸ κανάτι καὶ ἀπομακρυνόμενος τὸ παρετήρει καὶ τὸ ἐκαμάρωνεν ὡς πολύτιμον ἀπόκτημα.

‘Ἐγὼ ἐσταμάτησα πρὸ τοῦ μανάβικου καὶ παρετήρουν τὸ παιδίον. Ὁ δὲ μανάβης, ἀφοῦ μὲ παρετήρησε μὲ ἀπορίαν διὰ τὴν δωρεάν μου, ἤλθε πλησίον καὶ εἰπε:

— Εἶναι γυναικόπαιδο, τὸ κακόμοιρο!

Καὶ ἐπειτα ἐπρόσθεσε:

— Τί τραβοῦν κι αὐτοὶ οἱ Κρητικοί!

‘Ηρχισε δὲ νὰ μ’ ἐρωτᾶ ἀν ὑπῆρχεν ἐλπὶς αὐτὴν τὴν φορὰν νὰ τελειώσῃ τὸ Κρητικὸ ζήτημα, γιὰ νὰ τελειώσουν καὶ τὰ βάσανα αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ δὲν τοῦ ἀπήντησα.

‘Η προσοχὴ μου ὅλη ἦτο συγκεντρωμένη εἰς τὸ παιδίον ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἔζωντάνευ μίαν μακρινήν μου ἀνάμνησιν. Καὶ ἐπανέβλεπα τὸν ἔαυτόν μου ὅπως ἦτο, δταν πρὸ τριάντα ἑτῶν ὡς γυναικόπαιδον καὶ ἐγώ, εὑρέθηκα εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐπλανήθην ἐκθαμβώς εἰς τὴν προκυμαίαν ἐκείνην μ’ ἔνα κανάτι αἰγινήτικον εἰς τὸ χέρι.

Θὰ ἥμουν καὶ ἐγὼ τότε πέντε ἑτῶν. ‘Αλλ’ ἐνθυμοῦμαι τὰς πρώτας ἀνησυχίας καὶ τοὺς φόβους τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ’66. Ὁ πατέρας μου ἀπουσίαζεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἐγύριζε δὲ κρυφὰ εἰς τὸ Καστέλλι καὶ ἐκοιμάτο σὲ ξένο σπίτι. Μόλις τὸν ἐβλέπαμε. Ἡτο ἀπὸ τοὺς συνωμότας καὶ ἐφοβεῖτο μὴ συλληφθῆ.

‘Επειτα μίαν νύκτα μᾶς ἐπῆρεν ἀπὸ τὸ Καστέλλι καὶ μᾶς μετέφερεν ὅλην τὴν οἰκογένειαν εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν, δπου μὲ ἄλλα γυναικόπαιδα ἐπεριμέναμεν πλοῖον νὰ ἔλθῃ νὰ μᾶς πάρῃ. Ὁ πατέρας μου πάλιν ἀπουσίαζεν· ἥτο εἰς τὴν Συνέλευσιν, καὶ μόνον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἥρχετο καὶ μᾶς ἔβλεπε.

Δέν γνωρίζω πόσον καιρὸν ἐκάμαμεν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἀλλὰ βεβαίως μῆνες θὰ ἐπέρασαν. Ἀλλὰ πλοῖον δὲν ἥρχετο, οἱ

Τούρκοι ἐπλησίαζαν καὶ αἱ τροφαὶ μας ἔξηντλοῦντο. Τότε ὁ πατέρας εὑρῆκε τὸν Μεσογειανὸν Κρουβίδην καὶ ἐσυμφώνησαν νὰ τοῦ δώσῃ δέκα λίρες διὰ νὰ μᾶς περάσῃ μὲ τὸ καῖκι του εἰς τὴν Ἑλλάδα.

“Ημεθα δέκα, παιδιὰ καὶ γυναῖκες, καὶ τὸ καῖκι τοῦ Κρουβίδη ἵτο μία ἐλεεινὴ ψαρόβαρκα. Ὁ πατέρας τὸν εἶχε συμφωνήσει νὰ μὴν πάρη ἄλλους. Ἄλλ’ αὐτός, πλεονέκτης ἄνθρωπος, ἀφοῦ μᾶς παρέλαβεν ἀπὸ τὸ Σφινάρι, ἔκαμε προσέγγισιν εἰς τὴν Ἀκτὴν κι ἐπῆρε καὶ ἄλλους γέρους καὶ γυναῖκες, μεταξὺ τῶν δόπιών καὶ ἔναν πληγωμένον εἰς τὸ μάτι. Κατὰ τὰς ὁκτὼ ἐννιά εἴχαμε ἀφῆσει τὴν Κρήτην, καὶ κατὰ τὴν ἀγὴν εὑρισκόμεθα μεταξὺ τοῦ ξερονήσου Ποντικοῦ καὶ τῶν Ἀντικυθήρων. Ὁλίγον ἀκόμη καὶ θὰ ἡμεθα ἀσφαλεῖς. Ἄλλ’ ὅταν ἥρχισε νὰ διαφωτίζῃ, δὲ Κρουβίδης διέκρινε ἔνα πλοῖον, τὸ δόποῖον ἥρχετο κατ’ ἐπάνω μας.

— Χαθήκαμε, μᾶς λέει. Εἶναι τούρκικο καὶ θὰ μᾶς πιάσῃ.

Οἱ γυναῖκες ἔξεφώνισαν καὶ ἐπεκαλοῦντο Χριστοὺς καὶ Παναγίες, καὶ δὲ πληγωμένος, ποὺ εἶχε ἐπάνω του τριάντα λίρες, τὶς ἔρριξε στὴ θάλασσα γιὰ νὰ μὴ τὶς πάρουν οἱ Τούρκοι.

— Θέλετε νὰ μᾶς πιάσουν οἱ Τούρκοι; ἥρωτησεν ὁ Κρουβίδης.

— Καλλιά νὰ μᾶσε φάη ή μαύρη θάλασσα! ἀπήντησε μία ἀπὸ τὶς γυναῖκες.

Καὶ αὐτὴ ἡτον ἡ γενικὴ γνώμη τῶν γυναικῶν.

— Αἱ, ἐλάτε ἀπὸ παέ, εἶπεν ὁ πλοίαρχός μας καὶ ἥρχισε νὰ μᾶς τοποθετῇ εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τῆς βάρκας διὰ νὰ τὴν ἀνατρέψῃ εὐκολώτερα.

‘Απὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην διατηρῶ μίαν φρικιαστικὴν ἀνάμνησιν τῆς θαλάσσης, δπως τὴν εἰδα ν’ ἀπλώνεται μπροστά μου μαύρη πίσσα. Ἄλλα δὲν εἶχα συνείδησιν σαφῆ τοῦ κινδύνου καὶ ἐφοβούμονυ μὲ τοὺς φόβους τῶν ἄλλων.

Οἱ ἄνδρες δύμως ἡμπόδισαν τὸν Κρουβίδην νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιόν του. Ἡλπίζαν, φαίνεται, εἰς τὴν θείαν ἐπέμβασιν ἢ εἰς ἄλλο τι ἀπροσδόκητον. Ἰσως κι ἐπροτίμων νὰ σφαγοῦν παρὰ νὰ πνιγοῦν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ μαύρος δύγκος τοῦ πλοίου ὅλο καὶ

επλησίας και τώρα έφαίνετο δύκωδέστερος εἰς τὴν διαφάνειαν τοῦ ὅρθου.* Τότε μιὰ κόρη ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὰ χέρια τῶν Τούρκων, ἀλλ’ οἱ ἄνδρες τὴν ἀνέσυραν.

— Αφοῦ δὲ θέτε νὰ βουλιάξωμε, εἰπεν δὲ Κρουβίδης, τότε νὰ φίξετε στὴ θάλασσα ὅσα ἄρματα ἔχετε οἱ ἄντρες, γιατὶ ἂν βροῦνται οἱ Τούρκοι ἄρματα στὸ καΐκι θὰ μᾶσε δώσουντες ἀσκημό θάνατο. Χωρὶς ἄρματα θὰ περάσωμε γιὰ ἀπόλεμοι και μουτήδες.*

Οἱ ἄνδρες ἐπείσθησαν και ἔρριψαν ὅσα δύλα εἶχαν στὴ θάλασσα. 'Αλλ' ὁ πλοιάρχος μας εἶχεν ἄλλον σκοπόν. "Ηθελε νὰ φύγη και ἐφοβεῖτο μήπως τὸν ἐμποδίσουν ἡ τὸν σκοτώσουν οἱ ἄνδρες. 'Αφοῦ λοιπὸν τοὺς ἐπεισες κι ἔρριψαν κάτι παλιοπιστόλες και μαχαίρια ποὺ εἶχαν στὴ θάλασσα, ἐφούσκωσε δύο τουλούμια* συνδεδεμένα και μ' αὐτὰ ἐπεσε στὴ θάλασσα. Και ἔγινεν ἄφαντος εἰς τὸ σκότος. 'Εμεῖς δ' ἐμείναμεν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Και ἐπειδὴ κανεὶς δὲν ἤξερε νὰ κρατήσῃ τιμόνι, τὸ καΐκι ἔμεινεν ἀκυβέρνητον.

'Ως τόσον τὸ πλοίον ἥρχετο κατ' ἐπάνω μας και τώρα ἥκούετο ὁ θόρυβος τῶν μηχανῶν του. 'Αρα γε μᾶς εἶχαν ἵδη ἡ θάλασσα; ἐπάνω μας ὁ φοβερὸς ἕκεῖνος ὅγκος νὰ μᾶς κάμη θρύψαλλα; 'Αλλὰ δὲν ἦτο προτιμότερον αὐτὸ παρὰ νὰ μᾶς πιάσουν οἱ Τούρκοι;

'Αλλὰ δὲν ἦσαν Τούρκοι. 'Η ἀπελπισία μας μετεβλήθη εἰς χαρὰν ἀπεριγραπτῆ, δταν ἀκούσαμε νὰ μᾶς φωνάζουν ἀπὸ τὸ πλοίον ἐλληνικά:

— Τὸ νοῦ σας!... Τραβηγθῆτε λιγάκι, νὰ μὴ σᾶς τρακάρη τὸ βαπόρι.

Εἶχε πιὰ φωτίσει και διεκρίναμεν ἀνθρώπους μὲ κασκέτα πάνω στὸ πλοίον. Σὲ λίγο βλέπομεν και μιὰ φελούκα νά ῥχεται. Τὸ πλοίον ἦτο ρωσικὸν και εἶχεν ἐλθει διὰ νὰ πάρη τὰ γυναικόπαιδα, νὰ τὰ σώσῃ ἀπὸ τοὺς Τούρκους και τὴν πεῖναν. 'Ητο δὲ τφόντι* γεμάτο ἀπὸ γυναικες και παιδιά.

Μᾶς ἐπῆραν ἐπάνω, μᾶς ἐπεριποιήθησαν πολὺ οἱ Ρῶσοι, και τὸ βράδυ ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Τὴν ἄλλη μέρα ἐσιργια-

νοῦσα εἰς τὴν παραλίαν ἔκθαμβος δι’ ὅσα ἔβλεπα, δπως τὸ προσφυγόπουλο ποὺ εἶδα εἰς τὸ ἴδιο μέρος. Καὶ δὲν ἐλησμόνησα ἀκόμη τὴν χαρὰν ποὺ μοῦ ἔκαμεν ἔνας καλὸς ἄνθρωπος, μανά-
βης εἰς τὴν προκυμαίαν, δ ὁποῖος μοῦ χάρισε ἔνα κανάτι αἰγινή-
τικο.

Εἰς τὸν Πειραιᾶ ἐμείναμεν ὀλίγον καιρόν. “Οταν δὲ μετὰ ἔτη
ἐπανῆλθα μεγάλος, δὲν εύρηκα τίποτε ἀπὸ τὴν εἰκόνα ποὺ εἶχε
διατηρήσει ἡ παιδική μου μνήμη καὶ ἡ ὁποία ἦτον ὡς ἀνάμνη-
σις παλαιοῦ ὀνείρου μισοσβῆσμένη.

Καὶ δ Ἐρυθίδης, θὰ ρωτήσετε, τί ἀπέγινε; Δυὸς μέρες ἐπά-
λευν μὲ τὴ θάλασσα τὸ θηρίον καὶ κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν
ἀκτὴν τῆς Κισάμου μισοπεθαμένος. Εύρηκε δὲ τὸν πατέρα καὶ
τοῦ εἶπεν ὅτι μᾶς ἔπιασε ἔνα τούρκικο καὶ ὅτι μόνον αὐτὸς
ἔσωθη ὡς ἐκ θαύματος. Ὁ πατέρας εύρε τρόπον νὰ γράψῃ στὰ
Χανιά, ἀλλ’ εἰς τὰ Χανιά δὲν ἐγνώριζαν τίποτε γιὰ τὴν τύχη μας.
Εἶχε δὲ τελείως ἀπελπισθῆ καὶ ἐθεώρει χαμένην ὅλην του τὴν
οἰκογένειαν, δτε, μετὰ ἔνα ἡ δύο μῆνας, ἐπληροφορήθη ὅτι εἴ-
χαμε διασωθῆ εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ὅτι ἐμέναμεν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ο Κρουβίδης ἐξηκολούθησε τὰ ταξίδια του μεταξὺ Κρήτης
καὶ Ἑλλάδος. Ἀλλὰ μιὰ φορὰ ἐπῆγε καὶ δὲν ἐγύρισε. Ἐχάθη μὲ
καμμιὰ είκοσαριά ἄτομα ποὺ εἶχε πάρει στὸ καῆκι του ἀπὸ τὰ
Ρεθεμιώτικα. Τοὺς εἶχαν πιάσει οἱ Τούρκοι καὶ τοὺς ἔσφαξαν·
ἀλλ’ ἵσως κι ἐπνίγηκαν.

(Απὸ τὸ βιβλίο “Οταν ἥμουν δάσκαλος”)

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΟΡΙΩΤΗΣ

‘Ο νεκρὸς καὶ ἡ σημαία

ΝΑΣ γέρος Κρητικὸς ἐστεκόταν ἐμπρὸς στὴν ἔπαλξιν* τοῦ Φιρκᾶ καὶ ἐκοίταζεν, ἐκοίταζεν, ἐκοίταζε τὴν σημαία.

Εἶχε βγάλει τὸ μαντῆλι τῆς κεφαλῆς του, ὁ ἥλιος τὸν ἔψηνε· καὶ αὐτός, ἀκουμπημένος στὸ προπέτασμα* τοῦ μώλου, ἐκοίταζεν, ἐκοίταζε τὴν σημαίαν.

‘Ητο ἡ δευτέρα ἡμέρα τῆς ἐπάρσεως* της, ἡ τρίτη ἡμέρα μετὰ τὴν λῆξιν τῆς διεθνοῦς Κατοχῆς.

Τὸν ἀντελήφθησαν δύο τρεῖς περαστικοί. Ἐξαναπέρασαν ἀργότερα· καὶ αὐτὸς ἐκοίταζεν, ἐκοίταζε τὴν σημαία.

— Τί τηνὲ θωρεῖς,* καπετάνιε, τὴ σημαία; Δὲν τὴν ἐχόρτασες νὰ τηνὲ θωρῆς; Δὲν τὴν εἰδες ἔχτες! τὸν ἐρώτησεν ἔνας.

— Τὴν είδα, παιδί μου· τὴν είδα χτές γιὰ τὸν ἀπατό* μου! Σήμερα... σήμερα τηνὲ θωρῶ γιὰ ἄλλονε, γιὰ ἔνα σύντεκνό* μου, ποὺ λαβώθηκε στὰ 97 καὶ πέθανε ἀπὸ τὴν πληγή. Πρὶν νὰ ξεψυχήσῃ, δύως, ἀπλώνοντας τὴ χέρα του κατὰ τὰ Χανιά, ἐπρόφτασε καὶ μοῦ εἶπε:

«Ἀν ἐσὺ ζήσης, σύντεκνε, κι ἀξιωθῆς νὰ δῆς τὴ σημαία μας νὰ στηθῇ ἐτσά, * στὴν ντάπια,* νὰ πᾶς νὰ τηνὲ δῆς, νὰ τηνὲ καλοδῆς, καὶ νά ’ρθης στὸ μνῆμα μου νὰ μοῦ φωνάξης δυνατά:

— Τὴν είδα, σύντεκνε! Κι ἐγώ, ἔννοια σου, καὶ θὰ σ’ ἀκούσω...»

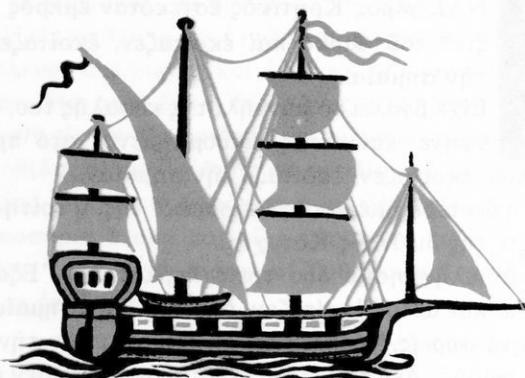
⁷Εσώπασεν ὁ γερο-Κρητικός, κοιτώντας πάντα τὴν σημαία· καὶ αὐτοὶ ποὺ τ' ἀκουσαν ἐδάκρυσαν. Καὶ τὰ δάκρυα ἔσβησαν τὴν περιέργειαν νὰ μάθουν τὸ ὄνομα τοῦ γέρου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συντέκνου του.

— Ποιός ήταν ὁ γερο-καπετάνιος; ἐρώτησα ἵνα πού μου ἔλεγε τὸ γεγονός, μετὰ πάροδον δύο ἑβδομάδων.

— Δὲν τὸ κατέχω. Δὲν ἐσυλλογίστηκα νὰ τὸν ρωτήσω. Ἐφύγαμε...

"Εφυγαν —καὶ ὁ γέρος ἐκοίταξε, ἐκοίταξε...

('Από τὸ πανηγυρικὸ Λεύκωμα τῆς ἐφημ. *'Eστία*, 1934)

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Οι έργασίες γιὰ τὴ σύνθεση τοῦ «Ἀνθολογίου γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ Δημοτικοῦ» ἀρχισαν τὸ φινόπωρο τοῦ 1974, ἐπὶ ύπουργίας Νικολάου Κ. Λούρου. Ἡ ἐκτύπωση καὶ τῶν τριῶν τόμων ἔγινε ἐπὶ ύπουργίας Παναγιώτη Ζέπου.

Οἱ κάθε ἔνας ἀπὸ τοὺς τόμους τοῦ Ἀνθολογίου προορίζεται νὰ χρησιμοποιηθῇ σὲ δύο τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ. Ὁ πρῶτος εἶναι γιὰ τὴν Α' καὶ Β' τάξη, δεύτερος γιὰ τὴ Γ' καὶ Δ', καὶ ὁ τρίτος γιὰ τὴν Ε' καὶ ζ'.

Οἱ τόμοι εἶναι ἀφιερωμένοι, μὲ τὴ σειρά, στὴ μνῆμη τριῶν σπουδαίων λογοτεχνῶν, ποὺ πολλὰ ἔχουν προσφέρει στὴν παιδικὴ λογοτεχνία καὶ ἔχουν διαπαιδαγωγήσει γενεὲς Ἑλληνοπαίδων μὲ τὸ ἔργο τους: τὸν Ζαχαρία Παπαντωνίου, τὸν Γρηγόριο Ξενόπουλο καὶ τὴν Πηνελόπη Δέλτα.

Ἔγινε προσπάθεια ὅστε τὸ Ἀνθολόγιο νὰ εἶναι προσαρμοσμένο στὶς πνευματικὲς ἀνάγκες τῶν παιδιῶν τοῦ Δημοτικοῦ. Μέσα στοὺς τόμους του δὲν ἐπιδιώκεται —καὶ οὔτε ἡταν, ἄλλωστε, κατορθωτὸ— νὰ δοθῇ ἀντιπροσωπευτικὴ εἰκόνα τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας. Οἱ Νεοέλληνες συγγραφεῖς, ἀκόμα καὶ οἱ καλύτεροι, ποὺ δὲν διέθεταν κείμενα κατάλληλα γιὰ τὴν παιδικὴ ἥλικια, δὲν περιλαμβάνονται ἐδῶ. Πάντως, ἡ εὐθύνη τῆς τελικῆς ἐπιλογῆς τῶν κειμένων βαρύνει ὀλόκληρη τὴν Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἀνθολογίου.

Τέλος, τὸ Ἀνθολόγιο αὐτὸ δὲν ἔγινε γιὰ νὰ ύποκαταστήσῃ τὰ βιβλία τῶν Ἀναγνωστικῶν, ἀλλὰ γιὰ νὰ προσφέρῃ στοὺς μικροὺς μαθητὲς μιὰ σειρὰ ἀπὸ γνήσια λογοτεχνικὰ κείμενα, ποιητικὰ καὶ πεζά, ποὺ θὰ τοὺς φέρουν σὲ μιὰ πρώτη ἐπαφὴ μὲ τὴ Νέα Ἑλληνικὴ Λογοτεχνία, θὰ τοὺς βοηθήσουν σημαντικὰ νὰ καλλιεργήσουν τὸν προφορικὸ καὶ γραπτὸ λόγο τους καὶ θὰ τοὺς κάνουν νὰ ἀγαπήσουν ἀκόμα περισσότερο τὸ βιβλίο καὶ τὸ διάβασμα.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΥ ΤΗΣ ΕΘΝΑΣ

Επίκουρη Καθηγήτρια

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΑΙΓΑΙΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑΣ

Τον περασμένο χρόνο, με την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, η Ελληνική Επιχείρηση έχει αναπτύξει σημαντικές διεθνείς σχέσεις. Η παραγωγή της έχει αυξηθεί σημαντικά, και η Ελληνική Επιχείρηση έχει αναπτύξει σημαντικές διεθνείς σχέσεις. Η παραγωγή της έχει αυξηθεί σημαντικά, και η Ελληνική Επιχείρηση έχει αναπτύξει σημαντικές διεθνείς σχέσεις. Η παραγωγή της έχει αυξηθεί σημαντικά, και η Ελληνική Επιχείρηση έχει αναπτύξει σημαντικές διεθνείς σχέσεις. Η παραγωγή της έχει αυξηθεί σημαντικά, και η Ελληνική Επιχείρηση έχει αναπτύξει σημαντικές διεθνείς σχέσεις.

Τον περασμένο χρόνο, με την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, η Ελληνική Επιχείρηση έχει αναπτύξει σημαντικές διεθνείς σχέσεις. Η παραγωγή της έχει αυξηθεί σημαντικά, και η Ελληνική Επιχείρηση έχει αναπτύξει σημαντικές διεθνείς σχέσεις. Η παραγωγή της έχει αυξηθεί σημαντικά, και η Ελληνική Επιχείρηση έχει αναπτύξει σημαντικές διεθνείς σχέσεις. Η παραγωγή της έχει αυξηθεί σημαντικά, και η Ελληνική Επιχείρηση έχει αναπτύξει σημαντικές διεθνείς σχέσεις. Η παραγωγή της έχει αυξηθεί σημαντικά, και η Ελληνική Επιχείρηση έχει αναπτύξει σημαντικές διεθνείς σχέσεις.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

(*'Η ἐρμηνεία τῶν λέξεων τοῦ παρακάτω λεξιλογίου περιορίζεται μόνο στὴ σημασία ποὺ ἔχουν οἱ λέξεις αὐτὲς μέσα στὰ κείμενα τοῦ Ἀνθολογίου*)

ΟΠΙΟΔΕΔΑ

πεταλούδη μεταγένεσης που αποτελεί το λογότυπο της Επιτροπής Ανάπτυξης και Κοινωνικής Ανάπτυξης.

A

ἀβγατίζω = κάνω κάτι νά αὐξάνεται,
περισσεύει.

ἀγάλι ἀγάλι = σιγά σιγά.

ἀγαλλιάστη, ή = μεγάλη χαρά.

Ἀγαρηνός = μωαμεθανός, Τούρκος.

ἀγέρωχος = περήφανος, μεγαλοπρε-
πής.

ἀγναντεύω = κοιτάζω μακριά, στόν
δρίζοντα.

ἀγρικῶ = ἀκούω, καταλαβαίνω.

ἀγριοβαλάνια, τὰ = ἀγριοβαλανιδιές.

ἀγριόπτρινος, δ = πουρνάρι.

ἀγωγιάτης, δ = αὐτός πού μεταφέρει
μὲ τὸ ζῶο του ἀνθρώπους ή πράγ-
ματα ἐπὶ πληρωμῆ.

ἀγώνι, τὸ (ἀγώνι) = μεταφορὰ ἀνθρώ-
πων ή πραγμάτων μὲ ζῶο, ἐπὶ πλη-
ρωμῆ.

ἀδημονία, ή = ἀνυπομονησία.

ἀδιατάραχτος = ἀδιάκοπος, χωρὶς
ἐπεισόδια.

ἀδιατύπωτος = αὐτός πού δὲν ἔχει
διατύπωθή, δὲν ἔχει εἰπωθή.

ἀδικιωρισμένος = καταραμένος.

ἀειθαλής = δέντρο ή θάμνος πού δὲν
ρίχνει τὸ φύλλωμά του.

ἀθημωνιά, ή (θημωνιά) = δεμάτια ἀπό
θερισμένα σιτηρά, βαλμένα μὲ τέ-
χνη σὲ ἔνα σωρό.

αίμωδιασμένος = μουδιασμένος.

αἴξ, ή (αἴγος) = κατσίκα.

αἰωροῦμαι = κρέμομαι.

ἀκαλαίσθητος = ἄσχημος, κακοῦ
γούστου.

ἀκαλίγωτος = χωρὶς πέταλα, ἀπετά-
λωτος.

ἀκαπίστρωτος = χωρὶς χαλινάρι,
ἀχαλίνωτος.

ἀκατάλυτος = αὐτός πού δὲν μπορεῖ
νά καταστραφῇ.

ἀκαταμέτρητος = αὐτός πού δὲν μπο-
ρεῖ νά μετρηθῇ, ἀμέτρητος.

ἀκουρμαίνομαι = ἀκούω μὲ προσοχή,
κρυφακούω.

ἀκύμαντος = χωρὶς κύματα, γαλήνιος.

ἀλασγόμος, δ = κραυγὴ θριάμβου.

ἀλάνι, τὸ = χῶρος ἀνοιχτός και ἀτα-
χτοποίητος, μέσα σὲ κατοικημένη
περιοχή.

ἀλάργα = μακριά.

ἀλαφιασμένος = τρομαγμένος.

ἀλιφασκιά, ή (ἀλισφακιά) = τὸ φα-
σόδηλο.

ἀλκή, ή = σωματική δύναμη.

ἀλλαλογῶ = χάνω τὰ λογικά μου,
τρελαίνομαι.

ἀλτρουϊστικά (ἐπίρρημα) = φέρεται
κανεὶς ἀλτρουϊστικά, δταν ὑπολο-
γίζῃ περισσότερο τις ἀνάγκες τῶν
ἄλλων ἀπὸ τις δικές του.

ἀμάδες, οἱ = παιχνίδι, πού παιζεται μὲ
πλατιές πέτρες.

ἀμάχη, ή = ή ἔχθρα.

ἀμήλιγγας, δ = τὸ μηλίγγι.

- ἀμπόρετο = αὐτὸς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιήθῃ.
 ἀμποτε = μακάρι, δ Θεός νὰ δώσῃ.
 ἀμυχή, ἡ = ἡ γρατσουνιά.
 ἀνάγυρα = ἔψαξα, ἀναστάτωσα, ἔκανα ἄνοι κάτω.
 ἀναδεύω = ἀνακατεύω.
 ἀνακλαδίζουμαι = τεντώνομαι.
 ἀναλόγη, τὸ = ξύλινο ἐπικλινές ἔπιπλο, κατάλληλο για ν' ἀκουμποῦν ἀπάνω του μεγάλα βιβλία, δταν τὰ διαβάζουν.
 ἀνασκαλώνω = σκαρφαλώνω.
 ἀναχωρητήρι, τὸ = τὸ μέρος δπου ἀποσύρεται δ ἐρημίτης.
 ἀνέρπω = σκαρφαλώνω.
 ἀνταριασμένο (βουνό) = βουνὸ σκεπασμένο μὲ διμίχλη.
 ἀντέτι, τὸ = ἡ συνήθεια, τὸ έθιμο.
 ἀντρειεύομαι = γίνομαι ἀνδρείος, παίρνω θάρρος.
 ἀνυφάντρα, ἡ = ἡ γυναίκα ποὺ ύφαινει.
 ἀνώγη, τὸ = τὸ πάνω πάτωμα τοῦ σπιτιοῦ.
 ἀπατδς = δ ἵδιος.
 ἀπέθατος = αὐτὸς ποὺ δὲν πεθαίνει, ἀθάνατος.
 ἀπελατίκι, τὸ = σιδερένιο ρόπαλο, ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦσαν οἱ ἀπελάτες, ληστές τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς.
 ἀπόγειο, τὸ = ἄνεμος ποὺ φυσάει ἀπ' τὸ μέρος τῆς στεριάς.
 ἀπόδειπνο, τὸ = Ἀκολουθία, ποὺ διαβάζεται μετά τὸ δεῖπνο.
 ἀποζεύλη, τὸ = δ ζυγός ποὺ βάζουν στά βόδια.
 ἀποθέτω = ἀφήνω κάπου, ἀκουμπᾶ.
 ἀποκάρωμα, τὸ = νύστα, νάρκωση.
 ἀποκαρώνω = ναρκώνομαι, νυστάζω.
 ἀπόκοσμος = ἀπομακρυσμένος ἀπ' τὸν κόσμο.
 ἀποταχιά = πρωί.
 ἀπότερος = πιὸ μακρινός.
 ἀράθυμος = αὐτὸς ποὺ θυμώνει εὔκολα, ἀνυπόμονος.
 ἀραμπάς, δ = τὸ κάρο.
 ἀραποσίτι, τὸ = καλαμπόκι.
 ἄραχλος = σκοτεινός, πένθιμος.
 ἄραχνος = βλ. ἄραχλος.
 ἀργυρόηχος = κουδουνιστός, μὲ ώραιο λεπτὸ ήχο.
 ἀρμός, δ = ἡ κλειδωση.
 ἀρμυρίκια, τὰ = εἰδος φυτοῦ, ποὺ φυτρώνει κοντά στὴ θάλασσα ἢ σὲ έκτασεις ποὺ ποτίζονται μὲ ἀλμυρὸ νερό.
 ἀρχονταλίκι, τὸ (ἀρχονταρίκι) = αἰθουσα ὑποδοχῆς στὰ μοναστήρια ἢ σὲ παλιὰ ἀρχοντικά.
 ἀσβόγερος, δ = γέρικος ἀσβός.
 ἀσκέρι, τὸ = τμῆμα στρατοῦ ἢ πλῆθος ἀνθρώπων.
 ἀστραχαλάζι, τὸ = χαλάζι χοντρό.
 ἀγγοιυστάπιδο, τὸ = εἰδος ἀπιδιοῦ, ἀχλαδιοῦ.
 ἄυλος = αὐτὸς ποὺ δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ ὅλη, πνευματικός.
 ἀφιονίζω = ναρκώνω κάποιον.
 ἄχός, δ = ἥχος, βοϊ.
 ἄψιδα, ἡ = τόξο θριαμβευτικό, καμάρα.
 ἄψυς = δξύθυμος, εὐέξαπτος.

B

- βαβούρα, ἡ = θόρυβος, δχλοβοή.
 βαγενάς, δ = βαρελάς, βαρελοποιός.
 βαγένι, τὸ = βαρέλι.

βάγια, ἡ = παραμάνα, τροφός.
βαγιοκούκουτσο, τὸ = δαφνοκούκου-
τσο, δ καρπός τῆς δάφνης.
βαλάντιο, τὸ = πουγκί, πορτοφόλι.
βαλής, δ = διοικητής τουρκικῆς ἐ-
παρχίας, νομάρχης.
Βαρδάρης, δ = δυνατός βόρειος ἄνε-
μος, πού φυσᾶ κατὰ μῆκος τῆς κοι-
λάδας τοῦ Ἀξιοῦ.
βημόθυρο, τὸ = ἡ δίφυλλη μεσαία
εἶσοδος στὸ Ἀγιο Βῆμα.
βίγλα, ἡ = παρατηρητήριο, σκοπιά.
βιγλάτορας, δ = παρατηρητής, σκο-
πός.
βίρια! (πρόσταγμα) = τράβα!
βιτσίζω = δέρνω μὲ βίτσα, ξυλοφορ-
τώνω.
βόμβος, δ = βοή συνεχής.
βόστρυχος, δ = ἡ μπούκλα.
βούκεντρο, τὸ (βουκέντρα, ἡ) = ραβδὶ
μυτερὸ στὴν ἄκρη ποὺ χρησιμο-
ποιεῖται γιὰ νὰ ὀδηγοῦνται τὰ γελά-
δια.
βούκινο, τὸ = εἰδος χάλκινης σάλπιγ-
γας στοὺς Βυζαντινούς.
βραχίων, δ = τὸ μπράτσο.
βρίκιον, τὸ (μπρίκι) = παλαιὸς τύπος
καραβιοῦ, μὲ δυὸ κατάρτια καὶ τε-
τράγωνα πανιά.
βρουχιέμαι (βρυχῶμαι) = μουγκρίζω
σᾶν θηρίο.

Γ

γαληνὸς = γαλήνιος, ἥρεμος.
γαντζούδι, τὸ = ἡ πόρη, ἡ ἀγκράφα.
γανρος, δ = ἡ ἀγριοτσουκνίδα.
γεννήματα, τὰ = τὰ σιτηρά.
γιαλεύω = ψαρεύω κοντά στὸ γιαλό.

γιαρμάς, δ (τοῦ χαρταετοῦ) = λεπτὴ
ξύλινη βέργα τοῦ χαρταετοῦ, σαΐτα.
γιαταγάνι, τὸ = κυρτὸ σπαθί.
γιόμα, τὸ = μεσημέρι, μεσημεριανὸ
φαγητό.
γιουρντάνι, τὸ (γιορντάνι) = περιδέ-
ραιο ἀπὸ φλουριά.
γιουρουστάώ = κάνω γιουρούσι, ἐπί-
θεση.
γκάιντα, ἡ = πνευστὸ μουσικὸ ὅρ-
γανο, ἀσκαυλός.
γκρέσσα, ἡ = τὸ γράσσο, τὸ μηχανέ-
λαιο.
γλαρός = γαλήνιος, ζωηρός, λαμπρός.
γλαφυρός = σμιλευτός.
γλείφανο, τὸ = ἐργαλεῖο μὲ τὸ ὅποιο
λαξεύονται σκληρὲς ύλες; ξύλο,
μάρμαρο ἢ μέταλλο.
γνοιασμένος = αὐτὸς ποὺ ἔχει ἔ-
γνοιες, ποὺ είναι σκεφτικός.
γρούζω = γρυλίζω.
γουστέρα, ἡ = σαύρα.

Δ

δασύς = πυκνόφυλλος ἢ πυκνότριχος.
διακονῶ = ὑπηρετῶ, περιποιοῦμαι
κάποιον.
διαλάζω = διακρίνω.
διανεύω = γνέφω, κινοῦμαι.
διαύγεια, ἡ = καθαρότητα μυαλοῦ.
διμισκί, τὸ = εἰδος γεροῦ σπάγγου,
βλ. σιτζίμι.
διοτελής, δ = βλ. ιδιοτελής.
δισάκι, τὸ = διπλὸ σακούλι.
δόλος, δ = πονηρὸ τέχνασμα.
δράμω = τρέχω.
δρασκελίζω = περνῶ μὲ ἀνοιχτὸ βῆμα
πάνω ἀπὸ κάτι.

δράττω = πιάνω σφιχτά, άρπαζω.
δρολάπι, τὸ = θύελλα.
δροσάπιδο, τὸ = εἰδος ἀπιδιοῦ, ἀχλα-
διοῦ.
δυσεντερία, ἡ = πάθηση τῶν ἐντέρων.
δῶμα, τὸ = ταράτσα ἢ χώρος κατοι-
κίας.
δωροδοκοῦμαι = δέχομαι χρήματα ἢ
ἄλλα εἰδή κι ἀφήνω αὐτοὺς ποὺ μου
τὰ φέρνουν νὰ παρανομοῦν.

E

ἐγκόσμια, τὰ = τὰ γεγονότα τῆς κα-
θημερινῆς ζωῆς.
ἔδεσμα, τὸ = φαγητό.
ἔδρα, ἡ = βάση.
εἰμὴ = παρά.
εἰσελαύνω = εἰσβάλλω, μπαίνω μέσα.
ἔκατέρωθεν = ἀπὸ τις δυὸς μεριές,
ἀποδὼν κι ἀποκεῖ.
ἔκθαμβος = θαμπωμένος, κατάπλη-
κτος.
ἔκκενώνω = ἀδειάζω.
ἔλασμα, τὸ = λεπτὸ μεταλλικὸ φύλλο.
ἔλαφροῖσκιωτος (ἀλαφροῖσκιωτος) =
αὐτὸς πού, κατὰ τὴν λαϊκὴν πίστη,
ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ βλέπῃ ἀό-
ρατα στοὺς ἄλλους πράγματα.
ἔλικοειδής = μὲν πολλές στροφές,
στριφογυριστός.
ἔλκω = τραβῶ.
ἔμπαιγμός, δ = κοροϊδία, ἀπάτη.
ἔξεκένωσε = βλ. ἔκκενώνω.

ἔξὸν = ἔκτος.
ἔπαλξις, ἡ = τὸ ψηλότερο σημεῖο στὰ
τείχη.
ἔπαρσις, ἡ = ἡ ὑψωση τῆς σημαίας.
ἔπικουρος = βοηθός, σύμμαχος.

ἔπιπληξη, ἡ = αὐστηρὴ παρατήρηση,
μάλωμα.
ἔπιπολή, ἡ = ἡ ἐπιφάνεια.
ἔριφιον, τὸ = τὸ κατσικάκι.
ἔσθήζ, ἡ (ἔσθήτος) = τὸ φόρεμα, φου-
στάνι.
ἔστια, ἡ = τὸ τζάκι, τὸ σπίτι.
ἔτσά = ἐκεῖ.
εύνουχος, δ = φύλακας τούρκικου
σπιτιοῦ.
εύστροφία, ἡ = ἐξυπνάδα.

Z

ζάβαλης, δ = κακομοίρης, φουκαράς.
ζαγάρι, τὸ = κυνηγετικὸ σκυλί.
ζαμάνι, τὸ = χρόνος, καιρὸς πολύς.
ζάπι (κάνω) = δαμάζω, κάνω κάποιον
νὰ ὑπακούῃ.
ζερβί, τὸ = τὸ ἀριστερό.
ζευγάς, δ = γεωργός.
ζευγολάτης, δ = γεωργός, ποὺ δργώ-
νει.
ζούλια, ἡ = ζήλια.
ζωστάρι, τὸ = ζώνη.

H

ἡδύνομαι = γλυκαίνομαι.
ἡμίονος, δ = τὸ μουλάρι.

Θ

θαλάμι, τὸ = ἡ φωλιὰ τοῦ χταποδιοῦ.
θάλπος, τὸ = ἡ ζεστασιά.
θαλπωρή, ἡ = παρηγοριά, ζεστασιά.
θεωρητικός = αὐτὸς ποὺ ἔχει ἐπιβλη-
τικὴ θωριά, ἐμφάνιση.

Θήραμα, τὸ = τὸ ζῶο ποὺ προσπαθεῖ νὰ скотώσῃ δι κυνηγός.
Θιαμαίνομαι = θαυμάζω, ἀπορῶ.
Θρυμματίζομαι = γίνομαι θρύμματα, κομμάτια.
Θωρᾶ = κοιτάζω.

I

ἰαχή, ἡ = κραυγὴ θριάμβου, ἀλαλαγμός.
Ἴγγλετέρα, ἡ = Ἀγγλία.
ἱδιοτελής, ὁ = αὐτός ποὺ ἐπιδιώκει μόνο τὸ δικό του συμφέρον.
ἱλιγγος, ὁ = ἡ ζάλη.
ἱριδιστός = αὐτός ποὺ ἔχει τὰ χρώματα τῆς Ἱριδος.

καπηλειό, τὸ = ἡ ταβέρνα.
καπίστρι, τὸ = χαλινάρι.
καπλάνι, τὸ = ἡ τίγρη.
καποτρένος, ὁ = ὁ μηχανοδηγός.
καπούλια, τὰ = τὰ νότα τοῦ ἀλόγου, μουλαριοῦ ἢ γαϊδάρου.
καραβάνι, τὸ = δμάδα ἀνθρώπων ποὺ ταξιδεύει.
καραδοκῶ = περιμένω τὴν κατάλληλη εὑκαιρία.
καρυά, ἡ = καρυδιά, τὸ ξύλο τῆς καρυδιᾶς.
καρυοφύλλι, τὸ = εἶδος φυτοῦ.
κατάνακρα = δλότελα στὴν ἄκρη.
καταπόδι = ἀπὸ πολὺ κοντά, τὸ κτόπιο.
καταδρομή, ἡ = καταδίωξη.
καταλαλιά, ἡ = κακογλωσσιά.
καταλεπτῶς = μὲ κάθε λεπτομέρεια.
κατάλυμα, τὸ = μέρος ὅπου διανυκτερεύει κανεὶς προσωρινά.
καταπαχτή, ἡ = ἐπίπεδο ἄνοιγμα ἀπὸ που κατεβαίνει κανεὶς σὲ ύπόγειο.

καταράχι, τὸ = πλαγιὰ βουνοῦ.
κάτεργο, τὸ = μεγάλο πλοῖο μὲ πολλές σειρές κουπιά, φυλακὴ ὅπου υπάρχει σκληρὴ ἐργασία.
κατευδώνω = ξεπροβοδίζω.
κατώγι, τὸ (κατώ) = ίσογειο δωμάτιο, ποὺ χρησιμεύει σὰν ἀποθήκη ἢ στάβλος.
καυκαλήθρα, ἡ = φαγώσιμο ἀγριόχορτο.
καχεκτικός = ἀσθενικός, ἀδύνατος.
καυγούλια, τὰ = στολίσματα, πλουμίδια τῆς ζώνης.
κελεμπία, ἡ = τὸ ἑθνικὸ ἔνδυμα τῶν Ἀράβων.
κεμέρι, τὸ = φαρδιὰ δερμάτινη ζώνη μὲ θήκη γιὰ τὰ νομίσματα.

K

καδής, ὁ = Τοῦρκος δικαστής.
κάδος, ὁ = μεγάλος κουβάς.
καλάδα, ἡ = τὸ ψάρεμα μὲ τὰ δίχτυα.
καλντερίμι, τὸ = δρόμος λιθόστρωτος.
κάλυκας, τὸ = τὸ πράσινο περίβλημα τῶν λουλουδιῶν.
κάμα, τὸ = ὁ καύσωνας, ἡ δυνατὴ ζέστη.
καμίχια, τὰ = ζαχαρωτὰ σὲ σχῆμα καλαμιοῦ.
καμπή, ἡ = στροφή.
κάνα, ἡ = ἡ κάνη τοῦ δπλου.
κανακεύω (κανακίζω) = χαϊδεύω, περιποιοῦμαι πολύ.
καντρέττα, τὰ = τετράγωνες πλάκες.
καπαρώνω = ἐξασφαλίζω κάτι, καταλαμβάνω.

Κεφαλή, ἡ = δ ἄρχοντας τοῦ Μυστρᾶ.	κρένω = μιλῶ.
κεχαγίας, δ = κυρίαρχος.	κροταλίζω = προκαλῶ ρυθμικό κρό-
κηλίδα, ἡ = λεκές.	το, σὰν κροτάλισμα.
κιβούρι, τὸ = νεκρικὸ μνημεῖο, τάφος.	κρουφτά = πνιχτά.
κιλίμι, τὸ = μάλλινο ύφαντὸ στρωσίδι	κρούω = χτυπῶ.
γιὰ τὸ πάτωμα.	κρυάδα, ἡ = τὸ ρίγος.
κλαγγή, ἡ = θόρυβος ἀπὸ τὸ χτύπημα	κρωγμός, δ = κραυγὴ κόρακα, βραχνὴ
μεταλλικῶν ἀντικειμένων.	κραυγῆ.
κλίνη, ἡ = τὸ κρεβάτι.	
κλωθογύρισμα, τὸ = ἐπίμονο τριγύρι-	
σμα.	Λ
κοβιός, δ = γοβιός, ψάρι τῶν ρηχῶν	λάβρα, ἡ = μεγάλη ζέστη, καύσωνας.
νερῶν.	λαδικό, τὸ = γριά κουτσομόλα.
κολλυβογράμματα, τὰ = τὰ λίγα	λαλάς, δ = οἰκογενειακὸς ὑπηρέτης.
γράμματα, οἱ λίγες γραμματικὲς	λάμια, ἡ = μυθικὸ πλάσμα, ποὺ κάνει
γνώσεις.	κακό.
κολοβός = χωρὶς οὐρά.	λαμνί, τὸ = τὸ μεταλλικὸ μέρος τοῦ
κολόνω = δισιθοχωρῷ μὲ τὴν πλάτη.	δπλού.
κόμη, ἡ = τὰ μαλλιά τοῦ κεφαλοῦ.	λάμπος, τὸ = τὸ φέγγος.
κομιτατζής, δ = Βούλγαρος ἀντάρτης,	λαμπυρίδα, ἡ = πυγολαμπίδα.
ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἐπεδίωκαν τὸν ἔκ-	λάστιος = πυκνοφυτεμένος, πυκνός.
βουλγαρισμὸ τῆς Μακεδονίας.	λαχτίζω = κλοτσῶ.
κομμάρι, ἡ = ἀδυναμία, ἀδιαθεσία.	λεβέτι, τὸ = καζάνι, μεγάλη χάλκινη
κόνα, ἡ = κυρά.	κατσαρόλα.
κονάκι, τὸ = ἡ κατοικία, τὸ σπίτι.	λεία, ἡ = τὸ κυνηγημένο ζῶο.
κοντάκι, τὸ = τὸ ξύλινο τμῆμα τοῦ	λεφούσι, τὸ = ἔξαγριωμένο πλήθος.
τουφεκιοῦ.	λιακωτό, τὸ = ἡ ταράτσα.
κονταζής, δ = δπλοδιορθωτής.	λιανδός = λεπτός, λιγνός.
κόπανος, δ = βλ. κοντάκι.	λιβρός = μὲ ἀραιό τρίχωμα.
κόρδα, ἡ = χορδή.	λικνίζω = κουνώνω ρυθμικά.
κορωνίζω = είλμαι στὸ ψηλότερο ση-	λιοστάσι, τὸ = δ ἐλαιώνας.
μεῖο καὶ καμαρώνω.	λοστρόμος, δ = δ πρδτος ὑπαξιωμα-
κορώνω = ἀνάβω ἀπὸ θυμό, δργίζομαι.	τικός τοῦ καραβιοῦ.
κουβέρτα, ἡ (τοῦ καραβιοῦ) = τὸ	λούκι, τὸ = σωλήνας γιὰ νὰ φεύγουν
κατάστρωμα.	τὰ νερὰ τῆς βροχῆς, ὑδρορρόη.
κουμαντάρω = κυβερνῶ.	λουφάζω = κρύβομαι, σωπαίνω.
κουρίτα, ἡ = είδος βάρκας.	λόχμη, ἡ = πυκνὸ μέρος δάσους.
κουτούκι, τὸ = κούτσουρο, κουτός.	λωλός = τρελός.
κόχη, ἡ = γωνιά.	λωρίκι, τὸ = θώρακας.
κοχλάζω = βράζω, κινοῦμαι βίαια.	

M

μάγιστρος, δ = ἀνώτατο πολιτικὸν ἄξιωμα στὸ Βυζάντιο.
μαγκάλι, τὸ = σκεῦος ποὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ θέρμανση. Τοποθετοῦνται μέσα σ' αὐτὸν ἀναμμένα κάρβουνα.
μαγκάνι, τὸ = χειροκίνητο μηχάνημα μὲ τὸ δόποιο βγάζουμε νερὸν ἀπ' τὸ πηγάδι.
μαγνάδι, τὸ = διάφανο πέπλο.
μάνια (πρόσταγμα) = λύσε! λασκάρισε!
μακελειό, τὸ = σφαγή, σφαγεῖο.
μπακλαβούδακια, τὰ = σὲ σχῆμα μικρῶν ρόμβων.
μαλαγανιά, ἡ = πονηρὸν καλόπιασμα.
μαλτεζόπετρα, ἡ = πέτρα ἀπὸ τὴν Μάλτα.
μανάλι, τὸ (μανουάλι) = μεγάλο κηροπήγιο στὶς ἐκκλησίες.
μανάρι, τὸ = ἀρνὶ ποὺ τὸ τρέφουν καλά, γιατὶ προορίζεται γιὰ σφάξμα.
μάνητα, ἡ = δργή, μεγάλος θυμός.
μάνι μάνι = πολὺ γρήγορα.
μάνταλο, τὸ = ἐσωτερικὸς σύρτης τῆς πόρτας.
μαντάρι, τὸ = σχοινὶ καραβίσιο.
μαραμπού, τὰ = μεγάλα πουλιά τῶν τροπικῶν χωρῶν.
μαρινάρος = ναυτικός.
μαχαλάς, δ = γειτονιά, συνοικία.
μέλαθρο, τὸ = σπίτι.
μετόχι, τὸ = ἔξοχικὸ σπίτι.
μηχανορραφία, ἡ = κρυφὴ συνεννόηση ἐναντίον ἀλλοῦ.
μειλίχια (ἐπίρρημα) = μὲ πραότητα, μὲ καλοσύνη.

μεστός = γεμάτος.
μιλιαρέσι, τὸ = ὑποδιάρεση βυζαντινοῦ νομίσματος.
μιντέρι, τὸ = δ καναπές.
μισεμός, δ = ξενιτεμός.
μισεύω = ξενιτεύομαι.
μίτρα, ἡ = κορόνα ἀρχιερέων.
μνημούρι, τὸ = μνῆμα.
μόδι, τὸ = σκεῦος μὲ τὸ δόποιο μετροῦσαν τὸν παλιὸν καιρὸν τὰ σιτηρά.
μόριο, τὸ = ἐλάχιστο κομματάκι.
μόρτικο = μάγκικο.
μούστωμα, τὸ = βρασμὸς ψυχῆς, ζάλη.
μουτίζω = γίνομαι, ἀπὸ χριστιανός, μουσουλμάνος, προδίδω τὴν πίστη μου.
μουτής, δ = αὐτός ποὺ ἔγινε ἀπὸ χριστιανός, μουσουλμάνος.
μούχρωμα, τὸ = σούρουπο, σκοτείνιασμα.
μπαγκέτα, ἡ = μικρὸ ραβδὶ μὲ τὸ δόποιο διευθύνει δ μαέστρος τῆς δρχήστρα.
μπακιρικά, τὰ = χάλκινα μαγειρικὰ σκεύη.
μπάλσαμο, τὸ = ἀρωματικὸ φυτό.
μπαταριά, ἡ = δομοθρονία.
μπερντές, δ = ἡ κουρτίνα.
μπιρμπάντης, δ (μπερμπάντης) = γλεντζές.
μποξάς, δ = πλεχτὸ μάλλινο σάλι.
μπουρού, ἡ = εἰδός δυνατῆς σφυρίχτρας ποὺ χρησιμοποιεῖται κυρίως στὰ πλοῖα.
μπρουσκάδα, ἡ = στιφάδα, μὲ γεύση ἐλαφρῷ υπόξεινη.
μυριστικά, τὰ = φυτὰ ποὺ τὰ φύλλα τούς μοσκοβιθοῦν.
μυρόνι, τὸ = φαγώσιμο ἀγριόχορτο.

N

νάρθηκας, δ = πρόναος.
 νέθω = γνέθω.
 νερομάνα, ἡ = πλούσια πηγὴ νεροῦ.
 νεροσυμή, ἡ = κατηφορικὸ αὐλάκι
 γιὰ τὸ νερὸ τῆς βροχῆς.
 νεφελόβιος = αὐτὸς ποὺ ζῇ κοντὰ στὰ
 σύννεφα.
 νιζάμηδες = Τοῦρκοι στρατιώτες.
 νιτερέσα, τὰ = τὰ προσωπικὰ συμφέ-
 ροντα.
 νοτίζω = ύγραίνω κάτι, βρέχω.
 νοτισμένος = ύγρος, βρεγμένος.
 νουθεσία, ἡ = συμβουλή, δασκάλεμα.
 ντάπια, ἡ = δχύρωμα, προμαχώνας.
 νταραβέρι, τὸ = φασαρία, καβγάς.
 ντεβέδες = ἀρσενικές καμῆλες.
 ντορβάς, δ = τὸ σακούλι.
 νωθρός = ἀργοκίνητος, τεμπέλης.

Ξ

ξάγναντο, τὸ = τόπος ἀνοιχτὸς ἀπ’
 δπου φαίνεται ἡ γύρω περιοχῆ.
 ξαγορεύω = ἔξομολογοῦμαι.
 ξαποσταίνω = ξεκυράζομαι.
 ξάρτια, τὰ = τὰ σχοινιά μὲ τὰ ὄποια
 στερεώνονται τὰ πανιὰ τοῦ καρα-
 βιοῦ.
 ξαστερωμένος = διαυγῆς, καθαρός.
 ξεκληρίζομαι = ἔξολοθρεύομαι, ἐκ-
 λείπω.
 ξέπνοος = λαχανισμένος.
 ξεριάδα, ἡ = ξερὴ κοίτη χειμάρρου,
 ξεροπόταμος.
 ξεροτρόχαλο, τὸ = τοῖχος χτισμένος
 μόνο μὲ πέτρες, χωρὶς λάσπη, ξερο-
 λιθιά.

ξεσυνερίζω = παίρνω κάτι στὰ σο-
 βαρά, θυμάνω.
 ξιπάζομαι = ξαφνιάζομαι, τρομάζω.
 ξώφρενο = τρελό.

O

δβολάκι, τὸ = πολὺ μικρῆς ἀξίας νό-
 μισμα.
 δβολός, δ = ἀρχαῖο ἀττικὸ νόμισμα
 πολὺ μικρῆς ἀξίας, μικρὴ συνει-
 σφορά.
 δδεύω = βαδίζω.
 δθεν = ὅστε, λοιπόν, συνεπός.
 δκνά = διστακτικά, τεμπέλικα.
 δλιγωρῶ = ἀμελῶ.
 δλόβολος = δλόκληρος, σύγκορμος.
 δμοβροντία, ἡ = ταυτόχρονος πυρο-
 βολισμὸς ἀπὸ πολλὰ δπλα, μπατα-
 ριά.
 δνταδάκι, τὸ = βλ. δντάς.
 δντάς, δ = δωμάτιο, δωμάτιο ὑποδο-
 χῆς.
 δρθρος, ὁ = πρωινὴ Ἀκολουθία, χα-
 ρωνή.

δριά, ἡ = οὐρά χαρταετοῦ.
 δρμαθός, δ = ἀρμαθιά, πλῆθος ἀν-
 θρώπων.
 δσμίζομαι = μυρίζομαι, ἀντιλαμβά-
 νομαι.
 δσφραίνομαι = μυρίζομαι, ἀντιλαμ-
 βάνομαι.
 ούριος, δ (ἄνεμος) = εύνοικὸς ἄνε-
 μος.
 δφφικιάλιος, δ = ἀξιωματοῦχος.
 δψιμος = καθυστερημένος, ἀργοπο-
 ρημένος.
 δψολόγιο, τὸ = κατάλογος φαγητῶν
 ἐστιατορίου.

Π

παγάνα, ἡ = καταδίωξη.
 παιδοθέμι, τὸ = πλήθος παιδιῶν.
 παίνια, ἡ = δέπαινος.
 πάλα, ἡ = πλατύ καὶ κυρτό σπαθί.
 παλάντζα, ἡ = ζυγαριά.
 παλάσκα, ἡ = θήκη γιὰ φυσίγγια.
 παλιοσκούτια, τὰ = παλιόρουχα.
 πανετάδες, οἱ (μπενετάδες) = κεράσματα γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ταξιδιοῦ.
 παντιέρα, ἡ = σημαία.
 πανωπόρτι, τὸ = ἐπάνω μέρος τῆς πόρτας, ποὺ ἀνοίγει χωριστά.
 παρακοιμώμενος, δ = ὀνώτατος ἀξιωματοῦ.
 παραπαί = παραπατάω.
 παρασόλι, τὸ = διμπρέλα γιὰ τὸν ἥλιο.
 παραφορά, ἡ = ἔξαψη.
 παρευτὺς = ἀμέσως.
 πάρωρα = πολὺ ἀργὰ τὸ βράδυ.
 πάταγος, δ = δυνατὸς θόρυβος.
 πατουλιά, ἡ = πολλὰ βάτα φυτρωμένα κοντά κοντά, φράχτης ἀπὸ θάμνους.
 πατωτιά, ἡ = τὸ πάτωμα.
 πεζονήσι, τὸ = ἡ ξέρα.
 πειστικός, δ = δέρραβωνιαστικός.
 πένταρχος, δ = κατώτερος βυζαντινὸς ἀξιωματικός.
 περιπολία, ἡ = μικρὸ στρατιωτικὸ ἀπόσπασμα σ' ἀνιχνευτικὴ ἀποστολή.
 περισπούδαστος = δ πολὺ σπουδαῖος, πολὺ σοβαρός.
 περσίκι, τὸ = βαλάντιο, πορτορόλι.
 πετιμέζι, τὸ = σιρόπι ποὺ παράγεται ἀπὸ βρασμένον μούστο.
 πηδαλιοῦχος, δ = τιμονιέρης.
 πηλοφόρι, τὸ = ξύλινο κατασκεύασμα μὲ τὸ όποιο κουβαλοῦν στὶς οἰκο-

δομές οἱ βοηθοὶ τὴ λάσπη στοὺς μαστόρους.
 πινά, τὰ = οἱ δύο ἄκρες τῆς σταυρωτῆς κεραίας τοῦ καραβιοῦ.
 πίπισμα, τὸ = χαρακτηριστικὸ κελάδημα.
 πιρόγα, ἡ = ἐλαφρὸ μονόξυλο σκάφος μὲ πολλὰ κουπιά.
 πιστάγκωνα = μὲ τοὺς ἀγκάνες πίσω.
 πλάβα, ἡ = ρηχὴ πλατιὰ βάρκα ποὺ χρησιμοποιοῦν στοὺς βάλτους.
 πλακαντζήκια, τὰ = μικρὲς φοῦσκες ποὺ κάνουν τὰ παιδιὰ μὲ τὸ στόμα τους ἀπὸ κομμάτια σκασμένου μπαλονιοῦ.
 πλακωμάρα, ἡ = κατάθλιψη, στενοχώρια.
 πλανάζω = σκάζω ἀπὸ στενοχώρια ἢ θυμό.
 πλατσί, τὸ = σχεδία μὲ τὴν δοπία περνοῦν τὰ ποτάμια.
 πλεμάτι, τὸ = δίχτυ.
 πλέμπα, ἡ = λαός.
 πλουμίδι, τὸ = στολίδι.
 πνευματικός, δ = δέξιμολόγος.
 ποδίζω = μένω μὲ τὸ καράβι σὲ μέρος προφυλαγμένο λόγω τρικυμίας.
 πολίχνη, ἡ = μεγάλο χωριό.
 ποντίζω = ρίχων κάτι στὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα, βυθίζω.
 πόρη, ἡ = μετάλλιος συνδετικός κρίκος, κόπιτσα, θηλυκωτήρι.
 πόστο, τὸ = ἐπίκαιρη θέση, σκοπιά.
 πουλάρι, τὸ = νεογνὸ ἀλόγου, μουλαριοῦ ἢ γαϊδάρου.
 πούσι, τὸ = διμίχλη.
 πρινένιος = πουρναρένιος.
 πρόδηλα (ἐπίρρημα) = φανερά.
 προεστός, δ = κοινοτικὸς ἄρχοντας, πλούσιος χωρικός.

προηγιασμένη, ἡ = Θεία Λειτουργία
κατά τὴν ὅποια τὰ τίμια δῶρα ἔχουν
ἀγιασθῆ σὲ προηγούμενη μέρα.

προορατικός = αὐτὸς ποὺ ἔχει τὴν
ἰκανότητα νὰ καταλαβαίνῃ τὶς μελ-
λοντικὲς ἔξελίξεις.

προπαίρνω = προϋπαντδ.

προπέμπω = ἔσεπροβοδίζω.

προπέτασμα, τὸ = προστατευτικὸ τοί-
χωμα.

πρόσκομμα, τὸ = ἐμπόδιο.

πρόχωμα, τὸ = ὀχυρωματικὸ ἔργο
φτιαγμένο μὲ σωρούς ἀπὸ χόμα.

πρωτοστάτορας, ὁ = στρατιωτικὸς
διοικητής.

πρωτοτόκια, τὰ = τὰ πρωτότοκα παι-
διά εἰχαν, σὲ παλαιότερες ἐποχές,
ἰδιαίτερα προνόμια μὲ δικαιώματα
στὴν κληρονομιά, ποὺ λέγονταν
«πρωτοτόκια».

πυθμένας, ὁ = βυθός.

πυξάρι, τὸ = δέντρο ποὺ δίνει σκληρὸ
ξύλο.

P

ραγιάς, δ = δ μὴ Μουσουλμάνος ὑπή-
κοος τοῦ Σουλτάνου, δοῦλος.

ραστώνη, ἡ = ἀνάπωση, ἀπραξία,
τεμπλειά.

ρεμβάζω = δνειροπολῶ.

ρῆσος, δ = ἄγριο αἴλουροειδές.

ρήχη, ἡ = ἡ ἄμπωτη.

ρίμα, ἡ = δομοικαταληξία, στιχάκι.

ρόβη, ἡ = σπόρος ποὺ χρησιμοποιε-
ῖται γιὰ ζωτροφή.

ροδαριά, ἡ = ἀγριοτριανταφυλλιά.

ροκάνα, ἡ = ξύλινο παιχνίδι ποὺ βγά-
ζει ἥχο σὰν κροτάλισμα.

ρομφαία, ἡ = σπαθὶ μακρύ, πλατὺ καὶ
δίκοπο.

ρότα, ἡ = ἡ πορεία τοῦ πλοίου.

ρούγα, ἡ = δρόμος.

ρυαχτό, τὸ = οὐρλιαχτό.

Σ

σαβάνα, ἡ = μεγάλο λιβάδι στὶς τρο-
πικὲς χώρες.

σαΐτα, ἡ = βλ. γιαρμάς.

σαλαγή, ἡ (σάλαγος, ὁ) = βοή, θόρυ-
βος.

σαλαγᾶ = κατευθύνω μὲ φωνὲς τὸ κο-
πάδι, κάνω θόρυβο.

σαλαταδόρος, δ = αὐτὸς ποὺ ἀστρα-
πιαῖα ἀρπάζει κάτι καὶ φεύγει.

σελάχι, τὸ = πέτσινη ζώνη, μὲ θῆκες
γιὰ δπλα.

σεράι, τὸ (σεράγι) = παλάτι.

σεργιάνι, τὸ = περίπατος, βόλτα.

σεφέρι, τὸ = ἐκστρατεία, πόλεμος.

σήμαντρο, τὸ = σίδερο ἢ ξύλο, ποὺ τὸ
χτυπούσαν ρυθμικὰ ἀντὶ καμπάνας.

σιαμαῖος, δ = δίδυμο παιδὶ ποὺ γεννή-
θηκε ἐνώμενο μὲ τὸ ἄλλο.

σιμίτι, τὸ = κουλούρι μαλακό.

σιουρίζω = σφυρίζω, βούιζω.

σισανές, δ = τουφέκι ἐμπροσθογεμές.

σιτζίμι, τὸ = λεπτὸ γερό σκοινί, εἶδος
γεροῦ σπάγκου.

σκαραμάγκι, τὸ = ἔξωτερικὸ μακρὺ
ροῦχο τῶν βιζαντινῶν ἀρχόντων.

σκαρί, τὸ = σκάφος.

σκαρώνω = φτιάχνω, καταφέρνω κάτι.

σκεβρωμένο (ξύλο) = ξύλο παραμορ-
φωμένο ἀπὸ ξηρασία ἢ παγωνιά.

σκέρτσο, τὸ = χαριτωμένη κίνηση,
κόλπο.

σκευοφόρος, ἡ = βαγόνι όπου βάζουν τις άποσκευές.

σκιάδι, τό = καπέλο γιὰ τὸν ἥλιο.

σκληρίζω = τσιρίζω.

σκόλη, ἡ = γιορτή, ἀργία.

σκούνα, ἡ = δικάταρτο καράβι μὲ τραπέζοειδὲς πανί.

σκουτί, τό = ροῦχο μάλλινο.

σκύμνος, δ = λεονταράκι.

σμάρι, τό = πλήθος ἀπὸ πετούμενα, μέγα πλήθος.

σμῆνος, τό = μεγάλη δύμάδα ἀπὸ πουλιά, ἔντομα ἡ καὶ ἀεροπλάνα.

σουράύλι, τό = φλογέρα.

σπάλα, ἡ = τὸ κόκαλο τῆς ὁμοπλάτης. Τὸ πλαγινὸν μέρος τῆς σέλας.

σπείρα, ἡ = στρατιωτικὴ δύμάδα.

σπιλιάδα, ἡ = ἀπότομο φύσημα ἀνέμου.

σπονδή, ἡ = ἀρχαία θρησκευτικὴ συνήθεια, κατὰ τὴν δόπια ἔχουν κρασὶ ἡ ἄλλα ποτὰ γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς θεούς.

στασίδι, τό = μόνιμο κάθισμα μέσα σὲ ἐκκλησία.

στεῖρος = αὐτὸς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τεκνοποιήσῃ.

στέργω = δέχομαι.

στερνὸς = τελευταῖος.

στεφανούδια, τὰ = πουλιά.

στόρι, τό = κουρτίνα, παραπέτασμα.

στουπὶ (στὸν ἰδρώτα) = μούσκεμα.

στουρνάρι, τό = σκληρὴ κοφτερὴ πέτρα.

στόφα, ἡ = πολύτιμο ὑφασμα.

στραβοδίβολος = μὲ πολλὲς στροφές.

στρατί, τό = δρόμος στενός.

στρατολάτης, ὁ = ὀδοιπόρος, πεζὸς ταξιδιώτης.

στρέγω = βλ. στέργω.

στρούγκα, ἡ = ποιμνιοστάσιο.

στυλωτιάζομαι = ἀφουγκράζομαι, στήνω αὐτή.

συγκαταβατικὸς = ἐπιεικής, καταδεχτικός.

συγκατανεύω = συμφωνῶ.

σύγκρυο, τό = ρίγος, κρυάδα.

συγγύριο, τό = τὰ πράγματα τοῦ νοικοκυριοῦ.

σύδεντρο, τό = πυκνὰ δέντρα, συστάδα.

συθέμελα (ἐπίρρημα) = ἀπ' τὰ θεμέλια.

συλλοϊκά, τὰ = τὰ λογικά, τὸ μυαλό.

συναποβγάνω = ξεπροβοδίζω.

συνάζονται = μαζεύονται.

σύναξις, ἡ = συγκέντρωση.

συνορισιά, ἡ (συνερισιά) = παρεξήγηγηση χωρίς σοβαρὸ λόγο.

σύντεκνος, δ = φίλος, κουμπάρος, συμπατιώτης.

συρίζω = σφυρίζω.

συρμός, δ = ἀμαξοστοιχία, τρένο.

σύχαρα (ἐπίρρημα) = μὲ μεγάλη χαρά.

συχνοτηράζω = κοιτάζω συχνά.

σφαγάρι, τό = ζῶο ποὺ προορίζεται γιὰ θυσία.

σφάχτης, δ = πόνος δυνατός.

σφοντύλι, τό = στρογγυλὸ ἔξάρτημα ἀπὸ τὸ ἀδράχτι. Ἡ ἐκφραστὴ «μοῦ ἥρθε ὁ οὐρανὸς σφοντύλι» σημαίνει ἔνιωσα ξαφνικὰ μεγάλη ταραχὴ ἀπὸ ἕνα γεγονός ἡ εἰδῆση.

Σχολαρχεῖο, τό = παλιότερα, ἀνάμεσα στὸ Δημοτικὸ καὶ τὸ Γυμνάσιο ὑπῆρχε τὸ τριτάξιο «Ἐλληνικὸ» σχολεῖο. Ἡ τελευταία τάξη τοῦ Ἐλληνικοῦ λεγόταν «Σχολαρχεῖο».

σωμός, δ = σωτηρία.

T

τάβλα, ἡ = τὸ τραπέζι.
 ταβλάτο, τὸ = κλειστός ἐξώστης.
 ταγή, ἡ (ταή) = τροφὴ γιὰ ὑπόδυγια,
 συνήθως βράμη.
 τάκλες, οἱ = τοῦμπες τοῦ χαρταετοῦ,
 κάτω βόλτες.
 ταμπόνι, τὸ = δ συγκρουστήρας σι-
 δηροδρομικοῦ βαγονιοῦ.
 ταμπούρι, τὸ = ὁχύρωμα.
 ταμπουρώνομαι = ὁχυρώνομαι.
 ταξιθετῶ = βάζω σὲ τάξη.
 ταρλάς, ὁ = χωράφι.
 τεζάρω = τεντώνω.
 τελώνιο, τὸ = πνεῦμα κακό.
 τέμπλο, τὸ = τὸ εἰκονοστάσι ποὺ χω-
 ρίζει τὸ "Ἄγιο Βῆμα ἀπ' τὴν ὑπό-
 λοιπη ἐκκλησίᾳ.
 τερετίζω = κελαπδῷ.
 τερπνός = εὐχάριστος.
 τέρψη, ἡ = εὐχαρίστηση.
 τζανταρμάς, ὁ = χωροφύλακας.
 Τζιμπεράλτα, ἡ = τὸ Γιβραλτάρ.
 τιάρα, ἡ = ἄρχαῖο περσικό κάλυμμα
 τοῦ κεφαλιοῦ.
 τιφτίκι, τὸ = εἰδος μαλλιοῦ Ἀγκύρας.
 τουζλούκια, τὰ = μάλλινες γκέτες,
 ποὺ σκεπάζουν τὸ πάνω μέρος τοῦ
 παπούτσιοῦ καὶ φτάνουν μέχρι τὸ
 γόνατο.
 τουλούμι, τὸ = ἀσκί.
 τουρμάρχης, ὁ = ἀνώτερος ἀξιωματι-
 κός.
 τουφίον, τὸ = λοφίον.
 τραβέρσα, ἡ = γερό ἔύλο ὅπου στερε-
 ώνονται οἱ γραμμὲς τοῦ τρένου.
 τρατάρης, ὁ = αὐτὸς ποὺ ψαρεύει μὲ
 τὴν τράτα.
 τράφος, ἡ = βαθὺ αὐλάκι, τάφρος.

τραχηλιά, ἡ = τὸ γύρω ἀπὸ τὸν λαιμὸν
 μέρος τοῦ φορέματος.
 τριβελίζω = τρυπῶ μὲ τὸ τρυπάνι, γί-
 νομαι ἐνοχλητικός.
 τριχιά, ἡ = τὸ σκοινί.
 τρομπόνι, τὸ = παλαιοῦ τύπου ὅπλο
 μὲ κάνη σὲ σχῆμα χωνιοῦ, πυροβο-
 λισμὸς μὲ τρομπόνι.
 τροχαλία, ἡ = ρόδα μεταλλικὴ σὲ μη-
 χάνημα.
 τρόχαλο, τὸ = πετραδάκι, χαλίκι.
 τσαρδάκι, τὸ = καλύβα, πρόχειρα
 φκιαγμένη κατοικία.
 τσέλιγκας, ὁ = ἴδιοκτήτης μεγάλου
 κοπαδιοῦ ἀπὸ γιδοπρόβατα.
 τσερκένι, τὸ = χαρταετός.
 τσέρκι, τὸ = στεφάνι, κατρακύλι,
 περιφέρεια.
 τσινάω = ἀγριεύω, ἀντιστέκομαι.
 τσίπουρο, τὸ = τὸ ἀπόσταγμα τοῦ
 σταφυλιοῦ, ἡ ρακή.
 τσιρίσι, τὸ = ἡ κόλλα ποὺ χρησιμο-
 ποιοῦν οἱ τσαγκάρηδες.
 τσουμπές, ὁ = εἶδος μακριοῦ παλτοῦ,
 δύοιο μὲ ράσο.
 τωόντι = πραγματικά.

Y

ύλακή, ἡ = τὸ γάβγισμα.
 ύπήνεμος = προφυλαγμένος ἀπ' τὸν
 ἄνεμο.
 ύποστατικό, τὸ = ἀγρόκτημα.
 ύποταχτικός, ὁ = ύπηρέτης, βοηθός.

Φ

φαιός = γκρίζος.

φαράγγι, τὸ = βαθίὰ χαράδρα.

φελί, τὸ = φέτα.

φέρμελη, ἡ = ἀντρικὸ χρυσοκέντητο γιλέκο, ποὺ φοριέται μὲ τὴ φουστανέλα.

φιλεύω = προσφέρω, κερνῶ.

φιρμάνι, τὸ = γραπτὴ διαταγή.

φλάμπουρο, τὸ = σημαία πολεμική. φολιδωτός, ὁ = ὁ σκεπασμένος ἀπὸ μικρὰ μετάλλινα πλακίδια.

φουβού, ἡ (φουφού) = κινητὴ ἑστία γιὰ μαγείρεμα.

φουσάτο, τὸ = στρατός, πλῆθος.

φραγή, ἡ = ὁ φράχτης.

φρενιάζω = θυμώνιο πολύ, νευριάζω, γίνομαι ἔξω φρενῶν.

φρέρης, ὁ = καθολικὸς καλόγερος.

φρουμάζω = κυριεύομαι ἀπὸ μεγάλη ὀργὴ.

φυσεκλίκι, τὸ = θήκη γιὰ φουσέκια.

φωλεύω = φωλιάζω, ζευγαρώνω.

X

χαβούζα, ἡ = δεξαμενή.

χαγιάτι, τὸ = ἔξωστης ἀνοιχτὸς ἀπὸ μπροστά καὶ σκεπαστὸς ἀπὸ πάνω.

χαϊβάνι, τὸ = τὸ ζῶο.

χαϊμαλί, τὸ = φυλαχτό.

χαμούρι, τὸ = ζυμάρι.

χαρμπί, τὸ = μικρὸ μαχαίρι ποὺ είχαν στὴ ζώνη τους οἱ φουστανελάδες.

χαμώγι, τὸ = κατώγι, ισόγειο δωμάτιο

ποὺ χρησιμοποιεῖται σὰν ἀποθήκη ἢ στάβλος.

χάσκω = παρακολουθῶ μ' ἀνοιχτὸ στόμα.

χειμαδίο, τὸ = μέρος κατάλληλο γιὰ νὰ προφυλάγωνται τὰ κοπάδια ἀπ' τὴν κακοκαίρια, μαντρί.

χερόβολο, τὸ = τὰ στάχυα ποὺ μπορεῖ νὰ πιάσῃ ὁ θεριστής μὲ τὴ φούχτα του.

χιανειά, ἡ = προδοσία, ἀτιμία.

χοάνη, ἡ = κοιλότητα σὲ σχῆμα τεράστιου χωνιοῦ.

χόβολη, ἡ = στάχτη μὲ χωνεμένη φωτιά.

χολιασμένος = στενοχωρεμένος.

χοχλιδάκι, τὸ = κοχχλάκι.

χράμι, τὸ = μάλλινο σκέπασμα κρεβατιοῦ μὲ κρόσσια.

χρεία, ἡ = ἀνάγκη.

χρειάδη, τὰ = τὰ ἀναγκαῖα.

χρονικῆς = ὅλο τὸ χρόνο.

χρυσοτρίκλινο, τὸ = ὀνομασία θαλάμου τῶν βυζαντινῶν ἀνακτόρων.

χτωήχι, τὸ = βιβλίο ποὺ περιλαμβάνει ὅχτι εἰδὴ ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων.

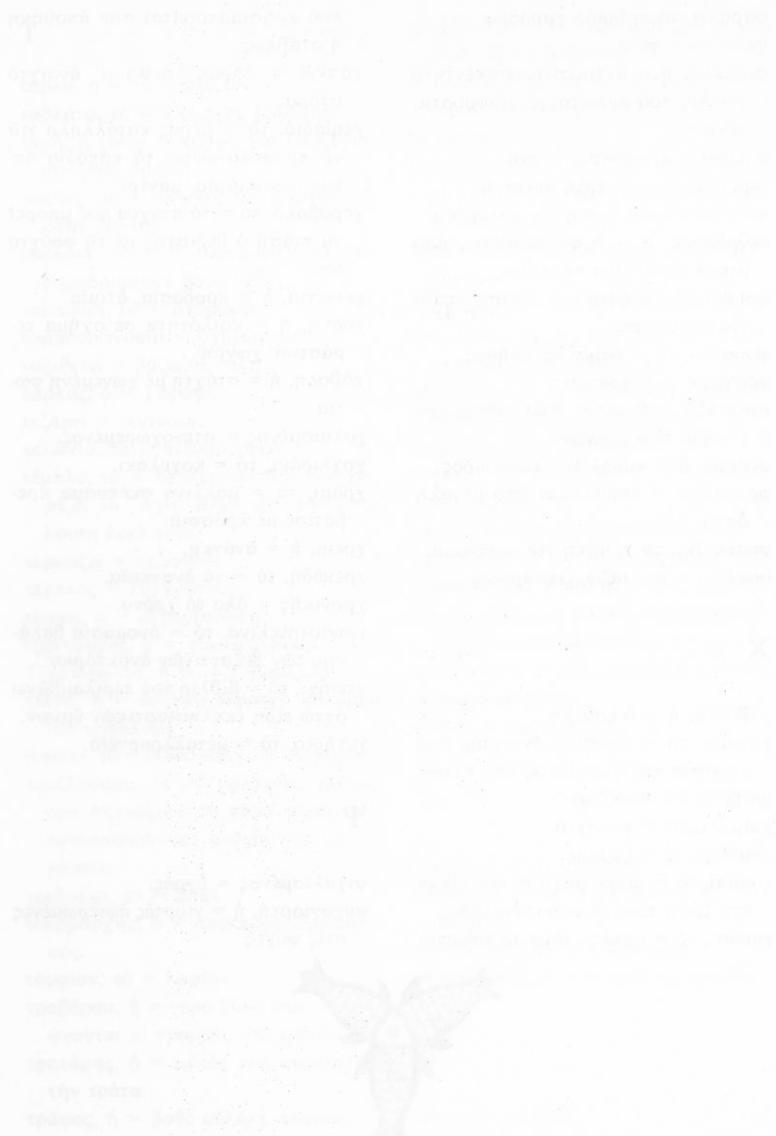
χυτήριο, τὸ = μεταλλουργεῖο.

Ψ

ψιχαλισμένος = ύγρος.

ψυχογιορτή, ἡ = γιορτὲς ἀφιερωμένες στὶς ψυχές.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

(Όσοι τίτλοι κειμένων βρίσκονται μέσα σὲ ἀγκύλες, δὲν ἀνήκουν στοὺς συγγραφεῖς
ἀλλὰ στοὺς συντάκτες τοῦ τόμου)

ΣΕΛΙΔΑ

Μιὰ πρώτη γνωριμία (Πρόλογος)	11
‘Ο Διγενής Ἀκρίτας (δημοτικὸ)	12
(Ν. Γ. Πολίτης, Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀθῆναι, α' ἔκδοση 1914)	.
Γιάννης Μηλιάδης, Ἡ Ἀσία χύνεται στὴν Εὐρώπη (Ιστορίες ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτο. Ἐκδ. οἰκος Ν. Ἀλικιώτης καὶ Υἱοί. Ἀθῆναι, γ' ἔκδοση)	13
‘Οδυσσέας Ἐλύτης, Τὸ θαλασσινὸ τριφύλλι (ποίημα) ... (Τὰ ρῶ τοῦ ἔρωτα. Ἐκδ. Ἀστερίας, Ἀθῆνα 1972)	19
Φώτης Κόντογλου, Βασίλειος δὲ Μακεδών	20
(Φημισμένοι ἄντρες καὶ λησμονημένοι. Ἐκδ. Ἀετός, Ἀθῆνα 1942)	.
‘Οδυσσέας Ἐλύτης, Τὰ τζιτζίκια (ποίημα)	28
(Τὰ ρῶ τοῦ ἔρωτα. Ἐκδ. Ἀστερίας, Ἀθῆνα 1972)	.
Σοφία Μαυροειδῆ-Παπαδάκη, Ἡ φυγὴ στὴν Αἴγυπτο ... (Τὸ λάλημα τῆς καμπάνας. Ἐκδ. Νίκη, Ἀθῆνα 1965)	29
‘Αγγελος Τερζάκης, Ὁ Πρωτοστράτορας τοῦ Μυτζηθρᾶ (Ἡ Πριγκιπέσσα Τζαμπά. Ἡρωικὸ μυθιστόρημα. Οἱ Φίλοι τοῦ Βιβλίου)	36
‘Ηλίας Βενέζης, Ὁ πρῶτος ταξιδιώτης	46
(Αἰολικὴ γῆ. Μυθιστόρημα. Ἐκδ. Ἐστία, Ἀθῆνα, ε' ἔκδοση)	.
Τέλλος Ἀγρας, Δρομί, δρομάκι (ποίημα)	55
(Περιοδικὸ Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν)	.
Στρατὴς Δούκας, [Οἱ δώδεκα μῆνες]	57
(Οδοιπόρος. Ἐκδ. Διαγώνιος, Θεσσαλονίκη 1968)	.
‘Οδυσσέας Ἐλύτης, Τὰ Ἑλληνάκια (ποίημα)	61
(Τὰ ρῶ τοῦ ἔρωτα)	.
‘Αγγελος Σ. Βλάχος, Ὁ Κύριος μου Ἀλκιβιάδης	62
(Ο Κύριος μου Ἀλκιβιάδης. Ἀθῆνα 1953)	.
Τοῦ κύρου Βοριᾶ (δημοτικὸ)	65
(Ν. Γ. Πολίτης, Ἐκλογαὶ)	.

Φώτης Κόντογλου, Μακάριοι ἄνθρωποι	67
(Ιστορίες και περιστατικά. Ἐκδ. Σ. Νικολόπουλος. Ἀθήνα 1944)	
Βασίλης Ρώτας, Κατάνακρα στὸ σύνορο (ποίημα)	71
(Κιθάρα και Γαρούφαλο. Ἐκδ. Ἰκαρος. Ἀθήνα 1953)	
Τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ (δημοτικὸ)	72
(Ν. Γ. Πολίτης, Ἐκλογαὶ)	
Θανάσης Πετσάλης, [Ἡ σύλληψη τοῦ Ρήγα]	75
(Οἱ Μωρόλυκοι. Δεύτερο μέρος 1670-1799. Ἀθήνα 1948)	
Ἡ πατρίδα (ἀνέκδοτο)	84
(Γιάννης Βλαχογιάννης, Ἰστορικὴ Ἀνθολογία. Ἀθῆναι 1967)	
Τῆς Λιάκαινας (δημοτικὸ)	85
(Ν. Γ. Πολίτης, Ἐκλογαὶ)	
Διονύσιος Σολωμός, Οἱ Μισολογγίτισσες	86
(Ἡ γυναῖκα τῆς Ζάκυνθος. Ἐκδ. Ἰκαρος. Ἀθήνα 1944)	
Γιάννης Μακρυγιάννης, Ἀπομνημονεύματα (ἀπόσπασμα)	87
(Ἀπομνημονεύματα. Ἐκδ. Γαλαξίας. Ἀθήνα 1964)	
Γιάννης Βλαχογιάννης, Ἀγουρα ἀνθίσματα	89
(Μεγάλα χρόνια. Ἐκδ. Ἐστία)	
Τὸ φιλὶ τοῦ Μάρκου (ἀνέκδοτο)	92
(Γιάννης Βλαχογιάννης, Ἰστορικὴ Ἀνθολογία. Ἀθήνα 1927)	
Τοῦ κλέφτη τὸ κιβούρι (δημοτικὸ)	93
(Ν. Γ. Πολίτης, Ἐκλογαὶ)	
Γιάννης Βλαχογιάννης, τῆς φτωχειας τὰ στερνὰ	94
(Ἄπαντα Νεοελλήνων Κλασικῶν. Βλαχογιάννης, Διηγήματα καὶ Μελέτες. Ἐταιρεία Ἐλληνικῶν Ἑκδόσεων)	
"Αφοβίος σ' ὅλα (ἀνέκδοτο)	100
(Γιάννης Βλαχογιάννης, Ἰστορικὴ Ἀνθολογία. Ἀθήνα 1927)	
Τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι (δημοτικὸ)	101
(Γιώργος Ἰωάννου, Τὰ δημοτικά μας τραγούδια. Ἐκδ. Ταχυδρόμος. Ἀθήνα 1966)	
Φράνση Σταθάτου, Ἀποκάλυψη μέσα στὴ νύχτα (ἀπόσπασμα)	103
(Φῶς ἀπὸ τὸ Ἀρκάδι. Ἰστορικὸ μυθιστόρημα. Ἐκδ. Ἐστία)	
Νανούρισμα (δημοτικὸ)	113
(Φανὴ Σαρεγιάνη, Νανούρισματα, Ταχταρίσματα, Παιχνιδάκια. Ἀθήνα 1953)	

”Αγγελος Σικελιανός, ‘Ο Δωδεκαετής (ποίημα)	114
(Λυρικός Βίος. ’Ικαρος. Δ’ εκδοση. ’Αθήνα 1967)	
Νίκος Καζαντζάκης, Δημοτικὸ Σκολειό (ἀπόσπασμα) ...	115
(Αναφορά στὸν Γκρέκο. Μυθιστόρημα. ’Αθήνα 1961)	
”Ελλη Άλεξίου, [Μετὰ τὶς γιορτὲς] (ἀπόσπασμα)	118
(Γ’ Χριστιανικὸν Παρθεναγωγεῖον. Μυθιστόρημα. ’Έκδ. Κύκλος. ’Αθήνα 1934)	
”Αλέξανδρος Πάλλης, Χωρισμός (ποίημα)	120
(Λέκα Άρβανιτη, Μαλλιαροῦ. Κούφια Καρύδια. Λιβερπούλ 1915)	
Παντελής Πρεβελάκης, [Ἡ μάνα τοῦ στρατιώτη] (ἀπόσπασμα)	121
(Ο ἥλιος τοῦ θανάτου. Μυθιστόρημα. ’Έκδ. Έστια. ’Αθήνα)	
Μιλτιάδης Μαλακάσης, ‘Ο Τάκη-Πλούμας (ποίημα)	126
(Συντρίμματα. ’Έκδ. Ι. Σιδέρης. ’Αθῆναι)	
Ναταλία Π. Μελᾶ, ‘Ο Παῦλος Μελᾶς (ἀπόσπασμα)	128
(Παῦλος Μελᾶς. Βιογραφία. Β’ εκδοσις. ’Αθῆναι 1963)	
I. Γρυπάρης, Δικό μου φῶς (ποίημα)	130
(Απαντα. Τερρακότες 1895-1904. ’Επιμέλεια Γ. Βαλέτα. ’Αθήνα)	
Π. Σ. Δέλτα, Στὰ μυστικὰ τοῦ Βάλτου (ἀπόσπασμα)	131
(Στὰ μυστικὰ τοῦ Βάλτου. Γ’ εκδοση. ’Έκδ. Έστια. ’Αθήνα 1957)	
Διονύσιος Σολωμός, ‘Η ἀγνώριστη (ποίημα)	137
(Απαντα. ’Έκδ. Μ. Γ. Βασιλείου καὶ Σία. ’Αθῆναι 1936)	
Κοσμᾶς Πολίτης, [Οἱ χαρταετοί] (ἀπόσπασμα)	139
(Στοῦ Χατζηφράγκου. Μυθιστόρημα. ’Έκδ. Α. Καραβίας. ’Αθῆναι 1963)	
’Οδυσσέας ’Ελύτης, Τὸ τρελοβάπορο (ποίημα)	143
(Ο ἥλιος ὁ ἥλιατόρας. ’Έκδ. ’Ικαρος)	
Γιώργος Θεοτοκᾶς, ‘Ο Δημοτικὸς Κῆπος (ἀπόσπασμα) ..	144
(Λεωνής. Μυθιστόρημα. Δ’ εκδοση. ’Έκδ. Έστια)	
Τατιάνα Σταύρου, [Παιδικὰ χρόνια] (ἀπόσπασμα)	150
(Τὸ καλοκαύρι πέρασε. ’Έκδ. Γλάρος. ’Αθήνα)	
Μαρία Ιορδανίδου, Λωξάντρα (ἀπόσπασμα)	154
(Λωξάντρα. Β’ εκδοση. ’Αθήνα 1965)	
Διδώ Σωτηρίου, [Ἡρθαν οἱ Ἑλληνες] (ἀπόσπασμα)	159
(Ματωμένα χώματα. Μυθιστόρημα. Β’ εκδοση. ’Έκδ. Θεμέλιο. ’Αθῆναι)	

[Ο διωγμὸς καὶ ἡ προσφυγιά] (λαϊκὴ ἀφήγηση)	162
(Ο Κοινὸς Λόγος. Ἐπιμέλεια "Ελλῆς Παπαδημητρίου. Ἐκδ. Τὸ Ελληνικὸ Βιβλίο)	
Κωστής Παλαμᾶς, Ο Διγενῆς (ποίημα)	171
(Ο Τάφος μὲ τοὺς Ιαμβοὺς καὶ ἀνάπαιστον. Τόμος τρίτος. Ἀθήνα 1958)	
Γιάννης Μπεράτης, Προσωπικὴ προσβολὴ (ἀπόσπασμα)	173
(Τὸ πλατὺ ποτάμι. Ἐκδ. Ταχυδρόμος. Ἀθήνα 1965)	
Αντρέας Φραγκιᾶς, "Ανθρωποι καὶ σπίτια (ἀπόσπασμα) .	179
(Ανθρωποι καὶ σπίτια. Μυθιστόρημα. Ἀθήνα 1955)	
Ο ἥλιος ἐπαντρεύτηκε (δημοτικὸ)	182
(Γιώργος Ιωάννου. Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Παραλογές. Ἐκδ. Ἐρμῆς. Ἀθήνα 1970)	
Λιλίκα Νάκου, Ἡ φυσαρμόνικα	183
(Ἡ κόλαση τῶν παιδιῶν. Ἐκδ. Ἐστία)	
Κωστής Παλαμᾶς, Ο τάφος (ἀπόσπασμα)	191
(Ο Τάφος μὲ τοὺς Ιαμβοὺς καὶ ἀνάπαιστον. Τόμος τρίτος. Ἀθήνα 1958)	
Έλένη Γ. Βλάχου, Μιὰ Κυριακὴ	192
(Ἐπίκαιρα. Ἐκδ. Ἀετός. Ἀθῆναι 1948)	
Χρῆστος Ζαλοκώστας, [Μέρες τοῦ 1943]	195
(Τὸ χρονικὸ τῆς σκλαβιᾶς. Ἀθήνα)	
Λορέντσος Μαβίλης, Πατρίδα (ποίημα)	198
(Τὰ σονέτα. Ἐπιμέλεια Γερ. Σπαταλᾶ. Ἐκδοση β'. Π. Δημητράκος. Ἀθήνα)	
Παῦλος Παλαιολόγος, Ἄναστάσεως ἡμέρα	199
(Ἀπερη Νίκη. Ἐκδ. «Ἄλφα» I. M. Σκαζίκη. Ἀθήνα 1947)	
Αγγελικὴ Βαρελλᾶ, Τὸ φοινικόδεντρο	202
(Περιοδικὸ Συνεργασία τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἐλλάδος. Οκτώβριος 1973)	
Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, [Γιὰ τὸ θάνατο τῆς θυγατέρας μου Ναθαλίας] (ποίημα)	205
(Βίος καὶ ἔργα. Τόμος β'. Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου. Ἐν Ἀθήναις 1907)	
Κώστας Μόντης, ["Ἐνας ἡρωικὸς Κύπριος μαθητὴς]	207
(Κλειστὲς πόρτες. Ἐκδοση Ἐθνικοῦ Συμβούλου Νεολαίας Κύπρου. Λευκωσία 1964)	

Ο τσαλαπετεινός κι ή καρακάξα (<i>λαική παράδοση</i>)	211
(Γ. Α. Μέγας, <i>Έλληνικά παραμύθια</i> . Σειρά δευτέρα. Έκδ. Έστια. Αθήνα 1963)	
Αριστομένης Προβελέγγιος, Οί γερανοί (<i>ποίημα</i>)	213
(<i>Ποιήματα</i> . Έκδ. Έστια. Αθήνα 1916)	
Μελισσάνθη, Φθινόπωρο (<i>ποίημα</i>)	215
(<i>Προφητείες. Ποιήματα</i> . Αθήνα 1932)	
Τ' ανγά (<i>λαικός μύθος</i>)	217
Γ. Α. Μέγας, <i>Έλληνικά παραμύθια</i> . Σειρά δευτέρα. Έκδ. Έστια. Αθήνα 1963)	
Ταχιά ταχιά εἰν' ἀρχιμηνιά . . . (<i>δημοτικὸ</i>)	219
(<i>Παιχνίδια καὶ τραγούδια λαϊκά</i> . Αθήνα 1957)	
Γ. "Αννινος, Ή Σαρακοστὴ	221
(Περιοδικό <i>Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν</i> , 1936)	
Ζωὴ Καρέλλη, Μεγάλη Πέμπτη (<i>ποίημα</i>)	224
(Τὰ ποιήματα. Τόμος δεύτερος 1955-1973. Οἱ Έκδόσεις τῶν Φίλων. Αθήνα 1973)	
Κώστας Οὐράνης, Ακουαρέλα (<i>ποίημα</i>)	226
(<i>Ποιήματα</i> . Έκδ. Έστια. Αθήνα 1953)	
Γρηγόριος Ξενόπουλος, Τὸ πρῶτο μου Πάσχα	227
(Περιοδικό <i>Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν</i> , 1936)	
Νικηφόρος Βρεττάκος, Στοὺς πέντε δρόμους (<i>ποίημα</i>) . . .	230
(<i>Οδοιπορία. Ποιήματα</i> 1958-1967. Έκδ. Διογένης. Αθήνα 1972)	
Αθαν. Παπαχαρίσης, Παιδικοὶ καημοὶ καὶ πασχαλινὴ χαρὰ	231
(Περιοδικό <i>Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν</i> , 1929)	
Ζαχαρίας Παπαντωνίου, Αγροτικὸ (<i>ποίημα</i>)	238
(<i>Παιδικὰ τραγούδια</i> . Έκδοτικός Οίκος Δημητράκου Α.Ε. Αθήναι 1931)	
Ζαχαρίας Παπαντωνίου, Εἰδύλλιο (<i>ποίημα</i>)	239
(Τὰ θεῖα δῶρα. Ποιήματα. Έκδ. Δημητράκος. Αθήναι 1931)	
Ζαχαρίας Παπαντωνίου, Ή κόκκινη κορδέλα	240
(Πεζοὶ ρυθμοί. Έκδ. Ελευθερουδάκης. Αθήναι 1922)	
Γαλάτεια Σαράντη, Τὸ γέλιο	241
(Νὰ θυμᾶσαι τὴ Βίλνα. Διηγήματα. Έκδ. Βάκων. Αθήναι 1972)	
Ναπολέων Λαπαθιώτης, Τ' ἀηδόνι (<i>ποίημα</i>)	245
(Τὰ ποιήματα. Έκδ. Οίκος Γ. Φέξη. Αθήναι 1964)	

Στρατής Μυριβήλης, Δυὸς παιδιά μπροστά σ' ἔναν τάφο .	247
(Τὸ πράσινο βιβλίο. Δ' ἔκδοση. Ἐκδ. Ἑστία)	
Γιώργος Κοτζιούλας, Τὸ μαστορόπουλο (ποίημα)	254
(Ἄπαντα. Τόμος τρίτος. Ποιήματα 1943-1956. Ἐκδ. Δίφρος.	
'Αθῆνα 1959)	
Βασίλη Δασκαλάκη, Οἱ ἔριζωμένοι (ἀπόσπασμα)	255
(Οἱ ἔριζωμένοι. Ἀθῆνα 1930)	
Εὐα Βλάμη, Ἡ θειὰ Παγωνίτσα ἡ Μπράτσαινα (ἀπόσπα- σμα)	259
(Γαλαξίδι. Β' ἔκδοση. Ἐκδ. Ἑστία)	
Κωστής Παλαμᾶς, Τετράστιχο (ποίημα)	263
(Ο κύκλος τῶν τετράστιχων. Ἐκδ. Ο Κοραής. Ἀθῆναι 1929)	
Αλέξανδρος Μπάρας, Μεσημέρι, Πελοπόννησος (ποιή- ματα)	264
(Συνθέσεις. Βιβλίο τέταρτο. Οἱ ἔκδοσεις τῶν Φίλων. Ἀθῆνα 1963)	
Μιχ. Δ. Στασινόπουλος, Εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις	265
(Ἡ συντροφιά μας. Παιδικὸ μυθιστόρημα. Ἐκδ. Ἀστήρ, Ἄλ. καὶ Ε. Παπαδημητρίου. Ἀθῆναι 1973)	
I. Ἀγγέλου, Μέσσα στὴν καταιγίδα (ἀπόσπασμα)	271
(Ἐνα καλοκαίρι γεμάτῳ βροχῇ. Μυθιστόρημα γιὰ μεγάλα παιδιά. Ἐκδ. Ἐρμῆς. Ἀθῆνα 1973)	
Λίνα Κάσδαγλη, Δειλινὸ (ποίημα)	276
(Ηλιότροπα. Ἀθῆνα 1952)	
"Αλκη Ζέη, Οἱ βαρετὲς Κυριακές, δ "Ικαρος καὶ ἡ προπαί- δεια (ἀπόσπασμα)	277
(Τὸ καπλάνι τῆς βιτρίνας. Μυθιστόρημα γιὰ νέους. Ἐκδ. Θεμέλιο. Ἀθῆνα 1963)	
Δημήτρης Ψαθᾶς, Ἡ τσάντα καὶ τὸ τσαντάκι	283
(Ἡ Θέμις ἔχει νεῦρα. Ἐκδ. Μαρῆς. Ἀθῆναι)	
I. M. Παναγιωτόπουλος, Ἀπομεσήμερο μὲ τὰ λιοντάρια	289
(Αφρικανικὴ περιπέτεια. Ἐκδ. Ἀστήρ. Ἀθῆναι)	
Μιλτιάδης Μαλακάσης, Τραγουδάκι (ποίημα)	293
(Ἄπαντα, τόμ. Α'. Ἀθῆναι 1964)	
Γιάννης Ρίτσος, "Ονειρο καλοκαιρινοῦ μεσημεριοῦ (ἀπό- σπασμα)	294
(Ποιήματα 1930-1960. Ἐκδ. Κέδρος)	
'Αντώνης Σαμαράκης, Τὸ ποδήλατο	295
(Ζητεῖται Ἐλπίς. Διηγήματα. Ἀθῆνα 1954)	

Λάμπρος Πορφύρας, Δέηση γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Παπαδια-
μάντη (ποίημα) 298
(Σκιές. Β' ἔκδοσις. Ἐκδ. Ζηκάκης. Ἀθῆναι 1926)

Κείμενα στὴν Καθαρεύουσα

·Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, "Ανθος τοῦ γιαλοῦ	303
(Σαράντα χρόνια δημοσιογραφικῆς ζωῆς. Πανηγυρικὸν Λεύκωμα τῆς Ἔστιας διὰ τὴν 40ετηρίδα της. Ἀθῆναι 1934)	
·Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Τ' ἀγνάντεμα	309
(Τὰ Ἀπαντα. Τόμος τρίτος. Ἐπιμέλεια Γ. Βαλέτα. Ἐκδ. Χρ. Γιοβάνης. Ἀθῆναι)	
Σταμ. Σταμ., δ Γιώργος	317
(Ιστορίες τοῦ Χωριοῦ. Ἐκδ. Γ. Νασιώτη. Ἀθῆναι)	
Κονδυλάκης Ι., Ἀναμνήσεις γυναικοπαίδου	320
("Οταν ἥμουν δάσκαλος κι ὅλα διηγήματα. Ἐκδ. Ἐλευθερουδάκης. Ἐν Ἀθήναις)	
Νικόλαος Ποριώτης, Ὁ νεκρὸς καὶ ἡ σημαία	325
(Πανηγυρικὸν λεύκωμα τῆς Ἔστιας διὰ τὴν 40ετηρίδα της. Ἀθῆναι 1934)	
Σημείωμα τῆς Ἐπιτροπῆς	327
Λεξιλόγιο	329

Σπραχνόβιτσα ήταν γενική ονομασία για την περιοχή της Βασιλείου της Μακεδονίας στην Ελλάδα, με την οποία αναφέρεται η πόλη της Καρτσάς, η οποία έγινε διοικητική μονάδα της Επαρχίας Καρτσάς της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Το όνομα Λαζαρίδης προέρχεται από την επωνυμία της οικογένειας των Λαζαρίδηδων.

Οι Λαζαρίδηδων ήταν μεγάλη οικογένεια που ζει στην Ελλάδα από την Αρχαιότητα μέχρι την σύγχρονη εποχή. Το όνομα Λαζαρίδης ήταν συνηθισμένο στην Αρχαία Ελλάδα, και θεωρείται ότι προέρχεται από την ονομασία της πόλης Λαζαρίδη, η οποία ήταν η πρωτεύουσα της Επαρχίας Λαζαρίδη στην Αρχαία Μακεδονία.

Το όνομα Λαζαρίδης ήταν συνηθισμένο στην Αρχαία Ελλάδα, και θεωρείται ότι προέρχεται από την ονομασία της πόλης Λαζαρίδη, η οποία ήταν η πρωτεύουσα της Επαρχίας Λαζαρίδη στην Αρχαία Μακεδονία.

Το όνομα Λαζαρίδης ήταν συνηθισμένο στην Αρχαία Ελλάδα, και θεωρείται ότι προέρχεται από την ονομασία της πόλης Λαζαρίδη, η οποία ήταν η πρωτεύουσα της Επαρχίας Λαζαρίδη στην Αρχαία Μακεδονία.

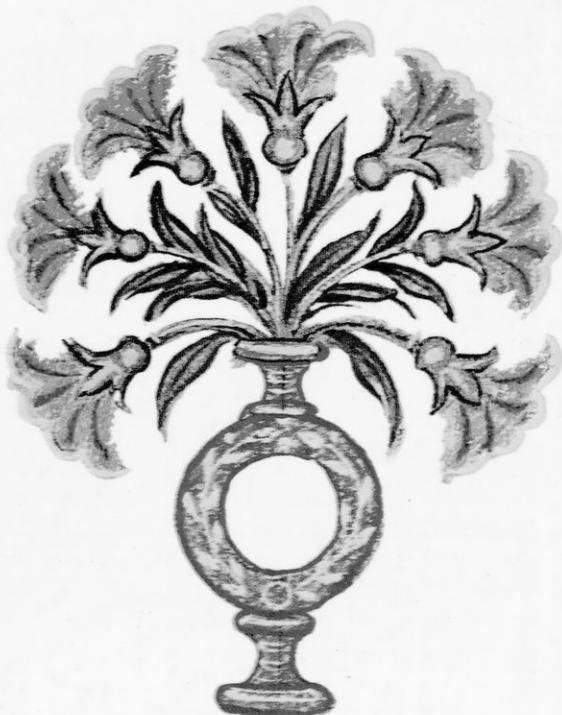
Το όνομα Λαζαρίδης ήταν συνηθισμένο στην Αρχαία Ελλάδα, και θεωρείται ότι προέρχεται από την ονομασία της πόλης Λαζαρίδη, η οποία ήταν η πρωτεύουσα της Επαρχίας Λαζαρίδη στην Αρχαία Μακεδονία.

Το όνομα Λαζαρίδης ήταν συνηθισμένο στην Αρχαία Ελλάδα, και θεωρείται ότι προέρχεται από την ονομασία της πόλης Λαζαρίδη, η οποία ήταν η πρωτεύουσα της Επαρχίας Λαζαρίδη στην Αρχαία Μακεδονία.

Έκδοση Α' 1975 (VII). Έντιτυπα 410.000
Σύμβαση 2618/7.6.1975

Έκτυπωση-Βιβλιοδεσία: Κοινοπραξία
(Ε. Ζαφειρόπουλος και Σία Ε.Ε.Ε.,
Κουσέντος - Πριφτης - Δαβερώνας Ε.Π.Ε.,
Π. Οκτωράτος - Κ. Κουκιάς Ο.Ε., Άθ. Βασιλείου)
Έξωφυλλο και κοσμήματα: Αγήνωρ Αστεριάδης
Διόρθωση δοκιμών: Νίκος Καρτσᾶς, Γιάν. Η. Χάρης
Τυπογραφική έπιμέλεια: Εμμανουήλ Χ. Κάσδαγλης

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής